

BESZÁMOLÓ AZ ALAPVETŐ JOGOK
BIZTOSÁNAK ÉS HELYETTESEINEK
TEVÉKENYSÉGÉRŐL 2023

BESZÁMOLÓ AZ ALAPVETŐ JOGOK
BIZTOSÁNAK ÉS HELYETTESEINEK
TEVÉKENYSÉGÉRŐL 2023

B/7848

BESZÁMOLÓ AZ ALAPVETŐ
JOGOK BIZTOSÁNAK
ÉS HELYETTESEINEK
TEVÉKENYSÉGÉRŐL 2023

Tartalom

Lectori salutem	7
Miért készül a biztosai beszámoló?	9
1. Az alapvető jogok biztosának tevékenysége és eredményei 2023-ban	11
1.1. Az ombudsmani jogvédelem 2023-as fókuszai	11
1.2. Az ombudsman gyermekotthon- és lakásotthon-felújítási programjának eredményei	14
1.3. Az ombudsman látja el a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény szerinti független mechanizmus feladatait	14
1.4. Az ombudsman nemzetközi szerepvállalása	15
1.5. Kiemelt ügyek, vizsgálatok és jelentések 2023-ban	16
1.6. A nemzetiségi biztoshelyettes tevékenységének fókuszai	17
1.7. A jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes tevékenységének fókuszai	18
1.8. Az alapvető jogok biztosára és a biztoshelyettesek által fenntartott jogalkotási javaslatok	20
1.9. A Hivatal működésével kapcsolatos adatok	21
1.9.1. Az Ügyfélszolgálat és a Területi Irodák statisztikája	27
1.9.2. A Hivatal szervezetének adatai	28
2. Az ombudsman a nemzetközi szinten és a nyilvánosságban	29
2.1. Nemzetközi kapcsolatok	29
2.1.1. Az ENSZ által elismert Nemzeti Emberi Jogi Intézményként végzett tevékenység	29
2.1.2. Együttműködés az Európa Tanáccsal	31
2.1.3. Az Európai Unió szervezetei és az európai hálózatok	33
2.1.4. Az együttműködés egyéb formái	34
2.2. Sajtóelemzés	37
3. Hatásköri és eljárási alapkérdések	39
4. Az alapvető jogok biztosának alaphatáskörben végzett tevékenysége	41
4.1. A gyermekek jogainak védelmével kapcsolatos ügyek és vizsgálatok	41
4.1.1. A gyermekek jogainak érvényesülésével kapcsolatos átfogó ombudsmani vizsgálatok	42
4.1.2. A gyermekvédelmi intézmények működésének vizsgálata	44
4.1.3. A gyermekek jogainak védelme az oktatás és a felsőoktatás területén	52
4.1.4. A gyámhatósági eljárást érintő, illetve családtámogatási ügyek vizsgálata	60
4.2. A leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak védelme	63
4.2.1. A hajléktalan és más, egzisztenciálisan rászoruló személyek jogainak védelme	64
4.2.2. Az idősek jogainak védelme az idősügy intézményi oldala kapcsán	68
4.2.3. A betegek jogainak érvényesülése és az egészségügyi ellátórendszer	70
4.3. További kiemelt ombudsmani ügyek és vizsgálatok	79
5. Az alapvető jogok biztosának külön hatásköreiben végzett tevékenysége	87
5.1. Az ombudsman rendőrségi panaszok vizsgálatával kapcsolatos hatásköre	87
5.1.1. A Rendészeti Főigazgatóság 2023. évi tevékenységének rövid bemutatása	87
5.1.2. A Rendészeti Főigazgatóság által folytatott vizsgálatok rövid ismertetése	90
5.1.3. Az iskolaőrseg működésével kapcsolatos vizsgálatsorozat 2023-as megállapítás	90
5.1.4. A büntetés-végrehajtás működésével kapcsolatos jelentések	91
5.1.5. Visszásság megállapításával és ajánlás megfogalmazásával záruló jelentések	94
5.1.6. Érdemi vizsgálat után kiadott, visszásság megállapítása nélkül zárult jelentések	102
5.2. Az ombudsman egyenlő bánásmód érvényesülésének vizsgálatával összefüggő hatásköre	108
5.2.1. Az ombudsman egyenlő bánásmód érvényesülésével kapcsolatos feladatai	108
5.2.2. Az egyenlő bánásmód érvényesülésének ombudsmani vizsgálatával kapcsolatos szakmai tevékenység bemutatása	109
5.2.3. Az egyenlő bánásmód érvényesülésével kapcsolatos 2023. évi jogesetek	117
5.3. Fogyatékossgügyi Független Mechanizmusként végzett ombudsmani tevékenység	131
5.3.1. A Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus 2023-as tevékenységének bemutatása	133
5.3.2. A Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus egyéni panaszbeadványok kezelésével kapcsolatos tevékenysége	134

Minden jog fenntartva

ISSN 2064-1125

Kiadó: Alapvető Jogok Biztosának Hivatala

1055 Bp., Falk Miksa u. 9–11.

Telefon: 475-7100, Fax: 269-1615

Internet: www.ajbh.hu

Felelős kiadó: Dr. Kozma Ákos

Szerkesztő: Dr. Láposy Attila

Tördelés: ProduCom Kft.

Készült a Vareg Hungary Kft. nyomdában

5.3.3. Fogyatékoságügyi Független Mechanizmus hivatalból indított vizsgálatai	138
5.3.4. A fogyatékosággal élő személyek és pszichiátriai betegek bentlakásos és nappali ellátást nyújtó intézményeinek működése tárgyában folytatott ombudsmani vizsgálatok	143
5.3.5. A Fogyatékoságügyi Független Mechanizmus hazai és nemzetközi kapcsolatai	151
5.3. Az ombudsman OPCAT Nemzeti Megelőző Mechanizmusként végzett tevékenysége	152
5.4.1. Az ombudsman OPCAT NMM tevékenysége keretében kiadott jelentések	153
5.4.2. A büntetés-végrehajtási intézetek látogatásával összefüggésben kiadott jelentések	154
5.4.3. A gyermekvédelmi intézmények látogatásával összefüggésben kiadott jelentések	163
5.4.4. Bentlakásos szociális intézmények látogatásával összefüggésben kiadott jelentések	168
5.4.5. Az ombudsman OPCAT NMM tevékenységéhez kapcsolódó szakmai rendezvények	170
5.5. A közérdekű bejelentők és a visszaélést bejelentők jogainak ombudsmani védelmével kapcsolatos tevékenység	171
5.5.1. A panasztörvény hatályba lépésével kapcsolatos kötelezettségek és feladatok	171
5.5.2. A közérdekű bejelentések megtételére és nyilvántartására szolgáló elektronikus rendszer üzemeltetése a számok tükrében	172
5.5.3. A közérdekű bejelentések jellemző esetei	173
5.5.4. A közérdekű bejelentésekkel kapcsolatban eljárásra jogosult szervek megfelelő intézésének ombudsmani felülvizsgálata	177
5.5.5. A bejelentéseket kivizsgáló szervek eljárásának felülvizsgálata során jelentésben megállapított visszasságok	177
5.5.6. A Bejelentővédelmi Osztály tájékoztatási és kapcsolattartási feladatai	179
5.6. A jogszabályok véleményezése, illetve a jogalkotást érintő ombudsmani tevékenység	179
5.6.1. A jogszabálytervezetek ombudsmani véleményezése	179
5.6.2. Az ombudsman jogalkotást érintő javaslatai	180
5.7. A nemzetbiztonsági ellenőrzések felülvizsgálatai eljárása	181
6. Beszámoló a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes 2023. évi tevékenységéről	183
6.1. A nemzetiségi jogok magyarországi helyzete és a biztoshelyettes tevékenységének általános keretei	183
6.2. Ügystatisztikák és tendenciák	184
6.2.1. A nemzetiségi biztoshelyettes 2023. évi tevékenységének legfontosabb mutatói	184
6.2.2. Az Egyenlő Bánásmódot Felelős Főigazgatóság nemzetiségi ügyforgalmi adatai	187
6.3. Az év kihívásai: kiemelt szakmai témák	187
6.4. Közös jelentések és elvi állásfoglalások	188
6.5. Kiemelt ügycsoportok a nemzetiségi jogi területen	189
6.5.1. A nemzetiségi jogi szabályozásmúltja, jelene és jövője	189
6.5.2. A 2022. évi népszámlálás nemzetiségi jogi vonatkozásai	190
6.5.3. Nemzetiségi önkormányzati jogok	191
6.5.4. A gyermeki jogok érvényesülése a nemzetiségi nevelés-oktatás és gyermekvédelem területén	192
6.5.5. Kulturális és nyelvi jogok	196
6.5.6. Gyűlöletbeszéd és gyűlölet-bűncselekmények	197
6.5.7. Szociális életkörülményeket, lakhatást érintő ügyek	198
6.5.8. Egészségügyi ellátással, foglalkoztatással, hadigondozással, birtokvédelemmel, végrehajtási eljárással és további hatósági eljárásokkal kapcsolatos ügyek	201
6.5.9. Büntetőeljárás, szabálysértési és rendészeti ügyek	203
6.5.10. Büntetés-végrehajtási ügyek	205
7. Beszámoló a jövő nemzedékek szószólójának 2023. évi tevékenységéről	207
7.1. A szószóló eszköztárának bemutatása	208
7.2. A természet védelme	211
7.3. Az épített környezet védelme	216
7.4. Levegőtisztaság- és klímavédelem	218
7.5. Vízvédelem	221
7.6. Társadalmi részvétel a környezeti ügyek kapcsán	222
7.7. A stratégia- és jogalkotási folyamat figyelemmel kísérése	223
7.8. A szószóló hazai szakmai és társadalmi kapcsolatrendszerre	224
7.9. A szószóló nemzetközi jelenléte és szakmai tevékenysége	229
7.10. A környezetvédelmi panaszok, esetjog és vizsgálatok	231
8. Alapjogvédő szervezetek összesített statisztikája	235

LECTORI SALUTEM

2023 egy sajátos, kihívásokban és örömteli pillanatokban egyaránt bővelkedő esztendő volt az ombudsmani jogvédelem történetében. Amennyiben a tárgyévi tevékenységünket röviden, csak két kifejezéssel lehetne jellemezni és leírni, akkor az egyik bizonyosan (és következetesen) a „mozgásban lenni”, a másik pedig a „hidat képezni” lenne.

Az első kifejezést itt és most talán már magyaráznom sem kell különösebben, mert szinte valamennyi éves beszámolómnak előszavában visszatérő elem valamilyen formában. Nem véletlenül: az aktív, a folyamatos és a – hangsúlyozottan – személyes ombudsmani jelenlét, a látogatások, szemlék, helyszíni vizsgálatok, megbeszélések és találkozások, a mindennapi valóság megismerése képes ugyanis csak a valódi, hiteles alapjogi jogvédelmet megteremtteni. Különösen akkor, ha sérülékeny, rászoruló csoportok jogairól, gyermekvédelmi gondoskodásban nevelkedő gyermekek körülményeiről, fogyatékosággal élő emberek sorsáról és lehetőségeiről vagy pszichiátriai betegek ellátásáról van szó. Meggyőződésem, hogy a Hivatalba vetett társadalmi bizalom magas szintjét csak úgy lehet fenntartani, ha a lehető legközelebb „megyünk” az állampolgárokhoz, megismerjük a problémáikat vagy éppen a Területi Irodák, illetve a gördülékeny online elérhetőség révén lehetővé tesszük, hogy minél könnyebben eljussanak hozzánk a panaszok, aggályok és kérdések. Az ombudsmani szerepfelfogás fókuszai lehetnek változóak, de az állandó elem, hogy Hivatalunk az állampolgári panaszokat, kérelmeket fogadó és azokra – a legjobb tudása és lehetőségei szerint – választ adó intézmény.

Az alapvető jogok biztosa, mint alkotmányos alapjogvédelmi intézmény óhatatlanul és szükségszerűen mindig is egyfajta hídszerepben volt és van, többféle értelemben is, hiszen az állami szervekkel és a civil-szakmai szférával való, egymás tiszteletén alapuló együttműködés nélkül ugyancsak működésképtelenné válna. A hazai és nemzetközi alapjogvédelmi hídszerep betöltése, annak felvállalása ugyanakkor több egy formális és korrekt együttműködésnél, feltételezi ugyanis az említett szereplőkkel, azaz a civil-szakmai szervezetekkel, állami, önkormányzati intézményekkel, rendvédelmi szervekkel, nemzetközi testületekkel közös megoldáskeresést, közös fórumok létrehozását a jelen legnagyobb alapjogi kihívásaira válaszul. A beszámolómban számos olyan kezdeményezésről, intézményszerű fórumról, tanácskozásról olvashatnak, amelyek ezzel a célkitűzéssel jöttek létre, lendültek működésbe a tárgyévben, legyen szó akár a hosszabb múltra visszatekintő Civil Konzultációs Testületről, az újonnan létrejött Fogyatékoságügyi Tanácsadó Testületről, illetve nemzetközi delegációk látogatásáról.

Lassan nem múlik el úgy egyetlen év sem, hogy ne kerülne újabb fontos feladat, felelősség Hivatalunkhoz. Így volt ez 2023-ban is, amikor hosszú évek előkészítő munkájának „gyümölcsként” a jogvédelmi tevékenységünk kiegészült a Fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény, azaz a CRPD szerinti független mechanizmus működésével összefüggő feladatokkal. A CRPD végrehajtásának ellenőrzése, a fogyatékosággal élő

személyek jogainak védelme eddig is hangsúlyos eleme volt az ombudsmani portfóliónak és gyakorlatnak. Az ellenőrző nemzeti intézményi szerepkör a nemzetközi jogi előírásoknak megfelelő, erős jogosítványokkal rendelkező független szervezetet, koncentráltabb szakmai erőforrásokat biztosít e tevékenységre a jövőben. A feladat ellátására egy elkülönült szervezeti egységet, a Fogyatékoságügyi Főigazgatóságot állítottuk fel, amely – a Területi Irodák kialakításával megkezdett decentralizációt folytatva – debreceni telephelyről, országos hatáskörrel működik. A fogyatékoságügyi független mechanizmus első évének jelentős ügyeiről, vizsgálati tapasztalatairól és eredményeiről külön, új fejezetben olvashatnak.

Örömmel tudok arról is beszámolni, hogy a Hivatalunk koordinálása mellett a 2021-ben indult ombudsmani gyermek- és lakásközhely felújítási program 2023-ban is eredményesen folytatódott, ezúttal Balassagyarmaton, illetve Felsőzsolcán.

Az ombudsmani jogvédelem minden tevékenységét, valamennyi feladatkörét átható zsinórmérték a mindenkit egyenlően megillető emberi méltósághoz való jog, ebből az aspektusból pedig nincsenek „kis ügyek”: a minket megtisztelő panaszosnak ugyanis a megírt/elmondott probléma, a feltett kérdés személyesen fontos, számára a legnagyobb jelentőségű. A tárgyévi beszámolómban ismét számos olyan ügyről, jelentésről, határozatról, döntésről, illetve az azok nyomán született válaszokról, intézkedésekről olvashatnak, amelyek kézzelfoghatóvá teszik a munkánkat az oktatástól az egészségügyig, a klasszikus ombudsmani hatásköröktől egészen a külön feladatkörökig, illetve a jogalkotást érintő tevékenységig.

Az alapvető jogok biztosa bizonyos értelemben kivételezett és szerencsés helyzetben van a magyar alapjogi jogvédelmi rendszerben: nagy mozgásterünk van abban, hogy konstruktív, segítő javaslatokat tudjunk adni, alkotmányos párbeszédet tudunk kezdeményezni a szélesebb társadalmi és a szűkebb, szakmai nyilvánosság előtt. Tevékenységünk célja mindig a problémafelvetés és az irányok, megoldási javaslatok megfogalmazása, a párbeszéd elindítása.

Miközben az ombudsmani intézményt a nyilvánosság felé – a biztoshelyettesekkel együtt – az alapvető jogok biztosa jeleníti meg, újra és újra hangsúlyoznom kell, hogy a Hivatalt a velünk dolgozók képesek hatékonyra tenni. Szeretném ezért ismét, ebben a formában is megköszönni munkatársaimnak azt az elkötelezett, töretlen színvonalú szakmai munkát, amelyet ebben a feladatokkal és kihívásokkal teli esztendőben teljesítettek.

Budapest, 2024 februárjában

Dr. Kozma Ákos
az alapvető jogok biztosa

MIÉRT KÉSZÜL A BIZTOSI BESZÁMOLÓ?

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (ombudsmantörvény) rendelkezik az alapvető jogok biztosának parlamenti beszámolási kötelezettségéről.

Az alapvető jogok biztosa minden évben tájékoztatja az Országgyűlést az alapjogvédelmi tevékenységéről, önállóan bemutatva az alábbi területekkel kapcsolatos intézkedéseit:

Az ombudsman eljárása a magyar alapjogi gyakorlatra, elsősorban az Alkotmánybíróság gyakorlatára építkezik. Az alapvető jogok biztosa *autentikus alkotmányértelmezői szereppel* bír, ennek keretében pedig az alkotmányos funkciójához igazodó alapjogi érvelésre van lehetősége. Hatáskörének értelmezésekor is jelentős mozgásterrel rendelkezik, például abban a kérdésben is, hogy mely csoportokat tekint a leginkább veszélyeztetettnek a felsoroltakon túl.

MIT TARTALMAZ A 2023. ÉVI BESZÁMOLÓ?

- A 2023. évben lezárt vizsgálatokat;
- a vizsgált ügyekben kiadott jelentéseket, állásfoglalásokat, megszólalásokat;
- az alapjogok érvényesülésével kapcsolatos tendenciákat, tapasztalatokat.

A vizsgálatok akár több alapjogi jogsérelmet is feltárhatnak, a jelentésekben pedig több kiemelt alapjogi szempont is megjelenhet. Vannak olyan átfogó és összetett jelentések, amelyek alapjogi aspektusai – eltérő hangsúlyokkal – a beszámoló több fejezetében is megjelenhetnek.

BEVEZETÉS

Az ombudsmani előszót követően az **1. fejezet** rövid összefoglaló áttekintést nyújt az alapvető jogok biztosának 2023. évi tevékenységéről, az alapjogvédelmi kihívásokról, a tapasztalt tendenciákról, az elért eredményekről. A bevezetés kitér a 2023. év legfontosabb eseményeire, ügyeire, az ombudsman megszólalásaira, illetve a Hivatal munkájára vonatkozó statisztikákra.

MEGJELENÉS A NEMZETKÖZI SZÍNTÉREN ÉS A NYILVÁNOSSÁGBAN

Az alapvető jogok biztosa elősegíti az emberi jogok érvényesülését és védelmét, ennek során társadalmi tudatformáló, felvilágosító tevékenységet is végez, és együttműködik azon civil szervezetekkel és intézményekkel, amelyek célja az alapjogok védelmének előmozdítása.

Az intézmény működésének szinte egésze a szakmai és társadalmi közvélemény előtt zajlik: valamennyi jelentés, indítvány, megszólalás *a nyilvánosság*nak és *a nyilvánosságról* szól. Az ombudsman számára a meggyőző alapjogi-alkotmányjogi érvelés mellett a nyilvános kritika ereje biztosítja az eredményes működést.

A **2. fejezet** ennek jegyében foglalkozik az ombudsmani tevékenység sajtóvisszhangjával, a tárgyév lényeges nemzetközi rendezvényeivel, eseményeivel, amelyek a külföldi partnerekkel, nemzetközi szervezetekkel való hatékony együttműködést szolgálják.

HATÁSKÖRI ÉS ELJÁRÁSI ALAPVETÉS

A **3. fejezet** átfogó képet ad az ombudsman hatáskörébe tartozó területekről, a vizsgálat alapvető feltételeiről.

KIEMELT VIZSGÁLATI TERÜLETEK

A **4. fejezet** a *fokozottan védendő csoportok* jogainak érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatokra összpontosít, önállóan tárgyalva:

- a gyermekek;
- valamint a különösen védendő csoportok – így különösen a hajléktalanok, a betegek, az idősek és a fogvatartottak – jogait;
- továbbá a fejezet foglalkozik az alapjogok érvényesülését feltáró, további kiemelt vizsgálatok és ügyek bemutatásával is.

KÜLÖN OMBUDSMANI HATÁSKÖRÖK

Az **5. fejezet** bemutatja az alapvető jogok biztosának:

- a benyújtott rendőrségi panaszok vizsgálatát érintő tárgyevi munkáját;
- az egyenlő bánásmód érvényesülésének vizsgálatával összefüggő hatósági hatáskörét;
- fogyatékosügyi független mechanizmusként ellátott tevékenység sarokpontjait;

- az OPCAT Nemzeti Megelőző Mechanizmusaként végzett tárgyevi tevékenységét;
- a közérdekű bejelentők, illetve a visszaélést bejelentők védelmével összefüggő munka és vizsgálatok tárgyevi tapasztalatait;
- a jogalkotással összefüggő tevékenysége lényeges elemeit, ezen belül a számára előzetesen megküldött egyes jogszabálytervezetek és -előterjesztések véleményezésének eredményeit;
- a normakontroll-eljárás kezdeményezését érintő tevékenységét: az ombudsmannak ugyanis lehetősége van arra, hogy az Alkotmánybíróság vagy a Kúria előtt a jogszabályi rendelkezés felülvizsgálatát kezdeményezze.

A BIZTOSHELYETTESEK BESZÁMOLÓJA

A biztoshelyettesi tevékenységről külön-külön fejezetben adunk alapos, teljes körű áttekintést. A **6. fejezetben** és a **7. fejezetben** olvashatnak

a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak,

illetve

a jövő nemzedékek érdekeinek

védelmével kapcsolatos vizsgálatokról, a széles értelemben vett jogvédő tevékenységről, az alapvető jogok biztosa és a biztoshelyettesek közötti szakmai együttműködés legfontosabb tapasztalatairól.

STATISZTIKA

A **8. fejezet** az alapjogvédő szervezetek összesített statisztikáját mutatja be..

A Beszámolóban említett, kiemelt törvények és a rövidítésük

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (ombudsmantörvény)

Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (alkotmánybírósági törvény)

A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (jogalkotási törvény)

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (rendőrségi törvény)

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (egyenlő bánásmód törvény)

A Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény kihirdetéséről szóló 2007. évi XCII. törvény (CRPD)

A panaszokról, a közérdekű bejelentésekről, valamint a visszaélések bejelentésével összefüggő szabályokról szóló 2023. évi XXV. törvény (panasztörvény)

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (nemzetbiztonsági törvény)

1. AZ ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁNAK TEVÉKENYSÉGE ÉS EREDMÉNYEI 2023-BAN

1.1. AZ OMBUDSMANI JOGVÉDELEM 2023-AS FÓKUSZAI

A korábbi évekhez képest nehezebb egyértelműen meghatározni egyetlen kiemelt fókusz az alapvető jogok biztosának tárgyevi tevékenysége vonatkozásában. A 2020–2021-es évek tekintetében ilyen volt a Covid19 pandémia okozta egészségügyi veszélyhelyzet, illetve a 2022-es év kapcsán az Ukrajna elleni orosz támadás folytán tömegesen Magyarországra menekülő családok, gyermekek okozta humanitárius veszélyhelyzet, illetve az azzal összefüggő rendkívüli gazdasági helyzet, a rezsiköltségek, illetve az infláció drasztikus emelkedése. A háború folytatódása miatt – ha a hazánkba érkező menekültek száma jelentősen csökkent is – továbbra is hatályban van Magyarországon a veszélyhelyzeti jogrend. Arra a tárgyévben először 2023 májusában, majd pedig 2023 novemberében hatalmazta fel az Országgyűlés a Kormányt, legutóbb 2024. május 24-ig. A hatékony, gyors intézkedések érdekében adott felhatalmazásról szóló törvénymódosítás indoklásában úgy fogalmaztak, hogy az Ukrajna területén fennálló fegyveres konfliktus, humanitárius katasztrófa, ezek magyarországi – különösen menekültügyi, gazdasági, energetikai – következményei az elmúlt időszakban nem változtak.

Az alapvető jogok biztosa ennek megfelelően a rendelkezésre álló eszközeivel aktívan folytatta a Magyarországra menekülő emberek, családok és gyermekek segítségét – különösen 2023 első félévében – az ideiglenes területi irodákban, illetve információs pontokon a magyar–ukrán határszakasz közelében, Beregsurányban később, illetve a menekültek ellátása érdekében nyitott befogadóközpontban a BOK Csarnokban (egészen annak megszüntetéséig folyamatosan). Az ombudsman több, hazánkban látogató nemzetközi delegáció, illetve tisztviselő, ombudsman számára mutatta be e segítő mechanizmusokat határmenti terepszemlékkel összekapcsolva. A hivatal a honlapján folyamatosan friss információkkal segítette az érintettek tájékozódását. Az alapvető jogok biztosa hazai és nemzetközi találkozóin, konferenciákon és egyeztetéseken is kiemelten foglalkozott az e feladatellátás és együttműködés során elért eredményekkel.

Az alapvető jogok biztosának gyakorlatában, az egyes tárgyevi vizsgálatok és tapasztalatok alapján jelentős hatása volt 2022 őszétől fogva a háborúval összefüggő gazdasági, energetikai problémáknak, az ezzel szorosan összefüggő megélhetési és működési nehézségeknek, akár az ombudsman-

hoz forduló panaszosok, akár a vizsgált intézményrendszer oldaláról nézzük.

Az általános vagy speciális ombudsmanni hatáskörben (pl. OPCAT NMM, Fogyatékossgai Független Mechanizmusként) eljárva folytatódó intézménylátogatások, intézményi vizsgálatok során szembesült az alapvető jogok biztosa ezekkel a kérdésekkel, így különösen a megnövekedett rezsiköltségek kezelhetőségével. Az ombudsmannak pusztán a hozzá érkező panaszok száma és tartalma alapján nehéz általános megállapításokat tennie, következtetéseket levonnia megalapozottan e folyamat társadalmi hatásáról, de annyi bizonyosan állítható, hogy a marginalizált, sérülékeny csoportok tagjai esetében mindez felerősítette a kiszolgáltatott helyzetet. A megélhetési nehézségek pedig jelentkeznek közvetve a vizsgált, látogatott egyes gyermekvédelmi, szociális, egészségügyi intézmények tekintetében: az eddig is jelentkező munkatársi fluktuációra negatív hatást gyakorolt, az eddigi szűkösebb kompetens, gyakorlott humán erőforrás-kapacitás tovább csökkent. Számos esetben látható volt, hogy a problémák megoldására, a személyi feltételek rendezésére nem az adott intézményi vagy vezetői, esetleg a fenntartói szándék hiányzik, hanem a jelenlegi körülmények akadályozzák azt.

Jelezni kell azt is, hogy a tárgyevi beszámolóban szerepelnek olyan jelentések és vizsgálati tapasztalatok is, amelyek visszanyúlnak a 2020–22-es járványidőszak intézkedéseire, illetve azok egyes következményeire. Miközben tehát maga a járványhelyzet a szó közegészségügyi értelmében megszűnt, annak hatása a jogrendszerre, az egyes intézményekre, és különösen az egészségügyi ellátórendszerre gyakorolt hatása még nem tekinthető éppen elhanyagolhatónak. Eközben arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy a járványidőszaknak vannak olyan pozitív utóhatásai is, amelyek jól érzékelhetők, így például a büntetés-végrehajtási intézményekben a fogvatartottak számára az elektronikus kapcsolattartási rendszer rendelkezésre állása.

Az ombudsmanni mandátum egyik legmarkánsabb eleme, állandó fókusza a személyes jelenlét biztosítása, vagyis, hogy az alapvető jogok biztosa és munkatársai a helyszínen, közvetlenül, első kézből győződhessenek meg a valóságról, az esetleges problémákról, aggályokról, illetve jó kezdeményezésekről, gyakorlatokról. A folyamatos mozgás és aktív feladatellátás független attól, hogy éppen milyen veszélyhelyzet van hatályban, mivel az alapvető jogok védelme ilyen időszakban is kulcskérdés, sőt még fontosabb az ombudsman erőteljes szerepvállalása. A jelenlét központjában pedig a leginkább védendő, rászoruló csoportok jogainak

védelve áll, legyen szó gyermekekről, fogyatékosággal élő emberekről, pszichiátriai betegekről, vagy éppen egy határmenti kistelepülés lakóiról, a megszólalásnak, a fellépésnek súlya van. A 2022-ben létrehozott Területi Irodák impozáns működési tapasztalatai, a személyes találkozások, eszmecsereik, a már jelzett látogatássorozat közös eleme, hogy úgy tudjuk megszolgálni a hivatalba vetett bizalmat, hogy a lehető legközelebb legyünk az állampolgárokhoz.

A 2023. évi ombudsmani tevékenység egyik kulcseleme volt a „hídképzés”, vagyis mind hazai, mind nemzetközi szinten az együttműködésben az alapjogvédelmi hídszerrep betöltése, annak a felvállalása, hogy az alapvető jogok biztosának – a biztoshelyettesekkel közösen – az egyes szereplőkkel, a civil-szakmai szervezetekkel, állami, önkormányzati intézményekkel vagy épp rendvédelmi szervekkel, nemzetközi testületekkel együtt kell megoldásokat keresnie a jelen legnagyobb alapjogi kihívásaira, megtalálnia a fókuszokat válsághelyezeten innen és túl.

Közlemények

Az egyes vizsgálatokról, azok eredményeiről, illetve az ombudsmani tevékenységről, kiemelt eseményekről kiadott tárgyyszerű tájékoztatáson túl az alapvető jogok biztosa 2023-ban is számos, az emberi jogok szempontjából meghatározó világnapról közleményben emlékezett meg. Ezek során külön is felhívta a figyelmet az ezekkel kapcsolatos alapjogi aktualitásokra.

Az **idősek világnapja (október 1.)** alkalmából az ombudsman arra hívta fel a figyelmet, hogy **közös felelősségünk a méltó, aktív, önálló és egészséges idősor, az idős embereket körülvevő empatikus, szolidáris és támogató társadalmi közeg megteremtése, fenntartása. Kulcskérdés, hogy az időskort, amelynek nincsenek egzakt, években kifejezhető határvonalai, ne a stigmatizálás, a gyengeség és a tehetetlenség bélyege, hanem az elismerés és a tisztelet övezze. A generációk közti hidak építése, a kölcsönös figyelem, gondolkodás, együttműködés nélkül nincsen sikeres társadalom.**

Az idős, 65 év felettiiek száma háromszorosára nőtt az elmúlt 30 év alatt, számuk mára eléri a 761 millió főt. 2021 és 2050 között az előrejelzések szerint az idős, 65 év feletti népesség globális aránya pedig várhatóan 10 százalékról 17 százalékra fog nőni. A demográfiai tendenciák szerint a világ, különösen az európai államok népessége fokozatosan öregszik, az emberek egyre hosszabb ideig élnek, az idősor kitolódik.

Az idősorba lépők számának növekedése rávilágít az egészségmegőrzés, a betegségek megelőzésének és kezelésének fontosságára a teljes élet során. Az előregedő társadalmaknak alkalmazkodniuk kell az idős emberek növekvő számához. A támogató környezet kulcsfontosságú szerepet játszik abban, hogy segítse az idősebb egyéneket aktivitásuk és függetlenségük megőrzésében az életkor előrehaladtával. Jól látható, hogy

egyre több az aktív, tapasztalatait átadni tudó, idős ember munkavállalóként, a családot segítő és támogató nagyszülőként, vagy épp közéleti tevékenységet, önkéntes munkát vállalva.

Az ENSZ Közgyűlése 1990. december 14-én minden év október 1-jét az idős emberek világnapjává nyilvánította, amelyet így 1991-ben ünnepelethtünk elsőként. Azóta is minden évben lehetőséget nyújt arra ez a világnap arra, hogy felhívassuk a figyelmet a méltóságteljes és aktív idősor fontosságára, az idős emberek a közösségben és a családokban betöltött szerepére, illetve a gazdaságba történő visszaintegrálásának kérdésére. 1991-ben fogadta el az ENSZ Közgyűlése az időskorúakra vonatkozó irányelveit, köztük a függetlenséget, a részvétel biztosítását, a személyes életfeltételek és a szociálpolitika szempontjából kulcsfontosságú gondozást, önmegvalósítást és nem utolsósorban a méltóságot.

Az ENSZ 2023-as világnapi célkitűzései közt szerepel az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával kapcsolatos globális ismeretek és tudatosság növelése, valamint a közös kötelezettségvállalás az idősek jelenlegi és jövőbeli generációi emberi jogai védelmének megerősítése érdekében. Cél továbbá annak felülvizsgálata, hogy az egyes államok hogyan tudnák jobban beépíteni a gyakorlatukba az emberi jogok egész életen át tartó megközelítését, biztosítani az összes érdekelt fél aktív és értelmes részvételét, beleértve a civil társadalmat, a nemzeti emberi jogi intézményeket és magukat az időseket a nemzedékek közötti szolidaritás, a generációk közötti partnerségek erősítésére irányuló munkában.

A sérülékeny társadalmi csoportok jogainak védelmére kapott külön törvényi felhatalmazása alapján az alapvető jogok biztosa minden hozzá forduló idős ember ügyeit, sajátos problémáit, kérdéseit kiemelten kezeli, függetlenül attól, hogy azokban milyen területet érintenek. Egyaránt előfordulnak olyan panaszok, amelyek nem feltétlenül időspecifikusak, hanem egészségügyi, szociális vagy más hatósági, közszolgáltatói tevékenységet panaszolnak, kérnek segítséget. Az ombudsman emellett panaszbeadvány alapján, illetve hivatalból vizsgálja kifejezetten az idősellátást és az azzal összefüggő területeket, ezen belül azoknak az intézményeknek a működési feltételeit és ellátási körülményeit, amelyekben ellátásra szoruló, beteg, fogyatékosággal élő, illetve idős emberek élnek.

Az ombudsman a **gyermekek jogainak világnapján (november 20.)** emlékeztetett arra, hogy **„minden gyermek fontos, ahogyan minden gyermeki jog is: védelmük és biztosításuk alapvető állami kötelezettség. Közös felelősségünk pedig abban áll, hogy jobb, élhetőbb, gyermekközpontú jövőt tudjunk teremteni.” Az alapvető jogok biztosa szerint az olyan fokozódó kihívások, mint a háborús konfliktusok, a globális klímaváltozás, az ugrásszerű digitális fejlődés közepette még több figyelmet és erőforrást kellene szentelni a gyermekek jóllétére, lelki egészségük védelmére, és a véleményük kikérésére.**

Minden évben november 20-án ünnepli az egész világ a gyermeki jogokat, és ennek kapcsán magukat a gyermekeket. Tisztelettel és nagybecsüléssel emlékezünk a Gyermekjogi Egyezmény elfogadására, amely ma is egyértelműen nemcsak a gyermeki jogok katalógusát alkotta meg, hanem az emberi jogok nemzetközi védelmének egyik legfőbb, legsikeresebb példája. Hangsúlyozni kell, hogy nem egyszerűen csak egy olyan emberi jogi dokumentumról van szó, amelyre számos állam jogrendszere a gyermekvédelem kapcsán építkezni tud. A Gyermekjogi Egyezményt ugyanis úgy érezheti minden ember, minden gyermek a magáénak, hogy a gyermekek jogainak gyakorlása és korlátozhatósága szükségszerűen viták és kompromisszumok forrása. Ezért is kulcsfontosságú, hogy a Gyermekjogi Egyezmény valóban mindenkihez eljusson, az abban foglalt jogokat mindenki ténylegesen meg is ismerhesse.

A Gyermekjogi Egyezmény mérce és viszonyítási pont, világossá teszi, hogy minden gyermek ember, aki a születésétől kezdve valódi, kikényszeríthető jogokkal bír, nem lehet pusztán az eszköze, alanya valamilyen döntésnek. Minden évben rá kell mutatni arra, hogy a gyermekek nem kis felnőttek, de nem is jogok, illetve képességek nélküli személyek: a gyermekek önálló jogokkal, méltósággal, akarattal, egyéniséggel bíró emberek, akiket megillet a tisztelet, az odafigyelés és a megbecsülés. A gyermeki jogok esetében kiemelten fontos, hogy azokat mind a szülők, mind pedig az állam a kibontakozó képességeknek megfelelően engedje gyakorolni, hogy a gyermekek hallathassák a hangjukat. Minden olyan kezdeményezés és javaslat üdvözlendő és támogatandó, amely a gyermekeket – életkoruknak megfelelően – be kívánja vonni közös ügyeinket és a jövőnket érintő értelmes párbeszédbe.

Magyarországon az alapvető jogok biztosa öröködi a gyermekek jogainak védelme felett. Az ombudsman feladata, hogy folyamatosan nyomon kövesse a gyermekek jogaival kapcsolatos nemzetközi jogi kötelezettségek teljesítését, emellett maga is elősegíti a gyermeki jogokkal kapcsolatos szakmai párbeszédet, konstruktív módon közreműködik a válaszkeresésben. Az ombudsman 2023-ban is kiemelt figyelmet fordított és fordít a gyermekek jogainak védelmére, legyen szó akár családban vagy gyermekvédelmi gondoskodásban nevelkedő gyermekekről, fogyatékosággal élő vagy háború elől menekülő gyermekekről, oktatási vagy egészségügyi kérdésekről.

2023-ban négy olyan, jelentéssel lezárt vizsgálatot tartott az ombudsman, amely beadvány vagy jelzés nyomán egy-egy gyermekotthon, lakóotthon, speciális gyermekotthon működését monitorozta előre be nem jelentett helyszíni vizsgálat lefolytatásával. 2023-ban került sor annak az átfogó jelentésnek a kiadására is, amely a gyermekvédelmi szakellátásba vett, nevelőszülői gondoskodásban élő gyermekek ellátása kapcsán számos ajánlást, illetve javaslatot fogalmazott meg. Az ombudsman jelentésben foglalkozott továbbá az óvodai diétás köztételt biztosításának, valamint a bölcsődékben a sajátos nevelési igényű gyermekek elkülönített („speciális”) csoportokban történő nevelése-gondozása szabályozásának kérdésé-

vel is. Jelentés került kiadásra továbbá egy tanköteles tanuló iskolából való kizárás fegyelmi büntetésének kiszabása és a fenntartóhoz benyújtott szülői kérelem elbírálása, illetve egy sajátos nevelési igényű tanuló iskolába utaztatása kapcsán is.

Az ombudsman a fogyatékosággal élő emberek világnapja (december 3.) alkalmából kiadott közleményében arra emlékeztetett, hogy e nap nem egyetlen napra szóló társadalmi akcióról szól, hanem az egész társadalom számára egy számvetési alkalomról és a fogyatékosággal élő emberek értékvalasztásának megerősítéséről. A fogyatékosággal élő emberek önálló, aktív élete mindannyiunk közös ügye: olyan társadalmi környezetet kell kialakítani, amely minden életkörülményben fel tudja ismerni a fogyatékosággal élő emberek valós szükségleteit.

A fogyatékosággal élő emberek világnapja minden év december 3. napja, amelyet 1992-ben az ENSZ azzal a céllal tett jeles nappá, hogy egyetemlegesen ráirányítsa a társadalom figyelmét a fogyatékosággal élő emberek problémáira, jogaira, esélyegyenlőségük kritériumaira. A fogyatékosággal élőkkel való foglalkozás egyes szakági szinteken már évszázados előzményekkel bír, azonban az emberiség a legutóbbi három évtizedben fogalmazta meg sorsfordító üzeneteit a fogyatékosággal élők felé. Ezek közül kiemelkedik a 2006. december 13-án az ENSZ által elfogadott, a Fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló egyezmény, azaz a CRPD, amelyhez hazánk az elsők között csatlakozott.

A CRPD nem egyszerűen „csak” egy fontos nemzetközi egyezmény, hanem egy cezúra, emberi jogi alapú szemléletváltás, mérföldkő a nemzetközi és így a hazai fogyatékosággal élő történetében, másfél évtizedes vívmányai, így az egyenlő bánásmód követelményének érvényesítése és az önálló életvitel előmozdítása, az észszerű alkalmazkodás mind e körbe sorolható. A CRPD a fogyatékosággal élő személyeket illetően azt foglalta jogi keretbe, amely minden embert megkülönböztetés nélkül, természeténél fogva megillet: a törvény előtti egyenlőséget, a hátrányos megkülönböztetés nélküli jogokat, az önálló élet lehetőségeit. Magyarországon a fogyatékosággal élő politika a Fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2007. évi XCII. törvényben került meghatározásra, ezt követően az Alaptörvényben kapott alkotmányos védelmet, illetve ágazati jogszabályok egész sorában jutott kifejezésre.

Az ombudsmani intézmény kötelező feladatai között mindig is ott volt a fogyatékosággal élő emberek ügyének előmozdítása, akkor is, amikor e törvény még nem írta elő. Mindezekre tekintettel a CRPD szerinti független mechanizmus feladatainak ellátására az Országgyűlés az alapvető jogok biztosa jelölte ki. 2023. január 1-jétől a Hivatal keretei között létrejött a Fogyatékosággal élő személyek jogainak érvényesülését közvetlenül segíti, védi és ellenőrzi. A fogyatékosággal élő emberek alapvető jogainak érvényesülését közvetlenül segíti, védi és ellenőrzi. A fogyatékosággal élő emberek elméleti és gyakorlati ismeretekkel rendelkező szakemberek

és szakmai szervezetek felkérésével pedig ezzel együtt megalkult az alapvető jogok biztosát segítő Fogytékosságügyi Tanácsadó Testület is.

A Fogytékosságügyi Főigazgatóság útján folytatott intézményi vizsgálataival, a beérkezett egyedi ügyek és a civil szervezetek által tett jelzések feldolgozásával, továbbá a rendszeres személyes intézményi látogatásaival az ombudsman megkülönböztetett figyelemmel kíséri a fogytékossággal élő emberek jogainak érvényesülését, a CRPD-nek való megfelelést. A tényleges esélyegyenlőséghez nem elég azt pusztán jogszabályokban előírni, a társadalom befogadó szemlélete segítheti a teljes integrációt, ezért kiemelten fontosak a fogytékosság-szemponthú intézkedések, a folyamatos szemléletváltás erősítése.

1.2. AZ OMBUDSMAN GYERMEKOTTHON- ÉS LAKÁSOTTHON-FELÚJÍTÁSI PROGRAMJÁNAK EREDMÉNYEI

Az alapvető jogok biztosa kiemelt figyelmet fordít a gyermeki jogok érvényesülésének elősegítésére, amely tevékenysége túlmutat a vizsgálatok lefolytatásán, valamint intézkedések megfogalmazásán. Az ombudsman ennek jegyében hivatalból vagy panasz, jelzés alapján rendszeresen látogatásokat tesz, vizsgálatokat folytat gyermekvédelmi intézményekben. Számos ombudsmani vizsgálat tárt fel a közelmúltban is a működés tárgyi feltételeivel kapcsolatos hiányosságokat, ideértve az intézményeknek helyt adó épületek infrastruktúráját. Jellemző tapasztalat, hogy e tárgyi feltételek megteremtése megfelelő források hiányában az intézmény és a fenntartó egyetértése és szándéka ellenére nehezen és lassan halad. Az alapvető jogok biztosa ezért az intézményi feltételek folyamatos javítása, így az épületek megújítása érdekében, egyre több stratégiai partner bevonása mellett aktívan igyekszik közreműködni. A gyermekotthon- és lakásotthon-felújítási program 2021 óta számos eredménnyel büszkélkedhet.

A program indulása óta tehát ez a harmadik esztendő: 2021-ben a Vas megyei Rumi Különleges Gyermekotthonnak és a Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató által fenntartott bajai speciális lakásotthonnak, míg 2022-ben a Veszprém-gyulaifiratói Gyermekotthonnak, illetve a Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató szentlőrinci lakásotthonának felújítására került sor. Az alapvető jogok biztosának személyes szerepvállalása, a Hivatal koordinálása mellett a projektben aktív közreműködőként mindvégig kiemelt szerepet kapott a Büntetés-Végrehajtás Országos Parancsnoksága, valamint az Agrárminisztérium Erdőkért és Földügyekért Felelős Államtitkársága, az egyes intézmények felújításába pedig bekapcsolódott – többek közt – a Szombathelyi Erdészeti Zrt., a Mecsekerdő Zrt., a VERGA Zrt., az Ipoly Erdő Zrt, illetve az Északerdő Zrt.

2023. október 4-én a Balassagyarmati Ipolypart Fészek Gyermekotthonba látogatott az alapvető jogok biztosa a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának helyettese, az erdőkért és földügyekért felelős államtitkár, Nógrád vármegye

rendőrfőkapitánya, valamint az Ipoly Erdő Zrt. vezérigazgatója kíséretében, ahol a 2023-as gyermekotthon-felújítási program újabb állomását jelentette be. Ennek a gyermekotthonnak a felújítására a Nógrád Vármegyei Rendőr-főkapitányság javaslatára, valamint egy 2023 szeptember közepén végzett helyszíni vizsgálat alapján kiadott ombudsmani jelentésben tett megállapítások nyomán került sor.

2023. október 17-én a Szeged-csanádi Egyházmegye Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató felsőzsolcai Szent Benedek Lakásotthonának felújítása kezdődött meg

Néhány héttel később újabb állomás kapcsolódott be a tárgy-évi programba, 2023. október 17-én az alapvető jogok biztosa a Szeged-csanádi Egyházmegye Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató felsőzsolcai Szent Benedek Lakásotthonába látogatott az erdőkért és földügyekért felelős államtitkár, a Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató főigazgatója, a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának helyettese és az Északerdő Zrt. vezérigazgatója kíséretében. 2023-ban a program résztvevői ki-egészültek a Nógrád Vármegyei Rendőr-főkapitányság és a Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Rendőr-főkapitányság állományának önkénteseivel. Az alapvető jogok biztosa a projektnyitó beszédében köszönetet mondott a programban részt vevő valamennyi intézmény, szervezet, cég vezetőinek és munkatársaiknak, továbbá reményét fejezte ki az iránt, hogy a jó gyakorlatnak tekinthető program keretében még számos gyermekotthon, illetve lakásotthon teljes körű felújítására kerülhet sor.

1.3. AZ OMBUDSMAN LÁTJA EL A FOGYTÉKOSSÁGGAL ÉLŐ SZEMÉLYEK JOGAIRÓL SZÓLÓ EGYEZMÉNY SZERINTI FÜGGETLEN MECHANIZMUS FELADATAIT

A fogytékosságügyi Egyezményben, azaz CRPD-ben foglalt jogok érvényesülésének nemzeti szintű monitorozására a CRPD 33. cikkében rögzített előírások szerint a részes államoknak olyan független belső mechanizmust kell létrehozniuk, amely képes segíteni, védeni és ellenőrizni a tagállami kötelezettségek végrehajtását, és a fogytékossággal élő személyek

jogainak érvényesülése érdekében rendszerszinten vizsgálja a kormányzati intézkedéseket és azok hatékonyságát. Ezen előírás teljesítése érdekében 2023. január 1-jével az alapvető jogok biztosának széles emberi jogi jogvédelmi tevékenysége kiegészült a CRPD 33. cikk 2. pontja szerinti független mechanizmus keretrendszerének működésével összefüggő feladatokkal.

A CRPD-ben foglaltak végrehajtásának ellenőrzésére az ombudsmantörvény alapján korábban is megkülönböztetett figyelmet fordított az alapvető jogok biztosa, azonban ezek a rendelkezések még nem biztosították a CRPD-ben a független mechanizmus működésére vonatkozó nemzetközi előírások maradéktalan teljesülését.

Tartalmát tekintve a korábbi alapjogvédelmi funkciókhoz képest a független mechanizmus felállítása hangsúlyos változást jelentett. A függetlenséget megalapozó garanciális szabályok törvényi szintű rögzítése a CRPD végrehajtását segítő és ellenőrző nemzeti intézmény számára immár a nemzetközi előírásoknak megfelelő, erős jogosítványokkal rendelkező, független szervezetet és sokkal koncentráltabb szakmai erőforrásokat biztosít.

E megfelelést garantálja többek között az intézményi működés törvényi szabályozása, a megfelelő források biztosítása, a fogytékosságügyet érintő releváns szakmai tapasztalat előírása a területen dolgozó munkatársak részére. Nem utolsósorban pedig annak a deklarálása, hogy a CRPD végrehajtásának nemzeti szintű monitorozását és az ellenőrzés folyamatát a szélesebb civil társadalom reprezentáló, a fogytékossággal élők jogait érintően jelentős tapasztalattal, tudással és hitelességgel rendelkező Fogytékosságügyi Tanácsadó Testület segíti. A pályázat útján kiválasztott fogytékossággal élő személyeket képviselő, hazai civil szervezetek, alapítványok, tudományos műhelyek, más, a fogytékossággal élő személyekért tevékenkedő civil társadalmi szervezetek delegáltjaiból álló, 28 taggal rendelkező Tanácsadó Testület 2023. október 3-án Budapesten tartotta meg ünnepélyes alakuló ülését.

Fogytékosságügyi Tanácsadó Testület alakuló ülése

Az alapvető jogok biztosa 2023. január 1-jével a fogytékosságügyi független mechanizmus feladatainak ellátására egy elkülönült szervezeti egységet állított fel a Hivatalon belül. A Fogytékosságügyi Főigazgatóság a területi irodák kialakításá-

val elkezdett decentralizáció jegyében debreceni telephelyről, de országos hatáskörrel látja el feladatait. A CRPD-nek a munkavállalás és foglalkoztatás körében megfogalmazott elvárásai érvényesítése érdekében fokozott figyelmet fordított arra, hogy a jelentkező fogytékossággal élő személyek is egyenlő eséllyel vehessenek részt a betöltendő álláshelyek pályázataiban.

A fogytékosságügyi független mechanizmus feladatellátásának fókuszában nemcsak az egyes egyéni panasszal érintett tevékenységek, körülmények, hatósági döntések monitorozása áll, hanem tágabb hatókörű, átfogó, hivatalból indított vizsgálatokat is magában foglal.

E tekintetben kiemelten fontos az alapvető jogok biztosának azon új jogköre, amely szerint beadvány és felmerült visszacsúszás hiányában is vizsgálható a fogytékossággal élő személyek jogainak a CRPD-nek való megfelelés szerinti érvényesülése. Az ombudsman természetes személy alapvető jogával kapcsolatos visszacsúszás megszüntetése érdekében hivatalból is eljárást folytathat, ha a fogytékossággal élő személy nem képes jogai védelmében fellépni vagy a beadvány benyújtása aránytalan nehézséget jelentene a számára. A CRPD végrehajtását segítő és ellenőrző mechanizmus keretében az alapvető jogok biztosa a Kormány, az Országgyűlés, az önkormányzatok és bármely más illetékes szerv felé fogalmaz meg javaslatokat. Szükség esetén új jogszabály alkotását, illetve a hatályos jogszabályok, normatív igazgatási rendelkezések módosítását is kezdeményezi a CRPD-vel való összhang megteremtése érdekében.

2023-ban indított vizsgálatok fókuszába számos a fogytékossággal élő emberek mindennapi életét alapjaiban érintő, jelentős témakör került. Itt kiemelendő a szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés monitorozására; a fekvőbeteg- és szociális bentlakásos intézmények, illetve a fogytékossággal élő személyek számára szolgáltatást nyújtó egyéb intézmények működésének és az ellátottak életkörülményeinek figyelemmel kísérése; a többszörösen hátrányos helyzetű csoportok (nők, gyermekek) körülményeinek feltárása; a fogytékossággal élő személyek nagyobb csoportját érintő korábbi jelentésekben megfogalmazott intézkedési javaslatok megvalósulásának utánpótlása került. Az alapvető jogok biztosa a fogytékosságügyi független mechanizmus feladatainak teljesítéséről évente átfogó, a Hivatal honlapján is közzétételre kerülő jelentésben számol be az Országgyűlés számára. Az ombudsmanok fogytékosságügyi független mechanizmusként ellátott tevékenységéről, tárgyi működéséről részletesen a beszámoló 5.3. fejezetében olvashatnak.

1.4. AZ OMBUDSMAN NEMZETKÖZI SZEREPVÁLLALÁSA

Egy olyan korszakban, amelyet példátlan kihívások jellemznek, az emberi jogi intézmények, partnerek és ombudsmanok közötti együttműködés szükségessége egyre hangsúlyosabbá vált. A 2023-as év során az alapvető jogok biztosa és hivatala a határokon átnyúló aktív együttműködésekkel

is arra törekedett, hogy kölcsönös tisztelet és közös célok elvein alapuló partnerséget alakítson ki. Az alapvető jogok biztosának szilárd álláspontja, hogy az összetett emberi jogi kérdések megoldása gyakran összehangolt, többoldalú megközelítést igényel. 2023-ban az alapvető jogok biztosa számos nemzetközi konferencián és szakmai találkozó vett részt, továbbá partnereket és szakintézményeket delegáltjait is fogadta hivatalában.

Az alapvető jogok biztosa tevékenysége során elsődlegesen a nemzetközi emberi jogi védelem terén működő intézményekkel és szervezetekkel való széles körű kapcsolatépítésre és együttműködésre helyezte a hangsúlyt. A nemzetközi szervezetek, ombudsmani intézmények és civil szervezetek munkáját **állásfoglalásokkal, szakmai anyagokkal, valamint konferenciákon való részvétellel, szemináriumokon és workshopokon segítette.** Kiemelt szempont volt az ombudsmanokkal folytatott párbeszéd, amely során megosztásra kerültek a jó joggyakorlatok és a kihívások kezelésének tapasztalatai. A **magyarországi TÜRKOMB nemzetközi konferencia és a V4-es országok ombudsmanjainak csúcstalálkozója meghatározó esemény volt 2023-ban,** az alapvető jogok védelmében rendezett nemzetközi konferenciák és találkozók mellett. A Hivatal vezetői és munkatársai aktívan részt vettek konferenciákon, egyeztetéseken és szakmai előadásokat tartottak, elősegítve ezzel az alapvető jogok védelmének és a jogtudatosság erősítésének nemzetközi terjedését és megértését. Az alapvető jogok biztosa 2023-ban sikeresen pályázott az ENNHRI, IOI és FRANET által meghirdetett felhívásokon, így még aktívabb, sikeresebb és gyümölcsözőbb együttműködést folytatott a nemzetközi és hazai partnerekkel.

1.5. KIEMELT ÜGYEK, VIZSGÁLATOK ÉS JELENTÉSEK 2023-BAN

Az ombudsmantörvény előírásaival összhangban a tárgyévben is **kiemelt figyelmet szentelt** az alapvető jogok biztos a **kiszolgáltatottak,** a gyermekek, az idősek, a betegek, a hajléktalanok jogai védelmének. 2023-ban is több olyan, nagyobb visszhangot kiváltott, átfogó jelentés is született, amely kifejezetten ehhez az **alappjogvédelmi fókuszhoz** kapcsolódott.

A tárgyévben is számos olyan jelentés kiadására került sor, amelynek fókuszában a **gyermekek jogainak védelme** volt. Így 2023-ban zárult le az ombudsman átfogó vizsgálata, amelyben a **gyermekvédelmi szakellátásba vett, nevelőszülői gondoskodásban élő gyermekek ellátását** tekintette át. A széles körű adatszolgáltatásra, elemzésre, illetve helyszíni interjúkra épülő, átfogó vizsgálat számos hiányosságra, rendszerproblémára, intézkedési feladatra hívja fel a figyelmet, az alapvető jogok biztosa pedig mindezek alapján feltárt visszasságok orvoslására a területért felelős belügyminiszterhez, valamint az Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat (OGYSZ) igazgatójához egy részletes, komplex ajánlással fordult. Az ombudsmani intézkedések nyomán megkezdődött a felmerült aggályos

helyzet korrekcióját szolgáló intézkedéscsomag, a szükséges jogszabály-módosítások szakmai előkészítése, ezen belül a nevelőszülők kiválasztása egységes szakmai szempontrendszernek kidolgozása.

A tárgyévben – a folyamatosan zajló látogatássorozat mellett – öt kiemelt, gyermekvédelmi intézmény működését érintő, helyszíni szemlén alapuló ombudsmani vizsgálat zárult jelentés kiadásával. E vizsgálati jelentések számos problémát érintettek, a személyi és tárgyi feltételek megfelelőségének mellett például az ott nevelkedő gyermekek tankötelezettségének teljesítését, a kortárs bántalmazások megelőzését, a gyermekek dohányzásának visszaszorítását, illetve a gyermekek korosztályának megfelelő minőségű és mennyiségű étkezés biztosítását.

2023-ban is ombudsmani jelentés foglalkozott a **közköztartás területén** a szülői panaszok iskolai, fenntartói kezelésének és érdemi vizsgálatának hiányosságaira, a törvényi garanciák figyelmen kívül hagyására, az egyedi mulasztásoktól egészen a rendszerszintű szabályozási problémákig. Az ombudsman a többi között vizsgálta egy tanköteles tanulóval szemben alkalmazott iskolából való kizárás fegyelmi büntetéssel kapcsolatos eljárás anomáliáit, illetve az ügyben tett panasz tankerületi kivizsgálásával összefüggő mulasztásokat. Az alapvető jogok

biztosának több olyan jelentése is volt a tárgyévben, amelyben a sajátos nevelési igényű, fogyatékossgal élő tanulók, gyermekek jogainak védelmére, így különösen ezen gyermekek iskolába szállítására vonatkozó kötelezettségre hívta fel a figyelmet, illetve egy másik jelentés az óvodai diétás közétkeztetés biztosításával kapcsolatban fogalmazott meg intézkedéseket.

2023-ban több olyan ügy is volt, amelyben a panaszos beadványa nyomán az ombudsman az egyes **gyámhivatalok** elhúzó eljárását és annak okait, összefüggéseit, illetve hátterét vizsgálta, számos ügy kapcsán ugyanakkor átfogóbb jellegű rendszerproblémákra is fény derült. Az alapvető jogok biztosa jelentéseiben vizsgálta a gyámhivatal mulasztásait, illetve téves jogértelmezését a szülőnek a gyermekével való kapcsolattartása, a nevelésbe vétel vagy annak kötelező felülvizsgálata, vagy éppen a gondozási hely azonnali megváltoztatása kapcsán, az egyik jelentésében pedig egy családtámogatási eljárás kapcsán állapított meg visszasságot.

A **leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogvédelme** területén az alapvető jogok biztosa ismét hivatalból vizsgálta a **fővárosi hajléktalanellátás helyzetét, annak felmerülő problémáit a 2022–23-as téli krízisidőszakban,** amelynek körülményeit jelentős mértékben befolyásolta a rezsisátság, hazánk geopolitikai helyzetével összefüggő energiakitűrés, illetve az árváltozások szinte azonnali következményeként jelentkező igénytöbblet. A szükséges rezsicsökkentési technikák szinte minden válaszadó tekintetében azonosak voltak, ami – az ágazat költségvetési lehetőségeire figyelemmel – a fenntarthatóságot biztosította, azonban a továbbsegítés, a kilépés lehetősége egyre kevésbé programeleme az ellátó mechanizmusnak. 2023-ban emellett az alapvető jogok biztosa két olyan ügy vizsgálatát is jelentés kiadásával zárta le, amelyben a bentlakásos szociális intézményben kialakult súlyos ágyipoloska-fertőzés megelőzésével, illetve kezelésével kapcsolatos visszasságokat, problémákat tárt fel.

Az ombudsman 2023-ban is zárt le olyan vizsgálatot, amely az **idős emberek intézményi ellátását, az egyes otthonok működését vagy annak valamely aspektusát** érintette. Kiemelendő az a vizsgálat, amelynek alapja egy hozzátartozói panasz volt, amely az idősotthon működése kapcsán a panaszos édesapjának elhalálása kapcsán a gondozási körülményeket sérelmezte. Az alapvető jogok biztosának vizsgálata az egyedi ügyben a gondozás kapcsán nem tárt fel mulasztást, de kiderült, hogy a demens időseket gondozó otthonban nem készült külön szabályzat a korlátozó intézkedések alkalmazásának rendjéről. A dokumentációval és a korlátozó intézkedésekkel összefüggő jogsértések miatt az ombudsman az emberi méltósághoz és az egészségügyi önrendelkezéshez való joggal összefüggő visszasságot állapított meg.

Az alapvető jogok biztosa 2023-ban **két ügyben is vizsgálta a pszichiátriai betegek jogainak biztosítását, védelmét érintő kérdéseket,** intézményi gyakorlatot alapjogi szempontból, így különösen az aggályos, megfelelő dokumentáció nélküli pszichiátriai ellátási helyzetet. Az egyik jelentésében külön is

rámutatott, hogy a szabályszerű dokumentációvezetés tehát kiemelt jelentőséggel bír mind az ágazati, szolgáltatói megfelelőség és kockázatkezelési szempontok, mind az ellátás emberi jogi, felelősségi kérdések utólagos vizsgálhatósága szempontjából. Utalt arra is, hogy a betegek rossz bánásmóddal összefüggő panaszait megfelelő alapossággal kell kivizsgálni, ami nélkülözhetetlen a hasonló helyzet megelőzésében. A másik jelentésben pedig az ombudsman megállapította a korlátozó intézkedések alkalmazásával összefüggésben, hogy az ágyhoz rögzítés napokon keresztül történő alkalmazása a megalázó bánásmód tilalmával, a személyes szabadsághoz való joggal összefüggő visszasságot okozott.

Mindezen ügyekről, jelentésekről részletesebben a beszámoló 4. fejezetében olvashatnak.

1.6. A NEMZETISÉGI BIZTOSHELYETTES TEVÉKENYSÉGÉNEK FÓKUSZAI

A 2023-as év az intenzív szakmai munka és az ügyek átszakturalódásának időszaka volt a nemzetiségi jogterületen: az ügyszám 5%-os emelkedése mellett a roma panaszosoktól érkező beadványok belső aránya közel 20%-kal nőtt a korábbi évekhez képest. Az eltolódás oka elsősorban a hazánkban 2023-ban is erőteljesen érvényesülő **gazdasági, szociális és lakhatási válság** volt. A világválság, a nyomában járó gazdasági problémák és az inflációs környezet, valamint a két lokális, de komoly globális hatásokkal járó háború hatásai társadalmi szinten mérhető károkat okoztak. A **szociális válsághelyzet** súlyosbodása, valamint az állami, illetve önkormányzati **ellátórendszer strukturális problémái** minden társadalmi réteget érintettek, **legsúlyosabban** azonban a hátrányos helyzetű lakosokat, köztük **nagy arányban a roma nemzetiségű állampolgárokat sújtották.**

A **nemzetiségi biztoshelyettes a beszámoló önálló, 6. fejezetében** a 2023. évi tevékenységének **átfogó bemutatására vállalkozott.**

Az elmúlt évekhez hasonlóan a **klasszikus nemzetiségi jogi ügyek** esetében az egyedi visszasságok helyett az általános, valamennyi nemzetiségi közösséget érintő, **alacsonyabb számú, de nagy elvi jelentőségű beadvány érkezése volt a jellemző.** Ilyen volt például a névhasználati jogok kérdése, a nemzetiségi önkormányzatok egyetértési joga, az intézményfenntartás és -finanszírozás, a nemzetiségi nevelés-oktatás jövőképe és a muzeális intézmények helyzete. Az **egyenlő bánásmóddal és esélyegyenlőséggel kapcsolatos ügyekben,** amelyek első sorban a roma közösségtől érkeztek, a fenti jelenség **fordítottja volt tapasztalható.** Az oktatási és szociális rendszer erőforráshiánya, illetve eszköztelensége, valamint az érdekképviseleti lehetőségek szűkössége miatt a gyors és kompetens szakmai segítséghez való hozzáférés számukra több okból is korlátozott volt, így a beadványok túlnyomó többsége **egyedi élethelyzetekkel,** főként **szociális és lakhatási, nevelés-oktatási kihívásokkal** függött össze. A romákat érintette ugyancsak a gyű-

lötbeszéddel és a gyűlölet-bűncelekményekkel kapcsolatos ügyszám jelentős emelkedése, sajnos azonban az ukrán közö- ség is egyre többször szembesült ezzel a jelenséggel.

2023-ban a nemzetiségi jogterületen **három közös jelentés és négy elvi állásfoglalás** született, **öt ügyben** pedig **jogalkalmazási javaslatot tartalmazó zárólevelet** adott ki a biztoshelyettes, a dokumentumok összegzése, teljes szövege és a kapcsolódó szakmai háttéranyagok terjedelmi korlátok okán egy QR-kód segítségével olvashatók el részleteiben.

A **Kiemelt ügycsoportok a nemzetiségi jogi területen** című fejezetrészben **a 2023-as év biztoshelyettesi tevékenységének átfogó elemzésére** került sor, **10 ügycsoport** keretében. Az egyes szakterületek elemzése során az **általános tendenciák** felvázolásához kapcsolódóan a 12 stratégiai jellegű dokumentum fontosabb megállapításai külön is megjelentek, és ügycsoportonként konkrét **esetjogi ügyek** is bemutatásra kerülnek.

A 10 ügycsoport témakörei közül **elsőként a nemzetiségi jogi szabályozás múltja, jelene és jövője fejezetrészt kell megemlíteni, amely kiemelt jelentőségű volt 2023-ban**, mivel a nemzetiségi jogokat először átfogóan, a kulturális autonómia valamennyi területére kiterjedően szabályozó hazai törvény ebben az évben ünnepelte megszületésének 30. évfordulóját. A három évtizedes múltra visszatekintő, nemzetközi összehasonlításban is páratlan nemzetiségi törvény működésének tapasztalatai arra tanítanak, hogy a nemzetiségi közösségek támogatása, a nemzetiségi kulturális autonómia infrastrukturális rendszerének fenntartása és működtetése a többségi társadalom tagjainak is kiemelt érdeke. A befogadó, szolidáris társadalom eszméje, a többes identitás elismerése, a kulturális sokszínűség őrzése a jelen és a jövő gazdasági-társadalmi sikereinek alapja és biztosítója is egyben.

A **kiemelt ügycsoportok a nemzetiségi jogi területen** című fejezetrész további ügycsoportjai: a 2022. évi népszámlálás nemzetiségi jogi vonatkozásai; nemzetiségi önkormányzati jogok; a gyermeki jogok érvényesülése a nemzetiségi nevelés-oktatás és gyermekvédelem területén; kulturális és nyelvi jogok; gyűlöletbeszéd és gyűlölet-bűncelekmények; szociális életkörülményeket, lakhatást érintő ügyek; egészségügyi ellátással, foglalkoztatással, hadigondozással, birtokvédelemmel, végrehajtási eljárással, hatósági eljárásokkal kapcsolatos ügyek; büntetőeljárás, szabálysértési és rendészeti ügyek; büntetés-végrehajtási ügyek.

A nemzetiségi biztoshelyettes 2023-ban több olyan témát is kiemelt figyelemmel kísért, amelyek jelentős hatást gyakoroltak a hazai nemzetiségi közösségekre. A korábbi évektől eltérően e témáknak csak egy része volt előre tervezhető, többségük **aktuális társadalmi folyamatokra és strukturális problémákra való azonnali és sürgős szakmai válaszlépés** volt. A **2023. év kiemelt szakmai témái** voltak: az Ukrajnából menekülő ukrán és roma személyek helyzete; nemzetiségi önkormányzatok véleményezési és egyetértési jogainak gyakorlása; szegregációs tendenciák a hazai közoktatási rendszerben; gyűlöletbeszéd és gyűlölet-bűncelekmények elleni fellépés le-

hetőségei, illetve korlátai; nemzetiségi muzeális intézmények szabályozási és működési körülményei; a 2022. évi népszámlálás eredményei és azok következményei; a következő jogászgenerációk oktatása.

A **szakmai kapcsolattartás, valamint információszerzés és -feldolgozás**, amelyek elengedhetetlenek a szakmai munka érdemi megalapozásához, megvalósításához, a jogszabályi kötelezettségére figyelemmel **2023-ban is kiemelt feladatai voltak a biztoshelyettesnek**. A szakmai kapcsolattartás legfontosabb eszközei a folyamatos jelenlét a nemzetiségi közösségek mindennapi életében, valamint az aktuális helyzetükkel és a nemzetiségi közélettel kapcsolatos információk nyomon követése, gyűjtése és rendszerezése. A biztoshelyettes 2023-ban is **szoros munkakapcsolatot** tartott fenn az Országgyűlés nemzetiségi képviselőjével, a szószólókkal, az országos önkormányzati elnökökkel és képviselőkkel, valamint a hazai és nemzetközi szakértőkkel, illetve szakmai szervezetekkel. A biztoshelyettes és munkatársai 2023-ban is a **párbeszéd és az együttműködés** szándékával, erre figyelemmel végezték a munkájukat.

A nemzetiségi biztoshelyettes tevékenységéről, az aktuális eseményekről és szakmai anyagokról a negyedévente digitálisan megjelenő **Hírlevél**ből, illetve a **két online felületen**, a www.nemzetisegijogok.hu honlapon és a www.facebook.com/ombudsmanhelyettes oldalon lehet folyamatosan tájékozódni.

A biztoshelyettes tevékenységéről részletesen a beszámoló **6. fejezetében** olvashatnak.

17. A JÖVŐ NEMZEDÉKEK ÉRDEKEINEK VÉDELME ÉS ELLÁTÓ BIZTOSHELYETTES TEVÉKENYSÉGÉNEK FÓKUSZAI

2023 májusában ugyan az ENSZ Egészségügyi Világszervezete (WHO) bejelentette, hogy már nem tekinti veszélyhelyzetnek a Covid19-pandémiát, a világvárvány lecsengését követően újabb társadalmi-gazdasági kihívásokkal kellett megküzdeni az év során. Az orosz–ukrán háború eszkalálódásával és elhúzódásával az energetikai válság, a gazdasági recesszió kezelése került a figyelem középpontjába, ezért a veszélyhelyzeti jogalkotás szinte általánossá vált.

A szószóló e folyamatok kapcsán több figyelemfelhívást is kiadott az év során, amelyek közül kiemelendő a **veszélyhelyzeti rendeletalkotás és a jövő nemzedékek érdekeinek védelme összehangolhatóságáról szóló összefoglaló**. A szószóló vizsgálta az Alaptörvény és az Alkotmánybíróság határozatainak tükrében, hogy a veszélyhelyzeti rendeletalkotás mennyiben korlátozhatja a jövő nemzedékek jogainak, tágabb értelemben a fenntartható fejlődésnek, az ökológiai alapok védelmének érvényesülését, továbbá kitért az érdekek harmonizálásához irányadó szempontokra, mint amilyen a visszalépés tilalma, a szükségesség–arányosság kérdése, valamint a megelőzés és elővigyázatosság elve. A figyelemfelhívás utalt arra, hogy a nemzet közös örökségének, a jövő nemzedékek érdekeinek

védelmé, értékeik megőrzése a veszélyhelyzeti szabályozásban is figyelmet érdemel a távlatos fejlődés érdekében.

A Kormány – a veszélyhelyzetre hivatkozással – **elfogadott egy kormányrendeletet a környezetvédelmi hatósági szerződésről is. A szószóló ennek alkalmazási szempontjairól is kiadott egy figyelemfelhívást**.

A válságok sorába illeszkedően a globális felmelegedés és tágabb értelemben az éghajlat fokozatos megváltozása mindennapjaink részévé vált. 2023 során minden hétre jutott valahol a Földön egy-egy olyan szélsőséges esemény (pl. trópusi vihar, árvíz, történelmi aszály, kiterjedt erdőtüz, hőhullám), amely korábban elképzelhetetlen volt. Fentiek miatt kiemelt jelentőségű volt 2023-ban, hogy **a szószóló amicus curiae beadványában részletezte a klímavédelemről szóló törvény** alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére, illetőleg nemzetközi szerződésbe ütközésének vizsgálatára irányuló eljárásban az Alaptörvény XX. cikkében XXI. cikkében és P) cikkében foglalt alkotmányos jogoknak az állam intézmény- és éghajlatvédelmi tevékenységével, továbbá az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlatával való kapcsolatát. A beadványban kitért az ENSZ Közgyűlésének 2022. július 28-i határozatára is, amely hosszú idő után végre hivatalosan is elindította a tiszta, egészséges és fenntartható környezethez való jog emberi jogként történő elismerésének folyamatát.

Az év során a klímaváltozással kapcsolatos témakörben – társszervezetekkel együtt – több konferenciát is szervezett a szószóló titkársága, amelyeken többek között szó esett a klímapierek éghajlatvédelemben betöltött szerepéről, az aktuális hazai és nemzetközi klímapolitikai kérdésekről, az éghajlatváltozás okozta generációs és globális igazságtalanságokról, valamint a civil szervezetek lehetőségeiről a klímavédelem területén.

A jövő nemzedékek érdekei védelmének 2023-as helyzete kapcsán rá kell mutatni arra is, hogy miközben az Alaptörvény a nemzet közös örökségeként kiemelt védelemben részesíti a természeti erőforrásokat, ezek állapota többnyire mégis inkább romlik. A szószóló ezért fontosnak tartotta, hogy aktívan részt vegyen az erőforrások védelmével és a fenntarthatósággal foglalkozó dokumentumok kialakításában, köztük a **Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia (NFFS) ötödik előrehaladási jelentése véleményezésében, illetve a 2025-től életbe lépő második NFFS tervezési folyamatában**. Az NFFS ötödik előrehaladási jelentése megállapította, hogy a fenntarthatóság intézményrendszere továbbra is kiegyensúlyozatlan, a végrehajtó hatalom területén a fenntarthatóság nem stratégiai szempont, hiányzik az érdemi horizontális kormányzati koordináció, a helyenként felgyorsuló jogalkotás számos esetben nem veszi figyelembe, nem hasznosítja a fenntarthatóság és a jövő nemzedékek érdekeinek védelmére fenntartott intézmények által megformált véleményeket.

A jövő nemzedékek érdekei védelmének kiemelt területe a természeti környezet, a biodiverzitás állapota, ezért a biztoshelyettes kiadott közleményeiben rendre jelezte, hogy a **negatív tendenciák megállításához rendszerszintű és mélyreható változások**

kellenek. A vadvilág, a biodiverzitás, a természeti értékek védelme hosszú távú, kormányzati ciklusokon és ágazatokon is átívelő gondolkodásmódot és szabályozást igényel.

A szószóló szerint a nemzetipark-igazgatóságok munkája és szerepe a fenyegető klímaválság, a biodiverzitás drasztikus csökkenésének idején egyre inkább felértékelődik. **Értékmegőrzési tevékenységükkel kapcsolatos különleges természetvédelmi szerep kapcsán, a nemzet közös örökségébe tartozó értékek általuk történő megőrzéséről 2023-ban a szószóló alapjogi összefoglalót készített**. Ebben felhívta a figyelmet arra, hogy ehhez megfelelő anyagi és eljárásjogi garanciákat kell alkotni, az államnak az alkotmányos kötelezettségek teljesítése körében gondoskodnia kell a természetvédelmi intézményrendszer finanszírozásáról, szervezeti állapota, személyi állománya megfelelő szintjének biztosításáról.

A hazánkban honos állat- és növényfajok védelmének biztosítása kapcsán több konferencián is felmerült, hogy a természetvédelmi oltalom alatt álló fajok pénzben kifejezett jelenlegi értéke a mai pénzügyi és gazdasági viszonyok mellett igen alacsonynak tekinthető. Fentiek miatt 2023-ban **jogalkotási javaslatot adott ki a szószóló a természetvédelmi oltalom alatt álló fajok pénzben kifejezett értékének növelésére. A jogalkotási javaslattal a természet védelméért felelős tárca vezetője egyetértett, és jelezte, hogy 2024-re betervezte az érintett jogszabály módosítását, amelynek kialakítása során a szószóló javaslatait is figyelembe fogják venni**. Kiemelte továbbá, hogy nélkülözhetetlennek tartja a szószóló kiemelkedő munkáját a fajok védelme, illetve az érintettek figyelemfelhívása, tájékoztatása terén.

A 2023. év során **az építésügyet és a kulturális örökséget érintő jogalkotási hullámnak voltunk tanúi, amelyben a szószóló ismételten igyekezett alapjogi észrevételeivel támogatni a jogalkotó tevékenységét. Az állami építési beruházások rendjéről szóló törvénytervezet** kapcsán jelezte a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét érintő alapjogi meglátásait, egyebek mellett az általános szabályok alóli kivétel egyre szélesebb körű alkalmazása tekintetében fennálló aggályait. Kora tavasszal az új magyar építészetéről szóló törvény koncepciója, majd **összesen a konkrét szabályozási tartalom** is megismerhetővé vált. A szószóló korábban kiadott állásfoglalásaival, figyelemfelhívásaival összhangban részletes véleményt és javaslatot adott, hogy hogyan lehetne e szabályozási tárgykörökben érvényesíteni a természeti és kulturális értékek védelme érdekében az Alaptörvény P) és B) cikkében foglalt kötelezettségeket.

Az év során számos esetben, különböző irányokból és szempontokból foglalkozott **a szószóló a társadalmi részvétel kérdésével a környezeti ügyek kapcsán**. Munkatársaival az Országos Bírósági Hivatal kérésére a Magyar Igazságügyi Akadémia által szervezett „A nemzetközi egyezmények alkalmazása a közigazgatási perekben” megnevezésű online bírói képzésben **előadást tartottak „Az Aarhusi Egyezmény a magyar közjogi gyakorlatban” címmel**. Ezen túlmenően **a társadalmi nyilvánosság kérdésével kapcsolatban a szószóló egy álta-**

lános figyelemfelhívást is kiadott, amelyben részletesebben körbejárta a társadalmi nyilvánosság bevonásának főbb környezetvédelmi és alapjogi követelményeit, a közmeghallgatásra vonatkozó jogszabályi háttér aktuális változásait és lehetséges következményeit, valamint a sajátos településtervezési és -rendezési ügyek kapcsán érintette a nyilvánosság érvényesülését befolyásoló körülményeket, egyéb esetkörök mellett a kiemelt beruházások során.

A felszín alatti vizeket hasznosító kutakra vonatkozó engedélyezési rend megváltoztatása iránti igény az évek során újra és újra felmerül. Bár az Alkotmánybíróság részletes döntést hozott 2018-ban, a kutak létesítésének, az engedély nélkül, valamint az engedélytől eltérően létesített kutak fennmaradása szabályainak módosítása 2023-ban is megfogalmazódott. Az erre irányuló törvénymódosítás tervezete kapcsán a szószóló részletes észrevételeket tett, hiszen a hazai felszín alatti vizek mennyiségi és minőségi állapota alapvető jelentőséggel bír mind a jelen, mind a jövő generációk jó egészségének szempontjából.

A szószóló tevékenységéről részletesen a beszámoló **7. fejezetében** olvashatnak.

1.8. AZ ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA ÉS A BIZTOSHELYETTESEK ÁLTAL FENNTARTOTT JOGALKOTÁSI JAVASLATOK

Az ombudsmantörvény feljogosítja az alapvető jogok biztosát, hogy ha a vizsgált hatóság vagy felügyeleti szerve az érdemi állásfoglalás kialakítását és az annak megfelelő intézkedés megtételét elmulasztja, vagy az alapvető jogok biztosának állásfoglalásával, illetve a megtett intézkedéssel nem ért egyet, **az ügyet az éves beszámoló keretében az Országgyűlés elé terjeszthesse.** Az ombudsman – élve e jogosultságával – az elmúlt években megfogalmazott **azon jogalkotási javaslatok** közül, amelyek esetében az érintett minisztérium az érdemi állásfoglalás kialakítását, és az annak megfelelő intézkedés megtételét elmulasztotta, vagy a megvalósítását nem támogatta, e beszámolóban az alábbiakat terjeszti az Országgyűlés elé.

1. Az alapvető jogok biztos a **lakástakarékpénztárakra vonatkozó szabályozás** áttekintését követően felkérte a gazdaságfejlesztési minisztert és a belügyminisztert, hogy – együttműködve a jogszabályok alkotmányosságáért, a jogrendszer koherenciájáért, valamint a kötelmi jogra vonatkozó jogszabályok előkészítéséért felelős igazságügyi miniszterrel – fontolják meg olyan szabályozás kialakítását, amely rendezi a kiskorúak nyilatkozattételével kapcsolatos egyes kérdéseket. Ide tartozik különösen annak kérdése, hogy a kiskorú mint kedvezményezett mely esetekben rendelkezhet a szerződéses összeggel; valamint hogy a gyámhatóság jóváhagyása szükséges-e a kiskorúnak – akár mint kedvezményezettnek, akár mint szerződő félnek – a szülő, mint törvényes képviselő útján tett, lakás-előtakarékossági szerződéssel kapcsolatos rendelkezéseihez. A gazdaságfejlesztési miniszter arról tájékoztatta az alapvető jogok

biztosát, hogy a belügyminiszterrel folytatott egyeztetések alapján megvizsgálják a lakástakarékpénztári törvény kiegészítését, rögzítve a törvényes képviselő rendelkezési jogát, a felmerülő esetek egy részében a gyámhatósági jóváhagyás szükségességének előírását. A szabályozás módosítására ugyanakkor az érintett területen a tárgyévben nem került sor. (AJB-1960/2022.)

2. Az alapvető jogok biztos a **fogászati alapellátás hiányával** összefüggésben kiadott jelentésében felkérte az egészségügyért felelős minisztert, hogy fontolja meg az alapellátás biztosítása kapcsán az irányadó kormányrendeletnek a járási tisztifőorvos intézkedési jogkörére vonatkozó bővítését, amely révén a visszavont szolgáltatási engedély miatt átmenetileg alapellátás nélkül maradt települések lakossága ellátásának biztosítására ideiglenes jelleggel egészségügyi szolgáltatót jelölhet ki. Az egészségügyért felelős államtitkár egyetértett a jelentésben megfogalmazott javaslattal, és arról adott tájékoztatást, hogy a módosításra a 2022. második félévi jogalkotási időszakban kerülhet sor. A kormányrendelet jelzett megfelelő módosítása azonban a tárgyévben nem valósult meg. (AJB-1630/2022.)

3. Az ombudsman jelentésében felkérte az emberi erőforrások miniszterét, hogy fontolja meg **a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló kormányrendelet kiegészítését** azzal, hogy a nevelésbe vételi határozat tartalmazza a kirendelt gyermekvédelmi gyám és helyettes gyermekvédelmi gyám telefonszámát és elektronikus postacímét is. A szaktárca válaszában egyetértett a javaslattal a tekintetben, hogy a gyámhivatal a nevelésbe vételt elrendelő határozatban szerepeltesse a gyermekvédelmi gyámként (helyettes gyermekvédelmi gyámként) kirendelt személy elektronikus postacímét. Egyben arról tájékoztatta az alapvető jogok biztosát, hogy erre a vonatkozó jogi szabályozás soron következő módosításakor figyelemmel lesznek, elősegítve ezzel a gyermekvédelmi gyám (helyettes gyermekvédelmi gyám) és a gyámolt közötti kapcsolatfelvétel, illetve kapcsolattartás lehetőségét. Az alapvető jogok biztos a választ elfogadta, e módosításra azonban még nem került sor. (AJB-745/2020.)

4. 2020-ban az ombudsman és a jövő nemzedékek szószólója egy környezetveszélyeztetéssel összefüggésben kiadott közös jelentésben a környezeti felelősség hatékonyabb érvényesíthetősége érdekében több tarcát is felkért a „szennyező fizet” elvének szem előtt tartásával a **környezetvédelmi célú pénzügyi biztosítékok rendszerének részletesebb kidolgozására**, az előre nem látható kockázathoz kapcsolódóan a környezethasználó számára pénzügyi fedezet képzésére vonatkozó kötelezettség előírására. A tarcák a tárcaközi munkabizottság létrehozásáról tájékoztatták az alapvető jogok biztosát, azonban a szükséges jogalkotásra nem került sor. (AJB-2037/2020.) Időközben a tárgykörrel kapcsolatos minden feladat az Energiaügyi Minisztériumhoz került, így a tárcaközi bizottságot megszüntették. Az energiaügyi miniszter jelezte, hogy továbbra is egyetért a javaslattal, miszerint szükséges a környezeti károk felszámolását szolgáló pénzügyi biztosítékokról szóló kormányrendelet megalkotása, valamint ígéretet tett arra, hogy ennek előkészítésére

jelentést készít, amelyben a pénzügyi biztosítékokra vonatkozó jogszabály megalkotására tesz javaslatot. Mindezek ellenére a szükséges jogalkotásra még nem került sor.

5. Az alapvető jogok biztos a és a jövő nemzedékek szószólója közös jelentésében hívta fel arra a figyelmet, hogy azon **szabadtéri nyári zenés rendezvények** esetén, amelyek **zajterhelési** hatásterülete túljár egy adott település közigazgatási határán, nem lehetséges a zajvédelmi kérdéseket helyi környezetvédelmi ügyként önkormányzati rendeletben szabályozni. A települési önkormányzati rendelet területi hatálya ugyanis az adott település közigazgatási területéhez igazodik. Az agrárminiszter, ahogyan korábban az igazságügyi miniszter is, a jelentésre adott válaszában egyetértett az ombudsman és helyettese által javasolt országos szabályozás szükségességével, azonban a jogalkotásra nem került sor. (AJB-4761/2020.)

1.9. A HIVATAL MŰKÖDÉSÉVEL KAPCSOLATOS ADATOK

A panaszosok által tett beadványok alapján és a hivatalból indított ügyek száma 2023-ban 5742 volt. Az előző évből 1676 ügy intézése húzódott át 2023-ra. Ebben az évben a Hivatal 4772 ügyet fejezett be, így az év végén 970 folyamatban lévő ügyet tartott nyilván.

Beérkezett ügyek	
Iktatott ügyek	5742
Befejezett ügyek	4772
Évzáráskor folyamatban lévő ügyek	970

Az ombudsmanhoz fordulásra vonatkozóan – az egyenlő bánásmód hatósági, illetve a közérdekű bejelentővédelmi tevékenységet kivéve – a beadványozók számára **semmilyen formakényszer nincs.** Egy beadványban általában egy panaszt fogalmaznak meg, amely alapvetően egy visszasság gyanúját veti fel, de egy beadványozónak több panaszát vagy több panaszos azonos visszasság gyanúját felvető beadványát is lehet egy vagy több ügyként kezelni, attól függően, hogy annak kezelésére – előreláthatóan – egy ombudsmani eljárásban vagy több eljárásban kerülhet-e sor. **Nem lehet tehát azonosnak tekinteni a beadványok, a panaszok, illetve az ügyek számát,** ezeket minden esetben csak önmagukkal lehet összevetni. Ugyancsak meg kell különböztetni egymástól a jelentések számát, a jelentéssel lezárt ügyek számát, illetve az azokban megfogalmazott ajánlások számát.

A korábbi évek tendenciáinak megfelelően továbbra is népszerű a panaszosok körében az **elektronikus kommunikációs rendszerek használata.** A lenti statisztikai adatok az ügy kezdő beadványára vonatkozó adatokat tartalmazzák. Elektronikus úton, azaz e-mailen, a portálon, a közérdekű bejelentések fogadására létrehozott rendszeren, e-Papíron, illetve az Országgyűlés elektronikus rendszerén keresztül, továbbá a Hivatali Kapu használatával összesen **3425 beadványt** küldtek.

Az ügyek keletkezésének módja*	
Postai beadvány	802
Közérdekű bejelentések elektronikus rendszere	545
E-mail	1735
E-Papír-beadvány	249
Hivatalból indult	286
Hivatali Kapun érkezett	275
ParLex rendszerben érkezett ügy	9
Portálon kezdeményezett beadvány	612
Szóbeli panasz felvétele	901
Telefonos panasz felvétele	328
Összesen	5742

* Ezen adatok csak az ügy kezdő beadványára vonatkoznak

Az elektronikus úton benyújtott panaszok esetén legtöbbször nem állapítható meg, hogy azt milyen településtípusról küldték, vagy esetleg külföldről érkezett-e, így a községi és városi lakosság közötti aktivitásbeli különbség nem mérhető. A megyék közötti aktivitáskülönbség is csak ennek függvényében vizsgálható.

Az ügyek területi megoszlása	
Megye	db
Budapest vármegye	1186
Bács-Kiskun vármegye	196
Baranya vármegye	170
Békés vármegye	71
Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye	259
Csongrád-Csanád vármegye	230
Fejér vármegye	177
Győr-Moson-Sopron vármegye	252
Hajdú-Bihar vármegye	219
Heves vármegye	113
Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	84
Komárom-Esztergom vármegye	98
Nógrád vármegye	66

Pest vármegye	541
Somogy vármegye	95
Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye	138
Tolna vármegye	82
Vas vármegye	91
Veszprém vármegye	113
Zala vármegye	76
A hely nem azonosítható	1485
Összesen	5742

A beadványok megfelelő **ügycsoportba sorolása** beérkezésükkor megtörténik, de a megfelelő ügytípus kiválasztására az eljárás folyamán – a beérkező újabb információk alapján azok átminősítésére – is van lehetőség. A lenti statisztika a már befejezett ügyek egyes ügytípusokba sorolásáról készült.

Befejezett ügyek típusok szerint	
Ügytípusok	db
Rendészeti és OPCAT-ügyek	582
Közérdekű bejelentések	575
Polgári jogi ügyek, nyugdíj és egészségbiztosítás, végrehajtás	542
Önkormányzati és hatósági ügyek	523
Szociális, munkaügyi, egészségügyi és oktatási ügyek	508
Környezetvédelmi ügyek	329
Egyenlő Bánásmód Hatóság ügyei	406
Gyermek- és családjogi ügyek, gondnokság, gyámügy	301
Nemzetiségi jogi ügyek	240
Jogszabály-veleményezés, alkotmányossági jogszabálykritika	187
Közszolgáltatási ügyek	110
Pénzügyi, adó- és illetékügyek	105
Fogyatékosügyi Feladatok Ellátásáért Felelős Főigazgatóság ügyei	33
Egyéb ügyek	331
Összesen	4772

A tárgyévben **582** ügyet a büntetőeljárás, büntetés-végrehajtást és a rendőrség eljárását érintő beadványokat kezelő **Rendészeti Főigazgatóság**, illetve a kényszer és más kegyet-

len, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzését célzó **OPCAT NMM Főosztály** intézett el. Szám szerint a második legnagyobb csoportot 2023-ban a közérdekű bejelentésekkel kapcsolatos **575 ügy** jelentette. A Hivatal emellett **542 polgári jogi jellegű ügyet** zárt le, amelyek között a szerződésen alapuló nyugdíj- és egészségbiztosítási ügyeket, valamint a bírósági és végrehajtási panaszokat is vizsgálta. A befejezett **523 önkormányzati és hatósági ügy** keretében a hivatal alapvetően az önkormányzati eljárásokat és más hatósági ügyintézkést érintő panaszokat kezelte. A **szociális, munkaügyi, oktatási és egészségügyi ügyek** száma a tárgyévben **508** volt, míg az **Egyenlő Bánásmóddal Felelős Főigazgatóság 406 ügyet** intézett el. **Gyermekjogi, családjogi, gyámügyi panaszok vizsgálatát 301 beadvány** kapcsán zárta le a hivatal. Alkotmányossági jogszabálykritika és jogszabály-veleményezés alapján lezárt ügy **187 volt. Közszolgáltatásokat érintő ügyeket** 110 esetben, **pénzügyi, adó- és illetékügyeket érintő panaszokat** 105 esetben fejeztünk be. A Fogyatékos-sággal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv a 2007. évi XCII. törvény kihirdetésével vált a hazai jogrend részévé. Az Egyezményben rögzített elvek és vállalások megvalósulását segítő és a nemzeti szintű végrehajtást ellenőrző független mechanizmus feladatait 2023. január 1-jétől az alapvető jogok biztosa látja el a Fogyatékos-sággal Ellátásáért Felelős Főigazgatóság útján, ezzel maradéktalanul teljesítve az ellenőrző mechanizmus függetlenségét garantáló nemzetközi előírásokat. **A Fogyatékos-sággal Ellátásáért Felelős Főigazgatóság a tavalyi évben 33 ügyet fejezett be.**

A jövő nemzedékek szószólója és munkatársai **329 környezetvédelmi is érintő ügyben** jártak el, a **Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes pedig 240 ügyet kezelt** – mindezekről részletesen a beszámoló 6. és 7. fejezete ad számot. A fő ügytípusok közé nem sorolható befejezett 331 esetet az egyéb ügytípusba osztottuk.

Az ombudsmanhoz intézett panaszokat az alábbiakban a befejezés módja szerint rendeztük.

A panaszok befejezésének módja

Befejezési kód csoportja / Befejezési kód / Beérkezés éve		Összesen
1	„kivételes vizsgálat” nem indokolt	16
	a bejelentés nem minősül közérdekű bejelentésnek	152
	a sérelem alkotmányos jogot nem érint, vagy nyilvánvalóan alaptalan	445
	ismételt, új adatot nem tartalmazó beadvány	111
	jogerőtől több mint egy év telt el	50
	jogorvoslat kimerítésének elmulasztása (hatáskörelvonás tilalma)	823
	megindított bírósági eljárás	235
	nem hatóság, e minőségében folytatott eljárása elleni panasz	661
	nem jogosulttól származó beadvány	40
	R a panasz nem vizsgálható Rtv. 92. § szerinti eljárásban	6
	R a panasz tárgyában már végleges hatósági döntés született (Rtv. 92. § szerinti eljárásban)	1
	R a panaszt az előterjesztő aláírásával nem erősítette meg (Rtv. 92. § szerinti eljárásban)	16
	R nem a jogosulttól származó beadvány (Rtv. 92. § szerinti eljárásban)	3
	sikertelen azonosítás	36
Összesen	2595	
2	áttétel – hatáskör hiányában – a hatáskörrel rendelkező szervhez	63
	beadvány továbbítása eljárás megfontolása céljából	4
	beadvány továbbítása figyelemfelhívással	2
Összesen	69	
3	alkotmánybírósági indítvány kezdeményezésének elutasítása	2
	állásfoglalással	82
	eljárás közben rendeződött panasz	84
	jogszabály alkotmányellenességének megállapítása iránti kérelem elutasítása	9
	KBV eljáró szerv válaszána megküldésével	335
	lezárt ügy utóélete, ha új ügyet nem keletkezett	12
	nem értékelhető beadvány (MC-típusú ügyek, indulatos beadványok, nyílt levelek)	90
	névtelen beadvány (e-mail esetében a teljes név, vagy a postai cím ismeretének hiánya is)	29
	panaszos kérelmére (a hiánypótlás elmaradása, a diszkrét adatkezelési kérése is ide tartozhat)	133
	panaszos kérésére írásbeli tájékoztatással	120
	panaszos szóbeli tájékoztatását követően (panaszirodai, telefonos, vagy közvetlen e-mail)	82
	R a panaszos panaszát visszavonta (Rtv. 92. § szerinti eljárásban)	6
	R a sérelmes rendőri intézkedés nem beazonosítható (Rtv. 92. § szerinti eljárásban)	3
	tájékoztatás az Alkotmánybíróság döntéséről	7
	tájékoztatás ellenére többször megismételt panasz	10
	technikai zárás (pl.: ügyek egyesítése, hivatalból indított ügy lezárása)	226
	Összesen	1230

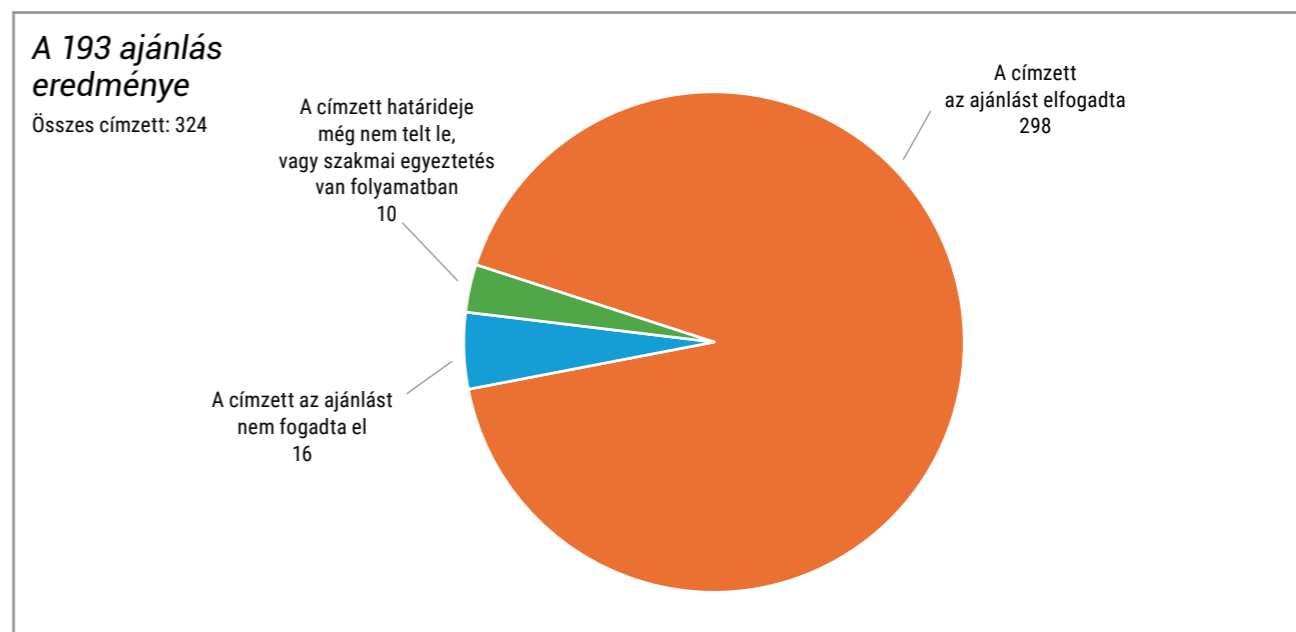
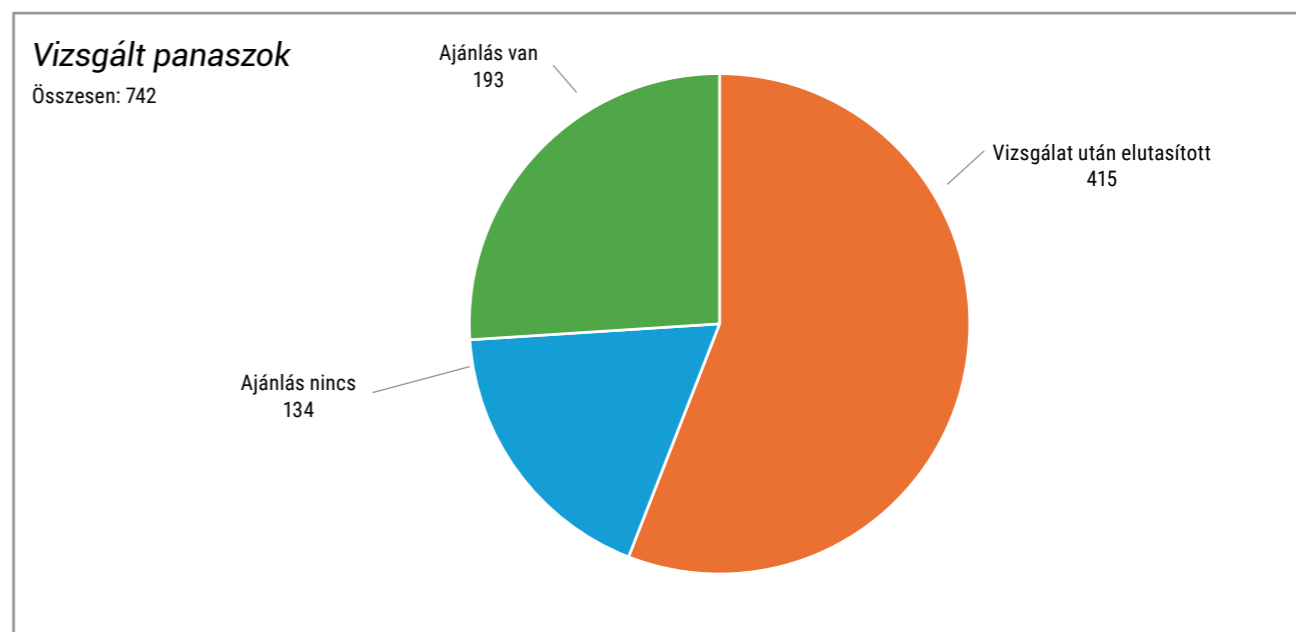
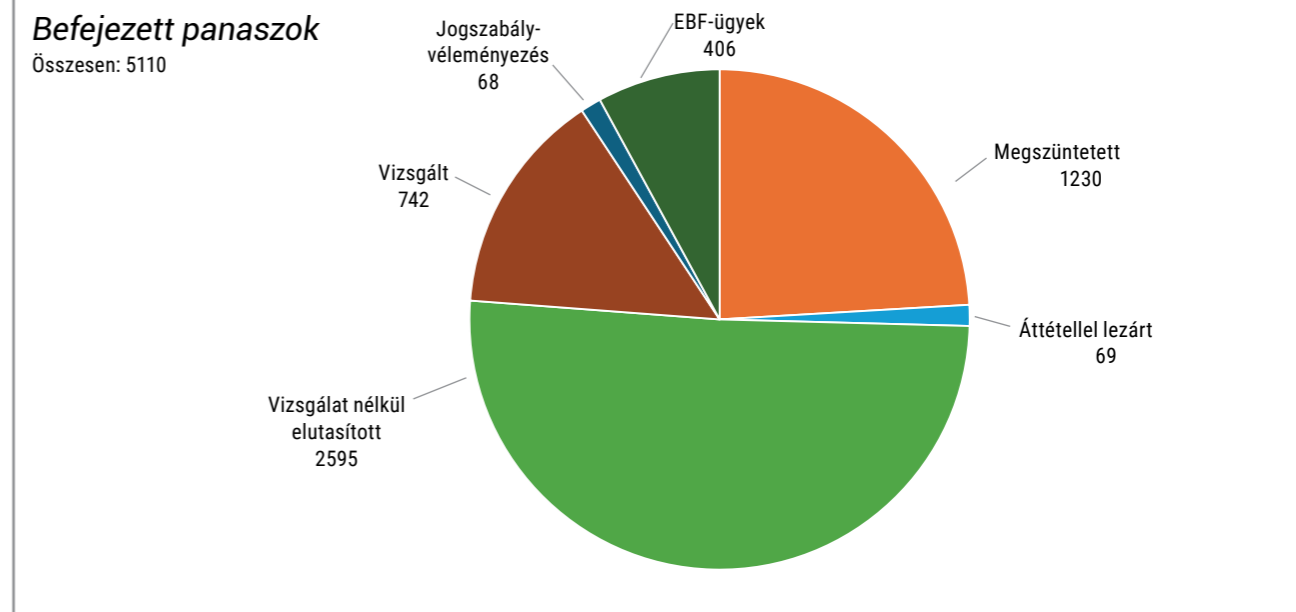
4	alkotmányos visszasság hiányának megállapítása	175
	csekély jelentőség miatt	9
	felek közötti egyezség kezdeményezésére figyelemmel	1
	más ügyben készült jelentéssel lezárva	50
	vizsgálat megkezdése utáni elutasítás (megkeresett szerv válasza alapján)	180
Összesen		415
5	a Kúria vizsgálatának kezdeményezése (önk. rendelet felülvizsgálata)	2
	jelentés a megoldódott panaszra, megtett intézkedésre tekintettel ajánlás nélkül	3
	jelentés figyelemfelhívással	17
	jelentés orvosolhatatlanság miatt ajánlás nélkül	1
	jelentés visszasság megállapítása nélkül (pl. utó-vizsgálat esetén)	5
	jelentés, intézkedéssel, ajánlással	193
	R érdemi elutasítás (Rtv. 92. § szerinti eljárásban)	92
	R jelentés intézkedéssel (Rtv. 92. § szerinti eljárásban)	11
R jelentés visszasság megállapítása nélkül figyelemfelhívással (Rtv. 92. § szerinti eljárásban)	3	
Összesen		327
6	Jogszabály-véleményezésnél – érdemi észrevételt nem tettünk	44
	Jogszabály-véleményezésnél – érdemi észrevételt tettünk	22
	Jogszabály-véleményezéssel – egyetértettünk	2
	Összesen	68
7	EBF ügyek*	406
	Összesen	406
Mindösszesen		5110

A panaszok legnagyobb részét, **2595 beadványt el kellett utasítania az alapvető jogok biztosának** – ezek az 1-essel jelzett befejezési kategóriák –, mert ezek esetében a törvény kizárta vagy korlátozta a vizsgálati lehetőségét. A **leggyakoribb elutasítási okok** a következők voltak: 823 ügyfél nem merítette ki a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőséget, 661 panaszos nem valamelyik hatóság eljárását kifogásolta, 445 panasz esetén, a további esetleges jogorvoslati lehetőségeken túl arról tájékoztatta az alapvető jogok biztosát a hozzá fordulót, hogy a jelzett probléma nem érintett alkotmányos alapjogot. A vizsgálat lehetőségét 235 panaszban a megindított bírósági eljárás zárta ki.

Ha egy beadványból egyértelműen megállapítható, hogy az valamely hatóság hatáskörébe tartozik, és a beadványozó nem kérte nevének diszkrét kezelését, akkor az ügyet a hivatal áttette az eljárásra jogosult hatósághoz – ezek a 2-essel jelzett befejezési kategóriák. Erre a tárgyévben 69 esetben került sor. A 3-as befejezési kategóriát az 1230 megszüntetett beadvány képezte.

A 4-es típusú befejezések körébe az a 415 beadvány tartozott, amelyekben a vizsgálatot követően – például mert a megkeresett szervek válasza tisztázták a visszasság gyanúját – utasította el a panaszokat az alapvető jogok biztosa. A hivatal 187 jelentéssel 327 ügyet fejezett be, ezek közül 193 esetben a jelentés intézkedéssel, ajánlással zárult, és további 11 ügyet a rendőrségi törvény szerinti eljárásban intézkedéssel zárta az alapvető jogok biztosa. Több ügy összevonásával is készülhet egy-egy jelentés. A tárgyévben **68 jogszabály-véleményezésre** kérték fel az alapvető jogok biztosát.

A **327 ügyben kiadott 187 jelentésben** az ombudsman összesen **193 ajánlást** fogalmazott meg, egy-egy esetben akár több címzettnek is. Ezek közül 298 esetben az ajánlás címzettjei a kezdeményezéseket elfogadták, 16 esetben pedig azzal nem értettek egyet. A beszámoló adatainak zárásakor 10 ügyben a határidő még nem járt le, vagy a szakmai egyeztetés, véleménycsere folyamatban volt.

Ajánlások a címzett válasza szerint

Ajánlások a címzett válasza szerint		Esetszám
Ajánlás a felügyeleti szervnek	A címzett haladékat kapott a válasza, illetve érdemi vita van folyamatban	1
	A válasza nyitva álló határidő még nem telt le	2
	Az ajánlást a címzett határidőben elfogadta	65
	Az ajánlást a címzett határidőben nem fogadta el, illetve érdemben nem válaszolt	3
	Az ajánlást a címzett késedelmesen elfogadta	5
	Az ajánlást a címzett késedelmesen nem fogadta el, illetve érdemben nem válaszolt	1
	Az ajánlást a címzett részben elfogadta, részben teljesítette	3
	Összesen	80
Ajánlás a vizsgált szervnek	A válasza nyitva álló határidő még nem telt le	1
	Az ajánlást a címzett határidőben elfogadta	163
	Az ajánlást a címzett határidőben nem fogadta el, illetve érdemben nem válaszolt	3
	Az ajánlást a címzett késedelmesen elfogadta (pl. Nem válaszolt, de eleget tett az ajánlásnak)	10
	Az ajánlást a címzett késedelmesen nem fogadta el, illetve érdemben nem válaszolt	1
	Az ajánlást a címzett részben elfogadta, részben teljesítette	6
	Összesen	184
Alkotmányos visszasság orvoslásának kezdeményezése az érintett szervnél	Az ajánlást a címzett határidőben elfogadta	1
	Összesen	1
Javaslat kormányrendelet módosítására	A válasza nyitva álló határidő még nem telt le	1
	Az ajánlást a címzett határidőben elfogadta	4
	Az ajánlást a címzett határidőben nem fogadta el, illetve érdemben nem válaszolt	1
	Az ajánlást a címzett részben elfogadta, részben teljesítette	1
	Összesen	7
Javaslat közjogi szervezetszabályozó eszközök módosítására	Az ajánlást a címzett határidőben elfogadta	1
	Az ajánlást a címzett határidőben nem fogadta el, illetve érdemben nem válaszolt	1
	Összesen	2
Javaslat miniszteri rendelet alkotására	Az ajánlást a címzett részben elfogadta, részben teljesítette	1
	Összesen	1
Javaslat miniszteri rendelet módosítására	A válasza nyitva álló határidő még nem telt le	1
	Az ajánlást a címzett határidőben elfogadta	2
	Az ajánlást a címzett határidőben nem fogadta el, illetve érdemben nem válaszolt	1
	Az ajánlást a címzett késedelmesen elfogadta	2
	Összesen	6
Javaslat települési önkormányzat rendeletének módosítására	Az ajánlást a címzett határidőben elfogadta	1
	Az ajánlást a címzett határidőben nem fogadta el, illetve érdemben nem válaszolt	1
	Összesen	2

Ajánlások a címzett válasza szerint (folytatás)		Esetszám
Javaslat törvény módosítására	Az ajánlást a címzett határidőben elfogadta	5
	Az ajánlást a címzett határidőben nem fogadta el, illetve érdemben nem válaszolt	2
	Az ajánlást a címzett késedelmesen elfogadta	2
	Az ajánlást a címzett részben elfogadta, részben teljesítette	3
	Összesen	12
Kezdeményezés jövőbeni helyes jogértelmezésre, jogalkalmazásra	A címzett haladékat kapott a válasza, illetve érdemi vita van folyamatban	2
	A válasza nyitva álló határidő még nem telt le	2
	Az ajánlást a címzett határidőben elfogadta	17
	Az ajánlást a címzett határidőben nem fogadta el, illetve érdemben nem válaszolt	2
	Az ajánlást a címzett késedelmesen elfogadta	4
	Az ajánlást a címzett részben elfogadta, részben teljesítette	2
	Összesen	29
Mindösszesen	324	

1.9.1. AZ ÜGYFÉLSZOLGÁLAT ÉS A TERÜLETI IRODÁK STATISZTIKÁJA

A Hivatal ügyfélszolgálati feladatainak ellátásában a budapesti székhelyen működő Információs Szolgálat és Panasziroda mellett a régióközpontokban kialakított Területi Irodák is részt vesznek. **A Hivatal ügyfélfogadó egységei 14 183 állampolgári érdeklődést fogadtak 2023-ban.** A Panaszirodát és a Területi Irodákat **személyesen 1504 alkalommal** keresték fel az állampolgárok, és **6088 alkalommal kértek telefonon tájékoztatást**, segítséget. A Hivatal ügyfélszolgálati munkatár-

sai az Ukrajnából menekülők jogvédelme érdekében 2023-ban a beregsurányi gyűjtőponton létesített ombudsmani információs ponton, illetve a BOK Sportcsarnokban létesített humanitárius tranzitponton is részt vettek a segítségnyújtásban.

Ügyfélszolgálati statisztika

Az Ügyfélszolgálat **2023-ban 10 860 állampolgári érdeklődést** fogadott, a Panaszirodán pedig előre egyeztetett időpontban 862 olyan ügyfelet hallgattak meg, akik konkrét panaszuk ügyében kérték személyes meghallgatásukat.

Időpont- vagy tájékoztatás-kérés	Telefonos		Személyes				Összes
	Beadványa ügyében	Telefonos jegyzőkönyvezés	Személyes jegyzőkönyvezés	Beadványa ügyében	Iratbetekintés, iratleadás	Időpont, tájékoztatás-kérés	
Általános alapjogi panaszok							
4257	3928	279	473	227	128	217	9509
Nemzetiségi joggal kapcsolatos panaszok							
53	14	13	23	8	3	2	116
Egészséges környezethez való joggal kapcsolatos panaszok							
35	7	6	17	1	2	0	68
Rendészeti panaszok							
235	369	18	65	17	9	5	718
EBF kérelem							
93	201	12	22	5	0	1	334
Közérdekű bejelentés							
47	63	0	1	3	0	1	115

A Területi Irodák statisztikája

AAz állampolgárok továbbra is **nagy érdeklődést** mutatnak a Területi Irodák iránt, amelyet jelez az is, hogy 2023-ban **3323**

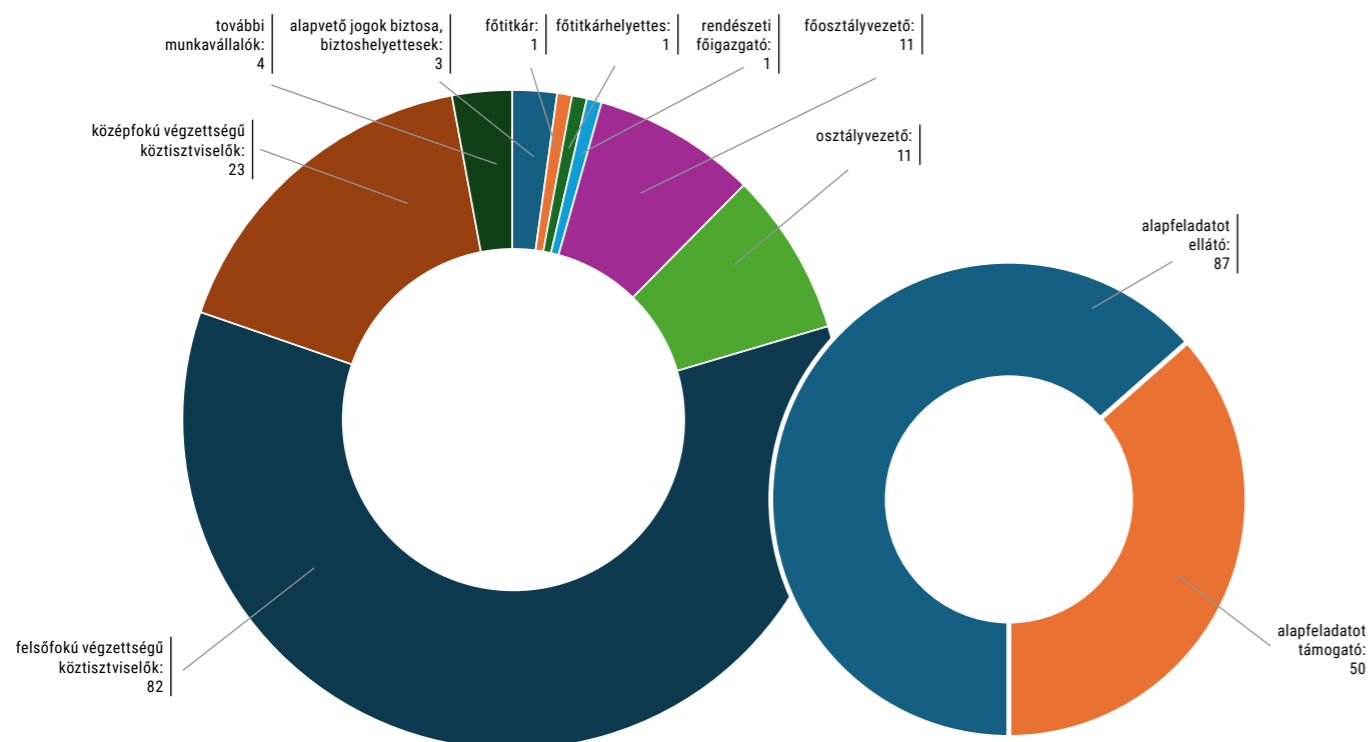
alkalommal fordultak a Hivatalhoz. A Területi Irodákban előre egyeztetett időpontban az ügyfelek összesen **642 esetben kérték személyes meghallgatásukat** a konkrét panaszuk ügyében.

Telefonos		Személyes					Összes
Időpont- vagy tájékoztatás-kérés	Beadványa ügyében	Telefonos jegyző-könyvezés	Személyes jegyző-könyvezés	Beadványa ügyében	Irat-betekintés, iratleadás	Időpont, tájékoztatás-kérés	
Általános alapjogi panaszok							
1112	692	152	443	17	67	55	2538
Nemzetiségi joggal kapcsolatos panaszok							
24	19	4	15	1	3	0	66
Egészséges környezethez való joggal kapcsolatos panaszok							
18	26	2	9	0	2	2	59
Rendészeti panaszok							
133	151	46	86	2	9	2	429
EBF kérelem							
60	40	9	31	0	2	1	143
Közérdekű bejelentés							
21	27	0	38	0	0	2	88

1.9.2. A HIVATAL SZERVEZETÉNEK ADATAI

A Hivatal feladatai közé tartozik – az ombudsmantörvényben meghatározott alapjogvédelmi funkcióján, feladatain túl – az intézmény gazdálkodásának, pénzügyi, számviteli, informatikai, humánpolitikai, műszaki üzemeltetési és adminisztrációs feladatainak ellátása is.

A Hivatal 2023. évi záró statisztikai létszáma 137 fő, amelyet az alábbi grafikonon tagoltan mutat. A 2023. évi záró munkajogi létszám 146 fő. A két létszámadat közötti különbség a tartósan távollevő munkatársak számából fakad.

2. AZ OMBUDSMAN A NEMZETKÖZI SZÍNTÉREN ÉS A NYILVÁNOSSÁGBAN

2.1. NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK

A nemzetközi összefogást és kölcsönös segítségnyújtást szorgalmazta az alapvető jogok biztosa 2023-ban is. Az Ukrajnában 2022. február 24-én kirobbant háború okozta humanitárius vészhelyzet egész Európát, ezen belül Magyarországot is közvetlenül érintette. Az Ukrajnából menekülő személyek ellátása és mielőbbi megsegítése olyan kiemelt kérdéssé vált, amelyre tekintettel az alapvető jogok biztosa 2023. évi tevékenysége során is még szorosabb kapcsolatot tartott a nemzetközi emberi jog védelmének területén működő valamennyi intézménnyel.

Az ombudsman álláspontja az ukrajnai háború kitörésének pillanatától egyértelmű, hiszen a traumatikus és megrázó eseményekre a Hivatal az emberi jogok védelme érdekében elkötelezetten és aktívan lépett fel, hogy humanitárius segítségnyújtásban részesüljenek az érintettek. Az alapvető jogok biztosa a háború elől Magyarországra menekülő emberek támogatására irányuló **aktív szerepvállalása** részeként személyesen követte nyomon az aktuális helyzetet, és folyamatosan azon dolgozott munkatársaival, hogy az Ukrajnából menekülők számára közvetlen jogi és humanitárius segítséget nyújtson.

Az intézmény hivatalos weboldalán, a közösségi oldalán rendszeresen frissülő, **ukrán nyelven is elérhető információkkal** segítette az Ukrajnából hazánkba menekülők tájékoztatását. Az alapvető jogok érvényesüléséről, ezen belül az egyes szociális jogok, így a szociális ellátási formákhoz, segélyekhez, egészségügyi ellátáshoz, lakhatáshoz, oktatáshoz és munkához való joggal kapcsolatos szabályozásról való naprakész tájékoztatásadás 2023-ban is kiemelt feladata volt az alapvető jogok biztosának és munkatársainak. Az alapvető jogok biztosa emellett személyesen nyújtott át a rászorulóknak részére a Hivatala munkatársai által gyűjtött adományokat, így különösen a mindennapi élet szükségleteihez nélkülözhetetlen tartós élelmiszereket, tisztálkodási szereket és ruházati adományokat.

Az alapvető jogok biztosa, a menekülők folyamatos és hatékony megsegítése érdekében, folyamatos monitoring tevékenységet végez. Célja, hogy az érintettek integrálása és beilleszkedésének támogatása, az átmeneti vagy huzamosabb ideig tartó magyarországi tartózkodása, az alapvető jogok és szociális rászorultságuk figyelembevételével történjen. A munkába állás, munkaerő-piaci elhelyezkedés elősegítése, támogatása, a magyar oktatási rendszerbe való beintegrálódás, beilleszkedés, és a mindennapi élet megkönnyítése és kialakítása 2023-ban is kiemelt terület volt az alapvető jogok biztosának gyakorlatában.

Az alapvető jogok biztosa 2023-ban is több kiemelt nemzetközi partnerrel látogatott el a határátkelőhelyekhez, hogy a külföldről érkezett nemzeti emberi jogi intézmények képviselőinek bemutassa a jelenlegi menekültügyi helyzetet, illetve ottani munkáját.

2023-ban a Törökország, Üzbegisztán, Azerbajdzsán és Kazahsztán ombudsmanjai és képviselői, a lengyel ombudsman és munkatársai, az Európa Tanács főtitkárnak migrációs és menekültügyi különleges képviselője is az ukrán–magyar határra látogattak az alapvető jogok biztosának kíséretében. Az alapvető jogok biztosa kiemelten fontosnak tartja azt is, hogy a nemzetközi partnerekkel élénk és gyakorlatias párbeszédet tartson fent, amelyben a hasonló kihívások kezelése érdekében a jó gyakorlatok cseréje is hangsúlyosan megjelenik.

2023-ban továbbá **beszámolt az alapvető jogok biztosa az ukrán ombudsmannak is az ukrán–orosz háború kitörése óta végzett tevékenységéről.** A bilaterális találkozó keretében az ombudsman bemutatta a közvetlen jogi és humanitárius támogatást, amelyet az ukrajnai menekültek számára nyújt a Hivatal. Az alapvető jogok biztosa tájékoztatta az ukrán ombudsmant a Hivatal által a záhonyi vasútállomáson, Beregsurányban és a budapesti BOK Sportszernokban létrehozott információs pontok működéséről és az eddigi tapasztalatokról.

Az ombudsman a Hivatalát megkereső nemzetközi emberi jogi intézmények, hálózatok és szervezetek munkáját rendszeresen állásfoglalásaival, szakmai anyagaival, szükség szerint pedig konzultációk tartásával is segítette. Az ombudsman nemzetközi kapcsolatainak 2023. évi összefoglalója az emberi jogok védelmének nemzetközi szervezeti struktúráját követve elsőként az ENSZ intézményeivel, szerveivel, majd az Európa Tanács és az Európai Unió intézményeivel való kapcsolatokat, együttműködési formákat és alkalmakat tekinti át.

2.1.1. AZ ENSZ ÁLTAL ELISMERT NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYKÉNT VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Az alapvető jogok biztosa – mint az ENSZ nemzeti emberi jogi intézménye – tagja az ENSZ Emberi Jogi Főbiztossága (UN OHCHR) mellett tevékenykedő, a nemzeti emberi jogi intézményeket tömörítő, munkájukat segítő Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Globális Szövetségének (GANHRI). Részt vesz a hálózat európai regionális szervezetének, a 2013-ban életre hívott Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Európai Hálózatának (European Network of National Human Rights Institutions, ENNHRI) tevékenységében.

Az ENNHRI 2023 májusában is elkészítette az európai jogállamiság helyzetével foglalkozó jelentését, amely alapján az ENNHRI tagintézményei lehetőséget kapnak arra, hogy egy közös módszertan alapján áttekintsék saját országukban a jogállamiság különböző aspektusait, így például a fékek és ellen-súlyok működését, az emberi jogvédők és a civil szféra helyzetét, a médiapluralizmust és a korrupciót, és megállapításait megküldjék az intézmény részére. Az ombudsman 2023-ban is bekapcsolódott ebbe a munkába, és jelentésben vizsgálta meg a jogállamisággal kapcsolatos fejleményeket Magyarországon, továbbá tájékoztatást adott a tárgyévét érintő alapjogvédelmi munkájáról is.

Az alapvető jogok biztosa tevékenysége során megkülönböztetett figyelmet fordít a Fogyatékos-sággal élő személyek jogairól szóló egyezmény, azaz a CRPD végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére. Magyarország 2007-ben ratifikálta az CRPD-t, amelynek értelmében a részes államoknak időszakonkénti jelentéstételi kötelezettségük van. Az ombudsman több alkalommal szakmai anyagok küldésével segítette az ENSZ Emberi Jogi Tanács 35/6. számú határozatával meghosszabbított mandátumú, a fogyatékos-sággal élő személyek jogaival foglalkozó ENSZ különleges jelentéstevő munkáját és a CRPD-monitoring égisze alatt tájékozódni kívánó bizottságokat, illetve jelentéstevőket.

Kiemelt fejlemény a tárgyévben, hogy 2023. január 1-jétől az alapvető jogok biztosa a CRPD-ben foglaltaknak megfelelően független mechanizmusként jár el, segíti, védi és ellenőrzi az Egyezményben foglaltak nemzeti szintű végrehajtását a fogyatékos-sággal élő személyek vonatkozásában. A CRPD szerinti mandátumának hatékonyabb ellátása érdekében az alapvető jogok biztosa a civil társadalommal való szoros együttműködés kialakítása és a fogyatékos-ságügyi független mechanizmus feladatainak teljesítésével összefüggő feladatainak ellátása érdekében, a fogyatékos-sággal élő személyek jogait érintően kiemelkedő elméleti tudással vagy gyakorlati tapasztalattal rendelkező szaktekintélyekből, a fogyatékos-sággal élőket képviselő szervezetek delegáltjaiból álló, a civil társadalmat reprezentáló Fogyatékos-ságügyi Tanácsadó Testület állított fel. A Hivatal új, elkülönült szervezeti egysége, a Fogyatékos-ságügyi Főigazgatóság munkatársai 2023-ban több hazai és nemzetközi konferencián, rendezvényen is részt vettek, előadást tartottak, megosztották a tapasztalataikat a fogyatékos-ságügy valamennyi szereplőjével (minderről részletesebben lásd az 5.3. fejezetrészt).

Az alapvető jogok biztosa részt vett és előadást tartott az *Interaction in the field of reliable protection of human rights and freedoms* című konferencián 2023. február 23-án Üzbegisztánban. Az üzbég ombudsman szervezésében, az EBESZ (Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet) és az ENSZ szakosított szervei társszervezésében megvalósuló nemzetközi konferencia kiemelt témái között szerepelt a fogyatékos-ságügy, a gyermekvédelem és a nemzeti megelőző mechanizmu-

sok szerepe. Az ombudsman előadásában bemutatta a CRPD végrehajtását segítő, védő és ellenőrző független mechanizmus tevékenységét. Az ombudsman beszédében kiemelte: „A mostanihoz hasonló nehéz időkben, gazdasági, szociális krízisek, humanitárius válság idején sem lehet megfélemlíteni arról, hogy az államnak alapvető, tevőleges kötelezettségei vannak a fogyatékos-sággal élők jogainak biztosításában. A valódi esélyteremtés roppant erőfeszítések árán lassan elért apróbb sikerekből tevődik össze, és vezet a »mindenkit megillető jog« biztosításához.” A konferencia alatt az alapvető jogok biztosa kétoldalú megbeszélést folytatott Feruza Eshmatova üzbég ombudsman asszonnyal. A bilaterális megbeszélés keretében az ombudsmanok az intézményeik között fennálló kétoldalú munkakapcsolatokról, azok fejlesztéséről és megerősítéséről, együttműködésük lehetőségeiről folytattak eszmecsere-t.

A magyar–ukrán határszakaszhoz látogatott Leyla Kavacik, az Európa Tanács főtitkárnak migrációs és menekültügyi különleges képviselője 2023. március 22-én.

Az ombudsman-törvény értelmében Magyarországon 2015. január 1-jétől Nemzeti Megelőző Mechanizmusként (NMM) személyesen vagy munkatársai közreműködésével az alapvető jogok biztosa jár el. Az ombudsman az NMM keretében büntetés-végrehajtási intézeteket, rendőrségi fogdákat, fogyatékos-sággal élők számára fenntartott gyermek-, valamint idősotthonokat ellenőrzi. Az alapvető jogok biztosa 2023. február 9-én Genfben a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyve, az OPCAT kihirdetésének 20. évfordulója, valamint a Kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzési albizottság (SPT) megalakulásának 15. évfordulója alkalmából rendezett ENSZ-konferencián vett részt.

Az alapvető jogok biztosa az ENNHRI által meghirdetett felhíváson sikeresen pályázott, és ennek keretében európai emberi jogi intézményekkel indított példaértékű együttműködést és joggyakorlatcserét. A *Cooperation and Exchange Program with Other ENNHRI Members and Internal Capacity Building* elnevezésű pályázat annak szellemében készült el, hogy

az alapvető jogok biztosa aktív együttműködést folytathasson más európai intézményekkel. 2023. október 31-e és november 1-je között a Hivatal munkatársai szakmai tanulmányi úton vettek részt a lengyel ombudsmani intézményben, amelynek célja a nemzeti emberi jogi intézmények közötti tapasztalatcsere volt.

Az emberi jogok védelmének kérdéseiről szóló, *Építsünk hidakat címmel rendezett nemzetközi konferenciát* a Hivatal 2023. december 1-jén, amelyre jogi egyetemek hallgatói és oktatói is meghívást kaptak, az alapvető jogok biztosa kezdeményezésére létrehozott Civil Konzultációs Testület és Fogyatékos-ságügyi Tanácsadó Testület civil partnerei mellett. A külföldi előadók között volt Zoran Pašalić szerb ombudsman, Molnár Zsolt román ombudsmanhelyettes, és Janusz Roszkiewicz, a lengyel ombudsman főtanácsadója. A rendezvényen előadást tartott az Integrált Jogvédelmi Szolgálat jogvédelmi biztosa, a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért elnöke, az Alkotmánybíróság munkatársa. A Hivatal részéről a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes, a Hivatal főtitkára és főtitkárhelyettese, valamint az Egyenlő Bánásmódot Felelős Főosztály, az OPCAT NMM Főosztály vezetői tartottak szakmai előadást. Valamennyi előadásban a híd mint metafora – összekötő kapocs – megjelent, mélyítve a konferencia üzenetét a résztvevők számára.

Az alapvető jogok biztosa az ENNHRI-vel való jogtudatosítást segítő és a jó gyakorlatok ismertetését és cseréjét folytató törekvést 2024-ben is folytatni kívánja.

A Hivatal az ENNHRI több munkacsoportjában, így a CRPD-vel foglalkozó munkacsoportban (CRPD Working Group), a jogi munkacsoportban (Legal Working Group), valamint az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljainak eléréseért és az emberi jogok érvényesüléséért végzett tevékenységek összehangolására létrehozott munkacsoportjában (SDG Working Group) vállal szakmai konzultációs szerepet.

A CEDAW Egyezményt 1979. december 18-án fogadták el New Yorkban, az azt aláíró országok kötelezettséget vállaltak arra, hogy a hazai jogi környezetet összhangba hozzák az Egyezmény szellemével. Az Egyezményt a magyar jogrendszerbe a nőekkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról 1979. december 18-án New Yorkban elfogadott egyezmény kihirdetéséről szóló 1982. évi 10. tvr. iktatta be. Az ENSZ Nőkkel Szembeni Hátrányos Megkülönböztetés Kiküszöbölésével Foglalkozó Bizottsága (CEDAW Bizottság) 84. ülészakán szólalt fel az alapvető jogok biztosa 2023. február 6-án Genfben. A CEDAW Bizottság a nőekkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetés kiküszöbölésének kérdéseivel foglalkozó ENSZ-egyezmény (CEDAW Egyezmény) végrehajtása ellenőrzésére létrehozott nemzetközi szakértői testület.

Az ENNHRI 10. évfordulójának alkalmából megrendezett konferencián a főtitkár képviselte a Hivatalt 2023. október 9–10. között. A jubileumi nemzetközi konferencia mérföldkönek számított az emberi jogok előremozdítása és védelme érdekében, és egyben a szervezet éves közgyűlését is magába foglalta. 2023 során a Hivatal szakértő munkatársai révén részt vett az ENSZ idősekkel foglalkozó NGO Bizottsága (UN The NGO Committee on Ageing) több ülésén, amelyek témája az idősek, különösen az idős nők védelme volt. A Hivatal a tárgyév során rendszeresen szolgáltatott adatokat az ENSZ-nek, ENNHRI-nek, GANHRI-nak és az OHCHR-nek.

Az emberi jogok egyetemes nyilatkozata egy, az ENSZ által elfogadott nyilatkozat, amely összefoglalja a világszervezet álláspontját a minden embert megillető alapvető jogokról. A nyilatkozatot a második világháború borzalmi ihlették és 1948. december 10-én fogadták el. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata az alapvető emberi szabadságjogok és méltóság előmozdításának és védelmének globális szabványként szolgál, nemzetiségtől, etnikai hovatartozástól és vallástól függetlenül. Keretet biztosít az igazságosság, az egyenlőség és az emberi jogok világméretű érvényesítéséhez.

2023. december 4-én az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata elfogadásának 75. évfordulója alkalmából a Hivatalban tartott ünnepélyes díjátadó keretében az alapvető jogok biztosa Justitia Regnorum Fundamentum díjakat és ombudsmani elismeréseket adott át.

2.1.2. EGYÜTTMŰKÖDÉS AZ EURÓPA TANÁCCSAL

Az Európa Tanács (ET) az emberi jogok védelme tekintetében kiemelt partner az európai alapjogvédők számára. A szervezet egyik legjelentősebb vívmánya az Emberi Jogok Európai Egyezménye. Az Egyezményben foglalt jogok megsértése esetén az Emberi Jogok Európai Bíróságához lehet fordulni, amelynek ítélkezési gyakorlatát a Hivatal is figyelemmel kíséri. Az Európa Tanács számos, az emberi jogi jogvédők számára jelentős egyezményt, illetve az egyezmények betartását segítő, monitorozó mechanizmust hozott létre.

A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény végrehajtásának monitorozása érdekében az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága Tanácsadói Bizottságot állított fel, amely országlátogatásokkal és jelentések készítésével segíti az Európa Tanács munkáját a kisebbségvédelem területén. A Tanácsadó Bizottság tagjai elismert szakértelemmel rendelkeznek a nemzeti kisebbségek védelme területén. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága a nemzetiségi ombudsmanhelyettest megválasztotta a Kisebbségvédelmi Keretegyezmény Tanácsadó Bizottságának állandó tagjai közé – mandátuma 2016. június 1-jétől négy évre szól, majd a következő aktív mandátumig póttagnak választották meg.

A Hivatal rendszeresen együttműködik az ET fő szerveivel, bizottságaival, jelentésteveivel – többek között az Európai Helyi és Regionális Önkormányzatok Kongresszusával, az Emberi Jogok Biztosával, valamint a Velencei Bizottsággal.

2023. március 3-án az Európa Tanács emberkereskedelem elleni fellépéssel foglalkozó szakértői csoportja (GRETA) látogatást tett a Hivatalban. A delegációt a Hivatal főtitkára fogadta és szakmai előadást tartott. A főtitkár átfogó betekintést nyújtott a GRETA törekvéseit érintő ügyekben, kiemelve az ukrán határon tett kezdeményezéseket és az emberkereskedelem elleni küzdelem érdekében tett összehangolt intézkedéseket, tekintettel a 2022-es menekültáradat jelentette kihívások kezelésére.

A TÜRKOMB küldöttségének tagjai és dr. Kozma Ákos, az alapvető jogok biztosa emlékfát ültettek a Szombathelyi Erdészeti Zrt. területén 2023. május 18-án.

Az alapvető jogok biztosa kíséretében a magyar–ukrán határszakaszhoz látogatott Leyla Kayacik, az Európa Tanács főtitkárának migrációs és menekültügyi különleges képviselője 2023. március 22-én. Leyla Kayacik az alapvető jogok biztosa, továbbá a Külgazdasági és Külügyminisztérium biztonsgápolitikáért felelős államtitkára, valamint a Hivatal főtitkára és rendészeti főigazgatója kíséretében személyesen tájékozódott arról a közvetlen jogi és humanitárius támogatásról, amelyet többek között Beregsurányban nyújt az ukrán háború elől menekülő emberek számára az ombudsmani hivatal. A delegáció elsőként a Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Rendőr-főkapitányságon tett látogatást, ahol a bűnügyi rendőr-főkapitány-helyettes mutatta be az Európa Tanács főtitkárának migrációs és menekültügyi különleges képviselője számára a rendvédelmi szervek magyar–ukrán határszakaszon végzett munkáját. A találkozáson részt vett a Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság igazgatója és a Hajdú-Bihar Vármegyei Rendőr-főkapitányság képviselője, aki a magyar–román határszakaszon zajló munkáról adott tájékoztatást. Az ombudsmani küldöttség kora délután a Beregsurány és Акрей közötti közúti határátkelőhelyet kereste fel, ahol tájékozódott a határszakaszon tapasztalható aktuális helyzetről, az Ukrajnából Beregsurányon keresztül Magyarországra menekülők fogadásának körülményeiről, a segítségük, így egyebek mellett a gyorsabb határátlépés érdekében tett intézkedésekről, továbbá az ott szolgáltatott teljesítő rendvédelmi állomány munkájáról. Ezt követően Leyla Kayacik a beregsurányi gyűjtőpontra látogatott, ahol megtekintette

a Hivatal ideiglenes területi irodáját, ahol az alapvető jogok biztosa egyúttal tájékoztatást adott számára az ukrán menekültek közvetlen jogi és humanitárius támogatása érdekében létesített határ menti ombudsmani területi irodák és információs pontok munkájáról és eddigi tapasztalatairól.

2023. április 4-én az Európai Tanács főelőadója, Christophe Lacroix a Hivatalba látogatott az LMBTQ+ emberek alapvető jogainak érvényesülésével kapcsolatban. A találkozó során a főelőadó egyedi eseteket is bemutató tájékoztatást kapott arról, hogy az alapvető jogok biztosához forduló ügyekben minden esetben alaposan és a panaszban érintett sérelmes esetet gondosan megvizsgálva és körültekintve járt el a Hivatal.

A CPT, vagyis a kínzás megelőzésével foglalkozó bizottság az Európa Tanács által létrehozott testület, amelynek célja a kínzás és az embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése a fogva tartási helyeken. Rendszeres látogatásokat tesz a tagállamok fogva tartási helyein, beleértve a börtönöket, rendőrőrsöket és pszichiátriai intézményeket, hogy értékelje a fogvatartottakkal való bánásmódot és a fogva tartás körülményeit. A CPT jelentései és ajánlásai döntő szerepet játszanak a javításra szoruló területek kiemelésében és a nemzetközi emberi jogi normák betartásának biztosításában.

Az Európa Tanács Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság (CPT) nemzetközi delegációja 2023. május 16–26. között hetedik alkalommal látogatott Magyarországra. Az alapvető jogok biztosa ezt megelőzően, 2023. május 24-én Hivatalában fogadta a CPT küldöttségét. A találkozáson a delegáció arról tájékozódott, hogy a 2018-ban Magyarországon tett 6. időszaki látogatásról szóló jelentésben megfogalmazott ajánlások miként valósultak meg, illetve a nemzeti megelőző mechanizmus milyen eredményeket ért el és milyen kihívásokkal szembesült az elmúlt öt év során. Az ombudsman tájékoztatta a CPT-küldöttséget a nemzeti megelőző mechanizmus működéséről és a CPT legutóbbi időszaki látogatása óta felmerült legfontosabb tapasztalatokról, kihívásokról és eredményekről. A CPT-delegáció a látogatásai során tapasztaltokról jelentést készített. A CPT-delegációt hazánkban tett látogatása végén a belügyminiszter fogadta. A Belügyminisztériumban rendezett záró értekezleten a független nemzeti megelőző mechanizmus feladatait alapvető jogok biztosa is részt vett.

Az Európa Tanács műhelybeszélgetést és kerekasztal-beszélgetést rendezett a médiaszabályozókról, az egyenlőségről és a szabad diszkriminációról a roma közösséget illetően. A 2023. november 7-én és 8-án webinárium formájában lebonyolított eseményen az alapvető jogok biztosát szakértő munkatársa képviselte.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága az Európa Tanács által elfogadott egyik legfontosabb, az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény – az Emberi Jogok Európai Egyezménye – betartásának felügyeletére 1959-ben létrehozott nemzetközi bíróság, amely 1998 óta állandó jelleggel működik. Az EJEB elnökét a testület plenáris ülésen választja meg, mandátuma három évre szól. A Bíróság jelenlegi elnöke Síofra O’Leary, aki 2022. november 1-jétől tölti be ezt a pozíciót. Az ECRI az Európa Tanács emberi jogi szerve. Az 1994 óta fennálló szervezet célja a rasszizmus, a faji alapú diszkrimináció és az intolerancia elleni küzdelem az Európa Tanács országaiban.

A Rasszizmus és Intolerancia elleni Európai Bizottság (ECRI) által szervezett konferencia előadói kiemelt témakörként vitatták meg az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos vizsgálatok során tapasztalt kihívásokat, alkalmazott gyakorlatokat, elért eredményeket. Az *Enhancing Independence and Effectiveness* címmel megrendezett konferencián 2023. október 27-én Strasbourgban az alapvető jogok biztosa is részt vett.

2.1.3. AZ EURÓPAI UNIÓ SZERVEZETEI ÉS AZ EURÓPAI HÁLÓZATOK

A Hivatalt régi, jól működő kapcsolat fűzi az Európai Unió Alapjogi Ügynökségéhez (Fundamental Rights Agency, FRA), amely 2007. március 1-jén jött létre a Tanács 168/2007/EK rendelete alapján. Az Európai Unió Alapjogi Chartája meghatározza az Európai Unióban élő személyek személyes, állampolgári, politikai, gazdasági és szociális jogait. Az Alapjogi Ügynökség az EU e területre szakosodott, független szerve, amelynek megbízatása kiterjed a Chartában meghatározott jogok teljes körére.

A tárgyalt év során a Hivatal újra hozzájárulásokkal és hozzászólásokkal segítette az FRA munkáját; a 2023-as kérdőíves konzultáció a többi között a jövőben prioritásként kezelendő témák kiválasztására irányult és a Hivatal ebben tett észrevétel.

Jelentős mérföldkő volt, hogy a Hivatal a Nemzeti Köszolgáltatati Egyetemen (NKE) együttműködve nyert a FRA által meghirdetett FRANET adatszolgáltatási pályázaton. Ez az eredmény hangsúlyozza a Hivatal és a FRA közötti szoros együttműködést, amelynek keretében rendszeresen készülnek jelentések, észrevételek az alapvető jogok és a jogállamiság magyarországi helyzetéről. A Hivatal a FRA kérésének eleget téve következetesen támogatja a törekvéseit a pályázat keretében is, rendszeresen szolgáltat adatot emberi jogi kérdésekről. 2023-ban a Hivatal képviselőjében a főtitkár részt vett az FRA Európai Unió alapjogi szakértői értekezletén, és az ülésen felszólalt a magyar gyakorlattal kapcsolatban.

2023. április 11-én az Európai Bizottság két képviselője látogatást tett Magyarországon Hivatalban, amelynek központjában a migráció és a menekültügy állt. A Hivatal főtitkára tájékoztatást adott az ombudsman vállalásairól, különös

tekintettel az ukrán határon történő kötelezettségvállalásokra és kezdeményezésekre.

A Hivatal 2019-ben csatlakozott a Network of European Integrity and Whistleblowing Authoritieshez (NEIWA), amely egy újonnan létrejött nemzetközi antikorrupciós, bejelentővédelmi témájú hálózat. A NEIWA éves közgyűlésén a Hivatal részéről 2023. március 23-án Rómában az alapvető jogok biztosa és a főtitkár vett részt.

A Hivatal legrégebbi múltra visszatekintő nemzetközi kapcsolata az Egyenlő Bánásmódot Felelős Szervezetek Európai Hálózatával (European Network of Equality Bodies, EQUINET) való együttműködés. A 2002-ben alapított együttműködési fórum 2007-től vált önálló jogi személyiséggel rendelkező nemzetközi szervezetté, és jelenleg is a diszkrimináció különféle formái ellen lép fel. A 36 európai országban működő 48 tagszervezet sok helyütt eltérő felhatalmazásokkal, jogkörökkel, eszközökkel küzd a hátrányos megkülönböztetés különféle formái ellen. Az EQUINET a Hivatal egyik legfontosabb nemzetközi partnere, amelynek több munkacsoportjában, szakmai konzultációiban és konferenciáin aktívan és rendszeresen vesznek részt a Hivatal munkatársai.

Az EQUINET 2023. október 11-én között rendezte meg éves közgyűlését Brüsszelben, amelyen a főtitkár vett részt. A közgyűlésen a tagok megvitatták a 2024-es munkatervet és összegezték az EQUINET éves tevékenységét is. 2023. november 22-én a Hivatalt szakértő munkatársa képviselte az EQUINET Nemi Egyenlőség Munkacsoportjának ülésén Brüsszelben, amelyen lehetőség nyílt párbeszédre az Európai Bizottság képviselőivel, és a többi között a fizetések átláthatóságáról szóló irányelvtervezetet és a nők elleni erőszakkal foglalkozó munkacsoport tevékenységét tárgyalták. A Hivatal munkatársai 2023-ban is részt vettek az EQUINET több webináriumán, rendszeresen szolgáltatott adatot az érintett kérdésekben.

Az Ombudsmanok Európai Hálózatát (European Network of Ombudsmen, ENO) 1996-ban hozták létre. Az ombudsmanok és hasonló szervek informális hálózatának feladata az európai uniós joggal és politikával kapcsolatos információk cseréje és a bevált gyakorlatok megosztása. A szervezet koordinálásáért az európai ombudsman felel, tagjai közé tartoznak az EU-tagállamok, az uniós tagjelölt országok és az EGT-országok nemzeti és regionális ombudsmanjai, valamint az európai ombudsman és az Európai Parlament Petíciós Bizottsága.

2023 során az alapvető jogok biztosa csatlakozott a szervezet ombudsmanok számára létrehozott heti hírleveléhez, és rendszeresen tájékoztatja nemzetközi kollégáit az aktuális tevékenységéről. A hivatal a tárgyév során valamennyi megkeresésükre adatot szolgáltatott.

Az 1997-ben alapított Európai Gyermekjogi Ombudsmanok Hálózata (European Network of Ombudspersons for Children, ENOC) fő feladata a CRC által rögzített gyermeki jogok védelmének előmozdítása.

Az ENOC 2023. július 27-én tartotta meg éves közgyűlését, valamint gyermekjogi konferenciáját Brüsszelben, Belgiumban. A Hivatal képviselőjében az alapvető jogok biztosa a főtitkár kíséretében vett részt az eseményeken. Az ENOC-nak a Hivatal év közben folyamatosan szolgáltatott adatot a kért témában.

A 2004-ben, az Európai Gyermekjóléti Fórumból (European Forum for Child Welfare, EFCW) alakult, 35 európai országban mintegy 200 gyermekjogi tagszervezetet tömörítő ernyőszervezet, a Eurochild kiemelt szerepet szán a gyermekek éhezése elleni, valamint a gyermekekkel való rosszbánásmóddal szembeni fellépésnek.

2.1.4. AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS EGYÉB FORMÁI

Az alapvető jogok biztosa tevékenysége során törekszik minél szélesebb körben kapcsolatot ápolni a nemzetközi emberi jogi védelem területén működő intézményekkel Európán belül és kívül is. A nemzetközi szervezetek, intézmények, más országok ombudsmani intézményei, a civil szervezetek, az NGO-k munkáját az ombudsman állásfoglalásaival, szakmai anyagaival, illetve konferenciákon, szemináriumokon, webináriumokon, workshopokon való részvétellel, szükség szerint konzultációk, képzések tartásával segíti.

A Hivatal munkatársai az együttműködő partnerek felkérésére rendszeresen segítik szakmai hozzájárulásokkal az alapvető jogok biztosát megkereső szervezeteket írásbeli válaszok vagy szakmai kérdőívek formájában. Az ombudsmani intézményekkel, nemzetközi szervezetekkel folytatott bilaterális és multilaterális együttműködési lehetőségek bővítése magában foglalja e szervezetek vezetőinek és munkatársainak fogadását a Hivatalban, az általuk rendezett konferenciákon való részvételt, valamint a Hivatal bekapcsolódását az e szervezetek által indított projektek megvalósításába.

A Hivatal által nyújtott adatszolgáltatások közül 2023-ban jellemzőek voltak az alapjokat érintő kihívások, továbbá az ukrain háború okozta menekültválság nyomán tett intézkedések alapjogi aspektusait vizsgáló kérdőívek, valamint a fő ernyőszervezeteink (EQUINET-, GANHRI-, ENOC-adatgyűjtések), illetve a Hivatal fő partnereinek (ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala, különleges jelentéstevők) tájékozódását és a jó gyakorlatok feltérképezését célzó kérdőívek, amelyekkel ezen szervezetek munkáját segítettük.

Az alapvető jogok biztosa részt vett és előadást tartott *Az emberi jogok jövője a 21. században* címmel rendezett nemzetközi konferencián 2023. január 12-én Törökországban. A magyar ombudsman az Ankarában megtartott tanácskozáson előadásában részletesen bemutatta a Hivatal területi iro-

dáinak működését, valamint a Hivatal ukrán–magyar határon végzett munkáját. Az alapvető jogok biztosa előadásában hangsúlyozta, hogy a magyar ombudsmani intézmény készen áll az e téren szerzett tapasztalatainak a megosztására, valamint nyitott az együttműködésre más emberi jogi intézményekkel. A konferencia ideje alatt az alapvető jogok biztosa kétoldalú megbeszélést folytatott Törökország vezető ombudsmanjával. Tájékoztatta a török vezető ombudsmannt a Hivatal elmúlt időszakban végzett munkájáról. Ezt követően Törökország vezető ombudsmanja 2023 márciusában az alapvető jogok biztosának meghívására Magyarországra látogatott, hogy személyesen tájékozzék a magyar–ukrán határszakaszon az ukrain menekültek ügyében tett intézkedésekről.

Az ombudsmanokkal folytatott párbeszéd 2023-ban is kiemelten fontos volt az alapvető jogok biztosa számára. A felek a rendszeres egyeztetések és bilaterális találkozók során megosztották egymással a jó gyakorlatokat az elmúlt év kihívásainak kezelése terén.

Az év egyik kiemelt nemzetközi alapjogvédelmi konferenciájára az alapvető jogok biztosa meghívása nyomán került sor, amelyen részt vettek a Türk Államok képviselői, ideértve a Török Köztársaság, Azerbajdzsán, Üzbegisztán és Kazahsztán ombudsmani hivatalának vezetőit. Az első magyarországi TÜRKOMB-találkozó keretében a Török Köztársaság, Azerbajdzsán, Üzbegisztán és Kazahsztán ombudsmanjai Beregsurányban személyesen tájékoztak arról a közvetlen jogi és humanitárius támogatásról, amelyet az Ukrajnából, a háború elől menekülő emberek számára nyújt a Hivatal. Többnapos látogatásuk során a delegáció tagjai továbbá Debrecenben informálódtak a Hivatal Területi Irodáinak működéséről, valamint egyeztetéseket folytattak többek között az Alkotmánybíróság elnökével, illetve a Külgazdasági és Külügyminisztérium biztonspolitikáért és energiabiztonságért felelős államtitkárával, valamint a rendőrség és a büntetés-végrehajtás vezetőivel.

Az első magyarországi TÜRKOMB-találkozó keretében hazánkba érkezett Şeref Malkoç török vezető ombudsman és Sadettin Kalkan török területi közigazgatásért felelős ombudsman, valamint Sabina Aliyeva azeri, Feruza Eshmatova üzbég ombudsman és Alua Nadirkulova, a kazah ombudsmani intézmény hivatalvezetője.

A türk államok ombudsmanjainak delegációja az alapvető jogok biztosa kíséretében szakmai megbeszélést folytatott a büntetés-végrehajtás országos parancsnokával, továbbá Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegye rendőrfőkapitányával. A küldöttség látogatást tett a Hivatal Debreceni Területi Irodájában, a magyar–ukrán határszakasznál, a beregsurányi határátelkélőnél, segítőponton és ideiglenes ombudsmani irodában. Az alapvető jogok biztosa tájékoztatást adott a delegáció számára az Ukrajnából, a háború elől hazánkba menekülő emberek fogadásának körülményeiről, a segítségük érdekében tett intézkedésekről, a közvetlen jogi és humanitárius támogatásuk érdekében létesített határ menti ombudsmani információs pontok

munkájáról és eddigi tapasztalatairól, valamint a Hivatal Debreceni Területi Irodájának működéséről.

Dr. Kozma Ákos előadást tartott az „Interaction in the field of reliable protection of human rights and freedoms” című konferencián 2023. február 23-án Üzbegisztánban.

Az alapvető jogok biztosa a beszámolója kapcsán kiemelten hangsúlyozta: „A Türk Államok Ombudsmanjainak Szövetsége delegációja most először tesz hivatalos látogatást hazánkban. A magyar ombudsmani intézmény készen áll arra, hogy az általunk az elmúlt években az alapjogvédelem különböző területein szerzett tapasztalatokat, jó gyakorlatokat megosszuk türk kollégáinkkal. Igaz ez úgy az általános ombudsmani jogvédelem kérdéseire, mint az egyes speciális fókuszú alapjogvédelmi területeinkre is, amelyek között kiemelt jelentőséggel bírnak a rendőrségi panaszok, az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos kérdések, a fogyatékosügy vagy a gyermekvédelem alapjogi aspektusai.”

Dr. Kozma Ákos, az alapvető jogok biztosa meghívására hazánkban tartotta soron következő nemzetközi konferenciáját a Türk Államok Ombudsmanjainak Szövetsége.

A TÜRKOMB küldöttségének tagjai az alapvető jogok biztosa emlékfát ültettek a Szombathelyi Erdészeti Zrt. területén a szervezet első magyarországi találkozója alkalmából, valamint szakmai látogatást tettek a Veszprém Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetben. A többnapos programot a Türk Államok Ombudsmanjainak Szövetsége budapesti Nemzetközi Konferenciája zárta. A nemzetközi konferenciát megelőzően az alapvető jogok biztosa a Hivatalában fogadta C. Gülşen Karanis Ekşioğluta, a Török Köztársaság magyarországi rendkívüli és meghatalmazott nagykövétét, illetve Sherzod Narzullaevet, Üzbegisztán magyarországi nagykövetségének első titkárát,

Abdrasov Zsanibeket, a Kazah Köztársaság magyarországi rendkívüli és meghatalmazott nagykövétét, és Tahir Taghizadehet, Azerbajdzsán magyarországi rendkívüli és meghatalmazott nagykövétét.

A Visegrádi Együttműködés (V4) kulturális szövetség, amely a Cseh Köztársaságból, Magyarországból, Lengyelországból és Szlovákiából áll. Jelentőségét az adja, hogy ezek a közép-európai országok különböző regionális kérdésekben, többek között a gazdasági fejlődés, a biztonsági kérdések és a kulturális csereprogramok terén együttműködnek. A visegrádi csoporton belüli együttműködés fontos a regionális stabilitás előmozdítása, a diplomáciai kapcsolatok erősítése, valamint a tagállamok közös hangjának erősítése szempontjából az Európai Unióban és a nemzetközi szinten.

Az alapvető jogok biztosa meghívására érkezett Magyarországra Marcin Wiącek lengyel ombudsman 2023. május 24-én. A látogatás során Marcin Wiącek személyesen tájékozódott az Ukrajnából, a háború elől menekülő emberek ügyében arról a közvetlen jogi és humanitárius támogatásról, amelyet a többi között a beregsurányi információs ponton nyújt számukra a Hivatal. A lengyel ombudsman informálódott továbbá a Hivatal területi irodáinak a működéséről, és egyeztetéseket folytatott Hajdú-Bihar Vármegye rendőrfőkapitányával, valamint az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság és a Katasztrófavédelmi Főigazgatóság területi vezetőivel. A szakmai látogatás keretében Marcin Wiącek megtekintette a Hivatal Fogyatékosügyű Főigazgatóságát és a Debreceni Területi Irodáját is.

V4 Competition Law & Fundamental Rights Challenge címmel rendezett nemzetközi tanulmányi verseny győztesének adott át díjakat az alapvető jogok biztosa és a Gazdasági Versenyhivatal elnöke 2023. október 4-én a Gazdasági Versenyhivatal székházában. A Gazdasági Versenyhivatal az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalával együttműködve hirdette meg tanulmányi versenyét a Visegrádi Négyek joghallgatói és doktoranduszai részére. A pályázat során a hallgatók nyolcnyolc témakör közül választhattak a versenyjog és az alapvető jogok területéről. A pályamunkákat egy nemzetközi, szakmai zsűri értékelt.

2023. október 18–20. közt Wrocławban *Contemporary Challenges of the Ombuds' Offices* címmel a V4-es országok ombudsmanjainak a lengyel ombudsman által rendezett csúcstalálkozóján vett részt az alapvető jogok biztosa. A konferencia panelbeszélgetései az igazságszolgáltatás, az OPCAT végrehajtásával kapcsolatos tapasztalatok, illetve az egyenlő bánásmód témáira épültek. A háromnapos találkozó végén az ombudsmanok közös nyilatkozatot írtak alá, amelyben kinyilvánították elkötelezettségüket az emberi és polgári jogok, valamint a szabadságjogok védelme mellett. Az alapvető jogok biztosa meghívta a V4-es országok valamennyi ombudsmanját, hogy vegyen részt a Hivatal által szervezett, *Építsünk Hidakat!* címmel megrendezett nemzetközi konferencián 2023. december

1-jén. A konferencián szakmai előadást tartott a lengyel ombudsmani hivatal főtanácsosa is.

V4-es országok ombudsmanjainak esüctalálkozásán vett részt az alapvető jogok biztosa a lengyelországi Wroclawban 2023. október 18-20. között.

Az olasz régiók és autonóm tartományok ombudsmanjainak Nemzeti Koordinációs Értekezletén tartott előadást az alapvető jogok biztosa 2023. június 9-én Rómában. Előadásában részletesen bemutatta a Hivatal területi irodáinak működését, a Hivatal ukrán–magyar határon végzett munkáját, valamint a CRPD végrehajtását segítő, védő és ellenőrző fogyatékosügyüi független mechanizmus tevékenységét és feladatait. Az értekezlet során az alapvető jogok biztosa bilaterális egyeztetést folytatott Marino Fardellivel, az olasz régió és tartományi ombudsmanok szervezetének elnökével az intézményeik közötti együttműködés további lehetőségeinek áttekintése vonatkozásában.

A Hivatal főtitkára részt vett és előadást tartott a *Protection and Promotion of Human Rights in the Context of New Challenges Existing in Modern Societies* című konferencián 2023. szeptember 27–28. között Moldovában. A Moldovai Emberi Jogi Biztos Hivatala 25. évfordulóját ünnepelte a nemzetközi konferencia keretén belül, amelynek kiemelt témája volt az emberi jogok védelme és előmozdítása a modern társadalmak új kihívásainak kontextusában, szakértői felszólalásokkal és prezentációkkal. A főtitkár előadásában az aktuálisan felmerülő, társadalmi feszültségek megoldásáról, valamint az egyenlőség és a társadalmi kohézió előmozdításának új mechanizmusairól beszélt Magyarország vonatkozásában. A főtitkár hangsúlyozta a szolidaritás szükségességét az Európában zajló háború közepette, különösen a menekültek és az áldozatok megsegítésében. Magyarország családvédelmi stratégiáját, oktatási kezdeményezéseit és a nemek közötti egyenlőség iránti elkötelezettségét is kiemelte mint a társadalmi kihívások kezelésére irányuló módszerét. Előadásában kitért arra, hogy ezen kérdések sokoldalú megközelítést igényelnek. Az oktatás, a gazdasági egyenlőség, a digitális integráció, a kulturális ismeretek, az empátia, a konfliktuskezelés, a közösségépítés és az emberi jogok elő-

mozdítása létfontosságú elemei ennek a törekvésnek. A konferencia ideje alatt a főtitkár kétoldali megbeszélést folytatott a moldovai ombudsmanal.

Jogtudatosítás keretében a Hivatal főtitkárhelyettese 2023. október 26-án a Frankfurt am Main-i Felsőbb Regionális Bíróságon 12 németországi joggyakornoknak tartott átfogó előadást a Hivatal működéséről. Ezenkívül a jövő szakembereinek nevelése iránti folyamatos elkötelezettség részeként két egyetemi hallgató végezte a felsőoktatási gyakorlatát a Hivatalnál.

A Nemzetközi Ombudsmani Intézet (International Ombudsman Institute, IOI) egy 1978-ban létrehozott hálózat, amely az ombudsmani intézmények egyik legfontosabb konzultációs és együttműködési fóruma. Az IOI több mint 100 ország több mint 200 független nemzeti és regionális ombudsmani intézményét fogja össze.

Az alapvető jogok biztosa 2023. október 30-án Bécsben tett hivatalos látogatást, ahol az osztrák ombudsmani testület vezetőjével, a Nemzetközi Ombudsmani Szervezet (International Ombudsman Institute, IOI) főtitkárával, Gaby Schwarzzal folytatott munkamegbeszélést többek között az intézményeik között fennálló kétoldali munkakapcsolatokról, azok fejlesztéséről és megerősítéséről, az együttműködésük jövőbeli lehetőségeiről, valamint a Somfalva és Ágfalva közötti útszakasz lezárásával kapcsolatos problémáról és lehetséges megoldásokról. A munkamegbeszélés keretében Gaby Schwarz tájékoztatta az alapvető jogok biztosát a Somfalva és Ágfalva közötti útszakasz lezárásával kapcsolatos vizsgálat aktuális helyzetéről. A magyar ombudsman a mindkét állam polgárai számára megnyugtató megoldás megtalálásában kérte osztrák kollégája közreműködését. Az alapvető jogok biztosa kifejezte továbbá azon szándékát, hogy a magyar ombudsmani intézmény az IOI munkájában a továbbiakban is aktív szerepet kíván vállalni.

2023-ban az alapvető jogok biztosa sikeresen pályázott az IOI („International Ombudsman Institution”) által kiírt pályázaton, a „Regional Subsidies”-en is. Ennek keretében az alapvető jogok biztosa jogtudatosító előadást tartott civil szervezeteknek és partnereknek 2023 novemberében Debrecenben, ahol többek között kiemelt hangsúlyt fektetett a fogyatékosügyüi független mechanizmusként ellátott feladatára. A civil szervezetek személyesen is megtekinthették a teljesen akadálymentesített irodát, megismerhették az ott dolgozó munkatársakat és megoszthatták gondolataikat az alapvető jogok biztosával.

Az 1989-ben alapított Hajléktalanokkal Foglalkozó Nemzeti Szervezetek Európai Szövetsége (European Federation of National Organisations Working with the Homeless, FEANTSA) az egyetlen olyan európai civil szervezet, amely kizárólag a hajléktalanság elleni küzdelemre összpontosít.

Végző célja a hajléktalanság megszüntetése Európában. Több mint 120 tagszervezete van 30 országból, köztük 27 európai uniós tagállamból. A Hivatal 2008 óta dolgozik szoros együttműködésben a szervezettel.

A DCAF (Democratic Control of Armed Forces) tevékenységének fókuszában a jogállamiságon alapuló demokratikus ellenőrzés, az emberi jogok védelme, a helyi szerepvállalás, továbbá a pártatlanság – a demokrácia elősegítése politikai állásfoglalás nélkül – áll. 2000-es alapítása óta több mint 80 országban támogatott projekteket, valamint nyújtott tanácsadást nemzeti és nemzetközi partnerek számára a svájci székhelyű szervezet, amelyhez Magyarország 2000-ben csatlakozott.

Az alapvető jogok biztosa és munkatársai 2023-ban is számos nemzetközi konferencián vettek részt aktívan, ezzel segítve elő a Hivatal nemzetközi kapcsolatainak építését, a hazai alapjogi jogvédelem helyzetének hiteles bemutatását, az ezek témájában folytatott eszmecsereket.

2.2. SAJTÓELEMZÉS

Az alapvető jogok biztosa kiemelten fontosnak tartja az állampolgárokkal való kapcsolattartást, ennek részeként a **közvélemény és a sajtó folyamatos tájékoztatását** az alapvető jogokat érintő aktuális kérdésekről, valamint az ombudsmani tevékenységről. Ennek érdekében hivatalba lépésekor, 2019 őszén a magyar ombudsmani intézmény hivatalos weboldalát – www.ajbh.hu – tette a Hivatal kommunikációjának első számú felületévé. 2023-ban a lefolytatott vizsgálatokról készített 187 jelentés mellett a Hivatal összesen 31 közleményt jelentett meg. Ezenfelül szintén külön hangsúlyt helyezett a közösségi médiában való megjelenésre is, összesen 217 megjelenést generált. Az ombudsman 2023-ban az MTI Országos Sajtószolgálathoz (MTI OS) 18 közleményt juttatott el, amely szintén növekedést jelent.

A magyar ombudsmani intézmény kommunikációjának fókuszában az alapvető jogok biztosa és helyettesei által kiadott jelentések és közlemények, valamint az ombudsman belföldi hivatali tevékenységének bemutatása mellett a Fogyatékosügyüi Főigazgatóság megalakulása, a Gyermekotthonok Ombudsmani Felújítási Programja, valamint a kiemelt diplomáciai események, találkozók álltak. A Hivatal folyamatosan tájékoztatta a közvéleményt megállapításairól és cselekményeiről, az alapvető jogok biztosa által

2023-ban is folytatódó országos látogatássorozatról, jogszérelmek nyomán indított vizsgálatairól, üzeneteiről.

A Hivatal az ombudsmani **belföldi látogatássorozat** valamennyi helyszínéről, továbbá az egyes állomásokon több alkalommal tett látogatásokról is beszámolt weboldalán és online felületein. 2023-ban is hírt adott az alapvető jogok biztosának az OPCAT NMM hatásköre keretében a többi között a büntetés-végrehajtási intézetekben, a fogyatékosággal élő emberek számára fenntartott otthonokban, a gyermekvédelmi, illetve szociális intézményekben tett látogatásairól, ezen felül mindazokról, amelyek az iskolaörök tevékenységének monitorozását célozták. A Hivatal szintén tájékoztatást adott az alapvető jogok biztosa aktív hazai és külföldi szakmai tevékenységéről, belföldi és külföldi útjairól és hivatalos egyeztetéseiről, valamint az online platformokon megrendezett nemzetközi – köztük ombudsmani – konferenciákon és megbeszéléseken való részvételéről, előadásairól és felszólalásairól is.

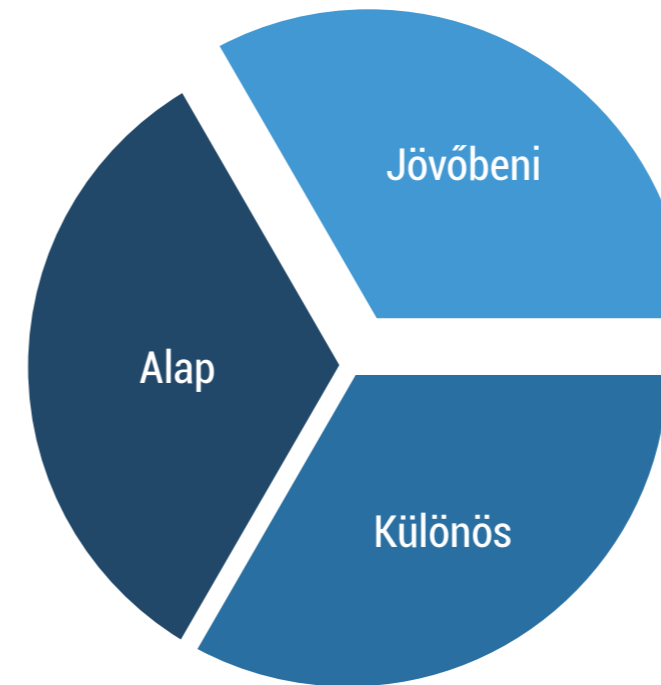
A 2023. január 1-je és december 31-e közötti időszakban a Hivatalt, az alapvető jogok biztosát és helyetteseit – az előző évhez hasonlóan szintén témamegjelölések nélkül – **1582 megjelenés nevesítette**, amelyek közül 1180 online, 163 print (nyomtatott sajtó) és 239 RTV (rádiós vagy televíziós) felületen valósult meg.

Az ombudsman és helyettesei **médiamegjelenéseinek vonatkozásában** 2023-ban is az alapvető jogok biztosa nevéhez kapcsolódóan jelent meg a legtöbb, összesen 557 hír, amely adat az előző évhez viszonyítva szintén emelkedést mutat. A jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettest 95, a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettest pedig 34 sajtómegjelenésben nevesítették.

Az Observer Budapest Médiafigyelő Kft. a 2023-es médiamegjelenésekkel kapcsolatban – az előző esztendőhöz hasonlóan – szintén elemezte azt is, hogy azok **hogyan oszlottak meg az adott médiatípusokon belül az egyes sajtóorgánuk között**. A nyomtatott sajtóban az első három helyen sorrendben a Népszava (21 megjelenés), a HVG (9), és a Kisalföld (7) foglalkozott a leggyakrabban az ombudsman, helyettesei, illetve a Hivatal tevékenységével. Az online platformok esetében az MTI jelentetett meg legtöbbször hírt (53 megjelenés), amelyet a hirklikk.hu (41), majd a harmadik helyen az index.hu (37) követ. A rádiós és a televíziós szegmensben az M1 (57 megjelenés), majd a Kossuth Rádió (33), valamint a KlubRádió (24 megjelenés) volt a legaktívabb.

3. HATÁSKÖRI ÉS ELJÁRÁSI ALAPKÉRDÉSEK

MIRE TERJED KI AZ OMBUDSMAN HATÁSKÖRE?

Az ombudsman alaphatásköre a tág értelemben vett hatósági jogalkalmazás alapjogi szempontú vizsgálatára terjed ki.

A cél:

annak feltárása, hogy a jogalkalmazási tevékenység vagy az azt szabályozó joganyag miatt fennáll-e alapjogsérelem vagy annak közvetlen veszélye, azaz

alapjogi visszasság.

A jogszabályi háttér:

az Alaptörvény 30. cikk (1)-(2) bekezdése szerint

a biztos alapjogvédelmi tevékenységet lát el,
amelynek keretében

a tudomására jutott visszasságokat kivizsgálja
vagy kivizsgáltatja, orvoslásuk érdekében

általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményez.

Ehhez kapcsolódóan a konkrét alapjogsérelem és az ezen alapuló panaszok megelőzése érdekében áttekinti a releváns jogi szabályozást, feltérképezi és jelzi a jogalkotásért felelős szervezetnek a felmerülő aggályokat.

Az ombudsman külön hatáskörei:

- véleményezi a hatáskörét érintő jogszabálytervezeteket, és javaslatot tehet az alapvető jogokat érintő jogszabályok módosítására, megalkotására, a nemzetközi szerződések kötelező hatályának elismerésére;
- vizsgálja a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvényben foglaltak alapján előterjesztett rendőrségi panaszokat;
- ellátja a 2011. évi CXLI. törvénnyel kihirdetett, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyve szerinti nemzeti megelőző mechanizmus feladatait;
- biztosítja a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a Fogyté-kossággal élő személyek jogairól szóló egyezmény szerinti független mechanizmus feladatainak teljesítését;
- vizsgálja a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről szóló törvény szerinti közérdekű és visszaélés-bejelentések hatósági kezelésének gyakorlatát, valamint kérelemre az egyes közérdekű és visszaélés-bejelentések megfelelő intézését;
- a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvényben meghatározottak szerint vizsgálja a nemzetbiztonsági ellenőrzés felülvizsgálati eljárása elrendelését és lefolytatását az alapvető jogokkal összefüggő visszasság megállapítása érdekében;
- ellátja a közigazgatási hatósági eljárás keretében az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvényben meghatározott feladatokat.

MI ALAPJÁN INDULHAT BIZTOSI VIZSGÁLAT?

Kérelemre

- Ki és miért fordulhat a biztoshoz?
- Milyen feltételekkel kérhető a biztos vizsgálat?

Hivatalból

- Alapjogokkal kapcsolatos visszasság megszüntetése érdekében az alapvető jogok biztosa hivatalból is eljárhat,
- akár egy jelzés, bejelentés vagy sajtóhír alapján.

KI ÉS MIÉRT FORDULHAT AZ ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁHOZ?

- *Bárki* (minden magyar, külföldi vagy hontalan, természetes vagy jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet),
- ha megítélése szerint valamely *hatóság*, illetve *közszolgáltatást végző szerv* a tevékenysége során
- a beadványt benyújtó személy
- *alapvető* jogaival összefüggésben
- visszásságot okozott.

MILYEN FELTÉTELEKKEL KÉRHETŐ AZ ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁNAK VIZSGÁLATA?

Jogorvoslat kimerítése:

Az ombudsman vizsgálatának kezdeményezéséhez a *rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati* lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási pert – ki kell meríteni. E szabály alól kivétel, ha jogorvoslati lehetőség nincs biztosítva.

Időkorlát betartása:

- Ha a sérelmezett ügyben jogerős vagy véglegessé vált közigazgatási határozat született, az alapvető jogok biztosához ennek közlésétől számított *1 éven* belül lehet beadvánnyal fordulni.
- Az ombudsman vizsgálati lehetősége az *1989. október 23-át követően* indult eljárásokra terjed ki.

Bírósi eljárás hiánya:

Az alapvető jogok biztosja nem járhat el olyan ügyben, amelyben a sérelmezett közigazgatási határozat ellen *közigazgatási per* indult, vagy amelyben *jogerős bírósi* határozat született.

MI MINŐSÜL HATÓSÁGNAK AZ ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁNAK VIZSGÁLATA SZEMPONTJÁBÓL?

- közigazgatási szerv;
- helyi önkormányzat;
- nemzetiségi önkormányzat;
- kötelező tagság alapján működő köztestület;
- a Magyar Honvédség;
- rendvédelmi szerv;
- közigazgatási jogkörben eljáró egyéb szerv e jogkörében;
- nyomozó hatóság vagy az ügyészség nyomozást végző szerve;
- közjegyző;
- önálló bírósági végrehajtó;
- közszolgáltatást végző szerv.

A *közszolgáltatást végző szerv* fogalmát az évtizedes ombudsmani gyakorlat alakította ki. Közszolgáltatások alapvetően három formában teljesíthetők: elláthatják azt a közigazgatási, a közintézmények, vagy ellátásukkal megbízhatók a versenyszférában működő vállalkozások is. A közszolgáltatás tömeges jellegű, általában valamely alapszükségletet elégít ki, nem tartoznak ide a luxusjellegű szolgáltatások. Az ombudsmani gyakorlat közszolgáltatónak tekinti azokat a hatóságoknak nem minősülő, állami vagy önkormányzati feladatot, szolgáltatást ellátó szerveket, amelyek esetében a kérelmezőnek nincs lehetősége annak megválasztására, hogy a szolgáltatás igénybevételére kivel szerződjön, mivel az csak korlátozott számú vagy kizárólag egyetlen szervtől vehető igénybe.

Az ombudsmani gyakorlat közszolgáltatást végző szervnek tekinti:

- az önkormányzati törvényben meghatározott feladatot ellátó szervezeteket;
- az állami támogatások lebonyolításában részt vevő szervezeteket;
- az egészségügyi intézményeket;
- a helyközi (távolsági) tömegközlekedési társaságokat;
- az egyetemes elektronikus szolgáltatókat;
- az egyetemes postai szolgáltatót;
- a közszolgálati műsorszolgáltatókat;
- a felsőoktatási intézményeket;
- a kötelező felelősségbiztosítási szolgáltatást nyújtó biztosítókat;
- a közüzemi szolgáltatókat;
- az autópálya-üzemeltetőket.

4. AZ ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁNAK ALAPHATÁSKÖRBE VÉGZETT TEVÉKENYSÉGE

Az alapvető jogok biztosának alkotmányos **alapeladata**, hogy a beérkezett panaszbeadványok alapján, illetve jelzés vagy más információk nyomán hivatalból vizsgálja a hatóságok tevékenységét, alapjogi visszásság fennállása esetén pedig jelentésében intézkedést fogalmazzon meg. Az ombudsman-törvény az alapvető jogok biztosja számára több **kiemelt jogvédelmi fókusz**, **területet** határoz meg, így a gyermeki jogok és a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogai érvényesülésének biztosítását. A fogyatékossgal élő személyek jogainak védelmét érintő jelentésekről az alapvető jogok biztosja fogyatékosügyei független mechanizmusként végzett tevékenységét bemutató 5.3. fejezet részben olvashatnak részletesen.

E kiemelt alapjogi fókusszal összefüggő feladatokat – más szervezeti egységekkel együttműködésben – az Alapvető Jogok Biztosja Hivatalán belül az **Esélyegyenlőségi és Gyermekjogi Főosztály** látja el. Az Esélyegyenlőségi és Gyermekjogi Főosztály 2023-ban összesen **994 ügyet** kezelt, a Hivatalon belüli összes ügy (4665) negyedét-ötödét. Ezen belül a különösen védendő társadalmi csoportok, a hajléktalanok, az idősek, a betegek jogainak védelme területén az Esélyegyenlőségi Osztály **271 ügyet**, míg a Gyermekjogi Osztály **723 ügyet** kezelt. Az Esélyegyenlőségi és Gyermekjogi Főosztály a tematikusan hozzá tartozó legjellemzőbb ügyekből 2023-ban 136 gyámügyi, 111 gyermekvédelmi, 6 családjogi, 2 gyermekek napközbeni ellátását érintő, 208 oktatási, valamint 40 egészségbiztosítási, 172 egészségügyi ellátásra vonatkozó, 25 nyugdíj- és társadalombiztosítási, 55 szociális, 57 gondnoksági, 35 esélyegyenlőségi, 16 hajléktalansággal, 18 családtámogatással kapcsolatos ügyet kezelt.

Az alapvető jogok biztosja 2023-ban **35** olyan a gyermekvédelmi rendszert, az oktatást érintő, szociális ügygel, időszüggel, egészségüggyel, társadalombiztosítási ellátással kapcsolatos **jelentést adott ki**, amelyet az Esélyegyenlőségi és Gyermekjogi Főosztály készített elő, mindez pedig az **ombudsman által kiadott összes jelentés számottevő része**. Az alapvető jogok biztosja 2023-ban kiadott és az Esélyegyenlőségi és Gyermekjogi Főosztály által előkészített 35 jelentésében összesen **103 ajánlást, kezdeményezést és más intézkedést** fogalmazott meg.

A Főosztály munkatársai aktívan közreműködnek a Hivatal NHRI státuszából, illetve egyéb tagságaiból, feladataiból adódó **nemzetközi feladatok ellátásában**, így folyamatosan ellátják a kapcsolattartói feladatokat, illetve a szinte heti rendszerességgel érkező nemzetközi megkeresésekhez (például az ENOC, az EUROCHILD, az UNCRC és az UNCRPD) a válaszok, elemzések,

kutatások összeállításában, más szervezeti egységekkel szoros együttműködésben.

4.1. A GYERMEKEK JOGAINAK VÉDELMEVEL KAPCSOLATOS ÜGYEK ÉS VIZSGÁLATOK

A gyermeki jogok ombudsmani védelme körében az alapvető jogok biztosához forduló panaszosok – jellemzően a szülők vagy más törvényes képviselők, ritkábban maguk a gyermekek – elsődlegesen a hatósági jogalkalmazással kapcsolatban fogalmaznak meg aggályokat. Így a **gyámhatósági eljárások során** annak elhúzódsát, a döntések tartalmát kifogásolták, ezen belül domináltak a szülői, nagyszülői **kapcsolattartást** érintő, valamint az **örökbefogadási, védelembe vételi, nevelésbe vételi eljárásokat** sérelmező ügyek. Külön kiemelt érdemel az oktatás, a köznevelés területe, ahol az alapvető jogok biztosához érkező **panaszbeadványok az óvodától a felsőoktatásig bezárólag minden intézménytípust érintenek**. Jellemzőek a pedagógusok munkáját sérelmező ügyek, jelentősek a tanulók egymás közötti bántalmazásával kapcsolatos beadványok is. A szülők, tanulók az iskolák, illetve fenntartóik fellépésének módját, annak hiányát sérelmezik. Kiemelkedő számban érkeznek az alapvető jogok biztosához szülői beadványok **a sajátos nevelési igényű, és beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek** esetében **a megfelelő pedagógiai szakszolgáltatásokhoz** (pl. logopédus, pszichológus) vagy **a szakértői bizottság által előírt fejlesztőfoglalkozásokhoz való hozzáférés hiánya**, illetve adott esetben **a nem megfelelő iskola kijelölése** miatt.

Az ombudsman ugyanakkor nemcsak a hozzá érkező állampolgári panaszbeadványok alapján jár el, hanem – a törvényi felhívással összhangban – a kapott jelzések és más információk alapján **hivatalból** is átfogó vizsgálatokat folytat egy-egy alapjog vagy szakterület, intézmény kapcsán. E fejezet ezen kiemelt ügyeket, vizsgálatokat, az azok nyomán kiadott jelentéseket, illetve intézkedéseket, az azokra adott válaszokat, az eredményeket, azaz az ügyek utóéletét tekinti át, ugyanakkor érdemes hangsúlyozni, hogy a gyermekek jogainak védelme, érvényesülése területén végzett komplex ombudsmani munka túlmutat az egyes vizsgálatok lefolytatásán.

A gyermekek jogainak védelme területén ez az általános jellegű **jogtudatformáló, információs és koordinációs feladat** külön értelmet nyer: az alapvető jogok biztosának meg kell tudnia szólítani az érintetteket, mindenképp a gyermekeket – lehetőleg minél fiatalabb korban –, de éppúgy a **szülőket**,

az iskolákat, a pedagógusokat, a szakmai-civil jogvédelmi szférát, illetve a gyermeki jogokkal, gyermekvédelemmel foglalkozó szakembereket képző intézményeket. A Hivatal munkatársai a tárgyévből is résztvevői voltak a **gyermeki jogok területét érintő szakmai konferenciáknak**, az ombudsman képviselőjében rendszeresen részt vettek az **Emberi Jogi Munkacsoport Gyermek Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoportjának**, a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottságának, a **Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat** szervezésében működő **Nemzeti Kiberbiztonsági Koordinációs Tanács** munkaszervezetének ülésein. Az alapvető jogok biztosa meghívott, tanácskozási jogkörrel rendelkező tagja a legnagyobb civil gyermekjogi ernyőszervezetnek, a **Gyermekjogi Civil Koalíciónak** is, amely ülésein és konferenciáin rendszeresen képviselteti magát.

Az alapvető jogok biztosa 2023-ban a gyermekek jogainak világnapja alkalmából kiadott közleményében arra hívta fel a figyelmet, hogy minden gyermek fontos, ahogyan minden gyermeki jog is: védelmük, biztosításuk alapvető állami kötelezettség. Közös felelősségünk pedig abban áll, hogy jobb, élhetőbb, gyermekközpontú jövőt tudjunk teremteni. Az ombudsman szerint az olyan fokozódó kihívások, mint a háborús konfliktusok, a globális klímaváltozás, az ugrásszerű digitális fejlődés közepette még több figyelmet, erőforrást kellene szentelni a gyermekek jóllétének, lelki egészségük védelmének, véleményük kikérésének.

Az Esélyegyenlőségi és Gyermekjogi Főosztály szervezésében **2023. május 23-án egy átfogó jellegű szakmai műhelybeszélgetésre** került sor az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalában a nevelőszülői örökbefogadás és az ahhoz szorosan kapcsolódó kérdésekben az Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat (OGYSZ), a Belügyminisztérium, a Kulturális és Innovációs Minisztérium, az Integrált Jogvédelmi Szakszolgálat, megyei kormányhivatalok, fenntartók, egyházi, illetve civil szolgáltatók, gyermekvédelmi gyámok, örökbefogadási és nevelőszülői tanácsadók, gyámhivatali munkatársak, pszichológusok, más szakemberek közreműködésével. A szakmai műhelybeszélgetés valamennyi résztvevője kiemelkedő fontosságúnak tartotta a szakemberek együttműködését, a nevelőszülők megfelelő, számukra érthető tájékoztatását, és a rendszerben meglevő tudás és eszközök konstruktív kiaknázását. A résztvevők egyöntetűen támogatták a kétszakaszos nevelésbe vételt a kórházi újszülöttek esetében, mivel így a gyermekvédelmi gyám személyében megoldottá válik a gyermek törvényes képviselője, és a vér szerinti család is megfelelő támogatást kaphat a gyermek hazagondozásához. A kórházban lévő csecsemő esetén nem áll fenn az ideiglenes hatályú elhelyezés két együttes feltétele, hiszen nem beszélhetünk olyan súlyos veszélyeztetettségről, amely azonnali intézkedést igényel.

A résztvevők egyetértettek, hogy a szaktárcák közös iránymutatást adhatnának ki kétszakaszos nevelésbe vétel vonatkozásában. Az alapellátást érintve az információk hiányára, a hi-

ányosan kitöltött adatlapok, dokumentációk problematikájára hívták fel a figyelmet. E hiányosságok miatt a család- és gyermekjóléti központok megalapozott javaslattevétele és a hatékony együttműködés is kétségessé válik. A gyermekvédelmi rendszer erőforrásainak, a rendszerben lévő tudásnak a hatékony felhasználása kapcsán megfogalmazták azt is, hogy a nevelőszülői hálózatok hívják meg az örökbefogadási tanácsadókat, így a nevelőszülők érdemi, érthető információkat kapnának az örökbefogadásról. Szó volt a „jó gyakorlat” továbbadásáról is: van, ahol a nevelőszülőt is behívják az illesztési teamre, így kompetenssé válhat saját ügyében. Elhangzott, hogy kiemelten fontos a nevelőszülők mentális támogatása az örökbefogadás-kor, hogy segíteni tudják az átgondozási folyamatot. Jelezték, hogy az OGYSZ Örökbefogadási Teamje egységes szempontrendszert alkalmaz a nevelőszülői örökbefogadási szándék mérlegelése során.

A Hivatal és az OGYSZ közötti szoros szakmai együttműködés jegyében a Gyermekjogi Osztály két munkatársa előadóként vett részt a 2023-as évben 10 vármegyében a *gyermekvédelmi gyámok számára akkreditált szakmai képzés keretében tartott szemináriumsorozatban, amely az alapjogok vonatkozásában értelmezte a gyermekvédelem jelentőségét, egyes kérdéseit.*

4.1.1. A GYERMEKEK JOGAINAK ÉRVÉNYESÜLÉSÉVEL KAPCSOLATOS ÁTFOGÓ OMBUDSMANI VIZSGÁLATOK

A gyermekvédelmi szakellátásba vett, nevelőszülői gondoskodásban élő gyermekek ellátásával összefüggő átfogó vizsgálat

AJB-276/2023. Az alapvető jogok biztosa széles körű adatszolgáltatásra, elemzésre, illetve helyszíni interjúkra épülő átfogó vizsgálatot folytatott le a nevelőszülői rendszer működése, a nevelőszülői hivatás ellátása, a nevelt gyermekek jogainak érvényesülése tárgyában. A jelentés több hiányosságra, rendszerproblémára, intézkedési feladatra hívja fel a figyelmet, a feltárt visszasságok orvoslására a belügyminiszterhez és az Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat igazgatójához egy részletes, komplex ajánláscsomaggal fordult.

Az alapvető jogok biztosa a nevelőszülői gondoskodásban élő gyermekek helyzetének alapjogi vizsgálata tárgyában a hozzá érkező panaszok, jelzések és korábbi vizsgálati tapasztalatok nyomán hivatalból folytatott átfogó vizsgálatot. A vizsgálati módszer az volt, hogy a gondozott gyermekek száma és az esetleges ombudsmani előzmények alapján választotta ki a vizsgálattal érintett egyes területeket és szolgáltatókat, nyolc szolgáltatónál be nem jelentett helyszíni vizsgálatot rendelt el, az OGYSZ igazgatójától pedig adatszolgáltatást kért. A helyszíni vizsgálat után a nevelőszülői hálózatok működtetői adatszol-

gáltatásra, tájékoztatásra kérte. A vizsgálat előzménye, hogy a nevelőszülők egy csoportja a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyt érintő aggályaival fordult az ombudsmanhoz, mert a nevelőszülők erkölcsi és anyagi helyzetüket is tekintve a szociális ágazat perifériájára szorultak. A beadványban jelzett problémák kapcsán az ombudsman így a területért felelős belügyminisztertől ugyancsak részletes tájékoztatást kért.

Az ombudsmani vizsgálat feltárta, hogy a nevelőszülői ellátás kapcsán számos területen relatív szűkösség mutatkozik, így a többes testvérsorok együttes nevelőszülői elhelyezése férőhely hiányában akadályokba ütközik. A jelentés szerint a speciális és a kettős szükségletű gyermekek nevelőszülőhöz helyezésére – a feladatra felkészített, arra alkalmas, azt vállaló nevelőszülők, az érintett gyermekek szükségleteihez igazodó szolgáltatások hiányában – akkor sincs mód, ha azt a gyermek egészségi vagy személyiségállapota, valamint a magatartása nem zárna ki. A gyermek lakóhelyétől távol eső gondozási hely kijelölése pedig nem a gyermek legjobb érdekének figyelembevételével, hanem a rendelkezésre álló nevelőszülői férőhelyek alapján történik. A jelentés szerint a kapcsolattartás helyére vonatkozó javaslattételkor a gyermekvédelmi szakszolgálatok kényszerpályán mozognak. Ha a nevelőszülő nem a kapcsolattartásra jogosult magatartása miatt zárkózik el attól, hogy a lakásán történjen a találkozás, a szakszolgálat javaslattételi lehetősége a kapcsolattartó helyiségre korlátozódik. További problémákat vet fel a szülőkkel való kapcsolattartás és a hazagondozás szempontjából, ha a gyermek a családjától jelentős távolságra, másik megyébe, akár 50-100 km távolságban élő nevelőszülőkhöz kerül. Aggodalomra ad okot a nevelőszülők elöregedése, az egyre jelentősebb 45-50 évet meghaladó életkori különbség a nevelőszülő és a nevelt gyermek közt, az utánpótlás hiánya is. A jelentés továbbá kitért a nevelőszülők díjazásával kapcsolatos problémákra is.

A jelentés rögzíti, hogy a jogszabály által engedélyezett maximális gyermeklétszám, nevelőcsalád esetén kétséges, hogy a nevelőszülői tanácsadó az érintett gyermekek legjobb érdekének megfelelően el tudja-e látni a feladatait. Aggályokat vet fel, hogy a vizsgált nevelőszülői hálózatoknál az alkalmasság vizsgálata, a kiválasztás folyamata eltérő módon történik, továbbá a személyes gondoskodást végző szakemberek hivatás-gondozását, mentálhigiénés egészségét elősegítő szupervízióra nem minden nevelőszülői hálózatnál van lehetőség. A vizsgálat a három év alatti gyermekek jogszabályellenes intézményi elhelyezése, a gyakori gondozásihely-váltások tekintetében is alapjogi visszasságokat tárt fel.

Összességében a jelentés hangsúlyozta, hogy a vizsgálat során feltárt, az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszasságok a nevelőszülői ellátás vonatkozásában anyagi-finanszírozási hiányosságokra, problémákra visszavezethetők.

Üdvözlendő, hogy a vizsgálat megindítását követően az Országgyűlés elfogadott egy olyan törvénymódosítást, amely szerint 2023. január 1-jétől a nevelőszülőknek járó nevelési díj és

külön ellátmány összege 25 százalékkal emelkedett, azt összevontan nevelési ellátmány jogcímen folyósítják a nevelőszülőknek, a nevelőszülői díj (fizetés) azonban változatlan maradt. Az ombudsman ezért javasolta a belügyminiszternek, hogy vizsgálja meg a nevelőszülői hálózatok minőségi fejlesztésének, az utánpótlás biztosításának érdekében a nevelőszülői díj emelésének lehetőségét. Javasolta, hogy a nevelőszülői tanácsadók esetében kezdeményezze a vonatkozó rendeletben meghatározott esetszám csökkentését, fontolja meg a nevelőszülői hálózatokban a gondozotti létszámhoz igazodóan pszichológus alkalmazásának jogszabályi szintű rendezésének a lehetőségét. Az ombudsman kérte, hogy ezenkívül tekintse át, hogy milyen további intézkedések szükségesek a nevelőszülői férőhelyek számának, specializálásának növelése, a jelenlegi kényszerpályás gyakorlat a férőhely hiányában a testvérek külön gondozási helyen való elhelyezése, a speciális és kettős szükségletű gyermekek, illetve a gyermekvédelmi szakellátásba kerülő 3 év alatti gyermekek nevelőszülő helyett történő intézményi elhelyezése érdekében.

Az alapvető jogok biztosa az OGYSZ igazgatóját felkérte, hogy a nevelőszülői hálózatok működtetőivel együttműködve dolgozza ki a nevelőszülők kiválasztásának egységes szempontrendszerét, valamint kezdeményezte, hogy a nevelőszülői hálózatok működtetőivel együttműködve törekedjen arra, hogy a gyermek hozzátartozóival való kapcsolattartásának helyszínére tett javaslat az érintett gyermekek legjobb érdekének figyelembevételével történjen. Ezenkívül az ombudsman kezdeményezte, hogy – a nevelőszülői hálózatok működtetőivel együttműködve – vizsgálja meg, hogy hogyan lehetne biztosítani egységesen a professzionális szupervízió igénybevételének lehetőségét valamennyi nevelőszülő esetében. Az elsődlegesen a nevelőszülők felkészületlensége, szakmai támogatásának hiánya miatt bekövetkező gyakori gondozásihely-váltások csökkentése lehetőségének áttekintésére is felkérte az igazgatót.

A jelentés utóélete

A *belügyminiszter* az ombudsman nevelőszülői tanácsadóra irányadó esetszám csökkentésére, a nevelőszülői hálózatokban pszichológus kötelező alkalmazására, valamint a nevelőszülői ellátásban tapasztalt negatív tendenciák elleni intézkedésekre irányuló ajánlásaira adott válasza szerint megkezdődött ezek korrekcióját szolgáló intézkedéscsomag, a szükséges jogszabály-módosítások szakmai előkészítése. Az alapvető jogok biztosának a nevelőszülői díj emelésére irányuló ajánlása kapcsán a miniszter kiemelte, hogy miután a nevelőszülő díjazása a mindenkori minimálbér meghatározott százalékában kerül megállapításra, így a 2022. évi minimálbér-emelés mintegy 19,5%-os, a 2023. évi pedig 16%-os emelkedést jelentett a nevelőszülők számára.

Az *OGYSZ igazgatója* válasza szerint az ombudsman ajánlásait az intézmény munkatervébe beépíti és szakmai irányítási-koordinációs munkája fókuszába helyezi. Az OGYSZ igazgatója

tájékoztatta az alapvető jogok biztosát a nevelőszülői hálózatok fenntartóival/működtetőivel való együttműködésére vonatkozó jövőbeli elképzeléseiről, valamint az országos szinten használatos, egységes elhelyezést támogató adminisztrációs rendszer bevezetéséről, továbbá a leendő nevelőszülők és gyermekvédelemben dolgozó szakemberek számára összeállított képzésről. Az igazgató az ombudsmannak jelezte, hogy a Belügyminisztérium Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztályán – az OGYSZ szakembereinek részvételével – a nevelőszülők kiválasztása egységes szakmai szempontrendszerének kidolgozása folyamatban van. Az ombudsman a válaszokat elfogadta.

4.1.2. A GYERMEKVÉDELMI INTÉZMÉNYEK MŰKÖDÉSÉNEK VIZSGÁLATA

Az alapvető jogok biztosa minden évben kiemelt figyelmet szentel a gyermekotthonok, speciális gyermekotthonok működési körülményei vizsgálatának, mind a hozzá érkező panaszok és jelzések nyomán, mind hivatalból eljárva. Az átmenetileg vagy tartósan intézményi ellátásba kerülő, családjukból korábban kiemelt vagy család nélkül maradt gyermekek jogai ugyanis különösen sérülékenyek, hétköznapi érvényesülésük pedig nehézkes. A tárgyévben öt kiemelt intézményi vizsgálat zárult kiadott jelentéssel, ezek eredményeit, tapasztalatait mutatja be a beszámoló. Mindezt követően áttekintés olvasható a folyamatosan zajló, a gyermekvédelmi intézményeket érintő látogatássorozatról is.

A Győr-Moson-Sopron Megyei Gyermekvédelmi Központ hegykői „Kutasház” Speciális Lakásotthona működésének vizsgálata

AJB-219/2023. Az alapvető jogok biztosához a Győr-Moson-Sopron Megyei Gyermekvédelmi Központ IV. számú Gyermekotthoni Egység „Kutasház” Speciális Lakásotthona működésére vonatkozóan több alkalommal érkezett jelzés. Az előzményekre, valamint arra való tekintettel, hogy a panaszbeadványban foglaltak alapján felmerült a lakásotthonban gondozott gyermekek gondoskodáshoz és védelemhez fűződő jogával összefüggő visszásság gyanúja, az alapvető jogok biztosa hivatalból vizsgálatot indított és előre be nem jelentett helyszíni vizsgálatot rendelt el. A helyszíni vizsgálat és a dokumentumelemzés során elsődlegesen beadványokban foglalt aggályok, így a lakásotthon zárt jellegének, körülményeinek, élelmezésnek, bántalmazásnak, szabadidős programoknak és a szakdolgozók fluktuációjának ellenőrzése állt a fókuszban.

A feltárt tényállás szerint a két csoport („Kutasház” és „Forrásház” Speciális Lakásotthonok) elhelyezésére kialakított épületben nincs látogató-, valamint terápiás szoba. A „Kutasház” Lakásotthonban a lakószobák rossz állapotban van-

nak, festésre szorulnak, az ajtók cseréjére is szükség lenne. Az intézmény összességében barátságatlan, rideg hangulatú, a környezete sivár, infrastrukturális szempontból rossz elhelyezkedésű. A helyszíni vizsgálat idején a 16 speciális, valamint kettős szükségletű gyermek befogadására kialakított intézményben, ténylegesen 3 gyermek élt, velük 8 szakdolgozó foglalkozott. Aggályos, hogy a lakásotthonban 2015 óta nem dolgozik pszichológus, és a négy gyermekfelügyelő közül csak egy szakképzett. Az étlapok alapján nem volt eldönthető, hogy a gondozott gyermekek a korosztályuknak megfelelő mennyiségű energiaszükséglethez hozzájutnak-e, hogy az elfogyasztott élelmiszerek minősége és mennyisége megfelel-e az egészséges táplálkozás követelményeinek. Mindezek alapján a vizsgálat megállapította, hogy a „Kutasház” és „Forrásház” Lakásotthonok alkalmatlanok a speciális ellátási igényű, valamint kettős szükségletű gyermekek gondozására, nevelésére.

A Gyermekvédelmi Központ vezetője a gondozott gyermekek bántalmazására vonatkozó jelzés alapján 2022-ben is belső vizsgálatot folytatott az intézményben, és egy gyermekfelügyelő munkakörben foglalkoztatott szakdolgozó esetében állapította meg, hogy a gondjaira bízott gyermekek emberi méltóságát súlyosan sértő, félelmet és megalázottságot keltő megjegyzéseket tett, a szakdolgozó munkaviszonya rendkívüli felmentéssel megszűnt, az ügyben kiskorú veszélyeztetésének gyanúja miatt rendőrségi eljárás volt folyamatban.

A Szakszolgálat bizalomvesztés, valamint a folyamatban lévő rendőrségi eljárásra tekintettel gyermek elhelyezését ezentúl a „Kutasház” és „Forrásház” Lakásotthonokba nem javasolja, ennek következtében az intézmény előre nem látható ideig kihasználatlan lesz. A vármegyében ugyanakkor a speciális és kettős szükségletű gyermekek számára alapfeladata szerint csak e két lakásotthon lenne kijelölhető. A Szakértői Bizottság által speciális, illetve kettős ellátási szükségletűnek nyilvánított gyermekek állapotához és szükségletéhez igazodó elhelyezése bizonytalan ideig megoldatlan. Ez utóbbi körülmény, az állami gondoskodásba vett speciális igényű gyermekek elhelyezésének megoldatlansága pedig önmagában alkalmas arra, hogy a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot okozzon.

Az események kapcsán meghallgatott gyermekek élethelyzetekről, eseményekről úgy számoltak be, hogy annak bántalmazási aspektusait nem ismerték fel. Az alapvető jogok biztosa álláspontja szerint megengedhetetlen, hogy a különösen kiszolgáltatott helyzetben levő, többszörösen traumatizált, speciális ellátási igényű, illetve kettős szükségletű gyermekeket a gondozásukat, nevelésüket ellátó szakemberek bántalmazzák. Ennek kapcsán utalt több korábbi ombudsmani jelentésre is. Korábbi jelentésben az alapvető jogok biztosa – a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek jogtudatosításának, jogérvényesítésének növelése érdekében – a jelentés kiadásakor a gyermekvédelemért felelős szaktárca vezetőjét annak lehetővé tételére kérte, hogy az Integrált Jogvédelmi Szolgálat (IJSZ) gyermekjogi kiadványai életkorának megfelelően a gyer-

mekvédelmi szakellátásban nevelkedő összes gyermekhez eljusson, azokat megismerhessék, valamint támogassa e kiadványok folyamatos aktualizálását és fejlesztését. Kérte továbbá, hogy a Jogvédelmi Szakszolgálat által szervezett jogtudatosítási programokon lehetőség szerint – életkorának megfelelően – minden gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermek részt vehessen. A szaktárca vezetője az ajánlást elfogadta, részletes tájékoztatást adott a jogtudatosítás tárgykörében a gyermekvédelmi szakellátásban élőknek szervezett programokról.

A jelen vizsgálat tapasztalatai arra mutattak rá, hogy indokolt és időszerű annak felmérése, hogy – különös tekintettel a korábbi járványhelyzetre is – jelenleg milyen módon, milyen külön programok mentén kerül sor a kiszolgáltatott helyzetű, a korábbi bántalmazásokat, traumákat elszenvedő, a családjukból kiemelt, gyermekvédelmi gondoskodásban nevelkedő gyermekek jogtudatosításának növelésére, különösen az őket ért bántalmazás felismerésére.

Az alapvető jogok biztosa felkérte a belügyminisztert, hogy adjon tájékoztatást az IJSZ jogtudatosítási kiadványainak aktualizálásáról, illetve fejlesztéséről, valamint a gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyermekek jogtudatosításának tárgykörében szervezett programokról, azok megvalósulásáról. Az intézményt fenntartó SZGYF főigazgatóját pedig a „Kutasház” és „Forrásház” Speciális Lakásotthonok megszüntetése lehetőségének soron kívüli vizsgálatára kérte az ott nevelkedő gyermekek megfelelő elhelyezésével. A 16 férőhely megtartása mellett könnyen megközelíthető, a jelenleginél ingergazdagabb helyen elhelyezkedő, a speciális, illetve kettős ellátási szükségletű gyermekek ellátási szükségleteinek megfelelő lakásotthonok létesítését javasolta. Ennek hiányában arra kérte, hogy intézkedjen a jelentésében jelzett szükséges felújítások elvégzéséről, a tárgyi feltételek javításáról, valamint a szakszerű, a jogszabályoknak megfelelő működést érintő személyi feltételek biztosításáról, megfelelő gyakoriságú és a gyermekek életkorának megfelelő, egészséges élelmezésének biztosításáról.

A jelentés utóélete

A *belügyminiszter* válaszában tájékoztatta az alapvető jogok biztosát az Integrált Jogvédelmi Szakszolgálat gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek számára nyújtott jogtudatosító programjairól, kiadványairól, a gyermekjogi képviselők köznevelési intézményekben folytatott tevékenységéről, képzésükről, továbbképzésükről. A *SZGYF főigazgatójának* a válasza szerint a fenntartói vizsgálat lefolytatását követően döntöttek arról, hogy a hegykői lakásotthonokba speciális szükségletű gyermekeket a jövőben nem helyeznek. A korábban ott élő gyermekek elhelyezését átmenetileg megoldották, ezt követően speciális ellátási szükségletűnek minősített gyermekeket más megyék speciális ellátást nyújtó intézményeibe helyezik. Az ombudsman a válaszokat elfogadta.

A Bolyai Farkas Gyermekotthoni Központ Zirzen Janka Gyermekotthona működésének vizsgálata

AJB-374/2023. Az alapvető jogok biztosához forduló panaszos szülő a Bolyai Farkas Gyermekotthoni Központ budapesti Zirzen Janka Gyermekotthonába helyezett lánya ügyében kért vizsgálatot. Előadta, hogy a gyermekét a gyermekotthonban a kortársai folyamatosan meglöpják, bántalmazzák, megalázzák, a szakdolgozók a gyermekekkel szemben rendszeresen testi fenytést alkalmaznak.

A panaszbeadványban jelzettek alapján az alapvető jogok biztosa vizsgálatot indított és felkérte az IJSZ gyermekjogi képviselőjét a gyermekotthonban élő gyermekek helyzetének – különös tekintettel a panaszbeadványban jelzettek – vizsgálatára. Az ombudsman a gyermekjogi képviselő válaszában foglaltak alapján indokoltan tartotta előre be nem jelentett helyszíni vizsgálat elrendelését. Az elrendelt helyszíni vizsgálat elsődlegesen a panaszbeadványban foglaltak, így lopások, a kortársbántalmazás, illetve a szakdolgozók a gondozott gyermekekkel szemben rendszeresen elkövetett testi fenytésének ellenőrzésére fókuszált. Ezen túl a jelentés kitér a gyermekotthonban végzett helyszíni vizsgálat, illetve a dokumentumelemzés nyomán feltárt további, az érintett gyermekek jogainak érvényesülésével összefüggő körülményekre.

A helyszíni vizsgálat tapasztalatai megerősítették, hogy a gyermekek lakószobái ugyan zárhatóak, ez a gyakorlatban azonban nem valósul meg következetesen, lopások változatlanul előfordulnak. Vegyes kép rajzolódott ki a gyermekbántalmazások, különösen a kortárs gyermekbántalmazás kezelése tekintetében. Egyfelől a gyermekotthon a gondozott gyermeket ért bántalmazást követően a szükséges, a jogszabályok által előírt eljárást követte. Másfelől a vizsgált időszakban a kortársbántalmazások folytatódtak, a regisztrált bántalmazások több mint fele kortársbántalmazás volt, így megkérdőjelezhető az intézkedések tényleges hatékonysága.

A jelentés rögzíti, hogy a gyermekotthonban megfelelőek a tárgyi feltételek, a személyi feltételek azonban hiányosak, különösen a „Földszinti csoport” helyzete aggályos, ahol az 5 fő álláshelyből 3 állás betöltetlen volt. A létszámmállandóság kapcsán problémát jelez emellett az is, hogy a szakdolgozók majdnem kétharmadának a munkaviszonya 4 éven belül kezdődött.

A gyermekotthonban élő tanköteles korú gyermekek mind egyikének van tanulói jogviszonya, azonban a tartósan engedély nélkül távol levő gyermekek közül hárman tanköteles korúak, akik tankötelezettségének teljesítéséről nincsen érdemi információ, valamint a 12 év alatti gyermekek közül többen nem mennek iskolába, napközben csavarognak. Aggályos, hogy a gyermekotthonban az oktatásban való részvételt segítő ösztönzést a gondozottak nem kapnak, sőt a gyermekek maguk döntenek arról, hogy tankötelezettségüknek mikor tesznek eleget.

A vizsgálat feltárta azt is, hogy az intézmény megfelelő eszközök híján a gondozott gyermekek rendszeres dohányzását kvázi legalizálja, az alkoholfogyasztást, droghasználatot hallgatólagosan tudomásul veszi. A gyermekotthonban a gyermekek étkeztetése kapcsán nem volt egyértelmű, hogy a gyermekek a korosztályuknak megfelelő kalóriatartalmú élelmiszerekhez ténylegesen hozzájutnak-e. Ezentúl a házirendet sem függesztették ki a csoportokban.

Az alapvető jogok biztosa a gyermek- és ifjúságvédelemért felelős belügyminisztert arra kérte, hogy az Országos Korányi Pulmonológiai Intézetben működő Dohányzás Leszokást Támogató Módszertani Központ és a gyermekvédelmi intézmények fenntartóinak együttműködésének eredményéről adjon tájékoztatást. A szakértő válasza szerint a köznevelési intézményekben biztosított, dohányzás megelőzésére irányuló programok a gyermekvédelmi intézményekben is elérhetőek, ezentúl az SZGYF a megelőzésre és a leszoktatásra irányuló szakmai munka támogatása érdekében minősített szakmai továbbképzést is biztosít.

A gyermekotthoni központ igazgatójának az ombudsman annak áttekintését javasolta, hogy a gyermekotthonban nevelkedő gyermekek tankötelezettségüknek milyen módon, illetve mértékben tettek eleget, továbbá hogy milyen intézkedésekre van szükség az ellátott gyermekek oktatásban való folyamatos részvételének biztosítása érdekében. Kezdeményezte az igazgatónál, hogy a gyermekbántalmazást – különös tekintettel szexuális bántalmazást – követően, annak megelőzése érdekében kezdeményezze külső szakemberek igénybevitelével a gondozott gyermekek számára csoportfoglalkozások tartását, szükség esetén a krízisszolgálatok igénybevitelét, a szakdolgozók e téren való képzésével. Az ombudsman az igazgatót a gondozott gyermekek egészségének védelme érdekében a dohányzásról való leszoktatás, az alkohol- és droghasználatok kezelése érdekében, illetve a szexuális edukáció kapcsán intézkedések tételére hívta fel. Végül az igazgató intézkedését kérte annak érdekében, hogy a gyermekotthonban nevelkedő gyermekek megismerhessék az étkeztetésük alapját képező étlapokat.

A jelentés utóélete

A *Gyermekotthon igazgatója* válaszában tájékoztatta az ombudsmant, hogy a gyermekek oktatása kapcsán felmerülő nehézségek megoldása érdekében a Tankerületi Központtal két alkalommal széles körű szakmai megbeszélést folytattak, a Gyermekotthon munkatársai rendszeresen kapcsolatot tartanak a gyermekek iskoláival, pedagógusaival. A gyermekbántalmazás – különös tekintettel a szexuális bántalmazás – kezelésére, annak megelőzésére az igazgató az OGYSZ Fővárosi Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálatára komplex kríziskezelő szolgáltatását kérte, a gyermekotthonban pedig az egyéni szükségletre építve bevezették az agressziómentes kommunikáció és a resztoratív technikák megismerését. A gondozott

gyermekek dohányzásról való leszoktatása, az alkohol- és droghasználatok kezelése érdekében a munkatársak számára történő képzési anyag összeállítását, továbbá a munkatársak részére droghasználat megelőzését tervezi az intézmény vezetője. Az ombudsman kezdeményezésének eleget téve az étlapokat jól látható helyen kifüggesztették a konyhában. A tájékoztatás szerint az étlap alapján az alapanyagok megvásárlása előre tervezetten történik, és különös figyelmet fordítanak arra, hogy a gyermekek számára a megfelelő mennyiségű zöldség és gyümölcs rendelkezésére álljon. Az ombudsman a válaszokat elfogadta.

A fonyódi Somogy Megyei II. Rákóczi Ferenc Gyermekotthon működésének vizsgálata

AJB-569/2023. A panaszbeadvány a Somogy Megyei II. Rákóczi Ferenc Gyermekotthon székhelyén és telephelyein tapasztalt személyi, szakmai és működésbeli hiányosságokra, problémákra hívta fel az alapvető jogok biztosa figyelmét. A panaszbeadvány szerint az intézmény székhelyén és telephelyein folyamatos a gyermekbántalmazás: az egyik férfi gyerekefelügyelő rendszeresen veri a gondozásában lévő gyermekeket, a nevelők és gyerekefelügyelők – vélhetően a bizalom elnyeréséért – alkoholt, cigarettát vásárolnak a gyermekeknek. Mindezeket túl a panaszos állítása szerint az intézményi megbeszéléseken, szakellátói értekezleteken részt vesznek olyan személyek, akik az intézménnyel nem állnak jogviszonyban. Az ombudsman mindezek alapján vizsgálatot indított és előre be nem jelentett helyszíni vizsgálatot rendelt el. A gyermekotthon 12 telephelyen működik. Az előre be nem jelentett helyszíni vizsgálatra az intézmény fonyódi székhelyintézményben került sor, az intézmény további telephelyeire a vizsgálat nem terjedt ki.

A vizsgálatot megelőzően az alapvető jogok biztosa az OPCAT NMM hatáskörében eljárva, még 2021. február 18-án tett látogatást a gyermekotthonban. A látogatásról készült jelentésben a gyermekotthon fenntartóját a tárgyi feltételek javítására kérte. Az intézmény vezetőjénél kezdeményezte a szakmai létszámminimum és a képesítési előírások jogszabálynak megfelelő biztosítását, továbbá a kortársbántalmazás megakadályozását. Javasolta a gondozott gyermekek engedély nélküli eltávozásainak csökkentését, a dohányzásról leszoktatási programok szervezését, azokon a gyermekek minél nagyobb számában való részvételének biztosítását. Végül arra kérte az intézmény vezetőjét, gondoskodjon arról, hogy az étlapok pontosabb tájékoztatást nyújtsanak.

Az akkori jelentésben feltárt hiányosságok kiküszöbölése érdekében a fenntartó és az intézmény vezetője intézkedési tervet dolgozott ki. A jelen vizsgálat során a gondozott gyermekek elhelyezésében, a Gyermekotthon kialakításában, tárgyi mű-

ködési feltételei tekintetében javulás volt tapasztalható. A két speciális csoportnál nem teljesült a jogszabályi létszámkövetelmény, továbbá két fő speciális csoportokban dolgozó munkatárs nem vett részt speciális gyermekotthoni feladatellátásra felkészítő képzésen, ugyanakkor a 2022 szeptemberétől vezetői feladatokat ellátó intézményvezető a szakdolgozói létszám állandóságának biztosítására törekszik.

A meghallgatott gyermekek és szakdolgozók által elmondottak, valamint az áttanulmányozott adatlapok nem igazolták a szakdolgozók általi rendszeres bántalmazást. Aggályos azonban a gyermekek egymás közötti „kisebb” verekedése, amelyek esetén több ízben előfordult, hogy a (bántalmazó és bántalmazott) gyermekek megsegítése helyett a 14. életévét még be nem töltött gyermeket feljelentették. A helyszíni vizsgálat tapasztalatai, a helyszínen kapott információk egybehangzóan megerősítették a gondozott gyermekek rendszeres dohányzását.

A gyermekotthon intézkedést tett az ott nevelkedő gyermekek egészséges étkezésének biztosítása érdekében az étlaptervezésnél figyelembe veendő szempontok meghatározásával, a gyermekek étlapkészítésbe való bevonásával, a kellően változatos ételsorok összeállításával. Az étlapok azonban még a zsinórmértéknek tekintett előírásokkal nincsenek teljesen összhangban, különösen az eltérő korosztályú gyermekek eltérő mértékű tápanyagszükségletének megfelelő ételhez való hozzájutásának garanciáját biztosító tápanyagszámítások hiányoznak.

A gyermekotthonban élő tanköteles korú gyermekek mind-egyikének és további 7, már nem tanköteles korú gyermeknek van tanulói jogviszonya, ugyanakkor aggályos, hogy a 20 napot meghaladóan távol lévő gyermek közül 3 tanköteles korú, akik esetében a tankötelezettség teljesítése kétséges, és arról a gyermekotthon információkkal sem rendelkezik. A vizsgálat ismételtén feltárta, hogy a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekeket a helyi általános iskola nem szívesen fogadja, és a helyszíni vizsgálat idején 3 gyermek esetében magatartási problémák miatt iskolaváltás volt folyamatban. Az engedély nélküli távollétek kapcsán az alapvető jogok biztosa ismételtén szükségesnek tartotta hangsúlyozni, hogy a gyermekvédelmi szakellátási intézményekben – jellemzően a speciális és kettős szükségletű gyermekeket ellátó intézményekben – gyakori a gondozott gyermek engedély nélküli távolléte.

A magasabb életkorban, 12 év felett szakellátásba vett gyermekek sokszor már be sem kerülnek a kijelölt gondozási intézménybe vagy ott csak néhány napot töltenek. A jellemzően többéves iskolai lemaradásuk pótolhatatlan, a fejlődésükhöz szükséges fejlesztéseket, terápiás foglalkozásokat nem tudják megkapni. A magasabb életkorban családjukból kiemelt gyermek esetében felmerül, hogy az intézkedés megfelelő időben történt-e, vagyis akkor, amikor a család az alapellátásban nyújtott segítségnyújtás ellenére sem volt képes a gyermek megfelelő fejlődéséről gondoskodni, azt súlyosan veszélyeztette.

A jelentés szerint a gyermekvédelmi szakellátási intézményekben dolgozó szakemberek az intézménybe be sem kerülő,

vagy ott mindössze néhány napot töltő gyermekekkel nem tudnak bizalmi kapcsolatot kialakítani, így az intézménynek nincs megtartó ereje. A szakellátásba már magasabb életkorban kerülő gyermekek többszörösen traumatizáltak, nehezen megközelíthetőek, nem motiváltak arra, hogy elfogadják az intézményi szabályokat, az ott nyújtott lehetőségeket. Több korábbi ombudsmani jelentés állapított meg a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot, amikor a vizsgált intézményekben a családjukból kiemelt, az állam gondoskodásában lévő gyermekek olyan körülmények között kénytelenek élni, amelyek nem jobbak, adott esetben még rosszabbak is, mint azon körülmények, ahonnan kiemelték őket. Hangsúlyozták, hogy egyes intézményekben a megfelelő szakmai létszám, a szakképzettség hiánya, valamint a nagyarányú fluktuáció ugyancsak az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot okoz. E hiányosságok gátjai az állandóság, érzelmi biztonság kialakulásának, a gyermekek inkább a „szabadságot” választják.

Az ombudsman számos kezdeményezéssel fordult közvetlenül a gyermekotthon vezetőjéhez. A Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet Módszertani Igazgatóságának vezetőjét felkérte, hogy dolgozzon ki olyan módszertani útmutatót, amely a gyermekvédelmi szakellátásban dolgozó szakembereket segíti a gondjaikra bízott gyermekek tanulásra ösztönzésében. Az alapvető jogok biztosa javasolta, hogy a kortársbántalmazások előfordulásakor a módszertani útmutatóban részletezze, hogy mely esetekben indokolt a rendőrségi feljelentés megtétele. A Tankerületi Központ vezetőjének javasolta, hogy a felügyelet alatt álló oktatási intézményeknek nyújtson segítséget a szakellátott gyermekek beilleszkedése, tanulmányi munkája tekintetében.

A jelentés utóélete

A *Gyermekotthon igazgatója* a személyi feltételek jogszabályi előírásnak megfelelő biztosítása, a kortársbántalmazások megelőzése, a gondozott gyermekek dohányzásról való leszoktatása, valamint az egészséges étkeztetésük érdekében a jelentésben tett intézkedéseket elfogadta. A *Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet* az ajánlások kapcsán – egyeztetés céljából – felvette a kapcsolatot a Belügyminisztérium Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztályával. A válasz szerint a Tankerületi Központ a Gyermekotthon vezetésével és az érintett pedagógusokkal rendszeres kapcsolatot tart és a problémás helyzetekre közös munkával keresik a megoldást. Az ombudsman a választ elfogadta.

A Bolyai Gyermekotthoni Központ Esze Tamás Gyermekotthonában működésével kapcsolatos utóvizsgálat

AJB-367/2023. A Bolyai Gyermekotthoni Központ budapesti Esze Tamás Gyermekotthonában nevelkedő gyermekek körülményeit, az intézmény működését az alapvető jogok biztosa egy beadvány alapján még 2019-ben előre be nem jelentett helyszíni ellenőrzés keretében vizsgálta. A vizsgálatot lezáró akkori jelentés a gyermekotthon tárgyi, személyi feltételeivel, a dohányzással szembeni hatékony fellépés hiányaival összefüggésben, valamint a gyermekek oktatáshoz fűződő jogának érvényesülése tekintetében állapított meg alapvető jogokkal összefüggő visszásságokat. A 2019-es helyszíni vizsgálat tapasztalatai szerint a gyermekotthont és környezetét a súlyos rendezetlenség, a „lelakottság” jellemezte: összetört szekrények, kibelezett kárpitos bútorok, szétdobált tárgyak, málló vakolat, rossz állapotú sportpálya és udvar. A gyermekotthonban több éve lejárt egérürülékes/kukacos lisztet tároltak, továbbá az antipszichotikum hatóanyagú gyógyszer nem zárt szekrényben helyezték el. Az intézményben elhelyezett 26 fő 18 év alatti gondozottból 16 gyermek volt életkora alapján tankötelezett, tanulói jogviszonnal pedig 23-an rendelkeztek. A tanulói jogviszonyban állók közül csak 8 fő tett eleget a tankötelezettségének. A gyermekotthon a dolgozói létszámhiány miatt, továbbá mivel a gyermekek különböző iskolába jártak, nem tudott a gyermekek kíséréséről gondoskodni, sőt nem tudta még azt sem ellenőrizni, hogy a gyermekek a tanítási időben ténylegesen az iskolába tartózkodnak-e.

Az alapvető jogok biztosa az intézményfenntartó SZGYF vezetőjének javasolta, hogy mielőbb gondoskodjon a gyermekotthon alapvető hiányosságainak javításáról, illetve a szakszerű, megfelelő működést érintő személyi feltételek biztosításáról. A Gyermekvédelmi Központ igazgatójánál kezdeményezte, hogy az ellátott gyermekek gyermekvédelmi gyámjainak bevonásával tekintsék át, hogy a gyermekotthonban nevelkedő gyermekek tankötelezettségüknek milyen módon, illetve mértékben tettek eleget, illetve milyen intézkedésekre van szükség az ellátott gyermekek oktatásban való folyamatos részvételének megteremtésére. Felkérte továbbá, hogy gondoskodjon a gyógyszerek zárt szekrényben való, valamint az élelmiszerek higiénikus követelményeknek megfelelő tárolásáról. Javasolta továbbá, hogy a gyermekek dohányzásról való leszoktatásához, a komplex prevenció munkához kérje szakember segítségét.

A 2019-es ombudsmani jelentésben megfogalmazott ajánlások és kezdeményezések nyomán tett intézkedések megvalósulásának ellenőrzésére az alapvető jogok biztosa 2022 októberében hivatalból helyszíni utóvizsgálatot rendelt el. A helyszíni vizsgálat idején a gyermekotthon elsődlegesen többes testvérsorokat fogadott, a gondozott gyermekek többsége 14 év alatti

volt. Kiderült, hogy a tárgyi feltételek a korábbi ombudsmani vizsgálatok képest sokat javultak, a csoportszobák tiszták, szépen berendezettek voltak, az intézmény udvara és sportpályája azonban továbbra is rendezetlen maradt, a kisgyermekek számára játszótér kialakítása folyamatban volt. A csoportok létszáma, valamint a gyermekek csoportbeosztása a hatályos jogszabálynak megfelelt, a tankötelezettségét minden tanköteles korú gyermek teljesítette.

A korábbi vizsgálatok képest az álláshelyek betöltésében előrelépést, a szakképzettség területén visszalépést tapasztalt az ombudsman. Aggályos, hogy a gyermekotthonban az újabb vizsgálat idején nem dolgozott pszichológus, és a fejlesztő pedagógus munkaviszonya is megszűnt. A gyermekotthonban nevelkedő, életkoruk, állapotuk miatt önállóan nem közlekedő gyermekek intézménybe való visszavételét is csak nehézségek árán, a dolgozók saját költségükön tudták megoldani. A gyermekek étkeztetésével összefüggésben az étlapok alapján a gyermekotthonban élő és eltérő korosztályú gyermekek esetében nem volt egyértelmű, hogy a korosztályuknak megfelelő ételekhez a megfelelő kalóriatartalomhoz hozzájutnak. Az egyedi ügytől függetlenül a lakóotthonokban élő gyermekek étkeztetésével összefüggésben több ombudsmani jelentés is részletesen rámutatott a jogi szabályozás szintjén hiányzó garanciális feltételek szabályozásának a hiányosságára, ezért az ombudsman az étkeztetést meghatározó jogszabályi rendelkezések kapcsán korábbi intézkedésének fenntartása mellett újabb intézkedést nem tett.

Az alapvető jogok biztosa az SZGYF vezetőjét a jelentésében felkérte arra, hogy fenntartóként – lehetőségei keretein belül – mielőbb gondoskodjon a gyermekotthonban élő, életkoruk vagy állapotuk miatt egyedül nem közlekedő gyermekeknek az intézménybe való délutáni visszavételéről, a szakszerű, megfelelő működést érintő személyi feltételek biztosításáról. A Gyermekvédelmi Központ igazgatójának pedig javasolta, hogy soron kívül gondoskodjon a gyógyszerek zárt szekrényben való tárolásáról, a gyermekek korosztályának megfelelő táplálkozási igényeknek megfelelő étkeztetésnek az étlapok szintjén való megteremtéséről.

A Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthonban elhelyezett gyermekek ellátásának vizsgálata

AJB-3101/2023. Az alapvető jogok biztosához érkezett jelzés szerint a Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthonban az egyik gyermeket abortuszra kényszerítették, két gyermek nem kapta meg az állapotának megfelelő egészségügyi ellátást. A beadvány beszámolt arról is, hogy egy gyermekfelügyelő esetében a gondjaira bízott gyermekkel szexuális kapcsolatot létesített, ennek ellenére az ügyben nem indult feltáró és a gyermek helyzetét vizsgáló eljárás.

Az ombudsman vizsgálatot indított és felkérte az Integrált Jogvédelmi Szakszolgálat jogvédelmi biztosát, hogy a területileg illetékes gyermekjogi képviselő útján a jelzésben foglaltakat vizsgálja ki, hallgassa meg a jelzésben nevesített gyermekeket. Az OGYSZ főigazgatóját pedig arra kérte, hogy a jelzésben nevesített gyermekek gyermekvédelmi gyámjai a gyermekek négyesemközti meghallgatásával egyidejűleg győződjenek meg a jelzésben foglaltak valóságtartalmáról. Az elrendelt vizsgálat az abortuszra kényszerítés és az egészségügyi ellátás hiányosságai kapcsán tett jelzést nem igazolta. Mindebből következően a panaszbeadvány erre vonatkozó jelzései tekintetében alapjoggal összefüggő visszásságot az alapvető jogok biztosa nem állapított meg.

A kapott tájékoztatás és a csatolt iratok szerint a gyermekjogi képviselő egy intézménylátogatása során a gyermekotthon igazgatójától értesült arról, hogy az egyik gyermekfelügyelő vélhetően szexuális kapcsolatot létesített egy 15 éves növendékkel. A gyermek az egyik nevelőjének mondta el a történetet, a próbaidős gyermekfelügyelő tagadta, hogy bármi történt volna. A lány nem számolt be erőszakról vagy kényszerítésről, elmondta, hogy önként létesített szexuális kapcsolatot a gyermekfelügyelővel. A próbaidős gyermekfelügyelő munkaviszonyát azonnal megszüntette az igazgató, amiről tájékoztatta a gyermekvédelmi gyámat is. A lány a gyermekfelügyelővel önként létesített szexuális kapcsolatáról a gyermekvédelmi gyámjának 2023 augusztusában, a szökését követő jegyzőkönyv felvételekor személyesen számolt be. A gyerekvédelmi gyám ezt követően rendőrségi feljelentést tett a gyermekfelügyelő ellen.

A feltárt tényállás szerint a gyermekotthon igazgatója a gyermekfelügyelő ellen nem tett büntetőfeljelentést, a gyermekvédelmi gyám pedig az eseményről csak hónapokkal annak a megtörténte után értesült és akkor tette meg a feljelentést. Az ombudsman megállapította, hogy a gyermekotthon mulasztása önmagában alkalmas arra, hogy a gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot okozzon, továbbá nem egyeztethető össze a gyermek legjobb érdekét képviselő eljárás elvével.

A vizsgálat megállapította azt is, hogy ha a gyermekotthon alkalmazottja a gondjaira bízott gyermekkel – függetlenül annak életkorától, adott esetben a gyermek beleegyezésétől – szexuális kapcsolatot létesít, az az érintett gyermek védelmével, továbbá a gyermek emberi méltóságának sérelmével összefüggő visszásságot okoz. Az ombudsman kezdeményezéssel fordult az OGYSZ és a Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon igazgatójához.

Speciális fókuszú ombudsmani intézménylátogatások a gyermekvédelmi intézményekben

Az ombudsman tevékenysége során, különösen **hivatalból indított eljárások** lefolytatásával megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére. Az alapvető jogok biztosa ezért – akár panaszbeadvány, illetve konkrét előzmény nélkül is – kiemelten fontosnak tartja a **bentlakásos intézményekben élők helyzetének, körülményeinek monitorozását**.

E vizsgálatokról készült jelentés a látogatáson jelen lévő vezetők által elmondottakat, az ott élő gyermekek körülményeinek megtekintése alapján levont alapvető következtetéseket és megállapításokat tartalmazza. Ezen helyszíni látogatások során szerzett tapasztalatok alapján az ombudsman visszásságot kivételesen szokott megállapítani, így 2023-ban négy gyermekvédelmi intézmény látogatásával összefüggésben is jelzésekre került sor, a jelentéseit az ombudsman elsődlegesen figyelemfelhívásnak szánta, ennek során megköszönte az intézmények munkáját is. Kiemelésre érdemes ugyanakkor, hogy a tárgyi feltételek javítása érdekében a látogatással érintett egyes gyermekvédelmi intézmények közül több is bekerült az ombudsman által 2021-ben indított **Gyermekotthon-felújítási Projekt** 2023-as fókuszai közé.

A Nógrád Vármegyei Gyermekvédelmi Központ Ipolyparti Fészek Gyermekotthonban tett ombudsmani látogatás

AJB-3632/2023. Az alapvető jogok biztosa és munkatársai 2023. szeptember 15-én a balassagyarmati Nógrád Vármegyei Gyermekvédelmi Központ Ipolyparti Fészek Lakásotthonában tartottak látogatást. A vezetői tájékoztatás szerint az ellátotti és dolgozói létszám a lakásotthonban megfelel a vonatkozó jogszabályi követelményeknek. A dolgozó létszámot ugyanakkor csak egy másik gyermekotthon dolgozóinak időszaki átírásiával sikerül biztosítani, és két gyermekfelügyelő végzettsége nem felel meg a képzési előírásoknak. Az intézmény folyamatos munkaerőhiánnyal küzd, magas a dolgozói fluktuáció, ezt erősítette meg az intézmény ideiglenes működési engedélye is. A helyszíni látogatás során kapott információk szerint az intézményben minden tanköteles korú gyermek általános vagy középiskolába jár.

A lakásotthon a gyámhivatali határozatban foglaltaknak megfelelően biztosítja a kapcsolattartást, bár több gyermek esetében a hozzátartozók nem élnek ezzel a lehetőséggel. A fenntartó a lakásotthonban a napi ételmezési költségre fordítható összeget a jogszabályban előírt minimumösszeg közel két és félszeresében állapította meg. Az ételmezésre fordítható összeg kiegészül az Ételmiszerbank rendszeres adományával. A helyszíni látogatás során szembejött volt a lakásotthon szegényes, „lelakott” állapota. A lakásotthon vezetője is számos nehézségről és felújítással orvosolandó problémáról számolt be (pl. fürdőszobai beázás, beszakított belső ajtók, festés, kertrendezés). A fentiek alapján az alapvető jogok biztosa a dolgozói létszám és szakképzés, a szegényes tárgyi feltételek vonatkozásában alapjogi visszasságot állapított meg, és felkérte az SZGYF vezetőjét, hogy fenntartóként – lehetőségein belül – gondoskodjon a szakszerű, a jogszabályoknak megfelelő működést érintő személyi feltételek biztosításáról, a lakásotthon jelenlegi tárgyi feltételei, ellátottsága hiányosságainak javításáról. A fenntartó válasza szerint az ajánlást határidőben elfogadta, az intézmény épületét felújították. Az ombudsman a választ elfogadta.

A Magyar Vöröskereszt „Menedék” Családok Átmeneti Otthonában tett ombudsmani látogatás

AJB-3760/2023. Az ombudsmani látogatásra a salgótarjáni Magyar Vöröskereszt „Menedék” Családok Átmeneti Otthonában 2023. október 12-én előre bejelentett módon került sor. A családok átmeneti otthona a szülő, illetve a válásghelyzetben lévő várandós anya számára biztosítja az életvitelszerű tartózkodás lehetőségét, a tisztálkodási, mosási, főzési lehetőséget, a textíliával történő ellátást és a személyes higiéné feltételeinek megteremtését, szükség szerint ruházatot és ételmiszert, és az elsősegélyhez szükséges felszereléseket. Ezen túl a szülő munkavégzése vagy egyéb indokolt távolléte, illetve akadályoztatása esetén a családok átmeneti otthona segítséget nyújt a szülőnek gyermeke ellátásához, gondozásához, illetve segíti a szülőt a gyermekének megfelelő napközbeni ellátáshoz való hozzájutásban, továbbá pszichológiai, jogi, szociális és mentálhigiénés segítséget nyújt a bekerülő családok számára.

A látogatás idején a családok átmeneti otthonának ellátását – a külső férőhelyet is beleszámítva – 12 felnőtt és 28 gyermek vette igénybe, az ellátotti létszám megfelel a jogszabályi előírásoknak. Az intézmény 40 férőhellyel rendelkezik, a családok elhelyezésére 12 szobát alakítottak ki. A családok átmeneti otthonában 2019-ben teljes körű felújítás történt, a lakások mellett télikertszerű nappali, tágas étkező, jól felszerelt konyha, és játéktér, pihenésre alkalmas udvar áll az ellátottak rendelkezésére. A jelentés szerint a működési, elhelyezési feltételek a jogszabályi előírásoknak megfelelnek. A rendelkezésre álló adatok szerint a családok átmeneti otthonában dolgozók képzettsége és végzettsége a jogszabályi feltételeknek megfelel. A családok átmeneti otthonában élő összes gyermek jár óvodába, iskolába, az óvoda- és iskolaköteles gyermekek neveléshez, oktatáshoz való hozzáférhetősége biztosított. A látogatás tapasztalatai nyomán visszasságot az ombudsman nem tárt fel, így intézkedést sem tett.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Gyermekvédelmi Központ Százsorszép Lakásotthonában tett ombudsmani látogatás

AJB-3790/2023. Az ombudsmani látogatásra a Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Gyermekvédelmi Központ Százsorszép Lakásotthonában 2023. október 5-én került sor. A vezetők tájékoztatása szerint az ellátotti létszám megfelel a jogszabályi követelményeknek. A dolgozói létszám azonban eltér a jogszabályi előírásoktól, tekintettel arra, hogy a lakásotthonban jelenleg 1 fő lakásotthon-vezető/nevelő és 4 fő gyermekfelügyelő foglalkoztatott, nincs gyermekvédelmi asszisztens, továbbá két gyermekfelügyelő végzettsége nem felel meg a képzési előírásoknak. Az intézményben magas a dolgozói fluktuáció. A kapott információk szerint az intézményben minden tanköteles korú gyermek valamely közoktatási intézmény tanulója, tankötelezettségének azonban nem minden gyermek tesz eleget. A gyermekek és szülei kapcsolattartása gyámhivatali határozatokban szabályozott, de a hozzátartozók többsége nem él ezzel a lehetőséggel. A lakásotthonban biztosított napi ételmezési költség meghaladja a jogszabályi minimumot.

A helyszíni látogatás során szembejött volt a lakásotthon elhasznált állapota. A lakásotthon fűtési rendszere elavult, a fűtési csövekből szivárgó víz eláztatja a nappali falát, a közelmúltban egy vihar megrongálta az épület tetejét, szükségessé vált a belső nyílászárók cseréje stb. A lakásotthon kertje adottságai alapján alkalmas lenne a szabadidő kellemes eltöltésre és a pihenésre, de ehhez kertrendezésre, például kiülők, tűzrakó hely kialakítására lenne szükség.

Az alapvető jogok biztosa az ellátotti és dolgozói létszám, valamint szakképzés, az engedély nélküli távollétek, a tankötelezettség nem teljesítése, a szegényes tárgyi feltételek tekintetében visszasságot állapított meg, annak megszüntetése érdekében felkérte a SZGYF főigazgatóját, hogy fenntartóként gondoskodjon a szakszerű, a jogszabályszerű működést érintő személyi feltételek biztosításáról, a lakásotthon tárgyi feltételei, ellátottsága hiányosságainak javításáról. Kezdeményezte, hogy tegyen intézkedéseket, hogy a gyermekek az iskolai tankötelezettségüket teljesítsék, csökkenjen azon gyermekek száma, akik a lakásotthonba meg sem érkeznek.

A Szeged-Csanádi Egyházmegye Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató Szent Benedek Lakásotthonában tett ombudsmani látogatás

AJB-3807/2023. Az ombudsmani látogatásra a felsőzsolcai Szeged-Csanádi Egyházmegye Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató Szent Benedek Lakásotthonában 2023. október 5-én került sor.

A vezetők tájékoztatása szerint az ellátotti és dolgozói létszám nem felel meg a vonatkozó jogszabályi követelményeknek. A jogszabály által megengedett 12 fő helyett 13 gyermek kijelölt gondozási helye a lakásotthon, közülük öt gyermek szökésben van. A lakásotthonban jelenleg nincs nevelő, a gyermekvédelmi asszisztens végzettsége pedig nem felel meg a képzési előírásoknak. A helyszíni látogatás során kapott információk szerint az intézményben valamennyi tanköteles korú gyermek valamely köznevelési intézmény tanulója, azonban a gyermekek nem járnak rendszeresen iskolába, tankötelezettségüknek nem tesznek eleget. A gyermekek és szülei kapcsolattartása gyámhivatali határozatokban szabályozott, de a hozzátartozók nem élnek ezzel a lehetőséggel. A fenntartó a lakásotthonban a napi ételmezési költségre fordítható összeget a jogszabályban előírt minimumösszeg közel két és félszeresében állapította meg. A helyszíni látogatás során szembejött volt a lakásotthon elhasznált állapota. Az intézmény vezetője is számos nehézségről, felújítással orvosolandó problémáról számolt be.

Az alapvető jogok biztosa az ellátotti és dolgozó létszám, valamint szakképzés, az engedély nélküli távollétek, a tankötelezettség nemteljesítése, a szegényes tárgyi feltételek kapcsán alapjogi visszasságot állapított meg. Az ombudsman felkérte a Szeged-Csanádi Egyházmegye Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató vezetőjét, hogy fenntartóként – lehetőségein belül – gondoskodjon a szakszerű, a jogszabályszerű működést érintő személyi feltételek biztosításáról, a lakásotthon jelenlegi tárgyi feltételei, ellátottsága hiányosságainak javításáról. Az alapvető jogok biztosa kezdeményezte a Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat vezetőjénél, hogy a gondozási helyre tett javaslattételkor fordítson fokozott figyelmet arra, hogy a gyermekotthonba helyezett gyermekek létszáma feleljen meg a működési engedélyben engedélyezett, valamint a jogszabályban meghatározott létszámnak.

4.1.3. A GYERMEKEK JOGAINAK VÉDELME AZ OKTATÁS ÉS A FELSŐOKTATÁS TERÜLETÉN

A korábbi évekhez hasonlóan 2023-ban is több jelentés kiért a szülői panaszok iskolai, illetve fenntartói kezelésének és érdemi vizsgálatának hiányosságaira, a törvényi garanciák figyelmen kívül hagyására, az egyedi mulasztásoktól egészen a rendszerszintű szabályozási problémákig.

A tanköteles tanulónak az iskolából való kizárása fegyelmi büntetés kiszabásával, és a fenntartóhoz benyújtott szülői kérelem elbírálásával kapcsolatos vizsgálat

AJB-587/2023. Egy édesapa panaszbeadványában előadta, hogy gyermeke az iskola 4. osztályos tanulója, aki „négy éve tartó tanári terror áldozata”. Kifogásolta, hogy a gyermekét számtalan atrocitás érte – köztük fizikai bántalmazás is –, valamint a szülő álláspontja szerint a gyermeke alaptalanul kapott igazgatói és szaktanári figyelmeztetéseket, ugyan többször kérte az iskola segítségét, a felelősséget hárították, a gyermeket „állították be bűnösnek”. A panaszos szülő mindemellett utalt arra is, hogy a Tankerületi Központhoz fordult, ám a problémák nem oldódtak meg. A panaszos beadványában nem utalt rá, a Tankerületi Központ az ombudsmani megkeresésre adott válasza azonban hivatkozott arra, hogy a tanuló ellen az iskola fegyelmi eljárást folytatott le, kizárás fegyelmi büntetés kiszabásával, amelyet a Tankerületi Központ helybenhagyott.

A jelentés rögzíti azt, hogy az iskolák fegyelmi eljárást a törvényben rögzített feltételek fennállása esetén folytathatnak, és eljárásuk eredményeként, ha a fegyelmi vétséget megállapítják, fegyelmi büntetesként csak a köznevelési törvényben meghatározott büntetést alkalmazhatják. A jelentésben vizsgált esetben a panaszos tanköteles gyermekét magatartása miatt az iskola fegyelmi büntetéssel kizárta az iskolából, ugyanakkor a kizárásra – a vonatkozó szabályok szerint – akkor van lehetőség, ha a fegyelmi vétség rendkívüli vagy ismétlődő.

A feltárt esetben sem a rendkívüliséget, sem az ismétlődő vétséget nem támasztotta alá az iskola. Az ügyben az iskola és a Tankerületi Központ a fegyelmi vétség ismétlődésére hivatkozott, amely jogi értelemben téves megállapításon alapult, hiszen a tanulóval szemben az iskola korábban nem állapított meg fegyelmi vétséget, hanem csak fegyelmezési intézkedéssel élt. A fegyelmi vétség rendkívüliségére a másodfokú határozat csupán utalt, azonban a rendkívüliség indokaira, illetve megalapozottságára nem tért ki. Különösen aggályosnak találta az ombudsman, hogy az iskola nem járt el fokozott gondossággal, azaz a fegyelmi tárgyaláson nem tárta fel a kötelességszegés vonatkozásában teljeskörűen a tényállást, nem értékelte a kiváltó okokat, a gyermek státuszát, nehézségeit nem vette figye-

lembe. Mindez pedig felveti azt a kérdést, hogy a sorozatos kötelezettségszegő magatartás megelőzése érdekében a tanuló megkapott-e minden segítséget.

Az alapvető jogok biztosa rámutatott, hogy az iskola a fegyelmi büntetések formáit szabadon értelmezte, önkényesen kiegészítette, mikor egy tanulóját eltiltotta az iskolabusz használatától.

A tanuló segítése körében az iskola ugyan tett erőfeszítéseket, több alternatív pedagógiai módszer, többletsegítség is megvalósult, az osztályt pedagógiai asszisztens segítette, több alkalommal esetmegbeszélést tartottak, jelzéseket tettek a gyermekjóléti szolgálatnak, de nem tett meg minden tőle elvárható intézkedést a tanuló érdekében. Iskolapszichológusi tanácsadason való részvételre nem kötelezte, az iskolában nincs iskolapszichológus, ugyanakkor az iskola több alkalommal próbálta a szülőket rávenni gyermekük pszichológus általi megsegítésére, ám együttműködés hiányában ezek az alkalmak elmaradtak. A szakértői vélemény rendkívüli felülvizsgálatát az iskola nem kezdeményezte az új körülmények ismeretében, hanem fegyelmi eljárást indított a tanköteles korú tanuló ellen, és kizárta az iskolából. E mulasztások pedig az ombudsman álláspontja szerint önmagukban alkalmasak arra, hogy a tanuló gondoskodáshoz és védelemhez való jogával összefüggő visszasságot okozzanak.

A szülői kérelem elbírálására vonatkozó eljárás kapcsán a Tankerületi Központ súlyosan megsértette a törvényben rögzített eljárási szabályokat, ugyanis tévesen nem alkalmazta az általános közigazgatási rendtartás garanciális szabályait, miközben a köznevelési törvény kimondja, hogy a szülői kérelem elbírálására, mint az iskola döntéseivel, intézkedéseivel szemben benyújtott jogorvoslati kérelemről való döntéskor a fenntartónak az általános közigazgatási rendtartás hivatkozott rendelkezéseit szükséges az eljárásában alkalmazni.

Az alapvető jogok biztosa kezdeményezte az iskola intézményvezetőjénél, hogy a jövőben fordítson kiemelt figyelmet a tanköteles korú tanulók fegyelmi büntetésével kapcsolatos jogszabályi rendelkezések teljes körű betartására és a fegyelmi eljárás céljának egyidejű szem előtt tartására. Ezentúl a Tankerületi Központ igazgatóját mint a fegyelmi ügyekben eljáró másodfokú szervet kérte, hogy a jövőben fokozott figyelemmel járjon el a jogorvoslati kérelmek elbírálásakor, és juttassa érvényre a fegyelmi eljárást és büntetéseket meghatározó garanciális rendelkezéseket. Az ombudsman továbbá kezdeményezte a Tankerületi Központ igazgatójánál azt is, hogy a jövőben valamennyi hozzá érkező szülői kérelmet a vonatkozó jogszabályok szerint bírálja el és hozzon döntést, az egyedi ügyben benyújtott szülői kérelmet a köznevelési törvény és az általa hivatkozott általános közigazgatási rendtartás szabályai szerint bírálja el, és erről is soron kívül a panaszost értesítse, valamint a fenntartóhoz érkező szülői kérelmek elbírálásának döntésre való előkészítéséért felelős munkatársa számára írja elő a közigazgatási hatósági eljárások lefolytatásával kapcsolatos továbbképzésen való kötelező részvételét.

A jelentés utóélete

A Tankerületi Központ vezetője válaszában egyetértett a jelentésben foglalt javaslatokkal a tankerületi központ szervezetének fejlesztése, valamint a szülői kérelmek és panaszok elbírálása, a jogorvoslatok során alkalmazott eljárásrend kapcsán. Tájékoztatta az alapvető jogok biztosát arról is, hogy a kötelezően teljesítendő belső képzés, illetve a Probono felületen meghirdetett kurzusok mellett a fenntartása alá tartozó oktatási intézmények vezetői részére szakértő által tartott képzéseket szervez tárgykörben. Ismertette, hogy az iskola, a Tankerületi Központ milyen többlettámogatásokat biztosított a tanulónak, szüleinek, de a szülők együttműködésének hiánya miatt ezek eredménytelennek bizonyultak. Jelezte, hogy a tanuló a következő tanévet is az iskola diákjaként fogja megkezdeni, a tanuló érdekében folyamatos az egyeztetés a gyermekjóléti szolgálat és a fenntartó között. Hangsúlyozta, hogy a tankerületi központnak a többi gyermek érdekeire is tekintettel kell lennie. Az alapvető jogok biztosa kérte, hogy a jelentésben megfogalmazott azon intézkedés kapcsán, mely szerint az egyedi ügyben benyújtott szülői kérelmet a köznevelési törvény és az általa hivatkozott általános közigazgatási rendtartás szabályai szerint bírálja el és erről is soron kívül értesítse a panaszost, nyújtsa tájékoztatást. A kapott válasz az iskola vezetőjének válaszát is tartalmazta, aki további segítséget kért a jövőbeli fegyelmi eljárások jogszerű lefolytatása érdekében, jelenleg az egyeztetés folyamatban van.

Sajátos nevelési igényű tanulók iskolába szállítással és szakértői bizottsági véleményével összefüggő vizsgálat

AJB-3741/2023. Két, halmozottan fogyatékos, sajátos nevelési igényű tanuló szülei panaszbeadványukban előadták, hogy gyermekeik iskolába szállítása nehézségekbe ütközött. Az iskolába való eljutás nehézségeivel összefüggésben a gyermekek fejlesztő nevelése-oktatása a korábbi heti 20 óra csoportos foglalkozás helyett a 2023/24-es tanévtől heti 10 óra egyéni fejlesztés keretében történhet a szakértői bizottság véleményében foglaltak alapján.

Az alapvető jogok biztosa az ügyben vizsgálatot indított és megkereste az iskola fenntartóját, ennek nyomán az ügyvezetőtől kapott válasz szerint a beadványokban foglaltakkal ellentétben a szülők nem fordultak az iskolához a gyermekek iskolába szállításával összefüggésben, továbbá a fenntartót sem keresték meg annak kapcsán, mely szerv megoldást találna a problémára, amennyiben ezt a szülők jelzik felé. A beadványokban és az iskolafenntartó ügyvezetőjének válaszában foglaltak közötti ellentmondások feloldására az alapvető jogok biztosának nem volt lehetősége. Tekintettel mindezekre, a tanulók iskolába

szállításával összefüggésben alapvető joggal összefüggő visszasságot az ombudsman nem állapíthatott meg.

A jelentés rögzítette, hogy a köznevelési törvény rendelkezései értelmében a heti 20 órányi fejlesztő foglalkozástól szülői kérelemre el lehet térni, amelynek során a gyermek szükségleteit figyelembe kell venni. A Szakértői Bizottság vezetője válaszában ugyan utalt a vonatkozó szülői kérelmekre, ennek ellenére az ombudsman álláspontja szerint a szakértői bizottságnak az óraszám csökkentésére vonatkozó szülői kérelem esetén is a gyermek szükségleteit, és nem a szülői igényeket szükséges figyelembe vennie. Ezenkívül pedig a szakértői bizottság által megállapított óraszámok mennyisége, vagyis a gyermek oktatására fordítható időkeret a gyermek iskolába szállításának megoldatlansága miatt nem csökkenthető.

Az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy a köznevelési törvényben rögzített heti 20 csoportos fejlesztési óra heti 10 egyéni órára csökkentése kizárólag a gyermekek iskolába való szállítási nehézségei miatt, a szükségleteik figyelembevételével történő mellőzése sérti a jogbiztonság követelményét, alátámasztja a gyermek szükségletének figyelembevételének elmulasztását. A szakértői véleményben következtelen módon használt következő vizsgálati időpontra vonatkozó megjelölések szintén a jogbiztonság követelményébe ütköznek.

Az alapvető jogok biztosa kezdeményezte a Pedagógiai Szakszolgálat főigazgatójánál, hogy az érintett tanulók szükségleteinek figyelembevételével vizsgálja felül a fejlesztésre megállapított óraszámokat, másrészt a jövőben fokozott figyelemmel járjon el a szakértői bizottsági vélemények esetén, hogy azok a vonatkozó jogszabályok szerinti tartalommal kerüljenek kiadásra.

Egy sajátos nevelési igényű tanuló iskolába utaztatásával kapcsolatos ombudsmani vizsgálat

AJB-1853/2023. A panaszos édesanyja a Down-szindrómával élő, sajátos nevelési igényű gyermeke iskolába utaztatásával kapcsolatban fordult az ombudsmanhoz beadvánnyal. A szülő azt sérelmezte, hogy az elmúlt 3 tanévben nem szervezte meg sem az iskola, sem a fenntartó a gyermeke utaztatását a szakértői bizottság véleményében kijelölt iskolába. Az alapvető jogok biztosa az ügyben vizsgálatot indított és a Tankerületi Központ igazgatójától kért tájékoztatást.

A jelentés rögzíti, hogy a korábbi ombudsmani gyakorlat világossá tette azt, hogy a köznevelési törvény értelmében a kötelező felvételt biztosító iskolába való utaztatásról a fenntartó gondoskodik. A szaktárca jogértelmezési álláspontjával egyetértésben az alapvető jogok biztosa már több ízben is hangsúlyozta, hogy a szakértői bizottság által kijelölt intézmény a bizottság véleménye alapján válik kötelező felvételt biztosító iskolává, a tanulót az iskola ugyanis köteles felvenni, így az iskola fenntartójának feladatává válik a tanuló iskolába való utaztatásának a megszervezése és költségeinek viselése. Az ombudsman azt is kiemelte ennek kapcsán, hogy az oktatáshoz való jog, az oktatáshoz, illetve fejlesztéshez való tényleges hozzáférés egyik alapvető előfeltétele, hogy a gyermekek oktatási intézménybe való eljutása biztosított legyen.

Az alapvető jogok biztosa megállapította a vizsgálata során, hogy méltánytalan az a helyzet, mely szerint panaszos gyermeke – mint szakorvosi véleménnyel igazoltan legyengült immunrendszerrel rendelkező, sajátos nevelési igényű és így fogyatékossgal élő gyermek – tekintetében összesen három tanévben állt fenn. Ez idő alatt ugyanis az iskolabusz rendelkezésre állt a hasonló korú és lakóhelyű tanköteles gyermekek számára egy másik köznevelési intézmény vonatkozásában ugyanazon az útvonalon, csupán 1,7 km távolság célállomással. E tanévekben tehát a Tankerületi Központ elmulasztotta teljesíteni panaszos gyermekének az iskolába való utaztatásának megszervezését, így a gyermek kénytelen volt egyéni munkarendben teljesíteni tankötelezettségét. E mulasztás a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz, az oktatáshoz való jogával, az egyenlő bánásmód követelményével, a fogyatékossgal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével összefüggésben visszásságot okozott. Az alapvető jogok biztosa az intézkedését a Tankerületi Központ igazgatójának címezte, ebben felkérte, hogy biztosítsa panaszos gyermeke számára sajátos nevelési igényéből fakadó érdekeire figyelemmel a lakóhelyétől az iskolába való utaztatását, valamint az iskolából való hazautaztatását.

A jelentés utóélete

A Tankerületi Központ vezetőjének válasza szerint az érintett gyermekek szállítását illetően egy vállalkozóval áll szerződéses jogviszonyban. A vállalkozó minden tanítási napon reggel 7:00 órakor Jászágóról Jászberénybe szállítja a gyermekeket, a délutáni órákban pedig visszaszállítja őket Jászágóra. E buszjáratral tervezik a tanulót is elszállítani Jászberénybe, a Szent István körüti EGYMI intézménybe, a délutáni járatral pedig visszaviszik Puzstamonostorra. A vállalkozóval kötött szerződés módosítását kezdeményezték, amely folyamatban van. A Tankerületi Központ válaszát az ombudsman elfogadta. A szülő időközben jelezte, hogy gyermeke iskolába való szállítását egy alapítvány közreműködésével oldották meg, ezért térítési díjat kell fizetnie, míg az iskolabusz ingyenes szolgáltatás lenne. Az alapvető jogok biztosa az ügyben utóvizsgálatot indított, tájékoztatást kért a Tankerületi Központtól, a válasz még folyamatban van.

A sajátos nevelési igényű, a fogyatékossgal élő gyermekek elkülönített csoportokban történő bölcsődei nevelése-gondozása

AJB-51/2023. A beadványozó arra hívta fel az alapvető jogok biztosának figyelmét, hogy aggályokat vet fel az egyenlő bánásmód követelménye szempontjából a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló miniszteri rendelet két rendelkezése. Ezek az előírások ugyanis törvényi felhatalmazás nélkül teszik lehetővé a bölcsődékben a sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek elkülönített („speciális”) csoportokban történő nevelését-gondozását.

Az ombudsman a felvetett probléma tisztázása érdekében vizsgálatot indított, ennek keretében pedig azonosította, hogy a bölcsődei elkülönítéssel kapcsolatos törvényi felhatalmazás kérdése a részleges elkülönítéssel kapcsolatban is felvethető. Kiderült, hogy a csoportszervezési forma valójában még a hivatkozott miniszteri rendeleti szinten sem jelenik meg, sőt nem tesz róla említést a bölcsődei nevelés-gondozás országos alapprogramja sem, mindössze egy hatálytalan szakmai módszertani útmutató ismerteti lehetőségként. Az alapvető jogok biztosa a vizsgálatát egy további kérdéskörre is kiterjesztette, mivel észlelte, hogy a Pedagógiai Szakszolgálatnak a bölcsődékkal kapcsolatos feladatai között nem szerepel a szakértői bizottsági feladatkör. Ennek az a jelentősége, hogy ilyen feladatkörben tehetőek az elkülönítésre, annak formájára és tartalmára vonatkozó megállapítások. Az ombudsman vizsgálata keretében megkereste a gyermekek napközbeni ellátásával kapcsolatos jogszabályok előkészítéséért felelős szaktárcát.

A jelentés rögzíti, hogy az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló törvény generálisan tiltja többek között a fogyatékossgal alapján történő elkülönítést, az elkülönítést csak szűk körre, pontosan meghatározott esetekben, feltételekkel, indoklással engedi meg, minden más esetet jogellenes elkülönítésnek minősít, amellyel kapcsolatban kimentésnek sincs helye. Az elkülönítés alapfeltételeként fogalmazza meg a törvényi szintű szabályozás, kifejezett törvényi engedély meglétét. A bölcsődékre vonatkozó szabályok között a gyermekvédelmi törvény nem tartalmaz rendelkezést a sajátos nevelési igényű, valamint a korai fejlesztésre és gondozásra jogosult gyermek ellátásáról, a bölcsődei részleges szegregációt, integrációt és a speciális csoportot, illetve az ilyen csoportokba sorolást általánosságban sem említi. A jelentés szerint tehát miniszteri rendeletben az elkülönítés nem szabályozható.

A szaktárca a válasza szerint azonosította a szabályozási hibát a speciális csoport kialakításával kapcsolatban, ennek orvoslását eleve tervezte. A részleges elkülönítéssel kapcsolatban azonban szabályozási szükséglet ugyanakkor nem érzékelt, mert azt nem elkülönítésként, hanem a közös csoportban történő nevelés, az integráció egyik formájaként értelmezte, amiről intézményi-szakmai döntés születik, amelynek törvényességéért a fenntartó felel. Az alapvető jogok biztosa ezzel szemben rámutatott arra, hogy a rendeletben szabályozott „közös csoportnak” nem az egyik típusa a két csoportban, de egy gondozási egységben történő nevelés, gondozás. A részleges integráció pedig más megközelítésben részleges szegregációt jelent, vagyis az ombudsman szerint ez egyébként is törvényi szintű szabályozást igényelne.

A jelentés emellett kitért a pedagógiai szakszolgálatok bölcsődékre vonatkozó feladatkörének áttekintésére: a köznevelési törvény szerint a szakértői bizottsági tevékenység a pedagógiai szakszolgálatok egyik feladata, aminek alapszabályait a köznevelés vonatkozásában szabályozza. A pedagógiai szakszolgálat szakértői bizottsági tevékenység keretében véleményt készít az SNI-s gyermeket megillető különleges bánásmódnak megfelelő ellátásról: a szülő számára kijelöl egy vagy több olyan köznevelési intézményt, amely a megfelelő ellátást nyújtja, meghatározza az ellátás formáját, meghatározza a nevelés-oktatás feltételeit. Az ombudsman kiemelte, hogy a köznevelésért felelős miniszter pedagógiai szakszolgálatok szakértői bizottsági tevékenységgel kapcsolatos jogalkotási felhatalmazása csak e körben értelmezhető. A jelentés hangsúlyozta, hogy nincsen olyan törvényi szabály tehát, amely lehetővé tenné, hogy a pedagógiai szakszolgálat a bölcsődékkal kapcsolatban szakértői bizottsági feladatokat is ellásson, azaz a pedagógiai szakszolgálatnak nincs arra lehetősége, hogy a sajátos nevelési igényű bölcsődés gyermek ellátásának szegregált, részben vagy egészben integrált formájáról döntsön.

A köznevelési törvény felhatalmazása alapján készült, a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről szóló rendelet a bölcsődékkal kapcsolatban nem is nevesít szakértői

bizottsági feladatokat. A rendelet szerinti korai fejlesztés és gondozás feladatát fogalmazza meg a bölcsődékkal kapcsolatban a pedagógiai szakszolgálati intézmények számára, aminek részei: a komplex gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai tanácsadás, a kognitív, a szociális, a kommunikációs és a nyelvi készségek fejlesztése, a mozgásfejlesztés és a pszichológiai segítségnyújtás. Az ombudsman nem értett egyet a szaktárca azon álláspontjával, hogy a bölcsődékkal kapcsolatos szakértői bizottsági tevékenység jogszabályi háttere e jogszabályhely volna, hiszen az előírás kifejezetten és pontosan megjelölt köznevelési intézmények lehetséges kijelöléséről szól, amelyek között értelemszerűen nem szerepel a gyermekvédelmi intézménynek minősülő bölcsőde. Az alapvető jogok biztosa szerint a korai fejlesztés és gondozás körében tehát nem értelmezhető a pedagógiai szakszolgálat keretében működő szakértői bizottság azon hatásköre, hogy kijelöli a feladat ellátására köteles intézményt és meghatározza az ellátás formáját, feltételeit. Nem terjed ki a feladatköre annak meghatározására, hogy a bölcsőde a kapcsolódó feladatot az SNI, illetve a korai fejlesztésre és gondozásra jogosult gyermek esetében elkülönített, részben elkülönített vagy teljesen integrált csoportformában látja-e el.

A jelentés arra a megállapításra jutott tehát, hogy a bölcsődei speciális csoportra vonatkozó rendeleti szintű szabályozás nem felel meg annak, hogy e kérdéstről törvényi szinten szükséges rendelkezni, mindez pedig a jogállamiság elvével és az egyenlő bánásmód követelményével összefüggésben visszásságot okoz. Megállapítható az is, hogy a bölcsődei részleges integráció (ami más megközelítésben értelemszerűen részleges elkülönítés) szabályozásának a hiánya ugyancsak a jogállamiság elvével, az egyenlő bánásmód követelményével, és a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot okoz. Az ombudsman azt is megállapította, hogy a pedagógiai szakszolgálati intézménynek nincs hatásköre arra, hogy szakértői bizottsági tevékenységet bölcsődében (is) végezzen, a hatáskörön túli tevékenysége, mindez pedig a jogállamiság elvével összefüggésben visszássághoz vezet.

Az alapvető jogok biztosa felkérte a kulturális és innovációs minisztert, hogy készítse elő a gyermekek napközbeni ellátásával kapcsolatos jogszabályok olyan módosításait, amelyek biztosítják a bölcsődei (teljes és részleges) jogszabályi elkülönítést, illetve a bölcsődét érintő szakértői bizottsági tevékenység alkotmányos működését. Kezdeményezte azt is a miniszternél, hogy a megfelelő jogszabály-módosítással, illetve az inkluzív szemlélet és az esélyegyenlőség érvényesítésével összefüggésben tekintse át és szükség szerint módosítsa a bölcsődei nevelés-gondozás országos alapprogramját, illetve a szakmai módszertani útmutatókat.

A jelentés utóélete

A családokért felelős államtitkár ajánlásokra adott válasza szerint a speciális csoport szabályozási szintje rendezetté vált, a gyermekvédelmi törvény módosításával ugyanis immár törvényi szinten biztosítják a bölcsődei teljes elkülönítés lehetőségét. A részleges elkülönítés kapcsán az államtitkár arra tett ígéretet, hogy a gyermekvédelmi törvény újabb módosításával pontosítják majd az integráció egyes szintjeire vonatkozó szabályozást. A szaktárca szerint további módszertani dokumentum kiadása nem szükséges, a pedagógiai szakszolgálat szakértői véleményének nem része a gyermek bölcsődéjének a megnevezése, erre nincs is jogszabályi felhatalmazása. Utóbbi tudatos jogalkotói döntés, mert a korai fejlesztés a szakszolgálat feladata.

Az ombudsman a választ kiegészítéseket-pontosításokat kérve fogadta el, erre reagálva az államtitkár közvetlen szakértői szintű egyeztetéseket kezdeményezett. A megbeszélésen elvi szakmai szempontok alapján, de a jogérvényesíthetőség perspektíváját is figyelembe véve, a túlszabályozást is kerülve szakmai konszenzus jött létre. Eszerint a bölcsődei teljes elkülönítés (speciális csoport) törvényben történő lehetővé tétele feltétlenül szükséges intézkedés volt. A megvalósult törvényi szabályozás azonban nem áll teljes összhangban a bölcsődei nevelés-gondozás országos alapprogramjával, amibe az ombudsmani jelentés jelzése alapján a törvényben szereplő közös bölcsődei csoportban vagy speciális bölcsődei csoportban történő ellátáson felül egy harmadik lehetőségként a „részleges integráció” is bekerült. Ennélfogva a gyermekvédelmi törvényben a közös bölcsődei csoportban és a speciális bölcsődei csoportban történő ellátás mellett legalábbis utalni szükséges a „részleges integrációban” történő ellátás lehetőségére is.

Egyetértés alakult ki a tekintetben is, hogy a bölcsődei csoportba sorolás kérdése a hatályos szabályozás megfelelő értelmezésével, külön és törvényi szabályozás nélkül is megválaszolható. A bölcsődei speciális csoportba (és a most még nem szabályozott, részlegesen integrált csoportba) kerülés kérdésében így a szülő bevonásával közös döntés születik. E közös döntés esetleges hiánya esetén, illetve általában a jogorvoslati jog biztosíthatósága érdekében azonban a csoportba sorolásról formalizált intézményi döntésnek kell születnie. E döntéshez kapcsolódó jogorvoslati kérdéskörében a hatályos szabályozás megfelelő kiegészítése, pontosítása szükséges.

A KIM államtitkára megküldte az alapvető jogok biztosa részére a jelentésben megfogalmazott jogalkotási javaslattal összhangban álló, a szakmai egyeztetésen kialakított közös állásponton alapuló törvény- és miniszterrendelet-tervezeteket, továbbá a bölcsődei nevelés-gondozás országos alapprogramjának tervezett kiegészítését.

A tervezett jogalkotás messzemenően figyelembe veszi az ombudsman szakmai álláspontját és orvosolja a jelentésben a jogi szabályozással összefüggésben feltárt alapjogi visszasságokat.

A tervezett jogalkotást az alapvető jogok biztosa figyelemmel kíséri.

Az óvodai diétás közétkeztetés biztosításával összefüggő vizsgálat

AJB-456/2023. A panaszos szülő a gyermekei óvodai diétás közétkeztetésének biztosítását érintő beadvánnyal fordult az alapvető jogok biztosához. A panaszbeadványában sérelmezte, hogy többszöri kérésére sem biztosítják a gyermeke óvodájában a szakorvosi igazolás szerint ételallergiában szenvedő gyermekei számára a teljes diétás közétkeztetést, mivel csak az ebédet tudják biztosítani az intézményben, a többi étkezésre a panaszos viszi be az ételt a gyermekeinek. A beadvány alapján az alapvető jogok biztosa vizsgálatot indított, megkereste az intézményt fenntartó önkormányzat polgármesterét, majd a jogi szabályozás kapcsán a belügyminisztertől is tájékoztatást kért.

A jelentésében az ombudsman megállapította: az önkormányzat azzal, hogy – jogszabályban előírt kötelezettsége ellenére – nem biztosítja az óvodában a teljes diétás közétkeztetést, sérti a jogbiztonság követelményét, az esélyegyenlőség előmozdításának követelményét, valamint a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggésben visszasságokat okoz.

Az intézményi gyermekétkeztetésre vonatkozó szabályozás szerint – amelyre vonatkozó alapvető rendelkezéseket a gyermekvédelmi törvény tartalmazza – az óvodában a nevelési napokon a déli meleg főétkezést, valamint tízórai és uzsonna formájában két kisétkezést kell biztosítani, a gyermekétkeztetés biztosítása pedig egyértelműen a fenntartó települési önkormányzat feladata. A közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló miniszteri rendelet külön rendelkezik a diétás étkeztetés biztosításának kötelezettségéről és a biztosítás módjáról. E rendelet 2021. szeptember 9-től hatályos módosítással egészült ki azzal a rendelkezéssel, amelynek értelmében, ha a közétkeztetés keretében nem biztosítható a gyermek és a tanuló diétás étkezése – a szülő, más törvényes képviselő írásbeli nyilatkozata alapján – a gyermek és a tanuló által az intézménybe bevitt, vagy a szülő, más törvényes képviselő által az intézménybe rendelt étel intézményben történő elfogyasztásának lehetővé tételével is biztosítható. Az egyedi ügyben a polgármester is hivatkozott a fenti rendelkezésre, amely álláspontja szerint lehetőséget ad arra, hogy ne az önkormányzat, hanem a szülő gondoskodjon a gyermek teljes diétás étkezéséről.

A jogi szabályozás és gyakorlat teljes körű értékelése érdekében az alapvető jogok biztosa megkereste a Belügyminisztériumot és tájékoztatást kért az említett jogszabály-módosítás indokáról, a jogalkalmazásban felmerülő esetleges problémákról. A válaszban kifejtettek szerint is a jogalkotói szándék a rendelkezés beiktatásával nem arra irányult, hogy ezzel mentesítse a feladat ellátására kötelezett önkormányzatot a diétás közétkeztetés biztosítására vonatkozó jogszabályi

kötelezettségének teljesítése alól. A jogszabályi előírások alapján továbbra is biztosítania kell az önkormányzatnak a diétás étkeztetést az arra szakorvosi igazolás alapján jogosultaknak, amely nem csak az ebédre, hanem a további étkezésekre is kiterjed. Jelezték a válaszban ugyanakkor, hogy a rendelet módosítása kapcsán felmerült az az aggály, hogy az intézmények, intézményfenntartók kevesebb energiát fordítanak majd a diétás étkeztetés biztosítására, és inkább áthárítják a feladat teljesítését a családokra, nyomást gyakorolnak ezzel kapcsolatban a szülőkre. Emiatt a kormányhivatalok kiemelten ellenőrizték 2022-ben a szakorvosi igazolással igényelt diétás étkeztetés biztosítását, a diétás ételkészítés feltételeinek megvalósulását. Az ellenőrzések összesített eredményei alapján a szaktárca a későbbiekben rendelkezik majd pontos adatokkal a jogszabály végrehajtása tekintetében.

Az alapvető jogok biztosa kiemelte, hogy problémaként mérülhet fel a nem egységes jogalkalmazási gyakorlat a rendelet hivatkozott bekezdésének vonatkozásában. Az ország más településein, más fenntartóknál is előfordulhat ugyanis hasonló helyzet, amikor a feladatellátásra kötelezett önkormányzat a rendelet előírásainak figyelembevételével – a jogalkotói szándékkal ellentétesen – nem biztosítja az érintett gyermekek részére a megfelelő diétás közétkeztetést és áthárítja az ezzel kapcsolatos feladatot a szülőkre. Az egyedi ügy tárgyát képező esethez hasonló eltérő jogértelmezés pedig eleve alkalmas arra, hogy a jogbiztonság követelményét sértse.

Az alapvető jogok biztosa felkérte az érintett önkormányzatot a szükséges intézkedések megtételére annak érdekében, hogy az általa fenntartott nevelési-oktatási intézményben biztosított legyen valamennyi speciális étkezési igényű gyermekek számára a jogszabályban előírt, megfelelő minőségű és mennyiségű, teljes diétás közétkeztetés. Javasolta továbbá a belügyminiszternek, hogy a fenntartó önkormányzatok tájékoztatásával gondoskodjon a rendelet előírásának végrehajtása során a jogalkotói szándék megfelelő érvényesüléséről, valamint a speciális étkezési igényű gyermekek közétkeztetésére vonatkozó jogszabályi előírásokban a feladat ellátására vonatkozó egyértelmű kötelezettség érdekében – a 2022. évben folytatott kormányhivatali ellenőrzések ismeretében – tegye meg a szükséges intézkedéseket.

A jelentés utóélete

A polgármester tájékoztatása szerint az önkormányzat érzékelte, hogy a településen egyre több a speciális étkezési igényű gyermek, az ellátásuk pedig nagy terhet ró a családokra. Az önkormányzat ezért úgy határozott, hogy az érintett gyermekek étkeztetésének biztosításához külön támogatást nyújt, amelyet az alapvető jogok biztosa üdvözlendő kezdeményezésként ismert el. Tájékoztatta emellett a polgármester az alapvető jogok biztosát arról, hogy korábban maguk a szülők választották azt a megoldást, hogy a kisétkezésekre az ételt maguk viszik be az érintett gyermekeknek, de ellenkező ké-

relem esetén az önkormányzat gondoskodik a diétás étkezés beszerzéséről másik konyháról, de ezt a családok nem igényelték.

Az ombudsman felhívta a polgármester figyelmét arra, hogy a szakorvos által igazoltan speciális étkezési igényű gyermekek teljes diétás közétkeztetésének biztosítása az intézményt fenntartó önkormányzat jogszabályi kötelezettsége. E kötelezettségének az önkormányzat – az önkéntesen vállalt étkeztetési támogatás nyújtása mellett is, és erre vonatkozó külön szülői kérelem nélkül is – köteles eleget tenni. Az alapvető jogok biztosa így az ajánlásában foglaltakat fenntartotta, és felkérte a polgármestert, hogy tegye megismerhetővé az intézménybe járó gyermekek szülei számára a jelentés tartalmát, illetve az önkormányzatra vonatkozó jogszabályi kötelezettséget.

A belügyminiszter a válaszában megerősítette, hogy a rendelet vizsgált előírása alapvetően kiegészítő jellegű, beiktatásával a jogalkotói szándék nem arra irányult, hogy a feladat ellátására kötelezett önkormányzatot a diétás közétkeztetés biztosítására vonatkozó jogszabályi kötelezettsége alól mentesítse. A jelentésben foglalt ajánlást a belügyminiszter elfogadta, és annak megfelelően intézkedett a fenntartó önkormányzatok írásbeli tájékoztatásáról a vonatkozó jogszabályi kötelezettség jogalkotói szándéknak megfelelő betartása érdekében. A miniszter tájékoztatta továbbá az ombudsmant arról, hogy figyelemmel a felmerült jogértelmezési problémákra gondoskodik a vonatkozó jogszabályi környezet egyértelművé tételéről is. Mindezt az alapvető jogok biztosa is üdvözlendő intézkedésnek, jó megoldásnak tartotta, mivel hasonló tárgykörben továbbra is érkeznek panaszbeadványok a szülőktől az ombudsmanhoz.

Pécel Város Óvodái intézménynek és tagóvodáinak a dolgozók polgári engedetlenségi akciója miatti egynapos bezárása

AJB-702/2023. A beadványozó a péceli óvodák – a dolgozók polgári engedetlenségi akciója miatti – egynapos bezárása kapcsán fordult az alapvető jogok biztosához, eszerint 2022. október 21-én polgári engedetlenségi akciót tartottak a péceli, önkormányzati fenntartású óvodák, amelyben minden dolgozó részt vett, így az összes óvoda zárva maradt. A beadványozók hangsúlyozták azt, hogy a sztrájkkal szemben a magyar jogrendszer nem ismeri a polgári engedetlenség jogi kategóriáját, sőt, az jellegéből adódóan nem tekinthető a munka világához kapcsolható jogintézménynek, hanem kifejezetten egy politikai megnyilvánulási eszköz.

A beadvány kitért arra, hogy a pedagógusok törvényes eszköze a munkafeltételekkel, bérezéssel kapcsolatos követeléseik nyomatékosítására a sztrájkjog, amely nem gyakorolható korlátlanul: annál a munkáltatónál, amely a lakosságot alapvetően érintő tevékenységet, például nevelést-oktatást végez, sztrájkot kizárólag úgy lehet folytatni, hogy az nem gátolja a törvényben rögzített még elégséges szolgáltatás teljesítését. Hangsúlyozta, hogy a törvény az óvodákkal szemben kötelezettségként rögzíti a még elégséges szolgáltatás megvalósulását, annak mértékét és feltételeit is megállapítja. Álláspontja szerint a még elégséges szolgáltatás követelménye a köznevelés zavartalan működését, a gyermeki jogok érvényesülését zavartolja. A beadványozó az alapvető jogok biztosát annak vizsgálatára kérte fel, hogy megvalósultak-e a törvényi kritériumok, így a még elégséges szolgáltatás követelménye a péceli óvodai munkabeszüntetés során.

Jelentésében az alapvető jogok biztosa rámutatott, hogy a polgári engedetlenség nem jogi fogalom, így azt a hatályos jogszabályok sem ismerik, annak jogszerűsége kapcsán sem foglalnak állást, így alapjogi oldalról kizárólag annak a hatása, következménye, azaz az óvodás gyermekek felügyeletének hiányával kapcsolatos kérdések értékelésére van mód. Alapjogok védelméért felelős intézményként ennek megfelelően az egynapos kollektív óvodai munkabeszüntetésben testet öltő polgári engedetlenség jogi minősítésére, annak esetleges munkajogi következményeinek vizsgálatára az ombudsmannak nincsen lehetősége. A polgármester tájékoztatása nyomán ugyanakkor utalt arra, hogy a kollektív óvodai munkabeszüntetés következményeként a munkabeszüntetés miatt kiesett munkaidőre a dolgozóknak a díjazásukat és a munkavégzés alapján járó egyéb juttatásukat nem biztosította.

Az ombudsman hangsúlyozta, hogy a vizsgált esetben nem sztrájkról, azaz jogszerű, a törvény által szabályozott keretek között zajló munkabeszüntetésről volt szó, így jogi értelemben nem beszélhetünk a törvény által rögzített elégséges szolgál-

tatás biztosításáról sem. Rámutatott arra is, hogy az óvodai ellátás biztosítása kapcsán alapjogi érintettség hiányában az oktatáshoz való joggal összefüggő visszásság fel sem merülhet. A hatását tekintve e munkabeszüntetés azt eredményezte, hogy az önkormányzat által fenntartott óvodák működése egy a fenntartó által elháríthatatlan ok – a személyi feltételek hiánya – miatt nem volt biztosítható. A fenntartónak nem volt más jogi lehetősége, mint a kollektív munkabeszüntetés tudomásulvétele, mivel nem jogszerű sztrájkról volt szó, ezért értelemszerűen a dolgozókat külön munkavégzésre sem kötelezhette volna, a munkabeszüntetés esetleges munkajogi következmények kilátásba helyezése pedig nem befolyásolta volna aznapra a gyermekek felügyeletének biztosítását.

A jelentés kiemelte, hogy a kollektív munkabeszüntetés a három feladatellátási hellyel működő óvodára terjedt ki, ez az intézmény az önkormányzat által fenntartott egyetlen óvoda, amely a település valamennyi gyermeke számára – közszolgáltatásként – nyújt óvodai ellátást, így az óvodát fenntartó önkormányzat esetében más – azonos feladatellátást nyújtó önkormányzati – intézmény kijelölése nem jöhetett szóba. A fenntartó önkormányzat a kollektív munkabeszüntetést megelőzően, három nappal korábban értesült a várható helyzetről, ennek nyomán megtette azokat a szükséges intézkedéseket, amikre lehetősége volt. Vagyis csupán a rendkívüli szünet elrendelésének törvényi feltételei álltak fenn, azonban mivel a rendkívüli szünetet nem a közszolgáltatást biztosító épületek műszaki állapota tette szükségessé, ennek következtében más épületben sem volt a fenntartó feladata a közszolgáltatás megszervezése.

Kiemelte a jelentés, hogy az óvodai ellátást nyújtó alkalmazottak számára a rendelkezések szakképzettséget és végzettséget állapítanak meg, óvoda működtetésére (amelybe beletartozik a felügyelet is) e személyi feltételek megléte mellett kerülhet sor. Mindezek alapján rögzítette, hogy a fenntartó önkormányzatot és az intézményeket ezek betartásában felelősség terheli, e feltételek hiányában a törvényi feltételeknek megfelelő működés nem biztosítható.

Az alapvető jogok biztosának álláspontja szerint az önkormányzat részéről a megfelelő intézkedés az lett volna, hogy a munkajogi következmények kilátásba helyezése mellett dokumentáltan felhívja a dolgozók figyelmét a tervezett munkabeszüntetés jogellenességére, a munkavégzési kötelezettségük teljesítésére, valamint arra, hogy a munkabeszüntetéshez való jogukat kizárólag a sztrájk törvény keretei között gyakorolhatják jogszerűen. Ez utóbbi esetben – az érintett alkalmazottak gyermekek iránti felelősségvállalása, a gyermekek legjobb érdekének megfelelő döntése esetén – lehetőség nyílhatott volna arra, hogy a gyermekek alapvető jogai a lehető legteljesebben érvényesüljenek. Az önkormányzat eljárása kapcsán ugyanakkor tárgyilagosan nem állítható, hogy megtett volna minden megfelelő intézkedést annak érdekében, hogy az érintett gyermekek számára biztosítsa az óvodai ellátás igénybevételének lehetőségét, mindez az alapvető jogok biztosa szerint alkalmas

volt arra, hogy a jogbiztonság követelménye, illetve az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga sérüljön. Az ombudsman felkérte a polgármestert, hogy a jövőben tegyen meg minden intézkedést annak érdekében, hogy minden érintett gyermek számára biztosítsa az óvodai ellátás igénybevételének lehetőségét.

A jelentés utóélete

A *polgármester* a válaszlevelében leírtak szerint a jelentésben foglaltakat elfogadta, azt a jövőben fenntartói iránymutatásként fogja alkalmazni, továbbá a jelentést az intézményvezetőnek is továbbította, illetve kérte az abban foglaltak betartását a jövőre nézve. Az alapvető jogok biztosa a válaszban foglaltakat elfogadta, a megtett intézkedésekkel egyetértett.

A Budapesti Gazdasági Egyetem átsorolási gyakorlatával összefüggésben folytatott vizsgálat

AJB-1900/2023. Az alapvető jogok biztosához egy neve elhallgatását kérő panaszos a Budapesti Gazdasági Egyetem (BGE) átsorolási gyakorlatának jogszerűtlenségét sérelmezve fordult beadvánnyal. Álláspontja szerint az állami ösztöndíjas képzésről az önköltséges képzésre történő átsoroláskor a BGE a kreditek számítására vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket tévesen értelmezte, ami azt eredményezte, hogy az első- és másodfokú határozatai több hallgató alapjogait sértették.

A panaszos jelezte, a nemzeti felsőoktatási törvény átsorolási rendelkezéseinek eltérő értelmezése sokéves probléma a felsőoktatási intézmények gyakorlatában, az átsorolási határozatok egy része a törvény szerinti „szerzett” kreditet az adott aktív időszakban „teljesített” kreditre szűkíti a végrehajtási rendeletre hivatkozva. Az elsőfokú és másodfokú, a BGE Felülbírálati Bizottsága által hozott határozatok egy része figyelembe veszi a korábban abszolválant tárgyak alapján kreditbeszámítással jóváírt, azaz elismert krediteket is, másik része viszont a vonatkozó két félévben pusztán a teljesített és nem a kreditbeszámítással jóváírt krediteket ismerte el. A beadvány szerint ráadásul aggályos, hogy a BGE Hallgatói Követelmenyrendszerét (BGE HKR) úgy módosították, hogy azzal megerősítették a kifogásolt jogértelmezést, eszerint: „Az átsorolás szempontjából a szerzett kreditek alatt a figyelembe vett félévek során teljesített tárgyak kreditjei értendők.” Mindez pedig oda vezet a gyakorlatban, hogy a hallgatók részéről a jogorvoslati kérelmek beadására sem kerül sor, és azok orvoslására nyilvánvalóan nem lesz lehetőség.

Az alapvető jogok biztosa az ügyben vizsgálatot indított és tájékoztatást kért a BGE rektorától, a jogértelmezési kérdések, illetve a jogi szabályozás esetleges felülvizsgálata kapcsán pedig a megkeresésben jelezte azt, hogy korábban már megkereséssel fordult a felsőoktatásért felelős államtitkárhoz. A kapott válasz szerint sem a nemzeti felsőoktatási törvényben, sem a végrehajtási ren-

deletben nem válik el egymástól a „szerzett” és a „teljesített” szavak jelentése, azok hétköznapi jelentése sem hordozza magában azt a különbségtételt, amelyen az intézményi értelmezési gyakorlat alapul, a jogszabályok nem zárják ki azt, hogy a tanulmányok folytatása során kreditbeszámítással lehessen élni, így az államtitkár álláspontja szerint a BGE HKR ezen előírása nem felel meg a vonatkozó törvényi szabályozásnak. Az államtitkár azt is jelezte, hogy az esetlegesen eltérő felsőoktatási intézményi gyakorlatra is tekintettel a vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket áttekinti, és szükség szerint annak egyértelműsítését kezdeményezi.

A BGE rektora válaszában kifejtette, hogy az átsorolások kapcsán a szerzett kredit fogalmára a jogszabályi környezetben sokáig nem volt egyértelmű rendelkezés. Mindez pedig eltérő jogértelmezési lehetőségeket eredményezhetett, ennek megfelelően az egyes felsőoktatási intézmények ez irányú gyakorlata sem volt egységes. Kifejtette, hogy a BGE gyakorlata szerint az adott félévhez csak a félévben felvett és teljesített krediteket lehetett rögzíteni. Az átsorolásnál az adott időszakot, vagyis az utolsó két aktív félévet kellett vizsgálni. A súlyozott tanulmányi átlag kiszámításának szabálya szerint annak számításánál az adott időszakban teljesített tárgyak kreditértéke vehető figyelembe, a kreditbeszámítással jóváírt kreditek nem, mert azokat a hallgató nem az utolsó két aktív félévben teljesítette. Az átsorolási gyakorlat szerint a korábbi tanulmányokhoz tartozó tárgyakat nem lehetett az aktuális képzés féléveire kötni, azok csak az összes teljesített kredithez voltak beszámíthatók. Kifejtette továbbá, hogy a jogalkotó – észelve a fennálló jogértelmezési nehézséget – módosította a végrehajtási rendelet előírását, amely során egyértelműsítette a megszerzett kredit fogalmát és rögzítette, hogy a megszerzett kredit alatt a hallgató által az adott képzésben és tanévben megszerzett kreditet és az adott tanévben a beszámított kreditet kell érteni. A BGE a jogszabály változására tekintettel haladéktalanul felülvizsgálta átsorolási gyakorlatát, aminek eredményeképpen módosította a HKR átsorolására vonatkozó rendelkezéseit, hatályon kívül helyezte a HKR kifogásolt rendelkezését is. A rektor jelezte azt is, hogy a 2022. évi átsorolás már a módosított szabályok szerint, a megszerzett kreditre vonatkozó fogalom meghatározásának megfelelően zajlott.

A jelentés kifejtette, hogy a kreditbeszámítással jóváírt kreditek esetén – szemben a rektor álláspontjával – nem a teljesítés ideje az irányadó a beszámítás szempontjából, hanem az elismertetés ideje. A törvényi szabályozásából is kitűnik ugyanis, hogy az elismert kredit valójában megszerzett kreditnek minősülnek, az elismert kredit megszerzett kreditté válik az elismerés időpontjában. A törvény maga továbbá a végbizonyítvány megszerzésének feltételéül az előírt kreditpontok megszerzését határozza meg. Így, ha az elismert (jóváírt) kredit nem minősül az átsorolás szempontjából szerzett kreditnek, akkor a végbizonyítvány megszerzésének feltételeire vonatkozó törvényi előírások kiüresednek. Az ombudsman egyetértett az államtitkár azon álláspontjával, miszerint a hatályos jogi szabályozás nem zárja ki, hogy a tanulmányok folytatása során kreditbeszámítással lehessen élni. Ezzel ellentétes jogalkotói cél esetén a korábbi résztanulmányok beszámítására sem lenne lehetőség a felsőoktatás rendszerében. A törvény alap-

ján ugyanis az oklevél megszerzéséhez teljesítendő kreditek egy részének megszerzését a hallgató a korábbi tanulmányai beszámításával, kreditek elismertetésével is megvalósíthatja.

A panaszbeadvány benyújtásakor hatályos BGE HKR átsorolásra vonatkozó szabályozása így a nemzeti felsőoktatási törvény ezzel egy időben hatályos állapotához többlétszabályként, mintegy értelmező rendelkezésként azt mondta ki, hogy a szerzett kreditek alatt a figyelembe vett félévek során teljesített tárgyak kreditjei értendők. E szabályozással a BGE a jóváírt kreditek beszámítását nem tette lehetővé az átsorolás szempontjából, azaz ezek figyelembevételét – a jogszabályi előírásokat szűkítően értelmezve – kizárta az átsorolás szempontjából. A BGE HKR korlátozta az átsorolások során a hallgatók korábbi tanulmányainak elismerésével kapcsolatos jogát, a hallgatók tényleges teljesítményének figyelembevételét. Mindezek alapján az alapvető jogok biztosa megállapította: a BGE HKR átsorolásra vonatkozó, jogszabályi rendelkezéseken túlmutató olyan, a korábban szerzett kreditek beszámíthatóságát megakadályozó feltételt rögzített, amelyre nem volt jogi lehetősége, mindezzel a jogbiztonság követelményével, valamint az érintett hallgatók tisztességes eljárásához való jogával összefüggő visszásságot okozott.

A rendelkezésre álló dokumentumok alapján a BGE a 2022. évben a módosított rendeleti szabályok alapján döntött az átsorolásokról, a sérelmezett átsorolási döntések meghozatalára tehát az azt megelőző években (2020–2021) kerülhetett sor. Az eltelt időszak alatt a hallgatók egy részének azóta már megszűnhettek a hallgatói jogviszonya, míg mások visszakerülhettek állami ösztöndíjas státuszba, megint más hallgatóknak időközben az államilag támogatott félévei fogyhattak el. Az átsorolási határozatok meghozatalára vonatkozó objektív határidőre, a hallgatói státuszok kölcsönös egymásra hatására, a döntések meghozatalának végleges, lezárt jellegére tekintettel így az ombudsman az intézmény átsorolási gyakorlata kapcsán intézkedést nem tudott tenni. Felkérte ugyanakkor a BGE rektorát, hogy gondoskodjon arról, hogy a mindenkori átsorolásra vonatkozó belső intézményi szabályozás a vonatkozó jogszabályi rendelkezések értelmét ne szűkítse, továbbá a BGE HKR rendelkezésére figyelemmel hozott jogsértő átsorolási döntések vonatkozásában az érintett hallgatók számára adjon tájékoztatást.

A jelentés utóélete

A BGE oktatási rektorhelyettesének válasza alapján az ombudsmani vizsgálat szempontjaival, megállapításaival, valamint a megfogalmazott kezdeményezéseivel a BGE egyetértett. Kifejtette, hogy a BGE a jövőben különös hangsúlyt fektet arra, hogy az átsorolásra vonatkozó mindenkori belső intézményi szabályozása során, így annak módosítása körében is a vonatkozó jogszabályi rendelkezések keretei között járjon el, figyelembe véve a jelentésben tett megállapításokat is, és megkezdte az érintett hallgatók tájékoztatásának folyamatát a jelentésben kifejtettek nyomán. Az ombudsman a választ elfogadta.

4.1.4. A GYÁMATHATÓSÁGI ELJÁRÁST ÉRINTŐ, ILLETTVE CSALÁDTÁMOGATÁSI ÜGYEK VIZSGÁLATA

2023-ban több olyan ügy is volt, amelyben a panaszos beadványa nyomán az alapvető jogok biztosa az egyes gyámhivatalok elhúzódo eljárását és annak okait, összefüggéseit, hátterét vizsgálta. Számos ügyből ugyanakkor átfogóbb jellegű rendszerproblémákra is fény derült. Több esetben nemcsak pusztán hatósági mulasztásról, klasszikus közigazgatási hibáról van szó, hanem a gyermekek és a szülők jogait tartalmi értelemben is érintő visszásságokról. Ilyen területek, kérdések a szülőnek a gyermekével való kapcsolattartása, a nevelésbe vétel vagy annak kötelező felülvizsgálata, vagy éppen a gondozási hely azonnali megváltoztatása.

A Pilisvörösvári Járási Hivatal Gyámügyi Osztályának ideiglenes hatályú elhelyezés és annak felülvizsgálata iránt folytatott eljárása

AJB-260/2023. A panaszos szülők a járási hivatal gyámügyi osztályának a gyermeküket ideiglenes hatállyal elhelyező döntését, a gyámhivatalnak az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálatára irányuló elhúzódo eljárását sérelmezve fordultak az alapvető jogok biztosához. Az ombudsman vizsgálatot indított és tájékoztatást kért a kormányhivatal vezetőjétől, aki válaszelevelében azt jelezte, hogy a gyámhivatal az ideiglenes elhelyezés felülvizsgálati eljárásában túllépte az ügyintézési határidőt, de az ügy elhúzódoása nem gyámhivatali hatáskörben felmerült késelemből származik.

A jelentés rögzíti, hogy a gyámhivatal a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését követően gyermekvédelmi gyámot rendelt a gyermek számára. Az ombudsman álláspontja szerint ennek jogszabályi feltételei hiányoztak, ugyanis a gyermekvédelmi törvény szerint a gyámhivatal azon gyermeknek rendel gyermekvédelmi gyámot, akit ideiglenes hatállyal bentlakásos intézményben helyezett el, és pert indított a szülői felügyelet megszüntetése iránt. A gyermekvédelmi gyám rendelésének tehát két együttes feltétele van, az intézményi elhelyezés pedig önmagában, a szülői felügyelet megszüntetése iránti per megindítása nélkül nem alapozza meg a kirendelést. A jelentés megállapította, hogy a gyámhivatal a szülői felügyeleti jog szünetelésének hiányában a jogszabályi rendelkezések téves értelmezésével, illetve alkalmazásával a gyermekvédelmi gyám perindítás nélküli kirendelésével jogellenesen korlátozta a szülők szülői felügyeleti jogát, ezzel a jogbiztonság követelményével és a panaszosok tisztességes eljárásához való jogával összefüggő visszásságot okozott. Az ombudsman felkérte a belügyminisztert, hogy hívja fel valamennyi gyámhivatal figyelmét arra, hogy az ideiglenes hatályú elhelyezés során a gyer-

mekvédelmi gyám kirendelésére vonatkozóan a törvényben foglaltakat megfelelően alkalmazzák.

Az egyedi ügyben az ideiglenes hatályú döntés meghozatalát követően családbafogadás iránti kérelem érkezett a gyámhivatalhoz, viszont a családbafogadás lehetőségét a gyámhivatal a kérelem benyújtását követő több mint hat hónap elteltével kezdte csak el vizsgálni. Ebből következően a kérelem vonatkozásában is csak jelentős határidő-túllépést követően tudott döntést hozni. A családbafogadási kérelem elbírálására irányuló, elhúzódo eljárás ellenére a gyámhivatal a határidő-túllépésére vonatkozó rendelkezéseket (pénzfizetés) mellőzte, és ezzel az ombudsman szerint a jogbiztonság követelményével és a panaszos tisztességes hatósági eljárásához való jogával összefüggő visszásságot okozott. Az alapvető jogok biztosa felkérte a gyámhivatal vezetőjét: intézkedjen a családbafogadás iránti kérelmet elutasító határozat kiegészítéséről, illetve a panaszos részére az eljárási határidő túllépése miatt tízezer forint megfizetéséről.

Az ombudsman megállapította, hogy panaszosok gyermeke esetében a gyámhatóság az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálata iránti eljárást késedelmesen indította meg, emellett az eljárásban az igazságügyi szakértő kirendelésére is késedelmesen került sor, továbbá a családbafogadási kérelemről is késedelmesen döntött a gyámhivatal. Mindezen mulasztások hozzájárultak a panaszosok gyermekének ügyében az eljárás indokolatlan és jelentős mértékű elhúzódoásához. A gyámhivatal ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálatára irányuló eljárása érdemi döntéssel, a gyermek nevelésbe vételével lezárult, mivel pedig ezen eljárással összefüggő visszásságok viszszaemőlegesen nem voltak orvosolhatóak, az alapvető jogok biztosa a konkrét ügyre vonatkozóan – a határidő-túllépéshez kapcsolódó pénzfizetésről való rendelkezésen kívül – intézkedést nem tett. Felkérte azonban a gyámhivatal vezetőjét, hogy a jövőben az ideiglenes hatályú elhelyezésre vonatkozó döntés felülvizsgálata iránti eljárási cselekményeit a határozat meghozatalát, illetve az erről való értesülést követő napon haladéktalanul kezdje meg, eljárásai során a jogszabályi előírásoknak megfelelően és határidőben eljárva hozzon döntést.

A jelentés utóélete

A jelentésre adott válaszuk szerint az érintett szervek, így a gyámhivatal vezetője, valamint a szaktárca államtitkára az ombudsman ajánlásait határidőben elfogadták.

A Pest Vármegyei Kormányhivatal Pilisvörösvári Járási Hivatala Gyámügyi Osztályának elhúzódo eljárása

AJB-2461/2023. A panaszos a járási hivatal gyámügyi osztályának a gyermeke gondnoksági ügyében folytatott, és a gondnoksági ügyel összefüggésben álló hagyatéki eljárásban kötött egyezségi megállapodás jóváhagyása iránti eljárás elhúzódoása miatt kérte az alapvető jogok biztosának segítségét.

Az ombudsman vizsgálatot indított és tájékoztatást kért a gyámhivatal vezetőjétől. A jelentés ennek alapján rögzíti, hogy a gyámhivatal a panaszos kérelmének megfelelően 2015-ben eljárást indított a panaszos gyermekének gondnokság alá helyezése érdekében, ismeretlen okokból kifolyólag azonban ez az eljárás 2016-ban megakadt. A panaszos nem érzekelte ezt a problémát, mivel 2016 elején a gyámhivatal eseti gondnokként kirendelte meghatározott ügyek intézésére. 2021-ben elhunyt a panaszos gyermekének apja, és a hagyatéki eljárásban a panaszos az általa megbízott ügyvéd közreműködésével egyezségi megállapodást kötött az örökhatyó özvegyével, amely megállapodás jóváhagyását kérte 2022 szeptemberében a gyámhivaltól.

A gyámhivatal észlelte a 2015-ben indult eljárás megakadását, felismerte a gondnokság alá helyezés szükségességét, és pert indított a cselekvőképeséget teljesen korlátozó gondnokság iránt. A per 2023 májusában lezárult, a bíróság gondnokság alá helyezte a panaszos gyermekét. A gyámhivatal tehát a fennálló visszas helyzetet igyekezett orvosolni, de a közel hét éven át tartó mulasztása (a perindítás hiánya) hozzájárult a panaszos gyermeke gondnokság alá helyezésének ügyében folytatott gyámhivatali eljárás indokolatlan és jelentős mértékű elhúzódoásához.

Az egyezségi megállapodás tekintetében a gyámhivatal 2022 szeptemberétől nem hozott döntést, annak ellenére, hogy észlelte: a panaszos eseti gondnokként nem volt jogosult a megállapodás megkötésére. Döntés helyett (szóban) új megállapodás megkötését szorgalmazta. A gyámhivatal mulasztása okozta ezért a jóváhagyási eljárás indokolatlan és jelentős mértékű elhúzódoását.

A jelentés kitér arra, hogy a gondnokság alá helyezési per megindításával a gyámhivatal orvosolta a több éven át tartó mulasztását, így az alapvető jogok biztosa külön intézkedést nem tett, azonban felkérte a gyámhivatal vezetőjét, hogy legyen fokozott figyelemmel arra, hogy a jövőben a jogszabályi feltételek fennállása esetén a gyámhivatal a törvényi előírásoknak megfelelően, azok megtartásával, megjelölt határidőn belül indítsa meg a gondnokság alá helyezés iránti pert.

Az egyezségi megállapodás vonatkozásában a panaszos által 2022. szeptember 22-én benyújtott kérelemmel összefüggésben az alapvető jogok biztosa felkérte a gyámhivatal vezetőjét, hogy intézkedjen érdemi döntés meghozataláról, a határozatá-

ban pedig az általános közigazgatási rendtartásban foglaltaknak megfelelően rendelkezzen a panaszos részére az eljárási határidő túllépése miatt tízezer forint megfizetéséről. Kezdeményezte, hogy tájékoztassa a panaszost hivatalos úton, közzérthető formában a tekintetben, hogy mit szükséges tennie a folyamatban lévő hagyatéki eljárásban megkötendő egyezségi megállapodás gyámhivatali jóváhagyása érdekében.

A jelentés utóélete

A jelentésre adott válasza szerint a *gyámhivatal vezetője* az ajánlást határidőben elfogadta.

A Fővárosi Kormányhivatal VI. Kerületi Hivatala Gyámügyi Osztályának ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálatai eljárása

AJB-3257/2023. A panaszos gyermeke ideiglenes hatályú elhelyezéséről rendelkező kormányhivatal kerületi hivatala gyámügyi osztályának döntése és az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálata ügyében folytatott eljárás elhúzó-dása miatt kérte az alapvető jogok biztosának segítségét. Az ideiglenes hatályú elhelyezésről szóló határozattal szemben a panaszos keresetlevelet nyújtott be, ezért a döntés vizsgálatára az ombudsman hatásköre nem terjed ki. Az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálata iránti eljárás tekintetében ugyanakkor az alapvető jogok biztosa vizsgálatot indított és megkeresésében tájékoztatást kért a kerületi hivatal vezetőjétől.

A jelentés kitér arra, hogy a gyermekvédelmi törvény rendelkezik a felülvizsgálatai eljárás eredményének megfelelő gyámhivatali döntésekről és speciális eljárási határidőket rendel a döntésekhez. Eszerint a gyámhivatal az elrendeléstől számított harminc napon belül megszünteti az ideiglenes hatályú elhelyezést, ha annak okai nem állnak fenn. A nevelésbe vétel feltételeinek fennállása esetén a gyámhivatal negyvenöt napon belül megszünteti az ideiglenes hatályú elhelyezést és ezzel egyidejűleg elrendeli a gyermek nevelésbe vételét. Végül a gyámhatóság az elrendelésétől számított hatvan napon belül pert indít az ideiglenes hatályú elhelyezés fenntartása vagy megváltoztatása mellett a gyermekelhelyezés megváltoztatása, illetve a szülői felügyelet megszüntetése iránt. A felülvizsgálat eredményeként tehát a hatóságnak a gyermekvédelmi törvény által meghatározott érdemi döntések valamelyikét meg kell hoznia.

Az ügyben feltárt tényállás szerint panaszos gyermeke esetében a gyámhatóság az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálata iránti eljárást késedelmesen (ideiglenes hatályú elhelyezését követő 24 nap elteltével) indította meg, és érdemi döntés meghozatalára a felülvizsgálat ügyében nem került sor. Az ombudsman megállapította, hogy a gyámhivatal mindezen mulasztásai hozzájárultak az eljárás indokolatlan és jelentős mértékű

elhúzó-dásához, amely a jogbiztonság követelményével, a tisztességes hatósági eljárásához való joggal összefüggő visszasságot okozott, hatásában pedig alkalmas volt arra, hogy a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszasságot is okozzon, a jogsérelem közvetlen veszélyét idézze elő.

Az alapvető jogok biztosa mindezekre figyelemmel felkérte a gyámhivatal vezetőjét: intézkedjen a panaszos gyermeke ideiglenes hatályú elhelyezésének felülvizsgálata ügyében az érdemi döntés meghozataláról, valamint arról is, hogy a jövőben az ideiglenes hatályú elhelyezésre vonatkozó döntés felülvizsgálataira irányuló eljárását a határozat meghozatalát, illetve az erről való értesülést követő napon haladéktalanul indítsa meg, eljárásai során a jogszabályi előírásokra tekintettel, azoknak megfelelően és határidőben, kellő körültekintéssel hozzon döntést.

A jelentés utóélete

A jelentésre adott válasza szerint a *gyámhivatal vezetője* az ajánlást határidőben elfogadta.

Egy családtámogatást érintő hatósági eljárás elhúzó-dása kapcsán lefolytatott vizsgálat

AJB-1236/2023. A panaszosok a családtámogatási ellátást érintő ügyükben kormányhivatal családtámogatási és társadalombiztosítási főosztályának az elhúzó-dó eljárását sérelmezték. A panaszbeadvány alapján az alapvető jogok biztosa megkereste az eljáró hatóság vezetőjét. Az egyedi ügyekben folytatott hatósági eljárás mellett az ombudsman tájékoztatást kért a hatóságnál folyamatban lévő, családtámogatást érintő ügyek és ügyintézők számáról, a kérelmek átlagos ügyintézési idejéről.

A jelentés tartalmazza, hogy a vizsgált ügyekben – mivel a rendelkezésre álló adatok alapján a tényállás tisztázott volt és ellenérdekű fél nem volt – a hatóság sommás eljárásban bírálta el a kérelmeket, amelynek ügyintézési határideje az általános közigazgatási rendtartásról szóló törvény szerint nyolc nap. Az első ügyben a 2022. június 7-én érkezett családi pótlék iránti igénylés alapján a megkeresést követően, 2022. szeptember 21-én született döntés. A második ügyben a 2022. június 24-én a hatósághoz érkezett GYES ellátást megszüntető kérelem kapcsán 2022. szeptember 27-én hozott döntést a hatóság. Tehát mindkét esetben a jogszabályban rögzített nyolc napos ügyintézési határidőt többszörösen túllépve született döntés.

A kormányhivatal elismerte az ügyintézés késedelmét, annak okaként a szakterület leterheltségét, az intézendő ügyek jelentős számát, az ehhez szükséges szakképzett ügyintézők hiányát jelölte meg. A további tájékoztatásból megállapítható volt, hogy a vizsgált ügyben feltárt ügyintézési határidő jelentős túllépése nem egyedi eset, mulasztás. A kormányhivatal érintett szakterületének egészére jellemző a jogszabályi határidők

túllépése, a tájékoztatás szerint az átlagos ügyintézési idő 60–100 nap közötti, az ügyek jellegétől függően. A kormányhivatal a rendszerszintű problémát felismerte és intézkedési tervet dolgozott ki a családtámogatási szakterület leterheltségének enyhítése, a hatósági ügyek határidőben történő elbírálása érdekében. Az alapvető jogok biztosa, figyelembe véve a határidőben történő eljárás akadályaként megjelölt körülményeket, méltányolta a kormányhivatal megtett intézkedéseit, de nem mellőzhette annak megállapítását, hogy azzal, hogy az eljáró hatóság a jogszabályban rögzített ügyintézési határidőt túllépve jelentős késedelemmel járt el, és hozott döntést a panaszosok kérelme alapján, ezzel a tisztességes hatósági eljárásához való joggal összefüggő visszasságot okozott. Az eljáró hatóság tekintetében továbbá a családtámogatási ügyek hatósági intézésében tapasztalható – a szakterület egészét érintő – rendszerszintű késedelem a jogbiztonság követelményét sérti.

Az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy a gyermek jogán járó és a gyermek érdekét szolgáló családtámogatási ellátások megállapításával kapcsolatos hatósági ügyintézés jelentős elhúzó-dása, a gyermek ellátatlan helyzete alkalmas arra, hogy a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszasságot okozzon. Az alapvető jogok biztosa ezért felkérte a kormányhivatal családtámogatási és társadalombiztosítási főosztályának vezetőjét, hogy a jövőben eljárásaik során fordítsanak kiemelt figyelmet az ügyintézési határidő betartására, annak túllépése esetén a törvényi kötelezettség teljesítésére. Az ombudsman kezdeményezte a kormányhivatal vezetőjénél, hogy vizsgálja meg: a családtámogatási szakterületen az ügyintézési határidők betartása érdekében elfogadott intézkedési terv eredményesnek bizonyult-e, és ez alapján tegye meg a további intézkedéseket a jogszerű hatósági ügyintézés biztosítására.

A jelentés utóélete

A *kormányhivatal vezetője* válaszában tájékoztatta az alapvető jogok biztosát arról, hogy a saját hatáskörben végrehajtott intézkedések közel 1500 ügygel tudták csökkenteni az ügyhátralékot. Az ajánlás alapján megtett további intézkedésként pedig – a Miniszterelnökség által elrendelt országos besegítés szerint – más vármegyei kormányhivatalok családtámogatási ügyintézőinek közreműködésével és a Magyar Államkincstár koordinálásával intézkedtek az ügyhátralék rövid határidővel történő feldolgozásáról és a további hátralékképződés megakadályozásáról. Az ombudsman a kormányhivatal válaszát elfogadta, a megtett intézkedéseket üdvözölte.

4.2. A LEGINKÁBB VESZÉLYEZTETETT TÁRSADALMI CSOPORTOK JOGAINAK VÉDELME

A **sérülékeny társadalmi csoportok** körébe sorolt személyek eltérő okok miatt minősülhetnek veszélyeztetettnek. Az **egzisztenciális helyzet**, az **életkor**, az **egészségi, mentális állapot** gyakran jelent **kiszolgáltatottságot** a közhatalmi beavatkozással szemben. Esetükben súlyos és közvetlen következményekkel járhat az is, ha az állam – valamely intézményén keresztül – nem tesz eleget alkotmányos feladatainak a speciális, rászorultakat segítő szabályozás, gyakorlat kialakításával, hiszen **az érintettek jog- és érdekérvényesítő képessége alacsony**.

A különösen védendő, **leginkább veszélyeztetett csoportok jogaival** összefüggésben a szakmai koordinációs feladatok kapcsán itt is kiemelendő, hogy az Esélyegyenlőségi Osztály munkatársai rendszeresen részt vesznek Emberi Jogi Munkacsoport Szociális, illetve Idősügyi Tematikus Munkacsoportjának tevékenységében. A 2023. január 1-jétől működő Fogyatékosügyi Főigazgatóság a fogyatékosággal élő személyek alapjogvédelmét a CRPD Egyezmény alapján koncentrált, intenzív szakmai munka keretében látja el, amely így kikerült a szakmai főosztály portfóliójából.

Kiemelésre érdemes, hogy az Esélyegyenlőségi Osztály munkatársa emellett több, felkérés alapján zajló szakmai együttműködés aktív részese volt, így 2023-ban az Egészségügyi Szakmai Kollégium felkérésére, a Belügyminisztérium Minőségfejlesztési és Módszertani Főosztályával együttműködésben „az egészségügyi ellátók feladatairól gyermekbántalmazás és elhanyagolás gyanúja esetén, felismerés, kezelés és megelőzés” című egészségügyi szakmai irányelv elkészítésében működött közre 2023 augusztusa és 2024 januárja között. Az Esélyegyenlőségi Osztály munkatársai részt vettek a tárgyévben abban a szakmai munkacsoportban is, amelynek a munkája hozzájárult az Európai Demencia Stratégia megszületéséhez.

Az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kara 2023. november 23-án rendezte meg a hagyományos őszi Fogyatékoságtudományi Konferenciáját *A tér határtalan tágassága* címmel, amelyen előadást tartott az Esélyegyenlőségi és Gyermekjogi Főosztály vezetője. Az előadásának címe: *Méltóképpen más-képp – volt egyszer egy projekt, Az ombudsman úttörő vállalkozása a fogyatékosággal élő emberek alapjogainak érvényesülésére (Hommage á Gombos Gábor)*. A konferencián elhangzott előadásokról egy tanulmánykötetet ad ki az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Fogyatékoságtudományi és Társadalmi Részvétel Intézete 2024 őszén.

4.2.1. A HAJLÉKTALAN ÉS MÁS, EGZISZTENCIÁLISAN RÁSZORULÓ SZEMÉLYEK JOGAINAK VÉDELME

A **hajléktalanság társadalmi, jogi megítélése** meglehetősen vegyes, de továbbra is szinte minden esetben a kiszolgáltatott léttel azonosítható. A szegénység legégetőbb formáival panaszbeadványok nyomán találkozott ezúttal is az alapvető jogok biztosa. A fedél megtartása a létfenntartás egyik lényeges szempontja, ám a mélyszegénységben élők számára a kiszolgáltatottság fokozatai beláthatatlanok. A hajléktalanok a társadalom peremén élő, rendkívül kiszolgáltatott emberek, akik számára létkérdés a fokozott állami védelem. Az állam számára nem mindig egyértelmű a helyzetük, a megfelelő intézményi ellátásuk tekintetében a fokozott – de a lehető legkevesebb jogkorlátozással járó – beavatkozás a kivezető utat is jelentő megoldási alternatíva. Az **állam életvédelmi kötelezettsége** arra ad lehetőséget, hogy a közvetlen életveszélybe került hajléktalan ember önrendelkezési jogát korlátozza olyan mértékben, amilyen mértékben a veszély indokolja. A hajléktalanok jogérvényesítési képességgel alig rendelkező emberek, akik bármilyen jogkorlátozással szemben kiszolgáltatottak. A **hajléktalanság alapjogi értelemezésében** az emberi méltósághoz, a szociális biztonsághoz való jog és a normarendszer jogállami követelményei, garanciái szerint mérlegelhető az ombudsmani eszközök alkalmazása.

Az energiaválságra és a speciális igényekre figyelemmel a hajléktalanellátásban alkalmazott intézkedések vizsgálata a 2023-as téli krízisidőszakban

AJB-810/2023. Ezúttal is kiemelhető, hogy az ombudsmani vizsgálat keretei lehetővé teszik az aktuális hazai helyzetkép alkotmányos kontextusba helyezésével általános megállapítások, következtetések összegzését. Az állam, az önkormányzatokkal és a társadalmi szervezetekkel együtt képes a meghatározott és vállalt alkotmányos kötelezettségeit, céljait teljesíteni az otthon nélkül élő emberek vonatkozásában. A kiszolgáltatottság a szociális – valamint egyre gyakrabban az egészségügyi – ellátórendszer különböző fokain jelenik meg, a lakhatási ellehetetlenülés, az életkori kihívások is súlyos tényezővé váltak, így a hajlék nélkül élő emberek hosszú évekre az ellátó rendszerben „ragadva” a szociális intézményrendszert folyamatosan terhelik.

A 2022/2023-as téli, majd a tavaszi időszak vonatkozásában az intézményi ellátás körülményeit jelentős mértékben befolyásolta az ország geopolitikai helyzetével összefüggő energiakitűrés, illetve az árváltozások szinte azonnali következményeként jelentkező igénytöbblet. A depriváció, a mélyszegénység vagy az átmeneti élethelyzeti krízis együttesen jelenik meg a szociális rendszerben. A hazai hajléktalanellátó rendszer működtetői számára ugyanakkor éppen a rugalmas működés, az alkalmazkodás egy adott szél-

sőséges helyzethez nem jelent és nem jelenthet megoldhatatlan helyzetet. A szociális ágazat felelősei, illetve a Budapesti Hajléktalanügyi Konzorcium tagjai és szinte valamennyi civil szervezet a működésének határán nyújt vagy nyújtott szolgáltatásokat a rászorulóknak számára. Mindezzel együtt azonban látható, hogy az ellátórendszer folyamatos terhelése, a hajléktalan populáció, a társadalmi érzékenység szintjének változása valóságos, napi szintű intervenciót igényel. A hajléktalan embereket ellátó átmeneti, nappali intézmények, az alacsony vagy sztetend küszöbű szolgáltatók, az általános, speciális igények szerint működő szervezetek feladata egy sajátos társadalmi csoport teljes spektrumú ellátása, gondozása, ápolása, esetleg a munka világába való visszavezetése, vagyis a kompetenciák helyreállítását vagy azok megszerzésének feltételeit kell biztosítani. A rezsicsökkentési technikák szinte minden válaszáradék tekintetében azonosak, ami – az ágazat költségvetési lehetőségeire figyelemmel – a fenntarthatóságot biztosította, azonban a továbbsegítés, a kilépés lehetősége egyre kevésbé progameleme az ellátó mechanizmusnak.

A jelentés kitért arra is, hogy a vidéki régiók ellátási mechanizmusai lényegében ugyanazokkal a problémákkal küzdenek, mint a jelentősen nagyobb létszámú hajléktalan csoportot ellátó főváros. Így a közterületi hajléktalanság eltérő megjelenése, az éjjeli menedékhelyek, nappali ellátások, átmeneti szállások iránti szükség egyre inkább a hajléktalanná válás megelőzésére tereli a hangsúlyt, noha az idősebb és egyre betegebb hajléktalan emberek mellett a fiatal – jellemzően állami gondoskodásból kikerülő – szerhasználó, utcán élő populáció megjelenése árnyalja leginkább az ellátórendszert a megküzdési stratégiák sokféleségének tüneteivel.

Az alapvető jogok biztosa – ahogyan az elmúlt években is – mindezekre is figyelemmel külön kiemelte a hajléktalanság helyzetét elemző jelentésében azt az alapvető alkotmányos elvet és követelményt, hogy az állam intézményvédelmi feladatainak ellátásához nélkülözhetetlen a területen dolgozó szakemberek munkáját, komplex tudását kiemelten kezelni. Mindezt annak az érdekében, hogy a sérülékeny társadalmi csoportok egyik leginkább marginalizált közössége mindenkor alanya maradjon a modern demokratikus jogállam szociális transzfereinek, és a mindenkit egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való jognak.

A jelentésben az ombudsman alapvető joggal összefüggő vizsszásságot az ellátások összessége vonatkozásában nem állapított meg, a helyzetkép rögzítése mellett a cél ezúttal is – az alapjogi érvrendszer kiemelésével – a figyelemfelhívás volt. Így, feltárt és igazolt visszásság hiányában nem is fogalmazott meg a jelentés külön intézkedéseket, de ezzel együtt konkrét lépések megfontolására javaslatot tett. Az alapvető jogok biztosa ennek megfelelően csak javasolta, hogy a belügyminiszter a lábadozó jellegű szolgáltatásokat nyújtó intézménytípusok férőhelyszáma bővítésének, illetve az egészségügyi ellátás különböző szintjeinek jogszabályi és ebből következően költségvetési felülvizsgálata mellett tekintse át a lakásvesztést megelőző szociális transzferek összhangba hozatalának lehetőségét, figyelemmel az energiaválság okozta szociális kihívásokra, különösen a kistelepülések és ezek helyi önkormányzatai vonatkozásában.

A jelentés utóélete

A *belügyminiszter*, illetve a *gondoskodáspolitikáért felelős államtitkár* az alapvető jogok biztosának megküldött válaszában kiemelte, hogy a Kormány ebben az évben is kiemelt segítséget nyújt az ellátó szervezetek számára a rezsiköltségek kompenzálására, amely valamennyi állami és nem állami szervezetet – ideértve az egyházi fenntartású intézményeket is – érinti, vagy a költségvetés, vagy a Hajléktalanokért Közalapítvány pályázati rendszere útján. A válasz ugyancsak hangsúlyozta azt, hogy a minimálbér és a garantált bérminimum emelésének kompenzációját ugyancsak biztosítja a Kormány a civil és egyházi fenntartók számára, ami egyúttal segítheti a szociális munka presztízsének fenntartását. Mindezzel együtt további lehetőség van a szociális kormányzat eddigi, valamennyi érintett szervezettel, fenntartóval és intézménnyel való töretlen együttműködésére, aminek eredményeként megvalósulhat a hajléktalan emberek élethelyzetének javulása, az ellátások fenntarthatósága.

A rokkantsági ellátás megállapítására, ápolási díjra való jogosultság megszüntetésére irányuló közigazgatási eljárások vizsgálata

AJB-1170/2023. A Székesfehérváron élő panaszos a megyei kormányhivatal két szervezeti egységének, a járási hivatal hatósági osztályának és a családtámogatási és társadalombiztosítási főosztály rehabilitációs ellátási és szakértői osztályának eljárásával és döntésével kapcsolatban kérte az alapvető jogok biztosának vizsgálatát. Beadványában előadta, hogy a súlyosan fogyatékos édesanyja ápolására tekintettel folyósított ápolási díj mellett – saját egészségkárosodása okán – kérelmet nyújtott be a megváltozott munkaképességű személyek ellátása iránt. A rehabilitációs ellátási és szakértői osztály a jogosultsági feltételek fennállásának, illetve bekövetkezése napjának vizsgálata eredményeként részére rokkantsági ellátást állapított meg. A régebb óta folyósított ápolási díj jogosultsági feltételeit érintő bejelentési kötelezettség késedelmes teljesítését követően azonban a járási hivatal felülvizsgálati eljárása keretében megszüntette az ápolási díjra való jogosultságát, és elrendelte – a rokkantsági ellátásra fennálló jogosultság kezdő időpontjától – a jogosulatlanul és rosszhiszeműen felvett ellátás visszafizetését.

A panaszos beadványában kifogásolta a támogatások igénylése kapcsán a nem megfelelő tájékoztatást. Sérelmezte az ápolási díj rosszhiszemű igénybevitelének megállapítását, mivel a megváltozott munkaképességű személyek ellátásának kérelmezése során többször jelezte, hogy hozzátartozójának gondozására tekintettel rendszeres pénzellátásban részesül. Az alapvető jogok biztosa az ügyben vizsgálatot indított és tá-

jekoztatást kért az érintett kormányhivatal vezetőjétől. Az ombudsman a válaszban és a panaszbeadványban foglaltakat az ápolási díjra és a megváltozott munkaképességű személyek ellátásaira vonatkozó rendelkezések, továbbá a közigazgatási hatósági eljárások tekintetében meghatározott alapelvek és alapvető szabályok mentén, az érintett alapvető jogok érvényesülése szempontjából tekintette át.

A jelentés kiemelte: a megváltozott munkaképességű személyek ellátása az egészségbiztosítási ellátások körébe tartozik, és a célja, hogy az állam – a rehabilitáció szerepének hangsúlyosabb tételével és eszköztárának bővítésével – elősegítse az egészségkárosodással élők foglalkoztatását, biztosítsa állapotuk következtében kieső jövedelmük pótlását. Ezzel szemben a panaszos részére mozgáskorlátozott édesanyja ápolása címén megállapított ápolási díj a szociális törvényben szabályozott szociális rászorultságtól függő pénzügyi ellátás. A támogatás célja azok segítése, akik otthoni körülmények között ápolják, gondozzák életkorra tekintet nélkül súlyosan fogyatékos, 18 év alatti tartósan beteg hozzátartozójukat és emiatt – az időkorlát nélkül ellátható otthoni munkavégzés kivételével – napi négy órát meghaladóan nem tudnak keresőtevékenységet folytatni. Az ápolási díjra való jogosultság szempontjából a más rendszeres pénzellátásban való részesülés befolyásolja magára a támogatásra való jogosultságot és annak összegét is.

A szociális törvény előírja, hogy ha az ápolási díjra való jogosultság fennállása alatt jogosultságot kizáró körülmény következik be, a támogatást meg kell szüntetni. Törvényi kötelezettség ezért az, hogy a szociális ellátásban részesülő személy a jogosultsági feltételeit érintő lényeges tények, körülmények megváltozásáról – ha a jogszabály másképp nem rendelkezik – 15 napon belül köteles értesíteni az ellátást megállapító szervet. A szociális törvényben meghatározott feltételek hiányában vagy azok megsértésével igénybe vett támogatást megszüntetése mellett az ellátást jogosulatlanul igénybe vevő személyt emellett kötelezni kell a pénzügyi juttatás visszafizetésére. Különbség van azonban a rosszhiszemű és a nem rosszhiszemű jogalap nélküli igénybevitel esetében a megtérítendő összeget, valamint a megtérítéssel kapcsolatos eljárást illetően.

Az alapvető jogok biztosának álláspontja szerint a releváns jogszabályi rendelkezések, valamint a bírósági gyakorlat alapján a panaszos rosszhiszeműségét a jogosulatlanul felvett ápolási díj tekintetében nem lehetett volna megállapítani a rokkantsági ellátásra való jogosultság kezdetével. A rokkantsági ellátás kezdő időpontja ugyanis alapvetően a kérelem benyújtásának a napja. Keresőtevékenység, illetve rendszeres pénzellátásban részesülés hiányában, a jövedelem mielőbbi pótlása érdekében a törvény lehetővé teszi a megváltozott munkaképességű személyek ellátásának visszamenőleges megállapítását. A panaszosnak nem volt tudomása e jogszabályi lehetőségről, a közigazgatási szerv erre irányuló vizsgálatáról, ennek megfelelően nem igényelte a rokkantsági ellátás kérelem benyújtását megelőző hat hónapról történő megállapítását, amelyről a rehabilitációs hatóság a jogosultsági feltételek fennállása

alapján maga határozott. Magatartása így nem minősülhetett rosszhiszeműnek a rokkantsági ellátásra fennálló jogosultság kezdő időpontjától. A jelentés szerint a rehabilitációs ellátási és szakértői osztály a megváltozott munkaképességű személyek ellátásaira vonatkozó igény elbírálásához szükséges releváns tények és szabályok alkalmazásán túl – a panaszos részére a járási hivatal által megállapított ápolási díjat érintően – nem vette figyelembe a törvényi rendelkezésből eredő következményt, vagyis azt, hogy a rokkantsági ellátás visszamenőleges megállapításával az ápolási díjban már jogosulatlanul részesülő panaszosnak – a támogatás megszüntetésén túl – a megelőző hat hónapban kézhez kapott juttatás tekintetében visszafizetési kötelezettsége keletkezik.

A járási hivatal a jogosulatlanul, rosszhiszeműen felvett ápolási díj megszüntetését és a visszafizetésre kötelezést tartalmazó határozatában arra hívta fel a panaszos figyelmét, hogy a peres eljárás illetékköteles, amelyet a bíróság döntése szerint kell megfizetni, miközben a szociális törvény biztosítja az ilyen közigazgatási per költség- és illetékmentességét. A benyújtott „jogorvoslati kérelem” alapján a hatóság tájékoztatást küldött a panaszos részére, amelyben többek között arról értesítette, hogy a rendelet mellékletében szereplő nyomtatvány kitöltésével és a hatóság részére történő visszaküldésével kezdeményezhet közigazgatási pert, azaz saját szerkesztésben nincs mód keresetlevél előterjesztésére. A panaszos ezt követően elállt jogorvoslati szándékától és a járási hivatal ápolási díjat megszüntető és visszafizetésre kötelező határozatában szereplő összeg megfizetésével eleget tett az általa sérelmezett hatósági döntésnek. Az ombudsman megállapította, hogy a hatóság jogsértő módon járt el akkor, amikor a közigazgatási per indítása kapcsán annak a költsége tekintetében, illetve a keresetlevél benyújtására szolgáló nyomtatvány használatát érintően adott nem megfelelő tájékoztatást, valamint a panaszos saját szerkesztésében benyújtott jogorvoslati kérelem bírósághoz történő továbbításának elmulasztásával akadályozta a jogorvoslati jogának érvényesítését.

Az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy a panaszos ügyében eljáró hatóságok a rokkantsági ellátás kezdő időpontjának a panaszos rendelkezése hiányában történő megállapításával, továbbá a jogosulatlanul igénybe vett ápolási díj tekintetében a rosszhiszeműség kezdetének a rokkantsági ellátásra való jogosultság kezdő napjával fennálló meghatározásával a jogbiztonság követelményével és a tisztességes hatósági eljáráshoz való joggal összefüggő visszásságot okoztak. Az ombudsman felkérte a kormányhivatal vezetőjét, hogy hívja fel az érintett két szervezeti egység ügyintézőinek figyelmét a jogszabályoknak megfelelő eljárásra, különös figyelemmel a közigazgatási hatósági eljárás alapelveire és alapvető, garanciális szabályaira.

A jelentés utóélete

A *kormányhivatal vezetője* válaszában arról tájékoztatta az alapvető jogok biztosát, hogy a jelentésben foglaltakat beépítették a Hivatal folyamataiba. A jelentésben rögzítetteket pedig megismertették az érintett szervezeti egységek vezetőivel, és utasította őket, hogy az irányításuk alá tartozó munkatársak figyelmét hívják fel a jogszabályoknak, a közigazgatási hatósági eljárás alapelveinek és alapvető szabályainak megfelelő eljárásra, emellett a jövőben törekednek a szervezeti egységek közötti szorosabb szakmai egyeztetésre. Az alapvető jogok biztosa az ajánlása nyomán tett intézkedéssel egyetértett, a jelentésre adott választ elfogadta.

2023-ban az alapvető jogok biztosa két olyan ügy vizsgálatát is jelentés kiadásával zárta le, amelyben a bentlakásos szociális intézményben kialakult súlyos ágyipoloska-fertőzés megelőzésével, illetve kezelésével kapcsolatos visszasságokat, problémákat tárt fel.

A kiskunhalasi Bács-Kiskun Megyei „Bárka” Integrált Szociális Intézményben ágyipoloska-fertőzés kezelésével összefüggő vizsgálat

AJB-817/2023. Több panaszos fordult az alapvető jogok biztosához a Bács-Kiskun Megyei „Bárka” Integrált Szociális Intézményben fennálló ágyipoloska-fertőzéssel kapcsolatban. Az alapvető jogok biztosa vizsgálatot indított és megkereste a járási hivatal népegészségügyi osztályát vezető járási tisztifőorvost, az intézményt fenntartó SZGYF vármegyei kirendeltségének vezetőjét, az intézmény vezetőjétől pedig az ombudsman munkatársa rövid úton kért tájékoztatást.

A vizsgálat során feltártak szerint az intézmény több osztályát érintő ágyipoloska-fertőzés 2022 áprilisában jelentkezett. A fertőzöttség megszüntetése érdekében az intézmény, a fenntartó közreműködésével a rendszeres irtás mellett egyéb intézkedéseket is foganatosított. A járási tisztiorvos is tudomást szerzett az ágyi poloskák elszaporodásáról, ezért igyekezett aktívan közreműködni az egészségügyi kártevők elleni védekezésben. Mindezek sikertelensége okán azonban még 2023 januárjában sem tudták az ágyi poloskák jelenlétét felszámolni. Jelentésében az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy az intézményben az ellátottakat érintően az egészségügyi kártevők jelenléte miatt kialakult, illetve tartósan fennálló, testi-lelki egészségükre káros ellátási körülmények a jogbiztonság követelményével, valamint az ellátottak szociális biztonságához és az emberi méltósághoz való jogával összefüggő súlyos visszásságot okoztak.

Az ombudsman felkérte a belügyminisztert mint a szociálpolitikáért felelős minisztert, hogy a rendelkezésre álló

eszközökkel segítse elő az intézményben fennálló ágyipoloska-fertőzöttség felszámolását, biztosítva ezzel a kiszolgáltatott helyzetű ellátott személyek alapvető jogának érvényesülését. Az alapvető jogok biztosa kezdeményezte a miniszternél, hogy fontolja meg a fertőző betegségek és a járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről szóló rendelet mellékletének a kiegészítését, az ágyi poloskával szembeni megelőző védekezésre kötelezett intézmények körének kibővítését a bentlakásos szociális otthonokkal.

A jelentés utóélete

A *belügyminiszter* a jelentésre adott első válaszában jelezte, hogy a rendelet módosításához szükséges egyeztetések eredményével kapcsolatosan később tud tájékoztatást adni. Később a miniszter arról számolt be, hogy a Pénzügyminisztérium bevonásával megvizsgálták, hogy a gyakoribb irtószeres kezelés előírása milyen mértékű költségvetési többletforrást igényel. Jelezte, hogy a SZGYF által fenntartott intézmények közül a 2022-es évben 48 intézményben történt poloskairtás, ennek költsége megközelítőleg 89 millió forint volt. Kiemelte, hogy amennyiben a bentlakást nyújtó intézményekben az évi kétszeri preventív irtást a jövőben kötelező jelleggel előírnák, a teljes költség a fent megjelölt összeg több mint háromszorosát tenné ki. Jelezte, hogy a Pénzügyminisztériummal lefolytatott egyeztetések eredménye szerint a jelenlegi költségvetési keretek nem teszik lehetővé a szükséges jogszabály-módosítás végrehajtását. A költségvetési többlettámogatás biztosításának lehetőségét ugyanakkor folyamatosan vizsgálni fogják.

A szentgotthárdi Vas Vármegyei Rábaparti Integrált Szociális Intézményben történt ágyipoloska-fertőzéssel összefüggő vizsgálat

AJB-3245/2023. 2023-ban több panaszos is beadvánnyal fordult az alapvető jogok biztosához a Vas Vármegyei Rábaparti Integrált Szociális Intézményben fennálló akut ágyipoloska-fertőzöttség kapcsán. Az ombudsman vizsgálatot indított és ennek során megkereste az intézmény vezetőjét, továbbá az intézményfenntartó SZGYF vármegyei kirendeltségének osztályvezetőjét az ügyben. A vizsgálat során feltártak szerint az intézményben 2018 óta fennálló ágyipoloska-fertőzés kapcsán az évek során megtett mentesítési kísérletek elégtelennek bizonyultak. Előreláthatólag az intézmény által megküldött „Intézkedési terv” szerint a 2024-es évben sikerülhet a fertőzés megfékezése és az okozott károk helyreállítása, rendkívüli erőfeszítések, kényelmetlenség és költségek árán.

Az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy az intézményben csaknem öt éve fennálló ágyipoloska-fertőzés, az annak megszüntetése érdekében tett intézkedések a jogszabályi kötelezettségek teljesítésének eredménytelensége a jogbiztonság követelménye sérelmét idézte elő. Az ombudsman rámutatott, hogy a kiterjedt fertőzés okozta viszontagságos, méltatlan ellátási körülmények pedig az intézményben élő fogyatékkal élő személyek vonatkozásában a megalázó bánásmód tilalmával, az emberi méltósághoz való joggal összefüggő visszásságot okoztak, továbbá nem feleltek meg az irányadó nemzetközi emberi jogi kötelezettségeknek sem.

Az alapvető jogok biztosa ebben a jelentésében is felkérte a belügyminisztert arra, hogy a rendelkezésére álló eszközökkel segítse elő az intézményben fennálló ágyipoloska-fertőzöttség felszámolását, biztosítva ezzel a kiszolgáltatott, fogyatékkal élő ellátott személyek méltó életkörülményeit. Az ombudsman – fenntartva a korábbi jelentésében megfogalmazott ajánlását – kezdeményezte a belügyminiszternél, hogy fontolja meg a fertőző betegségek és a járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről szóló rendelet mellékletének a kiegészítését, az ágyi poloskával szembeni megelőző védekezésre kötelezett intézmények körének kibővítését a bentlakásos szociális otthonokkal.

A jelentés utóélete

A *belügyminiszter* a válaszlevelében részletesen tájékoztatta az ombudsmant az intézményben fennálló ágyipoloska-fertőzöttség felszámolása érdekében eddig megtett intézkedésekről. A rendelet módosítására vonatkozó javaslattal kapcsolatban a miniszter arról tájékoztatta az alapvető jogok biztosát, hogy a szükséges költségvetési források rendelkezésre állása esetén a rendelet előírásait az ágyi poloskák rendszeres, kö-

telező irtására vonatkozóan a bentlakást nyújtó szociális intézményekre is ki fogják terjeszteni. Az alapvető jogok biztosa hangsúlyozta: mivel egy rendkívül kiszolgáltatott társadalmi csoport szociális ellátásának körülményeiről van szó, bízik abban, hogy a jogszabályi rendelkezések megalkotására mihamarabb sor kerülhet.

4.2.2. AZ IDŐSEK JOGAINAK VÉDELME AZ IDŐSÜGY INTÉZMÉNYI OLDALA KAPCSÁN

Az **időskor** a rászorultságot, a kiszolgáltatott helyzetet előidéző körülményként különös módon érinti a társadalom érzékenységét. Az **időssügy** kapcsán lényeges arra rámutatni, hogy nem tisztán alapjogi, hanem elsősorban társadalomtudományi kérdéssről van szó, a vizsgálatok így főleg az intézményi ellátásra reflektáltak. Alapkérdés, hogy pontosan ki számít idősnek, ennek kapcsán ugyanis nincsen teljes konszenzus, különösen a várható élettartamban mutatkozó eltérésekre: az idősödés a 60. életévben kezdődhet, az időskort 75 éves kortól szokták számítani. Lényeges azonban azt is kiemelni, hogy nincsen tipikus időskorú ember. Egyes 75 évesek fizikai és szellemi képességei hasonlóak sok 50 éveséhez, míg mások 75 évnél már sokkal fiatalabb korukban tapasztalják a jelentős csökkenést e képességeikben. Minden országnak, így hazánknak is nagy kihívásokkal kell szembenéznie annak érdekében, hogy egészségügyi és szociális rendszere készen álljon arra, hogy a lehető legtöbbet hozza ki a demográfiai változásból.

Az alapvető jogok biztosa 2023-ban az idősök világnapján kiadott közleményében felhívta a figyelmet arra, hogy közös felelősségünk a méltó, aktív, önálló és egészséges időskor, az idős embereket körülvevő empátikus, szolidáris és támogató társadalmi közeg megteremtése és fenntartása. Kulcskérdés, hogy az időskort, amelynek nincsenek egzakt, években kifejezhető határvonalai, ne a stigmatizálás, a gyengeség és a tehetetlenség bélyege, hanem az elismerés és tisztelet övezzék. A generációk közötti hidak építése, a kölcsönös figyelem, gondolkodás, együttműködés nélkül nincsen sikeres társadalom.

A szerencsi Gyémántkapu Idősek Otthona Levendula Ház működésével összefüggésben folytatott vizsgálat

AJB-324/2023. Egy hozzátartozó fordult panaszbeadvánnyal az alapvető jogok biztosához egy Borsod-Abaúj-Zemplén megyei idősotthon működése kapcsán, amelyben elsődlegesen az édesapja elhalálása kapcsán a gondozási körülményeket sérelmezte. A panaszos elmondása szerint az édesapjának nem volt megfelelő a gyógyszerzése és ápolása, az otthonban a beköltözést követően rövid időn belül – a megfelelő gondoskodás hiánya miatt – elhunynak az idős emberek. Az ombudsman az ügyben az illetékes vármegyei kormányhivatalt kérte fel az otthon működésének vizsgálatára, amely eljárásába bevonta az illetékes járási hivatal népegészségügyi osztályát és szakértőként rendelte ki a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóságot.

A kormányhivatal vizsgálata az idősök gondozásával, a panaszos édesapjának ápolása, gondozása, az intézmény orvosának szakmai munkája, a középsúlyos demenciával élő idős férfi gyógyszerelése kapcsán nem tárt fel szakmai mulasztást. A panaszos édesapja életkorának, egészségügyi állapotának megfelelő ápolás-gondozásban, egészségügyi ellátásban részesült. A hatóság azonban számos dokumentációs hiányosságot talált: a gondozási dokumentációval kapcsolatban megállapította, hogy az sablonos, nem kellő alapossgal kidolgozott, nem tükrözi az egyéni bánásmódot, a folyamatok, feladatok, felelősök nem azonosíthatók be egyértelműen, nem tartalmazza az állapotváltozással kapcsolatos jelzéseket az intézmény orvosa felé.

Az alapvető jogok biztosa a jelentésében rögzítette, hogy az egyéni gondozási terv a bentlakásos intézményben folyó szakmai munka egyik alappillére. Tartalmazza mindazokat a szempontokat és feladatokat, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a bentlakásos intézményekben élő személyek gondozása egyéni szükségleteik figyelembevételével, azokra reagálva történhessen meg. Az egyéni gondozási terv megléte és a gondozási tevékenység során az abban foglaltak követése, az ellátottak gondozási dokumentációjának pontos vezetése elengedhetetlen ahhoz, hogy a lakók személyre szabott gondozásban részesülhessenek, egyéni szükségleteik, speciális helyzetük vagy állapotuk alapján az egyéni ellátás, szolgáltatás igénybevitelére való joguk érvényesülni tudjon.

A jelentés kitért arra, hogy a demens időseket gondozó otthonban nem készült külön szabályzat a korlátozó intézkedések alkalmazásának eljárásrendjéről. E körben ismét felmerült az a probléma, hogy miközben a korlátozó intézkedések eljárásrendje részletesen megtalálható a jogszabályokban, a korlátozó intézkedésnek nem minősülő, testi épség megóvását célzó intézkedések alkalmazásának eljárásrendjére, dokumentációs előírásaira a jogszabályok nem tartalmaznak rendelkezéseket. Utóbbi intézkedések nagyban érintik azonban az ellátottak

alapvető jogait, így az emberi méltósághoz, személyes szabadsághoz való jogát, emellett a gyakorlatban könnyen válhatnak óvó intézkedésből az ellátottak jogait korlátozó intézkedéssé. Lényeges ezért, hogy alkalmazásukra szintén szoros felügyelet, kontroll alatt kerüljön sor.

A cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alatt álló idős férfi hozzátartozója az intézményhez eljuttatott nyilatkozatában azt kérte, hogy édesapja állapotrosszabbodása esetén mentőt, orvosi ügyeletet ne hívjanak hozzá, klinikai halál esetén újraélesztését elutasítja. Egyúttal kérte az intézményt, hogy a rendelkezésre álló eszközökkel és korlátok között gondoskodjon édesapja jelenlegi állapotának fenntartásáról. A vizsgálat megállapította, hogy a nyilatkozatot tevő hozzátartozó nem volt a néhai lakó törvényes képviselője, a jogszabályi rendelkezések alapján ilyen tartalmú nyilatkozatot érvényesen nem is tehetett volna, illetve azt az intézmény nem vehette figyelembe. A nyilatkozat tartalmát a törvényes képviselő azonban nem ismerte, arról őt az intézmény nem tájékoztatta, amellyel egyértelműen jogsértő módon járt el.

A feltárt dokumentációs, korlátozó intézkedésekkel összefüggő, a néhai lakó egészségügyi önrendelkezési jogát érintő jogsértések miatt az ombudsman az emberi méltósághoz, valamint az egészségügyi önrendelkezéshez való joggal összefüggő visszasságot állapított meg. Az eljárás során a kormányhivatal határozatban kötelezte az intézményt a hiányosságok pótlására, az érintett dolgozók továbbképzésen történő részvételének biztosítására. A feltárt hiányosságokat az intézmény orvosolta, így az alapvető jogok biztosa felkérte az intézmény vezetőjét, hogy gondoskodjon az ellátotti dokumentációk pontos vezetéséről, fordítson fokozott figyelmet arra, hogy a feltárt hiányosságok a jövőben ne fordulhassanak elő. Felkérte továbbá arra is, hogy a jövőben is kísérje fokozott figyelemmel, segítse az intézmény jogszabályszerű működését, hogy az intézményben élő ellátottak alapjogai maradéktalanul érvényesüljenek. Az alapvető jogok biztosa jelentésében kiemelte: a bentlakásos szociális intézmények működésének biztonsága, a lakók és hozzátartozóik bizalma jelentős mértékben függ a jól dokumentált, szakszerű ellátások minőségétől, a magas ellátási szükséglettel élő idős emberek gondozása során gyakorolt megfelelő bánásmódtól. Jelentős minőségbiztosítási elemnek minősül így a törvényes, szakszerű működést segítő, kontrolláló szervezetek transzparens és hatékony munkája.

A jelentés utóélete

Az *intézmény vezetője* a jelentésben foglaltakat elfogadta és rendelkezett a javasolt intézkedések megvalósulásáról. A *kormányhivatal vezetője* egyetértett a jelentésben foglaltakkal, és jelezte, hogy a továbbiakban is fokozott figyelemmel kíséri az intézményben a jogszerű működés biztosítását és az ellátottak alapvető jogainak maradéktalan érvényesülését. Az alapvető jogok biztosa válaszában a jelentésre adott válaszokat, a megtett intézkedéseket elfogadta.

Speciális fókuszú ombudsmani intézménylátogatások a bentlakásos szociális intézményekben

Az ombudsman tevékenysége során különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával megkülönböztetett figyelmet fordít a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok, köztük a bentlakásos intézményben élő idős személyek jogainak védelmére. Az alapvető jogok biztosa ezért – panasz és ombudsmani előzmény nélkül is – kiemelten fontosnak tartja a bentlakásos intézményekben élők helyzetének, körülményeinek monitorozását.

A Zalaegerszegi Gondozási Központ Idősek Otthonában és az Idősek Gondozó Házában tett ombudsmani látogatás

AJB-4122/2023. Az alapvető jogok biztosa és munkatársai a Zalaegerszegi Gondozási Központ két szolgáltatási helyszínén, az Idősek Otthonában, valamint az Idősek Gondozó Házában 2023. október 26-án személyesen tettek látogatást Zalaegerszegen. A látogatás tapasztalatai alapján készült, az ellátottak jogaira gyakorolt hatás szempontjain alapuló vizsgálatról készült jelentés a látogatáson jelen lévő vezetők által elmondottakat, az ott élő idősök körülményeinek megtekintése alapján levont következtetéseket és megállapításokat tartalmazza.

A jelentés megállapította, hogy a Zalaegerszegi Gondozási Központ szolgáltatási helyeinek működési, tárgyi feltételei, az ellátás igénybevétele, a teljes körű ellátás részeként nyújtott szolgáltatások, az ellátottak jogainak érvényesülését szem előtt tartó feladatellátás megfelel a jogszabályi előírásoknak. A személyi feltételek kapcsán ugyanakkor a jelentés kiemelte, hogy az előforduló hiányosság, illetve több álláshely folyamatos betöltését érintő bizonytalanság az ellátottak alapjogait érintő visszasság veszélyét hordozza. A látogatás tapasztalatai alapján az alapvető jogok biztosa hangsúlyozta a szociális ágazatot, a bentlakásos intézményeket érintő létszámproblémák megoldásának szükségességét. Az ombudsman ismét kiemelte azt, hogy az intézményekben folyó szakmai munka, az ellátottak jogainak maradéktalan érvényesülését szolgáló, biztonságos ellátás, feladatvégzés legfontosabb garanciáját a megfelelő számú és szakmai felkészültségű alkalmazottak adják. Az alapvető jogok biztosa köszönetet mondott a Zalaegerszegi Gondozási Központ dolgozóinak az idősgondozás területén való elkötelezett helytállásáért és az ellátottak jogainak biztosítása érdekében tett erőfeszítéseikért. A látogatással összefüggésben az ombudsman intézkedést nem tett, azt figyelemfelhívásnak szánta.

4.2.3. A BETEGEK JOGAINAK ÉRVÉNYESÜLÉSE ÉS AZ EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÓRENDSZER

A betegek, a páciensek jogainak tényleges érvényesülése továbbra is jelentős, érzékeny probléma az egészségügy aktuális helyzetében. Kiemelt fókuszban volt a tárgyévben a pszichiátriai betegek jogainak érvényesülését, az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférést, illetve a betegpanaszok kivizsgálását érintő kérdések. A **betegjogok érvényesülésének változásai**, az elfogadottság dinamikája szempontjából meglehetősen lassú az adaptáció, amely jól tapasztalhatóan eleve növeli a kiszolgáltatottságot, még a járványhelyzetet követő időszakban is. Az egészségügyi szolgáltatók működését érintő gyakori jogszabályi változások az egészségügyi dolgozók, az orvosok, de a vezetők számára is rendkívüli kihívást jelentettek az elmúlt beszámolási időszakban.

A pszichiátriai betegek jogainak védelme és a pszichiátriai ellátás ombudsmani vizsgálata

Az alapvető jogok biztosa 2023-ban két jelentésében vizsgálta a pszichiátriai ellátás kapcsán a betegek jogainak biztosítását, védelmét érintő kérdéseket, intézményi gyakorlatot alapjogi szempontból.

A Nagyatádi Kórház és a Bács-Kiskun Megyei Kórház eljárása a betegek pszichiátriai megfigyelésével összefüggésben

AJB-185/2023. Az alapvető jogok biztosa egy jelentésében két olyan, civil szervezet által két panaszos képviselőben benyújtott beadványt vizsgált, amely szerint a panaszosokat részben akarattal ellenére pszichiátriai megfigyelésre vitték, amely során szabadságukban korlátozták, miközben álláspontjuk szerint nem jelentettek senkire, így önmagukra sem veszélyt, ráadásul az ellátásukat nem dokumentálták megfelelően. A vizsgálat külön is kiemelte az ügyek nyomán az ellátások és a kapott tájékoztatás megfelelő dokumentálására vonatkozó alapkövetelményt.

Az első ügyben egy civil szervezet fordult az ombudsmanhoz a panaszos képviselőjében, a Nagyatádi Kórház Pszichiátriai Osztályán történt ellátását sérelmezve. A beadvány szerint a panaszos maga ment be a kórház sürgősségi osztályára, hogy a pánikbetegsége miatt rendszeresen szedett, de előző nap elfogyott gyógyszereit felírassa. Itt azt állapították meg, hogy az elvonási tünetek miatt rosszul lett lépett fel. Egy pszichiáter szakorvos beszélt vele, aki jelezte, hogy még egy vizsgálatra elkíséri az ápoló, de ehelyett a zárt részlegre vitték fel, ahol elvették a ruháit, majd a telefonját is, mindössze egy telefonhívást engedélyeztek neki. Így tudta felhívni barátját szüleit, akik hamarosan beértek

a kórházba, sikerült elérniük, hogy a panaszost elengedjék. A panaszos azonban időközben kapott gyógyszert, de a dokumentációban azt nem tüntették fel. A panaszos az ellátása kapcsán panaszt nyújtott be a Nemzeti Népegészségügyi Központhoz is, de az eset kivizsgálását követően kizárólag a hiányos dokumentációvezetést állapították meg, így sérelmei kivizsgálását nem tartotta megfelelőnek. Kifogásolta, hogy nem foglalkoztak azzal a ténnyel, hogy a panaszost a személyes szabadságát korlátozva a zárt részlegre helyezték el, miközben nem volt veszélyeztető, közvetlen veszélyeztető állapotban.

A másik ügyben ugyancsak egy civil szervezet kezdeményezte az alapvető jogok biztosának eljárását a panaszos képviselőjében, a Bács-Kiskun Megyei Kórház Pszichiátriai Osztályának eljárását sérelmezve. A beadvány szerint a panaszost mentővel szállították a kórház Sürgősségi Betegellátó Osztályára, mivel előző nap rosszul lett, hosszú időn keresztül nem tudott beszélni. A panaszos kifogásolta, hogy „romló zavartságára” hivatkozva szükségtelenül vitték őt a Sürgősségi Betegellátó Osztályról a Pszichiátriai Osztályra. A bekerüléskor nem volt rajta külsérelmi nyom, ugyanakkor a hazaengedése idején az állapota nem került rögzítésre, noha a panaszos arcának bal felén – állítása szerint – véraláfutások voltak, amiről fényképet is készített. Sérelmezte, hogy a dokumentációban egymással ellentétes állítások szerepelnek, annak ellenére elvették a mobiltelefonját, hogy ilyen előírást az intézmény házirendje nem tartalmaz általában, ő pedig arra semmilyen okot nem adott. Ráadásul nem vizsgálták meg, hogy az alkalmazott terápiás gyógyszerei okozhatták-e az átmeneti zavartságot és a többi tünetét.

A jelentésében az alapvető jogok biztosa általános jelleggel, mindkét panaszügy vonatkozásában kiemelte, hogy megfelelő tájékoztatáson alapuló beleegyezés nélkül nem lehet szó az ellátás igénybevételének önkéntességéről, a kezelési terv kialakításába pedig be kell vonni a pszichiátriai pácienseket is. A jelentés azt is hangsúlyozta, hogy önkéntes betegeket nem lehet korlátozni, így a zárt osztályon (akarattal ellenére) történő elhelyezésük jogellenes gyakorlat. Amennyiben a beteg veszélyeztető, közvetlen veszélyeztető magatartást tanúsít az egészségügyi ellátás során, úgy a sürgősségi gyógykezelés szabályai lépnek életbe, amelynek során értesíteni kell a bíróságot. A betegek rossz bánásmóddal összefüggő panaszait megfelelő alapossgággal kell kivizsgálni, ami nélkülözhetetlenül fontos a nem megfelelő bánásmód megelőzésében. Az esetek kapcsán a jelentés rögzítette azt, hogy a betegjogok gyakorlásának módját az adott intézmény házirendje szabályozhatja, az egészségügyi szolgáltatóknak pedig egyetlen, egységes tartalmú házirendje lehet. A pszichiátriai betegek mint csoportra általánosságban nem vonatkozhatnak a többi betegtől eltérő, hátrányosabban érintő házirendi szabályok.

Az alapvető jogok biztosa felhívta a figyelmet az egészségügyi dokumentáció kiemelt jelentőségére, rámutatott arra, hogy az ellátás folyamatának nyomon követhetősége okán a dokumentációban kiemelten fontos a betegeknek és hozzátartozóiknak adott tájékoztatás tartalmának rögzítése. A dokumentáció

alapján ítéhető meg bizonyíthatóan az ellátás megfelelősége és a betegjogok érvényesülése is. A megfelelő dokumentáció hiányában nem lehet alátámasztani az ellátás megfelelőségét, a beteg és az egészségügyi személyzet esetlegesen ellentmondó állításai esetén a hatóság csak a dokumentumok alapján tud jogilag megalapozottan dönteni. Az ombudsman kiemelte, hogy a szakfelügyeleti eljárások jellemzője, hogy abban megállapítják a dokumentációs hiányosságot, majd emiatt figyelmeztetik az ellátót. Magára a panaszra vonatkozóan azonban vagy eleve nem tudnak érdemi megállapításokat tenni, vagy ellenkezőleg: megállapítják az egészségügyi és szakmai szabályoknak történő megfelelést, úgy, hogy az voltaképpen nem támasztható alá a dokumentációval annak hiányosságai miatt. A kizárólag a dokumentációvezetés hiányosságait megállapító szakvélemény gyakran az adott ellátásra vonatkozó egészségügyi jogszabály megvalósulásának kérdésességét is jelenti egyúttal, amely szakvélemény így – tehát a bizonyíthatóság hiányában – alkalmas lehet számos, az ellátórendszerben fennálló hiányosság és jogsérelem rendszerszintű elfedésére.

Míndezek alapján a jelentés rámutatott, hogy a szabályszerű dokumentációvezetés tehát kiemelt jelentőséggel bír mind az ágazati/szolgáltatói megfelelőség (*compliance*) és kockázatkezelési szempontok, mind pedig az ellátás emberi jogi és felelősségi kérdések utólagos vizsgálhatósága szempontjából. A vizsgált ügyekben az ellátásról készült ambuláns lap, járóbeteg vizsgálati összefoglaló, de az nem tükrözte a beteg önrendelkezési jogának érvényesülését, így az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy a tájékoztatás (tartalmának) hiánya az emberi méltósághoz való jogból levezethető önrendelkezési joggal összefüggésben visszásságot idézett elő.

A jelentés kiemelte azt is, hogy a vizsgált esetek alapját képező „*megfigyelés*” (obszerváció) eltér a hagyományos értelemben vett ambuláns ellátástól, ezért átmenetet jelent a járóbeteg-szakellátás és a fekvőbeteg-szakellátás között. A vonatkozó finanszírozási szabályok alapján az ellátás idejének hossza miatt (kevesebb mint 24 óra) ambuláns, tehát járóbeteg-szakellátásnak minősül, de a pácienseket egy fekvőbeteg osztályon helyezik el meghatározott időre. Így az intézményi házirend fekvőbeteg osztályokra vonatkozó szabályai vonatkoznak rájuk, noha ők maguk – az ellátásuk vonatkozásában – járóbetegnek minősülnek. Ez azt jelenti számukra, hogy egy sokkal inkább szabályozott intézményi „*rezsimbe*” kerülnek, ugyanakkor betegjogaik az egészségügyi törvény garanciális rendelkezései alapján kevésbé védettek járóbetegként.

Az ombudsman a jelentésében több konkrét ajánlással fordult az érintett kórházak vezetéséhez, valamint a megyei irányító intézmény vezetőjéhez. Kezdeményezte emellett az országos tisztifőorvosnál általános jelleggel, hogy az egészségügyi ellátások megfelelőségével összefüggő panaszok kivizsgálása során helyezzenek kiemelt hangsúlyt a dokumentációvezetés megfelelőségére, azon belül is a szóban nyújtott tájékoztató tartalmának rögzítésére.

A jelentés utóélete

Az érintett kórházak és a megyei irányító intézmény vezetői az ajánlásokat elfogadták, de jelezték, hogy a megfigyelés lefolytatására kizárólag a zárt részlegeken van lehetőség megbízottsági okokból. Válaszában az ombudsman kiemelte, hogy önkéntes pszichiátriai megfigyelésről a beteg beleegyezése mellett beszélhetünk, amely csak akkor lehet érvényes, ha a megfigyeléssel összefüggésben azt megelőzően a lényeges körülményekre kiterjedő tájékoztatást kapott. A tájékoztatásnak tehát azt is tartalmaznia kell azt, hogy a pszichiátriai megfigyelés az intézmény zárt részlegén fog történni, illetve, hogy ott milyen szabályok fognak majd érvényesülni.

A nem pszichiátriai osztályon alkalmazott korlátozó intézkedésekkel kapcsolatban folytatott vizsgálat

AJB-1512/2023. Egy panaszos fordult az ombudsmanhoz néhai édesapja egészségügyi ellátásának körülményeit és az őt gondozó bentlakásos otthon értesítési gyakorlatát sérelmezve. A panaszos kifogásolta, hogy az otthon nem értesítette őt édesapja COVID19-gyorstesztjének pozitív eredményéről, illetve arról, hogy mentőt hívtak hozzá. Sérelmezte, hogy noha előzetesen felhívta rá a figyelmet, hogy édesapja esetében ágyrács alkalmazása indokolt, ennek használatára mégsem került sor. Édesapja így a Pécsi Tudományegyetem Központi Klinika Infektológiai Osztályán leesett az ágyról, amelynek során hematóma keletkezett a fején. A későbbiekben a Pulmonológiai Osztályra helyezték át, ahol a panaszos látogatásai során azt tapasztalta, hogy édesapja ki volt kötözve az ágyhoz, és elhanyagolt állapotban volt. A panaszos álláspontja szerint a nem megfelelő bánásmód és ellátás következtében kialakult seb elfertőződésének következtében hunyt el az otthonba történő hazabocsátását követő 11. napon az édesapja. A panaszos jelezte, hogy az ellátás megfelelősége kapcsán korábban panasszal fordult a Nemzeti Népegészségügyi Központot (NNK) vezető országos tisztifőorvoshoz, de a lezárt panaszvizsgálási eljárás – noha részben megalapozottnak találta a panaszt – nem adott választ édesapja kikötözésével kapcsolatban annak okára és jogszerűségére, valamint, hogy hogyan keletkeztek a lábán az elfertőződött sebek.

Az alapvető jogok biztosának átfogó vizsgálata az egészségügyi ellátással összefüggésben több alapjogi visszásságot feltárt: a klinika érintett osztályain komoly dokumentációs hiányosságok merültek fel, amelyeket már az NNK is megállapított korábban. Az ombudsman kiemelte: a dokumentációvezetés hiányosságai gyakran az adott ellátásra vonatkozó egészségügyi jogszabály érvényesülését is kérdésessé teszik, ezzel számos, az ellátórendszerben fennálló hiányosság és jogsérelem

maradhat feltáratlanul. Hangsúlyozta a szabályszerű dokumentációvezetés kiemelt jelentőségét az ágazati/szolgáltatói megfelelés és kockázatkezelési szempontok, mind pedig az ellátás alapjogi vonatkozásai, a felelősségi kérdések utólagos vizsgálhatósága szempontjából.

A korlátozó intézkedések alkalmazásával összefüggésben a fizikai korlátozás tekintetében az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy a korlátozó intézkedés (az ágyhoz rögzítés) napokon keresztül történő alkalmazása a megalázó bánásmód tilalmával összefüggő visszásságot okozott, valamint a személyes szabadsághoz való joggal összefüggő visszásságot valószínűsített meg. A jelentés kiemelte: az erőszakmentes ellátással, a korlátozások elkerülésével összefüggésben mind az egészségügyi intézményeknek helyben, mind az általános szinten magának az államnak objektív intézményvédelmi kötelezettsége körében feladatai vannak a betegjogok védelme terén. Az egészségügyi szolgáltatóknak valóban fontos kötelezettsége a beteg életének, testi épségének megóvása, a betegségből adódó további egészségkárosodás megakadályozása, ugyanakkor az államnak szükséges intézményes garanciákat biztosítani ahhoz, hogy ez a védelem valóban csak a szükséges és arányos mértékben vezessen korlátozásokhoz.

Az ombudsman rámutatott, hogy az intézményes garanciák érintik az egészségügyi szolgáltatók munkafeltételeit alakító jogszabályok koncepciózus, emberi jogi szempontot is érvényesítő alakítását a személyi és a tárgyi feltételrendszer tekintetében, valamint az ellátásmegfelelés mércéjének átlátható módon, korszerű, bizonyítékokon alapuló szakmai irányelvekben történő rögzítését, és a képzést, oktatást. Esetenként a megfelelő számú és képzettségű személyzet hiánya olyan korlátozásokat is eredményezhet, amelyek nem, vagy csak áttételesen, következményként függenek össze a beteg biztonságával. Például ha egy elesett állapotú beteg nem küzd inkontinenciával, rendkívül megalázó lehet számára, ha bepelenkázzák, hiszen neki erre nem volna szüksége, azonban ahhoz, hogy az ágytól idejében elérjen hozzá, vagy időben kapjon segítséget a mellékhelyiségbe történő kijutáshoz, megfelelő számú ápolóra van szükség. Ápolói létszámhiány esetén a nehezen mozgó beteget bepelenkázzák, és ha ő ezt tiltakozása jeléül letépi magáról, erre nem a keze kikötése volna az adekvát megoldás, hanem a számára nyújtott segítség a mellékhelyiségbe jutáshoz vagy az ágytól használatában. Mindezen feladatok ellátása azonban ugyancsak megfelelő számú ápolószemélyzet alkalmazásával tud megvalósulni

Az alapvető jogok biztosa több konkrét javaslattal fordult a klinika vezetése felé, valamint általános jellegű kezdeményezéseket tett az egészségügyért felelős belügyminiszter felé. Így javasolta a jelenlegi szabályozási környezet felülvizsgálatát, és azt, hogy annak nyomán tegye meg a szükséges intézkedéseket az egészségügyi fekvőbeteg-intézményekben a nem pszichiátriai osztályon kezelt betegek esetében alkalmazható korlátozó intézkedések szabályaival összefüggő rendeleti szabályozás megalkotása érdekében. Kezdeményezte a miniszternél az

egészségügyi szolgáltatások nyújtásához szükséges szakmai minimumfeltételekről szóló rendelet (minimumrendelet) hosszú távú módosítási tervének kidolgozását. Felkérte a minisztert végül arra, hogy az Egészségügyi Szakmai Kollégium bevonásával ösztönözze a megfelelő ellátás szakmai hátterét biztosító szakmai irányelvek kidolgozását az ápolásszakma területén.

A jelentés utóélete

A *Klinikai Központ vezetője* elfogadta az ombudsman ajánlásait. A *belügyminiszter* ígéretet tett arra, hogy a nem pszichiátriai osztályon kezelt betegek esetében alkalmazható korlátozó intézkedések szabályai kapcsán az Igazságügyi Minisztériummal együttműködve áttekintik a vonatkozó jogszabályok módosításának szükségességét. A szaktárca válaszában a minimumrendelet hosszú távú módosítási tervének elkészítésével kapcsolatban jelezte, hogy annak a felülvizsgálata jelenleg is folyamatos. Az ápolásszakma területéhez kötődő szakmai irányelvek tekintetében a szaktárca álláspontja szerint nem határozható meg olyan általános érvényű szakmai irányelv, amely a konkrét egészségügyi ellátástól független, annak jellegét az adott egészségügyi ellátás határozza meg.

Az egészségügyi szolgáltatások nyújtása során ionizáló sugárzásnak nem munkaköri kötelezettségük keretében kitétt személyek egészségének védelme

AJB-200/2023. A Betegszervezetek Magyarországi Szövetsége fordult az alapvető jogok biztosához jelzéssel, amelyben az egészségügyi szolgáltatások nyújtása során ionizáló sugárzásnak nem munkaköri kötelezettségük keretében kitétt személyek egészségének védelmét szolgáló jogszabályi előírások – elsősorban az irányadó miniszteri rendeletben meghatározottak – gyakorlati érvényesülésével összefüggésben foglalták meg szakmai, jogi észrevételeiket.

Az ombudsman hivatalból indított vizsgálatot és a jelentésében rámutatott, hogy az utóbbi évtizedekben a nagymértékű tudományos és technológiai fejlődés következtében megnövekedett az orvosi ellátás során alkalmazott ionizáló sugárzással járó eljárások száma. A pontos diagnózis felállításához elkerülhetetlen ionizáló sugárzással járó vizsgálatok (pl. röntgen, mammográf, CT, PET/CT) alkalmazása. Alapvető orvosszakmai törekvés, hogy a páciens az egészség megőrzését, illetve helyreállítását szolgáló eljárások során az észszerűen elérhető legalacsonyabb dózisban érje orvosi sugárterhelés, amely immár a hazai jogi szabályozásban is tükröződik. Az Európai Unió által elfogadott irányelv ugyanis alapvető biztonsági előírásokat határoz meg az ionizáló sugárzás veszélyeinek kitétt személyek egészségének védelme érdekében. Az irányelv előírásai hang-

súlyt fektetnek az orvosi sugárterhelés indokoltságának szükségességére, megerősítik a betegek tájékoztatására, az orvosi eljárásokból származó dózisos nyilvántartására és bejelentésére, a diagnosztikai vonatkoztatási szintek alkalmazására és a dózismérő készülékek rendelkezésre állására vonatkozó követelményekre valamennyi uniós tagállamban.

Az irányelv rendelkezéseit a hazai jogba egy kormányrendelet, továbbá az orvosi sugárterhelés tekintetében a miniszteri rendelet ültette át. A miniszteri rendelet számos új feladatot fogalmazott meg az országos tisztifőorvos, az Egészségügyi Szakmai Kollégium és az egészségügyi szolgáltatók számára, amelyek végrehajtásával azonban aggályok merültek fel.

Az irányelvek meghatározzák az EU-országok által elrendelt célokat, de a megvalósítás módját, eszközeit a tagállamokra bízzák. A tagországoknak az irányelvet az abban meghatározott határidőn belül kell átültetniük a nemzeti jogba. A jogalkotó a rendelet megalkotásával kívánta elérni az irányelvben megfogalmazott célokat az egészségügyi szolgáltatások nyújtása során ionizáló sugárzásnak nem munkaköri kötelezettségük keretében kitétt személyek egészségének védelme terén. A jogalkotási törvény úgy rendelkezik, hogy a jogszabály hatálybalépésének időpontját úgy kell megállapítani, hogy elegendő idő álljon rendelkezésre a jogszabály alkalmazására való felkészülésre. Az irányelvet 2013. december 5-én fogadták el, az Európai Unió Hivatalos Lapjában 2014. január 17-én tették közzé, az ezt követő huszadik napon lépett hatályba. Az irányelv meghatározta, hogy a tagállamoknak úgy kellett hatályba léptetniük azon törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseket, amelyek az irányelvnek történő megfelelést biztosítják, hogy a tagállami gyakorlatok legkésőbb 2018. február 6-ig megfeleljenek az irányelvben rögzítetteknek. Megállapítható tehát elsőként az, hogy az irányelv közzététele és a megfelelésre kijelölt határidő között 4 év állt a tagállamok rendelkezésére a felkészüléshez.

A rendeletet ennek ellenére 2018. július 9-én fogadták el, ami egy nappal később lépett hatályba, a hatálybalépése pillanatában pedig nem volt biztosított az abban rögzített feladatok elvégzése. Az ombudsman szerint az a körülmény, hogy az irányelvet átültető, konkrét elvárásokat és kötelezettségeket meghatározó rendelet a kihirdetése másnapján hatályba lépett és az érintett intézmények széles köre számára alkalmazandóvá vált, és amely intézmények értelemszerűen nem tudták megteremteni a végrehajtáshoz szükséges szakmai, anyagi és technikai hátteret, alkalmas volt arra, hogy a jogállamiság elvével összefüggő visszásságot valósítson meg.

Az eltelt évek során a feladatok címzettjei számos területen értek el előrelépést, azonban még 2023 februárjában sem sikerült maradéktalanul megfelelniük az irányelvben, illetve annak nyomán a rendeletben rögzített garanciális szabályoknak. A jelentés rámutatott arra, hogy az irányelv 28. cikke kiemeli, hogy az orvosi ellátás területén nagymértékű műszaki és tudományos fejlődés következett be, ami észrevehetően megnövelte a betegek sugárterhelését. E tekintetben hangsúlyozza, hogy ezen irányelvnek hangsúlyt kell fektetnie az

orvosi sugárterhelés – és ezen belül a tünetmentes személyek sugárterhelése – indokoltságának szükségességére, és meg kell erősítenie a betegek tájékoztatására, az orvosi eljárásokból származó dózisos nyilvántartására és bejelentésére, a diagnosztikai vonatkoztatási szintek alkalmazására és a dózismérő készülékek rendelkezésre állására vonatkozó követelményeket. Ezzel összefüggésben kiemeli, hogy az Egészségügyi Világszervezet szerint az egészség fogalma az egyén fizikai, mentális és szociális jóléti állapotát jelenti, és nem csupán a betegség vagy a fogyatékosság hiányát.

Mindezekre tekintettel az ombudsman szerint az irányelvben olyan egységes uniós szintű, alapvető garanciákat határoztak meg, amelyek a munkavállalók és a lakosság egészségvédelmét célozzák. Azon garanciák minimumát határozza meg tehát, amelyeket az uniós tagállamok biztosítani kötelesek a nemzeti szabályozásukba történő megfelelő átültetésen keresztül. E garanciák pedig lényegében azt a célt szolgálják, hogy az egészségügyi ellátórendszer az egyes fejlett, ám sugárterheléssel járó diagnosztikai eljárások potenciálisan káros mellékhatásait minél módszeresebben tudja nyomon követni, és végső soron kiküszöbölni, így az egészséghez való jog intézményvédelmi oldalához kapcsolódnak. Emellett a potenciális sugárterhelésnek a betegek számára való tudatosítása, tájékoztatása elősegítené, hogy az érintettek megalapozott, tájékozott döntést tudjanak hozni egészségügyi önrendelkezési joguk gyakorlása keretében.

Az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy az irányelvben lefektetett garanciák nem megfelelő jogszabályi átültetése, illetve a garanciarendszer hiányos, nem megfelelő üzemeltetése az egészséghez való jog vonatkozásában fennálló objektív intézményvédelmi kötelezettségével összefüggő visszásságot okozott. Az ombudsman felkérte az egészségügyért felelős minisztert, hogy a jövőben tartsák szem előtt az irányelvek átültetésével összefüggő határidőket, a kellő felkészülési idő követelményét, valamint felkérte arra, hogy a klinikai auditok beindításához szükséges útmutatókat készíttesse el. Az Országos Kórházi Főigazgatóság (OKFŐ) vezetőjénél azt kezdeményezte, hogy tekintse át, megfelelően biztosított-e a fenntartásában álló egészségügyi intézmények számára a rendeletben foglaltak teljesítéséhez kapcsolódó finanszírozás.

A jelentés utóélete

Az *OKFŐ főigazgatója* tájékoztatta az ombudsmant az ajánlás nyomán, hogy a többletfeladatok és az ionizáló sugárzással járó vizsgálatok berendezéseire vonatkozó új elvárások teljesítéséhez az OKFŐ – a kapcsolódó kiadások fedezetének hiányában – célzott forrást nem biztosított az intézmények számára. Az új elvárások a miniszteri rendelet hatályba lépését megelőzően alkalmazott gépek, berendezések esetén is fennállnak. A 2018. július 10-e után üzembe helyezett gépek, berendezések új elvárásoknak megfelelése is a vonatkozó uniós irányelv hazai

jogba történő illesztésének a következménye. Az ellátások biztosítása mellett számos kapcsolódó kiadás jelentkezik az elvárásoknak történő megfelelés folytán, ezek a működéssel függenek össze. Az intézményi többletköltségek felmérését az OKFŐ elvégzi, azonban a jelenlegi finanszírozási kondíciók mellett – az OKFŐ tájékoztatása szerint – sem az intézmény, sem annak fenntartója nem képes a kiegészítő berendezések beszerzésére, és a folyamatos felülvizsgálatok költségeit, valamint a minőségbiztosítással és a klinikai auditokkal járó kiadásokat biztosítani.

A *belügyminiszter* arról tájékoztatta válaszában az ombudsmant, hogy a szakárca a jogalkotási folyamat során – elsődlegesen a hatálybalépés meghatározásakor – minden esetben szem előtt tartja a kellő felkészülési idő biztosítását. Az alapvető jogok biztosa felhívta ugyanakkor a miniszter figyelmét, hogy a vizsgált esetben a kellő felkészülési idő tényszerűen nem volt biztosítva, és utalt ennek kapcsán arra is, hogy még jelen pillanatban sem felel meg teljes mértékben a magyar intézményi gyakorlat az irányelvben rögzített követelményeknek, noha annak határideje 2018 februárjában lejárt. Az alapvető jogok biztosa egyúttal tájékoztatta arról is a szakárca vezetőjét az OKFŐ főigazgatója válaszában nyomán, hogy a szükséges célforrás nem áll rendelkezésre. Ajánlása fenntartásaként kifejezte reményét a tekintetben, hogy az ajánlások címzettjeinek összehangolt munkájával, a megfelelő költségvetés biztosítása mellett előrelépést lehet elérni a még fennálló feladatok megoldása és így a berendezések biztonságos üzemeltetése érdekében.

Az alapellátási ügyeletet érintő panasz kivizsgálását, az ügyeletre beérkező hívások rögzítését érintő vizsgálat

AJB-173/2023. A Magyar Egészségügyi Szakdolgozói Kamara (MESZK) Győr-Moson-Sopron Megyei Területi Szervezetének Etikai Bizottsága jelzéssel fordult az ombudsmanhoz, amelyben egy alapellátási ügyelet működésével összefüggő problémára hívta fel a figyelmét. Az etikai bizottsághoz érkezett beadvány az egészségügyi ellátás megfelelőségével kapcsolatban is kérdéseket vetett fel. A beadvány szerint a panaszos szülő egy péntek éjszakán kért segítséget lázcsillapításra nem reagáló 41 fok feletti lázzal küzdő gyermekének, akinek szemei bedagadtak és fájdalmi voltak, a családi anamnézisben anafilaxia szerepelt. Az illetékes ügyeleti diszpécser – orvos bevonása nélkül – tájékoztatta a szülőt, hogy panaszával másnap keressék fel a háziorvost rendelési időben, de a gyermek állapotának javítását célzó tanáccsal nem látta el a szülőt. Ezt követően a területi ellátási kötelezettséggel nem rendelkező másik alapellátási ügyelet munkatársai figyelmesen meghallgatták, majd szakszerű tanáccsal látták el a szülőt a gyermek lázának és más, fájdalmas tüneteinek csillapításával összefüggésben, majd a felhőbe feltöltött recepttel is ellátták őket.

Az érintett szülő az ellátás megfelelőségének megállapítása érdekében panasszal élt az illetékes járási hivatal népegészségügyi osztályánál is. A népegészségügyi osztály a vizsgálatát azzal zárta le, hogy a panaszban foglalt kifogás az alapellátási ügyeletet ellátó cég alkalmazásában álló asszisztentst érintik, így a beadványozó forduljon a cég vezetéséhez jogorvoslatért. Az Etikai Bizottság a hozzájuk beérkezett panaszt annak szakmai megfelelősége, személyi és tárgyi feltételek rendelkezésre állása vonatkozásában ugyancsak áttette a népegészségügyi osztályhoz, kérte egyúttal, hogy küldjék meg számukra az alapellátási ügyelet által rögzített hangfelvételt, ha az a hatóság rendelkezésére áll. A népegészségügyi osztály vezető járási tisztifőorvos válaszában tájékoztatta az etikai bizottság elnökét az eljárás során beszerzett információkról, és arról is, hogy hangfelvétel beszerzésére nem került sor, valamint hogy az eljárást a fenti indokolással lezárták.

Az ombudsmani jelentés kiemelte, hogy az egészségügyi ellátórendszer optimális működéséhez elengedhetetlen az, hogy a betegek a megfelelő (szakmailag indokolt legalacsonyabb) ellátási szinteken vegyék igénybe az egészségügyi ellátást. Másik oldalról lényeges az is, hogy a betegek panaszai esetén időben egészségügyi ellátó segítségét kérjék. Az ehhez szükséges egészségügyi ismeretek átadása, az egészségügyi tudatosság kialakítása, fejlesztése több forráson keresztül történhet. A beteg tájékoztatáshoz való joga az önrendelkezési joga gyakorlásának előfeltételén túl az egészségügyi ismeretek, egészségügyi tudatosság fejlesztésének is egyfajta rendszerbe kódolt eszköze.

A jelentés rámutatott, hogy amennyiben egy ellátó ügyi itéli meg, hogy az adott egészségügyi probléma nem az adott egészségügyi ellátási szinten kezelendő, úgy erről kell tájékoztatnia a beteget, megindokolva döntését, átadva az ismereteket. Az alapellátási ügyeletnél segítséget kérő betegek esetében is figyelemmel kell ugyanakkor lenni arra, hogy minden betegnek joga van fájdalomának csillapításához és szenvedéseinek csökkentéséhez.

Az alapellátási esemény dokumentálása kapcsán a jelentés rögzítette, hogy a minimumrendelet lehetővé teszi azt, hogy az alapellátási ügyelet feladatait a hagyományos személyes orvos–beteg találkozás mellett telemedicina útján is elláthassa, ha ez szakmai szempontból lehetséges. Ilyen esetben az egészségügyi szolgáltatóhoz segítségért fordulók adekvát kikérdezését követően, a megfelelő kompetenciákkal rendelkező munkatársnak arról kell döntenie, hogy tanáccsal látja el az érintett személyt, az ügyelet személyes felkeresésére kéri, ügyeleti kocsit küld hozzá vagy értesíti a mentőket. Ezen ellátási folyamatot azonban mindenképpen dokumentálnia kell.

A vizsgálat az alapellátási ügyelet hangrögzítési gyakorlata kapcsán feltárta, hogy az érintett szolgáltató eljárása (így a hangrögzítés a telefonvonalon, majd mindezek automatikus, 1 hét utáni törlése, a megfelelő tájékoztatás hiánya) esetében felmerül a segélykéréssel forduló személyek információs önrendelkezési jogával összefüggő visszasság gyanúja. A jelentés rögzíti, hogy az alapellátási ügyelet működésével összefüggő eset jövőbeni ismétlődését várhatóan kiküszöböli az új alapellátási ügyeleti rendszer bevezetése. Az érintett vármegyében 2023. március 1-jén kezdte meg működését az új ellátási modell, eszerint egy központi telefonszámon érhető el az alapellátási ügyelet. Az Országos Mentőszolgálat kiemelte, hogy a 1830-as számon hívást fogadó szakember rögzített vonalon, protokoll szerint, a panaszok, tünetek alapján dönt arról, hogy elegendő-e a tanácsadás, vagy ügyeleti autót küld, súlyos esetben pedig a rohamkocsit indítja.

A járási hivatal népegészségügyi osztálya általi panaszki-vizsgálás megfelelősége kapcsán az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy nem releváns az eljárás szempontjából az, hogy a panasszal érintett, az egészségügyi ellátás nyújtásához kapcsolódó kifogásolt cselekményt az egészségügyi szolgáltató melyik és milyen státuszú alkalmazottja tanúsította. Nem lehet tehát az eljárás lezárásának alapja, hogy a kifogásolt magatartást nem az orvos, hanem annak asszisztense, diszpécser tanúsította, hiszen e személyek ugyanúgy a működési engedélyt szerzett egészségügyi szolgáltatóval állnak jogviszonyban. A népegészségügyi hatóság a panaszos szülő egyetlen kifogására sem adott választ, intézkedés nem történt. Mindebből következően az ombudsman megállapította, hogy a hatóság a panaszt érdemben nem vizsgálta ki, amellyel a panaszos tisztességes eljáráshoz való jogával összefüggő visszasságot okozott.

A jelentés kiemelte, hogy az egészségügyi államigazgatási szervnek a panasztörvény eszközöket biztosít arra, hogy az eljárása során feltárt hibák okait megszüntesse, a jogszerű, közérdeknek megfelelő állapotot helyreállítsa. A panaszosok

gyakorta nem rendelkeznek olyan jogi, egészségügyi ismeretekkel, hogy tételesen, szabatosan tudják ismertetni beadványaikban a megsértett jogszabályhelyeket. Tapasztalataikat és azon alapuló sérelmeiket írják le, amely alapján a szakértelemmel rendelkező ügyintéző (esetlegesen szakértő igénybevétele mellett) be tudja azonosítani a felhívható jogi, illetőleg szakmai szabályokat vagy azok hiányát. A panasztörvény mint eljárási szabály – az általános közigazgatási rendtartáshoz képest – igen laza keretet jelent a panaszbeadványok kivizsgálása háttéréként. Ugyanakkor üdvözlendő, ha az ebben rejlő lehetőségeket, rugalmasságot az eljáró egészségügyi államigazgatási szerv a probléma gyökerének feltárása – a panaszokban foglalt kifogások vizsgálata – során figyelembe veszi.

Az alapvető jogok biztosa több ajánlást is megfogalmazott, így felkérte a kormányhivatal vezetőjét, hogy a népegészségügyi osztály munkatársai a hozzájuk érkező panaszbeadványok kivizsgálása során az ellátás megfelelőségének vizsgálatára vonatkozóan helyezzenek megfelelő hangsúlyt az egészségügyi szolgáltatók gyakorlatának feltárása, a közérdeknek megfelelő állapot helyreállítása érdekében, másfelől a panasszal érintett alapellátási ügyelet vezetőjét, hogy ha a 2023. március 1-jén hatályba lépett változásokat követően is folytat kép- és hangrögzítési gyakorlatot, úgy azt az irányadó jogi szabályozás által előírt módon folytassa. Az alapvető jogok biztosa az alapellátási ügyelet kép- és hangrögzítési gyakorlatával összefüggésben bejelentéssel fordult a Nemzeti Adatvédelmi és Információs Szabadság Hatóság (NAIH) elnökéhez.

A jelentés utóélete

A *kormányhivatal vezetője* az ajánlást elfogadta, és írásban hívta fel a járási hivatal vezetőjének figyelmét a jelentés releváns megállapításaira, valamint arra, hogy a jövőben az ajánlásnak megfelelően járjon el az egészségügyi szolgáltatókat érintő panaszok kivizsgálása során. Az érintett alapellátási ügyeletet működtető cég ügyvezetője jelezte, hogy a cég alapellátási ügyeletet már nem lát el, végelszámolás alatt áll. A *NAIH elnöke* arról számolt be, hogy ajánlással fordult a Belügyminisztérium felé, hogy jogszabályban rendezzék az alapellátási ügyelet központi telefonszámára (1830) érkező telefonhívások rögzítésével mint adatkezeléssel összefüggő kérdéseket. Az elnök kezdeményezte, hogy a szakárca fogalmazzon meg a 112 egységes segélyhívó rendszer szabályaihoz hasonló adatkezelési előírásokat, és egyértelműen rendezze azt, hogy mikor tekinthető egészségügyi adatnak az alapellátási ügyeletre beérkező telefonhívás rögzített felvétele, és hogy azt – az irányadó feltételekre is figyelemmel – meddig kell őrizni.

A foglalkozási megbetegedés gyanúja bejelentésének elmulasztásával összefüggő vizsgálat

AJB-207/2023. A panaszos a férje megbetegedésének foglalkozás-egészségügyi összefüggéseivel kapcsolatos panaszbeadványával fordult az alapvető jogok biztosához, amelyben sérelmezte, hogy az eljáró egészségügyi intézmények nem kellő időben, valamint nem megfelelő módon jártak el elhunyt férje munkakörülmények okozta korai elhalálzásának megelőzése érdekében.

A beadványozó főként a foglalkozási megbetegedés bejelentésének elmulasztását kifogásolta. Az ügyben korábban eljáró egészségügyi államigazgatási szervek által lefolytatott vizsgálatok annak megállapítására irányultak, hogy a férje megbetegedésének egészségügyi ellátása a vonatkozó szakmai irányelvek, protokollok és módszertani levelek alapján történt-e, jellemzően nem arra koncentráltak azonban, hogy be kellett volna-e jelenteni foglalkozási megbetegedésként utóbb elhunyt férje tüdőrák betegségét, és ha igen, akkor pontosan mely szervnek.

A járási hivatal szakfelügyeleti eljárásának eredménye szerint panaszos férjét érintő foglalkozási megbetegedés gyanúját az Országos Korányi TBC és Pulmonológiai Intézet VIII. Pulmonológiai Osztályán dolgozó, a foglalkozási eredetű azbesztexpozíciót lejegyző és a tüdőrák diagnózisát felállító orvosának kellett volna bejelentenie a kormányhivatalnál a diagnózis felállítását követő 24 órán belül. A járási hivatal ezt követően értesítette a vizsgálat megállapításairól a beteg háziorvosát és az Országos Tisztifőorvosi Hivatalt (OTH) a szükséges intézkedések megtétele érdekében. Az egészségügyért felelős államtitkár tájékoztatása alapján az OTH azért nem tett intézkedéseket, mert a foglalkozás-egészségügyi szakfelügyelő főorvos és az onkológus, valamint a tüdőgyógyász szakfelügyelő főorvosok véleménye eltért egymástól. Az OTH által felkért onkológus és tüdőgyógyász szakfelügyelő főorvosok nem osztották a foglalkozás-egészségügyi szakfelügyelő főorvos véleményét. A bejelentési kötelezettség kérdésessége elsődlegesen abból fakadt, hogy a nem kissejtes carcinoma esetén indokoltan tekinthető-e a tüdőrák foglalkozási megbetegedésként történő bejelentése vagy sem.

Az ombudsman a vizsgálat nyomán a konkrét esetben a hatályos szabályozás figyelembevétele mellett két megállapítást tett. Az irányadó kormányrendelet szerint a foglalkozási megbetegedés vizsgálatára, illetve a foglalkozási eredet véleményezésére a Nemzeti Népegészségügyi és Gyógyszerészeti Központ Munkahigiénés és Foglalkozás-egészségügyi Főosztálya köteles. A foglalkozási betegségek és fokozott expozíciós esetek bejelentéséről szóló miniszteri rendelet tartalmazta a bejelentendő foglalkozási megbetegedések jegyzékét, eszerint a bejelentést a Pulmonológiai Osztály a foglalkozási eredetű azbesztexpozíciót lejegyző és a tüdőrák diagnózist felállító

orvosának kellett volna megtennie a diagnózis felállítását követő 24 órán belül.

A bejelentés indokoltságát támasztja alá az a tény is, hogy az Országos Közegészségügyi Intézet (OKI) Munkahigiénés és Foglalkozás-egészségügyi Igazgatósága a foglalkozási megbetegedés keletkezési körülményeinek munkavédelmi hatósági feltárását követően, a megbetegedést igazoló egészségügyi dokumentáció alapján a foglalkozási megbetegedés gyanú bejelentését „Azbesztpor belégzése által okozott tüdőrák” diagnózissal el is fogadta és nyilvántartásba vette. A jelentésben az ombudsman rámutatott, hogy erre azonban nem került volna sor a panaszos kitartása és a háziorvos utóbb megtett bejelentése nélkül, mivel a foglalkozási megbetegedés gyanú bejelentésére elsődlegesen kötelezett egészségügyi szolgáltató mulasztott.

Az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy a foglalkozási megbetegedés gyanúval összefüggő bejelentési eljárásban, valamint a bejelentés elmulasztásának kivizsgálására indult eljárásban sérült a tisztességes eljáráshoz való jog. Az ombudsman ajánlásában felkérte az Országos Korányi TBC és Pulmonológiai Intézet főigazgatóját, hogy a jövőben a hatályos jogszabályi rendelkezések alapján tegyék meg a foglalkozási megbetegedés gyanú bejelentését, az országos tisztifőorvost pedig arra, hogy a foglalkozási megbetegedés gyanúval is összefüggő beadványok vizsgálata során vegyék figyelembe a jövőben a jelentésben feltárt körülményeket.

A jelentés utóélete

Az *NNGYK vezetője* a válaszlevelében beszámolt az általa megtett intézkedésekről, így az érintett szervezeti egység figyelmének felhívásáról a jelentésben feltárt körülményekre, az Országos Korányi Pulmonológiai Intézet főigazgatója figyelmének felhívásáról az intézmény alkalmazottainak bejelentési kötelezettségére. Jelezte, hogy felkérte az OKFŐ vezetőjét is arra, hogy körlevélben hívja fel a felügyelete alá tartozó fekvőbeteg-gyógyintézetek vezetőinek figyelmét a foglalkozási megbetegedési gyanú bejelentésével összefüggő kötelezettségeikre. Az alapvető jogok biztosa üdvözölte a megtett lépéseket, az NNGYK válaszáat elfogadta.

Az *Országos Korányi Pulmonológiai Intézet főigazgatója* az ombudsmannek beszámolt arról, hogy sor került az informatikai fejlesztés megvalósítására, hogy az egészségügyi dokumentáció vezetésére szolgáló elektronikus rendszerben a kezelőorvos a foglalkozási megbetegedés gyanúját, illetve annak lehetőségét rögzíthesse. Jelezte emellett, hogy átalakították az onkoteam kériólapot, hogy az azbesztexpozíció, veszélyes anyagok/munkahelyek rögzíthessék. A főigazgató körlevelet adott ki továbbá valamennyi intézeti orvos részére, valamint célzott körlevelet a daganatos betegek kivizsgálását és a kezelési terv felállítását meghatározó intézetben belüli orvosi munkacsoport tagjai számára, amelyben a bejelentési kötelezettséggel összefüggő feladataikra és együttműködési kötelezettségükre hívta fel a figyelmet. Az ombudsman a választ elfogadta.

A COVID19-vakcináció kötelező előírásának mint a transzplantációs listára kerülés feltételének alapjogi vizsgálata

AJB-1182/2023. Egy panaszos fordult az ombudsmanhoz azzal, hogy noha egészségi állapota indokolja azt, hogy veseátültetésre kerüljön sor esetében, a felesége pedig az eddig elvégzett keresztpróba alapján alkalmas donor lenne, és neki is adná az egyik veséjét élődonoros szervtranszplantáció keretében, a Semmelweis Egyetem Sebészeti, Transzplantációs és Gasztroenterológiai Klinika mégsem veszi őt fel a várólistára. A klinika arra hivatkozott ugyanis az eljárása során, hogy nincs meg a COVID19 elleni „szükséges számú” védőoltása. Jelezte, hogy a döntésről azonban írásos (indokolással ellátott) dokumentumot nem kapott. A várólistára helyezési kérelme ügyében tehát sem pozitív, sem negatív írásos döntés nem született, a beadvány szerint azt mondták a panaszosnak, „legközelebb már csak akkor keressem őket, ha az oltásigazolással jövőök”. A panaszos mindezt különösen azért tekintette indokolatlan megkülönböztetésnek, mivel korábban már átesett a COVID19-fertőzésen, és vérében megfelelő szintű ellenanyag mutatható ki.

A jelentésben az ombudsman rámutatott, hogy a vesetranszplantációs várólistára vétel esetében jelenleg nem tartalmazza jogszabály a COVID19 elleni védőoltás kötelező felvételét, illetve nem mondja ki recipiens eredetű kontraindikációjaként annak hiányát. Nemcsak a jogszabályi alap hiányzik azonban, hanem az Egészségügyi Szakmai Kollégiumának szakmai irányelve sem tartalmaz ilyen irányú orvosszakmai szabályt, noha a szakmai irányelv megjelenésének dátuma 2021. október 19., azaz már a COVID19-világjárvány hatásainak ismeretében és a vakcinák széles körű rendelkezésre állásának idején adták ki, amely 2024. október 15-ig érvényes.

Az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy a nem megfelelő szabályozási szint, azaz a Magyar Transzplantációs Társaság ajánlása, illetve a tartalmi bizonytalanságok, így a vonatkozó Szakmai Irányelv és a Magyar Transzplantációs Társaság ajánlásának ellentétes tartalma sérti a jogbiztonság követelményét. A tisztességes eljáráshoz fűződő joggal összefüggő visszasságot okoz a formális döntés meghozatalának hiánya, az arról történő írásbeli tájékoztatás elmaradása. A klinika eljárása az oltás beadására kötelezéssel korlátozta az egészségügyi önrendelkezési jogot: amíg a panaszos nem oltja be magát egy egyébként nem kötelező védőoltással megfelelő számban, addig nem veszik fel a várólistára, így pedig a transzplantáció sem lehetséges.

Az ombudsman jelezte, hogy alapjogi oldalról nem tud állást foglalni abban a szakmai kérdésben, hogy indokolt-e a vesetranszplantáció recipiensei esetében a COVID19 elleni védőoltások kötelező előírása. Ha tehát az orvosszakmai álláspont szerint ez megfelelő és arányos intézkedés, úgy szükséges lenne, hogy a Szakmai Kollégium tagozatán keresztül kezdeményezzék, hogy ezt a követel-

ményt a megfelelő szabályozási szinten rögzítsék. Felhívta a figyelmet arra, hogy a transzplantációban résztvevők számára egy egyébként nem kötelező védőoltás igénybevételének előírása mint szükséges előfeltétel a várólistára kerülés (és így a transzplantációhoz való hozzáférés) érdekében nem pusztán orvosszakmai, hanem összetett bioetikai és egyben alapjogi kérdés is. Így komplex jogi-tudományos aspektusok miatt az egyes esetkörök (pl. élődonoros vagy cadaver szervdonáció), a felmentésre okot adó tényezők megfelelő figyelembevétele és mérlegelése nélkülözhetetlen. Kiemelte azt is, hogy nem lehet véletlen, hogy a szakirodalom szerint nem nevezhető homogénnek az egyes országok transzplantációs klinikáinak tekintetében a COVID19 elleni védőoltás felvételére való kötelezés gyakorlata.

Az alapvető jogok biztosa felkérte a Klinikai Központ elnökét, hogy a jogszabályban előírt feltételek teljesülésekor a Transzplantációs Klinika a várólistára vétel iránti kérelmeket referálja elbírálásra a Transzplantációs Bizottság felé, amely a jogszabályok által aktuálisan rögzített szempontrendszer alkalmazza a várólistára vételi kérelmek elbírálásakor. Kezdeményezte, hogy a Transzplantációs Bizottság a várólistára vételi kérelmek esetében az esetleges hiányok pótlására szabjon észszerű határidőt, és annak leteltével hozzon döntést a várólistára vételi kérelmek ügyében, a döntésről a jogszabályoknak megfelelően írásban tájékoztassa a beteget és kezelőorvosát. Felkérte az országos tisztifőorvost, hogy mérje fel az egyes, a jogszabályban meghatározott Transzplantációs Bizottságok recipiensek COVID19 elleni vakcinációjával összefüggő gyakorlatát, és szükség esetén hívja fel őket a jogszabályszerű működésre.

A jelentés utóélete

Az *országos tisztifőorvos* válaszában beszámolt arról, hogy felmérte az az egyes Transzplantációs Bizottságok gyakorlatát, az eredmények azt igazolták, hogy a négy transzplantációs központ nem egységes gyakorlatot folytat: két központ (Budapest és Debrecen) kötelezően kéri az oltást a várólistára való felkerülés/ott-tartás feltételeként, a másik két központ (Pécs és Szeged) ajánlja az oltást, de nem kéri kötelezően a várólistára kerüléshez. E gyakorlat pedig egyértelműen sérti az egészségügyi törvényben megfogalmazott esélyegyenlőségi alapelvet. A Semmelweis Egyetem elnöke nem értett egyet az ajánlással, a viszontválasz szerint azokat az ombudsman fenntartotta.

Az országos tisztifőorvos egyeztetést kezdeményezett a Transzplantációs Bizottságokkal ezt követően, ennek eredményeként a Magyar Transzplantációs Társaság honlapjáról eltávolították a COVID19 elleni vakcinációról szervátültetésre váró és szervátültetett betegek részére szóló ajánlásait. A Szervtranszplantációs Bizottságok elnökei és a Magyar Transzplantációs Társaság javaslata alapján új, rövid tájékoztató készült, amely elérhető az Országos Vérellátó Szolgálat honlapján, alkalmazása 2023. október 25-től megkezdődött a Bizottságoknál. A COVID19 elleni védőoltás a továbbiakban nem feltétele a transzplantációs listára kerülésnek. Az oltás *javasolt* a transzplantációra váróknak és a transzplantációban részesülteknek egyaránt.

Egy kórház panaszra adott válaszájának elmaradásával összefüggésben folytatott vizsgálat

AJB-1217/2023. A panaszos beadványában előadta, hogy édesanyja egészségügyi ellátásával kapcsolatban a Jahn Ferenc Dél-Pesti Kórház és Rendelőintézet vezetőségének címzett panaszlevelére nem kapott választ. Az ombudsman vizsgálatot indított és megkereste a kórház főigazgatóját.

A vizsgálat alapját az képezte, hogy a kórház válaszájának elmaradása okozott-e a panaszos alapjogaival összefüggő viszásságot. A panaszt a beteg elhalálását követően az érintett beteg gyermeke tette, aki azt sérelmezte, hogy az édesanyja halálát a nem megfelelő kórházi ellátás okozta. A kórház vezetőjének magyarázata szerint azért nem reagáltak a panaszos levelére, mert a levél alapján a feladó személyét nem tudták kétséget kizáróan beazonosítani. Az alapvető jogok biztosa szerint azonban nem fogadható el a kórház hivatkozott jogi álláspontja. A nem beazonosítható személyek által tett panaszok esetében ugyanis a kórháznak elsőként vizsgálnia kell, a panasztevő azonosítható-e, továbbá a panaszt tevő és az elhunyt beteg közötti kapcsolatot. Amennyiben ez a beadványban foglaltak alapján nem végezhető el, akkor a beadványtevőt fel kell hívni, hogy azonosítsa magát és támassza alá a közte és az elhunyt közti kapcsolatot.

Az ombudsman mindezek alapján megállapította, hogy a kórház azon téves jogértelmezése, illetve eljárása, amely nyomán válaszadás nélkül hagyta az elhunyt beteg hozzátartójának panaszát, a jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelményével, illetve a panaszos tisztességes eljáráshoz való jogával összefüggő viszásságot okozott. Az alapvető jogok biztosa felkérte a kórház főigazgatóját, hogy vizsgálják ki a panaszos jogosultságát, továbbá szükség szerint hívják fel hiánypótlásra, illetve a jogosultsága megállapítása esetén osszák meg vele a kivizsgálás eredményét, ellenkező esetben pedig tájékoztassák jogosultságának hiányáról. Felkérte a főigazgatót, hogy fontolják meg a kórház jelenlegi panaszkezelési gyakorlatának a jelentésben jelzett szempontok, jó gyakorlatok szerinti átgondolását, illetve átalakítását.

A jelentés utóélete

A kórház főigazgatója válaszában arról tájékoztatta az ombudsmant, hogy 2022. november 1-jétől megváltozott az intézmény panaszkezelési gyakorlata, amely megfelel a jelentésben szereplő szempontoknak és jó gyakorlatoknak. A főigazgató jelezte azt is, hogy megtörtént a panasztevő részletes szóbeli tájékoztatása a panasz kivizsgálásáról a beteg dokumentációjának igénylésekor. Az alapvető jogok biztosa ennek nyomán a jelentésre adott választ elfogadta.

Egy egészségügyi ellátással kapcsolatos panasz kivizsgálásának elhúzódnása tárgyában folytatott vizsgálat

AJB-2860/2023. Több panaszos fordult az ombudsmanhoz, amelyben kifogásolták az egészségügyi ellátásukkal összefüggésben benyújtott panaszuk kivizsgálását, főként a panaszjelzés jelentős elhúzódnását. Véleményük szerint az illetékes járási népegészségügyi osztály nem adott teljes körű választ a kifogásaikra, és aggályosnak találták, hogy a panaszuk kivizsgálását külső, független szakértő bevonása nélkül, a panaszolt egészségügyi intézmény nyilatkozata alapján zárták le. Az alapvető jogok biztosának vizsgálata több viszásságot is feltárt, egyben visszautalt a korábbi gyakorlatára.

A jelentés rögzítette: jellemző, hogy az egészségügyi államigazgatási szerv eljárásának hátteréül szolgáló panasztörvény által meghatározott főszabály szerinti 30 napos ügyintézési időt jelentősen meghaladó általános ügyintézési határidővel zárják le a panaszjelzéseket. Ráadásul számos esetben a panaszosok időközben, a jogszabályi előírás ellenére nem értesülnek a határidő meghosszabbításáról, az ügy állásáról. Az országos tisztifőorvos által lefolytatott belső vizsgálat eredményeként megállapítható, hogy az ellátott feladatok és az ügyintézők létszámának aránytalansága mellett a beérkezett panaszok speciális jellege a legfőbb oka annak, hogy a panaszok kivizsgálása a legtöbb esetben elhúzódnik. Szinte valamennyi esetben szükséges speciális szaktudással rendelkező szakfelügyelő bevonása, jellemzően párhuzamos több szakterületet illetően is annak megállapítása érdekében, hogy az érintett ellátás a szakma szabályai szerint történt-e. A szakfelügyelők gyakorló orvosok, egészségügyi szakemberek, így pedig betegellátási feladataik nagymértékben befolyásolják az egyes ügyekben a válaszadás gyorsaságát.

A jelentés kitért arra, hogy a szakfelügyelő főorvosok az egészségügyi szolgáltatók szakfelügyeletéről szóló rendeletben meghatározott megbízási díjat – iratanyag alapján készített szakvélemény adása esetén bruttó 15 ezer forintot – kapnak az elkészített szakvéleményért, amelynek az elkészítésére fordított idő és a díj összege álláspontjuk szerint teljesen aránytalan. A legtöbb esetben nagyon nehéz olyan szakfelügyelőt találni, aki elvállalja, hogy szakvéleményt ad az adott ügyben, és gyakran előfordul az is, hogy miután a szakfelügyelő előzetesen vállalta az ügyet, az iratanyag megküldését követően összeférhetlenségre, egyéb feladatokra hivatkozással azt visszaadja. A szakfelügyelő főorvosok az eddigi gyakorlat szerint 30 napos határidővel kapták meg véleményezésre a beérkezett panaszokat és egészségügyi dokumentációt, azonban az NNK a szakfelügyelői véleményeket átlagosan 3-6 hónapos határidővel kapja meg, de több esetben az csak 4-9 hónap múlva érkezik. A beérkezett szakvélemények emellett számos esetben nem egyértelműek vagy ellentmondásosak, így azok kiegészítése vagy

pontosítása szükséges. Továbbá, ha a panaszbejelentés alapján több szakterület érintett az ügyben, egyszerre több szakma szakfelügyelő főorvosát kéri fel szakvélemény adására, azonban gyakran előfordul az is, hogy a felkért szakfelügyelő kéri vagy javasolja valamely szakterület szakfelügyelőjének bevonását az ügyben, akiktől ezt követően tudtak szakvéleményt kérni. Az NNK jogi szabályozás hiányában nem tudja a szakfelügyelőket a vonatkozó határidők betartatására kötelezni.

Az országos tisztifőorvos jelezte, hogy a panaszok túlnyomó többsége ápolási kifogásokat is tartalmaz, ami az ápolási szakfelügyelet bevonását teszi szükségessé a kivizsgálásba. Az NNK-ban 2022 januárjáról 2022 júliusáig nem sikerült az országos szakfelügyelői ápoló és az országos vezető ápoló pozíció betöltése, így ápolásszakmai vélemény adására az érintett kormányhivatal ápolási szakmai felügyeletét kérték fel 30 napos határidő meghatározásával a vélemény adására. Az országos tisztifőorvos által megtett intézkedések ugyanakkor az ombudsman véleménye szerint nem feltétlenül elegendőek a viszásság jövőbeni kiküszöböléséhez, amelyhez vélhetően a hatáskörön túlnyúló intézkedések szükségesek a szaktárca részéről. Az alapvető jogok biztosa ezért felkérte az országos tisztifőorvost, hogy az eljárásai során fordítson kiemelt figyelmet a panasztörvényben részletezett határidőkre vonatkozó garanciális szabályok betartására, továbbá, hogy a 2023. július 25-e előtt indult eljárások során tartsa be az ott előírt elhúzódnó ügyintézési határidőről történő tájékoztatási követelményt (ezt követően a jogszabály 6 hónapos határidőben maximálja az eljárási idejét). A kerületi hivatal vezetőjénél kezdeményezte azt, hogy a Népegészségügyi Osztályhoz érkező panaszra minden abban kifogásolt elemre kiterjedő, indokolással ellátott tájékoztatással válaszoljon, az ehhez szükséges különleges szakismeretet pedig a panaszolt intézménytől független forrásból szerezzék be.

A jelentés utóélete

Az országos tisztifőorvos elfogadta a neki címzett ajánlást, miszerint az eljárásai során fordítson kiemelt figyelmet az új panasztörvényben részletezett határidőkre vonatkozó szabályok betartására, továbbá a 2023. július 25-e előtt indult eljárások során tartsa be a régi panasztörvény által is előírt, elhúzódnó ügyintézési határidőről történő tájékoztatási követelményt. A kerületi hivatal vezetője elfogadta az ombudsmani ajánlást és munkaértekezlet keretében hívta fel munkatársai figyelmét arra, hogy a népegészségügyi osztályhoz érkező panaszra minden abban kifogásolt elemre kiterjedő, indokolással ellátott tájékoztatással válaszoljanak, a szükséges különleges szakismeretet pedig a panaszolt intézménytől független forrásból szerezzék be.

4.3. TOVÁBBI KIEMELT OMBUDSMANI ÜGYEK ÉS VIZSGÁLATOK

Az alapvető jogok biztosa 2023-ban a fent bemutatott, egyes kiemelt vizsgálati területeken kiadott jelentéseinek túl **több olyan ügyben folytatott vizsgálatot**, amelyekről érdemes a beszámoló keretében is áttekintést adni. Egyes esetekben a feltárt viszásságok nem vagy nem kizárólagosan az eljáró szervek gyakorlatát érintették, hanem a **jogi szabályozással összefüggő alapjogi-alkotmányossági kérdéseket** is felvetettek.

A családi otthonteremtési kedvezmény igénybevételének jogszabályi feltételei

AJB-1665/2023. Az alapvető jogok biztosa – egy magánszemély beadványa alapján – jelentésében a családi otthonteremtési kedvezmény (CSOK) igénybevételének feltételeivel, az erre vonatkozó jogi szabályozással kapcsolatban tett megállapításokat. A beadvány nyomán áttekintett CSOK-rendeletek ugyanis a családi otthonteremtési kedvezmény igénybevételének feltételeként írták elő, hogy az igénylő meghatározott, hosszabb időn keresztül folyamatosan a társadalombiztosítás ellátásaira jogosultakról, valamint ezen ellátások fedezetéről szóló törvény szerinti biztosított legyen. Kiderült azonban, hogy a megváltozott munkaképességűekre tekintettel rokkantsági ellátásban részesülő személyek az esetek jelentős részében elestek a CSOK igénybevételének lehetőségétől, mivel a társadalombiztosítási szabályok szerinti, folyamatos biztosított jogviszonyra vonatkozó jogszabályi feltételt nem tudták teljesíteni.

Az ügyben az alapvető jogok biztosa vizsgálatot indított és megkereste a kulturális és innovációs minisztert. A miniszter válaszában figyelembevételével megállapítható volt, hogy a biztosítási jogviszony előírása önmagában véve nem tekinthető észszerűtlennek. Az alapvető jogok biztosának eljárása során azonban vizsgálta azt is, hogy e rendelkezés, annak tényleges gyakorlati alkalmazása nem vezet-e jogsérelem veszélyéhez.

A jelentés szerint a fogyatékkal élő, megváltozott munkaképességű személyek csoportján belül egy meghatározható személyi kör vonatkozásában bármely támogatás igénybevételének keresőtevékenységhez kapcsolódása az adott támogatási forma igénybevételéből való kizárását eredményezi. Ezekben az esetekben, amennyiben egyenértékű támogatási lehetőség sem áll az érintettek részére rendelkezésre, a vizsgált feltételrendszer, vagyis a társadalombiztosítási jogviszony megkövetelése – amely általánosságban nem diszkriminatív feltétel – aggályos helyzethez vezethet. A jogszabály alkalmazása során ténylegesen (mindennemű ilyen irányú jogalkotói szándék nélkül) ugyanis a személyek egy csoportja meg nem változtatható

helyzete, fogyatékosága miatt szenved hátrányos elbírálást, kedvezőtlenebb bánásmódot.

A jelentésben az alapvető jogok biztosa hangsúlyozta, hogy – a jogszerűség és jogegyenlőség keretei között – az állami szervek is fokozott figyelmet kell hogy fordítsanak a fogyatékosággal élő személyek problémáinak kezelésére. Az ombudsman álláspontja szerint a CSOK-rendeletek szabályozásának felülvizsgálata egyértelműen hozzájárulna ahhoz, hogy a fogyatékosággal élő személyek életüket a lehető legnagyobb önállósággal, az őket másokkal egyenlően megillető méltósággal élhessék. Az alapvető jogok biztosa ezért felkérte a kulturális és innovációs minisztert, hogy vizsgálja meg a családok otthonteremtésére vonatkozó támogatási rendszer kiterjesztésének lehetőségét olyan módon, hogy a kizárólag rokkantsági ellátásban részesülő személyek részére is lehetővé tegye a vissza nem térítendő családi otthonteremtési kedvezmény vagy azzal egyenértékű támogatás igénybevételét.

A jelentés utóélete

A kulturális és innovációs miniszter tájékoztatta az alapvető jogok biztosát arról, hogy a jelentésben foglaltaknak megfelelően módosították a CSOK-rendeleteket, így – az ombudsman javaslatával összhangban – a megváltozott munkaképességű személynek minősülők részére szélesebb körben tették hozzáférhetővé a családi otthonteremtési kedvezményt. A rendeletek módosítása következtében a megváltozott munkaképességükre tekintettel rokkantsági ellátásban részesülő személyek is igénybe vehetik – valamennyi további jogszabályi feltétel fennállása esetén – a családi otthonteremtési kedvezményt.

A megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatási támogatásának szabályozása

AJB-19/2023. Az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy az a szabályozás, amely nyomán a megváltozott munkaképességű, ellátásban részesülő személyek nem vehetnek részt foglalkoztatást elősegítő állami támogatási programban, a fogyatékosággal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével, az esélyegyenlőségük biztosításával összefüggésben visszasságot okoz, továbbá nem áll összhangban a nemzetközi emberi jogi kötelezettségekkel (CRPD) sem.

A jelentés rögzíti, hogy a megváltozott munkaképességű személyek rehabilitációs ellátás vagy rokkantsági ellátás folyósítása mellett is vállalhatnak munkát, de munkaerőpiaci programokban, foglalkoztatási támogatásban, így a vállalkozóvá válás támogatásában nem részesülhetnek. A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló törvény a foglalkoztatási támogatási programok elérését a regisztrált álláskereső számára biztosítja, akik körébe nem tartoznak bele a rehabilitációs ellátásban vagy rokkantsági ellátásban részesülők.

A vizsgálat során megkeresett minisztériumok válasza szerint a szabályozás a jövedelempótló támogatások halmozódásának elkerülését célozza. Az ombudsman szerint e jogalkotói cél alkotmányosan elfogadható, önmagában nem vet fel alapjogi aggályt. Az ellátáshalmozódás elkerülése, a kiesett jövedelem pótlása, a társadalmi reintegráció, az azonos alapokon álló munkavállalási jog érvényesítésének céljai ugyanakkor ezzel egyidejűleg is biztosíthatók. A foglalkoztatási támogatások, így a vállalkozóvá válás támogatása ugyanis különválasztható volna az álláskeresői járadék alapfeltételétől, az álláskeresőként történő regisztrációtól.

A jelentésben az alapvető jogok biztosa felkérte a belügyminisztert, hogy készítse elő és kezdeményezze a hatályos szabályozás olyan tartalmú módosítását, amely lehetővé teszi, hogy a megváltozott munkaképességű, ellátásban részesülő személyek is foglalkoztatási támogatásban részesülhessenek (vagy annak célcsoportjai lehessenek), anélkül, hogy ehhez szükséges volna a törvény szerinti álláskeresőként történő nyilvántartásba vételük.

A jelentés utóélete

A belügyminiszter válaszában nem vitatta a jelentés megállapításait. Tájékoztatása szerint az ombudsmani javaslatnak eleget tevő esélyegyenlőségi szabályozás előkészítésére azonban aktuálisan nem kerülhet sor, mert a foglalkoztatást elősegítő szolgáltatások jogosulti körének kibővítésére a szükséges költségvetési források jelenleg nem állnak rendelkezésre. A foglalkoztatási aktív eszköztár jelzett bővítése érdekében folyamatosan, a jövőben is vizsgálják a költségvetési támogatás és az uniós források biztosításának lehetőségét.

A szakkonzultánsokra vonatkozó jogi szabályozás vizsgálata

AJB-1084/2023. Az alapvető jogok biztosa jelentésében áttekintette az igazságügyi szakértőkről szóló törvény alapján igénybe vett szakkonzultánsokra vonatkozó jogi szabályozást. A kirendelt igazságügyi szakértő a szakértői vélemény elkészítéséhez szakkonzultáns segítségét veheti igénybe (valamely speciális ismeret igénylő szakkérdésben). Az ombudsmanhoz forduló beadványozó aggályosnak tartotta a szakkonzultáns eljárásának rendjét, jogait, illetve kötelezettségeit illetően a vonatkozó jogi szabályozás hiányosságait. Az alapvető jogok biztosa vizsgálatot indított és a megkeresett igazságügyi miniszter választát is figyelembe véve rámutatott, hogy a szakkonzultánsok eljárására vonatkozó rendelkezések alkotmányos szempontból nem vetnek fel általános jellegű aggályokat, a hiányosságok nem sértik a jogbiztonság követelményét.

Az alapvető jogok biztosa ugyanakkor megállapította, hogy a pártatlanság követelményét nem csupán a szakértő, hanem a szakkonzultáns oldalán is biztosítani kell. Ennek eljárásjogi garanciái azonban hiányoznak a szabályozásból, nem biztosított megfelelően, hogy a szakkonzultáns elfogultsága, ellenérdekeltsége, összeférhetetlensége vizsgálat tárgya legyen az eljárásban. E körülmény pedig a tisztességes eljáráshoz és a jogorvoslathoz való jog sérelmének közvetlen veszélyével jár. Az ombudsman ezért felkérte az igazságügyi minisztert, hogy vizsgálja meg a szakkonzultánsokra vonatkozó szabályozás módosításának, így különösen a szakkonzultánsok esetleges összeférhetetlenségének vizsgálatát biztosító rendelkezések beiktatásának lehetőségét.

A jelentés utóélete

A jelentésre adott válaszában az igazságügyi miniszter jelezte, hogy a felvetett kérdéskör kapcsán széles körű vizsgálat lefolytatását tartja indokoltnak, ideértve az egyes eljárási kódexek összehangolt áttekintését is. A jogszabály-módosítás lehetőségének áttekintése érdekében az érintett szervek, intézmények és szervezetek bevonásával szakmai konzultációra kerül sor.

A sürgősségi betegellátást végző mentőjárművek vezetéséhez szükséges vezetői engedélyek szabályozásával összefüggésben

AJB-599/2023. Az alapvető jogok biztosa jelentésében a sürgősségi betegellátást végző mentőjárművek vezetéséhez szükséges vezetői engedélyek szabályozásának kérdéseivel összefüggésben tett megállapításokat. Az ombudsmanhoz forduló panaszos a beadványában azt sérelmezte, hogy a hatályos jogi szabályozás alapján „B” kategóriás jogosítvánnyal, belföldön a 3500 kg-ot meghaladó, de 4250 kg-ot meg nem haladó megengedett legnagyobb össztömegű, pótkocsi nélküli jármű abban az esetben vezethető, ha az az Országos Mentőszolgálat és a Magyar Légimentő Nonprofit Kft. sürgősségi betegellátást végző mentőjárműve. Más szervezet mentőautóit nem lehet „B” kategóriás jogosítvánnyal vezetni.

Az alapvető jogok biztosa vizsgálata során megkereste az építési és közlekedési minisztert, akinek a válaszából kiderült, hogy a szabály megalkotása nem egy rögzített szempontrendszer alapján történt. A jogalkotás azon alapult, hogy egyes szervezetek a rájuk vonatkozó kedvezőbb szabályozás iránti igénnyel éltek a jogalkotási folyamat során, míg mások nem. Az ombudsman megállapította, hogy az ennek nyomán kialakult jogi helyzet sérti a jogbiztonság követelményét. Az alapvető jogok biztosa jelentésben a miniszter figyelmébe ajánlotta, hogy vizsgálja meg a vizsgált szabályozás az országban működő többi sürgősségi betegellátást végző szervezet javára történő kiterjesztésének a lehetőségét, a jogszabály-módosítás előkészítése során pedig a sürgősségi betegellátást is végző szervezetek érdemi bevonásával járjon el.

A napi pihenőidő biztosításával összefüggő szabályozás kapcsán folytatott vizsgálat

AJB-1125/2023. Az alapvető jogok biztosa jelentésében egy szakszervezet beadványa alapján a munka törvénykönyvének napi pihenőidő biztosítására vonatkozó, 2023. január 1-jétől hatályos rendelkezését vizsgálta. E rendelkezés alapján az egyenlőtlen munkarendben dolgozó munkavállalók számára nem volt biztosított a heti pihenőidő kiadásakor az őket megillető napi pihenőidő. Az ügyben az alapvető jogok biztosa megkereste a gazdaságfejlesztési minisztert, aki jelezte azt, hogy a munkaidő-szervezés egyes szempontjairól szóló EK irányelvnek és az Alaptörvénynek megfelelő munkajogi szabályozás kialakítása folyamatban van.

A Munka törvénykönyvének 2023. január 1-jétől hatályos rendelkezése szerint nem kell napi pihenőidőt beosztani, ha a munkáltató a munka befejezését közvetlenül követő napra munkaidőt nem oszt be vagy rendkívüli munkaidőt nem rendel el. Az alapvető jogok biztosának jelentése megállapította, hogy ezen szabályozás nem egyeztethető össze az Alaptörvény napi és heti pihenőidőhöz, valamint fizetett szabadsághoz való jogra, az egészséghez való jogra, a munkavállalók egészséghez való jogára és a magánszférához való jogra vonatkozó rendelkezéseivel. A vitatott rendelkezés tehát a napi és heti pihenőidőhöz, az egészséghez, a munkavállalók egészségéhez és a magánszférához való jog sérelmét idézte elő.

Az alapvető jogok biztosa a jelentésben intézkedést nem tett, mivel a miniszteri válasz szerint folyamatban van az Európai Bíróság 2023. március 2-án meghozott ítéletének, az abban értelmezett, a munkaidő-szervezés egyes szempontjairól szóló EK irányelvnek, illetve az Alaptörvénynek megfelelő munkajogi szabályozás kialakítása. Az ombudsman jelezte azonban, hogy a kérdéskört érintő szabályozási fejleményeket a jövőben is figyelemmel kíséri.

A KAV Közlekedési Alkalmassági és Vizsgaközpont szakfelülete, ellenőrzése

AJB-14/2023. Az alapvető jogok biztosa egy közúti járművezetői képzési tevékenységet folytató szervezet beadványa alapján tett megállapításokat a KAV Közlekedési Alkalmassági és Vizsgaközpont (KAV) szakfelületeivel, ellenőrzésével kapcsolatban. Az ombudsman megállapította, hogy a KAV nem hoz döntést az ellenőrzési, képzésfelületei tevékenysége során. E döntéseket ugyanis a közlekedési hatóság hozza meg közigazgatási hatósági eljárásban, amely ellen az általános közigazgatási rendtartási törvény rendelkezései szerint jogorvoslattal lehet élni, ebből következően a jogorvoslati jog sérelme nem merült fel az ügyben. Az alapvető jogok biztosa szerint a jogbiztonság követelményének sérelmét vetette fel ugyanakkor, hogy a jogalkotó nem határozta meg egyértelműen a KAV eljárása során alkalmazandó eljárási rendet.

Az alapvető jogok biztosa jelentésében ezért felkerlte a közlekedésért felelős építési és közlekedési minisztert és az általános közigazgatási rendtartásra vonatkozó jogszabályok előkészítéséért felelős igazságügyi minisztert, hogy a KAV ellenőrzésére, szakfelületeire vonatkozó jogszabályi előírásokat vizsgálják meg és kezdeményezzék a KAV eljárása során alkalmazandó eljárási rend szabályozását, és amennyiben az szükséges, további részletes eljárási szabályokat dolgozzanak ki a KAV ellenőrzésére vonatkozóan.

Végrehajtási eljárásokkal kapcsolatos ombudsmani vizsgálatok tapasztalatai

Áttekintve a korábbi évek tapasztalatait, most is megállapítható, hogy a beszámolási időszakban számos, a kétszázat is meghaladó beadványt nyújtottak be végrehajtási eljárások kapcsán. 2023-ban az alapvető jogok biztosa összesen nyolc végrehajtási ügyben adott ki jelentést. Jelezni kell, hogy a végrehajtási eljárásokkal összefüggő ügyek többségében – az előző évekhez hasonlóan – nem indulhatott ombudsmani vizsgálat, mert olyan kérdéseket érintettek, amelyekben bírósági eljárás indult, vagy már megszületett a bíróság döntése. Hatáskör hiányában nem voltak vizsgálhatók azon beadványok sem, amelyekben a panaszosok a végrehajtás jogalapját vagy özszerszerűségét vitatták, illetve a végrehajtást kérő gazdasági társaságok eljárását sérelmezték. Az alapvető jogok biztosa ezekben az ügyekben a végrehajtási eljárás szabályairól, az igénybe vehető jogorvoslati eszközökről való tájékoztatással segítette a panaszosokat.

A bankszámla végrehajtása során alkalmazandó egyes mentességi szabályok érvényesülése

AJB-133/2023. E jelentésében a bankszámla végrehajtása során alkalmazandó egyes mentességi szabályok érvényesülésével összefüggésben foglalt állást az ombudsman. Az ügyben a panaszos havi nettó jövedelme bankszámlán történő jóváírását követően a végrehajtási eljárás következtében a számlájának egyenlege nulla forintra csökkent, és emiatt a megélhetése veszélybe került.

Az alapvető jogok biztosa mindenekelőtt hangsúlyozta, hogy a bankszámla „lenullázása” nem jogalkalmazási hiányosságra vezethető vissza, hanem törvényi előírásokkal függ össze. A jelentés kiadására a végrehajtási eljárás során alkalmazott szabályozási háttér adott okot: a pénzforgalmi szolgáltatóknak a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló törvényben előírt, ún. sorba állítási kötelezettségének a bankszámla végrehajtása során alkalmazandó mentességi szabályok érvényesülésére gyakorolt hatásával kapcsolatban merültek fel kérdések. A jelentés azt az alapesetet járta körül, amikor az adós rendszeres havi jövedelmét bankszámlára folyósítják, és a végrehajtási eljárásban ezt a bankszámlát végrehajtás alá vonja az önálló bírósági végrehajtó.

Az ombudsman hangsúlyozta azt, hogy az adós nettó jövedelme a bankszámlára folyósítást követően már nem jövedelemként, hanem bankszámlán rendelkezésre álló pénzüsszégként kerül végrehajtás alá. Annak ténynek, hogy ezt a jövedelmet a bankszámlára való utalás előtt esetleg terhelte-e letiltás, a bankszámlán történt jóváírást követően nincs relevanciája, vagyis a munkabérré vezetett végrehajtás vonatkozásában előírt törvényi korlátok nem alkalmazandóak.

A sorba állítási szabály hatása kapcsán az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy a bankszámlára kiadott inkasszó érvényesítése nem egy alkalommal, hanem a sorba állítási kötelezettség miatt az adott 35 napos időszakban minden jóváírásra kiterjedően történik. A pénzforgalmi számla végrehajtása során érvényesülő mentességet nem az egyes jóváírásoknál külön-külön, hanem a teljes sorba állítási időszak alatt együttesen kell érvényesítenie a pénzforgalmi szolgáltatóknak. E sorba állítási kötelezettség a bírósági végrehajtási törvényben rögzített adósvédelmi garancia érvényesülését nagymértékben befolyásolja, végső esetben teljes mértékben lerontja. A megélhetést biztosító kiadások fedezetét jelentő jövedelemnek mint bankszámlán jóváírt összegnek a tárgy hónapban történő teljes mértékű elvonását lehetővé tevő jogszabályi környezet az adós anyagi ellehetlenítésének veszélyét hordozza magában, amely így a jogállamiság követelménye, a tisztességes hatósági, valamint a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog sérelmének közvetlen veszélyét jelenti.

A jelentésben az ombudsman a bírósági végrehajtási törvény 2023. január 1-jétől hatályba lépő módosításával összefüggésben megállapította, hogy a jogalkotó által megemelt adósvé-

delmi korlátok a sorba állítás teljes időtartamára vonatkozó összeszámítás okán ugyanúgy nem érvényesülnek a második érintett hónap vonatkozásában, mint a korábban hatályos szabályozás alkalmazása során. A jelentésben az ombudsman ezért felkerlte az igazságügyi minisztert, hogy – szükség esetén a gazdaságfejlesztési miniszterrel egyeztetve – fontolja meg a bírósági végrehajtási törvény olyan tartalmú módosítását, amely pénzforgalmi számla egyenlegének végrehajtás alá vonása során a sorba állítás teljes időtartama alatt, mindkét érintett hónap vonatkozásában biztosítja az adósvédelmi garanciális rendelkezések érvényesülését azon adósok számára, akiknek a jövedelmét bankszámlára folyósítják.

A jelentés utóélete

Az igazságügyi miniszter válaszában arról tájékoztatta az ombudsmant, hogy a probléma összetettségére is figyelemmel várhatóan hosszabb folyamatot igényel a hatósági átutalási megbízásokra vonatkozó szabályok felülvizsgálata. Ehhez ugyanis több szaktárca bevonása is szükséges a jogszabályi koherencia megtartása, illetve az esetlegesen módosuló rendelkezések más eljárásokat, folyamatokat érintő hatásának vizsgálatára érdekében.

Egy önálló bírósági végrehajtó inkasszókibocsátási gyakorlata

AJB-355/2023. Az alapvető jogok biztosa jelentésében egy önálló bírósági végrehajtó inkasszókibocsátási gyakorlatával összefüggésben állapított meg visszasságot. Az ügyben egy gazdasági társaság a vele szemben folytatott végrehajtási eljárásokkal összefüggésben a pénzforgalmi számláinak végrehajtási gyakorlatát sérelmezte. Az önálló bírósági végrehajtó a gazdasági társaság több pénzforgalmi számlájával szemben egyidejűleg nyújtott be a (végrehajtási költségeket is tartalmazó) tartozás összegének megfelelő összegű hatósági átutalási megbízást, az inkasszót. A hatósági átutalási megbízásokat a pénzforgalmi szolgáltató kivétel nélkül teljesítette, ezzel az adós a tartozást többszörösen kifizette, a túlfizetéseket a végrehajtó utóbb visszautalta.

Az alapvető jogok biztosa a jelentésében megállapította, hogy bírósági végrehajtási törvény alapján az önálló bírósági végrehajtónak pénzforgalmi szolgáltatóként elegendő egyszerre egy hatósági átutalási megbízást kiállítania, amit a pénzforgalmi szolgáltató a szükséges mértékben kiterjeszt. A jelentés szerint az a végrehajtói gyakorlat, amely az egy pénzforgalmi szolgáltatónál kezelt számlák vonatkozásában egy végrehajtási eljárásban egyidejűleg több hatósági átutalási megbízást állít ki, a bírósági végrehajtási törvény rendelkezéseivel nem áll összhangban, a tisztességes hatósági eljáráshoz való jogot sérti. Az alapjogsérelem fennállását nem

befolyásolja, hogy a többszörös elvonásra az inkasszók maradéktalan teljesítésével ténylegesen sor kerül-e, vagy másik végletként fedezet hiányában adósi teljesítés egyáltalán nem is történik. Nem teszi jogszerűvé ezt a gyakorlatot az sem, ha a túlfizetést a végrehajtó az adósnak visszautalja. Mindezek alapján az ombudsman megállapította, hogy a végrehajtó által alkalmazott gyakorlat a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő visszásságot okoz.

A hatósági átutalási megbízás alapján teljesítendő összeg megalapozottsága vonatkozásában az adós számláját vezető pénzforgalmi szolgáltató számára ellenőrzési kötelezettséget sem a bírósági végrehajtási eljárásra, sem a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtására vonatkozó jogszabályok nem rögzítenek. A pénzforgalmi szolgáltatók tehát a hatósági átutalási megbízás teljesítése során annak megalapozottságára tekintettel a teljesítést nem kötelesek korlátozni.

Az alapvető jogok biztosa felkérte a végrehajtót, hogy a hatósági átutalási megbízások kibocsátása során a jelentésben foglaltak szem előtt tartásával járjon el. Az ombudsman a jelentését megküldte a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága elnökének és a Magyar Bírósági Végrehajtói Kar hivatalvezetőjének, hogy intézkedjenek annak érdekében, hogy – a kötelező szakmai továbbképzési tananyag részeként, iránymutatás formájában vagy egyéb intézkedés eredményeként – a jelentés tartalmát az önálló bírósági végrehajtók megismerjék.

A jelentés utóélete

A kezdeményezésre a végrehajtó határidőben nem válaszolt, az ombudsmannak így a részére sürgetést kellett kiküldeni. A Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatóságának elnöke a válaszában jelezte, hogy az önálló bírósági végrehajtók és az önálló bírósági végrehajtó-helyettesek kötelező szakmai továbbképzését jogszabály alapján szervező és lebonyolító Igazságügyi Szolgálatok Jogakadémiája felé jelzéssel fog élni abból a célból, hogy a szakmai továbbképzés programjának részeként a jelentés tartalmát – az abban feltárt jogsértő gyakorlat megszüntetése érdekében – a továbbképzésre kötelezett személyek megismerjék.

Egy gyermektartásdíj végrehajtására irányuló eljárás elhúzódsával összefüggő vizsgálat

AJB-3429/2023. Az alapvető jogok biztosa jelentésében egy gyermektartásdíj végrehajtására irányuló eljárás elhúzódsával összefüggésben tárt fel visszásságot. A vizsgált ügyben a gyermektartásdíj gyámhatósági megelőlegezéséhez szükséges végrehajtási iratokat a végrehajtó a végrehajtást kérő panaszos többszöri kérése ellenére sem küldte meg, ezzel összefüggésben a panaszos választ sem kapott. A jelentés feltárta, hogy a beadványozó által kért irat, a gyermektartásdíj megelőlegezéséhez szükséges, a behajthatatlanság igazolását szolgáló jegyzőkönyv kiállítási akadályát a helyszíni eljárás lefolytatásának hiánya jelentette. A végrehajtó a helyszíni eljárás lefolytatására irányuló kötelezettségének az ombudsmani megkeresést követően, pontosabban az beérkezett irat iktatásának napján tett eleget. Az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy a végrehajtó a helyszíni eljárás lefolytatása tekintetében az ügyintézés soronkívüliségére vonatkozó kötelezettségének nem tett eleget, ami a tisztességes eljáráshoz való jogot sértette.

A panaszos a 2023. évben két alkalommal is tájékoztatást kért az ügyében, amelyeket a végrehajtó az ombudsmani megkeresést megelőzően nem adott meg a panaszosnak. Ezzel a mulasztással összefüggésben szintén a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő sérelmet tárt fel az ombudsman. A végrehajtási eljárás elhúzódsága gátolta a panaszost a gyermektartásdíj megelőlegezése iránti igényének érvényesítésében. Az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy a végrehajtó helyszíni eljárás lefolytatására irányuló cselekményének késedelme a panaszos gyermeke mint tartásra jogosult személy tekintetében alapjogi visszásságot okozott.

Az ombudsman felkérte a végrehajtót, hogy haladéktalanul intézkedjen a gyermektartásdíj megelőlegezéséhez szükséges igazolás kiállítása, azon akadályok elhárítása érdekében, amelyek a soron kívüli ügyintézési kötelezettség teljesítését a helyszíni eljárások lefolytatása esetében gátolják. Kezdeményezte, hogy a jövőben fordítson kiemelt figyelmet a gyermektartás behajtására irányuló végrehajtási eljárásokban a soron kívüli ügyintézési, a végrehajtást kérő felé fennálló tájékoztatási kötelezettsége teljesítésére. Az alapvető jogok biztosa a jelentését megküldte a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatóságának elnökének és a Magyar Bírósági Végrehajtói Kar hivatalvezetőjének, hogy mérlegeljék: a jelentésben foglaltak felvetik-e a bírósági végrehajtás foganatosítása során eljáró személyek feyelemi felelősségét.

A jelentés utóélete

A végrehajtó a válasza szerint az ügyben kiállította a behajthatatlansági igazolást és azt megküldte a panaszosnak. A végrehajtó már a megkeresést követően valamennyi folyamatban lévő gyermektartási ügyét átnézte. Az ombudsmani jelentés nyomán pedig ismételt felhívta valamennyi dolgozója figyelmét a gyermektartásdíj behajtására irányuló végrehajtási eljárások soronkívüliségére, valamint utasította őket arra, hogy továbbra is fordítsanak kiemelt figyelmet a gyermektartásdíj behajtására irányuló végrehajtási ügyekre.

A Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatóságának elnöke tájékoztatta az ombudsmant, hogy a jelentés nyomán kezdeményezni fogja a soron kívüli vizsgálat elrendelését az érintett önálló bírósági végrehajtóval szemben, amelyben a gyermektartásdíjra vezetett végrehajtás foganatosítása során alkalmazandó speciális eljárási szabályok betartásának vizsgálatára irányuló ellenőrzés lefolytatását kéri a Magyar Bírósági Végrehajtói Kar hivatali szervének vezetőjétől. Az elnök továbbá megfontolás tárgyává teszi, hogy a Kar hivatali szervének vezetője részére irt levelében a Kar 2024. évi Ellenőrzési Tervének összeállításához kapcsolódóan, a célvizsgálati témakörök meghatározására tett javaslatai között szerepeljen a gyermektartásdíjra vezetett végrehajtás foganatosítása során alkalmazandó speciális garanciák betartásának vizsgálata.

A Magyar Bírósági Végrehajtói Kar hivatalvezetője a jelentésre tett észrevételei mellett indokoltnak tartotta a Kar tagságának figyelmét felhívni a soron kívül végrehajtandó végrehajtási cselekményekre. Ezen túl arról is tájékoztatta az ombudsmant, hogy a gyermekek átadására irányuló végrehajtások tapasztalatairól is tájékoztatni kívánja a Kar elnökségét, hogy az önálló bírósági végrehajtók és önálló bírósági végrehajtó-helyettesek kötelező szakmai továbbképzések oktatási anyagának tematikájában mindkét téma az oktatás részét képezze.

5. AZ ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁNAK KÜLÖN HATÁSKÖREIBEN VÉGZETT TEVÉKENYSÉGE

Az előző fejezet bemutatta az alapvető jogok biztosának alaphatáskörében, a hatóságok eljárásának, illetve döntéseinek alapjogi kontrollja körében végzett tevékenységét. E fejezet pedig az ombudsmannak a tárgyévben a további, külön törvényi hatáskörei keretében zajlott munkáját, vizsgálatait és eredményeit foglalja össze röviden.

5.1. AZ OMBUDSMAN RENDŐRSÉGI PANASZOK VIZSGÁLATÁVAL KAPCSOLATOS HATÁSKÖRE

A 2020-ban létrehozott elkülönült szervezeti egység, az akkori Rendészeti Igazgatóság feladatkörébe tartozik a kifejezetten a Rendőrség, a Terrorelhárítási Központ, a Nemzeti Védelmi Szolgálat és az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság intézkedéseivel, valamint a szabálysértési, a büntetőeljárás, a büntetés-végrehajtási szervek cselekményeivel szembeni panaszok vizsgálata. A 2023. január 1-jétől hatályos módosítás nyomán a Hivatalon belül a **Rendészeti Főigazgatóság** mint elkülönült szervezeti egységként végzi a tevékenységét, amelynek vezetését rendészeti igazgató helyett immár rendészeti főigazgató látja el.

A rendőrségi panasz eljárás sajátosságai

A rendőrségi törvény szerinti **panasz eljárás körében** jogorvoslattal lehet élni a **kifejezetten intézkedésként nevesített rendőri cselekményekkel** (pl. az igazoltatás, az elfogás és előállítás, az elővezetés), valamint a **kényszerítő eszközök** (pl. testi kényszer, bilincs) **alkalmazásával** szemben. Jogorvoslat kérhető a rendőri tevékenységet meghatározó **alapotvő elvek és kötelezettségek** (pl. az intézkedési kötelezettség, az arányosság elve, a segítségnyújtási kötelezettség) **esetleges megsértése** esetén. A rendőrségi intézkedésekhez kapcsolódó egyéb eljárások cselekményei (pl. szabálysértési, büntető-, végrehajtási eljárások) viszont nem tartoznak e körbe: szabályozási keretük, illetve jogorvoslati rendjük is eltérő.

Az alapvető jogok biztosának **rendőrségi panasz eljárásban való szerepe sajátos**: a rendőrségi törvény magát a rendőrség hatósági eljárását egészíti ki az ombudsmani vizsgálat lehetőségével. Alaphatáskörben az ombudsman vizsgálatának előfeltétele, hogy a vizsgálatot kérő kimerítse a rendelkezésére álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket, míg rendőrségi panasz eljárás esetén az **ombudsmani vizsgálat megelőzi a hatóságai panasz eljárásban hozott döntést, közvetlen hatást gyakorolva a rendőrség jogalkalmazói gyakorlatára**. Különösen

jelentős lehet az ombudsman hatása annak fényében, hogy a jelentések címzettjei kifejezetten a **legfőbb rendőrségi vezetők – például az országos rendőrfőkapitány –**, akiknek a jelentésben foglaltakra reagálva kell **végleges hatósági döntést hozniuk** a panaszos ügyében.

Az ombudsman vizsgálata nem automatikus, a panaszosnak minden esetben választania kell, hogy közvetlenül az intézkedést foganatosító rendőri szervhez fordul, vagy kéri, hogy panaszát – az ombudsman vizsgálatát követően – a vizsgált rendőri szerv kilétének megfelelő legfőbb rendőrségi vezető bírálja el. A **párhuzamos döntés lehetősége így tehát kizárt**.

5.1.1. A RENDÉSZETI FŐIGAZGATÓSÁG 2023. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉNEK RÖVID BEMUTATÁSA

A Rendészeti Főigazgatóság a hatékony szakmai együttműködés fenntartása érdekében formális keretek között 2023-ban is rendszeres konzultációkat folytatott az Országos Rendőr-főkapitányság felső vezetőivel, az Ellenőrzési Szolgálat, a Vármegyei Rendőr-főkapitányságok, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság, a Nemzeti Védelmi Szolgálat és a Terrorelhárítási Központ vezetőivel, valamint a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságával, továbbá az érintett rendőrségi szervek felső vezetőivel.

Mindemellett 2023. évben az alapvető jogok biztosa és a rendészeti főigazgató vármegyei rendőr-főkapitányságoknál, rendőrfőkapitányságoknál tett látogatást. A kapott tájékoztatások alapján a látogatások során számos releváns területet érintettek, úgymint a kapitányságok működése és azok fő feladatai, a vármegyék közbiztonsági és bűnügyi helyzete, valamint a rendőri intézkedésekkel szemben benyújtott panaszok, illetve a vármegyékben szolgálatot teljesítő iskolaőrök munkája. A folyamatos együttműködés a rendészeti szervek és az érintett hatóságok között kulcsfontosságú a hatékony párbeszéd fenntartása szempontjából.

Határszemlék

Ukrajna 202. február 24-én történt, Oroszország általi megtámadásával háború robbant ki. A határon átlépő személyek fogadása során kifejezetten fontos szerepet töltek és töltenek be a határvédelmi, idegenrendészeti, valamint általános rendőrségi feladatot ellátó szervek.

A Hivatal, így a Rendészeti Főigazgatóság munkatársai a háború kezdetétől folyamatosan jelen voltak a záhonyi vasútállomáson, a beregsurányi menekülők számára kialakított segítőponton, a BOK Csarnokban kialakított befogadóközpontban.

A munkatársak rendelkezésre álltak és segítséget nyújtottak a menekülők számára abban, hogy minden szükséges információhoz hozzájussanak. Jelenlétük egyben lehetőséget biztosított a magyar hatóságok tevékenységével szembeni panaszok benyújtására, a menekülők fogadásában és ellátásában részt vevők munkájának figyelemmel kísérésére. 2023-ban a menedékesekkel kapcsolatos bánásmóddal összefüggő panasz vagy jelzés nem érkezett a Rendészeti Főigazgatóságához.

Határvadász Ezred

A Készenléti Rendőrség állományához tartozó Határvadász Ezred monitorozását a Rendészeti Főigazgatóság látja el. Az ombudsman és a rendészeti főigazgató 2023. április 5-én Röszke határátkelőhelyen tett látogatást, ahol tájékozódott az aktuális migrációs helyzetről, valamint részletes szakmai egyeztetésen vett részt a határvadászok tevékenységével összefüggésben.

Röszke, 2023. április 5.

Az alapvető jogok biztosa a rendészeti főigazgatóval 2023. április 18-án a hercegszántó-hódunai határszakaszon tett látogatást, ahol megtekintették a biztonsági határzár megerősítését, valamint informálódtak a határvadászok munkájával kapcsolatban. 2023-ban a Rendészeti Főigazgatósághoz kifejezetten határvadászokkal kapcsolatos panasz nem érkezett.

Nemzetközi kapcsolatok, konferenciák és látogatások

Az ENSZ Nőkkel Szembeni Hátrányos Megkülönböztetés Kiűzésével Foglalkozó Bizottsága (CEDAW Bizottság) 84.

ülésszakán szólalt fel az alapvető jogok biztosa 2023. február 6-án Genfben, amelyen a rendészeti főigazgató is részt vett.

Genf, 2023. február 6.

A GANHRI éves közgyűlést tartották 2023. március 14–16. között szintén Genfben, amelyen az alapvető jogok biztosa a rendészeti főigazgatóval együtt volt jelen.

Beregsurány, 2023. március 22.

Az alapvető jogok biztosa kíséretében a magyar–ukrán határszakaszhoz látogatott **Leyla Kayacik**, az Európa Tanács főtitkárnak migrációs és menekültügyi különleges képviselője 2023. március 22-én. Leyla Kayacik, az alapvető jogok biztosa, továbbá a Külgazdasági és Külügyminisztérium biztonságpolitikáért felelős államtitkára, a Hivatal főtitkára és a rendészeti főigazgató kíséretében személyesen tájékozódott arról a közvetlen jogi és humanitárius támogatásról, amelyet többek között Beregsurányban nyújtott az ukrajnai háború elől menekülő emberek számára a Hivatal. A delegáció elsőként a Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Rendőr-főkapitányságon tett látogatást, ahol a bűnügyi rendőrfőkapitány-helyettes mutatta be az Európa Tanács főtitkárnak migrációs és menekültügyi különleges képviselője számára a rendvédelmi szervek magyar–ukrán határszakaszon végzett munkáját. A találkozón részt vett a Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság igazgatója és a Hajdú-Bihar Vármegyei Rendőr-főkapitányság képviselője, aki a magyar–román határszakaszon zajló munkáról adott tájékoztatást. A küldöttség

a Beregsurány és Asztély közötti határátkelőhelyet kereste fel, ahol tájékozódott a határszakaszon tapasztalható aktuális helyzetről, az Ukrajnából Beregsurányon keresztül Magyarországra menekülők fogadásának körülményeiről, továbbá az ott szolgálatot teljesítő rendvédelmi állomány munkájáról. Leyla Kayacik a beregsurányi gyűjtőpontra látogatott ezután, ahol megtekintette a Hivatal ideiglenes területi irodáját.

2023. április 21-én a Csongrád-Csanád Vármegyei Rendőr-főkapitányság a *rendőrség napja alkalmából Szegeden tartott ünnepi állománygyűlésen* az ombudsman és a rendészeti főigazgató is részt vett. A *Városligetben 2023. április 22-én, a rendőrnapi rendezvénysorozat egy másik állomásán, a X. Országos Rendőr- és Tűzoltónapon* is látogatást tett az ombudsman és a rendészeti főigazgató. A rendezvénynek az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala Rendészeti Főigazgatóság munkatársai is aktív közreműködői voltak.

Városliget, 2023. április 22.

2023. május 17-én az első magyarországi TÜRKOMB-találkozó keretében a Török Köztársaság, Azerbajdzsán, Üzbegisztán és Kazahsztán ombudsmanjai Beregsurányban személyesen tájékozódottak arról a közvetlen jogi és humanitárius támogatásról, amelyet az Ukrajnából, a háború elől menekülő emberek számára nyújt a Hivatal. Többnapos látogatás során a delegáció tagjai Debrecenben informálódtak a Hivatal Területi Irodáinak működéséről, egyeztetettek az Alkotmánybíróság elnökével, a Külgazdasági és Külügyminisztérium biztonságpolitikáért és energiabiztonságért felelős államtitkárával, a rendőrség és a büntetés-végrehajtás vezetőivel, amely egyeztetéseken a rendészeti főigazgató is részt vett.

2023. május 25-én a lengyel ombudsman és helyettese érkezett Magyarországra, a beregsurányi segítőpontot és a háborús helyzetet szemlélzni, amelynek keretein belül az ombudsman és a rendészeti főigazgatóval további látogatást tettek a debreceni területi irodában, illetve képet kaphattak a Hivatal Fogyatékosügyi Főigazgatóságának munkájáról is. Ezt követően egyeztetéseket folytattak Hajdú-Bihar Vármegyei rendőrfőkapitányával, valamint az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság és a Katasztrófavédelmi Főigazgatóság területi vezetőivel.

A fegyveres erők ombudsmani intézményeinek 15. nemzetközi konferenciáját (15ICOAF) Bécsben rendezték meg 2023. június 18–20-e között, amely *Az éghajlatváltozás hatásainak kezelése – ombudsmani intézmények és a fegyveres erők* címet viselte. A konferencián a Hivatal képviselőjében az alapvető jogok biztosa és a rendészeti főigazgató vett részt.

2023. június 26–28-e között Csehországba látogatott az alapvető jogok biztosa a rendészeti főigazgató kíséretében. Első napon a cseh Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága bemutatta a társszerv működését és feladatait, amelyet kerekasztal-beszélgetés kísért, majd másnap a libereci börtönt tekintette meg az ombudsman és a rendészeti főigazgató. 2023. június 28-án a Cseh Köztársaság Ombudsmanjával találkoztak, amelynek keretein belül megvitatták a magyar és cseh ombudsmani hivatal tevékenységét és működését. Ezt követően a Brnói Büntetés-végrehajtás Intézetet járták be, amelyet szintén kerekasztal-beszélgetés követett.

Wroclawban 2023. október 18–20. között, *Contemporary Challenges of the Ombuds' Offices* címmel a V4-es országok ombudsmanjainak a lengyel ombudsman által rendezett csúcstalálkozóján vett részt az alapvető jogok biztosa és a rendészeti főigazgató. A konferencia panelbeszélgetései az igazságszolgáltatás, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének (OPCAT) végrehajtásával kapcsolatos tapasztalatok és az egyenlő bánásmód témáira épültek.

2023. októberében Kecskeméten, a Bács-Kiskun Vármegyei Rendőr-főkapitányságon tartott szakmai értekezletet az ombudsman, aki a vármegyében szolgálatot teljesítő iskolaőrök munkájával kapcsolatos átfogó – az alapvető jogok érvényesítése szempontjából történő – monitorozási tevékenység megkezdését jelentette be. A rendészeti főigazgató az eseményen szakmai előadást tartott a korábbi iskolaőri monitorozások tapasztalatairól.

2023. november 7-én Szegeden, a Csongrád-Csanád Vármegyei Rendőr-főkapitányságon tartott szakmai értekezlet keretein belül az alapvető jogok biztosa és a rendészeti főigazgató ismertette az eddigi iskolaőri látogatások tapasztalatait, a vármegyében szolgálatot teljesítő iskolaőrök tevékenységével kapcsolatos átfogó vizsgálat indult el a vármegyében.

Az alapvető jogok biztosa a rendészeti főigazgatóval együtt 2023. november 28-án a Vas Vármegyei Rendőr-főkapitányságra látogatott, majd a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetet is megtekintette, majd a Győr-Moson-Sopron Vármegyei Rendőr-főkapitányságra volt hivatalos. A látogatás során az ombudsman és a rendészeti főigazgató részletes tájékoztatást kapott a rendőr-főkapitányságok működéséről, a vármegyék aktuális közbiztonsági helyzetéről, a rendőri intézkedésekkel szembeni panaszok számának alakulásáról, valamint az iskolaőri intézményekről.

Az alapvető jogok biztosa és a rendészeti főigazgató, valamint munkatársai az OPCAT NMM keretében helyszíni ellenőrzést végeztek 2023. november 16-án a Hajdú-Bihar Vármegyei Bün-

tetés-végrehajtási Intézetben. Az ombudsmant és a rendészeti főigazgatót az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettese és az intézet parancsnoka fogadta, akik részletes tájékoztatást adtak a 180 fő befogadására alkalmas intézet működéséről.

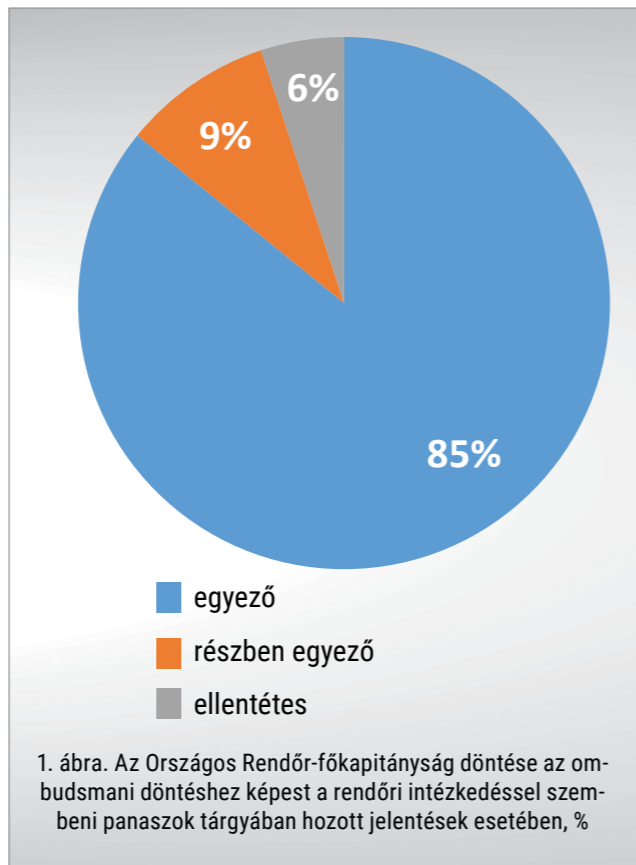
A Rendészeti Főigazgatóság munkatársai a Sopronkőhidai Fegyház és Börtönben, illetve a Békés Vármegyei Büntetés-Végrehajtási Intézetben az OPCAT NMM vizsgálati hatáskörrel összefüggésben tettek látogatásokat 2023 őszén.

5.1.2. A RENDÉSZETI FŐIGAZGATÓSÁG ÁLTAL FOLYTATOTT VIZSGÁLATOK RÖVID ISMERTETÉSE

A 2023. évben 713 darab ügy keletkezett a Rendészeti Főigazgatóságon. Rendőri intézkedéssel szemben 130 darab panasz, szabálysértési, büntetőeljárás, továbbá büntetés-végrehajtási cselekményekkel kapcsolatosan 533 darab beadvány érkezett. Ezen felül a hivatalból megindított eljárással érintetten 45 darab ügy, további 5 belső tevékenységet szabályozó, adminisztratív jellegű ügy keletkezett.

Az alapvető jogok biztosa a 2023. évben rendőri intézkedéssel szembeni panasz tárgyában 32 esetben adott ki jelentést. A jelentések alapján – az alapvető jogok biztosának megállapításaira figyelemmel – az országos rendőrfőkapitány lefolytatta a hatósági eljárást. 27 esetben az ombudsmant döntéssel egyező, 3 esetben részben egyező, 2 esetben pedig az alapvető jogok biztosának állásfoglalásával ellentétes döntést hozott az országos rendőrfőkapitány (1. ábra).

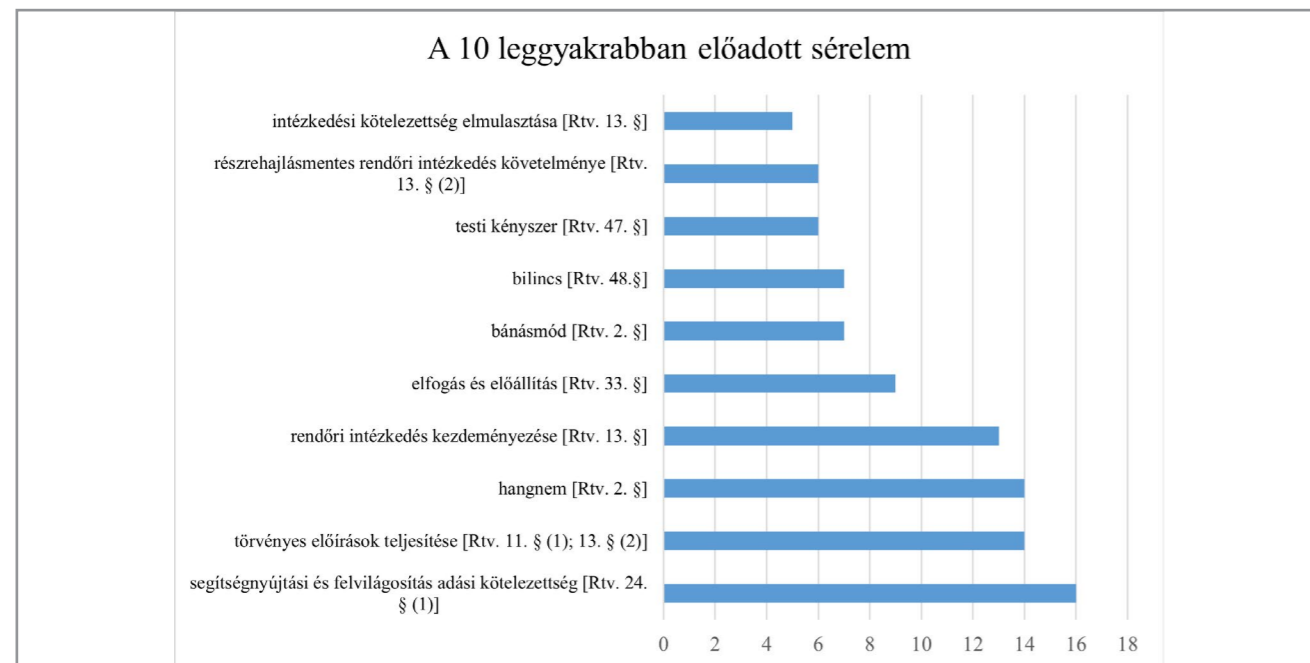
Az érdemben vizsgált ügyek áttekintése alapján megállapítható, hogy a panaszolt rendőri intézkedések közül kimagasló számúak a rendőr törvényi előírásoknak megfelelő intézkedési kötelezettségével, segítségnyújtási és felvilágosítás-adási kötelezettségével, valamint hangnemével összefüggő sérelmek és kifogások.

1. ábra. Az Országos Rendőr-főkapitányság döntése az ombudsmant döntéshez képest a rendőri intézkedéssel szembeni panaszok tárgyában hozott jelentések esetében, %

5.1.3. AZ ISKOLAŐRSÉG MŰKÖDÉSÉVEL KAPCSOLATOS VIZSGÁLTASOROZAT 2023-AS MEGÁLLAPÍTÁS

A Rendészeti Főigazgatóság munkatársai a **2020-ban megkezdett, majd 2021-ben** elsősorban **Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyére, 2022-ben pedig Somogy vármegyére, Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyére, Zala vármegyére és Vas vármegyére** fókuszálva **folytatott vizsgálatosorozatot keretében rendszeres helyszíni látogatásokat** tettek az ország olyan

nevelési-oktatási intézményeiben, ahol a vezetés kérésére **iskolaőrség működik**.

E látogatások alkalmával a Főigazgatóság munkatársai az adott intézmény igazgatóját, igazgatóhelyettesét és az iskolaőrt meghallgatták az iskolaőrség igénybevételének okairól, valamint részletesen kikérdezték a megszerzett tapasztalataikról, különös tekintettel az intézkedések fogantatásának, kényszerítő eszközök alkalmazásának körülményeiről, vagyis a teljes gyakorlatról igyekeztek **komplex képet** kialakítani. A látogatások tapasztalatai, illetve az azok során szerzett információk alapján készített statisztikák lehetővé teszik a rendszer hatékonyságának javítását és az esetleges működési problémák megfelelő azonosítását.

2023-ban a rendészeti főigazgató vezetésével a Rendészeti Főigazgatóság munkatársai **2023 októberében és novemberében** látogatták meg az érintett **Bács-Kiskun- és Csongrád-Csanád vármegyei** tanintézményeket. Az egyes intézményi vizsgálatról egyedi jelentés készült.

A vizsgálat menete

A Rendészeti Főigazgatóság munkatársai 2023-ban **45 tanintézményt** látogattak meg, az iskolaőri intézmény létrejötte óta összesen 199-et. A monitorozások keretében meghallgatták a szolgálatot teljesítő iskolaőröket, megvizsgálták az iskolaőri tevékenységhez szükséges tárgyi feltételeket, valamint meghallgatták az intézményvezetőket. Felmérték az érintett iskolaőrök személyi körülményeit, szakmai felkészültségét, az adott tanintézményhez való személyes kötődéseit, a napi szolgálat menetét és körülményeit, továbbá külön felvilágosítást kértek az eddigi tapasztalatokról, a végrehajtott intézkedésekről (és azok körülményeiről), a kapott visszajelzésekről, panaszokról, valamint az iskolai közösséggel (különösen pedig a diákokkal) való kapcsolatáról. A meghallgatások keretében minden intézményvezetőtől felvilágosítást kapott a Rendészeti Főigazgatóság az iskolaőri jelenlét szükségét megalapozó indokokról, a tényleges jelenlét hatásairól, valamint az iskolai közösségben (tanárok, szülők és diákok) tapasztalható reakciókról, a közösségből érkező visszajelzésekről, panaszokról.

A vizsgálatok tapasztalatai

A legtöbb intézmény vonatkozásában elmondható, hogy a diákok jelentős része hátrányos, valamint halmozottan hátrányos körülmények között élő családból érkezik, akik között magas a sajátos nevelési igényű, illetve beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek aránya. A meghallgatott intézményvezetők többsége arról számolt be, hogy az iskolaőrséghez való csatlakozást megelőzően komoly nehézségekbe ütközött a diákok egy részének fegyvelzése, illetve sok esetben problémát jelentett az egyes, vélt vagy valós sérelmek miatt dühös szülők kezelése is. Értékelésük

alapján az iskolaőri jelenlét jelentősen csökkentette a magatartási problémákat, visszaszorította a diákok egymás közötti, a diákok és tanárok közötti konfliktusokat, hozzájárult a szülői közösséggel való jobb kommunikáció kialakításához. Az intézményvezetők összességében sikeresnek értékelték az iskolaőri rendszert, megállapították, hogy az intézménybe járók biztonságérzete kifejezetten javult.

Általános tapasztalat, hogy az iskolai közösségek – rövidebb-hosszabb idő után – elfogadták az iskolaőr jelenlétét, elismerték tekintélyét. A látogatások során tapasztaltak alapján a szolgálatot teljesítő iskolaőrök rendelkeznek a tárgyi feltételekkel, a szolgálatteljesítéshez szükséges ismeretekkel, tisztában vannak az intézkedési lehetőségeikkel, azok korlátaival.

Az intézményvezetői és iskolaőri beszámolók alapján megállapítható, hogy kifejezetten ritkán fordult elő olyan helyzet, hogy felszólításon túl egyéb intézkedésre lett volna szükség a vizsgált tanintézményekben. A tapasztalatok alapján általánosan elmondható, hogy már önmagában az iskolaőri jelenlét elegendő visszatartó erővel bír mind a problémás diákok, mind pedig az indulatosabb szülők számára, valamint elmondható, hogy a sajátos nevelési igényű tanulók esetében nem jelentkeztek pszichológiai, magatartásbeli problémák az iskolaőri jelenlét miatt.

Az iskolaőri beszámolókból egyértelműen az szűrhető le, hogy a diákok megbarátkoztak az iskolaőri jelenléttel, bátran fordulnak kérdéseikkel, kéréseikkel az iskolaőrökhöz, akik – a tőlük elvárható szinten – rendelkezésre is állnak. Az iskolaőrök az iskolai közösség szerves részévé váltak, munkájukkal összefüggésben leginkább pozitív visszajelzések érkeztek.

Összességében a meghallgatott iskolaőrök egyöntetűen hivatásuk elsősorban preventív jellege mellett foglaltak állást, céljuk az intézményekben a nyugalom fenntartása, a konfliktusos helyzetek kialakulásának megelőzése, a tanulók és a tantestület biztonságának, a tanórák rendjének garantálása. E célt mindenekelőtt pedagógiai, pszichológiai, békés módszerekkel kívánják elérni, lehetőség szerint úgy, hogy intézkedésre, kényszerítő eszköz használatára ne kerülhessen sor. A vizsgálatok szerint tisztában vannak intézkedési jogosultságukkal, korlátaikkal, az intézkedésükkel szembeni jogorvoslati lehetőségekkel és fórumokkal.

5.1.4. A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁS MŰKÖDÉSÉVEL KAPCSOLATOS JELENTÉSEK

Az alapvető jogok biztosa 2023-ban büntetés-végrehajtással összefüggő panasz tárgyában három esetben adott ki jelentést, amelyek kapcsán alapjogi visszásságot állapított meg, illetve ajánlásokat fogalmazott meg. A jelentések összefoglalói az alábbiakban olvashatók.

	Érintett szervek	A jelentés dátuma	Ügyszám
1.	Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Baranya Vármegyei Kormányhivatal Pécsi Járási Hivatala, valamint Pécsi Rendőrkapitányság	2023. július 3.	AJB-1262-27/2023.
2.	Belügyminisztérium, Igazságügyi Minisztérium, Legfőbb Ügyészség, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Szegedi Fegyház és Börtön, Budapesti Fegyház és Börtön, Sátoraljaújhegyi Fegyház és Börtön, Sopronkőhidai Fegyház és Börtön, Tiszaújvárosi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet, Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, Baranya Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet, valamint Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet	2023. szeptember 27.	AJB-1262-29/2023.
3.	Budapesti Fegyház és Börtön, valamint Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága	2023. november 17.	AJB-1262-30/2023.

AJB-1262-27/2023. A panaszos sérelmezte, hogy 2019. március 10-én egy szabálysértési ügy miatt lakásán elfogták, majd 14.10-kor a Pécsi Rendőrkapitányság fogdába szállították, ahonnan 2019. március 11-én 7.50-kor szabadították, miután kiderült, hogy a 10 nap szabálysértési elzárást korábban végrehajtották. **Az ombudsman megállapította, hogy a Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet a jogszabályi kötelezettsége ellenére az elzárás lefolytatását követően nem értesítette haladéktalanul annak megtörténtéről a Járási Hivatalt.**

Mindez közvetlenül sértette a panaszos tisztességes hatósági eljárásához való alapvető jogát, és azzal az eredménnyel járt, hogy **az elrendelt körözés, majd elfogás eredményeként törvényes jogalap nélkül fosztották meg a panaszost személyi szabadságától. A Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet mulasztása a panaszos személyi szabadsághoz való jogával összefüggésben visszásságot okozott, valamint a jogbiztonság követelményével és a tisztességes eljárásához való joggal összefüggő visszásságot is eredményezett.** Az alapvető jogok biztosa jelentésében felkérte a büntetés-végrehajtás országos parancsnokát, hogy a panaszos kárának kompenzálására segítse elő egyezség létrehozását az okozott hátrány megfelelő ellentételezése érdekében. Kezdeményezte azt is, hogy a jelentés ismertetésével hívják fel az ügyintézők figyelmét a szabadítási értesítés azonnali megküldéséhez szükséges törvényi feltételek fennállásának garanciális jelentőségére. *A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka válaszával megküldte az ügyben hozott intézkedéseit, amelynek tartalma egybevágott az ombudsmani jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1262-29/2023. Összesen 10 büntetés-végrehajtási intézet fogvatartottjai sérelmezték, hogy a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka korábban hatályos szakutasításai **megtiltották a látogatófogadás során a fogvatartottak és családtagjuk testi érintkezését,** valamint a hozzátartozókat is átvilágítják. A látogatófogadás

helyiségeit átalakították, átlátszó műanyag fal került a látogatók és a fogvatartottak közé. Érkeztek olyan fogvatartotti panaszok is, amelyek szerint a fogvatartottak kapcsolattartói listáját felülvizsgálták és a kapcsolattartó személyek számát csökkentették. Voltak, akik azt kifogásolták, hogy a zárkában tartható tárgyak körét csökkentették. Több fogvatartott sérelmezte továbbá, hogy a büntetés-végrehajtási intézetben a fogvatartotti mobiltelefon használatát 35 000 Ft óvadék megfizetéséhez köthették.

Az ombudsman megállapította, hogy üdvözlendő, hogy a panasz benyújtásakor még hatályban lévő, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka a reintegrációs feladatok végrehajtásának eljárási szabályairól szóló szakutasítását hatályon kívül helyezték. A helyébe lépő BVOP-utasítás szerint családi látogató fogadása már azon **enyhébb és általános rezsimbe sorolt fogvatartott részére** engedélyezhető, akinek a látogatófogadás napja előtti 6 hónapon belül fegyelmi felelősségre vonásra nem került sor, két éven belül nem kapott tiltott tárgy tartása miatt fegyelmi fenytést. E rendelkezés szerint tehát további differenciálásra került sor a rezsimkategóriák között. A jelentés megállapította továbbá, hogy **a fogvatartott személyek védett magánszférájához tartozik a családtagokkal, barátokkal való kommunikáció, személyes kapcsolattartás és a személyes találkozás a látogatófogadás során,** amelynek gyakorolhatóságát **az állam köteles megfelelő keretek és körülmények között biztosítani.**

A kapcsolattartás joga természetesen nem korlátozható, azonban ha a büntetés-végrehajtás rendje és a fogvatartás biztonsága miatt korlátozásra van szükség, **tiszteletben kell tartani a fogvatartottak és a kapcsolattartók emberi méltóságát és alapvető jogaik érvényesülését.** A látogatóhelyiségek oly an átalakítása, hogy a helyiségben az asztalt és a pultot közepén legalább **20 cm magas térelválasztó elemmel** választják el, sérti a fogvatartott és a kapcsolattartója emberi méltóságához, a magán- és a családi élet, a kapcsolattartás tiszteletben tartásához való jogát. Ha pedig a fogvatartott és hozzátartozója között semmilyen fizikai érintkezés nem történhet

a látogatás elején és végén, sérülhet az emberi méltósághoz fűződő jog, valamint veszélybe kerülhet a magán- és a családi élet tiszteletben tartásához való jog.

A büntetés-végrehajtási intézetbe látogatóként belépő személyek esetében a ruházat, valamint a csomag átvizsgálására van lehetőség, de a ruházat közvetlen átvizsgálása során a látogató nem kötelezhető nadrág/szoknya, ing/blúz levételére. Ha a személyi állomány tagjai a teljes levetkőztetés, a szájüregbe való betekintés, csecsemők esetében a pelenka levétele során a ruházatátvizsgálás kereteit túllépve ellenőriznek, sérül a jogbiztonság követelménye, illetve veszélybe kerül a magánélet és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához fűződő jog, valamint az embertelen bánásmód tilalmának érvényesülése. A csecsemőről levett pelenka kapcsán konkrét jelzést nem tettek, így az alapvető jogok biztosa visszásságot nem állapíthatott meg.

Az ombudsman megállapította, hogy a kapcsolattartói nyilvántartásban szereplést olyan előírásokhoz köthették, amelyek az irányadó jogszabályokban nem szerepelnek, sérti a jogbiztonság követelményét és a fogvatartottak kapcsolattartás tiszteletben tartásához való jogát. A mobiltelefonokért fizetendő óvadékkal kapcsolatban pedig megállapította, hogy az óvadék megfizetése a fogvatartottakra jelentős anyagi terhet ró. A vonatkozó országos parancsnoki rendelkezés módosítása alapján azonban a fogvatartottak választhatnak a mobiltelefon vagy a közösségi telefon igénybevétele között, így a telefonos kapcsolattartás biztosított. Ezért ezzel összefüggésben nem került fel alapvető jogsérelem gyanúja. A vizsgálat lefolytatása során a BVOP-szakutasítások hatályukat veszítették, a továbbiakban a szabályozást igénylő tárgykörökben BVOP-utasítás került kiadásra. A hatályos BVOP-utasítások szerint a látogatófogadás módjainak kiválasztása kellő differenciálás alapján történik, és minden büntetés-végrehajtási intézetben biztosított a közösségi telefonkészülékek használata. Ezen túlmenően a jelenleg hatályos BVOP-utasítás alapján minden büntetés-végrehajtási intézetben lehetőség van családi látogató fogadására, amelynek során térelválasztó elemet nem kell alkalmazni, illetve a fogvatartott és hozzátartozói között engedélyezhető testikontaktus-forma az üdvözlő és elköszönő puszi, a kézfogás és az ölelés, a fogvatartott 8 éven aluli gyermekét az ölében tarthatja, hozzátartozóinak kezét a látogatás időtartama alatt foghatja.

A fentiekre figyelemmel az eset kapcsán az alapvető jogok biztosa négy ajánlást fogalmazott meg. Felkérte a büntetés-végrehajtás országos parancsnokát, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy a látogatók beléptetésére az átvizsgálásukra vonatkozó szabályok betartásával, emberi méltóságuk tiszteletben tartása mellett kerüljön sor; valamint tegyen intézkedést annak érdekében, hogy a családi látogató fogadása során a BVOP-utasításban meghatározott testikontaktus-formákra a gyakorlatban is sor kerülhessen, valamint hogy a látogatás elején/végén a fogvatartott és a látogatója között lehetőség legyen fizikai köszöntésre. Felkérte arra is, hogy fontolja meg a térelválasztó elem megszüntetését a csoportos látogatóhelyiségben, és gondoskodjon arról, hogy a kapcsol-

lattartói nyilvántartás felülvizsgálata több szempont együttes figyelembevételével, értékelésével történjen.

A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka válaszában beszámolt a megtett intézkedéseiről, amelynek tartalma megfelelt az ombudsmani jelentésben foglaltaknak. A csoportos látogatóhelyiségek tekintetében a térelválasztó elem megszüntetésére tett ajánlás kapcsán a 2024-ben hatályba lépő új büntetés-végrehajtási törvény módosítását követően az egyes fogvatartotti kategóriákra vonatkozó részletszabályok kidolgozása során vizsgálják annak lehetőségét, hogy az ajánlást a gyakorlatban mely kategóriák esetében lehet alkalmazni.

AJB-1262-30/2023. A panaszos beszámolt arról, hogy láb-szárfekélye, trombózis és keringési rendellenessége van, 2020. április 8-án pedig átszállították a Budapesti Fegyház és Börtönbe, ahol egészségügyi állapota romlani kezdett. Sérelmezte, hogy 2020. április 8. és 2022. augusztus 5. között egyszer sem szállították ki szakorvosi vizsgálatra, valamint a speciális kötszerét és gyógyhatású készítményeit sem kapta meg idejében. E két év alatt egészségügyi állapota fokozatosan romlott, jelenleg már csak mankóval tud közlekedni, állni, fájdalma egyre erősödik, fekélyesei megszorodtak, ami miatt attól tart, hogy a lábát amputálni fogják.

Az ombudsman megállapította, hogy a büntetés-végrehajtási intézetet a fogvatartott egészségügyi ellátása vonatkozásában fokozott felelősség terheli, a fogvatartottnak nincs módja másik orvos vagy egészségügyi intézmény felkeresésére. A vizsgált esetben a panaszos többször jelezte egészségügyi problémáját a büntetés-végrehajtási intézetben. A befogadást követő 72 órában – a jogszabályoknak megfelelően – az intézet orvosa, majd – később – szakorvos is megvizsgálta a fogvatartottat, azonban **a betegségének kezeléséhez további vizsgálatokra és folyamatos kezelésre lett volna szükség.**

A panaszos kezeléséről a büntetés-végrehajtási intézetben nem gondoskodtak időben, és a börtönorvos szakorvos által felírt gyógyászati segédeszközöket is csak másfél évvel később biztosították számára. A jelentés mindezekre tekintettel megállapította, hogy a Budapesti Fegyház és Börtön azzal, hogy **hónapokon át nem biztosította a szükséges szakorvosi vizsgálatok elvégzését, a fogvatartott külkórházi előállítását, gyógyászati segédeszközöket, visszásságot okoztak a fogvatartott testi és lelki egészséghez fűződő jogával összefüggésben.** A panaszos esetében a kötözések alkalmait az Egészségügyi modulban kellett volna rögzíteni, valamint **az egészségügyi ellátás során keletkező egészségügyi dokumentumokat – figyelemmel a törvényi garanciális szabályokra – zárt szekrényben kell tárolni.** A fogvatartottak papíralapú egészségügyi dokumentációját a nyilvántartó büntetés-végrehajtási intézet kezeli, szabadulást követően a szabadítást végrehajtó büntetés-végrehajtási intézet archiválja. A vizsgálat alapján megállapítható volt azonban, hogy **a panaszos a Budapesti Fegyház és Börtönbe történt átszállítását**

követően a speciális gyógyhatású készítmények kiadására és az azzal történt kötözésekre vonatkozó, megfelelő dokumentáció a Budapesti Fegyház és Börtönben nem készült.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a Budapesti Fegyház és Börtön a törvényben foglalt kötelezettsége ellenére nem részesítette megfelelő egészségügyi ellátásban a fogvatartottat, nem biztosította részére időben a gyógyhatású készítményeket és speciális kötszereket, valamint a kezeléseket és kötözések alkalmait nem rögzítette az Egészségügyi Modulban, ezáltal közvetlenül sértette a panaszos testi és lelki egészséghez fűződő alapvető jogát, ami azzal az eredménnyel járt, hogy a panaszosnak súlyos egészségromlást okozott. A Budapesti Fegyház és Börtön mulasztása a panaszos testi és lelki egészséghez fűződő jogával összefüggő visszásságot okozott, a jogbiztonság követelményével és az emberi méltósághoz való joggal összefüggő visszásságot is eredményezett.

Az alapvető jogok biztosa felkérte a büntetés-végrehajtás országos parancsnokát, hogy tegyen intézkedéseket a pana-

szos kúlkórházba, szakorvosi kivizsgálásra történő beutalása, valamint a szükséges egészségügyi ellátás soron kívüli biztosítása érdekében. Kezdeményezte az ombudsman azt is, hogy fontolják meg a panaszos esetében az otthonápolási őrizetbe helyezés lehetőségét. Felhívta a Budapesti Fegyház és Börtön parancsnokának figyelmét arra, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket a Budapesti Fegyház és Börtön Egészségügyi Szakterülete irányába, hogy a részükre meghatározott gyógyító tevékenységet az arra vonatkozó szabályok szerint, dokumentált módon hajtsa végre. Felkérte továbbá arra, hogy az alárendeltségében működő valamennyi büntetés-végrehajtási intézet parancsnokát – a jelentés ismertetésével – hívja fel a fogvatartottak egészségügyi ellátásának helyes gyakorlatára.

A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka válaszával megküldte az ügyben hozott intézkedéseit, amelynek tartalma egybevágott az ombudsmani jelentésben foglaltakkal.

	Érintett szervek	A jelentés dátuma	Ügyszám
1.	Kecskeméti Rendőrkapitányság	2023. február 16.	AJB-1262-1/2023.
2.	XI. kerületi Rendőrkapitányság	2023. április 3.	AJB-1262-5/2023
3.	III. kerületi Rendőrkapitányság	2023. május 18.	AJB-1262-7/2023.
4.	Vác Rendőrkapitányság	2023. május 19.	AJB-1262-11/2023.
5.	XVII. kerületi Rendőrkapitányság	2023. május 19.	AJB-1262-13/2023
6.	VIII. kerületi Rendőrkapitányság	2023. május 19.	AJB-1262-15/2023.
7.	Eger Rendőrkapitányság	2023. május 23.	AJB-1262-18/2023.
8.	Mátészalka Rendőrkapitányság	2023. május 23.	AJB-1262-19/2023.
9.	Budapesti Rendőr-főkapitányság Tevékenység-irányítási Központ	2023. május 24.	AJB-1262-21/2023.
10.	Mátészalka Rendőrkapitányság	2023. május 24.	AJB-1262-22/2023.
11.	Tatabányai Rendőrkapitányság	2023. június 7.	AJB-1262-23/2023.
12.	Heves Vármegyei Rendőr-főkapitányság	2023. június 20.	AJB-1262-24/2023.
13.	XV. kerületi Rendőrkapitányság	2023. június 20.	AJB-1262-25/2023.
14.	Komárom-Esztergom Vármegyei Rendőr-főkapitányság Tevékenység-irányítási Központ	2023. november 27.	AJB-1262-32/2023.
15.	Mosonmagyaróvári Rendőrkapitányság	2023. november 27.	AJB-1262-33/2023.

5.1.5. VISSZÁSSÁG MEGÁLLAPÍTÁSÁVAL ÉS AJÁNLÁS MEGFOGALMAZÁSÁVAL ZÁRULÓ JELENTÉSEK

AJB-1262-1/2023. A panaszos sérelmezte, hogy szomszédja feljelentése alapján intézkedés alá vonták, megbilincseltek és előállították a helyi rendőrszere. Sérelmezte továbbá, hogy a rendőrök rendszeresen megbüntetik. A Rendőrkapitányság álláspontja szerint szükség volt a panaszos kihallgatására, mivel felmerült zaklatás, illetve becsületsértés bűncselekményének gyanúja vele szemben. A panaszossal szemben korábban is intézkedtek már, amelyek során indulatosan, agresszíven és lekezelően

viselkedett, továbbá vele szemben több eljárás is folyamatban volt erőszakos bűncselekmények miatt, így amikor a panaszos az intézkedés során verbálisan agresszívvá vált, őt megbilincseltek.

A rendelkezésre álló információk alapján a panaszossal szembeni intézkedések mindegyikére kellő jogalap birtokában került sor. Nem volt lehetőség minden egyes intézkedés és kapcsolódó eljárás megalapozottságának értékelésére, ugyanakkor a rendelkezésre álló információk nem utalnak arra, hogy a panaszossal szemben részrehajló, önkényes, esetleg retorzív módon jártak volna el a Rendőrkapitányság rendőrei. A rendelkezésre álló információk éppen azt erősítik, hogy az intézkedések és a kapcsolódó eljárások indokoltak voltak.

Az alapvető jogok biztosa visszásságot állapított meg a panaszos előállítás tekintetében. A rendelkezésre álló információk alapján csupán annyi tisztázható, hogy a panaszos gyanúsítottként való kihallgatására szükség volt. Mindez azonban csupán az előállítás célja vonatkozásában releváns, de nem alapozza meg azt, hogy miért nem volt lehetőség a panaszos jelenlétét idézés útján biztosítani. A panaszossal szembeni büntetőügy előadója kifejezetten úgy fogalmazott, hogy a panaszos előállítására azért volt szükség, mert bűncselekmény elkövetésével volt gyanúsítható és közölni kellett vele szemben a gyanúsítás tényét. Mindez azonban nem ad magyarázatot arra, hogy miért nem lehetett vagy miért nem volt célszerű a panaszos kihallgatáson való jelenlétét más módon biztosítani. **Azon esetekben, amikor a rendőrségi törvény az intézkedő rendőr mérlegelésére bízta az előállítás foganatosítását, az automatikusan végrehajtott előállítás mindenképpen visszásságot eredményez.**

A vizsgálat eredményeként az ombudsman **egy ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot: ebben az ajánlásban foglaltakkal ellentétes tartalmú döntést hozott. Álláspontja szerint a gyanúsítottként való kihallgatás szükségessége az előállítás szükségességét is megalapozta.*

AJB-1262-5/2023. A panasz szerint a kijelölt kerékpárúton egy szirénázó rendőrautó majdnem elsodorta a bicikliző panaszost, megállásra kényszerítve őt ezzel. A rendőrautóból két rendőr szállt ki, akik közölték vele, hogy áthajtott a piros lámpán. A panaszos erre azt válaszolta, hogy nem látta a lámpát, de szeretne továbbmenni. A panaszos sérelmezte, hogy indokolatlanul és veszélyeztető módon kezdeményeztek vele szemben intézkedést, szükségtelenül és erőszakos módon megbilincseltek, majd előállították. A panaszos kiemelte továbbá azt is, hogy a ruházatátvizsgálás során le kellett vetköznie.

A Rendőrkapitányság által rendelkezésre bocsátott dokumentumok tanúsága szerint a szolgálati gépjárművel haladó rendőrök észlelték, hogy a panaszos biciklijével áthalad a tilos jelzésen, szabályszegést megvalósítva ezzel. Ennek tényét a panaszos sem vitatta. Közlekedésrendészeti intézkedésre ugyan konkrét jogellenes cselekmény nélkül is, bármikor sor kerülhet, jelen esetben a panaszos szabályszegő cselekménye mindenképpen intézkedési kötelezettséget keletkeztetett. A panaszos elutasító magatartására figyelemmel igazolható volt, hogy egy pusztá figyelmeztetés nem volt elegendő, így vele szemben közigazgatási hatósági eljárást kellett indítani bírság kiszabása érdekében, amely egyúttal igényelte a panaszos beazonosítását. A panaszos igazoltatása tehát a Rendőrkapitányság véleménye szerint szintén szükséges volt.

A rendelkezésre álló információk szerint a panaszos – saját beszámolója szerint is – aktív ellenszegülő magatartást tanú-

sított, még a bilincselést követően is igyekezett megakadályozni, hogy a szolgálati járműbe ültessék. Ha a panaszos valóban szándékosan megrúgta az intézkedő rendőrt, magatartása e tekintetben támadóvá is vált. Figyelemmel arra, hogy szükség volt a panaszos aktív ellenszegülésének megtörésére, a testi kényszer, majd – előbbi sikertelensége miatt – a bilincs alkalmazására kellő jogalappal került sor. A rendelkezésre álló információk alapján nem igazolható, hogy a cél fájdalom okozása, illetve annak fokozása lett volna. A körvonalazott történeti tényállás szerint a kényszerítő eszközök alkalmazása és annak intenzitása a panaszos ellenszegülésének módjához és mértékéhez igazodott.

Egy az intézkedő rendőrrel szembeni támadó magatartás már mindenképpen olyan cselekmény, amely felveti bűncselekmény elkövetésének megfelelő mértékű gyanúját, és ilyen helyzetben a „tettenérés” esete mindenképpen fennáll, így a panaszos elfogásának és előállításának ténye jogszerű volt. A rendelkezésre álló információk szerint a végrehajtott eljárási cselekmények kellően indokolták a panaszos személyi szabadsága korlátozásának időtartamát, az nem lépte túl a törvényes cél eléréséhez szükséges mértéket. A panaszos ruházatátvizsgálásra vonatkozó sérelme tárgyában a rendelkezésre álló információk alapján nem lehetett tisztázni a tényállást, így e tekintetben nem volt lehetőség állást foglalni. Az ombudsman felhívta ugyanakkor a rendőrség figyelmét arra, hogy a test megfelelő jogalap nélkül és szükségtelenül végrehajtott átvizsgálása mindenképpen sérti az emberi méltóságot, valamint a megalázó bánásmód alkotmányos tilalmába is ütközik, amelyet a rendőrségi törvény külön is nevesít.

Az alapvető jogok biztosa visszásságot állapított meg az ellenszegülés következményeire való figyelmeztetés elmaradása, valamint az egyik intézkedő rendőr hangneme tekintetében. A „törvény nevében” szavak előrebocsátásával figyelmeztetni kellett volna a panaszost az ellenszegülés lehetséges következményeire, azonban ezt az intézkedő rendőrök – kellő indok nélkül – elmulasztották. Nem jelenthető ki, hogy az előírt figyelmeztetések hatására az intézkedés alá vont személy fel fog hagyni az ellenszegülő magatartásával. **Azáltal azonban, hogy tudatosítja számára a rendőrökkel szembeni helyzetét, hozzájárulhat ahhoz, hogy az ellenszegüléssel felhagyjon, csökkentve ezzel az intézkedéssel járó alapjog-korlátozás mértékét.** A rendelkezésre álló információk alapján az egyik intézkedő rendőr túllépte a határozott rendőri kommunikáció kereteit, **egy ponton személyeskedő, számonkérő, sőt – összhatásában – megfélemlítő hangnemet ütött meg,** amikor a panaszoshoz közel hajolva, kiabálva fejezte ki a számára, hogy vele, illetve a hatósággal nem lehet szórakozni.

A vizsgálat eredményeként az ombudsman **két ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma részben megfelel a jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1262-7/2023. A panasz szerint egy rendőr az intézkedés megkezdésekor degradálón jellemezte a panaszost. A Rendőrkapitányság által rendelkezésre bocsátott dokumentumok tanúsága szerint a panaszost közlekedésrendészeti intézkedés alá vonták, mivel gépkocsijával a záróvonalat átlépve fordult ki egy parkolóból. Az egyik intézkedő rendőr az intézkedés kezdetekor megjegyezte, hogy két rendőr jelenlétében hogyan lehet ilyen „pofátlanul” megfordulni. A rendőr állítása szerint a „pofátlan” jelző nem a panaszos személyének szólt, hanem annak a járművezetői magatartásnak, amelyet tanúsított. A rendelkezésre bocsátott videofelvétel megerősítette, hogy valóban elhangzott az „ilyen pofátlanul” kifejezés az érintett rendőr részéről.

A sérelmezett kifejezés minden esetben méltatlan a rendőri hivatáshoz, kontextusfüggő, hogy mindez mennyiben okoz-e visszasságot. A rendelkezésre álló dokumentumok és felvételek alapján az intézkedő rendőr nem a panaszos személyét minősítette a sérelmes kifejezéssel, hanem a megvalósított cselekményt. Mindez kardinális jelentőségű szempont, ugyanis elsősorban a közvetlenül az érintett személy ellen irányuló sértő, támadó, illetve megálázó közlések okoznak alapjogsérelmet. Az intézkedő rendőr sem konkrétan és összességében sem a panaszos személyét minősítette. **A rendőri hivatáshoz méltatlan kifejezések használata ugyanakkor magában hordozza az alapjogi sérelem közvetlen veszélyét.**

A vizsgálat eredményeként az alapvető jogok biztosa **egy ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

AJB-1262-11/2023. A panasz szerint a panaszos gépjárművét egy rendőr félreállította, majd ellenőrizte az iratait, megmérte a légalkoholszintjét. Végül a panaszos szabálysértési bírságot kapott, mivel nem égett a gépjármű lámpája, valamint a szélvédőn volt egy repedés. A panaszos sérelmezte, hogy az intézkedő rendőrök nem azonosították magukat megfelelően, nem adtak tájékoztatást az aláírandó papirokról, a járvány ellenére nem viseltek védőeszközt, a távolságot sem tartották, továbbá hogy sértő megjegyzéssel illették a ruházatát.

A közlekedésrendészeti intézkedés során a rendőrség ellenőrizheti a közlekedési rendszabályok megtartását. Ez az intézkedési lehetőség minden esetben fennáll, így az intézkedésre kellő jogalap birtokában került sor. Figyelemmel arra, hogy a rendelkezésre álló információk alapján a panaszosnak volt lehetősége az intézkedéshez és az elkövetett szabálysértéshez kapcsolódó „igazoltató lap” megismerésére, a szükséges információ pedig közvetlenül az aláírás fölött szerepelt, e tekintetben visszasság nem történt. Szintén nem okozott visszasságot, hogy a rendőrök nem viseltek védőfelszerelést, mivel a vonatkozó normák alapján azok használata

a vizsgált intézkedés során nem volt indokolt. Az intézkedés tényének és céljának közlésére, továbbá a panaszos ruházatát illető megjegyzésre vonatkozó sérelem vonatkozásában az álláspontok között ellentmondás feszül, amely ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így e tekintetben nem volt lehetőség állást foglalni.

Az alapvető jogok biztosa visszasságot állapított meg ugyanakkor a tekintetben, hogy az intézkedő rendőrök nem megfelelően teljesítették az azonosítási, valamint a panasztételi lehetőségekre vonatkozó tájékoztatási kötelezettségüket. A rendelkezésre álló információk alapján a rendőrök adatközlése, tájékoztatása hiányos volt. Mivel azonban az intézkedő rendőrök ennek ellenére is beazonosíthatóak voltak, illetve a hiányos információközlés sem akadályozta a panaszjog gyakorlását, alapjogsérellem nem történt. Fontos azonban, hogy **a rendőröket terhelő jogérvényesítést elősegítő garanciális kötelezettségek nem megfelelő teljesítése minden esetben magában hordozza az alapjogsérellem okozásának közvetlen veszélyét.**

A vizsgálat eredményeként az ombudsman **egy ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

AJB-1262-13/2023. A panasz szerint a panaszos bement a Rendőrkapitányságra, hogy – „kapcsolattartás akadályoztatása” miatt – indítandó bírósági ügyéhez kikérjen egy rendőri intézkedésről készült „jegyzőkönyvet”. A panaszossal hiába közölte korábban egy rendőr, valamint az ügyvédje, hogy ezt a dokumentumot kikérheti, számára azt nem adták ki. Mindemellett az egyik rendőr a panaszost „kifigurázta” és kiabált vele, majd miután a panaszos kérte, hogy ezt ne tegye, megfenyegette, hogy előállítja.

A rendelkezésre álló információk alapján megállapítható, hogy a panaszos valóban nem kapta meg a kért iratot. A Rendőrkapitányság arról tájékoztatta a panaszost, hogy ilyen irat bírósági vagy hatósági eljárás keretében kérhető ki. A Budapesti Rendőr-főkapitányság (BRFK) ugyanakkor panasz eljárás keretében megállapította, hogy a kért iratot a Rendőrkapitányságnak ki kellett volna adnia. A panasz eljárás végével kiadták a kért iratot, egyúttal elnézést kértek a panaszostól. E tekintetben visszasság tehát nem történt. A panaszossal szembeni hangnem és bánásmód tekintetében – a rendelkezésre álló információk alapján – nem lehetett feloldani az álláspontok közötti ellentmondást, így ezek tekintetében volt lehetőség állást foglalni.

Fontos körülmény, hogy a BRFK **nem megfelelő eljárás keretében vizsgálta a panaszos kérelmét.** A rendőrségi törvényben hivatkozott rendőrségi panasz eljárás helyett – törvényt sértő módon – panasz eljárásban kezelték a panaszos ügyét. **Mindez pedig visszasságnak tekintendő.** A vizsgálat eredményeként az alapvető jogok biztosa **egy ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával*

megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.

AJB-1262-15/2023. A panasz szerint a panaszost volt párja kizárta a lakásból. Miután a panaszos az ajtó üvegét betörve bejutott a lakásba, a felek között dulakodás alakult ki: a panaszost volt élettársa bántalmazta. A helyszínre érkező rendőrök „őrizetbe vették” a panaszost, de mivel sokkos állapotban volt, így kórházba szállították. A panaszos kiemelte, hogy szabadság korlátozása alatt nem engedélyezték számára a mosdó használatát, továbbá őt annak ellenére szállították bilincsben a kórházba, hogy nem volt beszámíthatatlan, szökésen nem gondolkozott és az orvosi kezelést elfogadta. A panaszos sérelmezte, hogy később négy rendőri intézkedés kellett ahhoz, hogy végül hozzájusson a személyes dolgaihoz, valamint gépjárművéhez, miközben hiába próbált felvilágosítást kérni ügyével összefüggésben a Rendőrkapitányságon.

A tényállás szerint a panaszos bejelentés szerinti magatartása felvetette szabálysértés, de akár bűncselekmény elkövetésének gyanúját is, így kellő jogalap birtokában kezdeményeztek intézkedést a rendőrök. A mosdóhasználat, továbbá a bilincs alkalmazása tekintetében – a rendelkezésre álló információk alapján – nem lehetett feloldani az álláspontok közötti ellentmondást, így ezek tekintetében nem volt lehetőség állást foglalni. A rendelkezésre álló információk alapján a panaszost érintően további rendőri intézkedés nem történt, a panaszos a Rendőrkapitányságon sem járt, így az e körbe tartozó sérelmek vizsgálatára nem volt lehetőség.

Az alapvető jogok biztosa ugyanakkor visszasságot állapított meg a panaszos elfogása és előállításának tekintetében. A rendőrök kitérkezésekor a panaszos – a rendelkezésre álló információk alapján – erőszakos magatartást már nem tanúsított, és nem üldözött vagy tartotta vissza senki, így nem álltak fenn a „tettenérés” törvényi feltételei. Ugyan a panaszos előállítására volt lehetőség a rendőrségi törvénynek megfelelően, mérlegelés alapján (és annak célszerűsége, szükségessége pedig a büntetőeljárás eredményes lefolytatása érdekében egyébként igazolható lehetett volna), **minden olyan esetben, amikor a „tettenérés” feltételei nem állnak fenn, a személyi szabadság automatikus és mérlegelés nélküli korlátozása visszásnak tekintendő.**

A vizsgálat eredményeként az ombudsman **egy ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

AJB-1262-18/2023. A panasz szerint a panaszos önként bement a Rendőrkapitányságra, mivel egy hozzátartozója jelezte, hogy szerepel a rendőrség körözési listáján. A panaszos sérelmezte, hogy elfogták, majd indokolatlanul hosszú ideig korlátozták a személyi szabadságát. A panaszossal szemben elfogatóparancsot adtak ki, ezért őt a rendőrségi

törvény előírása értelmében el kellett fogni. E tekintetben – figyelemmel a rendőrségi törvény előírásaira – a rendőrnek nincs mérlegelési lehetősége. E tekintetben visszasság nem történt.

Az alapvető jogok biztosa visszasságot állapított meg ugyanakkor a szabadságkorlátozás időtartama tekintetében. A rendelkezésre álló információk szerint a panaszos nagyjából három órán át úgy várakozott a Rendőrkapitányság folyosóján, hogy ügyéhez kapcsolódó eljárási cselekmény nem történt, szabadon bocsátására pedig az éjszakai órákban került sor. A vizsgálat eredményeként az ombudsman **egy ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

AJB-1262-19/2023. A panasz szerint a panaszos és élettársa ügyintézés céljából jelentek meg a helyi járási hivatalban, ahol szóváltásba keveredtek az ügyintézővel, valamint a biztonsági őrrrel. Miután a rendőrök kiérkeztek, lenyugodtak a kedélyek, az ügyintézés lezajlott. A panaszost mindezek ellenére végül – rendzavarásra hivatkozva – előállították a Rendőrkapitányságra. A panaszos álláspontja szerint az intézkedés részrehajló volt, mivel a Rendőrkapitánysággal haragos a viszonya. A panaszos külön sérelmezte, hogy három napot tartották benn, amely során két alkalommal is meztelenre vetkőztették idegen férfiak előtt. A panaszos sérelmezte továbbá, hogy nem tudott kapcsolatot tartani párjával fogva tartása alatt.

A rendelkezésre álló dokumentumok szerint a hivatal ügyintézői, valamint a biztonsági őr egyöntetűen azt közölték a helyszínen, hogy a panaszos – nyilvános helyen – az ügyintézést zavarva, alpári stílusban káromkodott, ordibált, valamint a biztonsági őrt is veréssel fenyegette. Mindezek olyan körülmények, amelyek felvetik legalább a garázdaság szabálysértésének gyanúját, így a rendőrséget intézkedési kötelezettség terhelte. **Az alapvető jogok biztosa visszasságot állapított meg a panaszos előállításának, valamint „vetkőztetése” tekintetében.**

A Rendőrkapitányság a panaszos előállításának jogalapjaként a rendőrségi törvény azon előírását jelölte meg, hogy a panaszossal szemben a szabálysértési eljárás azonnal lefolytatható. E fordulat kizárólag akkor alkalmazható, ha elzárással is büntethető szabálysértés elkövetésén tetten ért személyt a rendőrség őrizetbe veszi és gyorsított bírósági eljárás lefolytatása céljából bíróság elé állítja. Mérlegeléshez kötött intézkedésként (mind az előállítás, mind az őrizetbe vétel tekintetében) kizárólag olyan esetekben kerülhet rá sor, amikor – az arányosság mércéje szerint – a szabálysértési eljárás eredményessége más módon nem biztosítható. **A rendelkezésre álló információk alapján mérlegelés nélkül, automatikusan korlátozták a panaszos személyi szabadságát, amely így mindenképpen visszasságot okozott.**

A Rendőrkapitányság által rendelkezésre bocsátott dokumentumok tanúsága szerint az előállító helyiségbe való befogadásakor tételes ruházátvizsgálatot hajtottak végre, amely során a panaszost alsónadrágra és atlétára vetkőztették annak érdekében, hogy minden esetlegesen támadásra, illetve önkárosításra alkalmas eszközt megtalálhassanak. Mindenekelőtt fontos rögzíteni, hogy pusztán általános célszerűségi indokok nem alapozhatnak meg alapjog-korlátozást, különösen az emberi méltóságot ilyen mértékben érintő helyzetekben. Jelen ügyben azonban olyan módon vizsgálták át a panaszost, amely már valójában motozásnak minősült, és mint ilyen, törvényi felhatalmazás nélkül történt. **Mind ez sértette a panaszos emberi méltóságát, valamint a megalázó elbánás alkotmányos tilalmába is ütközött, amelyet egyébként maga a rendőrségi törvény is speciálisan is nevesít.**

A vizsgálat eredményeként az ombudsman **két ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma részben megfelel a jelentésben foglaltaknak. *Az országos rendőrfőkapitány egyértelműen abban, hogy a panaszos vetkőztetése jogsértő volt, de a panaszos előállításának szükségességét, arányosságát kellően indokoltnak tekintette, figyelemmel az elkövetett szabálysértés súlyosságára, a cselekmény elkövetésének körülményeire, valamint a panaszos szabálysértési előéletére. Azt azonban határozat is megerősítette, hogy „az intézkedő rendőrök a jogszerű előállításról készített jelentésüket nem kellő részletességgel indokolták”.*

AJB-1262-21/2023. A panasz szerint a panaszos a 112-es segélyhívó rendszeren keresztül rendőri intézkedést kért csendháborítás miatt 2021. január 2-án 15 óra 28 perckor. Azt ígérték a panaszos számára, hogy küldenek járőrt a helyszínre, de ez nem történt meg; az intézkedés elmaradásáról visszahívást, értesítést nem kapott. A segélyhívást rögzítő hangfelvétel tanúsága szerint a panaszos elmondta, hogy a felette lakók dübögnek, tologatják a bútorokat, kopognak és rohangálnak, így a panaszos 3 hónapos kislány nem tud pihenni. A panaszos bejelentése – elfogadva a rendőrség álláspontját – nem utalt többre, mint a normális életvitelhez kapcsolódó tevékenységekből eredő zajokra, amelyek nem tekinthetők indokolatlannak, így a rendőrségnek intézkedési kötelezettsége nem keletkezett, így a rendőri intézkedés elmarása nem okozott visszasságot.

Az alapvető jogok biztosa visszásnak értékelte ugyanakkor, hogy az intézkedés elmaradásáról és annak okáról a rendőrség nem tájékoztatta a panaszost.

A Tevékenység-irányítási Központ ügyeletesének – a bejelentés adatlapjának átvételét követően – ellenőriznie kell az adatlapon rögzített adatokat, majd intézkednie kell a bejelentés tartalmának és a hatályos jogi szabályozásnak megfelelően. E körbe az is beletartozik, hogy ha úgy ítéli meg, hogy rendőri intézkedésre nincs szükség, **felveszi a kapcsolatot a bejelentővel és tájékoztatja az intézkedés elmaradásáról, annak okáról.** Ezt követően – ha ilyen rendelkezésre áll – **felvilágosítja a jogérvényesítés megfe-**

lelő módjáról. Ezt az ügyeletes nem tette meg, a tisztességes hatósági eljáráshoz való alapjogot érintő visszasságot okozva ezzel.

A vizsgálat eredményeként az ombudsman **egy ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

AJB-1262-22/2023. A panasz szerint a járvány idején az éjszakai órákban rendőrök jelentek meg a panaszos gyermekének születésnapjának összejövetelére idején, felszólították az ott lévőket, hogy halkítsák le a zenét. A panaszosok sérelmezték a velük szemben fogantatosított intézkedések (igazoltatás, magánlakásban történő intézkedés, előállítás) tényét és módját (különösen annak erőszakos és retorzív, megfélemlítő jellegét, a megfelelő figyelmeztetések hiányát), valamint a kényszerítő eszközök alkalmazását és módját (különösen annak szükség-telenül erőszakos jellegét).

A rendelkezésre álló információk alapján elmondható, hogy a panaszosokkal szemben egymással ugyan összefüggően, de két, elkülönülő rendőri fellépés történt, amelyek között – nagyjából 5-10 perc terjedelemben – megszakadt a kapcsolat az intézkedő rendőrök és az intézkedés alá vont személyek között. Az első intézkedés vonatkozásában a bejelentés tartalma egyértelműen felvetette a csendháborítás szabálysértés elkövetésének lehetőségét, így ebben az esetben a rendőröket intézkedési kötelezettség terhelte. A második esetben akkor tekinthető jogszerűnek az intézkedés kezdeményezése, ha az érintettek újrakezdték a csendháborítást. A második intézkedés tekintetében ellentmondás feszül az álláspontok között.

A rendelkezésre álló felvételek tanúsága alapján egyértelműen kijelenthető, hogy az intézkedés alá vont személyek, köztük a panaszosok aktívan ellenszegültek az intézkedésnek, azaz akadályozták az ingatlan területére való belépést. Amennyiben az első rendőri fellépést követően, a szóbeli figyelmeztetés ellenére újra csendháborítást követtek el, azt folytatták, az intézkedő rendőrök már e körülmény miatt jogszerűen hatoltak be az ingatlan területére. Ha azonban a második rendőri fellépésre adott esetben kellő jogalap hiányában is került sor, akkor is eleget kellett volna tenni az érintetteknek – figyelemmel a rendőrségi törvényben, valamint a szabálysértési törvényben foglaltakra – a rendőri felszólításnak, és igazolniuk kellett volna a személyazonosságukat. Ennek elmaradása szabálysértő cselekmény, amely kellő jogalapot biztosíthatott az intézkedő rendőrök számára az ingatlan területére való behatolásra. A rendőrségi törvény értelmében a személyazonosság igazolására vonatkozó felszólítást nem teljesítő személy előállítható, amelynek végrehajtása érdekében szintén jogszerűen hatolhat be az intézkedő rendőrök az ingatlan területére. Legalább az igazolatásnak való ellenszegülés tehát kellő jogalapot biztosított az intézkedő rendőröknek az ingatlan területére történő behatolásra, így e tekintetben a panaszosok alapvető jogát érintő visszasság nem történt.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a panaszos személyi szabadságának előállítás formájában való korlátozására kellő jogalappal, a szükségesség és arányosság elvének megfelelően került sor. A hozzátartozó, illetve jogi képviselő értesítési kötelezettsége, az orvosi ellátás biztosítása, továbbá az előállítás időtartamáról való igazolás átadása vonatkozásában azonban – a rendelkezésre álló információk alapján – nem lehetett feloldani az álláspontok közötti ellentmondást, így azok tekintetében nem volt lehetőség állást foglalni.

Az alapvető jogok biztosa ugyanakkor visszasságot állapított meg a megfelelő azonosítási és felvilágosítási kötelezettség elmulasztása, a megfelelő védőtávolság hiánya, a rendőrök szükségtelenül erőszakos, retorzív jellegű fellépése, továbbá a panaszosok egyikével szemben az ügyészségre való szállításakor történő bilincs alkalmazása tekintetében. A rendelkezésre álló információk alapján **a rendőrök nem vagy nem megfelelően tettek eleget az azonosítási, valamint felvilágosítási kötelezettségeiknek, a tisztességes hatósági eljáráshoz való jogot érintő visszasságot okozva ezzel.**

Az intézkedéssel összefüggően senki nem lett beteg, így e tekintetben alapjogsérelem sem történt. **Az a körülmény azonban, hogy az intézkedő rendőrök – a felvételeken látottak vonatkozásában – semmilyen módon nem tartottak megfelelő védőtávolságot a behatolást, valamint a kényszerítő eszközök alkalmazását megelőzően sem, fennállt az alapjogsérelem okozásának közvetlen veszélye.**

A panaszosok magatartása alapján ugyan elfogadható az az álláspont, miszerint erélyesebb, határozottabb kommunikációra volt szükség, azonban még ez sem igazolja a vulgáris kifejezések, illetve lealacsonyító tartalmú közlések használatát. **A rendelkezésre álló felvételek tanúsága szerint az intézkedő rendőrök kommunikációja sértette a panaszosok emberi méltóságát, és hozzájárult a konfliktus eskalálódásához.**

A rendelkezésre álló dokumentumok és felvételek tanúsága alapján elmondható, hogy a panaszosok – többszöri felszólítás ellenére – aktívan ellenszegültek az intézkedésnek. Ezt a panaszosok beszámolója is alátámasztja. Mindezek alapján kellő jogalappal alkalmaztak kényszerítő eszközt az intézkedő rendőrök. A felvételeken nem tisztázható, hogy pontosan hogyan zajlott a rendőri fellépés, milyen mértékben álltak ellen a panaszosok (azaz érvényesült-e a fokozatosság és arányosság követelménye), ugyanakkor az tisztán látható, hogy egy rendőr a panaszosok egyikéhez vágja a kerítéskaput, azt megtapossa, majd rá is áll. **Mindez olyan szükségtelenül erőszakos és bántalmazó magatartás, amely semmiképpen nem fér bele a kényszerítő eszközök alkalmazásának törvényes keretébe; az egyértelműen a kínzás, embertelen, illetve magalázó bánásmód tilalmában ütközött.**

A panaszosok egyikével szemben az ügyészségre való szállításakor bilincset alkalmaztak. **A Rendőrkapitányság dokumentációjában nem szerepel olyan, a rendőrségi törvényben foglaltaknak megfelelő indok, amely megalapozta volna a bilincselés szükségességét.** Az intézkedés során feltárt visszasságok arra utalnak, hogy a rendőri fellépés „erődemonstrációvá”

fajult. A második fellépés során a rendőri kommunikáció központi eleme a rendőri kényszerhatalom volt, a rendőrök folyamatosan fokozódó indulattal kommunikáltak, hangnemük is ezzel arányosan vulgárrissá vált, majd az intézkedés bántalmazásba fulladt, és így túllépett a legitim rendőri fellépés keretein, önkényessé vált. **Az intézkedés összességében és végeredményét tekintve retorzív jellegű volt.**

A vizsgálat eredményeként az ombudsman **nyolc ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelyek tartalma részben megfelel a jelentésben foglaltaknak. Az országos rendőrfőkapitány két ponton fogalmazott meg eltérő álláspontot. A határozat szerint fogvatartottak szállításakor – a Fogdaszolgálati Szabályzat szerint – bilincset kell alkalmazni, amely őrzésbiztonsági célt szolgál, és nem mérlegelés tárgya. E tekintetben azonban fontos rögzíteni, hogy a Fogdaszolgálati Szabályzat nem jogszabály, annak sem tartalma, sem értelmezése nem lehet contra legem. A határozatok szerint az intézkedés nem volt retorzív, mivel a rendőrök a panaszosok provokatív, kötekedő, arrogáns, ellenszegülő magatartására reagáltak, még ha több szempontból visszas módon is.*

AJB-1262-23/2023. A panasz szerint igazoltatták a panaszost „segédmotor kerékpárjával való közlekedés miatt”. A panaszos sérelmezte, hogy előállították és „bezárták, mint egy bűnözőt”. A rendelkezésre álló információk alapján elmondható, hogy az intézkedés alapját egy, az engedély nélküli vezetés szabálysértés elkövetésére utaló bejelentés adta, olyan járműre vonatkozóan („robogó”), amely kizárólag érvényes vezetői engedély birtokában vezethető. Mindez felvetette a szabálysértési törvény szerinti engedély nélküli vezetés szabálysértésének olyan mértékű gyanúját, amely a rendőrség oldalán intézkedési kötelezettséget keletkeztetett.

Az alapvető jogok biztosa visszasságot állapított meg ugyanakkor a panaszos előállítása tekintetében.

A rendelkezésre álló információk tanúsága szerint a panaszos előállítására nem a gyorsított bíróság elé állítás érdekében, hanem „a körülmények tisztázása végett” került sor. A szabálysértési ügyben tett feljelentés szerint a rendőrök szerették volna a panaszost meghallgatni, valamint közölték vele, hogy szabálysértési feljelentést tesznek vele szemben.

Fontos azonban, hogy a panaszos előállításának jogalapjaként megjelölt rendőrségi törvényi előírás kizárólag akkor alkalmazható (a szükségesség és arányosság mérlegelését követően), ha elzárással is büntethető szabálysértés elkövetésén tetten ért személyt a rendőrség őrizetbe veszi és gyorsított bírósági eljárás lefolytatása céljából bíróság elé állítja. **Figyelemmel arra, hogy a panaszos előállításának célja nem terjedt ki a panaszos szabálysértési őrizetbe vételére és gyorsított bíróság elé állítására, ennek lehetősége az előállítás során fel sem merült, így a panaszos személyi szabadságát alapvető jogot sértő módon korlátozta a rendőrség.**

A vizsgálat eredményeként az ombudsman **egy ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.

AJB-1262-24/2023. A panasz szerint a helyi általános iskolában a panaszos zavarta a tanórát, ezért a pedagógus iskolaőrt hívott. A panaszos törvényes képviselője sérelmezte, hogy az iskolaőr fenyegető módon lépett fel a panaszossal szemben, továbbá egy alkalommal kirántotta a tollat a panaszos szájából, majd megütötte. A rendelkezésre álló információk alapján az iskolaőr segítségét „rendbontás” miatt kérték, de ebből nem lehet megállapítani, hogy mindez milyen jellegű cselekményre utal, így – mivel a rendbontás a fogalom hétköznapi jelentése alapján akár az iskolai közösség biztonságát sértő vagy veszélyeztető valamilyen formában erőszakos cselekményre is utalhat – az iskolaőrnek tisztázni kellett a tényállást. Pusztán az a körülmény tehát, hogy az iskolaőr kérésre megjelent a tanteremben és felvilágosítást kért – adott esetben akár konkrétan a panaszostól is –, visszásságot nem okozott. A panaszossal szembeni bánásmód és hangnem tekintetében az álláspontok közötti ellentmondást feloldani nem lehetett, így az e körbe tartozó sérelmek tekintetében nem volt lehetőség állást foglalni.

Az alapvető jogok biztosa visszásságot állapított meg ugyanakkor a kifejezetten a panaszossal szembeni iskolaőri fellépés ténye tekintetében. A rendelkezésre álló információk nem utalnak olyan tanuló cselekményre, amely valamilyen formában támadónak, és ezáltal erőszakosnak lenne tekinthető; illetve a panaszos a rendőrség kéréséig való visszatartásának szüksége sem merült fel. Ennek megfelelően az iskolaőrnek nem volt megfelelő jogalapja arra, hogy a tényállás tisztázásán, illetve – amennyiben szükséges – a megfelelő felvilágosítás megadásán túl egyéb módon beavatkozzon, így arra sem, hogy a panaszost a szabályszegő cselekmény abbahagyására felszólítsa. Továbbá, a rendőrségi törvény és a Szolgálati Szabályzat nem biztosít jogalapot arra, hogy egy iskolaőr pusztán fegyelmezés keretében egy diákot a szolgálati helyiségébe kíséren és ott „felügyeljen” (tanári kérésre sem). **Azzal, hogy ezt az iskolaőrt megette, jogellenesen korlátozta a panaszos személyi szabadságát. Egy megfelelő jogalap nélküli intézkedés, jellegénél fogva önkényesnek minősül, és mint ilyen mindenképpen sérti a gyermek mindenek felett álló érdekét.**

Az ombudsman felhívta továbbá a figyelmet arra, hogy az iskolaőr – funkciójából és a vonatkozó normatív rendből következően – nem vehet részt a diákok pusztán fegyelmezésében. Ha ezt megteszi, beavatkozása szükségképpen önkényesnek és egyúttal fenyegető jellegűnek minősül (függetlenül annak módjától és mértékétől), amely mindenképpen sérti a gyermek mindenek felett álló érdekét. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelyben az ajánlásban*

foglaltakkal ellentétes tartalmú döntést hozott. Az országos rendőrfőkapitány nem vizsgálta az intézkedés tényét és jogalapját, mivel – álláspontja szerint – a panaszos törvényes képviselője azt nem sérelmezte.

AJB-1262-25/2023. A panasz szerint a panaszost volt élettársa felszólította, hogy hagyja el az otthonát, ahol – bár oda bejelentve nem volt – életvitelszerűen tartózkodott több mint 5 éve. A volt élettárs segítségére kérésre rendőrök nem vették figyelembe, hogy a panaszos életvitelszerűen él az ingatlanban, vagyontárgyai is ott vannak. Számára annyit biztosítottak, hogy egy kézításkányi személyes dolgot magával vigyen, amelynek összekapcsolására összesen 10 percet adtak. A panaszos kiemelte, hogy személyes dolgai az ingatlanban maradtak (pl. ruhái, bútorai, hivatalos dokumentumai, iratai). Később a panaszos kért rendőri segítséget ahhoz, hogy személyes dolgait visszaszerezze, ám a kérésre rendőrök érdemben nem intézkedtek. A panaszos álláspontja szerint a rendőrök részrehajló módon jártak el.

Az alapvető jogok biztosa mindkét intézkedés tekintetében visszásságot állapított meg. A korábbi intézkedés során a rendőrök ugyan tisztázták, hogy az érintett lakás a felek közös otthona, ahol a panaszos – vélhetően szívességi lakáshasználat – eredeti jogcíme megszűnt; azt ugyanakkor nem vizsgálták, hogy a volt élettárs miként próbálta érvényesíteni korábban az érintett lakásra vonatkozó valós vagy vélt jogait, illetve próbált-e már korábban rendőri segítséget kérni, esetleg magánindítványt előterjeszteni a panaszos lehetséges magánlaksértő cselekménye miatt. Mindennek azért lett volna jelentősége, hogy tisztázható legyen, hogy kit illetett az ún. házi jog védelme (a valós vagy vélt jogok önkényes érvényesítésével szemben), továbbá miként értékelhető a felek egymással szembeni cselekménye (a magánlaksértés vonatkozásában). **A rendőrök nem tettek eleget maradéktalanul a tényállástisztázási kötelezettségüknek.**

Mivel a rendőrök – továbbá – nem hívták fel a felek figyelmét a házi jogi védelemre, sőt lényegében a volt élettárs álláspontját erősítő tájékoztatást adtak, amellyel hatását tekintve, indirekt módon állást foglaltak a kapcsolódó magánjogi vitában, miközben jelenlétükkel azt a látszatot kelthették, hogy az állam legitím kényszerhatalma a volt élettárs mellett áll. **Ennek megfelelően az intézkedés mindenképpen részrehajló volt.**

A későbbi intézkedés során a rendőrök már az előző napi intézkedés eredményével szembesültek, miközben értékelniük kellett volna a felek beszámolóit. A rendelkezésre álló információk alapján nem rekonstruálható, hogy a rendőrök hogyan tisztázták a tényállást, annak eredményeként pontosan miként értékelték a helyszínen tapasztalt körülményeket, illetve, hogy pontosan milyen felvilágosítást adtak a panaszos számára. Megállapítható volt azonban, hogy **a rendőrök nem voltak tisztában a tőlük elvárható mértékben azzal, hogy a felek milyen**

módon léphetnek fel a jogaik védelme, illetve a másik fél felelősségre vonása érdekében.

A vizsgálat eredményeként az ombudsman **három ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.

AJB-1262-32/2023. A panasz szerint a panaszos bejelentést tett a 112-es segélyhívón keresztül, miszerint kisteherautóval való közlekedése során egy német rendszámú jármű többször fékezett előtte indokolatlanul, amelynek eredményeként a panaszos megállásra kényszerült. A panaszos sérelmezi, hogy nem kapott információt arról, hogy történt-e intézkedés a bejelentése alapján. A panaszos szerint általános gyakorlat, hogy elmarad az elkövetők felelősségre vonása.

Az alapvető jogok biztosa visszásságot állapított meg az intézkedési kötelezettség, továbbá az ahhoz kapcsolódó felvilágosítási kötelezettség elmulasztása tekintetében. A „büntetőfékezés” bejelentése **legalább a tényállás tisztázásának erejéig intézkedési kötelezettséget keletkeztetett**, amely alapján – az adatlap átvételét követően – a rendőrség oldalán felvilágosítást kellett volna kérni a panaszostól a bejelentés tárgyát képező cselekmény részleteinek tisztázása, annak megfelelő kezelése érdekében. Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy rendőri egységet kellett volna küldeni a helyszínre; arra azonban szükség lett volna, hogy legalább a bejelentés szerinti cselekményről további információkat kérjen a rendőrség a panaszostól, mivel enélkül az intézkedési kötelezettség terjedelme sem volt tisztázható.

A rendőri intézkedések immanens eleme a szükséges felvilágosítás megadása. Ha tehát a Tevékenység-irányítási Központ ügyeletes a segélyhívás adatlapjának átvételét követően úgy ítéli meg, hogy konkrét intézkedés kezdeményezésére nincs szükség, fel kell vennie a kapcsolatot a bejelentővel és tájékoztatnia kell az intézkedés elmaradásáról, annak okáról, illetve – ha ilyen rendelkezésre áll – fel kell világosítania a jogérvényesítés megfelelő módjáról.

A fenti kötelezettségek teljesítését a rendőrség elmulasztotta, így sérült a panaszos tisztességes hatósági eljáráshoz való alapjoga. A vizsgálat eredményeként az ombudsman **két ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatokat, amelyek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak. Az országos rendőrfőkapitányság jelezte továbbá, hogy módosították a vonatkozó eljárási rendet, valamint új utasítást adtak ki az ügyeleti rendszerről, amelyek már biztosítják, hogy a jelentésben foglaltak a jövőben megfelelően érvényesüljenek.*

AJB-1262-33/2023. A panasz szerint az algériai állampolgárságú panaszosok bérelt gépjárműjükkel megálltak egy benzinkútnál tankolni és vásárolni. Miután a panaszosok észlelték, hogy a benzinkút pénztárosa – álláspontjuk szerint – magasabb összeget számolt fel, sztorizózt kértek. Mivel ezt követően már nem szolgálták ki őket, a panaszosok értesítették a rendőrséget. A panaszosok sérelmezték, hogy az intézkedés részrehajló volt (velük nem foglalkoztak érdemben), a rendőrök tiszteletlenül kommunikáltak velük („shut up” kifejezést használtak, valamint kinevették őket), ok nélkül testi kényszert alkalmaztak két panaszossal szemben (megkísérelték kivezetni őket az üzletből), majd nem nyújtottak segítséget a panaszosok egyikének, amikor rosszul lett az intézkedés során.

A rendelkezésre álló dokumentáció szerint a rendőrök valamennyi érintettet meghallgatták, igyekeztek tisztázni a tényállást, megadni a szükséges felvilágosítást (ennek érdekében telefonon tolmácsot is biztosítottak). Az intézkedés során kiderült, hogy a pénztáros valóban magasabb összeget számolt fel, ám miután ezt a panaszosok jelezték, az ügyletet sztorizózták, a panaszosokat tehát kár nem érte, jogellenes cselekmény nem történt. Mindez az intézkedés nem tekinthető részrehajlónak. Megállapítható, hogy a rendőrök gondoskodtak az intézkedés során gyengélkedő panaszos orvosi vizsgálatáról is, így e tekintetben sem történt visszásság.

Az alapvető jogok biztosa visszásságot állapított meg ugyanakkor az intézkedő rendőrök által alkalmazott hangnem, valamint a testi kényszer alkalmazása tekintetében. A „shut up” általánosan elterjedt udvariatlan és durva angol kifejezés. Kontextusfüggő, hogy használata mennyiben indulatos és agresszív, ugyanakkor **mindenképpen méltatlan a rendőri hivatáshoz, és használata az emberi méltóságot érintő visszásságot eredményez**, abban az esetben is, ha arra „fokozatosan” került sor, vagy éppen viccnek szánták.

A rendőrségi dokumentáció szerint nem alkalmaztak testi kényszert. Ezzel szemben a felvételeken látható, hogy legalább az egyik panaszost megragadták és fizikai erőfokozás útján próbálták elvezetni, amely egyértelműen testi kényszernek minősült. Összességében nem áll rendelkezésre elegendő információ, amely alapján állást lehetne foglalni a tekintetben, hogy a testi kényszer alkalmazása okozott-e alapjogsérelmet. **Az a körülmény ugyanakkor, hogy az intézkedő rendőrök oly módon alkalmaztak testi kényszert, hogy annak jogi minőségével nem voltak tisztában, ezáltal annak törvényes követelményeire sem voltak figyelemmel, mindenképpen magában hordozta az alapjogsérelmet okozásának közvetlen veszélyét.**

A vizsgálat eredményeként az ombudsman **két ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatokat, amelyek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

	Érintett szervek	A jelentés dátuma	Ügyszám
1.	Tapolcai Rendőrkapitányság	2023. február 28.	AJB-1262-2/2023.
2.	I. kerületi Rendőrkapitányság	2023. március 7.	AJB-1262-3/2023.
3.	Budapesti Rendőr-főkapitányság; VIII. kerületi Rendőrkapitányság	2023. március 9.	AJB-1262-4/2023.
4.	Hajdúhadházi Rendőrkapitányság	2023. április 3.	AJB-1262-6/2023.
5.	Tiszai Vízügyi Rendőrkapitányság	2023. május 18.	AJB-1262-8/2023.
6.	Vác Rendőrkapitányság	2023. május 18.	AJB-1262-9/2023.
7.	Baranya Vármegyei Rendőr-főkapitányság	2023. május 18.	AJB-1262-10/2023.
8.	Somogy Vármegyei Rendőr-főkapitányság; Balatoni Vízügyi Rendőrkapitányság	2023. május 19.	AJB-1262-12/2023.
9.	XV. kerületi Rendőrkapitányság	2023. május 19.	AJB-1262-14/2023.
10.	X. kerületi Rendőrkapitányság	2023. május 23.	AJB-1262-16/2023.
11.	Vác Rendőrkapitányság	2023. május 23.	AJB-1262-17/2023.
12.	Vác Rendőrkapitányság	2023. május 24.	AJB-1262-20/2023.
13.	Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Rendőr-főkapitányság; Záhony Határrendészeti Kirendeltség	2023. június 20.	AJB-1262-26/2023.
14.	Nógrád Vármegyei Rendőr-főkapitányság	2023. július 14.	AJB-1262-28/2023.
15.	Nagykanizsai Rendőrkapitányság	2023. november 27.	AJB-1262-31/2023.
16.	Balatonalmádi Rendőrkapitányság; Balatonfüredi Rendőrkapitányság	2023. december 29.	AJB-1262-34/2023.
17.	Budaörsi Rendőrkapitányság; Szentendrei Rendőrkapitányság	2023. december 29.	AJB-1262-35/2023.

5.1.6. ÉRDEMI VIZSGÁLAT UTÁN KIADOTT, VISSZÁSSÁG MEGÁLLAPÍTÁSA NÉLKÜL ZÁRULT JELENTÉSEK

AJB-1262-2/2023. A panasz szerint 10-15 rendőr megátámadta a panaszost az otthonában, miután megbilincseltek, a gyámhivatal munkatársai elvették négy gyermekét. A Rendőrkapitányság által rendelkezésre bocsátott dokumentumok szerint a gyámhivatal határozatában foglaltak felvetették a kiskorú veszélyeztetése büntetének gyanúját. A panaszos pszichés állapotának romlása, viselkedésének negatív változása önmagára és környezetére veszélyessé vált, a kialakult helyzet a gyermekek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését veszélyeztetette. Az indokolás tartalmazza, hogy pontosan milyen körülmények alapján jutott arra a gyámhivatal, hogy a gyermekek nevelésbe vétele szükséges. A határozat azonnal végrehajtandó volt.

A rendelkezésre álló információk szerint már az intézkedést megelőzően felmerült, hogy a panaszos – körzeti orvos által is megerősített pszichés állapota miatt – agresszíven léphet fel a rendőrökkel, illetve a gyámhivatal munkatársaival szemben. Ezt erősítette, hogy a vizsgált intézkedést megelőző napokban szintén intézkedni kellett a panaszossal szemben erőszakos cselekmény miatt. A panaszos az intézkedés során jelen lévő körzeti orvos és a mentőszolgálat munkatársai szerint önmagára és a környezetére is veszélyt jelentett, zavart és agresszív viselkedést tanúsított. A panaszost a támadás megakadályozása érdekében bilincseltek meg.

A gyámhivatal segítségkérése egyértelműen intézkedési kötelezettséget keletkeztetett. A panaszosra vonatkozó előzetes

információkra figyelemmel a rendőrségnek olyan létszámú rendőri jelenlétet kellett biztosítania (7 fő rendőr intézkedett), amely alkalmas az ellenszegülő magatartás, annak következményeinek megelőzésére. Mivel fennállt annak kockázata, reális és jelenvaló veszélye, hogy a panaszos meg fogja támadni az intézkedő rendőröket, illetve az intézkedés során jelenlévő egyéb személyeket, vagy akár önkárosító magatartást is tanúsíthat, szükséges volt, hogy a panaszost megbilincseljék és az intézkedés idejére bilincsben tartsák.

A fentieknek megfelelően az intézkedéssel összefüggésben alapjogi visszasság gyanúja nem merült fel. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

AJB-1262-3/2023. A panasz szerint a Rendőrkapitányság rendőrei „erőszakosan behatoltak a panaszos lakásába, jogcím, felhatalmazás vagy határozat nélkül, továbbá félelmet keltettek a panaszosban”. A panaszos által átadott videófelvétel tanúsága szerint az intézkedés során a rendőr a panaszos bérleti szerződését kérte, azonban a panaszos nem tudta átadni azt. Ezt követően az önkormányzat munkatársai közölték, hogy „nem ismerik a panaszost és nem áll a panaszos semmilyen bérleti jogviszonyban az Önkormányzattal”. A felvétel során az intézkedő rendőrök mindvégig kulturált hangnemben kommunikáltak a panaszossal.

A Rendőrkapitányság által rendelkezésre bocsátott dokumentumok szerint az intézkedés alapját az Önkormányzat bejelentése adta, amely szerint a tulajdonában álló lakás bejárati ajtaján elhelyezett, lepecsételt papírt ismeretlen személy jogtalanul eltávolította, a zárat lecserélte, így nem tudnak bejutni

a lakásba. A bejelentés tartalma egyértelműen felvetette a közokirat-hamisítás és a rongálás bűncselekmény gyanúját, így kellő jogalap birtokában kezdeményeztek intézkedést a rendőrök, a panaszos alapvető jogát érintő visszasság e tekintetben nem történt.

Bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt szükségessé vált a panaszos előállítására, de a panaszos megpróbálta magát kivonni az intézkedés alól, és a rendőrökre zárni a lakás ajtaját. Az intézkedő rendőr a bejárati ajtó küszöbére lépett, majd az ajtó mögé lépve megakadályozta, hogy a panaszos rájuk zárja az ajtót. Az intézkedés azon része során, amely a felvételen látható volt, a rendőri bánásmód megfelelő volt. E körülmények tekintetében visszasság nem történt.

A rendelkezésre bocsátott felvétel nem rögzíti az intézkedést teljes terjedelmében, így egyes sérelmezett események tekintetében (a rendőrök azonosítási kötelezettsége, a felvétel által nem rögzített bánásmód) az álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem tudtam, így e sérelmek tekintetében nem volt lehetőség állást foglalni. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

AJB-1262-4/2023. A panasz szerint a panaszos rendőri segítséget kért kapcsolattartás akadályozása miatt, azonban a rendőrök csak többszöri telefonálás után tettek eleget intézkedési kötelezettségüknek. A Rendőrkapitányság által rendelkezésre bocsátott dokumentumok szerint a bejelentést kezelő jelezte a panaszosnak, hogy – mivel a bíróság által hozott valamennyi végzés nem áll rendelkezésükre – a rendőrség kizárólag a szülők figyelmét tudja felhívni a bírósági végzésben foglaltak maradéktalan betartására; majd tájékoztatta az őt megillető jogokról és jogérvényesítési lehetőségekről. A rendőrség tájékoztatása szerint a panaszos a tájékoztatást megértette és tudomásul vette, később mégis rendőri intézkedést kért. A kártevő járőrök meghallgatták a feleket, majd megállapították, hogy nem történt sem bűncselekmény, sem pedig szabálysértés, így az intézkedés a szükséges felvilágosítás megadásával zárult. Végül küldtek rendőröket a helyszínre, majd tisztázták a tényállást és megadták a feleknek a szükséges felvilágosítást, így a panaszolt ügyben alapjogsérelem nem merült fel.

Fontos kiemelni, hogy ha a panaszos állítása megfelel a valóságnak, és az első bejelentést követően annak ellenére nem küldtek rendőrt a helyszínre, hogy e kérésétől a panaszos nem állt el, fennállt az alapjogsérelem okozásának közvetlen veszélye. Utóbbi vonatkozásában azonban az álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így e sérelmek tekintetében nem volt lehetőség állást foglalni. A panaszos sérelmezte azt is, hogy az intézkedő rendőrök a helyszínen nem vettek fel jegyzőköny-

vet, továbbá az intézkedésről egyéb iratot sem adtak át a számára. Ezzel összefüggésben, mivel ilyen irányú jogszabályi kötelezettsége a rendőröknek nincsen, nem merült fel olyan mulasztás, amely a panaszos tekintetében alapjogi visszasság gyanúját vetette volna fel.

Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.

AJB-1262-6/2023. A panasz szerint a panaszos fia a beleegyezése nélkül, távollétében befogadta barátnőjét és annak két gyermekét az otthonába. A panaszos két alkalommal is rendőri segítséget kért, de a kártevő rendőrök nem intézkedtek, sőt fenyegető módon léptek fel a panaszossal szemben.

A Rendőrkapitányság által rendelkezésre bocsátott dokumentumok tanúsága szerint a rendőrök a helyszínen meghallgatták és igazoltatták a feleket, tisztázták a lakásban való tartózkodási jogcímeiket. A rendelkezésre álló információk szerint a rendőrök eleget tettek a tényállás-tisztázási kötelezettségüknek; és ennek során megállapították, hogy a panaszos fia az érintett lakásban lakik, annak tényleges használója, a további személyek pedig az ő meghívása alapján tartózkodnak a lakásban. A magánlaksértés mind szabálysértési, mind pedig büntetőjogi alakzatának szükséges tényállási eleme a lakásban való jogellenes tartózkodás. Jelen esetben a rendőrök ilyen körülményt nem tapasztaltak. Fontos hangsúlyozni, hogy a tényállásszerűség szempontjából nem a tulajdonos személye, hanem a birtoklás körülményei az irányadóak. Hogy pontosan ki számít egy lakás birtokosának, a polgári jog körébe tartozó kérdés.

A rendelkezésre álló információk alapján a rendőrök végül felvilágosították a panaszost arról, hogy fia és vendégei nem követtek el sem szabálysértést, sem bűncselekményt, továbbá hogy a szintén az ingatlanban lakó fiát nem zárhatja ki onnan. Jelezni kell azt is, hogy a rendőröknek – mivel ez nem tartozik a szolgálati kötelezettségi körükbe – nincs teljes körű ismerete a polgári jogi viták jogi megítéléséről és a vitarendezés részletes menetéről. A felvilágosítási kötelezettségből csupán az olyan alapvető információk közlése következik, amelyek nélkül a jogérvényesítés – a vita rendezése hiányában – eleve lehetetlen lenne.

A fentieknek alapján a rendőrök megfelelően teljesítették az intézkedési, segítségnyújtási kötelezettségükből fakadó feladataikat, így e tekintetben visszasság nem történt. A fenyegető fellépésre vonatkozó sérelem kapcsán az álláspontok közötti ellentmondás feszült, amely ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így e tekintetben nem volt lehetőség állást foglalni. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

AJB-1262-8/2023. A panaszos sérelmezte, hogy igazoltatták, amely során nem az anyanyelvén (német) kapott tájékoztatást, és zaklató módon kommunikáltak vele. Sérelmezte továbbá, hogy az intézkedő rendőrök nem viseltek sapkát és egyenruhájuk „rendezetlen” volt. A Rendőrkapitányság által rendelkezésre bocsátott dokumentumok tanúsága szerint a panaszost közlekedésrendészeti ellenőrzés keretében igazoltatták. Az intézkedés során a rendőrök megkérdezték a panaszost, hogy beszél-e magyarul, amelyre a panaszos azt közölte, hogy német állampolgár, de anyanyelvi szinten beszél magyarul. A rendőri közléseket a panaszos láthatóan megértette.

A rendőrségi törvény és a Szolgálati Szabályzat nem szabályozza, hogy a rendőri intézkedések során milyen módon kellene kommunikálni a külföldi állampolgárokkal, illetve a magyar nyelven nem beszélő személyekkel. Az intézkedő rendőrnek ugyanakkor az adott intézkedés körülményeihez mérten, észszerű keretek között gondoskodnia kell arról, hogy az intézkedés alá vont személyt hátrány ne érje (pl. olyan kolléga segítségét kéri, aki rendelkezik megfelelő nyelvtudással). Jelen ügyben azonban – a rendelkezésre álló információk alapján – a panaszos megfelelő szinten beszélt magyarul. Ezt a tényt erősíti a panaszos által saját kézzel, magyarul írt beadvány is. Mindezek alapján az ügyben alapjogi visszasság nem merült fel.

A panaszos által használt, az intézkedő rendőrök hangnemét minősítő „molesztálás” értelmezhető zaklató, tolakodó, zavaró viselkedésnek; a „lehurrogás” értelmezhető egy olyan cselekménynek, amely során valakit indulatosan elhallgattatnak; a „fenyegető” stílus értelmezhető olyan hangnemnek, amelynek célja a félelemkeltés. Az intézkedő rendőrök hangneme vonatkozásában az álláspontok között ellentmondás feszült, amely ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így e tekintetben nem volt lehetőség állást foglalni. Szintén ellentmondás feszült az álláspontok között a rendőrök viselete kapcsán, azonban megjegyzendő, hogy a *de minimis* (azaz az alapjogsértés megállapításához szükséges minimális érdeksérelemre vonatkozó) elv alapján a „rendezetlen” egyenruha önmagában akkor sem minősül alapjogsérelem okozására alkalmas körülménynek, ha mindez megfelel a valóságnak. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

AJB-1262-9/2023. A panasz szerint a mozgássérült panaszos konfliktusba keveredett egy, az ingatlan előtt gépjárművel várakozó személyel, aki később rendőrt hívott arra hivatkozva, hogy a panaszos megrongálta a gépjárművét. A panaszos sérelmezte az intézkedés tényét, személyi szabadsága korlátozását, a megfelelő tájékoztatás hiányát, valamint azt, hogy nem adtak számára igazolást

az előállításáról. A Rendőrkapitányság által rendelkezésre bocsátott dokumentumok tanúsága szerint a panaszos által bejelentett cselekmény felvetette a garázdaság elkövetésének gyanúját, amely a rendőrség oldalán intézkedési kötelezettséget keletkeztetett. A kitérő rendőrök – nem értékelve a rendőrök szakmai döntésének helyességét – elvégezték a tényállás tisztázásához szükséges, az intézkedési kötelezettségükből fakadó feladataikat (a helyszínen meghallgatták a feleket, fényképfelvételeket készítettek), így az intézkedés ténye és a tényállás tisztázásának menete visszasságot nem okozott.

A Rendőrkapitányság álláspontja szerint a panaszos felszólítás ellenére is megtagadta személyazonosságát igazolását. A rendelkezésre álló információk alapján nem volt hivatalosan ismert a rendőrök számára a panaszos, más olyan személy sem volt a helyszínen, aki igazolta volna a panaszos személyazonosságát, a panaszossal szemben büntetőeljárás megindításának igénye is felmerült. Mindezekre tekintettel a személyazonosság igazolásának megtagadása is kellő jogalapot biztosíthatott a panaszos előállítására, vagyis arra kellő jogalap birtokában került sor. A tekintetben, hogy egyébként a panaszos valóban olyan magatartást tanúsított-e, amelynek következtében személyi szabadságának korlátozása nélkül nem lehetett volna biztosítani a büntetőeljárás eredményes lefolytatását, az álláspontok között ellentmondás feszült, amely ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett.

A rendelkezésre álló információk alapján a panaszos előállítása nem haladta meg a szükséges mértéket, az ügyéhez kapcsolódó feladatok végrehajtása indokolta az előállítás időtartamát, e tekintetben visszasság nem történt. A panaszos minden szükséges felvilágosításról, valamint az előállításról szóló igazolás átvételéről aláírásával nyilatkozott. A panaszos nem fogalmazott meg olyan sérelmet, amely az aláírás körülményeit sérelmezte volna, így az ombudsman a Rendőrkapitányság álláspontját fogadta el, és úgy értékelte, hogy a felvilágosításadási kötelezettség tekintetben visszasság nem történt. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

AJB-1262-10/2023. A panaszos sérelmezte, hogy vele szemben részrehajló módon és ok nélkül kezdeményeztek közlekedésrendészeti intézkedést. A panaszos álláspontja szerint taxisként utas szállítása során nem kell biztonsági övet használnia. A panaszos sérelmezte továbbá, hogy vele szemben arrogánsan viselkedtek, autóját indokolatlanul átvizsgálták, bizonyos személyes dolgait elvették, valamint számára megtiltották, hogy az intézkedésről felvételt készítsen.

A Rendőrkapitányság által rendelkezésre bocsátott dokumentumok tanúsága szerint a rendőrök észlelték, hogy a szol-

gálati gépjárművek mellett haladó utas nélküli taxi sofőrje (a panaszos) nem használ biztonsági övet. A rendőrök a jogsétegről felvételeket készítettek, majd megállították a panaszost. Kiemelendő, hogy közlekedésrendészeti intézkedésre arra kifejezetten okot adó tény, körülmény vagy cselekmény észlelése nélkül is van lehetőség, ugyanakkor a felvételek alapján egyértelműen megállapítható, hogy a panaszos nem szállított utast, mégsem használt biztonsági övet, így a rendőröket intézkedési kötelezettség terhelte.

A rendelkezésre álló információk alapján elmondható, hogy a gépjármű átvizsgálása nélkül észlelték a rendőrök, hogy a panaszos gázsprayt közforgalmú közlekedési eszközön, látható módon, nyíltan, szabálysértés gyanúját felvető módon szállított, tárolt. Amikor a rendőrök a panaszost kérdőre vonták, a panaszos utalt arra, hogy más közbiztonságra különösen veszélyes eszköz is lehet még az autóban, amely szükségessé tette a gépjármű átvizsgálását. Az átvizsgálás során más olyan eszközöket is találtak (kés, husáng), amelyek közbiztonságra veszélyesek lehetnek. Az érintett dolgokat az ellene induló szabálysértési eljárás keretében való lefoglalás érdekében, átvételi elismervény ellenében, kellő jogalap birtokában vették el. Mindezek alapján a panasz nyomán alapjogi visszasság nem merült fel. Az intézkedésről való felvétel készítésének megtiltása vonatkozásában az álláspontok között ellentmondás feszült, amely ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett.

Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.

AJB-1262-12/2023. A panasz szerint egy strandon engedély nélkül készítettek felvételt drónnal egy reklámfilmhez. A panaszos tájékoztatást kért a rendőrségtől a releváns jogszabályokkal kapcsolatban, azonban – a panaszos álláspontja szerint – a rendőrség nem tett eleget tájékoztatási kötelezettségének. A Rendőrkapitányság vezetőjének tájékoztató levele szerint a panaszos a szükséges tájékoztatást a fürdőzéssel és vízrendészeti tevékenységgel kapcsolatban telefonon megkapta. Nem áll rendelkezésre a telefonbeszélgetést rögzítő hangfelvétel, ezért az álláspontok közötti ellentmondást feloldani nem lehet, így e sérelem tekintetében nem volt lehetőség állást foglalni. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

AJB-1262-14/2023. A panasz szerint a panaszos feljelentést szeretett volna tenni a Rendőrkapitányságon gyermeke eltűnése miatt, ám senki nem fogadta. A panaszos erről bejelentést tett a segélyhívón keresztül. A panaszos előadása szerint aznap 15 óra 30 perckor visszatért,

fogadták is volna, ám a panaszos az épületen kívül szeretne volna megtenni feljelentését, azonban nem engedték ki az épületből, helyette kiabáltak vele. A panaszos egy későbbi napon ismét megjelent a Rendőrkapitányság előtt, hogy ott beszéljen a Rendőrkapitányság vezetőjével. A panasz szerint kb. 20 perc várakozás után megjelent a Rendőrkapitányság vezetője, aki érdemben nem válaszolt a panaszos kérdéseire, csupán cinikusan közölte, hogy korábban már részletesen tájékoztatást adtak az indított ügyei sorsáról.

A Rendőrkapitányság által rendelkezésre bocsátott dokumentumok tanúsága szerint a panaszos ügyfélfogadási időn kívül jelent meg a Rendőrkapitányságnál. A biztonsági őr tájékoztatta a panaszost, hogy a feljelentés átvételére jogosult rendőr jelenleg nem tartózkodik az épületben, de nyugodtan megvárhatja, illetve a várakozás elkerülése érdekében későbbi időpontban is visszajöhet. A panaszos az utóbbi lehetőséget választva délután meg tudta tenni feljelentését. Hangsúlyozni kell, hogy a feljelentés mint olyan kizárólag a büntetőeljárás megindításának egyik eljárási eszköze, nem pedig az azonnali segítségkérés módja. Ha valakinek nem azonnali rendőri segítségre van szüksége, ügyét a Rendőrkapitányság ügyfélfogadási idejében intézheti. A kapitányságvezető a bünyügyi osztályvezető jelenlétében precízen tájékoztatta a panaszost, hogy a beadványát, akárcsak az összes korábbi – hatáskör és illetékeség hiányában – továbbították az eljárásra jogosult hatóságok részére, így azok állásáról ők nem tudnak tájékoztatást adni.

A sérelmezettek tekintetében visszasság nem történt. A rendőrök hangneme vonatkozásában az álláspontok között ellentmondás feszült, amely ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

AJB-1262-16/2023. A panasz szerint a panaszos édesanyjával és két tizenegy hónapos ikergyermekeivel mentek vendégségbe, amikor a panaszos konfliktusba keveredett édesanyjával. E konfliktus odáig fajult, hogy a panaszos végül rendőri segítséget kért. Amíg a rendőrökre vártak, egy helyi lakó beengedte a panaszost és gyermekeit, valamint a panaszos édesanyját a fűtött lépcsőházba. A panaszos sérelmezte annak részrehajló voltát, illetve azt, hogy nem biztosították számára, hogy feljelentést tehesen; a biztonsági intézkedés tényét és módját; a kényszerítő eszközök alkalmazásának tényét, módját; a gyermekeinek elvételét; a panasztételi lehetőségekre vonatkozó tájékoztatás hiányát és a panasztételi szándék figyelmen kívül hagyását, az intézkedés során vele szemben alkalmazott megalázó bánásmódot és hangnemet.

A Rendőrkapitányság által rendelkezésre bocsátott dokumentumok tanúsága szerint a rendőrök a Tevékenység-irányítási Központ utasítására jelentek meg a helyszínen, mivel bejelentés érkezett, hogy két nő dulakodik az utcán. A rendőrök érkezését észelve a panaszos két gyermekével kiment a rendőrök elé. A panaszos édesanyja később, a panaszos meghallgatása során jelent meg. A panaszos által megfogalmazott sérelmek tekintetében az álláspontok közötti ellentmondást feloldani nem lehetett, így azok tekintetében nem volt lehetőség állást foglalni.

A gyermekek a panaszos édesanyja számára való átadása vonatkozásában az ombudsman megjegyezte, hogy hasonló esetekben, az ellenérdekű felek közötti konfliktus enyhítése érdekében célszerű lehet megkísérelni a felügyeleti joggal rendelkező szülő által megjelölt másik hozzátartozót a helyszínen hívni, ha mindez eredménytelen, akkor átadni az érintett gyermeket a jelenlévő – egyébként a jogszabályi feltételeknek megfelelő – ellenérdekű hozzátartozónak. Az ombudsman felhívta a figyelmet továbbá, hogy – mivel a rendelkezésre álló információk szerint a gyermekek közel egy órán keresztül tartózkodtak hiányos öltözkében fűtetlen helyen a téli időszakban – az intézkedéssel érintett gyermekek alapvető jogait érintő visszasságot eredményezhet, ha az intézkedő rendőrök a lehető legrövidebb időn belül nem gondoskodnak a gyermekek megfelelő körülmények közé helyezéséről.

Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.

AJB-1262-17/2023. A panasz szerint a panaszos autójával kátyúba hajtott, amelyet követően kihívta a rendőröket „helyszínelni”. A panaszos sérelmezte elfogását és előállítását, gépjárműve hatósági jelzésének elvételét, azt a körülményt, hogy jogi képviselőjét nem értesíthette személyesen, továbbá hogy szabadon bocsátásakor készpénzét nem kapta vissza.

A Rendőrkapitányság által rendelkezésre bocsátott dokumentumok szerint a panaszos gépjárműve ellenőrzések kiderült, hogy a járási hivatal ideiglenesen kivonta a forgalomból, a „P”-s rendszámot pedig jogosulatlanul használta a panaszos, így őt egyedi azonosító jel meghamisításának büntette miatt elfogták és előállították a Rendőrkapitányságra. A tettenérés megállapításához szükséges egyfajta folyamatosság, amely a cselekmény elkövetését az elfogással összekapcsolja. Jelen ügyben a „tettenérés” vonatkozásában a „hamis, meghamisított azonosító jelű dolog felhasználása” elkövetési magatartás releváns. A panaszos a rendőrök megérkezésekor, az intézkedés kezdetekor nem vezette az érintett gépjárművet, de a saját beszámolója, a gépjárműindítási napló tanúsága alapján – közvetlenül azelőtt, hogy rendőri segítséget kért – egyértelműen használta és – közvetlenül a káresemény rendőri dokumentálását követően

– használni is kívánta azt. A „felhasználás” mint elkövetési magatartás még nem ért véget, így annak észlelése és a panaszos elfogása között fennállt a szükséges folyamatosság.

A rendelkezésre álló információk alapján a panaszos személyi szabadságának korlátozása 3 óra 19 percen át tartott. A panaszossal szembeni intézkedéshez kapcsolódó elvégzett cselekmények indokolták a panaszos személyi szabadsága korlátozásának időtartamát, abban jelentős és indokolatlan holtidők nem voltak. Ugyan a panaszos szabadon bocsátását követően még vissza-visszatért a Rendőrkapitányság épületébe, ám ezen események teljes mértékben a panaszos szabad akaratán, nem pedig rendőri kötelezésen, kényszeren alapultak. Megállapítható volt az is, hogy a rendőrök megkísérelték értesíteni a panaszos által megjelölt ügyvédet, továbbá a panaszos korábban bárkit szabadon értesíthetett a vele szembeni intézkedésről. A panaszos személyes dolgaiért a Rendőrkapitányság – a letét ideje alatt – objektív felelősséggel tartozott. Ha azokban kár vagy hiány keletkezett volna, mindenképpen visszasságot eredményezett volna. Az álláspontok között ugyan ellentmondás feszül, a rendelkezésre álló információk – úm. az aláírt letéti jegyzékek, valamint a felvételeken látottak – alapján megállapítható, hogy a panaszos hiánytalanul (és sértetlenül) visszakapta a letétbe vett személyes dolgait, és volt is lehetősége mindezt ellenőrizni. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

AJB-1262-20/2023. A panasz szerint a panaszos szeretett volna tájékoztatást kérni és bejelentést tenni a Rendőrkapitányságon. A panaszos sérelmezte, hogy a vele szemben intézkedő rendőr „lekezelő és flegma stílusú volt”, a bejelentési szándékával kapcsolatban semmilyen tájékoztatást nem adott, továbbá azonosítási kötelezettségének nem megfelelően tett eleget. A Rendőrkapitányság vezetőjének tájékoztató levele szerint a panaszos többszöri kérdésre sem árulta el, hogy milyen ügyből kifolyólag szeretne bejelentést tenni, így a rendőr nem tudott számára felvilágosítást adni. Tájékoztatta a panaszost ugyanakkor arról, hogy megteheti a feljelentést, azonban valószínűleg sokat kell várnia, mert a bűnügyes kollégák éppen helyszínelnek. A rendőr megfelelő módon kommunikált a panaszossal, nem volt lekezelő, illetve flegma stílusú. A rendelkezésre bocsátott dokumentumok tanúsága szerint a rendőr megfelelő módon azonosította magát. Az álláspontok közötti ellentmondást a megfogalmazott sérelmek vonatkozásában feloldani nem lehetett, így azok tekintetében nem volt lehetőség állást foglalni. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

AJB-1262-26/2023. A panasz szerint a Záhony közúti határátkelőnél kívánt a panaszos autójával Ukrajnába utazni csatládjával, ám feltartóztatták a határon, arra hivatkozva, hogy panaszos által felmutatott forgalmi engedély műszaki vizsgája lejárt. A panaszos álláspontja szerint a rendőr által hivatkozott jogszabály nem terjedhet ki más ország joghatósága alá tartozó területre, a rendőrnek „se vizsgálni, se mérlegelni nem kell, hogy egy Magyarországon érvényes okmányt egy külföldi ország hatósága miként kezeli”. Ezt az álláspontot cáfoló jogszabályt, egyéb szabályozót, illetve utasítást a rendőr nem tudott felmutatni. Az intézkedés idején hatályos kivételek – veszélyhelyzeti – jogszabályoknak megfelelően a panaszos számára eleve, a normál társadalmi viszonyokhoz képest kedvezőbb helyzet volt az, hogy Magyarország területén korlátozás nélkül közlekedhetett lejárt műszaki érvényességű gépjárművel. Ezt alapvetően nem tehetné volna meg, sőt azzal szabálysértést követett volna el. Így eleve az is kétséges lehet, hogy beszélhetünk-e alapjogi visszasság gyanújáról, hiszen még azzal együtt is szélesebb körben érvényesültek a panaszos érintett alapvető jogai a normál társadalmi viszonyokhoz képest, hogy gépjárműve nem léphette át a magyar–ukrán államhatárt. Az ombudsman álláspontja szerint a gépjármű visszafordítása nem volt alkalmas visszasság okozására.

Figyelemmel arra, hogy a panaszos alapvető jogát ténylegesen korlátozó cselekményre nem került sor, és nem is merült fel olyan körülmény, amelyet bármilyen formalizált eljárás szerinti határozati vagy jegyzőkönyvi formában rögzíteni kellett volna, a rendőrséget ilyen irányú dokumentációs kötelezettség nem terhelte. Nem történt mulasztás a tájékoztatási kötelezettség tekintetében sem. Itt fontos hangsúlyozni, hogy a rendőrnek nem feladata, hogy érveljen az alkalmazandó jogszabályok általa alkalmazott értelmezése mellett, nem kell meggyőznie az intézkedés alá vont személyt az értelmezése helyességéről, csupán ismertetnie kell az alkalmazott jogszabályi rendelkezéseket. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

AJB-1262-28/2023. A panasz szerint a panaszos Szlovákiába szeretett volna utazni saját, magyar hatósági jelzéssel rendelkező autójával, ám őt – miután a szlovák határőrök visszafordították – feltartóztatták a határon. A panaszos sérelmezte a tájékoztatás hiányát, a vele szembeni hangnemet, valamint azt, hogy magyar állampolgársága ellenére addig nem akarták visszaengedni, amíg be nem mutatja – a járványvédelmi intézkedések keretében használt – munkáltatói igazolást. A panaszos végül – az egyébként rá irányadó szabályokhoz képest kedvezőbb feltételekkel – beléphetett az ország területére, így e tekintetben alapjogsérelem nem történt. Ha azonban a panaszos állítása megfelel a valóságnak, a rendőrök valóban a munkáltatói igazolás bemutatásához kötötték az ország területére való belépést,

az – megfelelő jogalap hiányában – magában hordozta a panaszos hazatéréshez való joga sérelmének közvetlen veszélyét. A rendőrség állítása szerint azonban fel sem merült, hogy ne engedjék be a panaszost a határon, miután megállapították, hogy magyar állampolgár; csupán a hatósági házi karantén kérdését kellett tisztázni. Az álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így e tekintetben nem volt lehetőség állást foglalni.

Az ombudsman szerint szintén nem lehetett feloldani az álláspontok közötti ellentmondást a panaszossal szemben alkalmazott hangnem, továbbá a határátlépés feltételeire vonatkozó tájékoztatás kérdésében. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

AJB-1262-31/2023. A panasz szerint a helyi bolt előtt bántalmazták a panaszost a vele szemben intézkedő rendőrök: miközben az egyik rendőr a panaszossal ordibált, a másik rendőr a panaszost hasba rúgta; majd miután leteperték, ökölrel arcon is ütötték. A panaszost végül megbilincseltek és erőszakkal a szolgálati járműbe ültették. A panaszos külön kiemelte, hogy annak ellenére bántak vele erőszakosan, hogy beteg ember. Az intézkedő rendőrök, valamint a velük szolgálatot teljesítő honvéd jelentései szerint a panaszos viselkedése eleinte – bár a felszólításoknak nem tett eleget – kényszerítő eszköz alkalmazása nélkül is kezelhető volt, ám a szolgálati járműben megváltoztak a körülmények: a panaszos agresszívvé vált, többszöri felszólítás ellenére is „üvöltözött”, rángatta a kilincset, „hadonászott, többször megrúgta, ütötte az ülést”, valamint feszegette és csapkodta az ajtót, miközben azt kiabálta, hogy „elmegek, engem nem visztek sehova”. A panaszost végül testi kényszert alkalmazva kiszállították a járműből, és megbilincseltek. Az intézkedő rendőrök jelentései kiemelték, hogy nem ütötték meg, nem rúgták meg a panaszost, és más módon sem bántalmazták őt.

A panaszos nem közölt olyan információt, amely ellentmondana a rendőrség által rendelkezésre bocsátott dokumentumokban foglaltakkal, és azok tartalma arra utal, hogy a rendőrök a tőlük elvárható módon jártak el az intézkedés, valamint a kényszerítő eszköz alkalmazása során, így az ombudsman a rendőrség álláspontját fogadta el. Az ütésre, rúgásra, továbbá a hangnemre vonatkozó sérelmek tekintetében az álláspontok között ellentmondás feszült, amely ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így e sérelmek tekintetében nem volt lehetőség állást foglalni. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

AJB-1262-34/2023. A panasz szerint a panaszos a vele szembeni rendőri intézkedés során elhunyt. A panaszos nevében édesanyja sérelmezte, hogy a rendőrök annak ellenére nem biztosítottak időben orvosi segítséget, hogy a panaszos már az intézkedés megkezdésekor jelezte, hogy rosszul érzi magát. A panaszos megbilincselte állapotban elesett, beütötte a fejét, életét a kikerülő mentősök már nem tudták megmenteni. A Rendőrkapitányság által rendelkezésre bocsátott dokumentumok tanúsága szerint a panaszos gépjárművel elütött egy kerékpárúton közlekedő személyt, majd – a sértett, valamint egy szemtanú által elmondottak alapján – megállás és segítségnyújtás nélkül távozott. A panaszos – bizonytalanul közlekedő – járművét nem sokkal később felismerték egy másik bejelentés ügyében eljáró rendőrök.

A rendelkezésre álló dokumentumok és felvételek tanúsága szerint a panaszos valóban zavart volt és jelezte rosszul létét, ugyanakkor viselkedése nem utalt olyan körülményre, amelyet az intézkedő rendőröknek az életét vagy egészségét közvetlenül veszélyeztető helyzetként kellett volna értékelniük. Sem az intézkedés végrehajtásával, sem a bilincs alkalmazásával összefüggésben nem merült fel továbbá olyan információ, amely arra utalna, hogy a rendőrök nem megfelelően jártak volna el, a panaszos számára életét vagy egészségét veszélyeztető helyzetet idéztek volna elő. A panaszos esése és a szerzett sérülései – a rendelkezésre álló információk szerint – függetlenek voltak a rendőri intézkedéstől és a bilincs alkalmazásától. A rendőrök az esést követően azonnal, késlekedés nélkül mentőt kértek a helyszínre, megkezdtek a panaszos sürgősségi ellátását (és újraélesztését), eleget téve életvédelmi kötelezettségüknek. Sem az intézkedés végrehajtása, sem pedig a kényszerítő eszközök alkalmazása nem okozott olyan helyzetet, amely a panaszos életét, egészségét közvetlenül veszélyeztette, halálát okozta volna; a rendőrök életvédelmi kötelezettség elmulasztása sem terheli. Ennek megfelelően az intézkedés visszasságot nem okozott. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

AJB-1262-35/2023. A panasz szerint a panaszos egy reggel a helyi iskolába vitte gyermekét, majd ezt követően hazaindult, ám egy kanyarban egy hirtelen, nagy sebességgel érkező jármű hajtott az autójába, és rongálta meg annak teljes bal oldalát. A panasz szerint a másik jármű sofőrje nem ismerte el a felelősségét, így a panaszos – megegyezés hiányában – rendőri segítséget kért. Ha a panaszos állítása megfelel a valóságnak, azaz a rendőrök valóban „szinte kész koncepcióval érkeztek”, egyoldalúan, a másik sofőrnek kedvező módon végeztek adatgyűjtést, miközben a panaszos ál-

laspontját erősítő tényeket, információkat figyelmen kívül hagyták; a rendőrök elmulasztották teljesíteni a tényállás tisztázási kötelezettségüket, akkor az intézkedés pedig részrehajló volt. Ha azonban a rendőrök úgy jártak el, ahogy az a rendőrségi dokumentumokban szerepel, részrehajlás nélkül eleget tettek a tényállás tisztázási kötelezettségüknek. A rendelkezésre álló információk szerint a rendőrök végrehajtották a szükséges adatgyűjtést a helyszínen, így az ombudsman a rendőrség álláspontját fogadta el. Így – nem értékelve magának a döntésnek a helyességét – a rendőrök részrehajlásmentesen eleget tettek a tényállástisztázási kötelezettségüknek, e tekintetben a panaszos alapjogát érintő visszasság nem történt. A tekintetben, hogy a rendőrök bármilyen módon nyomást gyakoroltak volna a panaszosra, sőt fenyegetően léptek volna fel, az álláspontok között ellentmondás feszült, amely ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így e tekintetben nem volt lehetőség állást foglalni. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma megfelel a jelentésben foglaltaknak.*

5.2. AZ OMBUDSMAN EGYENLŐ BÁNÁSMÓD ÉRVÉNYESÜLÉSÉNEK VIZSGÁLATÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ HATÁSKÖRE

Az alapvető jogok biztosa 2021. január 1-jétől látja el az *Egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvényben* (a továbbiakban: egyenlő bánásmód törvény vagy Ebktv.) meghatározott feladatokat, a hivatal erre kijelölt elkülönült szervezeti egysége, az **Egyenlő Bánásmódért Felelős Főigazgatóság** útján.

5.2.1. AZ OMBUDSMAN EGYENLŐ BÁNÁSMÓD ÉRVÉNYESÜLÉSÉVEL KAPCSOLATOS FELADATAI

Az alapvető jogok biztosának az egyenlő bánásmód törvény szerinti elsődleges feladata **az egyenlő bánásmód követelményének megsértése (diszkrimináció) tárgyában benyújtott kérelmek kivizsgálása**. A törvényben meghatározott esetekben az alapvető jogok biztosa hivatalból is eljárást indíthat. Az eljárások lefolytatása mellett a másik legfontosabb feladat **az érintettek folyamatos tájékoztatása az egyenlő bánásmód megsértése elleni fellépés lehetőségéről**.

A törvény értelmében akkor sérül az egyenlő bánásmód követelménye, ha egy személyt vagy csoportot a törvényben felsorolt úgynevezett **védtet tulajdonsága miatt** másoknál **kedvezőtlenebb bánásmódban részesítenek**.

Az egyenlő bánásmód törvény szerinti **védtet tulajdonságnak minősül** a nem, faji hovatartozás, bőrszín, nemzetiséghez való tartozás, anyanyelv, fogyatékoság, egészségi állapot, vallási vagy világnézeti meggyőződés, politikai vagy más vélemény, családi állapot, anyaság (terhesség) vagy apaság, szexuális irányultság, nemi identitás, életkor, társadalmi származás, vagyoni helyzet, foglalkoztatási jogviszony, munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony részmunkaidős jellege, illetve határozott időtartama, érdekképviselőhez való tartozás, egyéb helyzet, tulajdonság vagy jellemző.

Az egyenlő bánásmód törvény általában **olyan tulajdonságokat részesít védelemben**, amelyek **jellemzően veleszületett, állandó, az egyén által megváltoztathatatlan vagy nehezen megváltoztatható, nem az egyén szabad döntésén múló tulajdonságok, helyzetek**. A törvénnyel védelmezett tulajdonságok jellemzően **a személyiség lényegi vonásai**, előítéletek alapjául szolgálnak, csoportképzésre alkalmasak, az egyént egy hátrányos helyzetű csoporthoz kapcsolják. A törvényi felsorolás nem zárt, a felsorolás utolsó helyén az egyéb helyzet, tulajdonság vagy jellemző szerepel. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a törvény egy személy vagy csoport bármilyen egyéb tulajdonsága, jellemzője alapján való megkülönböztetését diszkriminációnak tekintené. Az **egyéb helyzet fogalmát szűken kell értelmezni**, ebben a körben is csak a felsoroltakhoz hasonló jellegű tulajdonságok, helyzetek vehetők figyelembe védtet tulajdonságként. A tág értelmezés a nevesített védtet tulajdonságok esetére nyújtott jogvédelem devalválódását eredményezné.

Az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti a törvény alapján **a közvetlen hátrányos megkülönböztetés**, a közvetett hátrányos megkülönböztetés, a zaklatás, a jogellenes elkülönítés (szegregáció) és a megtorlás.

5.2.2. AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD ÉRVÉNYESÜLÉSÉNEK OMBUDSMANI VIZSGÁLATÁVAL KAPCSOLATOS SZAKMAI TEVÉKENYSÉG BEMUTATÁSA

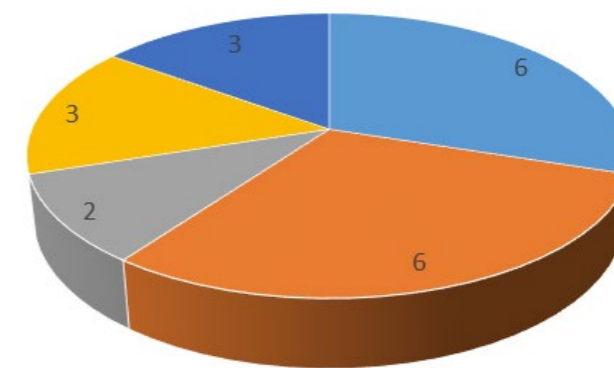
A 2023. évi tevékenység a számok tükrében, a jogsértések legjellemzőbb területei

2023-ban az Egyenlő Bánásmódért Felelős Főigazgatóság **összesen 490 ügygel foglalkozott**. Ebből **248 volt a hatósági ügy**, ideértve többek között a korábbi évekről áthúzódó hatósági ügyeket, a bírósági felülvizsgálati és a végrehajtási szakban lévő ügyeket is. Továbbá **242 volt a nem hatósági ügy**, amelyekben az alapvető jogok biztosa a Főigazgatóság útján tájékoztatta a jellemzően egyedi ügyekben hozzá forduló ügyfeleket az egyenlő bánásmód követelményének megsértése esetére a jogérvényesítés lehetőségéről, illetve egyébként tájékoztatta a hozzá fordulókat a Főigazgatóság tevékenységével kapcsolatban.

2023-ban a Főigazgatóságon **164 eljárást lezáró döntés született**: 62 kérelmet visszautasító vagy eljárást megszüntető végzés, 91 az ügy érdemében hozott határozat és 11 egyezséget jóváhagyó határozat. Az érdemi határozatokat tekintve 70 kérelmet elutasító és 21 jogsértést megállapító határozat született. Szankcióként 4 esetben került sor bírság kiszabására.

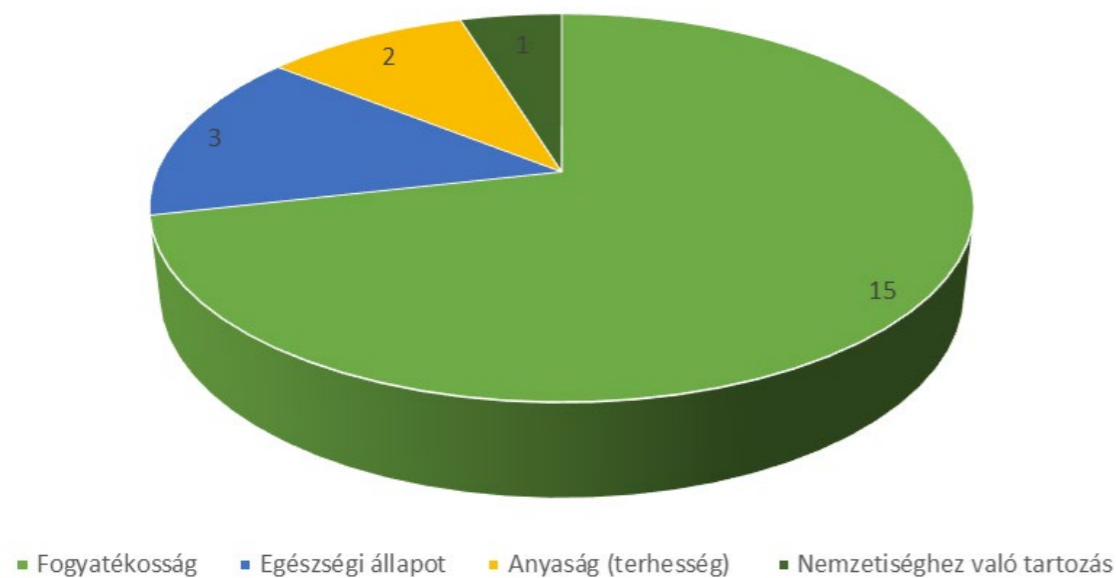
A **jogsértést megállapító határozatok közül** 6 a szociális biztonság és egészségügy, ugyancsak 6 az áruk forgalma és szolgáltatások igénybevétele, 2 a foglalkoztatás, 3 az oktatás és képzés, valamint 3 egyéb területet érintett. Ugyancsak a jogsértést megállapító határozatokat tekintve az alapvető jogok biztosa 15 esetben a fogyatékoság, 3 esetben az egészségi állapot, 2 esetben az anyaság (terhesség) és 1 esetben a nemzetiséghez való tartozás védtet tulajdonsággal összefüggésben állapította meg a jogsértést. 2023-ban az előző évhez hasonlóan 18 esetben került sor közigazgatási eljárás keretében tárgyalás tartására (9 Budapesten, 9 vidéken).

Jogsértést megállapító határozatok érintett terület szerinti eloszlása

- Szociális biztonság és egészségügy
- Áruk forgalma és szolgáltatások igénybevétele
- Foglalkoztatás
- Oktatás és képzés
- Egyéb

Jogsértést megállapító határozatok védett tulajdonság szerinti eloszlása

2023-ban – hasonlóan az előző évekhez – **a legtöbb jogsértés az egészségügy területét érintően a fogyatékossgal mint védett tulajdonsággal összefüggésben került megállapításra.** A fogyatékossgal mint védett tulajdonsággal összefüggésben nem csak azáltal valósulhat meg jogsértés, ha valakit a fogyatékossga miatt másoknál ténylegesen kedvezőtlenebb bánásmódban részesítenek. Ha a fogyatékossga tekintettel előírt kötelező esélykiegyenlítő jogszabályi előírást kell betartani, annak elmulasztása, nem megfelelő teljesítése is sértheti az egyenlő bánásmód követelményét. A védett tulajdonsággal nem rendelkezőkhöz képest az egyenlő bánásmód ugyanis az esélykiegyenlítő intézkedés megfelelő megvalósulása révén biztosítható. **Ennek tipikus esete a jogszabályok által előírt akadálymentesítési kötelezettség elmulasztása.** A közszolgáltatások akadálymentesítésére vonatkozó határidők jellemzően már évekkel ezelőtt lejártak, azonban továbbra is számos olyan panasz érkezik az alapvető jogok biztosához, amelyben fogyatékossgal élő ügyfelek azt panaszzolják, hogy nem biztosított számukra a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés, mert az erre kötelezettek az akadálymentesítési kötelezettségüknek nem tettek, illetve nem tesznek eleget.

Az alapvető jogok biztosja a közszolgáltatások széles skáláját áttekintve kiemelkedően fontosnak ítélte meg **a fogyatékos személyek háziiorvosi ellátáshoz való egyenlő esélyű hozzáférést,** ezért még 2021-ben hivatalból történő eljárások indításáról határozott, amelyekben azt vizsgálta, hogy a megyei jogú városokban a fogyatékos személyek számára egyenlő eséllyel hozzáférhető-e a felnőtt háziiorvosi ellátás. Az egészségügyi alapellátás tekintetében az egyenlő esélyű hozzáférés megvalósításának határideje 2008. december 31-én lejárt,

vagyis azóta a háziiorvosi ellátásnak is valamennyi háziiorvosi rendelőt tekintve akadálymentesnek kellene lennie. Az ombudsman 2023-ban is folytatta ezt a tevékenységet. A 2023-ban lefolytatott eljárások alapján változatlanul azt tapasztalata, hogy **a háziiorvosi rendelők nem felelnek meg teljeskörűen a komplex akadálymentesség jogszabályi követelményeinek.** Tehát számos helyen a mai napig sem biztosított teljeskörűen a fogyatékos személyek számára a háziiorvosi ellátáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés. Az alapvető jogok biztosja valamennyi esetben figyelmeztetésben részesítette az önkormányzatot, és megfelelő határidővel elrendelte a jogsértő állapot megszüntetését, vagyis kötelezte az önkormányzatot, hogy a jogszabályoknak megfelelő módon teljeskörűen biztosítsa a fogyatékossgal élő személyek számára a felnőtt háziiorvosi ellátáshoz való egyenlő esélyű hozzáférést, és ennek teljesítését rehabilitációs szakmérnök által kiállított okirattal igazolja. Az alapvető jogok biztosja a jövőben is folytatja a hasonló eljárások hivatalból történő indítását.

Bírósági ügyek, tapasztalatok

Az Egyenlő Bánásmódért Felelős Főigazgatóság munkáját ismertette feltétlenül említést kell tenni **a bírósági ügyekről,** mert ez fontos és munkaigényes szegmense a szakmai tevékenységnek. Az alapvető jogok biztosja közigazgatási döntéseit, tevékenységét – az eljárásban érintettek keresete alapján – a **Fővárosi Törvényszék** közigazgatási perben vizsgálja. A bíróság jogerős határozatával szemben a **Kúriához** lehet felülvizsgálati kérelmet benyújtani **rendkívüli perorvoslat** keretében, ami azt jelenti, hogy a Kúria – amennyiben az ügyet

nem tartja kellő súlyúnak – a felülvizsgálati kérelem befogadását indokolás nélkül megtagadhatja. **2023-ban** az alapvető jogok biztosja egyenlő bánásmód törvényben meghatározott tevékenysége kapcsán **24 ügyben volt folyamatban közigazgatási per, és 2 ügyben volt folyamatban kúriai felülvizsgálat.** Egy olyan eset is előfordult, amelyben az alapvető jogok biztosja közigazgatási döntésével szemben benyújtott keresetet elutasító törvényszéki ítélettel szemben **alkotmányjogi panaszt** nyújtottak be az Alkotmánybíróságra, mely eljárás még nem zárult le. E pereknek, különösen a kúriai felülvizsgálatnak stratégiai jelentősége van: ezek kimenetele határozhatja meg ugyanis a joggyakorlat jövőbeni alakulását.

Az alapvető jogok biztosja **2023-ban** meghozott **164 eljárást lezáró döntéséből 10 döntéssel szemben nyújtottak be keresetet.** Ezeknek a pereknek a túlnyomó része 2023. év végéig még nem zárult le.

2023-ban az alapvető jogok biztosja közigazgatási döntésével szemben folyamatban lévő közigazgatási perekben (ideértve a korábbi évekről áthúzódó ügyeket is) összesen **19 törvényszéki ítélet és 1 kúriai döntés** született. **A törvényszék 13 esetben a közigazgatási döntéssel szemben benyújtott keresetet elutasította,** vagyis hatályában fenntartotta az alapvető jogok biztosának döntését. **A törvényszék 5 esetben adott helyt a keresetnek,** a közigazgatási döntést megsemmisítette, és az alapvető jogok biztosát új eljárás lefolytatására kötelezte. Egy esetben a keresetnek részben helyt adott, részben megsemmisítette, és az alapvető jogok biztosát új eljárás lefolytatására kötelezte. Ez utóbbi esetben azonban az alapvető jogok biztosja az ítélet kúriai felülvizsgálatát kérte. **A Kúria az alapvető jogok biztosja felülvizsgálati kérelmének helyt adott,** a Fővárosi Törvényszék ítéletének támadott részét hatályon kívül helyezte, és a bíróságot új eljárás lefolytatására, új határozat hozatalára utasította. Az új eljárásban a Fővárosi Törvényszék a kúria útmutatása alapján a keresetet már teljes egészében elutasította. Ez az ügy az alábbiakban részletes ismertetésre kerül.

„Plakátügy”

A 2023-ban zárult bírósági ügyek közül ez az ügy feltétlenül kiemelést és részletesebb ismertetést érdemel. Az adott ügy – annak érdemi megítélésén túl – azért érdemel kiemelt figyelmet, mert a Kúria 2023-ban többéves pereskedés után megerősítette az alapvető jogok biztosának az álláspontját, miszerint **az egyenlő bánásmód törvény személyi hatálya nem terjed ki a Kormányra,** ezért a Kormányval szemben az egyenlő bánásmód törvény alapján hatósági eljárás nem folytatható. A hat év alatt a Fővárosi Törvényszék 6, a Kúria 4 döntést hozott.

Egy civil szervezet még 2018 áprilisában nyújtott be kérelmet a jogelőd Egyenlő Bánásmód Hatósághoz *Magyarország Kormányával* és a *Miniszterelnöki Kabinetirodával* szemben, egy

plakát országszerte történő kihelyezése miatt, amelyen – a kérelemben szereplő megfogalmazás szerint – „STOP felirat/tábla mögött sötét bőrű, leginkább arab etnikai származásúnak kinéző menedékkérők menetelnek”. A kérelmező szerint ugyanis az általa megnevezett szervezet a plakátok kihelyezésével az egyenlő bánásmód törvény szerint „zaklatást valósítottak meg a Magyarországon élő, illetőleg itt tartózkodó, a magyar többségénél sötétebb bőrszínű, leginkább közel-keleti, dél-ázsiai, észak-afrikai származású, arab etnikumú, illetőleg ilyeneknek vélt személyekkel szemben.”

A jogelőd hatóság a kérelem tárgyában indult közigazgatási hatósági eljárást EBH/307/4/2018. számú végzésével megszüntette, arra hivatkozással, hogy a plakát a kormány bevándorláspolitikájának képi megjelenítése, és a hatóság – jogalkalmazó szervként – az egyenlő bánásmód törvény 14. § (3) bekezdésére tekintettel nem rendelkezik hatáskörrel a törvényeken alapuló kormányzati politika felülvizsgálatára. A végzéssel szemben a kérelmező civil szervezet keresetet terjesztett elő, amely alapján a Fővárosi Törvényszék mint elsőfokú bíróság 102.K.700.655/2018/5. számú ítéletével azt megsemmisítette, a jogelőd hatóságot új eljárásra kötelezte azzal, hogy – hacsak egyéb, az eljárás lefolytatását gátló ok nem merül fel – a kérelmet érdemben kell elbírálni. Megállapította, hogy a jogelőd hatóság az egyenlő bánásmód törvény 14. § (3) bekezdését tévesen, kiterjesztően értelmezte, a kérelmező által érvényesíteni kívánt igény ugyanis nem tartozik az ezen törvényi rendelkezés szerinti, az alperesi jogelőd által felül nem vizsgálható kivételek körébe.

A Fővárosi Törvényszék ítéletével szemben a jogelőd hatóság – az akkor még adott jogorvoslati lehetőséggel élve – fellebbezést nyújtott be a Kúriához, többek között arra hivatkozva, hogy az elsőfokú bíróság nem értesítette a perbelépés lehetőségéről az érdekelteket (Magyarország Kormányát és a Miniszterelnöki Kabinetirodát). A Kúria mint másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet Kf.VI.38.306/2018/4. számú végzésével hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasította azzal, hogy a megismételt eljárásban a bíróságnak Magyarország Kormányát és a Miniszterelnöki Kabinetirodát értesítenie kell a perbe való beavatkozás lehetőségéről.

A megismételt eljárásban a Fővárosi Törvényszék értesítette a bepanaszolt szervezetet a perbelépés lehetőségéről, mire a *Miniszterelnöki Kabinetiroda* ügy nyilatkozott, hogy Magyarország Kormánya perbeli jogképesség hiányában érdekltként perbe lépni nem tud. Hivatkozott arra is, hogy *a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény* (Kp.) 4. § (4) bekezdés a) pontjára tekintettel kormányzati tevékenység közigazgatási jogvita tárgya nem lehet. A Fővárosi Törvényszék 102.K.700.024/2020/4. számú végzésével az eljárást megszüntette, azzal az indoklással, hogy a kérelmező által panaszolt cselekmény úgynevezett politikai természetű cselekmény, a kormányzati tevékenység sajátos megnyilvánulási formája, így a Kp. 4. § (4) bekezdésé-

ben meghatározott negatív tárgyi hatály okán közigazgatási jogvita tárgya nem lehet.

A kérelmező civil szervezet fellebbezése nyomán a Kúria a Fővárosi Törvényszék eljárást megszüntető végzését Kf.V.39.052/2020/3. számú végzésével hatályon kívül helyezte megállapítva, hogy a Fővárosi Törvényszék nem a keresetről döntött. A megismételt eljárásban az elsőfokú bíróságnak a keresetet kell elbírálni, vagyis arról kell döntenie, hogy a hatóság eljárást megszüntető végzése jogszerű-e.

A Fővárosi Törvényszék a megismételt eljárásban, 106.K.705.138/2020/4. számú ítéletével a jogelőd hatóság eljárást megszüntető végzését megsemmisítette és a hatóságot új eljárásra kötelezte. Kifejtette, hogy a hatóság a megszüntető végzés jogalapjaként felhívott egyenlő bánásmód törvény 14. § (3) bekezdésének kivételszabályát – mivel az nem tartalmazza a bepanaszolt szerveket – tévesen, kiterjesztően értelmezte, és ennek következtében tévesen állapította meg hatáskörének hiányát. Kifejtette, hogy a Kormány bevándorláspolitikájából nem következik szükségképpen a kifogásolt plakát kihelyezése, különösen nem a meghatározott szöveges és képi tartalommal. A plakát kihelyezése nem közhatalmi döntés, az az egyenlő bánásmód törvény 4. §-ának hatálya alá tartozó eljárás, illetve intézkedés, amelynek során az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani. Az egyenlő bánásmód követelményének megtartottságát attól függetlenül lehet és kell vizsgálnia a hatóságnak, hogy a Kormány bevándorláspolitikáját nem jogosult felülvizsgálni. A Fővárosi Törvényszék a megismételt eljárásra vonatkozóan a következő iránymutatást adta: „A megismételt eljárás során az alperesnek – amennyiben egyéb, az eljárás lefolytatását gátló ok nem merül fel – érdemben kell elbírálnia a felperes kérelmét. Az alperesnek – hatáskörében eljárva – nem a Kormány bevándorláspolitikáját, hanem a kérelem és a jogszabályok adta keretek között az egyenlő bánásmód követelményének a mikénti teljesülését kell vizsgálnia.” Ezen ítélet meghozatalát követően a jogelőd hatóság az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalába való beolvadással megszűnt, általános jogutódja az alapvető jogok biztosa lett.

Az alapvető jogok biztosa a törvényszék ítéletének megfelelően lefolytatta az eljárást. Az új eljárásban meghozott EBF-AJBH-29-9/2021. számú határozatával a kérelmet elutasította. Mindenekelőtt azt vizsgálta meg, hogy az egyenlő bánásmód törvény hatálya kiterjed-e a bepanaszolt szervekre. Ennek során azt állapította meg, hogy a Kormányra nem terjed ki az egyenlő bánásmód törvény személyi hatálya, ezért a Kormányval szemben nincs hatásköre közigazgatási eljárás lefolytatására, ugyanakkor megállapította, hogy a Miniszterelnöki Kabinetirodára kiterjed, tehát vele szemben rendelkezik hatáskörrel az érdemi vizsgálatra. Ennek tisztázását követően érdemben megvizsgálta, hogy a Miniszterelnöki Kabinetiroda a kérelmező által kifogásolt magatartásával (a plakátok kihelyezésével) megsértette-e az egyenlő bánásmód követelményét, és azt állapította meg, hogy nem valósult meg jogsértés. Indokolásában kifejtette, hogy a plakát a rajta szereplő STOP

felirattal a kormány közismert, bevándorlást ellenző politikáját fejezte ki, vagyis azt, hogy a bevándorlást meg kell állítani. Az nyilvánvalóan nem az adott védett tulajdonságokkal rendelkező emberekre vonatkozott, hanem a bevándorlásra mint jelenségre. Nem a védett tulajdonságú emberek elutasítását fejezte ki, hanem a tömeges, ellenőrizetlen bevándorlás ellenzését. A plakáton szükségszerűen szerepeltek védett tulajdonságú emberek, tekintve, hogy jellemzően ilyen emberek alkották a bevándorlókat, és róluk készült a fotó. A plakát a rajta szereplő személyeket tárgyilagos módon mutatta be, nem lealacsonyító, emberi méltóságot sértő módon ábrázolta, nem vonta kétségbe emberi minőségüket, nem dehumanizált. Egy eseményre, jelenségre vonatkozó, azt ellenző megnyilvánulást nem tesz jogsértővé (diszkriminatívva) pusztán az, hogy annak szereplői, résztvevői valamilyen védett tulajdonsággal rendelkeznek. A plakát, illetve annak kihelyezése nem sértette a védett tulajdonsággal rendelkező emberek emberi méltóságát, és az egyenlő bánásmód törvény szerinti zaklatás többi tényállási eleme sem valósult meg. A Miniszterelnöki Kabinetiroda ezért a plakát kihelyezésével nem valósított meg zaklatást, nem sértette meg az egyenlő bánásmód követelményét.

Az alapvető jogok biztosának közigazgatási határozatával szemben a kérelmező civil szervezet ismét keresetet nyújtott be, amelyben a határozat hatályon kívül helyezését és az alapvető jogok biztosa új eljárás lefolytatására való kötelezését kérte. Véleménye szerint ugyanis a Kormányra is kiterjed az Ebktv. személyi hatálya, továbbá álláspontja szerint a bepanaszoltak megvalósították az egyenlő bánásmód törvény zaklatás tényállását. A Fővárosi Törvényszék 106.K.703.894/2021/14. számú ítéletével az alapvető jogok biztosa EBF-AJBH-29-9/2021. számú határozatát megsemmisítette és új eljárás lefolytatására kötelezte. Az ítélet indokolása szerint a határozat érdemi felülvizsgálatra alkalmatlan, mivel a rendelkező része és indokolása nem áll összhangban egymással, ugyanis a rendelkező rész a kérelem elutasításáról rendelkezik, míg az indokolás azt tartalmazza, hogy a Kormány tekintetében az alapvető jogok biztosának nincs hatásköre. Az új eljárás lefolytatására vonatkozóan előírta, hogy „az alperesnek tekintettel kell lennie a Fővárosi Törvényszék 106.K.705.138/2020/4. számú új eljárásra kötelező ítéletében foglaltakra, mely szerint az alperes mindkét bepanaszolt szerv kapcsán hatáskörrel rendelkezik a felperesi kérelem érdemi elbírálására”.

Az ítélettel szemben az alapvető jogok biztosa felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a Kúriához. A Kúria Kfv.V.37.295/2022/8. számú végzésével a Fővárosi Törvényszék ítéletét hatályon kívül helyezte, az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására és új határozat hozatalára utasította. Megállapította, hogy az elsőfokú bíróság jogszabálysértő módon állapította meg azt, hogy a határozat rendelkező része és indokolása nem áll összhangban egymással. A határozat indokolása ugyanis mind a Kormány, mind a Miniszterelnöki Kabinetiroda kapcsán tartalmazza az alapvető jogok biztosának az álláspontját, az egyik vonatkozásában hatáskörének hiányát indokolja, míg

a másik szerv tekintetében az ügy érdemét érintő indokait adja elő. A Kúria azt is kiemelte, hogy az elsőfokú bíróság ítéletében az új eljárásra vonatkozóan jogszabálysértő utasítást adott az alapvető jogok biztosának, mivel az elsőfokú bíróság a hivatkozott korábbi ítéletében (106.K.705.138/2020/4. számú ítélet) kizárólag az Ebktv. 14. § (3) bekezdésének alkalmazhatóságát zárta ki, ezért jogszabálysértő az az új eljárásra utasító rendelkezés, amely ezen ítélet eltérő értelmezésével kimondja, hogy az alapvető jogok biztosa mindkét bepanaszolt szerv kapcsán hatáskörrel rendelkezik a kérelem érdemi elbírálására. A hivatkozott ítélet ugyanis az egyenlő bánásmód törvény 4. §-ában szabályozott személyi hatály kérdésében nem foglalt állást, nem vizsgálta, hogy a bepanaszoltak az egyenlő bánásmód törvény 4. §-ában foglaltak alapján annak személyi hatálya alá tartoznak-e. A Kúria utasítása szerint az új eljárás során az elsőfokú bíróságnak az alapvető jogok biztosa végleges határozatát érdemben, a kereseti kérelem korlátai között kell elbírálnia, és nem hagyhatja figyelmen kívül a Kúria jelen végzésében kifejtett jogértelmezést.

A Fővárosi Törvényszék az új eljárásban meghozott 106.K.702.533./2022/5. számú ítéletében az alapvető jogok biztosa EBF-AJBH-29-9/2021. számú határozatát a Kormány mint bepanaszolt szerv vonatkozásában megsemmisítette, és az alapvető jogok biztosát új eljárás lefolytatására kötelezte, míg ezt meghaladóan a kérelmező civil szervezet keresetét elutasította. Az ítélet szerint az alapvető jogok biztosa jogsértően állapította meg azt, hogy a Kormányval szemben nincs hatásköre eljárni, mivel szerinte a kormány az egyenlő bánásmód törvény 4. § a) pontja alá tartozik. A bíróság utasítása szerint az új eljárás során az alapvető jogok biztosának a törvényszék jogértelmezését követve a Kormány vonatkozásában is érdemi döntést kell hoznia. Az ügy érdemi elbírálását tekintve a bíróság egyetértett az alapvető jogok biztosával, megállapította, hogy az alapvető jogok biztosa jogszerűen döntött úgy, hogy a Miniszterelnöki Kabinetiroda a plakátok kihelyezésével nem valósított meg az egyenlő bánásmód törvény szerint zaklatást, nem sértette meg az egyenlő bánásmód követelményét.

Az alapvető jogok biztosa a bíróság ítéletével szemben a Kormányval kapcsolatos döntés tekintetében felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a Kúriához. A Kúria Kfv.V.37.175/2023/12. számú végzésével a bíróság ítéletének a felülvizsgálati kérelemmel támadott részét hatályon kívül helyezte, a bíróságot új eljárás lefolytatására és új határozat hozatalára utasította. **Az alapvető jogok biztosa álláspontját osztva a Kúria megállapította, hogy „A Kormány nem azonos az Ebktv. 4. § a) pontjában, e törvény személyi hatályát előíró rendelkezésben foglalt »állammal«, ezért az egyenlő bánásmód követelményének megsértése címén indított közigazgatási hatósági eljárásban a hatóságnak nincs hatásköre vele szemben.”** Rögzítette, hogy az elsőfokú bíróságnak a Kúria fenti jogértelmezése alapján kell eljárnia és döntenie a keresetről a Kormány vonatkozásában.

A **Fővárosi Törvényszék** 106.K.702.462/2023/2. számú ítéletében a keresetet elutasította, a Kúria jogértelmezése alapján megállapítva, hogy **az alapvető jogok biztosa „helyes jogkövetkeztetést vont le akkor, amikor megállapította, hogy nincs hatásköre a Kormányval szemben hatósági eljárás lefolytatására, mert a Kormány nem tartozik az Ebktv. személyi hatálya alá”.**

A Kúria jogértelmezése a jövőben kiindulópontként szolgál a hasonló jellegű kérelmek megítélésében. Hangsúlyozni kell, hogy az alapvető jogok biztosa az egyenlő bánásmód törvény alapján az egyenlő bánásmód érvényesülését közigazgatási hatósági eljárás keretében vizsgálja, ezért a törvény hatályának értelmezésekor a közigazgatási hatósági eljárás sajátosságait is feltétlenül figyelembe kell venni. Említést érdemel, hogy az egyenlő bánásmód érvényesülésének közigazgatási hatósági eljárásban történő vizsgálata az európai államok többségében nem jellemző.

Speciális óvodai étkezés ügye

A 2023. évi bírósági ügyek közül – rámutatva a Főigazgatóság által végzett vizsgálatok széles spektrumára, azok eltérő jellegére – az alábbi ügy érdemes kiemelésre.

A kiskorú kérelmező törvényes képviselője 2023 februárjában nyújtott be panaszt az alapvető jogok biztosához, amelyben leírta, hogy gyermeke tejfehérje-érzékeny, és azt panasolta, hogy a települési óvodában, ahová a gyermek jár, nem biztosítják számára teljeskörűen a szakorvos által előírt diétás étkezést. Csak az ebédet biztosítják, a reggelit, uzsonnát azonban nem. Leírta, hogy korábban biztosított volt mindhárom diétás étkezés, de mióta az étkeztetést az új városi konyha látja el, csak az ebédet biztosítják, pedig ő jelezte a polgármesternek, hogy nekik ez így nem elfogadható.

Az alapvető jogok biztosa az egyenlő bánásmód törvény alapján eljárást indított a település önkormányzatával szemben. Az önkormányzat nem vitatta, hogy nem biztosítja a napi háromszori diétás étkezést és azt sem, hogy az korábban biztosított volt. Ismertette, hogy az étkezés – ideértve a napi háromszori diétás étkezést is – biztosítását korábban egy egyéni vállalkozó látta el a városi konyhán, a konyha adottságait azonban a NÉBIH egyre kevésbé tartotta megfelelőnek. Így az étkezés biztosításával egy másik szolgáltatót bízott meg, amely ugyan csak teljeskörűen biztosította a diétás étkezést is, közben pedig pályázatot nyújtott be új városi konyha kialakítására. Az új városi konyhán azonban pénzügyi okból diétás konyhát nem alakított ki. Az új konyha üzembehelyezésére tekintettel a teljes körű ellátást biztosító szolgáltatóval fennálló szerződését felmondta. Ezt követően nem sikerült olyan szerződést kötnie sem a korábbi, sem másik szolgáltatóval, amely kizárólag a diétás étkezés biztosítását teljeskörűen vállalta volna. Csak az ebéd biztosítását tudta megoldani az érintett gyermekek számára, a kiétkezéseket (tízórai, uzsonna) azonban nem. Megpróbálta azt is, hogy a kisétkezéseket az új városi konyhán oldja

meg, de a NÉBIH jelezte, hogy ez szabálytalan. Arra hivatkozott, hogy mindent megtett annak érdekében, hogy biztosítsa a diétás kísértkezéseket is, azonban azt semmilyen módon nem tudja biztosítani. Tájékoztatta a 21 érintett gyermek szüleit az ételbevétel lehetőségéről, amellyel a kérelmező szülője kivételével éltek az érintettek, elfogadták, hogy csak az ebédet biztosítja a diétás étkezést igénylő gyermekek számára.

Az alapvető jogok biztosa a 2023. április 4-én meghozott EBF-AJBH-116-16/2023. számú határozatában megállapította, hogy az önkormányzat megsértette az egyenlő bánásmód követelményét, és közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg a kérelmezővel szemben egészségi állapotával összefüggésben azáltal, hogy nem biztosította számára teljeskörűen a szakorvos által igazolt diétás étkezést. A jogsértés miatt az alperest figyelmeztetésben részesítette, és megtiltotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását és kötelezte arra, hogy 50 napos határidőn belül biztosítsa a kérelmező számára teljeskörűen a szakorvos által igazolt diétás étkezést. Döntését azzal indokolta, hogy az önkormányzat jogszabályi kötelezettsége a gyermekétkeztetés, és ennek körében a szakorvos által igazolt diétás étrend biztosítása, az ehhez szükséges feltételek megteremtése, kialakítása az ő feladata. Az ezzel járó, általa hivatkozott anyagi, illetve technikai nehézségek nem mentesítik e jogszabályi kötelezettségének a teljesítése alól, azok a mulasztása észszerű indokául nem szolgálhatnak.

Az önkormányzat keresetet nyújtott be a határozattal szemben. A kereset nyomán eljáró Fővárosi Törvényszék 2023. szeptember 6-án kelt, a hatósághoz 2023. október 4-én érkezett, 106.K.701.592/2023/9. számú ítéletével az alapvető jogok biztosa határozatát megsemmisítette és a hatóságot új eljárásra kötelezte.

Az ítélet szerint az alapvető jogok biztosa nem folytatta le az észszerűségi vizsgálatot, azaz nem vizsgálta meg, hogy az önkormányzat által felhozott indokok észszerű indokai lehetnek-e a magatartásának, hanem az önkormányzat jogszabályi kötelezettségére hivatkozással gyakorlatilag mellőzte ezt a mérlegelést és az önkormányzat által felajánlott bizonyítékok értékelését. Tette ezt anélkül, hogy megindokolta volna, hogy a felperesnek az egyébként – a *gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény* (Gyvt.) 21/A. § (1) bekezdés b) pontja, (3) bekezdése és a *közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló 37/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet* (EMMI rendelet) 15. § (1) bekezdése alapján – kétségtelenül fennálló gyermekétkeztetési kötelezettsége miatt zárja ki azt, hogy az önkormányzat gyakorolhassa az Ebktv.-ben biztosított jogát arra, hogy a vélelmezett önkényes megkülönböztetést észszerű indokok bemutatásával megcáfolhassa. A bíróság megítélése szerint a hatóság nem vetette össze a perrel érintett esetet az alkalmazandó jogszabályi rendelkezéssel, az Ebktv. 7. § (2) bekezdés b) pontjával, ezáltal indokolási kötelezettségét megsértette, ami az ügy érdemére kiható jogszabálysértésnek minősül, és a határozat elégtelen indokolása miatt nem állapítható meg a döntés jogszerűsége.

Az ítélet a megismételt eljárásra vonatkozóan a következő utasítást tartalmazta: „A megismételt eljárásban az alperesnek el kell döntenie, hogy a Gyvt. és az EMMI rendelet felperest kötelező gyermekétkeztetési előírásai egyúttal kizárta teszik-e, hogy a felperes észszerű indokát adhassa annak, hogy a kérelmező számára miért nem biztosította a diétás étkezést. Döntését a jogszabályok értelmezésével logikusan levezetett indokolással kell alátámasztania. Amennyiben nem ez lenne az érvelése, akkor értékelnie kell, hogy kizárja-e az önkényességet, vagyis észszerű indokként elfogadható-e a felperes által előadott azon indok, miszerint a gyermek számára a diétás étkezést minden igyekezete ellenére nem tudta biztosítani, illetve azt csak szülői segítséggel tudta volna biztosítani. Amennyiben az alperes elfogadja észszerű indoknak a felperes előadását, úgy – a gyermek érdekében figyelemmel – fokozott gondossággal kell azt megvizsgálnia, hogy a felperes kellő körültekintéssel járt-e el és mindent megtett-e annak érdekében, hogy a diétás étkezés a közétkeztetés keretében biztosított legyen, tehát megalapozottan állította-e, hogy rajta kívülálló objektív okból nem tudta a diétás étkezést biztosítani.”

Az alapvető jogok biztosa az ítélet kézhezvételét követően a lehető legrövidebb időn belül ismét határozatot hozott, amelyben a korábbinál részletesebben megindokolta, hogy az önkormányzat által felhozott nehézségek miatt nem fogadhatók el a jogszabályi kötelezettsége elmulasztásának kimentéseként.

Az alapvető jogok biztosa tehát a bíróság ítélete alapján megismételt eljárásban meghozott EBF-AJBH-116-21/2023. számú határozatában ismét azt állapította meg, hogy az önkormányzat azzal, hogy – jogszabályban előírt kötelezettsége ellenére – nem biztosította teljeskörűen a kérelmező számára a szakorvos által igazolt diétás étkezést, a kérelmezővel szemben egészségi állapotával összefüggésben közvetlen hátrányos megkülönböztetés formájában megsértette az egyenlő bánásmód követelményét.

Döntését a következőkkel indokolta:

Tekintettel a bíróság ítéletében foglaltakra, első helyen azt rögzítette, hogy a Gyvt. és az EMMI rendelet önkormányzatot kötelező gyermekétkeztetési előírásai nem zárják ki az egyenlő bánásmód törvény 7. § (2) bekezdés b) pontjának alkalmazhatóságát, vagyis nem zárják ki azt, hogy az önkormányzat bebizonyítsa, hogy mulasztásának tárgyilagossá mérlegelés szerint az adott jogviszonnyal közvetlenül összefüggő, észszerű indoka volt. Ugyanakkor utalt következetes joggyakorlatára, miszerint **jogszabályi kötelezettség teljesítésének elmulasztása esetén kimentésre csak igen szűk körben van lehetőség**, pusztán anyagi, technikai, szervezési nehézségekre hivatkozva nem lehet mentesülni jogszabályi kötelezettség teljesítése alól. A bíróság útmutatására hivatkozva rögzítette, hogy az önkormányzat által felhozott indokok értékelésekor azt kell megvizsgálnia, hogy az önkormányzat kellő körültekintéssel járt-e el és mindent megtett-e annak érdekében, hogy a diétás étkezés a közétkeztetés keretében biztosított legyen, tehát

megalapozottan állította-e, hogy rajta kívülálló objektív okból nem tudta a diétás étkezést biztosítani.

Abból indult ki, hogy a korábbi években a jogszabályok által előírt teljes (napi háromszori) óvodai diétás étkezés biztosított volt. Az önkormányzat a pályázati forrás felhasználásával kizárólag normál étrend elkészítésére szolgáló konyhát alakított ki, és felmondta a teljeskörű diétás étkezést is biztosító szolgáltatóval fennálló szerződését. Azóta nem biztosított a kérelmező, illetve a diétás étrendet igénylő többi gyermek számára a napi háromszori diétás étkezés. Észszerű indokként nem hivatkozhat arra az önkormányzat, hogy az új konyhán a szakemberek szerint a diétás étrend elkészítése nem szabályos, hiszen maga alakított ki ilyen konyhát. Az, hogy a korábbi szolgáltató nem biztosítja a diétás étkezést, ugyancsak nem jöhet szóba az önkormányzat részéről kimentésként, hiszen a vele fennálló szerződést maga mondta fel. Az önkormányzat tehát saját maga idézte elő azt a helyzetet, amelyben a diétás étkezés biztosítása már különös nehézséget okoz a számára. A bíróság ítélete szerint a hatóságnak azt kellett megvizsgálni, hogy az önkormányzat kellő körültekintéssel járt-e el és mindent megtett-e annak érdekében, hogy a diétás étkezés a közétkeztetés keretében biztosítható legyen, illetve hogy megalapozottan állítható-e, hogy azt rajta kívül álló okból nem tudja teljesíteni. Az alapvető jogok biztosa a határozatában rámutatott, hogy az önkormányzat nem járt el kellő körültekintéssel a közétkeztetés koncepciójának meghatározásakor, illetve a közétkeztetés feltételeinek kialakítása során, hiszen előrelátható volt, hogy az új konyha csak a normál étrendet tudja majd biztosítani, és az önkormányzatnak azzal az eshetőséggel is számolnia kellett volna, hogy a korábbi szolgáltató – a teljes volumenű szerződés felmondása esetén – kizárólag a diétás étrend szállítását már nem fogja vállalni. Mivel az önkormányzat maga idézte elő azt a helyzetet, amelyben fokozott nehézséget okoz számára a teljes körű diétás étkezés biztosítása, ezen nehézségekre való hivatkozás a mulasztása észszerű indokául nem fogadható el. Az önkormányzat akkor, amikor – a pénzügyi szempontból aktuálisan minden bizonnyal optimálisabb megoldás – a kizárólag normál étrend biztosítására alkalmas konyha kialakítása mellett döntött, nem vizsgálta meg kellő körültekintéssel annak lehetőségét, hogy a jövőben miként fogja biztosítani a diétás étkezést. Az önkormányzat csak a diétás étrend biztosítására alkalmatlan konyha kialakítását, és a diétás étrendet is biztosító szolgáltató szerződésének felmondását követően kereste meg a környékbeli közétkeztetőket a diétás étrend biztosítása érdekében. Az alapvető jogok biztosa ezért nem tudta a mulasztás észszerű indokául elfogadni azt, hogy az önkormányzat több konyhát, szolgáltatót is megkeresett, de azok nem vállalták a diétás kísértkezések biztosítását. Nem állapítható meg tehát, hogy az önkormányzat rajta kívülálló okból nem tudja teljesíteni a jogszabályi kötelezettségét.

Az alapvető jogok biztosa arra is rámutatott, hogy az adott esetben a mulasztás, vagyis a jogsértő állapot nem rövid, átmeneti időre áll fenn, hanem bizonytalan időtartamú, tartós,

előreláthatóan hosszú távú. Álláspontja szerint az önkormányzat által felhozott nehézségek arra semmi esetre sem szolgálhatnak észszerű indokot, hogy hosszú távon, tartósan ne biztosítsa a diétás étkezésre szoruló gyermekek számára a számukra szükséges, és jogszabály által előírt teljes körű étkezést, hosszú távon a szülőkre hárítva a kísértkezések biztosításának terhét. Amennyiben a diétás étkezés megszervezésével, biztosításával járó anyagi, technikai nehézségek alapul szolgálhatnak a jogszabályi kötelezettség alóli tartós mentesülésre, úgy az a jogszabályi kötelezést teljes mértékben kiüresítené. Az alapvető jogok biztosa azt is hangsúlyozta, hogy a Gyvt. 21/B. § (1) bekezdése ab) pontja alapján a tartósan beteg gyermek számára az intézményi gyermekétkeztetést ingyenesen kell biztosítani, vagyis a kérelmező a kísértkezések tekintetében is ingyenes diétás étkezésre lenne jogosult, amitől az önkormányzat mulasztása folytán elesik, anyagi terhet róva a szülőkre.

Az ügyben hozott első határozatában foglaltakhoz hasonlóan kifejtette, hogy – tekintve, hogy **az önkormányzat jogszabályi kötelezettsége a gyermekétkeztetés, és ennek körében a szakorvos által igazolt diétás étrend biztosítása, az ehhez szükséges feltételek megteremtése, kialakítása az ő feladata. Az ezzel járó, általa hivatkozott anyagi, illetve technikai nehézségek nem mentesítik e jogszabályi kötelezettségének a teljesítése alól**, nem jelentenek észszerű indokot a törvényi kötelezettségének elmulasztására. Az önkormányzat azzal, hogy lehetővé teszi a szülők számára, hogy bevigyék a gyermeküknek az ételt az intézménybe, nem tesz eleget a törvényi kötelezettségének, illetve az, hogy mások elfogadják a kérelmező által sérelmezett helyzetet, ugyancsak nem jelenti azt, hogy az önkormányzat teljesítené a kérelmezővel szemben a törvényi kötelezettségét. Ezek a mulasztás észszerű indokául ugyan csak nem szolgálhatnak.

Mindezekre tekintettel azt állapította meg, hogy az önkormányzatnak nem sikerült bebizonyítania, hogy tárgyilagossá mérlegelés szerint az adott jogviszonnyal közvetlenül összefüggő, észszerű indoka volt annak, hogy a diétás étkezést nem biztosította teljeskörűen a kérelmező számára.

A határozatban arra is kitért, hogy az EMMI rendeletnek az eljárás alá vont önkormányzat által hivatkozott 2021. szeptember 9-től hatályos 15. § (2a) bekezdése azt mondja ki, hogy „A nevelési-oktatási intézményben, amennyiben a közétkeztetés keretében nem biztosítható a gyermek és a tanuló diétás étkezése, – a szülő, más törvényes képviselő írásbeli nyilatkozata alapján – a gyermek és a tanuló által az intézménybe bevitt, vagy a szülő, más törvényes képviselő által az intézménybe rendelt étel intézményben történő elfogyasztásának lehetővé tételével is biztosítható.” Az alapvető jogok biztosa álláspontja szerint azonban ez csupán egy – a törvényes képviselő nyilatkozatához kötött – lehetőségként értelmezhető, azonban semmi esetre sem mentesíti a fenntartót a jogszabályi kötelezettség teljesítése alól. Ezt erősíti meg a Gyvt. 21/A. § (1) bekezdésének b) pontja is, amely szerint ha a szülő, törvényes képviselő eltérően nem rendelkezik, az óvodában a déli meleg főétkezést és

két kísérelést kell biztosítani. A hatóság utal emellett az AJB-456/2023. számú ügyben óvodai diétás közétkeztetés biztosításával összefüggésben tett jelentésére, amely szerint az EMMI rendelet csak lehetőséget biztosít a szülőknek, hogy otthonról hozott vagy rendelt diétás étellel biztosítsák gyermekük számára a megfelelő étkezést, erre azonban a szülők nem kötelezhetők, tekintettel arra, hogy a közétkeztetést elsősorban az intézmény fenntartójának kell biztosítania. **A jogalkotói szándék tehát az EMMI rendelet 15. § (2a) bekezdés beiktatásával nem arra irányult, hogy ezzel mentesítse a közétkeztetés biztosítására kötelezett intézményfenntartót a diétás étkezés biztosítása alól,** hanem azt a célt szolgálja, hogy az intézmények ne utasíthassák el a diétás étel bevitelére vonatkozó szülői igényt, amennyiben a közétkeztetési szolgáltatást nem kívánják igénybe venni. A diétás közétkeztetésre vonatkozó feladat ellátása nem múlhat az intézmények helyzetén, belátásán, és nem hárítható át a feladat és azzal járó többletköltség a szülőre.

A megismételt eljárásban hozott határozattal szemben az önkormányzat már nem élt jogorvoslással.

Végrehajtási ügyek

A Főigazgatóság munkájának másik, ugyancsak munkai igényes szegmense **a közigazgatási döntések végrehajtása,** a végrehajtási eljárások elrendelése és azok során a végrehajtást kérővel, a kötelezettel és az adóhatósággal való együttműködés. Különösen problematikus e körben a valamely konkrét tevékenység elvégzésére (pl. egy épület vagy egy online felület akadálymentesítésére) kötelező határozatok végrehajtása. A Főigazgatóságon jelentkezik további feladatként az alapvető jogok biztosának az egyenlő bánásmód törvény szerinti tevékenységével összefüggésben keletkezett **pénzkövetelések** (pl. perköltség, eljárási bírság) érvényesítése.

Egyéb feladatok

A Főigazgatóság a fenti tevékenységein túl közvetlenül vagy a Hivatal más szervezeti egységeivel **együttműködve** részt vesz az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését érintő tervezetek véleményezésében, illetve a javaslatlétben, a tájékoztatásban. A Főigazgatóság együttműködik a civil szervezetekkel, az állami szervekkel, nemzetközi szervezetekkel, közreműködik a nemzetközi szervezetek számára készülő jelentések elkészítésében, a hazai és nemzetközi szervezetektől érkező adatigénylések, kérdőívek megválaszolásában, valamint a saját tevékenységét érintő adatszolgáltatásban.

A 2023-as év vonatkozásában mindezek közül a következőket érdemes kiemelni.

Az **európai uniós jogalkotást** illetően a Főigazgatóság részt vett az esélyegyenlőséggel foglalkozó szervezetekre vonatkozó

normákról szóló két irányelvetervezet véleményezésében, amelyekkel összefüggésben tájékoztatást nyújtott az Equineten (az Esélyegyenlőségi Szervek Európai Hálózata) keresztül a Tanács számára a releváns magyar szabályozásról.

Az **Alapjogi Charta alkalmazásáról szóló 2023. évi jelentés** előkészítése körében adatot szolgáltatott az egyenlő bánásmód törvény alapján hozott fontosabb hatósági döntésekről.

A **hazai jogalkotás** tekintetében említésre méltó a Főigazgatóság közreműködése a fogyatékos, illetve **sajátos nevelési igényű gyermekek bölcsődei elkülönítése** ügyében készült biztosi jelentés előkészítésében, a szaktárcával való egyeztetésben.

A Főigazgatóság munkatársa 2023-ban is tevékenyen részt vett az **Equinet** nemek közötti egyenlőséggel foglalkozó munkacsoportjában. A munkacsoport tevékenységéhez kapcsolódóan a Főigazgatóság részt vett például a bértranszparencia irányelvel összefüggő Equinet-jelentés véleményezésében. A Főigazgatóság munkatársai egyéb, az Equinet által szervezett rendezvényeken is jelen voltak, így a munka és a magánélet közötti egyensúlyról szóló irányelvről Brüsszelben rendezett szemináriumon, illetve az *Esélyegyenlőség és a klímaváltozás* című online kerekasztal-beszélgetésen. A főigazgatóság képviseltette magát továbbá Pozsonyban, a „Nemek közötti egyenlőség felé Európában” elnevezésű, az Emberi Jogok Szlovák Nemzeti Központja által szervezett konferencián.

Azzal összefüggésben, hogy az alapvető jogok biztosja ellátja a légitárműveken utazó fogyatékkal élő, illetve csökkent mozgásképességű személyek jogairól szóló, 2006. július 5-i 1107/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet 14. cikkében meghatározott végrehajtó szerv feladatait, a Főigazgatóság munkatársa rendszeresen részt vett a polgári légitörvényekkel érintett szervezetek összefogó **Nemzeti Facilitation Bizottság** ülésein, munkájában.

Az Egyenlő Bánásmódért Felelős Főosztály vezetője részt vett **Christophe Lacroix** – az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének, az Európa Tanács Monitoring Bizottságának, valamint az Egyenlőséggel és Megkülönböztetésmentességgel Foglalkozó Bizottságának tagja, és a Közgyűlés LGBTI személyek jogaival foglalkozó főelőadója – **delegációjával folytatott konzultációján.**

A Főigazgatóság munkatársai részt vettek, illetve az Egyenlő Bánásmódért Felelős Főosztály vezetője a Főigazgatóság tevékenységét bemutató előadást is tartott az **Építsünk hidakat! Összefogással az emberi jogok védelme és előmozdítása érdekében a kihívások időszakában** címmel – egyebek mellett a szerb, a lengyel és a román ombudsman, illetve azok delegáltja közreműködésével – megrendezett **nemzetközi konferencián.**

Az Egyenlő Bánásmódért Felelős Főosztály vezetője előadást tartott az Országos Bírói Hivatal **Magyar Igazságügyi Akadémia felkérésére** *A nemzetközi egyezmények alkalmazása a közigazgatási perekben* című elektronikus képzés keretében **A fogyatékos-sággal élő személyek jogainak védelme a peres eljárások kapcsán – az alapvető jogok biztosának tapasztalatai** címmel. Az előadás témája a fogyatékos-sággal élő személyek jogainak érvényesítésével kapcsolatban az egyenlő bánásmód törvény alapján lefolyta-

tott hatósági eljárások, illetve az azok felülvizsgálatára folytatott közigazgatási perek során szerzett tapasztalatok ismertetése (vonatkozó hazai jogszabályok széles körű áttekintése, azok értelmezése, hatósági és bírósági jogesetek elemzése) volt. A képzésen 76 közigazgatási ügyszakos bíró és bírósági titkár vett részt, akik az előadás tartalmát 0–5 skálán 4,89 pontra értékelték.

Az alapvető jogok biztosja 2023-ban az Egyenlő Bánásmódért Felelős Főosztály vezetőjét a Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztérium által szervezett **Akadálymentesítési Munkacsoport** állandó tagjává delegálta.

A főosztály vezetője emellett aktívan közreműködik a hazai fogyatékos-ságügy különféle területein tevékenykedő szervezetek képviselőiből álló, az alapvető jogok biztosja által a CRPD-ben foglalt jogok érvényesülésének nemzeti szintű monitorozására 2023-ban felállított **Fogyatékos-ságügyi Tanácsadó Testület** munkájában.

A Főigazgatóság munkatársai 2023-ban is rendszeresen jelen voltak az Igazságügyi Minisztérium által szervezett **Emberi Jogi Munkacsoport tematikus munkacsoportjainak** (pl. a Nők Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoport, Idősek Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoport, Romaügyekért Felelős Tematikus Munkacsoport, Szociális Ügyekért Felelős Tematikus Munkacsoport, Nemzetiségek Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoport), valamint a **Roma Koordinációs Tanács** ülésein, közreműködtek azok munkájában, ami kiváló alkalmat nyújt mind az állami, mind a civil szféra szereplőivel történő kapcsolattartásra, kölcsönös ismeretátadásra, gondolatcsereire.

5.2.3. AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD ÉRVÉNYESÜLÉSÉVEL KAPCSOLATOS 2023. ÉVI JOGESETEK

A következőkben a 2023-ban az alapvető jogok biztosja (jelen fejezetben **a továbbiakban: hatóság**) jogsértést megállapító vagy egyezséget jóváhagyó határozatával véglegesen lezárult, az adott évre jellemző ügyekről olvashatnak.

Áruk forgalma, szolgáltatás (közszolgáltatás) igénybevétele

EBF-AJBH-481/2023. A roma származású férfit nem engedték be a szórakozóhelyre arra hivatkozva, hogy az előző héten „balhézott”.

Védett tulajdonság	Nemzetiséghez való tartozás
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2023. július

Kérelem, a kérelmező álláspontja

A kérelmező a hatóságnál 2022 decemberében előterjesztett kérelmében azt sérelmezte, hogy 2022 novemberében roma származása miatt nem engedték be egy szórakozóhelyre, amellyel álláspontja szerint a szórakozóhelyet üzemeltető társaság megsértette vele szemben az egyenlő bánásmód követelményét. Előadta, hogy a kérdéses estén azért ment a szórakozóhelyre, ahol azelőtt sosem járt, mert korábban több forrásból is úgy értesült, hogy az érintett szórakozóhelyre nem engedik be a roma fiatalokat, ezért szeretett volna utánajárni a jelzések megalapozottságának. Ismertette, hogy a kérdéses estén feleségével és egy barátjával (akik nem roma származásúak) készültek meglátogatni a szórakozóhelyet. A két társa előremont, míg ő kicsit később egyedül érkezett a szórakozóhely bejáratához, ahol a szórakozóhely biztonsági őrei végeztek a belépésre váró vendégek ruházatának és táskájának átvizsgálását. Társait beengedték, őt azonban nem, arra hivatkozva, hogy az előző héten a szórakozóhelyen rendbontóan viselkedett, hiába tiltakozott a téves állítás ellen.

Az eljárás alá vont álláspontja

A hatóság eljárást indított a szórakozóhely üzemeltetőjével szemben, aki nem vitatta, hogy a kérdéses napon nem engedte be a kérelmezőt a szórakozóhelyre a biztonsági szolgálat, ugyanakkor hangsúlyozta, hogy sem a vendégek beengedésére vonatkozó, házirendjükben rögzített szabályok, sem azok gyakorlati alkalmazása során nem diszkriminálnak senkit. A biztonságos szórakozás biztosítása érdekében a rend fenntartásáért és lehetséges problémák megelőzéséért felelős biztonsági személyzet a házirendben szabályozott elvárt viselkedéstől eltérően viselkedő – kockázatot

jelentő, kezelendő, potenciális bajforrást jelentő – személyektől megtagadhatja a belépés lehetőségét, a már bent lévő vendéget pedig ilyen viselkedés esetén eltávolíthatja, illetve akár időlegesen vagy végleg ki is tilthatja a szórakozóhelyről. Ismertette, hogy a kérelmező látogatását megelőző héten a biztonsági szolgálat egy, a kérelmezővel megszólalásig hasonló külső jegyekkel rendelkező rendbontó vendéget távolított el a szórakozóhelyről. Előadta, hogy mivel a rendbontó személyekről nem tartanak fényképes nyilvántartást, előfordulhat, hogy az éjszakai fényviszonyok között téved a biztonsági szolgálat, ugyanakkor hangsúlyozta a biztonságos szórakoztatásért való felelősségét és a megelőzés fontosságát. Elismerte, hogy a kérdéses esetben történhetett tévedés, amiért elnézést kért, ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a személyzet jóhiszeműen és felelősségteljesen járt el.

Az eljárás lefolytatása:

A hatóság a felek írásbeli nyilatkozatainak beszerzésén túl tárgyalást tartott, ahol meghallgatta a feleket (a kérelmezőt és az eljárás alá vont ügyvezetőjét, aki személyesen is jelen volt az esetben), továbbá tanúként a kérelmező feleségét és az esetben jelen lévő barátot, valamint az adott alkalommal szolgálatot teljesítő biztonsági őrköt. A tárgyaláson a felek nyitottan mutatkoztak az egyezség kötésére, annak érdekében egymással hónapokon keresztül egyeztettek, végül mégsem jutottak egyezsége, ezért a hatóság az ügyben érdemi döntést hozott.

A hatóság döntése és annak indokai:

A hatóság megállapította, hogy az eljárás alá vont azzal, hogy a kérelmezőt nem engedte be a szórakozóhelyre, megsértette vele szemben az egyenlő bánásmód követelményét, roma származásával összefüggő közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg vele szemben. A hatóság az eljárás alá vontat figyelmeztetésben részesítette és megtiltotta számára a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását.

Határozata indokolásában rámutatott, hogy az Ebktv. szerinti eljárásban az eljárás alá vontnak kell bizonyítania, hogy nem sértette meg az egyenlő bánásmód követelményét, jelen esetben azt, hogy a szórakozóhelyre történő belépés megtagadása nem a kérelmező roma származásával állt összefüggésben.

A kérelmező belépésének megtagadását azzal indokolta, hogy előző héten a szórakozóhelyen valaki balhézott, ki kellett vezetni, és az éppen szolgálatot teljesítő biztonsági őr a kérelmezőben az előző heti rendbontót vélte felfedezni.

Azt, hogy a kérelmező volt az a személy, aki az előző héten rendbontó módon viselkedett a szórakozóhelyen, az eljárás alá vont nem tudta bizonyítani. A tárgyaláson már mind az érintett biztonsági őr, mind az ügyvezető egyértelműen úgy nyilatkoztak, hogy tévedés történt, nem a kérelmező volt az, akit előző héten rendbontás miatt ki kellett vezetni. Mindezek alapján az kizárható volt, hogy a kérelmezőt azért nem engedték be, mert előző héten ő balhézott a szórakozóhelyen.

Az eljárás alá vontnak ugyanakkor azt sem sikerült bizonyítania, hogy a kérelmezőt összetévesztették egy előző heti rendbontóval.

Kétséget kizáróan még azt sem bizonyította, hogy előző héten valaki más valóban balhézott a szórakozóhelyen. Magát a balhézást ugyanis sem az ügyvezető, sem a meghallgatott tanúk nem látták, arról semmilyen közvetlen információjuk, tapasztalatuk nem volt. Az eljárás alá vont bizonyítási indítványt sem tett erre vonatkozóan. Tekintve, hogy az eljárás alá vont a rendbontásokat (rendbontókat) semmilyen formában nem dokumentálta, így ily módon sem tudta bizonyítani az előző heti rendbontás tényét.

Bár nem volt teljes mértékben kizárható az, hogy a biztonsági őr valóban összetévesztette a kérelmezőt valamely korábbi rendbontóval, ezt azonban az eljárás alá vontnak – annak ellenére, hogy a bizonyítás terhe az ő oldalán jelentkezett – az eljárásban nem sikerült bizonyítania, erre vonatkozó előadása nem volt meggyőző, és a tanúk vallomása sem volt alkalmas ennek alátámasztására. Tényként tehát mindössze annyi volt megállapítható, hogy a kérelmezőt, aki roma származású, nem engedték be a szórakozóhelyre, míg nem roma társait beengedték. A hatóság ezért – az eljárásban érvényesülő speciális bizonyítási szabályokra is tekintettel – megállapította, hogy a kérelmezőt a roma származása miatt nem engedték be a szórakozóhelyre.

A hatóság nem azt a gyakorlatot tartotta jogsértőnek, hogy a korábbi rendbontók belépését megtagadják, csupán arra mutatott rá, hogy a rendbontók kiszűrése során is meg kell tartani az egyenlő bánásmód követelményét.

A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.

EBF-AJBH-426/2023. A kerekesszéket használó mozgáskorlátozott személy nem tudott akadálymentesen bejutni a perében kirendelt igazságügyi szakértő vizsgáló helyiségébe.

Védett tulajdonság	Fogyatékos
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2023. december

Kérelem, a kérelmező álláspontja

A kerekesszéket használó mozgásszervi fogyatékos kérelmező azt sérelmezte, hogy nem tudott akadálymentesen bejutni a bíróság által a házassági bontóperében elrendelt szakértői vizsgálat helyszínére, valamint hogy a vizsgálat során nem állt rendelkezésre akadálymentes illemhely. A kérelmező előadta, hogy az igazságügyi szakértő kítüzte a kérelmező, a kérelmező felesége és gyermekük komplex családvizsgálatát, amelynek hossza várhatóan hat óra volt a kiküldött értesítés szerint. A vizsgálat előtt telefonon megkereste az igazságügyi szakértőt és elmondta neki, hogy súlyosan mozgáskorlátozott, kerekesszékekkel közlekedik. A telefonbeszélgetés során az igazságügyi szakértő tájékoztatta a kérelmezőt a vizsgálat helyszínére történő bejutással, valamint a mosdóhasználattal kapcsolatos nehézségekről. A kérelmező a kijelölt időpontban a szakértői vizsgálat helyszínére a bejárat-

nál lévő lépcső és küszöb miatt csak a gyermeke segítségével tudott bejutni. Az ott lévő illemhely a méreteinél, kialakításánál fogva kerekesszékekkel ugyancsak nem volt használható, ezért egy közeli benzinkúthoz kellett a vizsgálat közben elmennie, hogy ott igénybe vegye a mozgáskorlátozott illemhelyet, majd ezt követően ismét a gyermeke segítségével tudott visszajutni a vizsgálat helyszínére. A kérelmező kifogásolta az igazságügyi szakértő által a vizsgálaton feltett kérdéseket és a szakértői vélemény tartalmát is, azt szerette volna elérni, hogy a bíróság a szakértői véleményt ne használhassa fel.

Az eljárás alá vont álláspontja

A szakértői vélemény elkészítésére kirendelt eljárás alá vont társaság nem vitatta, hogy a szakértői vizsgálat helyszínénél szolgáló rendelőbe nem lehet kerekesszékekkel akadálymentesen bejutni, és hogy ott akadálymentes illemhely nem biztosított. Arra hivatkozott, hogy az igazságügyi szakértő a kérelmezőt a vizsgálat előtt kérésére telefonon tájékoztatta a körülményekről, az akadálymentesség hiányáról, a kérelmező azonban akkor nem élt kifogással emiatt, többször elmondta, hogy ő ezt képes megoldani. A vizsgálat napján – annak megkezdése előtt – az igazságügyi szakértő mindezekről ismételt tájékoztatást nyújtott a kérelmezőnek a rendelkezésre álló helyiség megmutatásával. Előadta azt is, hogy a kérelmező megérkezésekor az igazságügyi szakértő azonnal és egyértelműen felajánlotta a segítségét a bejutáshoz, aki azt nem vette igénybe, hanem a jelenlévő gyermekét utasította segítségnyújtására. Kifejtette, hogy véleménye szerint a kérelmező az eljárással a szakértői vélemény visszavonását akarja kikényszeríteni, hogy ezzel magát a perben kedvezőbb helyzetbe hozza, ezért nem kívánt a kérelmezővel egyezséget kötni.

Az eljárás lefolytatása

A hatóság a felek nyilatkozatai, a becsatolt dokumentumok és a vonatkozó jogszabályi előírások figyelembevételével hozta meg döntését.

A hatóság döntése és annak indokai

A hatóság megállapította, hogy az eljárás alá vont megsértette a kérelmezővel szemben az egyenlő bánásmód követelményét, közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg vele szemben a fogyatékoságával összefüggésben azáltal, hogy nem biztosította számára az igazságügyi szakértői vizsgálat helyszínére történő akadálymentes bejutást és nem biztosított akadálymentesen igénybevehető illemhelyet. A hatóság az eljárás alá vontat figyelmeztetésben részesítette és kötelezte, hogy a jogsértő állapotot a határozatban meghatározott időpontig szüntesse meg úgy, hogy biztosítson a kerekesszéket használó mozgásfogyatékos személyek számára a szakértői vizsgálatok helyszínére akadálymentes bejutást, és akadálymentesen igénybe vehető illemhelyet.

Indokolásában rögzítette, hogy az eljárás alá vont társaság által az adott esetben végzett tevékenység az igazságszolgáltatáshoz közvetlenül kapcsolódó igazságügyi szakértői tevékenység, amit az eljárás alá vont a bíróság kirendelése alapján látott el. Az ennek körében végzett szakértői vizsgálaton a kérelmezőnek mint alperesnek kötelező volt megjelennie. *A fogyatékos*

személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1988. évi XXVI. törvény, az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény és az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII.20.) Korm. rendelet vonatkozó rendelkezései alapján a társaságnak biztosítania kellett volna a kerekesszéket használó mozgásfogyatékos kérelmező számára a szakértői vizsgálat helyszínére történő akadálymentes bejutást és az akadálymentes használatra alkalmas illemhelyet. A szakértői vizsgálat helyszíne nem vitatottan nem felelt meg a jogszabályokban rögzített akadálymentesítési követelményeknek, oda a kérelmező nem tudott az állapotának megfelelő önállósággal bejutni, illetve az illemhelyet egyáltalán nem tudta használni.

Megállapítható volt, hogy a kérelmezőt mozgásszervi fogyatékosága miatt ténylegesen hátrány érte a nem fogyatékos személyekhez képest.

Az, hogy az igazságügyi szakértő a vizsgálat előtt tájékoztatta a kérelmezőt a rendelő adottságairól, és a kérelmező aláírta a vizsgálaton való részvétellel kapcsolatos beleegyező nyilatkozatot, nem mentesíti az eljárás alá vont társaságot az egyenlő esélyű hozzáférés biztosítására, illetve az akadálymentesítésre vonatkozó jogszabályi kötelezettségeinek teljesítése alól.

A hatóság rögzítette, hogy kizárólag az egyenlő bánásmód követelményének az érvényesülését, azon belül is a szakértői vizsgálat helyszínének akadálymentességét vizsgálta, és annak hiányát értékelte jogsértésként. A szakértő szakmai tevékenységét, a szakértői vizsgálat módszerét, a szakértői vélemény tartalmát – tekintve, hogy ezek nem diszkriminációs kérdések – a vizsgálat nem érintette, a hatóság arra vonatkozóan megállapítást nem tett, hogy az akadálymentesség hiánya a szakértői vizsgálat eredményére bármilyen kihatással lett volna.

A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.

EBF-AJBH-7/2023. A bank megtagadta a látássérült ügyféltől az ügyintézés, látó segítő hiányára hivatkozva.

Védett tulajdonság	Fogyatékos
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2023. április

Kérelem, a kérelmező álláspontja

A látássérült kérelmező 2023. január hónapban nyújtott be panaszt a bankkal szemben az alapvető jogok biztosához, amelyben előadta, hogy vak barátjával az egyik bankfiókban devizaszámlát szeretett volna nyitni és ezzel kapcsolatos pénzügyi tranzakciókat végrehajtani. Előzetesen érdeklődött arról, hogy van-e lehetősége vakként ügyet intézni az adott bankfiókban, amire azt a választ kapta, hogy állapota semmilyen problémát nem okoz az ügyintézés során, nyugodtan járjon be. A bankfiókvezető-helyettes azonban – miután felhívta a központot – visszautasította az ügyintézését, arra hivatkozva,

hogy vak ügyfél csak látó segítővel együtt intézhet ügyet, és ennek kapcsán egy belső szabályzatra hivatkozott. A kérelmező álláspontja szerint a hitelintézet a fogyatékoságával összefüggésben hátrányos megkülönböztetésben részesítette. Utalt arra is, hogy a sérelmes esetet megelőző másfél-két hónapban ugyanebben a bankfiókban probléma nélkül segítették az ügyintézésben. A kérelmező sérelmezte, hogy a vaksága miatti hátrányos megkülönböztetés mellett még meg is alázták azzal, hogy az egyik ügyintéző, mindenki számára jól hallhatóan azt mondta: „nem fogok 35 oldalt ennek felolvasni”. A kérelmező előadta, hogy panaszt kívánt tenni a helyszínen, azonban annak lehetőségét nem biztosították részére, így csak telefonon tudott panaszt tenni.

Az eljárás alá vont álláspontja

Az eljárás alá vont bank nyilatkozatában megerősítette, hogy a sérelmes eset a kérelmező által előadottak szerint történt. Nyilatkozott, hogy a kérelmező panaszának kivizsgálását követően arra a következtetésre jutott, hogy az adott körülmények között a kérelmező számlanyitási kérését nem volt lehetőségük teljesíteni, azonban a hatóság megkeresését követően ismételt vizsgálatot folytattak le az ügyben, amelynek eredményeként megállapították, hogy nem megfelelően jártak el a sérelmezett ügyintézés során, amiért kérelmező elnézését is kérték. Az bank idézte a saját belső szabályzatának vonatkozó részleteit, miszerint „Vak, vagy látássérült, gyengén látó személy esetén az ügyfél erre irányuló kérése esetén a banki ügyintéző részletes magyarázat mellett köteles teljes terjedelmében felolvasni minden dokumentum szövegezését (szerződés-tervezet, tájékoztatót, aláírás-bejelentő lapot, stb.) ... Olvasásra képtelen ügyfél esetén az ügyfél írásbeli nyilatkozatait tartalmazó dokumentumokat ki kell egészíteni azon nyilatkozattal, melyben az ügyfél elismeri, hogy az okirat tartalmát a tanúk egyike megmagyarázta számára. Azon banki ügyintéző, aki az okirat tartalmát elmagyarázta az ügyfél számára, tanúként köteles az okiratot aláírni. A fogyatékoság ténye és a szükséges intézkedések a jogszabályi előírások szerint átadott tájékoztatóban vagy szerződés(tervezet)ben kerülnek rögzítésre, ...” Az eljárás alá vont hivatkozott arra, hogy a szabályzata összhangban áll a Polgári Törvénykönyv vonatkozó rendelkezéseivel.

Az eljárás lefolytatása

A hatóság megkísérelte a felek közt egyezség létrehozását, azonban mivel az nem vezetett eredményre, az ügyet a felek nyilatkozatai és a rendelkezésre álló dokumentumok alapján érdemben elbírált.

A hatóság döntése és annak indokai

A hatóság határozatában megállapította, hogy a kérelmezőt – azáltal, hogy a bankfiókban nem tudta az ügyét elintézni – másokhoz képest hátrány érte a látási fogyatékosága miatt. A bank tehát a kérelmezővel szemben, fogyatékoságával összefüggésben közvetlen hátrányos megkülönböz-

tetést alkalmazott, megsértve ezzel az egyenlő bánásmód követelményét. Jogkövetkezményként a hatóság megtiltotta a banknak a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását, továbbá egymillió forint összegű bírság megfizetésére kötelezte.

A hatóság indokolásában kifejtette, hogy – tekintve, hogy a közvetlen hátrányos megkülönböztetés mindhárom eleme nem vitatottan fennállt – azt vizsgálta meg, hogy a hitelintézetnek sikerült-e kimentenie magát, vagyis bizonyítania, hogy az ügyintézés megtagadásának tárgyilagossága mérlegelés szerint az adott jogviszonnnyal összefüggő, észszerű indoka volt.

A hatóság abból indult ki, hogy a fogyatékos személyekről szóló törvény rendelkezései alapján a hitelintézet a kérelmező számára köteles biztosítani az általa nyújtott szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférést.

A Magyar Nemzeti Bank által kiadott, a fogyatékos ügyfelekkel kapcsolatos bánásmódról szóló 4/2017. (III.13.) számú ajánlása is rámutat, hogy a pénzügyi szervezetnek a szerződési feltételek meghatározásakor, a szerződéskötés során nyújtott tájékoztatásnál különleges figyelemmel kell lennie a fogyatékos ügyfél állapotának jellegére, illetve annak mértékére. A pénzügyi szervezetnek a szerződéskötés során úgy kell eljárnia, hogy az a fogyatékos szerződő fél számára a lehető legkisebb terhet jelentse. A pénzügyi szervezetnek szükség esetén részletes magyarázat mellett fel kell olvasnia a szerződést a fogyatékos ügyfél részére, és ennek megtörténtét igazolható módon rögzíteni is szükséges.

A hitelintézet nyilatkozatában intézkedésének észszerű indokát nem adta, lényegében elismerte, hogy alkalmazottai nem megfelelően jártak el az adott ügyintézés során. Hangsúlyozta, hogy az ügyintézők kötelesek segítséget nyújtani a fogyatékos ügyfeleknek. Az általa csatolt iratokból megállapítható volt, hogy a vonatkozó szabályzata kifejezetten előírja az ügyintézők számára a vak, illetve látássérült ügyfelek számára történő segítségnyújtást, a dokumentumok felolvasását, részletes magyarázatát és az ügylet során tanúként történő közreműködést. Nyilvánvaló volt – ezt az eljárás alá vont sem vitatta –, hogy az adott esetben az eljárás alá vont alkalmazottai nem tartották be azokat a szabályokat, amelyek az egyenlő esélyű hozzáférést lettek volna hivatottak biztosítani, nem nyújtottak segítséget a kérelmezőnek az ügyintézéshez, és a vonatkozó szabályok ellenére kötötték az ügyintézés látó segítő jelenlétéhez, és utasították vissza ennek hiányára hivatkozva az ügyintézés lehetőségét.

EBF-AJBH-314/2023. A szülő a kerekesszéket használó gyermekével nem tudott akadálymentesen bejutni a postára.

Védett tulajdonság	Fogyatékoság
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2023. október

Kérelem, a kérelmező álláspontja

A kérelmező azt sérelmezte, hogy kerekesszéket használó kiskorú gyermekével nem tudott akadálymentesen bejutni egy olyan épületbe, ahol postai szolgáltatást nyújtanak. Ismertette, hogy az épület bejáratánál három ajtó található, a középsőn tudnak bemenni a nem mozgáskorlátozott emberek, a bal oldali rácsos ajtó a mozgássérült személyek bejutását szolgálná felvonó segítségével, a jobb oldali ajtóról nem volt információja. A mozgáskorlátozottak bejutására szolgáló bal oldali rács és ajtó ottjártakor zárva volt, így azon nem tudott bejutni, ezért kénytelen volt a középső ajtót használni, ahol azonban három lépcsőfokon kellett felvinnie a gyermekét a kerekesszékekkel együtt. Bent érdeklődött egy alkalmazottól, hogy hogyan tudnak a mozgáskorlátozott személyek az épületbe bejutni, illetve onnan kijutni, ha a felvonó rendszeresen zárva van. Azt a választ kapta, hogy meg kell nyomni egy csengőt, amit követően kimegy egy alkalmazott, aki teljesíti az ügyfél igényét. Amikor megkérte az alkalmazottat, hogy szóljon valakinek, hogy segítsen kivinni a gyermekét, az azt válaszolta, hogy ez nem az ő dolga, nyomja meg a csengőt. Végül nem valamely alkalmazott, hanem egy másik ügyfél segített neki. A kérelmező megjegyezte azt is, hogy azt a helyiséget, ahova az emelő eszközzel lehet bejutni, bútorok foglalják el, valamint hogy az ajtó előtti rácsot az ügyfelek a kerékpárjuk rögzítésére használják. Kifogásolta továbbá, hogy a rács mögött elhelyezett „Kérem csengessen!” táblát magától észre sem vette volna.

Az eljárás alá vont álláspontja:

Az eljárás alá vont közszolgáltatást nyújtó társaság előadta, hogy az épület csak részben akadálymentes, a kerekesszékes mozgáskorlátozott személyek számára a szolgáltatások (pl. ügyféltér) megközelítése csak korlátozottan, illetve az alkalmazottak segítségével lehetséges. Az épületben egy lépcsőjáró eszköz üzemel, amelyet a főbejáratnál balra elhelyezkedő ajtón át lehet megközelíteni. Erre az ajtóra ki van függesztve egy „Kérem csengessen!” tábla, az ajtó előtt biztonsági okokból egy védőrács van, amit csak akkor húznak fel, ha egy ügyfél csenget, vagyis használni akarja az eszközt. Ilyen esetben az érintett megnyomja a csengőt és megvárja, amíg valamelyik alkalmazott lemegy az ajtóhoz. Ha az eszköz segítségével felemelik az ügyfelet, az előtérbe érkezik, ahol csak az ott található szolgáltatást tudja igénybe venni. Azon helyiségek felé, amelyekben a további szolgáltatásokat nyújtják, két-két lépcsőfokon és len-

gőajtókon lehet bejutni. A mozgáskorlátozott személy az ügyféltérbe sem tud önállóan bejutni, mert ide is két-két lengőajtón keresztül vezet az út, az ajtókat két személynek kell tartani ahhoz, hogy az kerekesszékekkel megközelíthető legyen. A munkatársaik ezért a csengetést követően ki szoktak menni az ügyfélhez és teljesítik az igényét. Három mozgáskorlátozott ügyfél jár a szolgáltatási helyre rendszeresen, őket ezzel a módszerrel szolgálják ki, részükrol eddig panasz nem merült fel.

Az eljárás alá vont társaság előadta azt is, hogy a kérelemben megjelölt napon is működött az emelő eszköz, azonban a kérelmező nem jelezte a csengővel az érkezését, illetve az eszköz igénybevételi szándékát, mert nem tudott erről a jelzési és bejutási lehetőségről. A kérelmezővel az eljárás alá vont munkatársai csak akkor találkoztak, amikor már kifelé ment az épületről, és akkor tájékoztatták arról, hogy csengő és emelő eszköz is rendelkezésre áll. Nyilatkozott, hogy kész az ügyben egyezséget kötni a kérelmezővel.

Az eljárás lefolytatása:

A hatóság megkísérelte a felek között egyezség létrehozását, ez azonban nem vezetett eredményre, ezért a felek nyilatkozatai, a becsatolt dokumentumok és a vonatkozó jogszabályi előírások figyelembevételével az ügyben döntést hozott.

A hatóság döntése és annak indokai:

A hatóság megállapította, hogy az eljárás alá vont a kérelmezővel szemben, gyermeke fogyatékoságával összefüggésben közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg, ezáltal megsértette az egyenlő bánásmód követelményét azzal, hogy nem biztosította az általa nyújtott közszolgáltatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférést. A hatóság az eljárás alá vontat figyelmeztetésben részesítette és elrendelte a jogsértő állapot megszüntetését, kötelezte az eljárás alá vontat, hogy a határozatban meghatározott időpontig az általa nyújtott közszolgáltatást az adott szolgáltatási helyen tegye egyenlő eséllyel hozzáférhetővé *a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény, az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény és az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet* vonatkozó rendelkezéseinek megfelelően, és ennek teljesítését ugyanezen határidőn belül rehabilitációs szakmérnök által kiállított okirattal igazolja a hatóság felé.

Indokolásában kifejtette, hogy az egyenlő bánásmód követelménye alapvetően a kérelmező védett tulajdonságával összefüggésben sérülhet, azonban átsugárzó diszkriminációként értékelhető, ha a hátrány valakit nem a saját, hanem a vele közvetlen, szoros kapcsolatban álló személy védett tulajdonsága miatt ér, ezért a hatóság jelen eljárása során azt vizsgálta, hogy az eljárás alá vont a kérelmező gyermeke fogyatékoságával összefüggésben megsértette-e az egyenlő bánásmód követelményét, biztosított volt-e a kérelmező számára a kerekesszéket

használó gyermekével együtt az eljárás alá vont szolgáltatásaihoz való egyenlő esélyű hozzáférés.

Az eljárás alá vont tevékenysége közszolgáltatásnak minősül, amelynek körében biztosítani kell a fogyatékos személyek számára az állapotuknak megfelelő önállósággal az egyenlő esélyű hozzáférést. A szolgáltatás a mozgási funkcióban sérült emberek számára abban az esetben tekinthető egyenlő esélyű hozzáférhetőnek, ha annak igénybevétele az állapotuknak megfelelő önállósággal akadálymentes. A kérelmező által megjelölt szolgáltatási hely nem felel meg a jogszabályokban rögzített akadálymentesítési követelményeknek, az eljárás alá vont is akként nyilatkozott, hogy kerekesszékekkel közlekedő mozgáskorlátozottak számára a szolgáltatásai csak korlátozottan, az alkalmazottak segítségével hozzáférhetőek. A konkrét eset kapcsán megállapítható volt, hogy az adott alkalommal, amikor a kérelmező a gyermekével be akart menni, a bal oldali bejáratánál található emelő eszköz nem volt hozzáférhető, az előtte lévő ajtón található rács lehúzott állapotban volt, az ott elhelyezett „Kérem csengessen!” felirat pedig nehezen volt észlelhető. Az eljárás alá vont azt is megerősítette, hogy a rácsot lehúzza tartják.

Megállapítható volt, hogy az eljárás alá vont a csengő és lift elhelyezésével még azok tényleges működtetése esetén sem biztosítja a kerekesszéket használó mozgásfogyatékos személyek számára az általa nyújtott közszolgáltatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférést, hiszen ezen eszközök igénybevétele esetén is csak az előtérben található szolgáltatás közelíthető meg akadálymentesen, az ügyfélszolgálatra, illetve abba a helyiségbe, ahol a további szolgáltatásokat nyújtják, azok segítségével sem lehet bejutni. Az eljárás alá vont ezzel kapcsolatban előadta, hogy ezért a munkatársai csengetés esetén ki szoktak menni az ügyfélhez, és teljesítik az igényét, ily módon biztosítva, hogy a mozgássérült ügyfelek is igénybe tudják venni a szolgáltatásait. Ez a megoldás azonban nem tekinthető az egyenlő esélyű hozzáférés biztosításának, a szolgáltatás megfelelő önállósággal történő igénybevétele. Ilyen megoldás alkalmazása esetén a fogyatékos személynek személyes dokumentumait, esetleg a bankkártyáját kell pusztán bizalmi alapon a szolgáltatóhely épületén kívül átadnia egy alkalmazottnak. Utalni kell ennek kapcsán a biztonsági körülmények hiányára és arra is, hogy a fogyatékos személynek az ügyfélforgalomtól függően az épületen kívül bizonytalan ideig várakoznia kell arra, hogy ügyét mások elintézzék. Az eljárás alá vont hivatkozott arra is, hogy más mozgáskorlátozott emberek részéről nem érkezett panasz a kiszolgálásukkal kapcsolatban, ez azonban nem jelenti a jogszabályi kötelezettség teljesítését.

Megállapítható volt, hogy az eljárás alá vont nem biztosítja a kerekesszékekkel közlekedő mozgáskorlátozott személyek számára, illetve nem biztosította a fogyatékos gyermekével érkező kérelmező számára sem az általa nyújtott szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférést. A kérelmezőt a gyermeke mozgásszervi fogyatékosága miatt ténylegesen hátrány érte a nem

fogyatékos személyekhez, illetve azokhoz képest, akik nem fogyatékos gyermekkel vették igénybe az adott szolgáltatást.

A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.

EBF-AJBH-342/2023. A látássérült kérelmezőt a vakvezető kutyájával nem akarták beengedni a boltba.

Védett tulajdonság	Fogyatékos
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2023. november

Kérelem, a kérelmező álláspontja

A látássérült kérelmező azt sérelmezte, hogy a gyermekeivel a vakvezető kutyája kíséretében vásárolni szándékozott a bepanaszolt pékségében, azonban az eladó a vakvezető kutyát nem akarta beengedni. Felvilágosította az eladót a vonatkozó jogszabályokról és arról, hogy ezek alapján látássérültként a vakvezető kutyájával jogszerűen léphet be az üzletbe, majd az eladó tiltakozása ellenére a kutyával együtt bement. Végül némi szóváltás követően kiszolgálták, de az eladó továbbra is azt hangoztatta, hogy legközelebb a kutyával nem fogja beengedni. A kérelmező hivatalos irattal igazolta a látássérültségét, valamint csatolta a vásárlásról kapott számlát és a segítő kutyája igazolványát.

Az eljárás alá vont álláspontja

A pékséget üzemeltető, eljárás alá vont cég elismerte, hogy a kérelmező kutyáját először az eladó valóban nem akarta beengedni az üzletbe, mert egy élelmiszert áruló egységről van szó, ahol szigorú higiéniai szabályoknak kell hogy megfeleljenek. Az esettel kapcsolatban előadta, hogy miután az alkalmazott megkérte a kérelmezőt, hogy a kutyáját hagyja kinn az üzlet előtt, a kérelmező mindvégig emelt, kioktató hangnemben beszélt vele. Kifejtette továbbá, hogy a kérelmező gyermekei is tudtak volna segíteni édesanyjuknak a vásárlásban, tájékoztatóban, ehhez a kutyára az adott esetben nem volt szükség. Az volt az alkalmazott benyomása, hogy a kérelmező szándékosan kezdeményezte a konfliktust.

Az eljárás lefolytatása

A hatóság megkísérelt a felek között egyezséget létrehozni, azonban ez nem vezetett eredményre, ezért a hatóság a felek nyilatkozatai, a becsatolt dokumentumok és a vonatkozó jogszabályi előírások figyelembevételével döntést hozott.

A hatóság döntése és annak indokai

A hatóság megállapította, hogy az eljárás alá vont megsértette az egyenlő bánásmód követelményét és a kérelmezővel szemben közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg a fogyatékoságával összefüggésben általa,

hogy akadályozta a segítő kutyával az üzletben történő belépését, vásárlását. A hatóság az eljárás alá vontnak megtiltotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását, valamint százezer forint bírságot szabott ki, amelyet az eljárás alá vont a 30 napos határidőn belül teljesített.

Indokolásában hangsúlyozta, hogy a segítő kutyák kiképzésének, vizsgáztatásának és alkalmazhatóságának szabályairól szóló 27/2009. (XII. 3.) SZMM rendelet szerint a gazda és a kiképző jogosult a segítő kutyával tartózkodni és a segítő kutyát használni a lakosság elől elzárt területek kivételével az élelmiszert árusító üzletben és a vendéglátó üzletben is.

Az ügy megítélésénél a hatóságnak abból kellett kiindulni, hogy a segítő kutyák alkalmazása és a segítő kutyának az egyébként a kutyák elől elzárt területekre történő beengedése olyan – fenti jogszabályban meghatározott – esélykiegyenlítő rendelkezés, amely lehetővé teszi, hogy a fogyatékkal élő személy is azonos önállósággal juthasson hozzá az áruhoz, szolgáltatásokhoz, mint a fogyatékkal nem élő személyek. A kérelmező az eljárásban mind a védett tulajdonságát, mind a segítő kutyák alkalmazásához szükséges jogszabályi követelményeknek való megfelelést igazolta. Nem kérdőjelezhető meg a kérelmező azon jogosultsága, hogy a személyi segítő kutyájával együtt léphessen be mindazon területre, amelyek vonatkozásában a jogszabály erre feljogosítja. Az eljárás alá vont – bár végül nem tagadta meg a kérelmezőtől a kért áru eladását és kiszolgáltatta a kérelmezőt – azzal, hogy a jogszabályi előírás ellenére meg akarta akadályozni, hogy a segítő kutyával az üzletbe belépjen, illetve miután a tiltás ellenére mégis belépett, nem akarta kiszolgálni, vagyis nehézségeket gördített a kérelmező elé, a kérelmezőt a vele összehasonlítható helyzetben levőkhöz képest kedvezőtlenebb bánásmódban részesítette. Az adott közszolgáltatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférést ugyanis abban az esetben biztosította volna, ha a kérelmezőt a jogszabályi rendelkezést betartva a segítő kutyájával együtt minden nehézség, ellenvetés nélkül beengedi az üzletbe és kiszolgálja.

A hatóság a fentiekre tekintettel megállapította, hogy a kérelmezőt a vele összehasonlítható helyzetben levőkhöz képest hátrány érte azáltal, hogy az eljárás alá vont, illetve annak alkalmazottja akadályokat gördített elé abban, hogy hasonló önállósággal tudjon vásárolni az üzletben, mint a fogyatékkal nem élő személyek. Tekintve, hogy a kérelmezőt ért hátrány nyilvánvalóan a látásfogyatékoságával állt okozati összefüggésben, megállapítható volt, hogy az adott esetben a közvetlen hátrányos megkülönböztetés mindhárom tényállási eleme megvalósult. A hatóság ezt követően azt vizsgálta meg, hogy az eljárás alá vontnak sikerült-e kimentenie magát, vagyis hivatkozott-e olyan tényre, körülményre, amely mulasztásának észszerű indokául szolgálhatna. A vonatkozó jogszabályok az élelmiszert árusító üzletet kifejezetten akként nevesítik, mint ahol segítő kutyával lehet tartózkodni és segítő kutyát lehet használni, ezért a higiénia hivatkozás nem szolgálhat észszerű indokul a kutyák kitalására, ahogy azok, az eljárás alá

vont által említett körülmények sem, hogy a kérelmező emelt hangon beszélt, és a gyermekei is segíthettek volna neki. A jogszabály szerint a segítő kutyák üzletben való tartózkodásának csak az lehetett volna akadály, ha az ott tartózkodók testi épességét veszélyeztető magatartást tanúsít, ilyen azonban az adott esetben fel sem merült. Az eljárás alá vontnak nem sikerült bizonyítania, hogy magatartásának tárgyilagos mérlegelés szerint az adott jogviszonnyal közvetlenül összefüggő, észszerű indoka volt.

A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.

EBF-AJBH-22/2023. A szolgáltató az ügyfélszolgálaton személyesen megjelenő hallásfogyatékos ügyfél számára is csak telefonon történő ügyintézését kívánt biztosítani.

Védett tulajdonság	Fogyatékos
Döntés	Egyezséget jóváhagyó határozat
Döntés időpontja	2023. június

Kérelem, a kérelmező álláspontja:

A hallássérült kérelmező 2023. januárban nyújtott be panaszt az elektronikus hírközlési szolgáltatást végző céggel szemben az alapvető jogok biztosához. Sérelmezte, hogy a cég az egyik üzletében nem adott számára lehetőséget az előfizetésének személyes úton történő megszüntetésére. Előadta, hogy jelezte az ügyintéző részére, hogy súlyosan hallássérült, ennek ellenére az ügyintéző ragaszkodott ahhoz, hogy kizárólag telefonon keresztül intézhető az előfizetés megszüntetése. Végül postai úton, levélben kérte az előfizetésének megszüntetését a cégtől, ami alapján a szerződésbontás megtörtént.

Az eljárás lefolytatása:

A hatóság eljárását indította a céggel szemben, amelynek során a felek egyezséget kötöttek egymással, amit a hatóság határozatával jóváhagyott.

Egyezség:

Az egyezségben a cég bocsánatot kért a kérelmezőtől az ügyintézés során öt ért kellemtelenségek miatt, valamint kijelentette, hogy a jövőben még nagyobb figyelmet fordít arra, hogy munkatársai tiszteletben tartsák az egyenlő bánásmód törvény rendelkezéseit. Vállalta továbbá, hogy kör-e-mail formájában utasításba adja valamennyi ügyfélszolgálatos munkatársának, hogy ha hallásfogyatékos ügyfél az ügyfélszolgálaton történő személyes megjelenése alkalmával olyan problémát jelez, amit az ügyfélszolgálatos munkatárs nem tud saját hatáskörben megoldani, és az ügyfél kinyilvánítja a szolgáltatóval fennálló szerződés felbontása iránti szándékát, és ragaszkodik a bontási folyamat elindításához, abban az esetben az ügyfél kérésére a bontási folyamatot – az ügyféllel történő minden előzetes telefonos kapcsolatteremtés nélkül – azonnal el kell indítani.

Az eljárás alá vont cég vállalta azt is, hogy a panasszal érintett üzle-
tében dolgozó ügyfélszolgálatos munkatársai részére előírja, hogy
részét vegyenek az egyenlő bánásmód és esélyegyenlőség tárgyá-
ban a hatóság munkatársa által megtartásra kerülő képzésen.

A hatóság az ügyfélszolgálatos munkatársak részére az egyenlő
bánásmód és esélyegyenlőség tárgyú képzést megtartotta.

**EBF-AJBH-34/2023. A szolgáltató olyan formában küldte
értesítéseit a látássérült ügyfélnek, ami ernyőolvasó szoft-
verrel nem volt számára értelmezhető.**

Védett tulajdonság	Fogyatékosság
Döntés	Egyezséget jóváhagyó határozat
Döntés időpontja	2023. január

Kérelem, a kérelmező álláspontja

A látássérült (vak) kérelmező a hatósághoz 2022. októberben
előterjesztett kérelmében az egyenlő bánásmód törvény szerinti
eljárás lefolytatását kérte a bepanaszolt szolgáltatóval szemben.
Előadta, hogy évek óta rendelkezik előfizetéssel a szolgáltatónál,
amely a befizetendő számlákról és más hivatalos ügyekben (pl.
szerződésmódosítás, kedvezmények, szolgáltatáskimaradás stb.)
is rendszeresen elektronikus levelet küld neki. Panaszolta, hogy
a szolgáltató 2022 nyarától az előfizetőknek kiküldött e-mailekben
olyan technikai megoldást alkalmaz, amelynek következtében az
e-mailek olvasása képernyőolvasó szoftverrel nem lehetséges. Sé-
relmezte továbbá, hogy a szolgáltató ügyfélszolgálatához panaszt
elektronikus formában csak olyan űrlap kitöltésével lehet tenni,
amelynek használata képernyőolvasó szoftverrel ugyancsak nem
lehetséges. A kérelmező mindazonáltal 2022. szeptemberben pa-
nasszal élt a szolgáltató felé, kérve, hogy az elektronikus üzene-
teiket ismét a képernyőolvasó szoftver által olvasható formában
küldje. A szolgáltató azonban még az erre adott válaszelevelét is
a képernyőolvasó szoftver számára értelmezhetetlen formában
küldte meg számára, amelynek tartalmát semmilyen általa próbált
programmal nem tudta elolvasni.

Az eljárás alá vont álláspontja

A hatóság eljárást indított a bepanaszolt szolgáltatóval szem-
ben, aki elismerte, hogy az általa használt programmal előállított
e-mail-sablon-generálás után képként jelent meg, amely ernyőol-
vasó szoftverrel nem volt olvasható. Ugyanakkor nyilatkozott arról,
hogy a hibát annak észlelését követően haladéktalanul elhárította,
amiről a kérelmezőt is értesítette, és a soron következő számlaleve-
let már képernyőolvasó szoftverrel olvasható formában küldte meg
számára. Jelezte, hogy a megoldást más IT környezetekre is tele-
píteni fogja. Hangsúlyozta, hogy a kérelmezővel október folyamán
két alkalommal is egyeztetett és a kérelmezőtől olyan visszajelzést
kapott, hogy az új formátumú értesítőket már el tudta olvasni a ké-
pernyőolvasó szoftver segítségével.

A leggyakrabban megkeresett eljáró szervek 2022-ben

Az eljárás lefolytatása:

A kérelmező az eljárás során maga is jelezte a hatóság felé, hogy
a szolgáltató érdemben foglalkozik az általa sérelmezett problémá-
val, és hogy azt már ki is küszöbölte, ezért javaslatot tett arra, hogy
az eljárás egyezséggel záruljon. A kérelmező egyezségi ajánlatát
a szolgáltató elfogadta, a hatóság pedig a felek egybehangzó szán-
déknyilatkozata alapján megfogalmazta az egyezséget.

Az egyezség:

Az egyezség szerint a szolgáltató vállalta, hogy minden, az ügy-
feleinek címzett elektronikus kommunikációja tekintetében gon-
doskodik arról, hogy azok képernyőolvasó szoftverrel olvashatóak
legyenek, továbbá hogy honlapján és a fogyatékossgal élőknek
szóló aloldalon is feltünteteti ügyfélszolgálat elérhetőségét, és erről,
valamint kommunikációja akadálymentesítésének teljesítéséről
hivatalosan is értesíti a látássérültek országos érdekvédelmi szer-
vezetét. A kérelmező a fentieket elfogadva nyilatkozott arról, hogy
ezzel panaszát megfelelően orvosoltnak tekinti.

**EBF-AJBH-191/2023. A kerekesszékes mozgáskorlátozott
személy azt panaszolta, hogy nem akarja őt felvenni a busz.**

Védett tulajdonság	Fogyatékosság
Döntés	Egyezséget jóváhagyó határozat
Döntés időpontja	2023. július

Kérelem, a kérelmező álláspontja:

A súlyos mozgáskorlátozott kérelmező azt sérelmezte, hogy
a buszvezetők rendszeresen nem állnak meg a buszmegálló előtt,
ahol ő várakozik, nem veszik fel őt. Előadta, hogy kizárólag elekt-
romos kerekesszékekkel tud közlekedni. A közlekedési társaság
szolgáltatását munkavégzés céljából szokta igénybe venni. A kérel-
mében egy konkrét esetet is megjelölt, amikor a menetrend szerint
közlekedő autóbusz sofőrje a megállóban megállt, azonban nem
akarta őt felvenni, a rámpát nem nyitotta le, és végül csak az utasok
segítségével tudott felszállni. A kérelméhez egy fényképet is csa-
tolt, amelyet állítása szerint az említett konkrét eset idején az adott
járműről készített. A fentiek alapján kérte a hatóságtól az egyenlő
bánásmód törvény szerinti eljárás lefolytatását.

Az eljárás alá vont álláspontja:

Az eljárás alá vont közlekedési társaság visszautasította, hogy
diszkriminatív módon járt volna el, azonban készségét fejezte ki
egyezség megkötésére.

Az eljárás lefolytatása:

A hatóság az ügyben tárgyalást tartott, amelyen az eljárás alá
vont közlekedési társaság a kérelmező számára egyezségi ajánlatot
tett, amelyet a kérelmező elfogadott. A hatóság a felek között létre-
jött egyezséget határozatával jóváhagyta.

Az eljárás alá vont álláspontja:

Az eljárás alá vont bank nem vitatta a kérelmező által előadot-
takat és nyitottnak mutatkozott az ügy egyezséggel történő lezárá-
sára.

Az eljárás lefolytatása:

A hatóság – tekintve, hogy a felek erre nyitottnak mutatkoztak –
megkísérelte az egyezség létrehozását, egyeztetette a felekkel annak
tartalmát. A felek a hatóság hathatós közreműködésével egymással
egyezséget kötöttek, amit a hatóság határozattal jóváhagyott.

Az egyezség:

Az egyezségben a bank vállalta, hogy biztosítja a kérelmező szá-
mára, hogy a bankfiókban a hagyatékátadó végzés szerinti összeg
átutalását a bank két kijelölt alkalmazottja mint üzleti tanú előtt
végrehajthassa, vagyis lehetővé tette, hogy ne a kérelmezőnek kell-
jen segítő személyről gondoskodnia. A bank emellett azt is vállalta,
hogy a fogyatékos személyek pénzügyi szolgáltatásokhoz történő
egyenlő esélyű hozzáféréseinek biztosításáról szóló szabályzatát
felülvizsgálja, ennek keretében megvizsgálja, hogy a jövőre néz-
ve tudnak-e eltérő szabályokat alkalmazni azokban az esetekben,
amikor az ügyfél valamilyen eszköz segítségével maga meg tud
győződni az aláírandó dokumentum tartalmáról. Vállalta, hogy
a vizsgálata eredményéről jelentést is készít és azt 2023. december
31. napjáig benyújtja a hatósághoz.

A bank a hatóság felé igazolta, hogy a vállalt felülvizsgálatot elvé-
gezte, és tájékoztatta a hatóságot arról, hogy a vonatkozó szabály-
zatát akként módosította, hogy a felolvasó eszközzel rendelkező lá-
tássérült ügyfelek esetén nem szükséges a két külsős üzleti tanú,
ilyen esetben a banki munkavállalók is eljárhatnak tanúként.

**EBF-AJBH-228/2023. Az áruházlánc online bevásárlá-
si felülete látássérültek számára képernyőolvasó szoft-
verrel nem volt teljeskörűen használható.**

Védett tulajdonság	Fogyatékosság
Döntés	Egyezséget jóváhagyó határozat
Döntés időpontja	2023. október

Kérelem, a kérelmező álláspontja:

A látássérült (vak), a számítógépet képernyőolvasó szoftver-
rel használó kérelmező 2023. júniusban nyújtott be kérelmet
egy áruházláncot üzemeltető gazdasági társasággal szemben
az alapvető jogok biztosához. Sérelmezte, hogy a gazdasági tár-
saság online bevásárlási szolgáltatás felülete képernyőolvasó
szoftverrel bizonyos funkcióiban egyáltalán nem, más funkciók
tekintetében aránytalan nehézségekkel használható. Utalt arra,
hogy a fenti akadálymentességi problémát már korábban is je-
lezte a gazdasági társaságnak, változás azonban nem történt.

Az egyezség:

Az egyezségben az eljárás alá vont kötelezettséget vállalt arra,
hogy az egyezséget jóváhagyó határozat kézbesítésétől számított
három hónapon belül a kérelemben panaszolt járatán szolgálatot
teljesítő járművezetők részére oktatást tart, amelynek során ismer-
teti a moped és az elektromos kerekesszék közötti különbséget,
valamint felhívja a járművezetők figyelmét arra, hogy a mozgás-
korlátozott és a kerekesszékekkel közlekedő utasok tekintetében kö-
telesek fokozott gondossággal eljárni annak érdekében, hogy azok
a közlekedési szolgáltatást egyenlő eséllyel és biztonságosan igény-
be vehessék. Az eljárás alá vont kötelezettségvállalását a kérelmező
elfogadta, és az ügyet ezzel lezártak tekintette.

**EBF-AJBH-155/2023. A bank segítő személy hiányára hi-
vatkozva megtagadta a látássérült ügyféltől az általa kívánt
tranzakció végrehajtását.**

Védett tulajdonság	Fogyatékosság
Döntés	Egyezséget jóváhagyó határozat
Döntés időpontja	2023. április

Kérelem, a kérelmező álláspontja:

A látássérült kérelmező 2023. február hónapban nyújtott be
panaszt a bankkal szemben az alapvető jogok biztosához. Ebben
előadta, hogy azzal a céllal kereste fel a bank központi bankfiók-
ját, hogy a szüleitől örökölt pénzügyi összeget a saját, másik banknál
vezetett számlájára utaltassa. Az öröklésről rendelkezett jogerős
hagyatékátadó végzéssel, azonban a bank ügyintézője a tranzakció
végrehajtását megtagadta, tekintettel arra, hogy ahhoz segítő sze-
mélyek közreműködését tartotta volna szükségesnek a kérelmező
látássérültsége okán. A kérelmező emiatt panasszal fordult a bank-
hoz. A bank az üzletszabályzatának az írni nem tudó vagy arra
nem képes ügyfelekkel való szerződéskötésre vonatkozó részére
való hivatkozással indokolta a közreműködő vagy közjegyző igény-
bevitelének szükségességét. A kérelmező álláspontja szerint ez
a hivatkozás azonban helytelen, tekintve, hogy 18 éves koráig nem
volt teljesen vak, így írni és olvasni is megtanult. Emellett a Ma-
gyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége (MVGYOSZ) ál-
tal működtetett ún. Távszem szolgáltatás, valamint a Voice Dream
Scanner és a Lookout alkalmazások is alkalmasak az elé tett szö-
veg felolvasására, ami miatt a segítő igénybevétele vagy közjegyző
meghatalmazása indokolatlan terhet és az autonómiája csorbítását
jelentené. A kérelmező a Magyar Nemzeti Bank előtt pénzügyi fo-
gyasztóvédelmi eljárást kezdeményezett, azonban a problémáját
ott sem orvosolták. A bank rendelkezett a fogyatékos személyek
pénzügyi szolgáltatásokhoz történő egyenlő esélyű hozzáférése-
nek biztosításáról szóló szabályzattal, amely a látássérült ügyfelek
esetében az ügyintézéshez olyan üzleti tanú szükségességét írta
elő, aki nem a bank alkalmazottja.

Az eljárás alá vont álláspontja:

Az eljárás alá vont társaság nem vitatta a kérelmező által előadottakat.

Az eljárás lefolytatása:

A hatóság az ügyben a felek részvételével, és a cég informatikusainak bevonásával tárgyalást tartott, ahol a felek egyezséget kötöttek egymással, amit a hatóság határozattal jóváhagyott.

Az egyezség:

Az egyezségben a gazdasági társaság vállalta, hogy az online bevásárlási szolgáltatás felület teljes körű akadálymentes használatához szükséges fejlesztéseket legkésőbb 2024. március 31-ig megvalósítja. Az egyezség szerint továbbá a gazdasági társaság a kérelmezőnek lehetőséget biztosít arra, hogy a fejlesztések tesztelésében személyesen is részt vegyen.

EBF-AJBH-286/2023. Az ötvenéves férfit a biztonsági örök kivették a koncertről.

Védett tulajdonság	Életkor
Döntés	Egyezséget jóváhagyó határozat
Döntés időpontja	2023. november

Kérelem, a kérelmező álláspontja:

Az ötvenéves kérelmező kérelmében leírta, hogy egy koncerten vett részt a bepanaszolt szolgáltató szervezésében. A közönség nála fiatalabb, huszonévesekből állt, és bár a viselkedésében nem volt semmi kifogásolható, nem volt részeg, nem dobált palackokat, nem verekedett, tehát nem szegte meg a szolgáltató házszabályát, a koncert felénél kitessékelték a biztonsági örök. Véleménye szerint azért, mert ötvenévesen elől állt a huszonéves lányok között.

Az eljárás alá vont álláspontja:

Az eljárás alá vont szolgáltató vitatta, hogy a kérelmező életkora miatt megsértette volna vele szemben az egyenlő bánásmód követelményét, álláspontja szerint a biztonsági örök intézkedését a kérelmező magatartása és a koncertlátogatók biztonsága indokolta.

Eljárás lefolytatása:

A hatóság az ügyben tárgyalást tartott, amelyen a feleken kívül több tanút is meghallgatott. A felek egymás álláspontjának kölcsönös megismerését követően nyitottnak mutatkozott az egyezségkötésre, és a tárgyaláson egymással egyezséget kötöttek, amit a hatóság határozattal jóváhagyott.

Az egyezség:

Az egyezségben a kérelmező az őt ért sérelmeket orvosoltnak tekintette és elfogadta az eljárás alá vont által, számára felajánlott koncertjegyeket.

Oktatás és képzés

EBF-AJBH-51/2023. Az autista gyermeket „eltanácsolták” a szakértői bizottság által számára kijelölt óvodából.

Védett tulajdonság	Fogyatékoság
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2023. április

Kérelem, a kérelmező álláspontja

A kérelmezőt, aki a lakóhelye szerinti települési óvodába jár, gyerekkori autizmussal és egyéb emocionális zavarral diagnosztizáltak. Az óvodába történő jelentkezésekor először segítőkészek voltak vele, majd a szakértői vélemény bemutatását követően kijelentették, hogy mégsem tudják fogadni, ezt követően három hónapon keresztül próbáltak számára másik óvodát keresni, sikertelenül. Végül a Pedagógiai Szakszolgálat kijelölte a lakóhely szerinti települési óvodát mint a kérelmező nevelését-oktatását ellátó intézményt, és integrált óvodai nevelést írt elő. Így az óvoda fogadta a kérelmezőt, aki 2022. július végétől 2022. november 29. napjáig járhatott oda napi négy órában, azonban 2022. november 29-én délután a törvényes képviselőt telefonon értesítette az óvoda igazgatónöje, hogy a kérelmező többet nem mehet az intézménybe a magatartási problémái miatt. A törvényes képviselő kérelmében előadta, hogy valóban vannak a kérelmező magatartásával problémák, de azok nem olyan súlyosak, mint ahogy az óvoda állítja.

Az eljárás alá vont álláspontja

A hatóság felhívására az eljárás alá vont óvoda helyett a település polgármestere nyilatkozott és a kérelmező agresszív viselkedését alátámasztó bizonyítékokat csatolt.

Tekintettel arra, hogy az alapító okirata szerint az óvoda feladatai között kizárólag a többi gyermekkel együtt nevelhető, enyhe értelmi fogyatékos és beszéd fogyatékos sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelése szerepelt, az autista gyermekek ellátása azonban nem, így nem az óvoda, hanem a települési önkormányzat felelőssége vetődött fel, a hatóság eljárást indított a település önkormányzatával szemben is. Az önkormányzat nevében szintén a polgármester nyilatkozott, mely tényszerűen megegyezett a kérelmező által előadottakkal, a kérelmező magatartási problémáit azonban jóval súlyosabbnak mutatta, mint ahogyan azt a törvényes képviselő beadványában előadta, emellett az önkormányzat által a probléma megoldása irányában tett lépéseket ismertette.

Az eljárás lefolytatása

A hatóság az ügyben megkísérelt a felek között egyezséget létrehozni, ami azonban nem vezetett eredményre, így a felek nyilatkozatai és a becsatolt dokumentumok alapján határozatot hozott.

A hatóság döntése és annak indokai

A hatóság megállapította, hogy az önkormányzat a kérelmezővel szemben megsértette az egyenlő bánásmód követelményét, közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg vele szemben a fogyatékoságával összefüggésben azáltal, hogy nem biztosította számára az óvodai ellátást. A hatóság az óvodával szembeni kérelmet elutasította. Jogkövetkezményként az önkormányzatot figyelmeztetésben részesítette és megtiltotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását.

A hatóság határozata indokolásában kifejtette, hogy a hatályos jogszabályok szerint az óvodai ellátás, nevelés biztosítása a települési önkormányzat feladata, és a települési önkormányzatnak kell gondoskodnia a többi gyerekkel együtt nevelhető, sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai neveléséről is. Az adott esetben a szakértői vélemény a kérelmező többi gyerekkel történő együttnevelését írta elő, és óvodai nevelésére a települési óvodát jelölte ki.

Mivel az óvoda alapító okiratában annak alaptevékenységeként nem szerepelt a kérelmező fogyatékoságának megfelelő nevelés biztosítása, az óvoda nem tartozik felelősséggel azért, hogy a kérelmező gyermek számára a megfelelő ellátást nem tudta biztosítani. Az ellátás felfüggesztésére is a polgármester utasította az intézményvezetőt, tehát az intézményvezető az ellátás felfüggesztésekor a fenntartó utasítására járt el. A hatóság ezért az óvodával szemben a kérelmet elutasította. Az önkormányzat volt az, akinek a feladata lett volna megteremteni a kérelmező óvodai ellátásának feltételeit (az óvoda alapító okiratának módosítására is kizárólag neki volt lehetősége), így az ő felelőssége vizsgálendő. A feltételek kialakításával járó, az önkormányzat által hivatkozott leterheltség és infrastrukturális nehézségek nem mentesítik a jogszabályi kötelezettség teljesítése alól.

A felek a döntéssel szemben nem éltek jogorvoslattal.

EBF-AJBH-134/2023. Az iskola nem biztosította a sajátos nevelési igényű gyermek számára a szakértő által előírt ellátást.

Védett tulajdonság	Fogyatékoság
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2023. április

Kérelem, a kérelmező álláspontja

A beszéd fogyatékos, sajátos nevelési igényű kiskorú kérelmező azt sérelmezte, hogy az iskola, amelyben tanulmányait folytatta, megsértette vele szemben az egyenlő bánásmód követelményét fogyatékoságával összefüggésben azzal, hogy nem biztosította részére a szakértői véleményekben előírt fejlesztést és differenciált oktatást.

Az eljárás alá vont álláspontja

Az eljárás alá vont iskola nyilatkozatában elismerte, hogy annak ellenére, hogy rendelkezésére álltak az azt előíró szakértői vélemények, a fejlesztő foglalkozásokat mégsem biztosította a kérelmező számára. Ugyanakkor hangsúlyozta, hogy 2021 szeptemberében az igazgató felhívást tett közzé, amelyben kérte, hogy az a szülő, akinek a gyermeke szakértői vélemény által megalapozott kedvezményt kíván igénybe venni, jelezze azt. A kérelmező, illetve szülője azonban a felhívás ellenére nem jelezte, hogy a kérelmező számára fejlesztő foglalkozáson való részvételre tartana igényt, a szülő mindössze a szakvéleményben rögzített mentesítések iránti igényét jelezte.

Az eljárás lefolytatása

A felek az eljárásban nem kötöttek egyezséget, ezért a hatóság az eljárásban a felek nyilatkozatai, a becsatolt dokumentumok és a vonatkozó jogszabályi előírások figyelembevételével döntést hozott.

A hatóság döntése és annak indokai

A hatóság megállapította, hogy az eljárás alá vont azáltal, hogy a szakértői véleményekben előírt ellátást nem biztosította kérelmező részére, a kérelmezővel szemben fogyatékoságával összefüggésben megsértette az egyenlő bánásmód követelményét. Szankcióként az iskolát figyelmeztetésben részesítette, valamint megtiltotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását.

Határozata indokolásában rámutatott, hogy az eljárás alá vont maga is elismerte, hogy nem biztosította a kérelmező számára a szakértői véleményben előírt ellátást. Azzal védekezett, hogy a szülő nem jelezte igényét a fejlesztések iránt. A hatóság nem fogadta el az eljárás alá vont védekezését, ugyanis nem a szülőnek kell jeleznie azt, hogy fejlesztő foglalkozáson kíván részt venni a tanuló, az intézménynek a szakértői vélemény alapján – a tanuló, szülő külön igénybejelentése nélkül is – biztosítania kell az abban előírt ellátást. Az iskola felelőssége, hogy a speciális ellátást megszervezze és azt a sajátos nevelési igényű tanuló számára biztosítsa. Az iskola legfeljebb akkor mentesülhetett volna a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a sajátos nevelési igényű tanuló számára az előírt fejlesztő foglalkozásokat megszervezte, azonban a tanuló az azokon való részvételt felhívás, tájékoztatás ellenére megtagadta, ez azonban az adott esetben nem vetődött fel.

A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.

EBF-AJBH-397/2023. Az önkormányzat pénzbeli támogatás nyújtásával kívánta kiváltani a gyermek számára a szakorvos által előírt speciális óvodai étkezés biztosítását.

Védett tulajdonság	Egészségi állapot
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat

Kérem, a kérelmező álláspontja

A kérelmezőnél glutén- és laktózérzékenységet, valamint fruktózintoleranciát is diagnosztizáltak, amit a törvényes képviselője jelzett az eljárás alá vont önkormányzatnak és az óvodának is. A polgármester arról tájékoztatta, hogy a diétás étkezést nem tudják biztosítani a kérelmezőnek. Így a törvényes képviselő három éve maga viszi be a diétás ételt. Többször is fordult már az óvodavezetőhöz és a polgármesterhez a probléma megoldása érdekében. A törvényes képviselő azt szeretné, ha a kérelmezőnek a jogszabályban rögzítettek szerint az óvodában biztosítanák a diétás étkezést, mivel azt ő maga már nem tudja megoldani. Lehetséges megoldásként felvetette, hogy biztosítsák a közeli kórházból a kérelmező ételét.

Az eljárás alá vont álláspontja

Az eljárás alá vont önkormányzat nyilatkozata szerint nem tudják biztosítani a kérelmező számára a megfelelő diétás étkeztetést, mivel a többi gyermek étkeztetését biztosító szolgáltató többszöri szóbeli és írásbeli megkeresésre is akként nyilatkozott, hogy nem tud diétás étkezést biztosítani. A képviselő-testület hatékony megoldásként emellett döntött, hogy pénzbeli támogatást nyújt a családnak, a nevelési év időszakában havi 10-15 000 Ft-ot. A kérelmező étkezésének a kórházból történő szállításával kapcsolatban úgy nyilatkozott, hogy az ételszállítást a 20 kilométerre lévő kórházból nem tudják napi szinten megoldani.

Az eljárás lefolytatása

Az eljárás során a felek között nem jött létre egyezség, ezért a hatóság az ügyben a felek nyilatkozatai és a becsatolt dokumentumok alapján határozatot hozott.

A hatóság döntése és annak indokai

A hatóság megállapította, hogy az önkormányzat – jogszabályban előírt kötelezettsége ellenére – nem biztosította a kérelmező számára a szakorvos által igazolt diétás étkezést, és ezáltal a kérelmezővel szemben egészségi állapotával összefüggésben közvetlen hátrányos megkülönböztetés formájában megsértette az egyenlő bánásmód követelményét. Az eljárás alá vont önkormányzatot figyelmeztetésben részesítette, megtiltotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását, és kötelezte arra, hogy 60 napos határidőn belül biztosítsa a kérelmező számára a szakorvos által igazolt diétás étkezést.

A hatóság a határozat indokolásában rámutatott, hogy a kérelmezőt nyilvánvalóan hátrány érte azáltal, hogy a többi gyermekkel ellentétben számára nem volt biztosított az óvodában a közétkeztetés, és az őt ért hátrány a védett tulajdonságával (glutén- és laktózérzékenységgel) állt ok-okozati összefüggésben.

Tekintve, hogy az önkormányzat jogszabályi kötelezettsége a gyermekétkeztetés biztosítása, és ennek körében a szakorvos által igazolt diétás étrend biztosítása is, az ehhez szükséges feltételek megteremtése, kialakítása az ő feladata. Attól kezdve, hogy a törvényes képviselő jelezte, hogy a továbbiakban nem fogadható el számára, hogy az önkormányzat pénzbeli támogatása mellett maga gondoskodik a gyermeke étkezéséről, és kérte, hogy arról az intézmény gondoskodik, a kérelmező diétás étkezését az önkormányzatnak kellett volna biztosítania. Az ezzel járó, általa hivatkozott nehézségek (a szerződött szolgáltató nem vállalja, a kórházból való szállításra nincs erőforrás) nem mentesítik e jogszabályi kötelezettségének a teljesítése alól, ezért kimentésként az általa hivatkozott nehézségek nem voltak elfogadhatók.

A hatóság jelen ügy kapcsán is hangsúlyozta, hogy bár a köztétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló 37/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet 2021. szeptember 9-től hatályos 15. § (2a) bekezdése kimondja, hogy „*A nevelési-oktatási intézményben, amennyiben a közétkeztetés keretében nem biztosítható a gyermek és a tanuló diétás étkezése, – a szülő, más törvényes képviselő írásbeli nyilatkozata alapján – a gyermek és a tanuló által az intézménybe bevitt, vagy a szülő, más törvényes képviselő által az intézménybe rendelt étel intézményben történő elfogyasztásának lehetővé tételével is biztosítható*”. A hatóság álláspontja szerint ez egy – a törvényes képviselő nyilatkozatához kötött – lehetőségként értelmezhető, azonban nem mentesíti a fenntartót a jogszabályi kötelezettsége teljesítése alól.

A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.

Foglalkoztatás

EBF-AJBH-117/2023. A várandós nő munkaviszonyát a próbaidő alatt megszüntették.

Védett tulajdonság	Anyaság (terhesség)
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2023. január

Kérem, a kérelmező álláspontja

A kérelmező 2022. február 21-től dolgozott csomagoló munkakörben a munkáltatónál, három hónapos próbaidő kikötése mellett, határozatlan időtartamú munkaviszonyban. Az ezt megelőző tíz napban alkalmi bejelentés alapján dolgozott a munkáltatónál. A munkába állást követően hamarosan megtudta, hogy gyermeket vár, ezt azonban nem mondta el a munkáltatónak. A cégvezető 2022. május 18-án behívta őt mint próbaidős munkavállalót az irodájába, hogy megkérdezze, hogy érzi magát a munkahelyen, ekkor nem esett szó a várandósságáról. Másnap, 2022. május 19-én hajnalban a munkahelyi zárt Facebook csoportban közzétették a következő heti műszakbeosztást, amelyen a kérelmezőt is feltüntették. Ugyanezen a napon, 2022. május 19-én kora délután a cégvezető felesége, aki maga is vezető beosztásban dolgozott a munkáltatónál, megkérdezte tőle, hogy várandós-e, amit a kérelmező megerősített. A beszélgetést követően a munkáltató azonnali hatályú felmondással megszüntette a kérelmező munkaviszonyát.

Az eljárás alá vont álláspontja

Az eljárásban a munkáltató arról nyilatkozott, hogy a kérelmező munkaviszonyát azért szüntette meg a próbaidő alatt, mert a kérelmező a műszakcserén összeveszett a kollégáival, több esetben nem tartotta be a munkaközi szünetek időpontját, és az ékszerviselesi tilalmat, valamint nem takarított el megfelelően maga után. Azt megerősítette, hogy 2022. május 18-án beszélt a kérelmezővel, a vele kapcsolatos problémákról azonban állítása szerint csak 2022. május 19-én értesült a feleségétől. Ennek ismeretében döntött úgy, hogy megszünteti a kérelmező munkaviszonyát. Állítása szerint a munkaviszony megszüntetésekor nem tudott a kérelmező terhességéről.

Az eljárás lefolytatása

A hatóság az ügyben tárgyalást tartott. A felek nyilatkozatai közötti ellentmondás feloldása céljából a feleket a tárgyaláson szembesítette, és tanúként hallgatta meg a cégvezető feleségét és a kérelmező által megjelölt tanút. A hatóság egy további tanút tárgyaláson kívül hallgatott meg.

A hatóság döntése és annak indokai

A hatóság megállapította, hogy a munkáltató a kérelmező munkaviszonyának megszüntetésével a kérelmezővel szemben, terhességével összefüggésben közvetlen hátrányos megkülönböztetést alkalmazott, megsértve ezzel az egyenlő bánásmód követelményét. Jogkövetkezményként a hatóság megtiltotta a munkáltatónak a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását, továbbá nyolcszázezer forint összegű bírság megfizetésére kötelezte.

A hatóság indokolásában rámutatott, hogy bár a cégvezető felesége a munkáltató állítását támasztotta alá, mondván, hogy nem tudott a kérelmező terhességéről, a kérelmező által megjelölt munkatárs – aki egyébként a meghallgatáskor is a munkáltató munkavállalója volt – a kérelmező által előadottakat támasztotta alá, vagyis azt, hogy a cégvezető felesége rákérdezett és tudott a kérelmező terhességéről, és a munkaviszonyát ezt követően szüntették meg. Tekintettel arra, hogy a cégvezető felesége nem volt érdektelennek tekinthető (a cégvezető közeli hozzátartozója és egyben a munkáltató egyik vezetője volt), ezért a hatóság a kérelmező – tanú által megerősített – nyilatkozata alapján megállapította, hogy a munkáltató tudott a terhességéről a jogviszonyának megszüntetésekor.

Az eljárás során továbbá a munkáltató által hivatkozottakkal szemben tényként volt megállapítható, hogy a kérelmező mindösszesen egy alkalommal került nézeteltérésbe műszakcsere miatt az egyik kollégájával azért, mert a férjével azonos műszakban szeretett volna dolgozni, amihez korábban a munkáltató is hozzájárult. A munkáltatónak tehát nem sikerült bizonyítania, hogy a kérelmező jogviszonyát a műszakcserehez való hozzáállása, azzal kapcsolatos konfliktusa miatt szüntette meg.

A kérelmező által tartott munkaközi szünettel kapcsolatban megállapítható volt – hiszen a felek erről egybehangzón nyilatkoztak –, hogy a kérelmezőn kívül más munkavállalók is tartottak alkalmanként délelőtt 10 órakor egy rövid „nem hivatalos” szünetet, amikor ittak vagy mosdóba mentek el. A felek egybehangzón nyilatkozatai alapján megállapítható volt az is, hogy nemcsak a kérelmező, hanem rajta kívül más munkavállalók is viseltek ékszert az üzem területén. Az eljárás alá vontnak tehát nem sikerült bizonyítania, hogy a kérelmező jogviszonyát ezen okokból szüntette meg. A tanúvallomások és az egyéb bizonyítékok alapján azt sem lehetett megállapítani, hogy a kérelmező nem takarított megfelelően.

A hatóság álláspontja szerint továbbá életszerűtlen volt a munkáltató azzal való védekezése, hogy csak 2022. május 19-én értesült a kérelmező munkavégzésével kapcsolatos állítólagos problémákról. A kérelmező ugyanis – az alkalmi bejelentés alapján való foglalkoztatását is figyelembe véve – több mint három hónapon keresztül dolgozott az eljárás alá vontnál. A munkáltatónak tehát nem sikerült bizonyítania, hogy a kérelmező munkavégzésével kapcsolatos állítólagos problémákról csak 2022. május 19-én értesült.

A hatóság mindezek alapján – tekintve, hogy a munkáltató nem tudott meggyőző magyarázatot adni arra, hogy miért

szüntette meg a kérelmező jogviszonyát, illetve e tekintetben bizonyítási kötelezettségének eleget tenni nem tudott – arra a szilárd meggyőződésre jutott, hogy a jogviszony megszüntetésének hátterében a kérelmező várandóssága állt. A munkáltató emellett azt sem bizonyította, hogy a jogviszony megszüntetésével a munka vagy a munkakörülmények természete alapján indokolt, tényleges és meghatározó szakmai feltételre alapított, jogszerű célt követő és azzal arányos megkülönböztetést alkalmazott.

A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.

EBF-AJBH-218/2023. A várandós nő munkaviszonyát a próbaidő alatt megszüntették.

Védett tulajdonság	Anyaság (terhesség)
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2023. december

Kérem, a kérelmező álláspontja

A kérelmező azt sérelmezte, hogy a munkáltatója a próbaidő alatt megszüntette a munkaviszonyát, aminek oka – álláspontja szerint – a terhessége volt. Előadta, hogy már korábban öt éven keresztül az adott munkáltatónál dolgozott, de munkaviszonyát felmondta, mivel egyéves katonai szolgálatot vállalt, amelyből fél évre külföldre vezényelték. A Magyarországra történő visszaérkezését követő napon véletlenül találkozott a korábbi közvetlen főnökével, aki mondta, hogy szeretné, ha visszamenne a céghez. Hamarosan ismét munkaviszonyt létesített korábbi munkáltatójával, határozatlan időtartamú szerződéssel, 90 nap próbaidő kikötésével a korábbi munkakörében (adminisztrátor). Körülbelül másfél hónappal a munkaviszony létesítését követően a kérelmező egyik, ugyancsak adminisztrátor munkatársa bejelentette, hogy hosszabb idejű táppénzre megy gyermekvállalással összefüggésben. A kérelmező ennek hatására még aznap, munkaidő után telefonon felhívta a főnökét és tájékoztatta arról, hogy gyermeket vár. A kérelmező a következő héten elmondta a munkatársainak is, hogy terhes, majd feltöltött egy fényképet a Facebookra, amin már egyértelműen látszott, hogy várandós. A fénykép alatt több munkatársa is gratulált, illetve jelezték, hogy „tetszik” a bejegyzés. Ezt követően a kérelmező több napig szabadságon volt, mely időtartam alatt a harmadik adminisztrátor is bejelentette, hogy ősszel várhatóan ő is táppénzre megy gyermekvállalással összefüggésben. Nem sokkal ezután a főnöke behívta a kérelmezőt az irodájába és tájékoztatta, hogy a munkáltató felmond neki.

Az eljárás alá vont álláspontja

Az eljárás alá vont munkáltató úgy nyilatkozott, hogy a felmondás indoka nem a kérelmező időközben ismertté vált terhessége, hanem a személyiségének megváltozása volt, illetve

megjegyezte azt is, hogy nem volt elfogadható számukra, hogy a kollégák magánélete és egészségügyi problémái nagy plénum előtt kitérőre kerüljenek. A hatóság által tartott tárgyaláson a munkáltató jogi képviselője előadta, hogy a felmondás időpontjában a munkáltatónak nem volt tudomása a kérelmező terhességéről, és a felmondás okaként arra hivatkozott, hogy feszültség volt a kérelmező és a két másik adminisztrátor kollégán között.

Az eljárás lefolytatása

A felek írásbeli nyilatkozatainak beszerzését követően a hatóság tárgyalást tűzött ki az ügyben, a felek azonban az eljárás szünetelését kérték, így ez a tárgyalás elmaradt. A kérelmező utóbb kérte az eljárás folytatását. A hatóság ezt követően az ügyben két tárgyalást is tartott, és a feleken kívül több tanút is meghallgatott. Mivel a felek az eljárás során nem kötöttek egyezséget, a hatóság az írásbeli és szóbeli nyilatkozatok, a tanúvallomások, a becsatolt dokumentumok és a vonatkozó jogszabályi előírások figyelembevételével hozta meg döntését.

A hatóság döntése és annak indokai

A hatóság megállapította, hogy az eljárás alá vont a kérelmezővel szemben megsértette az egyenlő bánásmód követelményét és anyaságon (terhességen) alapuló közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg. A hatóság megtiltotta az eljárás alá vontnak a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását és kétfélmillió forint bírságot szabott ki.

A határozat indokolásában rögzítette, hogy a védett tulajdonság és a hátrány fennállásának megállapítását követően azt vizsgálta, hogy az eljárás alá vont bizonyította-e, hogy az egyenlő bánásmód követelményét megtartotta. Az egyenlő bánásmód követelményét a munkaviszony próbaidő alatt történő megszüntetése során is meg kell tartani, függetlenül attól, hogy az azonnali hatályú, próbaidő alatti felmondás esetére a munka törvénykönyve indokolási kötelezettséget nem ír elő.

A hatóság az ügyfelek és a tanúk nyilatkozatai alapján megállapította, hogy a kérelmezőt a munkáltató a kérelemmel érintett jogviszony létesítését megelőzően már foglalkoztatta adminisztrátor munkakörben, és mindkét alkalommal ugyanaz volt a közvetlen felettese. Ő volt az, aki a kérelmezőt sürgető munkaerő-szükséglet miatt visszahívta, ugyanis a telephelyen adminisztrátor munkakörben foglalkoztatott mindkét kolléganő hosszabb távollétre készült.

A hatóság a tanúvallomások, a kérelmező nyilatkozatai és az általa csatolt iratok alapján megállapította, hogy a kérelmező a munkáltatói felmondás közlése előtt tudatta két közvetlen munkatársával és a közvetlen felettesével is, hogy terhes. Bizonyítást nyert emellett az is, hogy a kérelmező terhessége a munkahelyen a Facebook-bejegyzés következtében még ugyancsak a felmondás közlését megelőzően szélesebb körben is ismertté vált. Az is megállapítható volt, hogy – bár a felmondást a munkáltatói jogkör gyakorlójaként az ügyvezető írta alá – arra a telephelyvezető tett javaslatot, aki ekkor már tudomásal birt a kérelmező várandós állapotáról.

A hatóság álláspontja szerint az eljárás alá vont által pontosan ki nem fejtett, semmivel alá nem támasztott állítólagos kérelmezői személyiségváltozás nem alkalmas a felmondás és a védett tulajdonság közötti okozati összefüggés kizárására. A meghallgatott tanúk egyike sem támasztotta alá, hogy a kérelmező viselkedésével, személyiségével probléma lett volna, holott a telephelyvezetővel, az egyik adminisztrátorral és egy raktárossal korábban is együtt dolgozott. A kérelmezőt korábbi foglalkoztatása idejéből ismerte több tanú is, tehát ha a viselkedése ténylegesen megváltozott volna, azt nyilvánvalóan érzékelték volna, el tudták volna mondani, azonban ilyen változásról egyikük sem számolt be. A kérelmező viselkedésének kapcsán a munkáltató arra is utalt, hogy nem volt számára elfogadható a kollégák magánéletének és egészségügyi problémáinak „nagy plénum előtt” történő kitérője, azonban ennek kapcsán semmilyen konkrétumot nem adott elő, nem ismertette, hogy a kérelmező milyen módon volt ebben érintett. A munkáltató a tárgyaláson arra is hivatkozott, hogy feszültség volt a kérelmező és a két másik adminisztrátor kollégán között, azonban az érintett kolléganők tanúvallomása ezt nem támasztotta alá, mindketten azt mondták, hogy jó viszonyban voltak a kérelmezővel. Azt, hogy a kérelmező tényleges munkavégzésével lett volna probléma, a munkáltató sem állította, nem jelölt meg a kérelmező által elkövetett hibát, mulasztást.

A hatóság a fentiek alapján arra a meggyőződésre jutott, hogy az eljárás alá vont a kérelmező munkaviszonyát a terhessége miatt szüntette meg. Ennek ellenkezőjét az eljárás alá vont bizonyítani nem tudta, valamint azt sem bizonyította, hogy a kérelmező munkaviszonya megszüntetésekor – a munka vagy a munkakörülmények természete alapján indokolt, tényleges és meghatározó szakmai feltételre alapított, jogszerű célt követő és azzal arányos – megkülönböztetést alkalmazott volna, ilyen előadást nem is tett.

A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.

Egyéb ügyek

EBF-AJBH-70/2023. A gyalogátkelőhely nem volt akadálymentes, a mozgáskorlátozottak számára az átkelés lehetősége nem volt biztosított.

Védett tulajdonság	Fogyatékoság
Döntés	Egyezséget jóváhagyó határozat
Döntés időpontja	2023. február

Kérem, a kérelmező álláspontja:

Egy civil szervezet mint kérelmező sérelmezte, hogy egy gyalogos-átkelőhely nem akadálymentes, a padka magas, így ott kerekesszékekkel vagy más járássegítő eszközzel nem lehet átjutni. Előadta, hogy a közelben nincs más akadálymentes gyalogos-átkelőhely, a környéken található intézményekhez

– óvoda, általános iskola, zeneiskola stb. – ezen a helyen kell átkelni az úton. Kérte, hogy az Egyenlő Bánásmódot Felelős Főigazgatóság folytasson vizsgálatot az ügyben.

Az eljárás alá vont álláspontja:

Az eljárás alá vont helyi önkormányzat elismerte, hogy a gyalogosátkelőhely nem akadálymentes, és kész volt az egyezségkötésre.

Az eljárás lefolytatása:

A hatóság a felek nyilatkozatai alapján egyeztetette a felekkel az egyezség tartalmát, majd elkészítette annak tervezetét, és megküldte aláírásra a feleknek. A felek az egyezséget aláírták, a hatóság pedig határozatával jóváhagyta azt.

Az egyezség:

Az egyezségben az eljárás alá vont megfelelő határidővel vállalta, hogy az adott útkereszteződés valamennyi gyalogos-átkelőhelyét akadálymentesíti. A kérelmező ezt elfogadta, és a panaszát ezzel megfelelően orvosoltnak tekintette.

5.3. FOGYATÉKOSSÁGÜGYI FÜGGETLEN MECHANIZMUSKÉNT VÉGZETT OMBUDSMANI TEVÉKENYSÉG

Az Országgyűlés 2022. november 22-én elfogadta a Magyarország biztonságát szolgáló egyes törvények módosításáról szóló törvényt, amely módosította az ombudsmantörvényt is. A 2023. január 1-jétől hatályos módosítás eredményeként az alapvető jogok biztosa – *a civil társadalom, különösen a fogyatékosokkal élő személyek és az őket képviselő szervezetek bevonásával* – biztosítja a Fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló **ENSZ-egyezmény (CRPD) 33. cikkének 2. pontja szerinti Független Mechanizmus** feladatainak teljesítését.

Az ombudsmannak a módosítást megelőzően is feladata volt, hogy alaphatáskörében és más hatásköreiben eljárva megkülönböztetett figyelmet fordítson a CRPD végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére. A CRPD kihirdetését követő közel másfél évtizedben az alapvető jogok biztosa ennek szellemében végezte fogyatékosügyű monitoringtevékenységét. A Fogyatékosügyű Független Mechanizmusként eljáró alapvető jogok biztosának kiemelt feladatává vált, hogy **még hatékonyabb módon lássa el** a fogyatékosokkal élő személyek alapvető jogainak védelmét, bevonva a civil társadalom szereplőit, különös tekintettel a fogyatékosokkal élő személyekre és az őket képviselő szervezetekre.

Az ombudsmantörvény új rendelkezései meghatározzák a Fogyatékosügyű Független Mechanizmus keretében folytatott ombudsmeni eljárás és intézkedések kereteit. Az alapvető jogok biztosa így a Fogyatékosügyű Független Mechanizmushoz kötődő feladatkörében ombudsmeni típusú vizsgálatokat folytathat, jogkörei azonban szélesebb körűek lettek az általános szabályokhoz képest. Lehetővé vált például, hogy az ombudsman

– akár panaszbeadvány és felmerült alapjogi visszasság hiányában is – rendszeresen vizsgálja a fogyatékossgal élő emberek jogainak a CRPD előírásai szerinti érvényesülését.

A hatékonyabb alapjogvédelmet biztosítja továbbá, hogy az alapvető jogok biztosa ezentúl valamely természetes személy alapjogával kapcsolatos visszasság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat akkor is, ha a fogyatékossgal élő személy nem képes jogai védelmében fellépni, vagy beadvány benyújtása aránytalan nehézséget jelentene számára.

Az alapvető jogok biztosának a Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus keretében véleményezheti a fogyatékossgügyet érintő jogszabályok tervezeteit, javaslatokat fogalmazhat meg a fogyatékossgügyet érintő jogszabályok, közjogi szervezetszabályozó eszközök megalkotására, módosítására, valamint részt vehet a fogyatékossgal élő személyek esélyegyenlőségének megteremtését célzó Országos Fogyatékossgügyi Program, valamint az ahhoz kapcsolódó Intézkedési Tervek előkészítésében, e körben az előkészítést segítő javaslatokat fogalmazhat meg, továbbá véleményezi a Program, valamint az Intézkedési Tervek tervezeteit. Feladata e hatásköre keretében figyelemmel kísérni a Program végrehajtását, ennek körében véleményezni a Program, illetve az ahhoz kapcsolódó Intézkedési Tervek végrehajtásáról szóló beszámolókat, véleményezni továbbá a CRPD végrehajtásáról szóló jelentést. Feladatai közé tartozik végül javaslatokat és ajánlásokat tenni a Kormány tagjai számára a fogyatékossgal élő személyeket érintő kormányzati döntésekre, programokra, közreműködik azok előkészítésében, illetve együttműködni az Országos Fogyatékossgügyi Tanáccsal a Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus feladatainak ellátása során.

A Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus feladatai teljesítése körében az alapvető jogok biztosa személyesen és az e feladat teljesítésére általa felhatalmazott munkatársai útján is eljárhat, továbbá feladatainak teljesítésében való közreműködésre eseti

vagy állandó jelleggel más szakértőket is felhatalmazhat. A fogyatékossgügyi független mechanizmus feladatainak ellátását a Hivatal elkülönült és kiterjedt jogosítványokkal rendelkező szervezeti egysége, a 2023. január 1-jével felállított **Fogyatékossgügyi Főigazgatóság** végzi. A Fogyatékossgügyi Főigazgatóság a decentralizáció jegyében, országos hatáskörrel, a székhelytől elkülönült telephelyről, **Debrecenben** látja el feladatait, a Debreceni Területi Irodával közös épületben.

A Fogyatékossgügyi Főigazgatóságot érintő ügyek kapcsán a panaszosoknak lehetőségük van a beadványaikat az ország különböző pontjain, a Hivatal területi irodáiban (Debrecenben, Győrben, Szegeden, Miskolcon, Székesfehérváron és Pécsen), valamint a Hivatal budapesti központjában szóban előterjeszteni. Ezenkívül írásos formában az ügyfélkapun keresztül, e-mail üzenetben, vagy postai levél útján is küldhetnek beadványokat.

A CRPD szerinti mandátumának hatékonyabb ellátása érdekében az alapvető jogok biztosa a **civil társadalommal való szoros együttműködés kialakítása**, s a Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus feladatainak teljesítésével összefüggő feladatai ellátása érdekében, a fogyatékossgal élő személyek jogait érintően kiemelkedő elméleti tudással vagy gyakorlati tapasztalattal rendelkező szaktekinélyekből, illetve a fogyatékossgal élőket képviselő szervezetek delegáltjaiból álló, a civil társadalmat reprezentáló **Fogyatékossgügyi Tanácsadó Testületet** állított fel. A Tanácsadó Testület munkájában történő részvételre az ombudsman pályázatot írt ki, ennek elbírálása során valamennyi pályázatot benyújtó szervezet pályázati dokumentációja elfogadta, így a széles társadalmi részvételt biztosító testület **28 delegált taggal kezdte meg a működését**. A Tanácsadó Testületet az alábbi fogyatékos személyek országos érdekképviseleti szervezetei és a fogyatékos személyekért tevékenykedő más szervezetek, továbbá a fogyatékossgtudomány és a történelmi egyházak delegáltjai alkotják:

Afázia – Az Újrabeszélők Egyesülete	Autisták Országos Szövetsége	CÉHálózat Egyesület – Civil Érdekvédelmi Hálózat	Civil út Alapítvány
Démoszthenész Beszédhibások és Segítőik Országos Érdekvédelmi Egyesülete	ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Fogyatékossg és Társadalmi Részvétel Intézete	Értelmi Fogyatékossgal Élők és Segítőik Országos Szövetsége	ÉTA Országos Szövetség
FICSÁK – Fiatal Családosok Klubjának Egyesülete	Hallássérültek Kultúrájáért Alapítvány	Halmazottan Sérültek Heves Megyei Szülősövetsége	Halmazottan Sérültek Országos Érdekvédelmi Szövetsége
Kézénfogva Alapítvány	Magyar Baptista Szeretetszolgálat	Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete	Magyar Katolikus Egyház
Magyar Máltai Szeretetszolgálat	Magyar Paralimpiai Bizottság	Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége	Magyar Zsidó Hitközösségek Szövetsége
Magyarországi Evangélikus Egyház	Magyarországi Református Egyház	Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége	Pszichiátriai Érdekvédelmi Fórum
Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége	Siketvakok Országos Egyesülete	Társaság a Szabadságjogokért	Validity Foundation

A **Tanácsadó Testület feladata** véleményezni a fogyatékossgügyet érintő jogszabályok tervezetét, az Országos Fogyatékossgügyi Program mint átfogó fogyatékossgügyi stratégiai dokumentum, és az ahhoz kapcsolódó Intézkedési Tervek előkészítését és végrehajtását, illetve az ezek végrehajtásáról készített beszámolókat és jelentéseket, javaslatokat. Ezenkívül ajánlásokat fogalmaz meg az alapvető jogok biztosa számára a fogyatékossgal élő személyeket érintő kormányzati intézkedések és programok kezdeményezésére vonatkozóan.

5.3.1. A FOGYATÉKOSSGÜGYI FÜGGETLEN MECHANIZMUS 2023-AS TEVÉKENYSÉGÉNEK BEMUTATÁSA

A Fogyatékossgügyi Főigazgatóság, a Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus feladatainak teljesítése körében 2023-ban összesen **121 ügyet** kezelt, amelyek során szinte valamennyi fogyatékossgai csoport megjelent az alapvető jogok biztosa látókörében. A Fogyatékossgügyi Főigazgatósághoz **69 új, fogyatékossggyel összefüggő egyéni panaszbeadvány** érkezett, továbbá 12 egyéni beadvány alapján indult, 2022-ben le nem zárt ügyet vett át új szervezeti egységként. Mindezeket felül 41 esetben hivatalból indult eljárás.

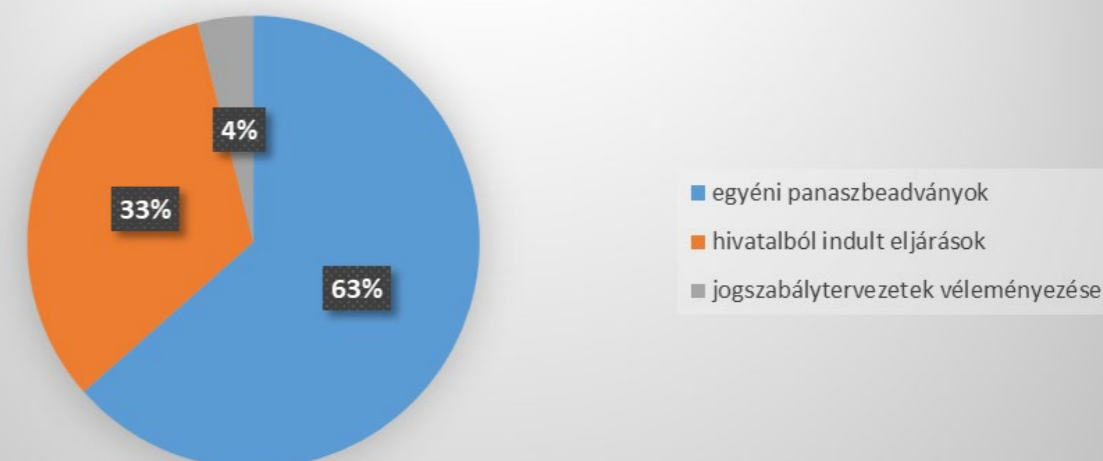
Az alapvető jogok biztosa a Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus feladatainak teljesítése körében a tárgyévben 2 egyéni panaszbeadvány alapján indult ügyben, valamint 14 hivatalból indult ügyben adott ki **jelentést**. A Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus feladatainak teljesítése körében továbbá **5 jogszabálytervezet véleményezésére** került sor.

A **Fogyatékossgügyi Tanácsadó Testület 2023. október 3-án** Budapesten tartotta meg ünnepélyes **alakuló ülést**, amelyen delegáltjai útján valamennyi tag részt vett. Az első, alakuló ülése a tanácsadó testület ügyrendjének, valamint a Fogyatékossgügyi Főigazgatóság szervezetének, működésének és feladatellátásának bemutatására került sor.

Az alapvető jogok biztosa a Fogyatékossgügyi Tanácsadó Testület **második ülést** a **debreceni Fogyatékossgügyi Főigazgatóság telephelyén** tartotta meg **2023. november 15-én**. Az ülést egy rövid kulturális program előzte meg, amely során lehetősége volt a testület tagjainak a személyes kapcsolatok elmélyítésére. A második, záróülése a főigazgatóság működését részletesen bemutatták a Tanácsadó Testület tagjai számára, és a tagok személyesen is megtekinthették a korszerű, minden követelménynek megfelelő, komplex módon akadálymentesített ügyfélszolgálatot és a munkatársak rendelkezésére álló irodákat, ahol a főigazgatóság munkatársai személyesen is bemutatkoztak. Az ülése továbbá elhangzott a főigazgatóság szervezeti egységeként működő Fogyatékossgügyi Főosztály éves szakmai tevékenységéről szóló beszámoló és a jövőben tervezett vizsgálatok rövid bemutatása. Az alapvető jogok biztosa felkérte az ülése a Tanácsadó Testület tagjait a jövőbeni

Fogyatékossgügyi Főigazgatóság által kezelt ügyek jellege

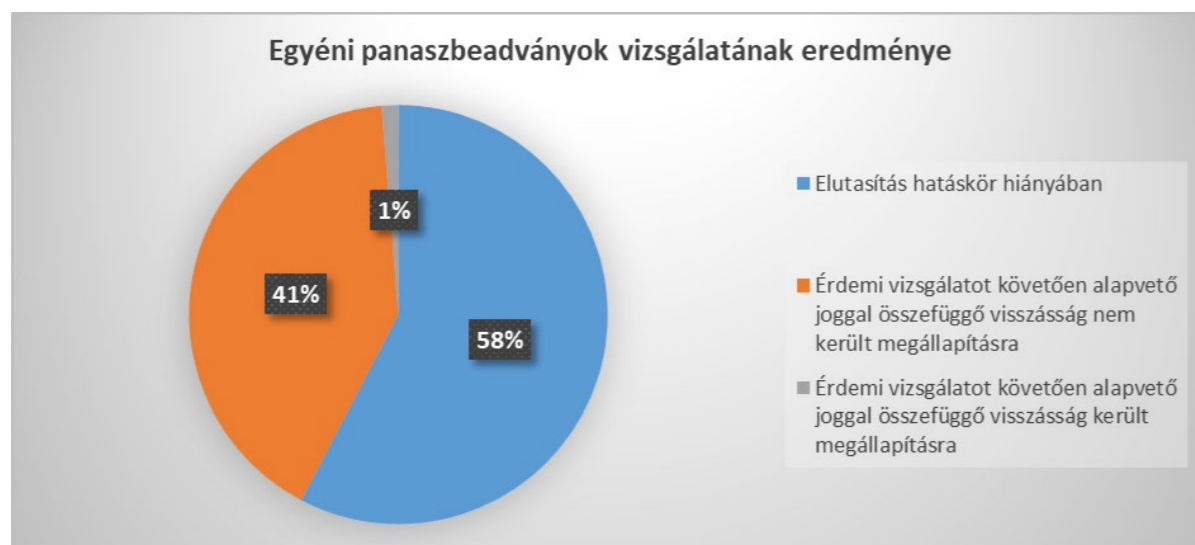

még szorosabb együttműködésre és az általuk javasolt 2024. évre vonatkozó, fogyatékosügy terén felmerült, orvosolandó témák szóban vagy írásban történő jelzésére.

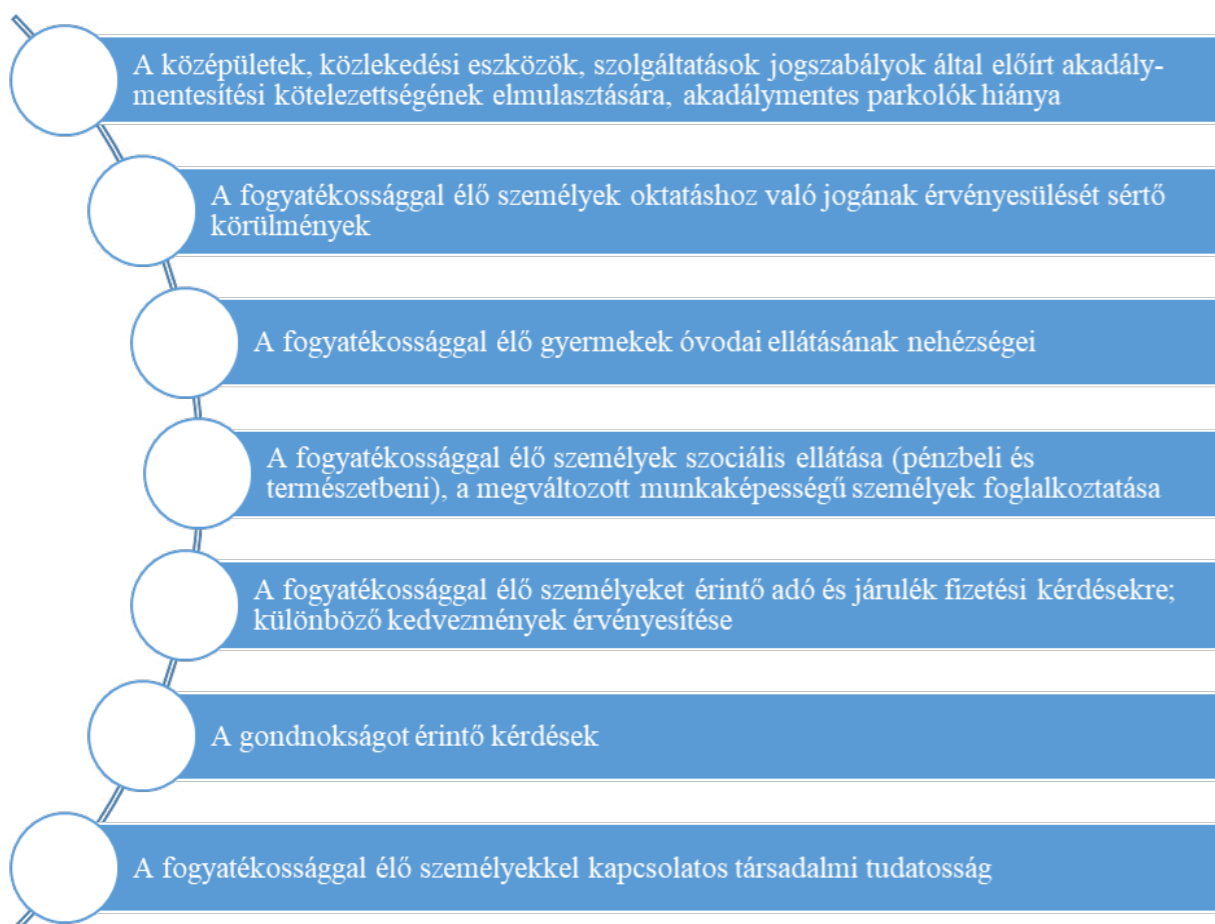
A Főigazgatóság munkatársai 2023-ban több **nemzeti és nemzetközi konzultáción, illetve konferencián** is részt vettek, előadást tartottak, ahol tapasztalataikat megosztották a fogyatékosügy terén érdekelt személyekkel és szervezetekkel. Kiemelendő, hogy a Főigazgatóság munkatársa a Magyar Igazságügyi Akadémia által szervezett olyan oktatóanyag elkészítésében vett részt, amelynek célja a fogyatékossgal élő személyek bírósági eljárásban való jogainak érvényesítése és az igazságszolgáltatásban résztvevők érzékenyítése.

5.3.2. A FOGYATÉKOSSÁGÜGYI FÜGGETLEN MECHANIZMUS EGYÉNI PANASZBEADVÁNYOK KEZELÉSÉVEL KAPCSOLATOS TEVÉKENYSÉGE

A Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus keretében az ombudsman 2023-ban **81 egyéni panaszbeadványt** kezelte, amelyek közül 45 esetben hatáskör hiányát megállapító elutasító döntés született, míg **érdemi vizsgálat lefolytatására 36 esetben került sor**. Azon ügyekben is, amelyekben az alapvető jogok biztosa hatáskör hiányában nem járhatott el, a panaszosnak minden, az ügy szempontjából releváns tájékoztatást megadott.

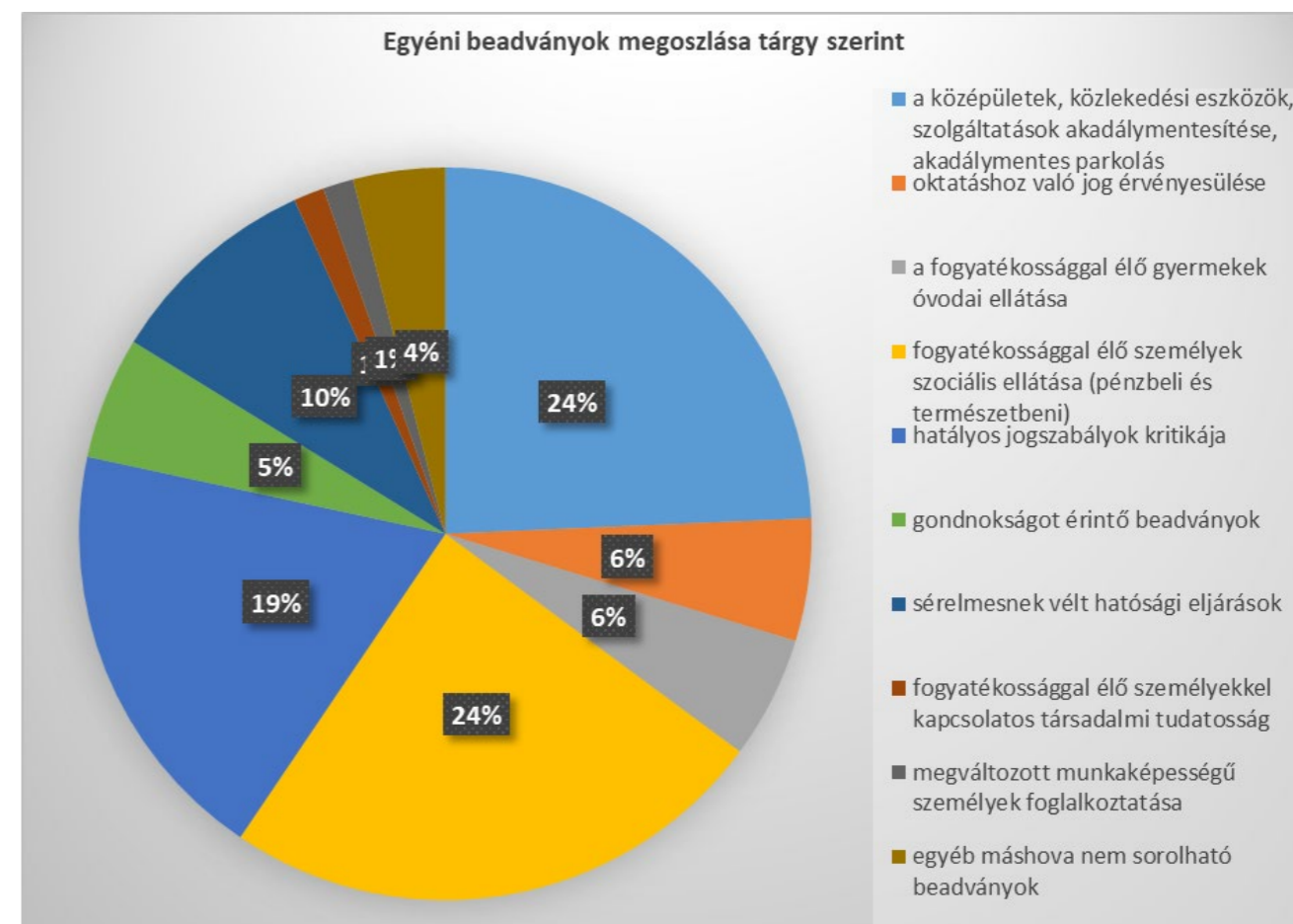

Az egyéni beadványok döntően a következő ügykörökre, területekre irányultak

A fogyatékossgal élő személyek beadványai közül **számarányuk szerint kiemelkednek** azok, amelyek középületek, közlekedési eszközök, szolgáltatások akadálymentesítésének

hiányosságait, a fogyatékossgal élő személyek szociális ellátását, a sérelmesnek vélt hatósági eljárások kivizsgálását vagy a hatályos jogszabályok kritikáját érintették.

A Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus által kezelt beadványok túlnyomó **többsége Pest Vármegyéből** érkezett,

míg **Veszprém és Békés Vármegye** ebből a szempontból **egyetlen nem volt érintett**.

Egyéni beadványok alapján indult vizsgálatok nyomán kiadott jelentések

A Fogyatékosügyi Független Mechanizmus által kezelt egyéni beadványok alapján 2023-ban indult érdemi vizsgálatok közül összesen két eset zárult le jelentés kiadásával.

Zebegényi szabadstrand hozzáférhetőségével kapcsolatos vizsgálat

AJB-187/2023. A zebegényi szabadstrand akadálymentességével kapcsolatos jelzés érkezett az alapvető jogok biztosa felé. A panaszos azt kifogásolta, hogy a szabadstrandot felújították, a felújítás során azonban nem voltak figyelemmel a mozgásában korlátozott személyek szempontjaira, így számukra nem hozzáférhető például a napozóterasz, a vizesblokkok és az öltöző sem. A jelzés szerint a tervezési és a kivitelezési szakaszba sem vonták be a mozgáskorlátozott személyeket, az észrevételeikre érdemi visszajelzést nem kaptak.

Az ombudsman vizsgálatot indított, és a panaszolt helyzet alapos megismerése és a beruházás fogyatékosügyi körülményeire vonatkozó tájékozódás érdekében a település polgármesterének és az építésügyi hatóságnak az álláspontjáról, valamint az érintett fogyatékosokkal élő személyek érdekvédelmét ellátó Mozgássérültek Budapesti Egyesület tapasztalatairól kért tájékoztatást. A kifogásolt körülmények keretei között az eljárás a szabadstrand mozgásában korlátozott személyek számára való hozzáférhetőségének vizsgálatára terjedt ki, és nem érintette más fogyatékosokkal élő személyek szempontjait.

A vizsgálat feltárta, hogy az Önkormányzat mint fenntartó megbízása alapján a szabadstrand Duna-parti részén strandolási feltételeket (két betonozott rámpa kihelyezése, a parti sávot homokkal szórták fel, napvitorlákat szereltek fel, napozóágyak és székek biztosítása) alakították ki, a dunai szabadstrandok fejlesztése turisztikai pályázatok keretében pedig a nagyvízi

meder melletti rézsús terepen kiszolgáló épületet – vizesblokkot (WC, zuhanyzó) és öltözőhelyiséget – létesítettek. Az egyesület szakvéleménye alapján a szabadstrand területe, a kiszolgáló-épület nem akadálymentes, önállóan kerekesszékekkel nem közelíthető meg. Megfelelőnek találták ugyan a nyilvánosan elérhető tervdokumentációban megtervezett akadálymentesítési terveket, de a kivitelezés nem az azokban rögzítettek szerint valósult meg.

A kiszolgálóépületre vonatkozó tevékenységek nem minősültek építésiengedély-kötelesnek, így az építésügyi hatóság a Duna-parti strand vonatkozásában nem vizsgálta az akadálymentességi követelményeket; a kiszolgálóépület vonatkozásában pedig megállapította, hogy az építmény a rendeltetési célja szerint megfelel az országos településrendezési és építési követelményekről szóló rendelet (OTÉK) által megkövetelt feltételnek, vagyis a biztonságos használat és akadálymentesség alapvető követelményeinek. Megállapította az alapvető jogok biztosa, hogy már a pályázati eljárás, adott esetben a tervezés, a kivitelezés, a hatósági engedélyezési eljárások során hiányoznak, illetve nem érvényesülnek azok az ellenőrzési mechanizmusok, amelyek garantálnák a szabadstrand szolgáltatásainak egyenlő esélyű hozzáférést a fogyatékos személyek számára. A vizsgálat során feltárt hiányosságok és az alapjogsértő jogalkalmazói gyakorlat oda vezetett, hogy figyelmen kívül hagyták az esélyegyenlőségre vonatkozó garanciák, így különösen a CRPD jelentésben is hivatkozott rendelkezéseit.

A vizsgálat során feltárt hiányosságok a fogyatékos személyek vonatkozásában a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével, a fogyatékosokkal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével összefüggésben hiányosságot okoztak, továbbá nem feleltek meg a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek sem. Intézkedési javaslataival az alapvető jogok biztosa az önkormányzat polgármesteréhez, a belügyminiszterhez, az építési és közlekedési miniszterhez, valamint a Magyar Turisztikai Ügynökség Zrt. elnökéhez fordult, akik a tett és tervezett intézkedéseikről tájékoztatták az ombudsmant, a következők szerint.

A jelentés utóélete

Az Önkormányzattól kapott válasz szerint kiemelt figyelmet terveznek fordítani a szabadstrand akadálymentesítésére. A válaszadás idején folyamatban lévő Településközpont-fejlesztés Kisfaludy projektnek a tervezési fázisában intézkedtek rehabilitációs szakember bevonásáról; ezen szakmai együttműködést valamennyi jövőbeni beruházás során igénybe tervezik venni. A strand épületének akadálymentességével kapcsolatos intézkedési terv elkészítése érdekében a műszaki munkatársukkal és a főépítéssel felmérik, hogy mely vonatkozásokban lehetséges az utólagos korrekció, az önkormányzat költségvetési forrásaira is tekintettel.

A Kisfaludy 2030 Turisztikai Fejlesztő Nonprofit Zrt. igazgatójának tájékoztatása szerint a Kisfaludy Turisztikai Fejlesztési Program keretében megvalósuló projektek pályázati felhívásai tartalmazzák a rehabilitációs környezettervező szakmérnök kötelező bevonására vonatkozó rendelkezést, így a rehabilitációs szakmérnök már a tervezés kezdetétől bekapcsolódik a tervezési folyamatba, segíti a tervezőt a tervek elkészítésében, aláírja a terveket, rehabilitációs nyilatkozatot állít ki. Hangsúlyozták, hogy a pályázati felhívások esélyegyenlőségre, akadálymentesítésre vonatkozó rendelkezéseinek a jogszabályokban foglaltaknak való teljes körű megfelelésére, az előírások maradéktalan érvényesítésére – a Magyar Turisztikai Ügynökséggel együttműködésben – a jövőben kiemelt figyelmet fordítanak.

Az Építési és Közlekedési Minisztérium építészeti államtitkára jelentésre adott válasza szerint az akadálymentesítésre vonatkozó szabályok betartása kiemelten fontos közérdek, amelynek érvényesülésében az építésügyi és építésfelügyeleti hatóságoknak központi szerepe van. A jelentés intézkedéseiben foglalt felhívásnak megfelelően felhívják az építésügyi és építésfelügyeleti hatóságok figyelmét arra, hogy fokozott figyelmet fordítsanak a közhasználatú épületek engedélyezése és kivitelezésének ellenőrzése során az akadálymentesség feltételeinek érvényre juttatására, az épületek belső kialakítása és megközelítése tekintetében is.

Kitért arra is, hogy a válaszadás idején kidolgozás alatt állt a magyar építészetéről szóló új törvény; az ágazat törvényi joganyagának újraszabályozása során a kormányrendeleti szabályozást is felülvizsgálni tervezték. A felülvizsgálat és a kodifikációs munka során – a Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetségének egyidejű bevonásával – figyelemmel terveztek lenni arra, hogy a közhasználatú építményekre vonatkozó szabályokat az esélyegyenlőségi követelményeknek megfelelően alakítsák ki. Mindaddig a tervezők, kivitelezők és a hatóságok munkáját segítő, az akadálymentesítéshez kapcsolódó különböző szakmai segédletek aktualizálása érdekében felveszik a kapcsolatot a szakmai szervezetekkel.

A belügyminiszter válasza szerint a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférést, valamint az akadálymentesség biztosításának követelményeit az épített környezet alakításáról és

védelméről szóló törvény, az OTÉK, a CRPD és az Országos Fogyatékosügyi Programról (2015–2025) szóló OGY határozat rendelkezései részletesen meghatározzák. A tapasztalatok szerint azonban a vonatkozó rendelkezések végrehajtása több esetben valóban nem teljes körű. Ezzel együtt a belügyminiszter jelezte: fontosnak tartja – a költségvetési szempontok szem előtt tartása mellett – a jelentésnek a hozzáférhetőséggel kapcsolatos felmérések adatainak tárolására, értékelésére, bővítésére, a jó gyakorlatok összegyűjtésére és bemutatására szolgáló adatbázis létrehozására vonatkozó javaslatát. Ebből következően az adatbázis megvalósításához elengedhetetlen a feladatkör szerint érintett miniszterek és a fogyatékos személyek érdekében működő érdekvédelmi szervezetek szoros együttműködése, a közös, konszenzusos javaslatok megfogalmazása érdekében munkacsoport felállítását kezdeményezte.

Az alapvető jogok biztosa az intézkedési javaslatok címzettjeinek választát elfogadta.

Egy pszichoszociális fogyatékosokkal élő személy ellátási körülményeinek vizsgálata

AJB-901/2023. Az ügyben jelzés érkezett az ombudsmanhoz egy 23 éves beteg pszichiátriai ellátásával kapcsolatban, sérelmezve többek között azt a helyzetet, hogy a beteg már több éve a kórház pszichiátriai osztályán tartózkodik. Az alapvető jogok biztosa vizsgálatot indított és részletes tájékoztatást kért az érintett kórház főigazgatójától, valamint a Belügyminisztérium gondoskodáspolitikáért felelős államtitkárától.

A vizsgálat feltárta, hogy az ügyben érintett pszichoszociális fogyatékosokkal élő személy 2016 novembere óta tartózkodik a kórház pszichiátriai osztályán, ahol pszichiátriai ellátásban részesül, kötelező gyógykezelés keretében. Az osztályvezető főorvos nyilatkozata szerint minden olyan terápiát megkap, amelyet a pszichiátria jelenlegi legmagasabb színvonalú ellátása megkövetel. A megkeresett szervek nyilatkozatai alapján a kórház évek óta próbál a beteg számára megfelelő bentlakásos szociális intézményt keresni, de mindez a beteg egészségügyi állapota és veszélyeztető magatartása miatt eredménytelen volt. A megkeresett szociális intézmények a fogyatékosokkal élő személy biztonságos ellátásának személyi és tárgyi feltételeinek hiányára hivatkozással a felvételi kérelmét elutasították. A kapott tájékoztatások nem tértek ki arra, hogy a bentlakásos intézményi ellátás mellett egyéb intézkedést kezdeményeztek-e, hogy a fogyatékosokkal élő személy a kórházi osztályt elhagyhassa. Az orvosszakmai vélemények alapján az ügyben érintett, fogyatékosokkal élő személy szakmailag megfelelő és biztonságos ellátása magas biztonsági fokozatú körülmények között biztosítható.

A CRPD-bizottság Záró észrevételeiben rögzítettek szerint hátrányosan megkülönböztetettnek tartja az egészségügyről

szóló törvény azon rendelkezéseit, amelyek lehetővé teszik a pszichoszociális fogyatékossgal élő személyek személyes szabadságtól való önkényes megfosztását és gyógyintézetben való elhelyezését, fogyatékossgal és vélt veszélyesség alapján. A személyes szabadsághoz és biztonsághoz való jog jogi garanciáinak hiányát kifogásolta a CRPD-bizottság a pszichiátriai intézményekben, beleértve az igazságügyi pszichiátriai intézeteket is, ahol a fogyatékossgal élő személyek fogva tartása és orvosi kezelése határozatlan ideig tarthat, még akkor is, ha az időszakos bírósági felülvizsgálat úgy ítéli meg, hogy a kezelés és a fogva tartás már nem szükséges. Az emberi jogokon alapuló mentális egészségügyi szolgáltatások elérhetőségének és hozzáférhetőségének hiányát állapította meg a CRPD-bizottság továbbá Magyarország mint a CRPD részes állama vonatkozásában.

A CRPD-bizottság javasolta Magyarországnak, hogy vizsgáljon felül és helyezzen hatályon kívül minden diszkriminatív jogi rendelkezést, amely legitímálja a személyek kényszerű kezelését és szabadságelvonását pszichoszociális fogyatékossgal és vélt veszélyességük alapján; biztosítsa, hogy minden kezelés minden esetben az érintett személy szabad és tájékoztatáson alapuló beleegyezésén alapuljon. A CRPD-bizottság e javaslatát már korábban, Magyarország első átfogó jelentésére vonatkozó Záró észrevételeiben is rögzítette. A CRPD-bizottság jogi garanciák biztosítását ajánlotta a pszichiátriai intézményekben – beleértve az igazságügyi pszichiátriai intézeteket is – élő személyek szabadsághoz és biztonsághoz való joga tekintetében; valamint a közösségi és emberi jogokon alapuló mentálhigiénés szolgáltatások és támogatás fejlesztését a részes állam egész területén.

Az alapvető jogok biztosa elismerte egyfelől a kórháznak az érintett fogyatékossgal élő személy ellátását biztosító munkatársainak azt az elhivatottságát, amely a minél teljesebb orvosszakmai ellátásra irányult. Felhívta a figyelmet ugyanakkor, hogy a fogyatékossgal élő személy másokkal azonos alapon megillető és egyenlő emberi méltóságából eredő alapvető jogai nem korlátozódhatnak ugyanakkor a csupán az orvosszakmailag megfelelő egészségügyi ellátásra. A szociális szféra szolgáltatásainak fejlesztésével, az egyes szakterületek – különös tekintettel az egészségügyi területre – szakmai együttműködésének biztosításával, a egészségügyről szóló törvény személyi szabadság korlátozására vonatkozó rendelkezéseinek a CRPD-bizottság hivatkozott ajánlásai szerinti felülvizsgálata, újragondolása eredményeképpen – a CRPD emberi jogi felfogását szem előtt tartó – multidiszciplináris szakmai alapokon nyugvó ellátási körülmények hozzáférhetősége realizálódhatna a magas támogatási szükségletű pszichoszociális fogyatékossgal élő személyek vonatkozásában.

Az ombudsmani vizsgálat feltárta, hogy a pszichoszociális fogyatékossgal élő személy egyedi igényeihez, szükségleteihez igazodó szociális és rehabilitációs ellátási körülmények hiánya következtében kialakult jogalkalmazási gyakorlat következtében az egészségügyről szóló törvény személyes sza-

badság korlátozhatóságára vonatkozó rendelkezései alapján kötelező gyógykezelés keretében a kórház pszichiátriai osztályán közel 7 éve kvázi életvitelszerűen tartózkodik az ügyben érintett fogyatékossgal élő személy. Az alapvető jogok biztosa jelentésében ennek nyomán megállapította, hogy e gyakorlat a jogbiztonság követelményével, az ügyben érintett fogyatékossgal élő személy tekintetében pedig a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltóság jogával, a személyes szabadsághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével, a fogyatékossgal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével összefüggésben visszásságot okozott, továbbá nem felelt meg a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek sem.

Az alapvető jogok biztosa ajánlást fogalmazott meg a belügyminiszter számára. Felkérte, hogy biztosítsa és támogassa – a szaktárca érintett szakterületeinek és a fogyatékossgal élő személyek érdekeit képviselő szervezetek részvételével – egy olyan munkacsoport felállítását és ütemterv szerinti működését, amely feltérképezi a szükségleteket és előkészíti a CRPD-bizottság Záró észrevételeiben javasoltak érdemi érvényesülését garantáló intézkedéseket.

5.3.3. FOGYATÉKOSSÁGÜGYI FÜGGETLEN MECHANIZMUS HIVATALBÓL INDÍTOTT VIZSGÁLATAI

Az alapvető jogok biztosa 2023-ban, a Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus feladatainak teljesítése körében, hivatalból **41 vizsgálat megindításáról döntött**, amelyek közül 2023-ban **14 esetben adott ki jelentést**. A tárgyév hivatalból indult vizsgálatai elsősorban a korábbi fogyatékossgügyi témakörében közzétételre került ombudsmani jelentések ajánlásainak **utánkövetésére**, valamint a fogyatékossgal élő személyek nagyobb csoportját érintő kérdések, illetve intézmények **átfogó vizsgálataira** irányultak.

Az alapvető jogok biztosa a korábbi ombudsmani jelentések utánkövetése körében hivatalból indított vizsgálatai

Az alapvető jogok biztosa a nem hatósági jogkörben hozott, fogyatékossgal élő személyek alapvető jogait érintő intézkedési javaslatának utánkövetése a Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus egyik kiemelt feladata. E vizsgálatok célja elsődlegesen annak megállapítása volt, hogy a korábbi években folytatott vizsgálatok eredményeként megfogalmazott ombudsmani ajánlások mennyiben kerültek megvalósításra, a feltárt hiányosságok, alapvető jogi visszásságok orvoslása megtörtént-e.

Az **utánkövetéses vizsgálatok általános tapasztalata** szerint az alapvető jogok biztosa jelentéseiben megállapított alapvető joggal összefüggő visszásság megszüntetése érdekében az ombudsmani ajánlások címzettjei lehetőségük szerint igyekeztek minden intézkedést megtenni, több esetben azok

végrehajtása a vizsgálatok időpontjában is folyamatban volt. Az ombudsman a korábbi jelentései utánkövetése tárgyában lefolytatott vizsgálatai körében kiadott **5 jelentése közül két esetben állapította meg, hogy a korábbi alapvető joggal összefüggő visszásság továbbra is fennáll, és fogalmazott meg újabb intézkedési javaslatokat**.

A gondnokság alatt álló személyek és gondnokaik nyilvántartása

AJB-2823/2023. Az alapvető jogok biztosa e vizsgálata az *AJB-135/2017.* számú jelentésében megfogalmazott javaslatokkal kapcsolatban, az érintett fogyatékossgal élő személyek alapvető jogainak a CRPD előírásai szerinti érvényesülése érdekében tett, illetve tervezett intézkedések megismerésére irányult. Ennek érdekében az ombudsman megkereste az Igazságügyi Minisztériumot és a Külügyminisztériumot.

Az AJB-135/2017. számú jelentés rögzítette, hogy a hiányosság, amely szerint ingyenesen és közvetlenül nem hozzáférhető olyan hiteles nyilvántartás, amely alapján megállapítható, hogy az adott ügyben érintett személy gondnokság alatt áll-e, ki a gondnoka, és a gondnoka miként érhető el, alkalmas arra, hogy rendszerszintű kiszámíthatatlanságot, így pedig a jogbiztonság követelményével összefüggő visszásságot valósítson meg, továbbá az érintett, gondnokság alatt álló személyek és gondnokaik tisztességes eljárásához való joga sérelmének közvetlen veszélyét idézzék elő. Mindez pedig a cselekvőképességében korlátozott, gondnokság alatt álló személyek vonatkozásában ugyancsak visszásságot okoz a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével, a fogyatékossgal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével összefüggésben, továbbá nem felel meg a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek sem.

Az alapvető jogok biztosa jelentésében felkérte az igazságügyi minisztert, hogy az adatvédelmi szempontokat is szem előtt tartva fontolja meg egy ingyenesen és közvetlenül hozzáférhető, a gondnokolt személyek és törvényes képviselőik

adatait tartalmazó, közhiteles nyilvántartás létrehozását. Felkérte a külügyminisztert, hogy fontolja meg olyan intézkedések bevezetését, amelyek segítségével a konzuli szolgálat munkatársai az eljárásuk során meggyőződhetnek az egyes – különösen hagyatéki – ügyekben érintett személyek cselekvőképességéről, biztosítva számukra adott esetben a törvényes képviselő közbenjárását.

A Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus vizsgálata, és a jelentésben tett megállapítások azon szempontok rögzítésére irányulnak elsődlegesen, amelyek a jövőben segítségül szolgálhatnak a CRPD 12. cikkéből eredő kötelezettségeink minél teljesebb mértékben való teljesítése érdekében tervezett hosszú távú intézkedésekhez, amelyek során nem hagyhatók figyelmen kívül a CRPD-bizottságnak Magyarország egyesített második és harmadik időszakos jelentéséhez kapcsolódó Záró észrevételeiben rögzített vonatkozó javaslatok sem.

Az igazságügyi szaktárca válasza szerint elkötelezett az alapjogok védelme és gyakorlati érvényesülése terén, a több szakterület feladatkörét érintő és együttműködését igénylő vizsgált kérdéskör megoldása érdekében egy széles körű felülvizsgálat lefolytatását tartja szükségesnek a nyilvántartási rendszerek átfogó, koncepcionális felülvizsgálata keretében. A Külügyminisztérium válasza szerint támogatja szakmailag azt a megoldási lehetőséget, hogy a hivatásos konzuli tisztviselők, illetve a konzuli szolgálat közvetlenül hozzáférhessenek a gondnokoltak nyilvántartásához, hogy teljeskörűen meggyőződjhessenek az érintett magyar állampolgárok cselekvőképességéről. Ehhez ugyanakkor szükséges, hogy az Igazságügyi Minisztérium a gondnokoltak és az előzetes jognyilatkozatok nyilvántartásáról szóló törvény módosításának kezdeményezésével támogassa magának a jogalaphoz a létrehozását a konzuli szolgálat részére a gondnokoltak nyilvántartásához való közvetlen hozzáféréshez.

A Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus vizsgálata feltárta, hogy az AJB-135/2017. számú jelentésben rögzített alapjogokkal összefüggő visszásság továbbra is fennáll a tekintetben, hogy ingyenesen és közvetlenül nem hozzáférhető olyan hiteles nyilvántartás, amely alapján megállapítható,

hogyan az adott ügyben érintett személy gondnokság alatt áll-e, ki a gondnoka és a gondnoka miként érhető el. Mindez alkalmas arra, hogy a jogbiztonság követelményével összefüggő visszásságot okozzon, továbbá az érintett, gondnokság alatt álló személyek és gondnokaik tisztességes eljáráshoz való joga sérelmének közvetlen veszélyét idézzék elő.

A sérelmezett hiányosság a cselekvőképességében korlátozott, gondnokság alatt álló személyek vonatkozásában ugyan csak visszásságot okoz a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével, a fogyatékossgal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével összefüggésben, továbbá nem egyeztethető össze a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek sem.

Az alapvető jogok biztosa mindezekre figyelemmel jelentésében felkérte az igazságügyi minisztert, hogy az érintett szakterületek bevonásával – a jelenlegi, illetve a korábbi jelentésben tett megállapításokra és az esetlegesen megkezdett felülvizsgálati folyamatokra figyelemmel – fontolja meg egy ingyenesen és közvetlenül hozzáférhető, a gondnokolt személyek és törvényes képviselőik adatait tartalmazó nyilvántartás létrehozását.

A fogyatékossgal élő személyek kedvezményes mozijegy-vásárlási lehetősége

AJB-2826/2023. Az alapvető jogok biztosának e vizsgálata az *AJB-5442/2016. számú jelentésben* megfogalmazott javaslatok kapcsán, a fogyatékossgal élő személyek alapvető jogainak a CRPD előírásai szerinti érvényesülése érdekében tett, tervezett intézkedések megismerésére irányult, így sor került az I.T. Magyar Cinema Kft. (Társaság) megkeresésére.

A 2016-os vizsgálat feltárta, hogy a Társaság által működtetett mozikban kedvezményes jegyek voltak válthatók az egyes fogyatékossgokra tekintettel, azonban a társaság vizsgált gyakorlata – miszerint fogyatékossgal élő személyek, más kedvezményezett, vagyis összehasonlítható helyzetben lévő csoport tagjaival (diák, nyugdíjas) szemben a fogyatékossgal élő személyek számára kialakított kedvezményes jegyet online felületen nem vásárolhatták meg –, a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével, a fogyatékossgal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével összefüggésben visszásságot okozott, továbbá nem felelt meg a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeinek sem. A Társaság Házirendje sem felelt meg a vonatkozó jogszabályi előírásoknak – a jegyárakra és kedvezményekre vonatkozó tájékoztatás hiányos volt, illetve a vonatkozó segítő kutya kiképzésének, vizsgáztatásának és alkalmazhatóságának szabályairól szóló rendelet szerinti segítő kutya fogalom helyett csupán a vakvezető kutya meghatározást használta –, amely tény a jogbiztonság követelményével összefüggésben visszásságot idéz elő, és az e rendelkezéseken alapuló téves

jogalkalmazás egyéb alapvető jogokkal összefüggő visszásság bekövetkezésének lehetőségét hordozza magában az érintett személyek tekintetében. Az alapvető jogok biztosa felkérte a társaságot, hogy kezdeményezze az online jegyvásárlási felületének olyan irányú átalakítását, amelyet követően valamennyi kedvezményezett kör – különös tekintettel a fogyatékossgal élő személyekre – vásárolhat online kedvezményes jegyet. Az ombudsman kezdeményezte a társaság házirendjének olyan irányú módosítását is, amely megfelel a fogyasztók világos és közérthető tájékoztatásával összefüggő elveknek és céloknak, a jegyárak és a kedvezményfajták, azok mértékét, igénybevitelük feltételeit, az egyes jogosultságok igazolásának módját illetően, a házirend segítő kuttyával kapcsolatos előírásait a rendelet terminológiájához illeszti. Végül a jelentésben kérte, hogy kezdeményezzen intézkedéseket annak érdekében, hogy a társaság munkatársai teljes körű tájékoztatást kapjanak a segítő kutya fogalmával és típusaival, a vonatkozó jogszabályi előírásokkal kapcsolatban.

A Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus vizsgálata feltárta, hogy az előzményi jelentésben tett ajánlásokkal összefüggésben a társaság folyamatosan monitorozza a szolgáltatásának a fogyatékossgal élő személyek számára való egyenlő esélyű hozzáférhetőségét. Ennek során a szolgáltatási tevékenység – filmvetítés – jogosultsági körén belül egyrészt célzott intézkedéseket tett és tervez tenni (büfék, mozitermek átalakítása, Cinema City mobilalkalmazás), másrészt pedig egyes területeket jelenleg felülvizsgál (weboldal teljesebb körű akadálymentességének felmérése, a felújításra nem tervezett mozitermek átalakítása). Ezen intézkedések körébe tartozik az online jegyvásárlási felület olyan irányú fejlesztése, amely lehetővé teszi a fogyatékossgal élő személyek kedvezményes online jegyvásárlását, továbbá a segítő kuttyák mozitermekbe való beengedése. Mindezekkel tehát a társaság eleget tett a 2016-os jelentés intézkedési javaslatainak. A társaság vizsgált gyakorlata előremutató a jelentésben hivatkozott esélyegyenlőségi előírások alapján az egyenlő esélyű hozzáférhetőség relációjában az akadályok beazonosítása és fokozatos felszámolása, a fogyatékossgal élő személyekkel való együttműködés tekintetében.

Az alapvető jogok biztosa a társaság eljárásával kapcsolatban alapvető joggal összefüggő visszássággal kapcsolatos megállapítást és intézkedést nem tett.

A Bérce Idősek Otthona és Támogatott Lakhatás Heves Vármegye Intézmény vizsgálata

AJB-2827/2023. Az alapvető jogok biztosának e vizsgálata az *AJB-261/2017. számú jelentésben* megfogalmazott javaslatok kapcsán, az érintett, fogyatékossgal élő személyek alapvető jogainak a CRPD előírásai szerinti érvényesülése érdekében tett, illetve tervezett intézkedések megismerésére irányult, amelynek érdekében megkereste a Bérce Idősek Otthona és Támogatott lakhatás Heves Vármegye igazgatóját, valamint az

intézmény fenntartóját, a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Heves Vármegyei Kirendeltségét.

Az alapvető jogok biztosa az AJB-261/2017. számú jelentésében megállapította, hogy a vizsgált Bérce Idősek Otthona és Támogatott Lakhatás Heves Vármegye intézmény működési gyakorlata az ellátottak egészségügyi ellátása tekintetében nem felelt meg a CRPD 4. cikkéből és a CRPD 25. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek. A személyi feltételek kapcsán a vizsgált intézményben tartósan fennálló hiányosságok pedig összességében a jogbiztonság követelményével és az ellátottak tekintetében a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével, a fogyatékossgal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével összefüggésben a visszásság bekövetkezésének lehetőségét hordozták magukban, így az intézményi működés nem felelt meg a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek sem.

A Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus vizsgálata feltárta, hogy az intézmény eleget tett az AJB-261/2017. számú jelentésben foglalt intézkedési javaslatoknak. A jelenlegi működés személyi, tárgyi feltételek tekintetében megfelel a hatályos jogszabályi előírásoknak. Az intézmény működési filozófiája, a fogyatékossgal élő személyek egyedi igényeinek és szükségleteinek megfelelő ellátás biztosítása a támogatott lakhatás szolgáltatás vonatkozásában elősegíti a CRPD 19. cikke szerinti, önálló életvitelhez való jog érvényesülését. Az ingergazdag infrastrukturális környezet és családi légkör hozzájárul a fogyatékossgal élő személyek méltó életkörülményeinek biztosításához. A támogatott lakhatás szolgáltatással a lakók közösségi befogadása is megvalósult, eredményesen integrálódtak a helyi közösségek életébe.

Az intézmény vezetője az elmúlt években hatékony intézkedéseket tett a fogyatékossgal élő személyek egészségügyi ellátáshoz való, egyenlő esélyű hozzáféréseinek javításáért. Egyrészt szakmaközi egyeztetéseket kezdeményezett a kórházi ellátással kapcsolatban, amely a lakók kórházi felvételének dokumentációjával kapcsolatos kérdéseken túl az intézménybe történő visszaküldés és a gyógyszerelés területeit érintette. Az egyeztetés eredményeként kölcsönösen jó együttműködés kezdődött meg az egészségügyi ellátórendszer és az intézmény között, így a fogyatékossgal élő személyek egészségügyi ellátásának színvonala érezhetően javult.

Az intézmény vezetőjének és a fenntartónak az egészségügyi ellátáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés megteremtése érdekében tett kezdeményezéseik meghatározó mértékben hozzájárulnak az érintett személyek életminőségének javulásához, az alapvető jogaik és a CRPD-ben rögzítettek minél szélesebb körben való érvényesüléséhez.

Az alapvető jogok biztosa a vizsgálata során alapvető joggal kapcsolatos visszásságot nem állapított meg, ezért a jelentésben intézkedési javaslat megfogalmazására sem került sor.

A Vakok Boldog Batthyány–Strattmann László Katolikus Szociális Intézménye vizsgálata

AJB-2829/2023. Az alapvető jogok biztosának e vizsgálata az *AJB-297/2019. számú jelentésben* megfogalmazott javaslatokkal kapcsolatban, az érintett, fogyatékossgal élő személyek alapvető jogainak a CRPD előírásai szerinti érvényesülése érdekében tett, illetve tervezett intézkedések megismerésére irányult. Ennek érdekében megkereste a Batthyány–Strattmann László Otthon Fogyatékosok Otthonának, az intézmény fenntartójának, a Kolping Oktatási és Szociális Intézményfenntartó Szervezetnek a vezetőjét, valamint a belügyminisztert.

Az alapvető jogok biztosa az AJB-297/2019. számú jelentésében megállapította, hogy a személyi és tárgyi feltételek tartós hiánya miatt többször meghosszabbított, ideiglenes hatályú bejegyzés alapján a vizsgált bentlakásos intézmény működése az érintettek vonatkozásában a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével, a fogyatékossgal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével összefüggésben a visszásság bekövetkezésének lehetőségét hordozza magában, továbbá nem felelt meg a CRPD 4. és 19. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek. Az alapvető jogok biztosa, a jelentésben felkérte az emberi erőforrások miniszterét, hogy a tárca hosszú távú, intézményi férőhely-kiváltási stratégia alapján tervezett intézkedései során fordítson különös figyelmet a szociális intézmények személyi, tárgyi, működési, szakmai feltételei biztosításának garanciáira, valamint a jelentésben rögzített alapvető jogok érvényesülésével összefüggésben tett megállapításokra.

A Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus vizsgálata feltárta, hogy az intézmény a 2023. július 1-jén bekövetkezett fenntartóváltást követően célzott intézkedéseket tett, illetve helyezett kilátásba a korábbi jelentésben megállapított, az ideiglenes hatályú működési engedély okául szolgáló személyi és tárgyi feltételekben fennálló hiányosságok orvoslása érdekében. A kapott tájékoztatás szerint a korábbi jelentésben rögzített, a tárgyi feltételeket érintő hiányosságokat részben már orvosolták, illetve az folyamatban van. Az intézmény és az új fenntartó elkezdte megtervezni a férőhelyek létszámának csökkentését azért, hogy az otthon megfeleljen a jogszabályi előírásoknak, és hogy az ellátottak számára biztosítani tudják az otthonos, komfortos lakókörnyezetet. A létszámcsonkítás megvalósítása 2025–2026. évre várható.

A korábbi ombudsmani jelentésben rögzített, a személyi feltételek hiányosságainak orvoslása, a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló rendelet alapján meghatározott szakmai létszám biztosítása érdekében a fenntartó az intézményben olyan, a szakképzett munkaerő megtartását célzó ösztönzőket vezetett be, mint a rezsitámogatás és premizálás. A kapott válasz szerint a képesítési előírások megfelelőségének biztosítása érdekében a fenntartó saját szakképző intézetébe (Esztergomi

Kolping Iskola) iskolázzák be a megfelelő képzettséggel nem rendelkező munkavállalókat, ezzel biztosítva a rendelet előírásainak való megfelelést.

A fogyatékossgal élő személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelykiváltás komplex feladatrendszerében a Belügyminisztérium által az előzményi vizsgálat óta megtett intézkedések különös hangsúlyt helyeznek az ún. alapszolgáltatási gyűrű fejlesztésére és bővítésére, az intézményi ellátásról a közösségi alapú szolgáltatásokra való áttérésre. Mindez nemcsak a „nagy létszámú intézmények helyett az intézményi elhelyezés jellemvonásaival ugyanúgy bíró kislétszámú intézmények” létrejövetelét kerüli el, hanem megteremti annak a lehetőségét, hogy megállítsa a bentlakást nyújtó intézményekbe történő beáramlást, valamint a családközel megoldási lehetőségek biztosításával támogathatja azt, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek és felnőttek minél nagyobb számban élhessenek a saját családjukban, otthonukban. A kiváltási folyamatot ráadásul a Belügyminisztérium már szakmai irányítóként különböző eszközökkel támogatja. A fenntartók és szolgáltatók mellett a működést engedélyező és ellenőrző kormányhivatalok szakmai, módszertani támogatása is folyamatos, valamint a szakárca az új szolgáltatások létrehozása esetén is már a tervezéstől segíti a folyamatot. A Belügyminisztérium szakmai, módszertani támogatása megteremti annak a lehetőségét, hogy az intézményi férőhelykiváltási stratégia végrehajtása során a CRPD elvárásai érvényre juttatásra kerüljenek a tervezés, a kivitelezés és a működtetés során is.

A szociális törvény értelmében az ötven fő feletti, fogyatékos vagy pszichiátriai beteg személyek számára tartós ápolást, gondozást nyújtó intézmény nem állami vagy egyházi fenntartója 2025. december 31-ig az európai uniós finanszírozású projekt keretében kialakított új támogatott lakhatási férőhelyek számával csökkenti az ötven fő feletti, fogyatékos vagy pszichiátriai beteg személyek számára tartós ápolást, gondozást nyújtó intézményi férőhelyeinek számát. Rögzítette a jelentés azt is, hogy az új támogatott lakhatási férőhelyek létrehozására irányuló pályázói körből az állami fenntartású, nagy létszámú bentlakásos intézmények kizárása az intézménykiváltás folyamatát hátráltató tényező lehet, ami – figyelemmel arra, hogy az intézménykiváltásban még 15 000 ember érintett – a 2036-ig tartó intézményi férőhelykiváltási koncepció eredményes megvalósulását akadályozhatja.

Hangsúlyozta az ombudsman a jelentésben, hogy a szociális ágazatban rendszerszinten jelentkező munkaerőhiánnyal és magas dolgozói fluktuációval kapcsolatos probléma megoldása nemcsak az intézményi férőhelykiváltás előtt álló szociális bentlakásos intézményeket érinti, hanem a kitagolást követően, a fogyatékossgal élő személyek önálló életvitelének fenntartását szolgáló intézményrendszer hatékony működése szempontjából is fontos feladatot jelent. Célzott intézkedések szükségesek ezért, hogy vonzóvá tegyék ezt az életpályát, és a belépőknek hosszú távú, kiszámítható anyagi körülményeket

garantáljanak. A kiszámítható életpálya jelentősen segítené a minőségi szociális ellátórendszer fejlődését, a komplex szociális ágazati bértábla megalkotása pedig ennek alapját teremtheti meg.

A vizsgálat feltárta, hogy az AJB-297/2019. számú jelentésben megfogalmazott megállapítások és intézkedési javaslatok nyomán a vizsgált intézmény, illetve az új fenntartó az érintett fogyatékossgal élő személyek alapvető jogát sértő személyi és tárgyi feltételekben mutatkozó hiányosságok felszámolása érdekében célzott intézkedéseket tett, illetve helyezett kilátásba. A Belügyminisztérium a fogyatékossgal élő személyek önálló életviteli körülményeinek és a közösségbe való befogadásuk jogának minél hatékonyabb érvényesülését szolgáló támogatott lakhatás elterjesztése érdekében pedig a korábbi vizsgálat óta több, a CRPD-ben foglaltak szempontjából előremutató intézkedést tett. *Mindezekre figyelemmel az intézmény működése tekintetében újabb ombudsmani intézkedés megtételére nem került sor.*

Ipolypart Integrált Szociális Intézményben ellátott fogyatékossgal élő személyek alapvető jogainak érvényesülése

AJB-2831/2023. Az alapvető jogok biztosának e vizsgálata az AJB-5123/2016. számú jelentésben megfogalmazott javaslatok kapcsán, az érintett fogyatékossgal élő személyek alapvető jogainak a CRPD előírásai szerinti érvényesülése érdekében tett, illetve tervezett intézkedések megismerésére irányult, amelynek érdekében az ombudsman vizsgálata során megkezdte az Ipolypart Integrált Szociális Intézmény Nógrád Vármegye intézmény, valamint a Nógrád Vármegyei Kormányhivatal vezetőjét és a részletes tájékoztatásukat kérte.

Az AJB-5123/2016. számú jelentés az intézmény működésének több olyan személyi és tárgyi hiányosságát tárta fel, amely összességében a jogállamiság elvéből levezethető jogbiztonság követelményével és az ellátottak tekintetében a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével, a fogyatékossgal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével összefüggésben a visszásság bekövetkezésének lehetőségét hordozzák magukban, amelyre tekintettel az intézményi működés nem felelt meg a CRPD 4. és 19. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek sem.

A vizsgálat megállapította, hogy az intézményvezető ugyan igyekszik mindent megtenni annak érdekében, hogy a betöltetlen álláshelyeket feltöltse, ezen intézkedések ellenére azonban a folyamatos fluktuáció miatt rendszeresen vannak betöltetlen szakmai álláshelyek az intézményben. A fenntartó az előírt határidőn belül – a fogyatékossgal élő személyek otthona, valamint a pszichiátriai betegek otthona szolgáltatások szakmai létszámhiánya kivételével – az ellenőrzés során feltárt valamennyi hiányosságot, jogsértést megszüntette. A jogszabály által előírtnál nagyobb létszámú lakó egy szobában történő el-

helyezése, az ellátottak emberi méltósághoz való jogával összefüggésben azonban visszásságot okoz.

Az AJB-5123/2016. számú ombudsmani jelentésben megállapított, az érintett fogyatékossgal élő személyek alapvető jogát sértő személyi és tárgyi hiányosságok így továbbra is fennállnak. Ezek az állandósult hiányosságok összességében a jogállamiság elvéből levezethető jogbiztonság követelményével és az ellátottak tekintetében a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével, a fogyatékossgal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével összefüggésben továbbra is alapvető joggal összefüggő visszásság bekövetkezésének lehetőségét hordozzák magukban, továbbá nem felel meg a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek sem, megsértve az érintett személyeknek a CRPD 28. cikkében rögzített megfelelő életszínvonalhoz és szociális védelemhez való jogát.

Az alapvető jogok biztosja felkérte az Ipolypart Integrált Szociális Intézmény Nógrád Vármegye intézményvezetőjét, valamint a fenntartó Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Nógrád Vármegyei Kirendeltségének vezetőjét, hogy gondoskodjanak arról, hogy a tárgyi és személyi feltételek az intézményben megfeleljenek a jogszabályi előírásoknak.

5.3.4. A FOGYATÉKOSSGAL ÉLŐ SZEMÉLYEK ÉS PSZICHIÁTRIAI BETEGEK BENTLAKÁSOS ÉS NAPPALI ELLÁTÁST NYÚJTÓ INTÉZMÉNYEINEK MŰKÖDÉSE TÁRGYÁBAN FOLYTATOTT OMBUDSMANI VIZSGÁLATOK

A bentlakásos intézményi ellátás alapvető jogi és emberi jogi anomáliái már régóta az ombudsman általános hatáskörében folytatott vizsgálatok fókuszában állnak. Az alapvető jogok

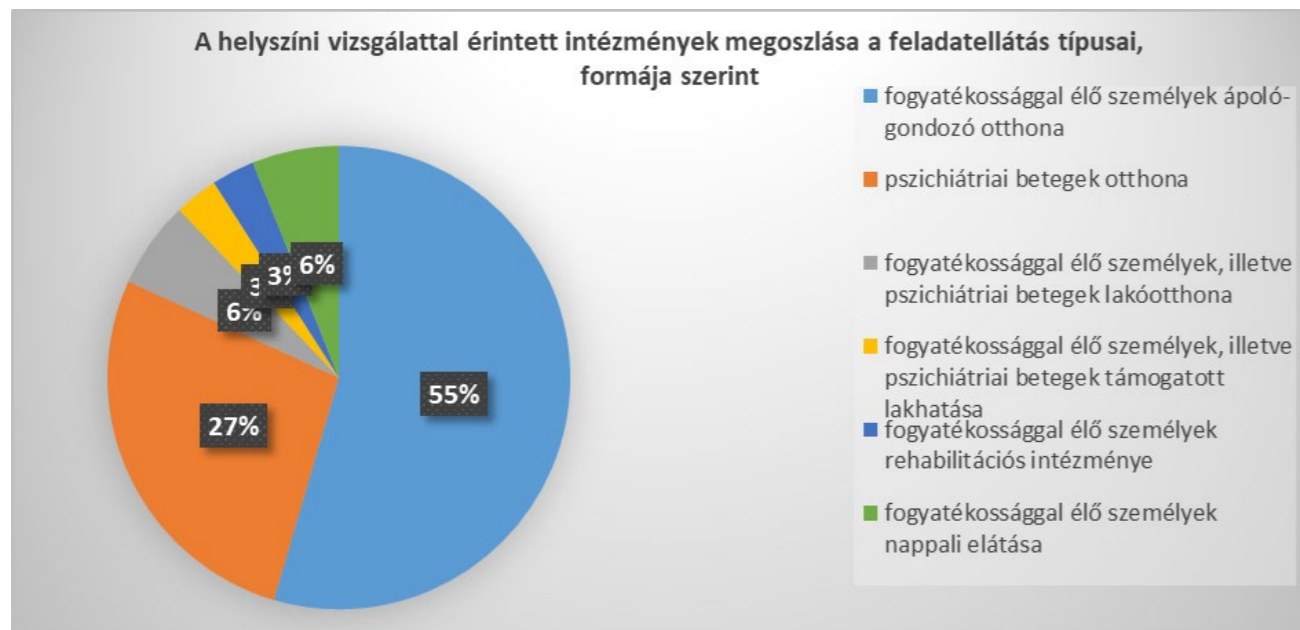
biztosja Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus feladatainak teljesítése körében, hivatalból átfogó vizsgálatot indított a fogyatékossgal élő személyek, illetve pszichiátriai betegek ápoló-gondozó otthonainak, lakóotthonainak, rehabilitációs intézményeinek, nappali ellátást nyújtó intézményeinek működési feltételei és az ellátottak alapvető jogai érvényesülése tárgyában.

Az ombudsmani vizsgálat indokoltságát a vizsgálni tervezett intézmények magas ellátotti létszáma önmagában is megalapozza, ugyanis a CRPD kifejezetten az önálló élet és autonómia alapelveit védi, amivel a nagy létszámú otthonok működése eleve összeegyeztethetetlen. A nagy létszámú bentlakásos intézményeknek a szociális intézményi férőhelyek kiváltása teljes megvalósulásáig is biztosítaniuk kell a fogyatékossgal élő személyek vonatkozásában a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való jog, az egyenlő bánásmód követelménye, a CRPD-ben rögzített követelmények érvényesülését.

Az átfogó vizsgálat keretében 2023-ban összesen **26 intézmény helyszíni vizsgálatára került sor**, amely során az alapvető jogok biztosának közel **3000 ellátott életkörülményeire nyílt közvetlen rálátása**. A vizsgálatok helyszíni ellenőrzés keretében valósultak meg. A helyszínek kiválasztása során az ombudsman különös figyelemmel volt arra, hogy eltérő földrajzi elhelyezkedésű, különböző típusú ellátást nyújtó; fogyatékossgal élő, illetve pszichiátriai beteg ellátottakról gondoskodó; valamint különböző fenntartó (állami-önkormányzati, egyházi, civil szervezeti) által működtetett intézmények a vizsgálat látókörébe kerüljenek.

A **látogatások során** a Fogyatékossgügyi Főigazgatóság munkatársai az intézményvezetőt, valamint az előzetesen bejelentett vizsgálatok során az intézmény fenntartójának képviselőjét meghallgatták az ellátás körülményeiről, az intézmény

működésének feltételeiről. A kérdések kitértek többek között az ellátotti körre, az intézmény jogszabályi előírások szerinti tárgyi, illetve személyi feltételeinek biztosítására, a mentálhigiénés ellátásra, az egészségügyi ellátás biztosítására, a korlátozó intézkedések gyakorlatára, a tanköteles korú ellátottak fejlesztő nevelés-oktatására, az ellátottak érdekérvényesítési lehetőségeire, az intézményi dokumentumok meglétére, a kitagolás folyamatára. A Fogyatékossgügyi Főigazgatóság munkatársai a helyszíni ellenőrzés alkalmával **megszemlélték** az intézmények ellátási-gondozási egységeit, valamint szűrőpróbaszerűen kiválasztott ellátottakkal, a szakdolgozókkal is elbeszélgettek, amely beszélgetések az ellátás és munkavégzés körülményeire, az intézmény működését érintő észrevételeikre, az ellátottak által fontosnak ítélt kérdésekre terjedt ki.

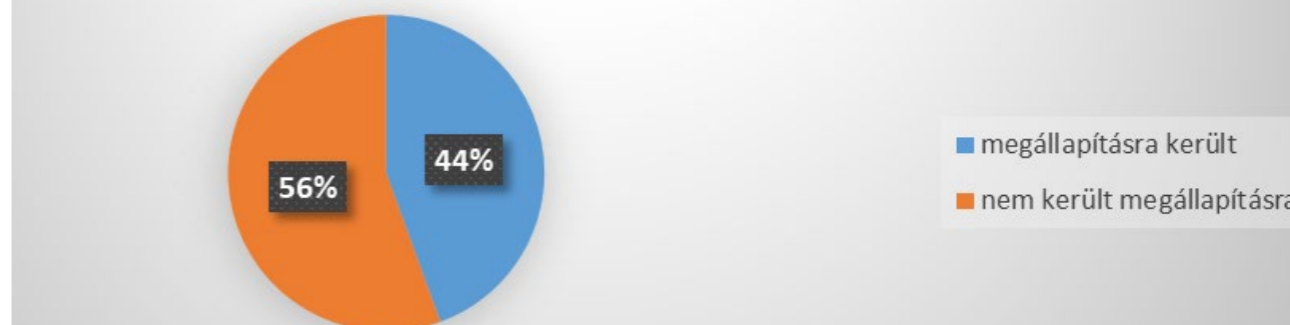
Az eddig lefolytatott intézményi vizsgálatok **általános tapasztalata** valamennyi meglátogatott intézmény vonatkozásában, hogy **a magas dolgozói fluktuáció és az arra alkalmas, elhivatott és szakképzett munkatársak hiánya miatt általános problémát jelent az intézményekben a szakmai létszámnorma biztosítása.** A látogatások során tapasztaltak alapján elmondható, hogy ugyan a szociális intézményi fér-

rőhelykiváltási program eredményeként folyamatos javulás figyelhető meg, továbbra is sok intézményben mutatkoznak hiányosságok a **tárgyi előírások** vonatkozásában. A meghallgatott intézményvezetők többsége arról számolt be, hogy az intézményi férőhelykiváltás folyamata az utóbbi időben lelassult. Az intézmények ugyan rendelkeznek a kitagolásra vonatkozó tervekkel, de az ehhez szükséges források nem mindig állnak rendelkezésre. **Pozitívumként** értékelhető azonban a vizsgált intézmények többségében az ellátottak részére széles körű szociális, mentálhigiénés és fejlesztőpedagógiai ellátást, fejlesztő foglalkoztatást igyekeznek biztosítani.

Az alapvető jogok biztosa által lefolytatott **helyszíni intézményi vizsgálatainak körében 2023-ban kiadott 9 jelentés közül 4 esetben került alapvető joggal összefüggő visszasság megállapításra.** Ezen esetekben az ombudsman részéről intézkedési javaslatok megfogalmazására került sor elsődlegesen az intézmény fenntartói és az intézmény vezetői felé, egy esetben pedig a Belügyminisztérium felé. Az intézkedési javaslatok jellemzően az intézményi működés személyi és tárgyi feltételeiben mutatkozó hiányosságok orvoslására, az intézménykiváltási folyamat felgyorsítására, illetve dokumentációs hiányosságok pótlására irányultak.

Fogyatékossgal élő személyek és pszichiátriai betegek bentlakásos és nappali ellátást nyújtó intézményei vizsgálatainak eredménye szerint alapvető joggal összefüggő visszasság

A fogyatékossgal élő személyeket, illetve pszichiátriai betegeket ellátó intézmények helyszíni vizsgálata tárgyában **2023-ban összesen 9 jelentés kiadására került sor.**

A Hóvirág Terápiás Ház, Debrecen intézmény helyszíni vizsgálata

AJB-2772/2023. A Fogyatékossgügyi Független Mechanizmusként eljáró alapvető jogok biztosa munkatársai **2023. június 27-én tettek helyszíni látogatást** a Báborka Integrált Szociális Intézmény Hajdú-Bihar Vármegye, Hóvirág Terápiás Ház intézményben. A vizsgálat időpontjában az intézmény 203 fő ellátott személyről gondoskodik, akik közül a fogyatékossgal élő személyek ápoló-gondozó otthonában 39 fő, a pszichiátriai betegek ápoló-gondozó otthonában pedig 164 fő került elhelyezésére. A várakozók száma a fogyatékossgal élő személyek ápoló-gondozó otthona tekintetében 12 fő, ebből 7 fő soron kívüli kérelmező, a pszichiátriai betegek ápoló-gondozó otthona esetében 21 fő várakozik, amelyből 10 fő a soron kívüli kérelmező.

Az intézmény férőhelykiváltási program megvalósítását tervezi, azonban forráshiány miatt a kivitelezés még nem valósult meg. Az intézmény valamennyi szolgáltatás tekintetében 2023. december 31-ig ideiglenes hatályú működési engedéllyel rendelkezik. Az ideiglenes hatályú bejegyzés oka az, hogy az intézményben nem biztosítottak a jogszabályban előírt tárgyi feltételek. Az alapvető jogok biztosa jelentésében több körülmény tekintetében állapított meg alapvető joggal összefüggő visszasságot. A Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus keretében folytatott vizsgálat feltárta, hogy az alapvető jogok

biztosának korábbi, 2019-es látogatása során tapasztaltakhoz képest az intézmény ápolási egységeinek felújítása az elmúlt években nagyrészt teljesült, azonban az 5-ös ápolási egységben a tisztasági festésen kívül nem történt egyéb felújítás. Az 5-ös számú épületrész teljes körű felújításra szorul, bútorai kopottak, a linóleum, a lambéria burkolat, a nyílászárók, a vízcsatlakozók és a szerelvények elhasználódtak. Az akadálymentes zuhanyzók és illemhelyek kialakítása, felújítása sürgető feladat. A fürdőszobák jelen állapotukban a sérült burkolatok miatt balesetveszélyesek.

A jelentés megállapította, hogy az 5-ös számú ápolási egység évek óta húzódó felújításának elmaradása az intézmény biztonságos és akadálymentes használatát nem teszi lehetővé, így a jogállamiság elvéből levezethető jogbiztonság követelményével, az érintett fogyatékossgal élő személyek vonatkozásában pedig a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével, a fogyatékossgal élő személyek védelmének állami kötelezettségével összefüggésben visszasságot okoz, továbbá nem felel meg a CRPD-ből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek sem.

Az alapvető jogok biztosa felkérte a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság főigazgatóját, valamint a Báborka Integrált Szociális Intézmény intézményvezetőjét, hogy gondoskodjanak a szükséges felújítások elvégzéséről, valamint arról, hogy az intézmény tárgyi feltételei megfeleljenek a jogszabályi követelményeknek. Kérte, hogy fordítsanak kiemelt figyelmet arra, hogy az intézményi férőhelykiváltás megvalósulásáig az ellátást, a vizsgálattal érintett intézményben élő személyek alapjogainak a jelentésben rögzített sérelme nélkül biztosítsák.

A Berettyóújfalui Értelmi Fogyatékosok és Pszichiátriai Betegek Otthona intézmény helyszíni vizsgálata

AJB-2773/2023. A Fogyatékosügyi Független Mechanizmusként eljáró alapvető jogok biztosának munkatársai 2023. július 6-án tettek helyszíni látogatást a Berettyóújfalui Értelmi Fogyatékosok és Pszichiátriai Betegek Otthona intézményben. A vizsgálat időpontjában az intézmény a fogyatékosokkal élő személyek ápoló-gondozó otthonának értelmi fogyatékosokkal élő személyek részlegében 6 fő férfi; az értelmi fogyatékosokkal élő személyek otthonában 12 fő férfi; a pszichiátriai betegek ápoló-gondozó otthonában 30 fő férfi ellátásáról gondoskodott. Az intézmény teljes férőhely-kihasználtság mellett működik. Az intézményi várolistán jelenleg 7 fő fogyatékosokkal élő személy és 3 fő pszichiátriai beteg szerepel, az elhelyezésükre a válaszok szerint akár éveket is várni kell. Mind a székhely, mind pedig a telephely intézményrészleg határozatlan időre érvényes szolgáltatói nyilvántartási bejegyzéssel rendelkezik.

A tájékoztatás, a rendelkezésre bocsátott iratok és a helyszíni ellenőrzés során tapasztaltak szerint az otthon a felnőtt korú, fogyatékosokkal élő személyek és pszichiátriai betegek számára megfelelő színvonalon, a jogszabályi előírásoknak megfelelően biztosítja az ápolást, gondozást, a mentálhigiénés ellátást, a felügyeletet és a szocioterápiás foglalkozásokat. Ezen túl az otthon biztosítja a családi és társadalmi kapcsolatok fenntartásának feltételeit, a változatos élmények megélésének lehetőségét. Az intézmény tárgyi feltételei megfelelnek a bentlakásos intézményekre vonatkozó jogszabályi előírásoknak, az intézmény a vizsgálat időpontjában megfelelt a jogszabályban meghatározott szakmai létszámnak és a képzési előírásoknak, a megüresedett szakmai álláshelyek betöltése azonban állandó problémát jelent az intézményben.

A vizsgálat megállapította, hogy a korlátozó intézkedések szabályzata a hatályos jogszabályi rendelkezésekkel összevetve az alábbi pontokban aggályos: a dokumentumokban az intézmény a veszélyeztető és közvetlen veszélyeztető magatartás definiálásakor a korábbi törvényi fogalomhasználattal él. A fogalmakat az egészségügyről szóló törvény hatályos előírásainak a figyelembevételével pontosítani szükséges. A szociális törvény alapján az intézmény orvosa a korlátozó intézkedés alkalmazásáról tájékoztatja az intézmény vezetőjét. Az intézményvezető feladata az intézkedéshez szükséges feltételek, szükség esetén a többi ellátott védelmének biztosítása. A korlátozásról az intézményvezető haladéktalanul köteles tájékoztatni a törvényes képviselőt és az ellátottjogi képviselőt. A szociális törvénnyel nincs összhangban az intézmény szabályzatának azon pontja, amely szerint az intézményvezető, a vezető ápoló 48 órán belül köteles tájékoztatni az ellátottjogi képviselőt a korlátozó intézkedés, eljárás elrendeléséről, majd annak megszüntetéséről.

Az ellátottjogi képviselőt és a törvényes képviselőt ugyanis haladéktalanul tájékoztatni kell. A korlátozó intézkedés konkrét maximális időtartamát a jogszabály értelmében valamennyi korlátozó intézkedési forma, így a kémiai, biológiai korlátozás (gyógyszer belegegyezés nélkül történő alkalmazása) esetére is rögzíteni kell.

Az alapvető jogok biztosa felkérte az intézmény vezetőjét, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket a korlátozó intézkedések elrendelésére vonatkozó szabályzattal kapcsolatban feltárt hiányosságok, illetve pontatlanságok mielőbbi orvosolása iránt.

A Magdaléneum Fogyatékosok Református Ápoló és Gondozó Otthona intézmény helyszíni vizsgálata

AJB-2774/2023. A Fogyatékosügyi Független Mechanizmusként eljáró alapvető jogok biztosának munkatársai 2023. július 13-án tettek helyszíni látogatást a Magdaléneum Fogyatékosok Református Ápoló, Gondozó Otthona intézményben. A Református Szeretetszolgálat által fenntartott intézmény a vizsgálat időpontjában 100 fő női ellátott gondozását, ápolását, fejlesztését végezte, akik közül 16 fő 8-8 személyes két lakóotthonban él a székhely szomszédságában. Az intézményben a fogyatékoság minden típusa fellelhető, számos esetben halmozottan, mozgásukban akadályozottak, vakok és csökkentlátók, középsúlyos, súlyos értelmi akadályozottsággal élők, Down-szindrómások és autisták. Mind a székhely, mind pedig a lakóotthonok határozatlan időre érvényes szolgáltatói nyilvántartási bejegyzéssel rendelkeznek.

Az intézményi férőhelykiváltás rövid távú tervei között szerepel egy telek megvásárlása a városban, ahol az intézmény két új akadálymentesített lakóotthont szeretne megvalósítani. A beruházás lehetőséget biztosítana 12-12 fő ellátott számára az önállóbb életvitel kialakítására és a szélesebb körű társadalmi integrációra. A 24 ellátott lakóotthonba történő költözése lehetőséget nyújtana az intézményben tapasztalható zsúfoltság csökkentésére.

A helyszínen tett látogatás tapasztalatai és a rendelkezésre bocsátott dokumentumok vizsgálata alapján a jelentés rögzíti: az intézményben szakmailag jól felkészült szakemberekből álló team dolgozik, akik egységes segítői szemlélettel, a fogyatékosokkal élő személyeket megillető alapvető jogok érvényesülésére figyelemmel végzik munkájukat. A szakmai létszám és a képzési előírások megfelelnek a jogszabályban meghatározott követelményeknek, azonban az intézményvezető beszámolója alapján egyre nehezebb olyan szakképzett munkatársat találni, aki elkötelezett, és hivatásának tekinti a sérült személyek ellátását.

Jelen vizsgálat feltárta továbbá, hogy a székhelyintézmény egyes lakószobáiban az elhelyezett ellátottak száma 6 fő,

a további lakószobákban elhelyezettek száma 5 fő. Az irányadó szabályozás szerint azonban a bentlakásos intézményi lakószobában legfeljebb négy személy helyezhető el. Négynél több személyt egy lakószobában csak kivételesen indokolt esetben, valamint soron kívüli elhelyezésre vonatkozó igény esetén lehet elhelyezni.

Az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy az intézmény fogyatékos személyek otthona szolgáltatása vonatkozásában a lakószobák túlszűfolttsága nem felel meg az SzCsM rendeletben foglalt előírásoknak, az érintett fogyatékosokkal élő személyek vonatkozásában a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével, a fogyatékosokkal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével összefüggésben visszasságot okoz, továbbá nem felel meg a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek, megsértve az érintett személyeknek a CRPD 28. cikkében rögzített megfelelő életszínvonalhoz és szociális védelemhez való jogát.

Az alapvető jogok biztosa felkérte a fenntartó Református Szeretetszolgálat főigazgatóját és a Magdaléneum Fogyatékosok Református Ápoló, Gondozó Otthona intézményvezetőjét, hogy gondoskodjanak arról, hogy az intézményben tapasztalható *zsúfoltság csökkenjen, és a tárgyi feltételek megfeleljenek a jogszabályi követelményeknek.* Az ombudsman kezdeményezte továbbá azt is, hogy a főigazgató és az intézményvezető fordítson kiemelt figyelmet arra, hogy az intézményi férőhelykiváltás megvalósulásáig az ellátást a vizsgálattal érintett intézményben élő személyek alapjogainak a jelentésben is rögzített sérelme nélkül biztosítsák.

Az Élim Evangélikus Szeretotthon Fogyatékos Személyek Otthona intézmény helyszíni vizsgálata

AJB-2775/2023. A Fogyatékosügyi Független Mechanizmusként eljáró alapvető jogok biztosának munkatársai 2023. július 13-án tettek helyszíni látogatást a nyíregyházi Élim Evangélikus Szeretotthon Fogyatékos Személyek Otthona intézményben. A Szeretotthon 2018-tól integrált intézményként működik – egyrészt ápoló-gondozó otthonként 50 fő középsúlyos- súlyos értelmi fogyatékos és halmozottan sérült személy számára biztosít bentlakásos ellátást. Ugyanezen telephelyen 30 férőhellyel fogyatékosokkal élő személyek nappali ellátása is működik. Három telephelyen működik továbbá támogatott lakhatás, ahol 8-12-12 fő számára nyújtanak az önálló életvitelt segítő szolgáltatást. A támogatott lakhatásokban enyhe és középsúlyos értelmi fogyatékosokkal élő személyeket fogadnak, valamint az egyik támogatott lakhatást mozgássérült, másik két támogatott lakhatást autizmus diagnózissal rendelkező személyek is igénybe vehetik. Mind a székhely, mind a nappali ellátás, mind pedig a lakóotthonok határozatlan időre érvényes szolgáltatói nyilvántartási bejegyzéssel rendelkeznek.

A székhelyintézmény a támogatott lakhatás tekintetében további telephelyek kialakításában gondolkozik. Nyíregyháza környező településeinek családi házak megvásárlásával 2-3 támogatott lakhatás létrehozása van a székhelyintézmény tervében, annak ellenére, hogy a férőhelykiváltási programmal csupán az 50 főnél nagyobb bentlakásos intézményeknek kell rendelkeznie. Az újonnan létrehozandó TL házak kapcsán azonban megjegyzendő, hogy a székhelyintézmény létszámában csökkenést egyáltalán nem jelentene, figyelemmel a fogyatékos ellátásban tapasztalható várólistákra. Az intézmény vezetője szerint ezzel legfeljebb enyhíthető valamelyest a komoly problémát jelentő hosszú várakozási idő.

A székhelyintézmény vonatkozásában az utóbbi időben számos olyan példaértékű, innovatív kezdeményezés valósult meg, amely a lakók életminőségének javítását, élmények megtapasztalását, képességeik fejlesztését teszi lehetővé. A székhelyintézmény kiemelt figyelmet fordít más intézményekkel, gyülekezettekkel való kapcsolattartásra és a közösségi fejlesztésre, az integráció minél szélesebb körű megvalósítására. Ennek szervezett keretei 2015-től, Kapunyitás projekt néven ismertek. A mentálhigiénés csoportnak köszönhetően számos fejlesztési célú, szabadidős, illetve élményprogram elérhető a lakók számára. Ritkaságnak számít a bentlakásos intézményekben az interaktív tábla, egyedülálló kezdeményezés továbbá a 2021-ben megvalósult „Oázis interpicí” elnevezésű vasúti élményterápia.

A vizsgálat feltárta, hogy a székhelyintézmény működési alapelvei, az intézmény maximális befogadó mérete, személyi és tárgyi feltételei a bentlakásos intézmények adta lehetőségek

hez képest kiemelt színvonalon biztosítja az ellátottak számára a méltó életkörülményeket. A székhelyintézmény a rendelkezésre bocsátott dokumentáció, illetve a helyszíni vizsgálat során az intézmény megtekintésekor tapasztaltak alapján, a bentlakásos intézményekkel szemben támasztott alapvető jogszabályi előírásoknak megfelelően működik. A személyi feltételek jelenleg a jogszabályi előírásoknak megfelelően biztosítottak, azonban az intézményvezető tájékoztatása szerint egyre nehezebb megfelelő, elhivatott szakembereket találni.

Az ombudsman a székhelyintézmény működésével kapcsolatban alapvető joggal összefüggő visszássággal kapcsolatos megállapítást és ombudsmani intézkedést nem tett.

A Fogd a Kezem Alapítvány Terápia- és Munkaotthon intézmény helyszíni vizsgálata

AJB-2776/2023. A Fogyatékosügyi Független Mechanizmusként eljáró alapvető jogok biztosának munkatársai 2023. július 26-án tettek helyszíni látogatást a pécsi Fogd a Kezem Alapítvány Terápia- és Munkaotthon intézményben. Az intézmény a családban élő, fogyatékosággal élő személyek számára nappali ellátást és fejlesztő foglalkoztatást biztosít. Az intézmény fenntartója a Fogd a Kezem Alapítvány, ellátási területe Baranya Vármegye, jellemzően Pécsről és a környező településekről fogadnak fogyatékosággal élő személyeket. Az ellátotti kör 16. életévét betöltött, illetve a tankötelezettség alól véglegesen felmentett, értelmi fogyatékosággal élő személyek, akik családban, saját otthonukban élnek. Az intézményben engedélyezett nappali ellátotti létszám 40 fő. A fejlesztő foglalkoztatásban engedélyezett létszám 50 fő. Az intézmény határozatlan időre érvényes szolgáltatói nyilvántartási bejegyzéssel rendelkezik.

Az intézmény küldetése a partneri viszony kialakítása a fogyatékosággal élő személyekkel és családtagjaikkal, az esélyegyenlőség elősegítése, a sérült személyek önérvényesítő képességének erősítése, az önálló életvitelhez való hozzásegítés, továbbá az életminőség javítása a foglalkoztatással, a művészeti fejlesztéssel, a rekreációs lehetőségek biztosításával, csoportos és egyéni mozgásfejlesztéssel és életvezetési tanácsadással. Az intézményben a személyi feltételek jelenleg a jogszabályi előírásoknak megfelelően biztosítottak, azonban az intézményvezető tájékoztatása szerint a nappali ellátásban is tapasztalható a szakemberhiány, és rengeteg energiát fektetnek abba, hogy megfelelő szakembereket foglalkoztassanak.

A jelentés megállapította, hogy az ingergazdag infrastruktúrális környezet és családias légkör hozzájárul a fogyatékosággal élő személyek méltó életkörülményeinek biztosításához. Emellett kiemelendő az intézmény vezetőségének és valamennyi munkatársának szakmai elhivatottsága, amely az emberi jogi szemlélet alapján teljes mértékben tiszteletben tartja az intézményben ellátott, fogyatékosággal élő személyek egyéni autonómiáját, támogatja az önrendelkezésük kiteljesedését, fejlődését. A közösségi

életbe való befogadással, a társadalmi szemléletformálással kapcsolatban tett kezdeményezéseik meghatározó mértékben hozzájárulnak az érintett személyek életminőségének javulásához, az alapvető jogaik és a CRPD-ben rögzítettek minél szélesebb körben való érvényesüléséhez.

A Fogyatékosügyi Független Mechanizmus keretében folytatott vizsgálat feltárta, hogy az intézmény működési alapelvei, az infrastrukturális adottságai, személyi és tárgyi feltételei kiemelt színvonalon biztosítanak az ellátott fogyatékosággal élő személyek emberi méltóságát, személyes autonómiáját tiszteletben tartó szolgáltatást. *Mindezekre tekintettel az alapvető jogok biztosa az intézmény működésével kapcsolatban alapvető joggal összefüggő visszásságot nem állapított meg, és így intézkedést sem fogalmazott meg.*

A Mohács-Kölked Református Társegyházközség Pándy Kálmán Otthona intézmény helyszíni vizsgálata

AJB-2778/2023. A Fogyatékosügyi Független Mechanizmusként eljáró alapvető jogok biztosának munkatársai 2023. július 25-én tettek helyszíni látogatást a mohácsi Mohács-Kölked Református Társegyházközség Pándy Kálmán Otthona intézményben. Az intézmény ápoló- és gondozórészlegében 83 fő pszichiátriai betegnek és 50 fő értelmileg és halmozottan akadályozott személynek biztosítanak teljes körű ellátást, országos ellátási területtel. Az intézmény emellett 28 fogyatékosággal élő személynek, 28 pszichiátriai betegnek biztosít támogatott lakhatás szolgáltatást Baranya megye területére korlátozódva, 30 fő fogyatékosággal élő személy számára pedig nappali ellátást. A rendelkezésre álló dokumentumok alapján az intézmény határozatlan időre érvényes szolgáltatói nyilvántartási bejegyzéssel rendelkezik.

Az intézmény vonatkozásában a vizsgálat során megállapítást nyert, hogy a tárgyi és infrastrukturális feltételei, a bentlakásos intézmények többsége által biztosított lehetőségekhez képest magasabb színvonalon segítik, és támogatják a fogyatékosággal élő személyek és pszichiátriai betegek önálló életvitelének és méltó életkörülményeinek megvalósulását. Az intézményben megvalósuló fejlesztő foglalkoztatás példaértékűnek tekinthető. Az intézmény a felnőtt korú, fogyatékosággal élő személyek és pszichiátriai betegek számára megfelelő színvonalon biztosítja az ápoláson, gondozáson, felügyeleten és szocioterápiás foglalkozásokon túl a családi és társadalmi kapcsolatok fenntartásának feltételeit, a változatos élmények megélésének lehetőségét, a szabad vallásgyakorlást, amelyek során figyelemmel vannak a fogyatékosággal élő személyeket megillető alapvető jogok érvényesülésére.

A vizsgálat során nem merült fel az intézmény működése és feladatellátása kapcsán alapvető joggal összefüggő visszásság gyanúja, így az ombudsman intézkedést sem tett.

A Fogyatékkal Élőket és Hajléktalanokat Ellátó Közhasznú Nonprofit Kft. intézmény helyszíni vizsgálata

AJB-2786/2023. A Fogyatékosügyi Független Mechanizmusként eljáró alapvető jogok biztosának munkatársai 2023. július 25-én tettek helyszíni látogatást a szombathelyi Fogyatékkal Élőket és Hajléktalanokat Ellátó Közhasznú Nonprofit Kft. intézményben. Az intézmény által működtetett Fogyatékos Emberek Nappali Szolgálat szociális alapszolgáltatás keretében a Szombathelyen és Szombathely járás településein állandó lakcímmel rendelkező vagy életvitelszerűen ott tartózkodó, fogyatékosággal élő személyek nappali intézményi ellátását biztosítja. A működési engedély szerinti férőhelyek száma 65 fő. A vizsgálat időpontjában 60 fő nappali ellátásáról gondoskodott az intézmény. A fejlesztő foglalkoztatásban résztvevők a nappali ellátás ellátottjai közül kerülnek ki. A vizsgálat időpontjában 21 fő ellátott vett részt foglalkoztatásban. Az intézmény határozatlan időre érvényes szolgáltatói nyilvántartási bejegyzéssel rendelkezik. Az intézmény a rendelkezésre bocsátott dokumentumok, valamint a helyszíni vizsgálat során tapasztaltak alapján a nappali ellátást biztosító intézményekkel szemben támasztott alapvető jogszabályi előírásoknak megfelelően működik.

Az intézmény Nappali Szolgálatában a személyi feltételek a jogszabályi előírásoknak megfelelően biztosítottak, a dolgozók rendelkeznek az abban előírt szakmai képesítésekkel. Az intézmény működése során kiemelt figyelmet fordít a munkavállalók jóllétére, a magánélet, illetve a munka összehangolásának támogatására. Az elmúlt időszak családbarát intézkedéseinek köszönhetően az intézmény elnyerte a Családbarát Munkahely címet.

Az intézmény elkötelezett továbbá az Európai Unió nemi esélyegyenlőségi stratégiájának szervezeten belüli megvalósítására, ezért döntött a Nemek Közötti Esélyegyenlőségi Terv elkészítéséről. A terv célkitűzése, hogy megfogalmazza a legfontosabb esélyegyenlőségi stratégiákat, és ezáltal olyan intézkedéseket, amelyek lehetővé teszik a nemek közötti egyenlőség teljes körű megvalósítását az intézményben. Az intézmény érzékenyítő programjaival jelen van az oktatási intézményekben, kiemelt figyelmet fordít a társintézményekkel való kapcsolattartásra, a közösségi fejlesztésre és az integráció minél szélesebb körű megvalósítására. Az intézmény jövőbeli tervei között szerepel a szolgáltatási rendszerének bővítése a támogatott lakhatás szolgáltatás bevezetésével. A FOF2022-es projekt keretében megvalósuló, támogatott lakhatásra felkészítő program a Vas Vármegye területén élő, értelmi fogyatékosággal élő emberek és családjaik számára tervez segítséget nyújtani.

Az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy az intézmény a fogyatékosággal élő személyek önálló életvitelének támogatását magas szinten figyelembe véve működik. Az ellátottak nappali ellátása, foglalkoztatása és egyéni képességeik fejlesztése

egyaránt biztosított, amelynek során – a hazai és nemzetközi előírások szerinti működés biztosítása mellett – figyelemmel vannak a fogyatékosággal élő személyeket megillető alapvető jogok érvényesülésére. *Mindezekre tekintettel az ombudsman az intézmény működése vonatkozásában alapvető joggal összefüggő visszásságot nem állapított meg, így intézkedés megtételére sem került sor.*

A Rózsakert Integrált Szociális Intézmény Vas Vármegye intézmény helyszíni vizsgálata

AJB-2787/2023. A Fogyatékosügyi Független Mechanizmusként eljáró alapvető jogok biztosának munkatársai 2023. szeptember 7-én tettek helyszíni látogatást a sajtoskálai Rózsakert Integrált Szociális Intézmény Vas Vármegye intézményben. Az intézményben a vizsgálat időpontjában a Vas Vármegyei Kormányhivatal által elrendelt létszámfelvételi zárlat volt érvényben mindaddig, amíg a jogszabályban előírt követelmények, személyi és tárgyi feltételek nem teljesülnek. A zárlat jelentős nehézséget okoz a vármegyei illetékességű pszichiátriai betegek otthonaiban várakozók elhelyezésében, mivel az igényekhez képest egyébként is csekély a vármegyében a pszichiátriai otthoni férőhelyek száma. A székhelyintézmény engedélyezett ellátotti létszáma 140 fő, de a létszámfelvételi zárlat következtében a vizsgálat időpontjában betöltött létszám 78 fő volt. Az intézményhez tartozó, rehabilitációs célú Harangvirág Lakóotthon 12 fő pszichiátriai beteg személy elhelyezésére alkalmas, a vizsgálat időpontjában azonban csak 9 lakója volt.

A vizsgálat feltárta, hogy a rendelkezésre álló szakmai létszám a lecsökkent ellátotti létszám ellenére sem felel meg a jogszabályi előírásoknak. Az üres álláshelyek a folyamatos álláshirdetések ellenére sem betölthetőek. Ennek oka – a kapott tájékoztatások szerint – a nem versenyképes bérezés, a határ közelsége, valamint a kórházak „munkaerő-elszívó” hatása. A szabadságok ütemterv szerinti kiadása nem elvárható, az intézmény dolgozói túlerheltek. Jelentős a rendkívüli munkavégzés elrendelése és a kereten felüli munkavégzés is.

A létszámfelvételi zárlat következtében a lakólétszám lecsökkent, csökkent a nagy létszámú szobák száma, illetve az egy ellátottra jutó lakóterület nagysága is növekedett, így az ellátottanként 6 m² lakóterület, a zuhanyzók és nemenkénti illemhelyek száma megfelel a jogszabályi előírásoknak, az ellátottak 3, illetve 4 ágyas szobákban történő elhelyezése, valamint a gondozási egységenként legalább 20 m² alapterületű közösségi együttlétre szolgáló helyiség jelenleg biztosított. Kiderült azonban, hogy a sajtoskálai székhelyintézményben és a Harangvirág Lakóotthonban az akadálymentes közlekedés nem biztosított, az ellátottak részére lift nem áll rendelkezésre az épületekben. A zuhanyzók és a mellékhelyiségek csak részben akadálymentesek. A Vas Vármegyei Kormányhivatal

a hiányos személyi feltételek mellett pedig a tárgyi feltételek hiányára is hivatkozott a felvételi zárlat elrendelésekor.

Az alapvető jogok biztosa így megállapította, hogy az intézményben tapasztalható fennálló nagyarányú dolgozói létszámban hiány, a hiányos elhelyezési körülmények – akadálymentesség és a tárgyi feltételek hiánya – az érintett pszichiátriai beteg személyek vonatkozásában a jogállamiság elvéből levezethető jogbiztonság követelményével, az érintett fogyatékossgal élő személyek vonatkozásában a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével, a fogyatékossgal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével összefüggésben visszasságot okoz, nem felel meg a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek sem.

Az alapvető jogok biztosa felkérte a belügyminisztert, hogy szakértők bevonásával tekintse át a szociális szféra szakember-ellátottságának helyzetét, és gondoskodjon olyan stratégia, illetve célzott intézkedések kidolgozásáról, amelyek mentén a szociális ellátás megfelelő szakmai színvonalú és az ellátott személyek alapvető jogait érvényre juttató működtetése biztosítható, a munkaerőhiány orvosolható. Az ombudsman felkérte továbbá a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Vas Vármegyei Kirendeltsége és a Rózsakert Integrált Szociális Intézmény vezetőjét, hogy intézkedjenek a személyi és tárgyi feltételek megfelelő biztosítása érdekében, gondoskodjanak az épület állagmegóvásáról, felújításáról, az akadálymentes környezet biztosításáról, hogy az intézmény lakói méltó körülmények között élhessenek alapvető jogaik érvényesülése mellett. Végül kezdeményezte a Vas Vármegyei Kormányhivatal vezetőjénél, hogy kísérelje figyelemmel és segítse az intézmény jogszabályoknak megfelelő működését annak érdekében, hogy az intézményben élő ellátottak alapjogai maradéktalanul érvényesüljenek.

Gondoskodás Alapítvány Add a kezed Lakóotthona intézmény helyszíni vizsgálata

AJB-2795/2023. A Fogyatékossgügyi Független Mechanizmusként eljáró alapvető jogok biztosának munkatársai 2023. október 10-én tettek helyszíni látogatást a mezőkövesdi Gondoskodás Alapítvány Add a kezed Lakóotthona intézményben. A lakóotthon 14 ellátottja között értelmileg akadályozott (enyhe, középsúlyosan és súlyosan értelmi fogyatékossgal élő személyek), halmozottan sérült (középsúlyos és súlyos értelmi fogyatékossgal mellett másodlagos sérülésként hallássérülés, látássérülés vagy egyéb fogyatékossgal társul) személyeket tartanak nyilván. A lakóotthon mellett azonos telephelyen a fenntartó Gondoskodás Alapítvány nappali ellátást is biztosít fogyatékossgal élő személyek számára, három gondozási csoportban, összesen 24 fő részére. Az intézmény határozatlan időre érvényes szolgáltatói nyilvántartási bejegyzéssel rendelkezik.

Az Add a Kezed Lakóotthon vonatkozásában a Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus keretében folytatott vizsgálat feltárta, hogy a lakóotthon működési alapelvei, az intézmény maximális befogadó mérete, személyi és tárgyi feltételeivel kiemelt színvonalon biztosítja az ellátottak méltó életkörülményeit, a képességeik fejlesztését, a megfelelő egészségügyi ellátását. A lakóotthon vezetője előadta, hogy az intézményben nem okoz problémát a máshol jellemző szakemberhiány. A helyszíni vizsgálat idején megfelelő számú és végzettségű, szakmailag elhivatott szakember dolgozott segítőként az intézményben. Kiemelést érdemel azonban az intézményvezető törekvése a dolgozók szakmai és anyagi megbecsülésére. A vizsgálat során a lakóotthon működésével kapcsolatban alapvető joggal összefüggő visszasság nem merült fel, ezért az alapvető jogok biztosa a jelentésben ombudsmani intézkedést nem tett.

A jelentésben a lakóotthon működése kapcsán alapvető joggal összefüggő visszassággal kapcsolatos megállapításra és ombudsmani intézkedés megtételére nem került sor.

5.3.5. A FOGYATÉKOSSGÜGYI FÜGGETLEN MECHANIZMUS HAZAI ÉS NEMZETKÖZI KAPCSOLATAI

Az alapvető jogok biztosa és a Fogyatékossgügyi Főigazgatóság munkatársai nemzeti és nemzetközi szervezetek részvételével tartott konferenciákon **elsődlegesen online formában** tudtak konzultálni a Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus feladatainak ellátásáról.

2023. július 28-án az alapvető jogok biztosa részvételével és kezdeményezésével kerekasztal-beszélgetésre került sor a Hivatal székhelyén a fogyatékossgal élő emberek országos érdekképviselői szervezetei és a fogyatékossgal élő emberekért tevékenykedő más szervezetek, továbbá a fogyatékossgtudomány és a történelmi egyházak képviselőinek részvételével. A kerekasztal-beszélgetés témáját az alapvető jogok biztosának a fogyatékossgügy területén fennálló jogosultságai, eszközei, hatásköri korlátjai a Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus feladatainak ellátása körében végzett tevékenysége, valamint a felállítandó fogyatékossgügyi tanácsadó testület képezték.

A Fogyatékossgügyi Főosztály munkatársa 2023. szeptember 6-án részt vett az ENSZ Nemzeti Emberi Jogi Intézményeinek Európai Hálózata (ENNHRI) CRPD Munkacsoport ülésén. Az ülésen elhangzott, hogy a lett ombudsmani hivatalnak a banki szolgáltatások egyenlő esélyű hozzáférhetősége vonatkozásában végzett vizsgálata számos olyan problémakört detektált, amely Magyarországon is aktuális kérdés. A CRPD-bizottság döntésében ajánlásokat címzett Magyarország számára a banki szolgáltatások minél teljesebb hozzáférhetősége érdekében. A Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus a kapcsolódó 2014-es ombudsmani jelentés óta bekövetkezett központi intézkedések vonatkozásában vizsgálatot indított. Az utóvizsgálat eredményeinek ismeretében megfontolandó a banki szolgáltatások teljes körű hozzáférhetősége vonatkozásában akár egy-egy jogsértést felvető témakör részletesebb aspektusú vizsgálata az érintett fogyatékossgal élő személyek érdekképviselői szervezetei, a pénzügyi szolgáltatók szakmai szervezetei, valamint a felelős szaktárcákkal való együttműködés keretében.

A Fogyatékossgügyi Főosztály munkatársa 2023. szeptember 20-án részt vett az ENSZ Nemzeti Emberi Jogi Intézményeinek Európai Hálózata (ENNHRI) CRPD Munkacsoport ülésén. Az ülésen elhangzott információ, hogy elérhető az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének (FRA) kézikönyve, amely a független monitoring nemzeti kereteinek kialakításához ad útmutatót. Célja, hogy támogassa az egyes országokat a CRPD nemzeti szintű végrehajtásának előrehaladását támogató mutatók kialakításában, javításában. A FRA útmutató valós adatokra és gyakorlati tapasztalatokra épül; a hazai Fogyatékossgügyi Független Mechanizmus működésének kialakításában és működtetésében érdemi segítséget jelenthet.

A Fogyatékossgügyi Főosztály két munkatársa vett részt 2023. október 25-én a Validity Alapítvány szervezésében *Az ENSZ Irányelvek az intézményi elhelyezés megszüntetéséről, beleértve a veszélyhelyzeteket is* című dokumentum magyar fordításának bemutatóján.

A Fogyatékossgügyi Főosztály két munkatársa 2023. november 23-án részt vett az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar 9. Fogyatékossgtudományi Konferenciáján.

A Fogyatékossgügyi Főosztály munkatársa 2023. december 4-én részt vett a Validity Alapítvány szervezésében Amita Dhanda előadásán, amelynek munkacíme *Housing persons with disabilities in inaccessible prison spaces is a crime against humanity and torture* volt.

5.3. AZ OMBUDSMAN OPCAT NEMZETI MEGELŐZŐ MECHANIZMUSKÉNT VÉGZETT TEVÉKENYSÉGE

A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének – Optional Protocol to the Convention Against Torture, OPCAT – kihirdetéséről szóló 2011. évi CXLI. törvény értelmében Magyarországon 2015. január 1-jétől Nemzeti Megelőző Mechanizmusként (NMM) személyesen, munkatársai közreműködésével az alapvető jogok biztosa jár el.

Az OPCAT NMM látogatásai

A koronavírus-járvány enyhülésével az NMM vizsgálatának fő célja a fogvatartottak, ellátottak napi elfoglaltságának, a személyes látogatófogadás újraindulásának és a járvánnyal szembeni további védekezés érdekében tett intézkedések monitorozása, a korábbi jelentések kapcsán ígért intézkedések ellenőrzése, illetve a nyári/téli fogvatartási körülmények megfigyelése volt. Az NMM vizsgálati helyszíneinek kiválasztásánál több esetben figyelemmel volt a Civil Konzultációs Testület jelzéseire, illetve a sajtóban megjelent hírekre, illetve az alapvető jogok biztosa általános hatáskörében kapott panaszokra, azok számára.

Az NMM 2023-ben összesen 26 fogvatartási helyszínt látogatott meg.

A látogatás ideje	A látogatás helye
2023. 01. 17.	Pálhalmai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet (Mélykút)
2023. 03. 01.	Somogy Megyei Rendőr-főkapitányság
2023. 03. 16.	MMSZ Gondviselés Háza Domb Otthon (Zalaapáti)
2023. 03. 21.	Hajdú-Bihar Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet
2023. 04. 12.	Veszprémi Rendőrkapitányság
	Veszprémi Rendőrkapitány Zirci Rendőrőrs
	Várpalotai Rendőrkapitányság
2023. 04. 18.	Sátoraljaújhely Erzsébet Kórház Pszichiátriai Osztályai
2023. 04. 18.	Bács-Kiskun Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet
2023. 05. 17.	Fővárosi Önkormányzat Kamaraderi Idősek Otthona
2023. 05. 22.	Csongrád-Csanád Megyei Gesztenyeliget Otthon Nagymágocsi Kastélyotthona
2023. 06. 14.	Tengerszem ISZI BAZ Vármegye Öregtorony Otthon (Boldogkőváralja)
2023. 09. 16.	Balassagyarmati Fegyház és BV
2023. 09. 26.	Siklósi Rendőrkapitányság II. objektuma
	Pécsi Rendőrkapitányság Központi Rendőrőrs
2023. 09. 27.	Pécsi Rendőrkapitányság Gyárvárosi Rendőrőrs
	Komlói Rendőrkapitányság
2023. 10. 05.	Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet
2023. 10. 05.	Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet
2023. 10. 12.	Heves Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet
2023. 10. 24.	Zala Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet
2023. 11. 16.	Hajdú-Bihar Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet
2023. 11. 23.	Szegedi Fegyház és Börtön I. objektum
2023. 11. 23.	Békés Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet
2023. 11. 28.	Sopronkőhidai Fegyház és Börtön
2023. 11. 28.	Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet

5.4.1. AZ OMBUDSMAN OPCAT NMM TEVÉKENYSÉGE KERETÉBEN KIADOTT JELENTÉSEK

Az NMM 2023-ben 19 jelentést adott ki. A látogatási helyszínek és a jelentések száma közötti eltérés részben abból adó-

dik, hogy több telephely helyszíni vizsgálatainak megállapításait egy-egy közös jelentés tartalmazza, részben abból, hogy a korábbi évekhez hasonlóan egyes látogatások esetében a tapasztalatok feldolgozása nem fejeződött be a látogatás évében.

Az NMM által 2023-ban publikált jelentéseket a következő táblázat tartalmazza.

	A jelentés tárgya	A jelentés kiadásának dátuma
1.	Jelentés a Reménysugár Habilitációs Intézetben tett látogatásról	2023. 04. 17.
2.	Jelentés a Tolna Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetéről	2023. 04. 19.
3.	Jelentés a Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon látogatásáról	2023. 05. 05.
4.	Jelentés a Bács-Kiskun Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetéről	2023. 05. 10.
5.	Jelentés a Szentendrei Rendőrkapitányságon tett látogatásával összefüggésben	2023. 05. 10.
6.	Jelentés a Heves Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetéről	2023. 05. 10.
7.	Jelentés a Váci Fegyház és Börtönről	2023. 05. 10.
8.	Jelentés a Közép-Dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézetéről (Baracscai Objektum)	2023. 05. 10.
9.	Jelentés az Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetéről	2023. 05. 10.
10.	Jelentés a Budapesti Javítóintézetéről	2023. 05. 12.
11.	Jelentés a Békéscsabai Rendőrkapitányság, a Békési Rendőrkapitányság, a Sarkadi Rendőrkapitányság és az Orosházi Rendőrkapitányság látogatásával összefüggésben	2023. 05. 12.
12.	Jelentés a Budapesti Fegyház és Börtön mint a közszállítás végrehajtásának központi helyszínének látogatásával összefüggésben	2023. 05. 12.
13.	Jelentés a Győri Rendőrkapitányság, a Mosonmagyaróvári Rendőrkapitányság, a Kapuvári Rendőrkapitányság és a Csornai Rendőrkapitányság látogatásával összefüggésben	2023. 05. 12.
14.	Jelentés a Fejér Vármegyei Integrált Szociális Intézmény Polgárdi-Tekerespuszta telephelyének látogatásáról	2023. 05. 12.
15.	Jelentés a Tiszaöldi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetéről	2023. 05. 18.
16.	Jelentés a Zala Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetéről	2023. 06. 05.
17.	Jelentés a Békés Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetéről	2023. 07. 11.
18.	Jelentés a Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet utóvizsgálatáról	2023. 07. 14.
19.	Jelentés a Hajdú-Bihar Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet utóvizsgálatáról	2023. 08. 30.

5.4.2. A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INTÉZETEK LÁTOGATÁSÁVAL ÖSSZEFÜGGÉSBEN KIADOTT JELENTÉSEK

Az NMM 2023-ban 12 jelentést készített büntetés-végrehajtási intézetek látogatásával összefüggésben, melyek közül a következő jelentések tartalmát ismertetjük.

A Tolna Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetéről készült jelentés főbb megállapításai

AJB-1152/2023. Az NMM 2021. október 13-án látogatott a Tolna Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetbe. A látogatás a koronavírus-járvány megelőzésével összefüggésben tett intézkedésekre fókuszált, és számba vette a fogvatartottak egészségügyi, pszichológiai ellátását és a kapcsolattartási lehetőségeket. A vizsgálat időpontjában a 100 fő befogadására alkalmas intézetben 97 fogvatartott volt elhelyezve, a telítettség 97%-os volt. A látogatás napján 45 külföldi fogvatartott tartózkodott az intézetben. 2019-ben számos felújítás ment végbe az intézetben, így többek között az intézeti konyha, közösségi helyiségek és zárkák újultak meg. A látogatáskor nem volt COVID-fertőzött az intézetben. A fogvatartottak közül az első oltást 116 fő, a második oltást 91 fő, a harmadik oltást összesen 17 fő kapta meg. A személyi állomány mintegy 79%-a be volt oltva. A koronavírus-járvány miatt a kórszállítás szünetelt, ehelyett célszállításokat hajtottak végre és előnyben részesítették a távmeghallgatást. A fogvatartottakat 1-12 férőhelyes zárkákban helyezték el. A fűtés és melegvíz-ellátás biztosított volt a zárkákban.

A női fogvatartottak azt panaszolták, hogy az intézet vezetősége nem engedélyezte a hajszárítást, amely kapcsán az NMM megállapította, hogy ez a testi és lelki egészséghez való joggal összefüggő visszasságot okozott. A külföldi fogvatartottak azt kifogásolták, hogy nem tudtak érdemben kommunikálni a személyi állomány tagjaival, ezért más fogvatartottak segítségét kérték a tolmácsoláshoz. Többen emiatt inkább nem is mondták el ezért a gondjait, nehogy a tolmácsoló fogvatartott tudomást szerezzen a problémáikról. Az NMM álláspontja szerint ezen feltárt körülmények a megalázó bánásmód tilalmába ütköztek. A női fogvatartottak arra panaszkodtak, hogy nem vehettek részt a munkáltatásban. Az NMM ezzel kapcsolatban a megkülönböztetés tilalmával összefüggő visszasságot állapított meg.

A fogvatartottak többsége a Skype-os kapcsolattartást vette igénybe, a másik legnépszerűbb kapcsolattartási forma a telefonhívás volt. A letéti pénzzel nem rendelkező fogvatartottak számára az intézet havonta 3x5 perc telefonálási lehetőséget biztosított. A látogatófogadások száma rendkívül alacsony volt.

A biztonsági osztályon tapasztalható munkaerőhiány miatt az egészségügyi osztály dolgozóiról számoltak be, hogy alkalomszerűen biztonsági feladatokat (pl. ruházátvizsgálást) kellett végrehajtaniuk. Negatívan befolyásolja az egészségügyi személy-

zet és a fogvatartottak közötti bizalmi viszonyt, ha az egészségügyi személyzet biztonsági feladatokat lát el. Az NMM álláspontja szerint mindez a megalázó bánásmód tilalmába ütközött.

Egy zárka az intézetben

A BVOP válaszában többek között előadta, hogy a hajszárítás lehetősége minden fogvatartott számára biztosított. Az intézetben letartóztatott nőket helyeznek el, akiket nem lehet munkavégzésre kötelezni. Munkavégzésre csak a letartóztatott kérelmére kerülhet sor. Ha valamelyik letartóztatott nő kéri a munkáltatását, akkor az intézet próbál lehetőséget biztosítani erre. Kiemelte, hogy az egészségügyi személyzet hivatásos jogviszonyban álló női tagjai az intézetben kizárólag olyan biztonsággal összefüggő, rövid ideig tartó célfeladatokat láttak el, amelyet férfi személyi állományi tagok jogszerűen nem végezhetnek el. Álláspontja szerint az egészségügyi személyzet és a fogvatartott nők között szükséges, alapvetően segítő, mindemellett hivatali viszonyt – szakszerű feladatellátás esetén – mindez nem befolyásolhatja negatívan, viszont hozzájárul az intézet biztonságának fenntartásához. *Az ombudsman a választ elfogadta.*

A Bács-Kiskun Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetéről készült jelentés főbb megállapításai

AJB-1056/2023. A NMM 2019-ben, valamint 2021-ben látogatott a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetbe. Az NMM a 2019-es látogatás alatt a fogvatartottak elhelyezési körülményeit, az élelmezést, az orvosi/pszichológiai ellátást, a fogvatartottakkal való bánásmódot, a kapcsolattartási lehetőségeket, a szabadidős tevékenységeket, a munkáltatást és oktatást vizsgálta, különös tekintettel a speciális fogvatartotti csoportokra tartozók (különösen a nők, köztük kisgyermekes anyák és csecsemők és a fiatalok) helyzetére.

Az NMM 2021-ben fontosnak tartotta, hogy a speciális helyzetű fogvatartotti csoportok elhelyezési körülményeit monitorozza, különös tekintettel a koronavírus-fertőzés megelőzése érdekében hozott speciális intézkedésekre, valamint ezeknek a fogvatartottak mindennapi életére gyakorolt hatásaira. 2019-ben az intézet telítettsége 128%-os volt (288 fő 225 férőhelyen), ehhez képest 2021-re a BVOP férőhelybővítési programjának köszönhetően a telítettség 84,6%-ra csökkent (198 fő 237 férőhelyen).

A személyi állomány munkakörülményeinek kedvezőbbé tétele érdekében az intézet 2020-ban számos intézkedést tett, a szolgálati és pihenőhelyek megújultak, a konyhákat jól felszerelték, a személyzet számára kondicionálótermet is kialakítottak. Mindemellett aggodalomra adott okot az az intézetben még 2021-ben is követett gyakorlat, hogy a létszámihiány következtében esetenként a személyi állomány egyébként nem biztonsági munkakörben foglalkoztatott tagjai is elláttak biztonsági jellegű feladatokat.

Közös helyiség a II. objektum anya-gyermek részlegén

A gyermekláthatásra szolgáló helyiség a II. objektum anya-gyermek részlegén

Közös helyiség az anya-gyermek körleten

Anya-gyermek udvar

Az intézet törekedett a fogvatartottak megfelelő szintű egészségügyi ellátására. A 2021-es látogatás tapasztalatai alapján a koronavírus-fertőzésben érintett fogvatartottak gyógyulása, a fertőzés terjedésének megakadályozása, valamint a mindennapi higiénia és tisztaság fenntartása érdekében a szükséges teendőket folyamatosan napirenden tartotta. Az NMM a látogatásai során a fogvatartottak pszichológiai ellátása kapcsán alapjoggal összefüggő visszasságra utaló körülményt nem észlelt, de felhívta a figyelmet arra, hogy a világvárvány idején különösen fontos a megfelelő pszichológiai támogatás biztosítása mind a szabadságuktól megfosztott személyek, mind a személyi állomány tagjai számára.

A koronavírus-járványra tekintettel a 2021-es látogatás idején lehetőség volt a fogvatartottak munkáltatásban, oktatásban, képzésben, szabadidős tevékenységekben való részvételének korlátozását. Az NMM pozitívan értékelte, hogy a fogvatartottak számára szervezett szakkörök és foglalkozások többségét az intézet a járványhelyzetben is megtartotta, a szükséges megelőző és óvintézkedések betartásával. Felhívta a figyelmet arra, hogy az oktatásba és a szabadidős tevékenységekbe való bevonás lényeges a fiatalok fogvatartottak esetében a gyermekek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogának biztosítása érdekében. Az NMM szorgalmazta, hogy a járványveszély enyhülésével az intézet törekedjen a fogvatartottak, köztük a nők minél szélesebb körű munkáltatására.

Az NMM a fogvatartottak élelmezése kapcsán felhívta a figyelmet, hogy a kérdéskörben törvényben előírt rendeleti szintű szabályok megalkotására továbbra sem került sor. A 2019-es látogatás idején a fogvatartottak többsége számára a látogatófogadás során nem biztosították a fizikai kontaktus lehetőségét. A telefonálás, levelezés ezen időszakban is gyakori kapcsolattartási formák voltak, és szűk körben már biztosította az intézet az elektronikus kapcsolattartás lehetőségét is. 2021-ben a járványhelyzet miatt a fogvatartottak személyesen nem fogadhattak látogatókat. A kapcsolattartás a hozzátartozókkal telefon, Skype és levelezés útján történt.

Az NMM a 2019-es látogatás alapján megállapította, hogy az, hogy a fogvatartott nem kapta meg a levelét, és tájékoztatást sem kapott a kézbesítés megtagadásáról, veszélyeztette a kapcsolattartáshoz való jog érvényesülését. Felhívta a figyelmet arra, hogy a telefonon és elektronikus úton megvalósuló kapcsolattartás nem tudja helyettesíteni azt, hogy a fogvatartottak személyesen is láthassák a hozzátartozóikat. A kapcsolattartás különböző lehetőségeinek korlátozására az egyes fogvatartottak esetében csak kellően differenciáltan, egyéni kockázatelemzést követően kerülhet sor, aminek elmaradása veszélyezteti a fogvatartott magánélet és kapcsolattartás tisztelgésében tartásához való jogának, az embertelen bánásmód tilalmának érvényesülését, mivel a fizikai érintkezés korlátozása nem csupán a fogvatartottak, hanem hozzátartozóik, köztük gyermekeik alapjogait is érinti. Emellett a fogvatartott nők és az intézetben kívül élő gyermekeik jogainak érvényesülését előmozdítaná, ha a büntetés-végrehajtási szervezet a fogvatartott nőket a gyermekekkel való kapcsolattartásban aktívan segítené.

Az NMM mindkét látogatás során azt tapasztalta, hogy a II. objektum anya-gyermek részlegén a fogvatartott anyák gyermekükkel való együttes elhelyezése, az elhelyezés körülményei, a csecsemők számára biztosított egészségügyi ellátás, az anyával együttesen elhelyezett gyermek és hozzátartozói számára biztosított ún. gyermekláthatás jó gyakorlatként értékelhető.

A **BVOP a válaszában** – több más mellett – előadta a fogvatartott nők és gyermekeik kapcsolattartását: az intézet az arra vonatkozó szabályok szerint biztosítja a válasz alapján. Az intézet parancsnoka intézkedett arra, hogy kizárólag érvényes működési nyilvántartással rendelkező egészségügyi dolgozók foglalkoztatása valósuljon meg. Az anya-gyermek részlegén a megbízott főápoló működési kártyájának megújításáig csak felügyelet mellett végezhet egészségügyi feladatokat. A dietetikus figyelmét az intézet parancsnoka felhívta arra, hogy a működési nyilvántartásának érvényességét rendezze. Az érvényesítéshez a dietetikus szakvizsgával rendelkezik. *Az ombudsman a választ elfogadta.*

A Közép-Dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet Baracscai Objektumában lefolytatott vizsgálat megállapításai

AJB-1024/2023. A NMM 2019-ben, valamint 2021-ben látogatott a Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet Baracscai Objektumába. Az NMM a 2019-es látogatás alatt számba vette a fogvatartottak elhelyezési körülményeit, a fogvatartottakkal való bánásmódot, a kapcsolattartási lehetőségeket, szabadidős tevékenységeket, munkáltatást, oktatást, orvosi és pszichológiai ellátást, élelmézést. A 2021-es látogatás során az előző vizsgálat emellett kitért a koronavírus-járvány okozta rendkívüli helyzettel kapcsolatos intézkedésekre is.

2019-ben az objektum telítettsége 125%-os volt (764 fő 607 férőhelyen), ami meghaladta az országos átlagot. 2021-re a BVOP férőhelybővítési programjának köszönhetően a telítettség 94%-ra csökkent (872 fő 927 férőhelyen). Az intézet saját intézkedési tervvel rendelkezett, amely előírta a védőeszközök használatának rendjét, a fertőtlenítési feladatokat, a külső kontaktusok számának csökkentését. A látogatás napjára a járvány a személyi állomány 223 tagját érintette. A látogatás időpontjában 14 fő tartózkodott otthon, 5 dolgozó igazoltan pozitív, 22 fertőzött volt, 7 fő kontaktszemély volt, 2 fő tünetekkel maradt távol. Összesen 61 fő gyógyult ki a fertőzésből. A fogvatartottak között 2 igazolt pozitív eset fordult elő a látogatás időpontjáig, a Büntetés-végrehajtás Egészségügyi Központ Tököli Telephelyére 10 fertőzött fogvatartottat szállítottak át.

Tizenegy ágvas zárka

Az intézetben az összes belépő teshőmérsékletét megmérték. Minden befogadásra váró fogvatartottat teszteltek vagy 14 napra elkülönítettek. A belépési pontoknál kézfertőtlenítőket helyeztek el. A fogvatartottak és a dolgozók is megkapták a szükséges védőfelszereléseket. A fogvatartottak kifogásolták, hogy nem mindig jutott elegendő fertőtlenítőszer a zárkák takarítására, és a saját samponjukat, tusfürdőjüket kellett használniuk. A fogvatartottakat a reintegrációs tisztek személyesen

tájékoztatták a járvánnyal kapcsolatos tudnivalókról. A zárláncú TV-hálózaton és a faliújságon is olvashattak információkat az aktuális járványügyi helyzetről. Az intézet call centert működtetett, ahol a hozzátartozók kaptak felvilágosítást.

A fogvatartottak zárkái több esetben leromlott állapotban voltak, a padló töredezett volt, a falak penészesek és koszosak voltak, és a melegvíz-ellátás sem volt folyamatos. A fogvatartottak arra panaszkodtak, hogy csak 20 óra után kapcsolták be a klimatizációt (fűtést), addig fáztak nap közben. A fogvatartottak 2019-ben és 2021-ben is panaszolták a személyi állomány tagjainak viselkedését. A fogvatartottak szerint az örök lekezelő, lealacsonyító hangnemben beszéltek velük, tegették őket, bántalmazással fenyegettek, esetenként tettelesen is bántalmazták őket. A személyi állomány létszámában – főleg a biztonsági és büntetés-végrehajtási osztályok felügyelői státuszaiban – hiány mutatkozott 2019-ben és 2021-ben is, a túlórák száma magas volt, ami hatással lehetett a fogvatartottakkal szembeni bánásmódra. Az intézet javította a személyi állomány munkavégzési körülményeit az irodák klimatizálásával, munkaeszközök és új bútorok beszerzésével. A fogvatartottak kifogásolták, hogy az intézet nem biztosított számukra megfelelő szabadidős programokat. Szóvá tették, hogy a kiétekezőltbe sem jutottak le hetente. Az intézet munka- és oktatási lehetőséget biztosított a fogvatartottaknak. Alap-, középfokú és szakképzésben vehettek részt, pl. pék és építőanyag-mozgató képesítést szerezhettek.

A fogvatartottak különböző módokon tarthatták a kapcsolatot hozzátartozóikkal: Skype és telefonhívások, levél- és csomagküldés, fogadás. A fogvatartottak egy része előrelépésnek tartotta a Skype-os kapcsolattartást, de mások szerint a személyes látogatófogadást nem tudja pótolni ez a kapcsolattartási mód. A megkérdezett fogvatartottak örültek a Skype-hívási lehetőségnek. Mind a 2019-es, mind a 2021-es látogatás során a fogvatartottak azt állították, hogy az egészségügyi személyzet lekezelő és cinikus hangnemben bánt velük, nem kapták meg a kért fájdalomcsillapítót, és lassan jutottak el a vizsgálatokra. Az intézet nem rendelkezett állandó szerződéssel foglalkoztatott orvossal. A pszichológusi státuszok 2019-ben és 2021-ben is teljes mértékben fel voltak töltve. A fogvatartottak szerint a pszichológusok elérhetőek voltak.

A BVOP válaszában – többek között – kifejtette, hogy a személyi állomány eligazítást kapott a fogvatartottakkal való emberséges bánásmódról és a jövőben a vezetői ellenőrzések célja lesz a bánásmód vizsgálata. Szabálysértési elzárás kiszabását kizáró körülmény észlelése esetén az intézet beszerzi a szakorvosi véleményt és a kormányhivatal által készített igazolást. E dokumentumok alapján a fogvatartott szabadítása azonnal megtörténik. Az állománytáblázat üres álláshelyeinek feltöltése érdekében toborzási, kiválasztási és szervezet-népszerűsítési intézkedéseket tesz az intézet. *Az ombudsman a választ elfogadta.*

Az Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben lefolytatott vizsgálat megállapításai

AJB-1224/2023. Az NMM feladatkörében eljáró alapvető jogok biztosa és három munkatársa 2021. január 15-én az Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetbe látogatott. A látogatás célja a járvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása érdekében tett intézkedések ellenőrzése, valamint annak vizsgálata volt, hogy a bevezetett korlátozások hogyan érintették a fogvatartottak mindennapi életét. Az intézetben a korábbi időszakban végzett férőhely-bővítések, valamint a 2020 folyamán az országos férőhely-bővítési program keretében kiépített új, könnyűszerkezetes objektum átadását követően nőtt a férőhelyek száma, ezért a látogatás idején az intézetben nem volt túltelítettség. A létesítmény befogadási kapacitása 1186 fő volt, a látogatás napján az intézetben 1111 fogvatartott tartózkodott, ami 93,68%-os telítettséget jelentett.

Az intézet parancsnoka intézkedéseket tett a védőfelszerelések és fertőtlenítőszerbiztosítása, valamint a fertőzés megelőzése érdekében, követte a fertőzésügyet és az igazolt fertőzés esetén alkalmazandó protokollt. Az intézetben a látogatás napjára a fogvatartottak közül 83, a személyi állomány körében 58 fertőzött személyt találtak. Az intézetben – a járványhelyzetre tekintettel hozott speciális jogszabályokkal összhangban – korlátozták a fogvatartottak egyes jogait.

Egy zárka a könnyűszerkezetes épületben Állampusztán

A csoportos szabadidős programok számát minimalizálták, és kisebb csoportokban valósították meg. Az oktatás és a munkáltatás megszervezését befolyásolta a járvány, az oktatásban való részvételt elsősorban a tanárok személyes jelenléte nélkül biztosították. A szakmaképzés gyakorlati óráin került sor jelenléti oktatásra a fertőzés megelőzését szolgáló intézkedések alkalmazása mellett. Az intézetben látogatók fogadására nem volt lehetőség. A fogvatartottak e korlátozás kompenzálásaként megemelt telefonálási időtartamot, valamint elektronikus kapcsolattartást vehettek igénybe. Az NMM alapvető jogokat érintő

visszasságokat tárt fel a személyi állomány túlterheltségével, egyes körleteken az elhelyezés körülményeivel, a személyi higiénias feltételek biztosításának hiányosságaival, a gyógyszerbiztosításával, valamint a szabálysértési elzárást töltő fogvatartottak helyzetével összefüggésben.

Szabadtéri sportolási lehetőség Solton

A BVOP válaszában jelezte, hogy a leromlott állapotú zárak felújításáról intézkedett. A zárak állapotát folyamatosan felméri, és az esetleges hiányosság esetén haladéktalanul intézkednek a javításról. Az állománytábla-módosítás megtörtént, és az állománytáblázat üres álláshelyeinek feltöltése érdekében toborzási intézkedéseket tett az intézet. A tisztálkodási lehetőségek biztosítására az intézet a jogszabályban meghatározottaknak megfelelően intézkedett. A letéti pénzzel nem rendelkező fogvatartottaknak az intézet biztosítja az alapvető tisztálkodáshoz szükséges felszereléseket. A Belügyminisztérium álláspontja az volt a jelentésben számára megfogalmazott ajánlás kapcsán, hogy egyetért a megfelelő jogszabályi kialakítására vonatkozó ajánlásban foglaltakkal, és a hatályos szabályozás áttekintése céljából megkezdi – az érintett szervek bevonásával – az előkészítő munkát. *Az ombudsman a válaszokat elfogadta.*

A Zala Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetben lefolytatott vizsgálat megállapításai

AJB-1153/2023. Az NMM 2021. október 14-én látogatott a Zala Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetbe. A vizsgálat a koronavírus-járvány terjedésének megelőzésével kapcsolatban tett intézkedésekre, a fogvatartottak egészségügyi és pszichológiai ellátására és a látogatófogadás hiányát helyettesítő kapcsolattartási lehetőségekre fókuszált. A látogatáskor az intézetben 96 fogvatartott tartózkodott, a telítettség 94%-os volt, a látogatás időpontjáig az intézetben 6 fogvatartott és 6 személyi állományi tag fertőződött meg. A fogvatartottak 79%-a, a személyi állomány tagjainak 75%-a kapott oltást. Az intézetben 2020-ban nem volt koronavírusfertőzés-gyanús fogvatartott.

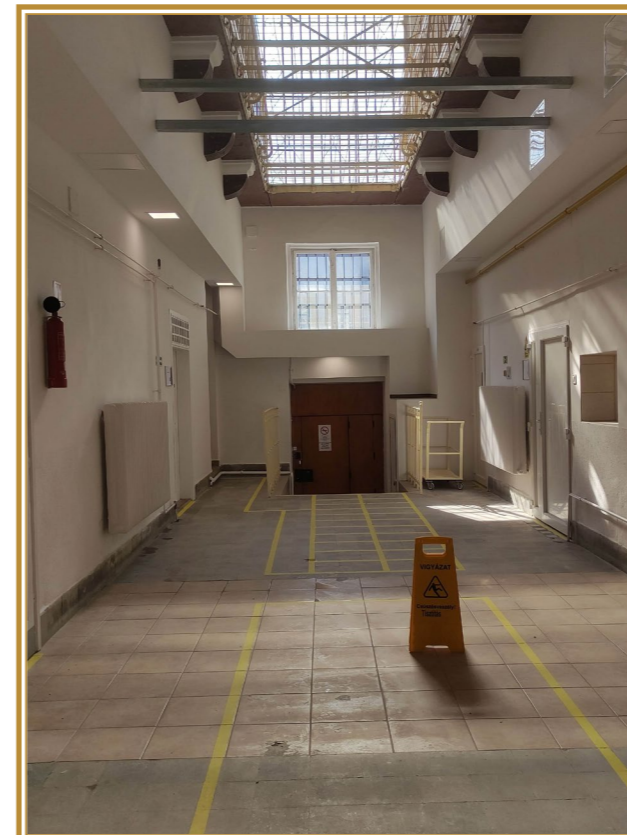
A látogatás idején a személyi állomány tagjainak szájmascot és gumikesztyűt kellett viselniük. Az intézet biztosította a kézfertőtlenítés lehetőségét a fogvatartottak és a személyi állomány tagjainak is. A fogvatartottak heti öt alkalommal zuhanyozhattak. A zárakban nem volt meleg víz, de naponta két alkalommal kannákban kaptak meleg vizet a fogvatartottak. Az intézet zárkájainak mérete megfelelt a jogszabályi előírásoknak. A látogatófogadó helyiséget átalakították, amely a látogatáskor Skype-teremként funkcionált. A fogvatartottak körében népszerű volt a Skype-hívás, mivel sok hozzátartozó számára nehézséget jelentett volna a Zalaegerszegré utazás.

Folyósóra kihelyezett fertőtlenítő szőnyeg

A Békés Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetbe lefolytatott vizsgálat megállapításai

AJB-1298/2023. Az NMM feladatkörében eljáró alapvető jogok biztosa és három munkatársa 2021. július 22-én látogatott a Békés Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetbe. A létesítmény befogadási kapacitása a látogatás idején 107 fő volt. A látogatás napján 96 fogvatartott tartózkodott az intézetben, ami 89%-os telítettséget jelentett. A látogatás célja a járvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása érdekében tett intézkedések ellenőrzése, valamint annak vizsgálata volt, hogy a fogvatartottak mindennapi életét és a kapcsolattartáshoz fűződő jogait a járványhelyzet miatti korlátozások hogyan érintették. A látogatáskor az intézetben sem a fogvatartottak körében, sem az állomány tagjai között nem volt fertőzött személy. Az intézetben – a járványhelyzet miatti speciális szabályokkal összhangban – korlátozták a fogvatartottak kapcsolattartási lehetőségeit. A csoportos programokat kisebb létszámmal és a távolságtartási szabályok betarthatósága esetén engedélyezték, az oktatást és a szakmaképzést átmenetileg szüneteltették.

Fogvatartási részleg az intézményben

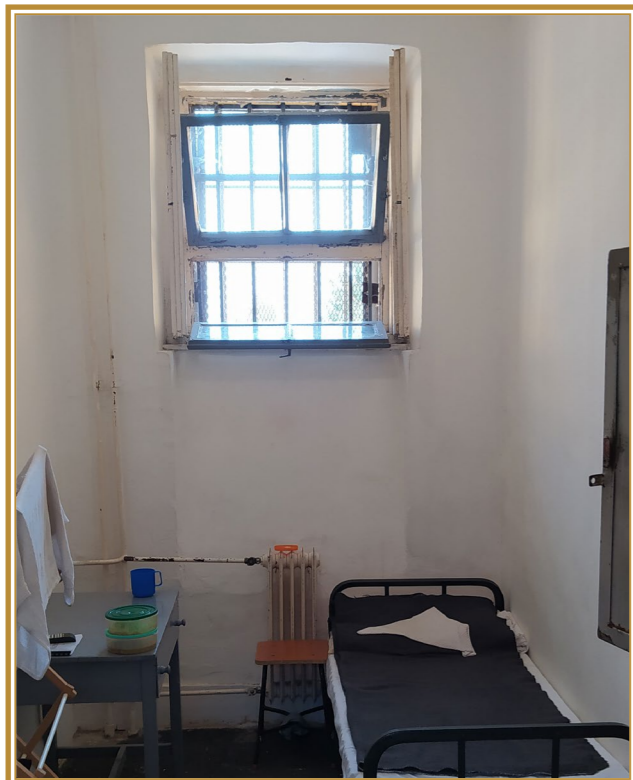
Több fogvatartott kifogásolta, hogy csak kevés programmal tudták tölteni az idejüket. Az NMM megállapította, hogy a megalázó bánásmód tilalmának az érvényesülését veszélyeztetheti, ha a fogvatartottak számára kevés programot biztosítanak. A fogvatartottak orvosi és pszichológiai ellátásával kapcsolatban a vizsgálat nem tárt fel alapjoggal összefüggő visszasságot.

A BVOP válasza szerint a fogvatartottak részére folyamatosan 5-10 fős foglalkozásokat szerveztek, így kulturális, sport- és irodalmi szakkörön vehetnek részt, valamint sportolásra is lehetőségük nyílt. A minél több szabadidős program biztosítására vonatkozó ajánlás kapcsán kifejtették, hogy a drogprevenciós részleg elhelyezett fogvatartottak számára heti gyakorisággal indítottak foglalkozást, és a szakpszichológus asszertivitás- és személyiségfejlesztő foglalkozásokat tart kéthetente 7-7 fogvatartottnak, illetve további 11 fogvatartott vett részt az EFOP foglalkoztatási rehabilitációban. *Az ombudsman a választ elfogadta.*

A látogatófogadást 2021. július 1-jétől újra engedélyezték, ez azonban a fogvatartottak számára havonta lehetséges Skype-beszélők számának csökkentésével együtt járó lehetőség volt. A fogvatartottak a kapcsolattartásra kiható korlátozó intézkedések kompenzálására hosszabb időtartamban telefonálhattak, valamint az elektronikus kapcsolattartást is igénybe vehették.

A látogatócsoport kifogásolta, hogy az intézetben biztosított étkezések során nem jutottak megfelelő minőségű és mennyiségű ételhez a fogvatartottak, ami az ott elhelyezett személyek testi és lelki egészséghez való jogát veszélyeztette. A NMM felhívta a figyelmet arra, hogy a jobb minőségű ételmezésnek pozitív hatása van a fogvatartottak hangulatára, ami hozzájárulhat az egymás közötti, illetőleg a személyi állománnyal való kapcsolatukban kialakuló konfliktusok csökkenéséhez. A jelentésben kifogásolta a látogatócsoport a melegvíz-ellátás biztosításának körülményeit is, figyelemmel a járványhelyzetre, illetve aggályosnak találta a fogvatartott nők helyzetét az intézetben létező munkáltatási lehetőségekkel kapcsolatban.

Az elhelyezési körülmények és a fogvatartottak kapcsolattartásra vonatkozó jogai mind a hozzátartozókkal vagy egyéb regisztrált kapcsolattartókkal és a jogi képviselővel való kapcsolattartás vonatkozásában alapvető jogokat érintő visszasságot nem tárt fel a látogatás, azonban az NMM felhívta a figyelmet arra, hogy üdvözlőné azt a lehetőséget, ha a Skype és a személyes látogatófogadás párhuzamosan megvalósítható kapcsolattartási formák maradnának az intézetben tapasztalt gyakorlattal ellentétben, ami az elektronikus beszélők lehetséges alkalmainak számát csökkentette, ha a fogvatartott személyes látogatást kért.

Egy karanténzárka és a kápolna helyisége az intézetben

A BVOP válaszában a fogvatartotti étlap szerint készített ételek mennyiségének és minőségének javítására vonatkozóan jelezte az NMM felé, hogy a vizsgált 2021. évhez képest az alpnormára fordítható összeg megemelkedett, ami lehetővé tette az ételadagok mennyiségének növelését. Az intézet eleget tesz a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás

és a rendbírás helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló rendelet előírásainak, így az ételek elkészítése ennek megfelelően történik. A beszállítók – szerződés szerint – kiváló minőségű alapanyagokkal látják el az intézetet. A megfelelő tisztálkodáshoz szükséges melegvíz-ellátás hiányosságaival kapcsolatban megfogalmazott ajánlásra pedig azt válaszolta a NMM-nek, hogy 2021. év őszén a meleg vizet szolgáltató kazán javításakor a rendszer nagy teljesítményű szivattyújának cseréjére is sor került, ezért a folyamatos melegvíz-ellátás az intézetben a javítás eredményeképpen biztosított a fogvatartottak számára. *Az ombudsman a választ elfogadta.*

Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben lefolytatott vizsgálat megállapításai

AJB-1151/2023. A Nemzeti Megelőző Mechanizmus 2022. május 17-én utóvizsgálatot végzett a Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben. Az utóvizsgálat célja a 2020. évi látogatás kapcsán megfogalmazott ajánlások megvalósulásának ellenőrzése, illetve az azóta eltelt időszak monitorozása volt. A 2020-es jelentésében az NMM ajánlást tett arra, hogy a fogvatartotti Skype-hívások lehetősége a veszélyhelyzet megszűnését követően is elérhető legyen. Felkérte továbbá az intézet parancsnokát, hogy vizsgálja felül és pontosítsa egy parancsnoki rendelkezés azon mondatát, amely szerint a „nem kívánatos cselekményt” elkövető fogvatartottak esetében a Skype-hívások engedélyezését megelőző három hónapos időszak újrakezdődött. Az NMM ajánlásait elfogadta az intézet vezetősége. A Skype-hívások igénybevételére a veszélyhelyzet megszűnése után is lehetősége volt a fogvatartottaknak. A vonatkozó parancsnoki rendelkezés módosítása is megtörtént, így az NMM korábbi jelentésében tett ajánlásai megvalósultak.

Az intézet teljes befogadóképessége 889 fő volt, amelyből a látogatás napján 873 hely volt kihasználva, így a telítettség 98,2% volt. Időközben bővült az intézet férőhelyeinek száma: a könnyűszerkezetes „C” épületben 440 fogvatartott elhelyezésére volt lehetőség 3-6 fős zárkákban. A férőhelybővítést indokolta az is, hogy időközben bővült az intézet profilja, mivel itt hajtották végre a Baranya vármegyei fogvatartottak elzárás büntetését. Az első látogatás óta az összes nevelői státuszt sikerült feltölteni. Az NMM megállapította, hogy a 2020. évi látogatáskor tapasztalható túlszűfoltosság megszűnt. Az intézet kapacitásbővítésével nem járt együtt a fegyelmi zárkák bővítése, ezért a mintegy 900 fős fogvatartotti létszámhoz 5 db fegyelmi zárka társult. Ideális esetben 15-20 db zárkával lett volna végrehajtható a fogvatartottak elkülönítése. Az NMM javaslatot tett több fegyelmi zárka kijelölésére. Az intézet többfajta diétát biztosított a fogvatartottak részére, de nem volt elérhető a vegetáriánus étkezés lehetősége. Több fogvatartott kifogásolta, hogy nem volt folyamatos a melegvíz-ellátás az „A” és „B” épületekben.

A fogvatartottak és a hozzátartozók között leggyakrabban használt kapcsolattartási mód a Skype és a telefon volt. 2022 májusától újból lehetőség volt a látogatófogadásra. A fogvatartottak azt kifogásolták, hogy a látogatófogadás során csak plexifalal elválasztva találkozhattak a családtagjaikkal. Az egészségügyi ellátással kapcsolatban több fogvatartott panaszolta, hogy nem, vagy csak jóval később kapták meg a gyógyszereiket, továbbá az is, hogy az egészségügyi dolgozók lekezelő módon viselkedtek velük. 2021-ben az intézetben egy fogvatartott véget vetett az életének. A veszélyeztetett fogvatartottak kiszűrése és védelme csak akkor lehet hatékony, ha a pszichológusok megfelelő létszámban vannak jelen. Az intézet olyan szakmaképzéseket biztosított a fogvatartottak számára, amelyekkel a szabadulásuk után gyorsan el tudnak helyezkedni. Az indított képzések között megtalálható volt a divatszabó-, kőműves, festő-mázoló-, szociálisgondozó- és ápoló-, burkoló- és a kertészképzés. Néhány fogvatartott elmondása szerint a szabadidős programokról csak akkor értesültek, ha az intézetben valamilyen ellenőrzést tartottak, így azokon nem is tudtak részt venni.

Skype beszélő munkaállomás az intézetben (2020)

Az intézet női varrodája (2022)

A jelentésben megfogalmazott ajánlásokkal kapcsolatban a BVOP kifejtette, hogy a fegyelmi zárkák számának növelése érdekében az intézet 2023 januárjában felterjesztette a bővítési tervet. A fegyelmi zárkák kialakításához szükséges zárkaajtók beszerzése megtörtént. A BVOP-engedély kiadását követően a fegyelmi zárkák számának bővítése végrehajtható lesz.

A BVOP válasza szerint a fogvatartottak – a válaszadás időpontjában 12 fő – számára biztosított az intézet vegetáriánus (húsmentes) étkezést. Jelezte, hogy a melegvíz-ellátás biztosított a fogvatartottak fürdőhelyiségeiben, továbbá a nők elhelyezésére szolgáló zárkákban és részlegeken.

A fogvatartottak gyógyszerrel és gyógyászati segédeszközökkel való ellátására vonatkozó ajánlás kapcsán a szükséges termékeket a beszállításukig az intézet – indokolt esetben – a gyógyszeralkészletből biztosítja. Az intézet 2 pszichológust foglalkoztatott, és egy további pszichológust átrendelt az intézetbe a Szegedi Fegyház és Börtönből, illetve az intézet javaslatot tett a pszichológusi állománytábla bővítésére. A szabadidős programokról a fogvatartottakat a reintegrációs tisztek személyesen tájékoztatják, értesülhetnek a foglalkozásokról a KIOSZK rendszerből, a zárt láncú televíziós rendszerből és a faliújságon elhelyezett plakátokból is.

A BVOP válasza szerint az intézeti tapasztalatok alapján a látogatófogadások a fizikai kontaktus jelentős biztonsági kockázati tényezőt jelent, mivel tiltott tárgyak és anyagok bejutását teszi lehetővé. Továbbra sincs azonban kizárva a fizikai kontaktussal járó ún. családi látogatófogadás, amely azon fogvatartottak számára engedélyezhető, akinek a látogatófogadás napja előtti 6 hónapon belül fegyelmi felelősségre vonására nem került sor, és 2 éven belül nem kapott tiltott tárgy tartása miatt fegyelmi fenyítést. A BVOP rámutatott, hogy az intézetek alkalmazhatják a családi látogatófogadást, amely során engedélyezett a fizikai kontaktus. A látogatófogadás ezen formája hatékony motivációs eszköz is. Az intézetekben 2023-ban mindeddig 126 esetben került családi látogatás engedélyezésére. *Az ombudsman a választ elfogadta.*

Hajdú-Bihar Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetben lefolytatott vizsgálat megállapításai

AJB-1682/2023. Az NMM 2023. március 21-én utóvizsgálatot végzett a Hajdú-Bihar Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetben. Az utóvizsgálat célja a 2021. július 14-én történt látogatásról készült jelentésben megfogalmazott ajánlások megvalósulásának ellenőrzése volt. Az utóvizsgálat során az NMM megvizsgálta, hogy az időközben újra engedélyezett személyes látogatófogadásról milyenek a fogvatartottak tapasztalatai, milyen szabadidős programokon vehetnek részt, valamint a koronavírussal szemben milyen további intézkedéseket tett az intézet.

A látogatás napján a 180 fős befogadóképességű intézetben 214 fogvatartott volt elhelyezve, így az intézet 119%-osan túlterített volt. A fogvatartotti zárkák életterének nagysága megfelelt a jogszabályi előírásoknak. A fogvatartottak arról számoltak be, hogy időről időre előfordultak csótányok és poloskák a zárkákban, de arról is, hogy ilyenkor az intézet azonnal gondoskodott a kártevőirtásról. A zárkákra általánosan a leromlott állapot volt jellemző: a falak penészesek, a WC-csészék körül

a falak rossz állapotúak voltak, a padlózat elhasználódott és megkopott. Az NMM 2021-es vizsgálatáról készült jelentésben szereplő ajánlás alapján a csapokról hiányzó tekerőgombokat és kifolyócsöveket pótolták, a zárkák leromlott állapota azonban továbbra is kifogásolható volt. Egy fiatalokú fogvatartottat egyedül helyeztek el egy helyiségben, amely korábban egészségügyi elkülönítő volt, az elhelyezési körülményei nem voltak megfelelőek.

Az energiaárak emelkedése miatt az intézetekben költségcsökkentési intézkedéseket vezettek be, így – többek között – a fogvatartottak legfeljebb 500 W teljesítményű vízfóralókat használhattak, és le kellett adniuk a nagyobb teljesítményű készülékeket, amelyeket az intézettől vásároltak vagy béreltek. A látogatáskor több fogvatartott beszámolt arról, hogy a megelőző néhány napban nem volt meleg víz az intézetben, és kifogásoltak, hogy nem használhatták a korábban beszedett vízfóralókat még abban az időszakban sem, amikor a meleg víz nem volt biztosított.

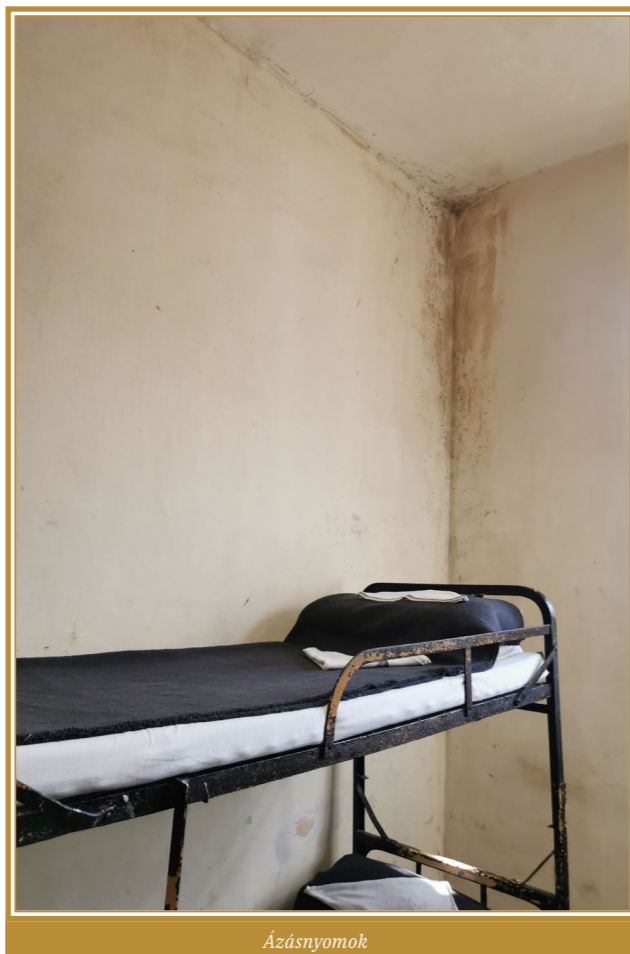
A vízfelhasználás racionalizálása érdekében csak a fiatalokú, a női és a dolgozó fogvatartottak fürödhetnek minden nap, a többi fogvatartott csak heti három alkalommal. A fogvatartottak egy része azt is panaszkolta, hogy télen fáznak a zárkában, mivel a fűtés nem volt.

Az EFOP munkáltatásban részt vevő fogvatartottak közül sokan a zárkán belül végezték el a munkát. Az NMM javaslatot tett arra, hogy az EFOP munkáltatásban részt vevő fogvatartottak a zárkájukon kívül tölthessék azt az időt, amíg dolgoznak. A személyes látogatófogadást igényelték a fogvatartottak, és kifogásolták, hogy a látogatófogadás során semmilyen fizikai kontaktust nem tettek lehetővé a hozzátartozóiktól őket elválasztó plexifalak. Az NMM 2021-es ajánlása alapján a továbbiakban nem csökkentették az elektronikus kapcsolattartási lehetőségek számát azon fogvatartottak esetében, akik igénybe vették a látogatófogadást. A fogvatartottak testi és lelki egészséghez való jogának érvényesülését veszélyeztette, hogy a pszichológusi iroda kis alapterülete miatt nehézségekbe ütközött a csoportfoglalkozások megszervezése.

A jelentésben megfogalmazott ajánlásokkal kapcsolatban az **intézetvezető válaszában** leírta, hogy az intézet befogadóképessége 180 fő, beleértve a jogerős és a letartóztatását töltő fogvatartottakat is. A magas letartóztatotti populációra tekintettel az elhelyezhető maximális létszám betartása előfordul, hogy nehézségekbe ütközik, azonban az intézet a lehetőségeihez képest törekszik a fogvatartotti létszám csökkentésére. Az intézet a javítási, karbantartási feladatokat végrehajtja. A zárkafestés, karbantartás érdekében ütemterv készül – havi bontásban –, amely tartalmazza mind a kötelező tisztasági festés, mind a költségvetési keret terhére megvalósuló nagyobb javításokat. Az ütemtervben minden zárka festési időpontja rögzítésre került, amely alapján 2023. évben 32 db zárka tisztasági festésére, emellett 3 db egyszemélyes, illetve 2 db 10 fő fogvatartott elhelyezésére szolgáló helyiség karbantartására került sor a tájékoztatás szerint.

Zárkabelső

Ázsnyomok

A **BVOP válaszában** megfogalmazott álláspontja szerint az intézetben biztosított a megfelelő hőmérsékletű fűtés. 2022. október 15. és 2023. április 15. között műszaki probléma sem akadályozta ennek megvalósulását. A minimumérték biztosítása érdekében heti rendszerességgel, dokumentáltan ellenőrzésre került a fogvatartottak elhelyezésére szolgáló helyiségek hőmérséklete. Az eseti jelleggel rossz hőérzetet jelző fogvatartottak részére plusz takaró, illetve alöltözet biztosított volt. A személyi állomány tagjai között több olyan személy van, aki románul, angolul, németül, szerbül beszél. A személyi állomány és a fogvatartottak közötti kommunikáció az elmúlt időszakban akadálymentes volt. Az intézetben a fogvatartottak részére jelenleg 13 szabadföldi sugárzású televíziós csatorna érhető el, amelynek oka, hogy az intézet földrajzi elhelyezkedése okán kábelszolgáltató nem érhető el, az egyéb televíziós szolgáltatás megrendelésének lehetőségeit az intézet vizsgálja.

Az intézetben működő EFOP projektben 26 fő fogvatartott vesz részt. A foglalkozások elhelyezési zárkán és azon kívül heti 4-5 napon kerülnek végrehajtásra. A magas fogvatartotti csoportszám miatt a résztvevők csoportbontásban vesznek részt a 3 elhelyezési zárkán kívüli kézműves foglalkozásokon. A zárkán kívüli foglalkozások megtartására az EFOP iroda helyiség és a fogvatartotti tanterem áll rendelkezésre. Az intézet építészeti adottságai miatt újabb helyiség kialakítása, illetve a jelenlegi, érintett helyiségek áthelyezése nem lehetséges, azonban az intézet vizsgálja a végrehajtási lehetőségeket, hogy a csoportfoglalkozások megtartása érdekében a pszichológusi iroda egy nagyobb helyiségbe kerüljön át. A fogvatartottak és kapcsolattartóik közötti plexilappal elválasztott asztalnál – a fizikai érintkezés teljes kizárásával – történő látogatófogadás végrehajtásával a biztonságra veszélyes, rendkívüli esemény elkövetésére alkalmas tiltott tárgyak intézetbe történő bejuttatásának megakadályozása érvényesíthető, mely intézkedéssel a látogatófogadás jogintézménye nem korlátozódik, valamint a fogvatartottak kapcsolattartásra irányuló joga sem sérül. A fizikai térelválasztó elemek alkalmazásával a tömeges fertőzés, illetve megbetegedés is elkerülhető. *Az ombudsman a válasszt elfogadta.*

5.4.3. A GYERMEKVÉDELMI INTÉZMÉNYEK LÁTOGATÁSAIVAL ÖSSZEFÜGGÉSBEN KIADOTT JELENTÉSEK

A Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon látogatás

AJB-1356/2023. Az NMM munkatársai és a megbízott orvosszakértő 2022. március 2–3-án előre be nem jelentett látogatást tett a Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthonban. A látogatás célja az általános bánásmód vizsgálatán túl a járvány terjedésének megakadályozása érdekében hozott intézkedések hatásának ellenőrzése volt.

A látogatás napján a 84 férőhelyes intézet 70%-os kihasználtsággal működött. A javítóintézeti nevelési egységben 2-2 csoport fogadta az előzetes letartóztatásba helyezett és a javítóintézeti nevelésre utalt lányokat. Speciális gyermekotthoni ellátásban részesülő gyermekek 3 csoportba voltak besorolva, a nyolcadik csoportban anyák és gyermekeik együttes elhelyezésére volt lehetőség. A 8 csoportban 55 gyermek és fiatal felnőtt ellátását biztosították, akik közül hárman engedély nélkül voltak távol. Hivatalosan azonban 59 főre volt feltöltve az intézet a kettős nyilvántartások miatt. Az NMM a jelentésben külön is felhívta a figyelmet arra, hogy összhangot kell teremteni a dokumentációban a tényleges létszámadatok, a nyilvántartott létszám és az elhelyezésre rendelkezésre álló csoportonkénti férőhelyek között. Az NMM megállapította, hogy a javítóintézetek rendtartásáról szóló rendeletben (Rendtartás), illetve a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló rendeletben meghatározott létszámminimum és képesítési követelmények néhány esetben nem teljesültek. Aggodalomra ad okot, hogy a szakszemélyzet mintegy negyede igen jelentős mértékű túllórát vállalt. A túlmunka akkor is veszélyeztető mind a bánásmód, mind a kiegészítő szempontjából, ha erre a foglalkoztatott önként vállalkozik, és külön szerződést kötnek vele. Az NMM ismételten meggyőződött arról, hogy egy rendész nem elegendő a rendészethez tartozó feladatok ellátására, emiatt ismételten javasolja a Rendtartás erre vonatkozó létszámelőírásának módosítását. Az NMM tapasztalatai szerint a parkban, a műemlékvédelem alatt álló épületben, a felújításoknak köszönhetően jó elhelyezési körülményeket talált, korszerű nevelési igényeket kielégítő, különleges környezetben éltek a gyermekek és fiatal felnőttek. A lakóegységek mérete, rendezettsége, tisztasága megfelelő volt. Az ellátottak elegendő időt tölthettek a szabadban, napirendjükben fontos szerepe volt az oktatás mellett a változatos, irányított tevékenységeknek. A három kisgyermeken kívül valamennyi el látott tanult. Az oktatás eredményességét jelzi az is, hogy a látogatást megelőző 30 évben kikerültek *kétharmada* befejezett általános iskolai tanulmányok, elsajátított szakmák birtokában hagyta el az intézetet, így javult a lehetősége a munkavállalásra, és nőtt az esélye a társadalomba való beilleszkedésre.

Kétágyas háló

Intézeti folyosó bokszszákkal

Kopott parkettájú folyosó

Az intézetben működő fokozatrendszer egyre több önállóságot biztosított a szabályokat betartóknak. Három diák esetében lehetővé tették, hogy intézeten kívül folytassa a tanulmányait, teljesítsen gyakorlatot. Az NMM javasolta, hogy a biztonsági elkülönítők használata után legyen kötelező és dokumentált a pszichológus bevonása. Az NMM örömmel tapasztalta, hogy minden ellátott tart rendszeresen kapcsolatot valakivel, és szinte mindenkinek van olyan hozzátartozója is, aki valamilyen formában jelen van az életében. A jutalmazások között gyakori a kapcsolattartási lehetőségek alkalmainak, időtartamának a növelése. Az NMM azonban azt javasolta, hogy az országos ellátási területű intézet fontolja meg a Skype-os kapcsolattartás lehetőségének fenntartását az engedélyezett személyes látogatófogadás mellett is.

Az anya-gyerek részleg vizesblokkja

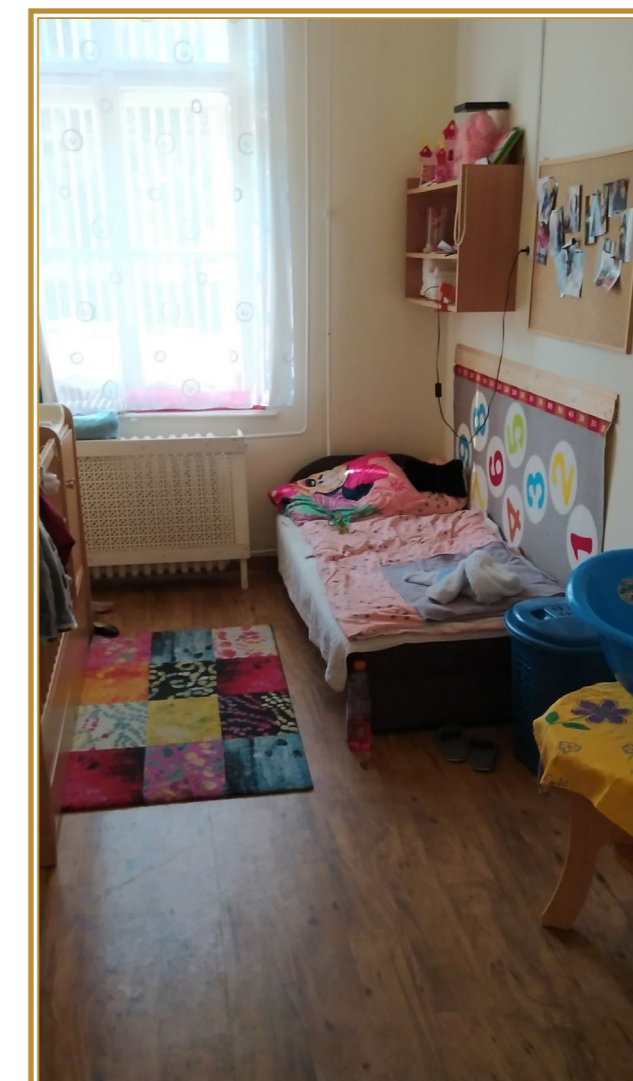
Az anya-gyerek részleg nappalija

A javítóintézeti részleg növendékeinek külső helyszínekre történő szállításainál rendőrök működnek közre. Ezzel kapcsolatban jelezték a növendékek, hogy eközben bilincsből és vezetősíjban tartják őket. Az NMM felhívta a figyelmet arra, hogy az automatikus bilincs- és vezetősíj-alkalmazás nem összeegyeztethető a korrekciós nevelés elvével. A fertőzés terjedését folyamatos monitorozással, sok teszteléssel és a pandémia kezdetétől bevezetett higiéniai szabályrendszer alapos betartásával védték ki, amelyhez a szükséges eszközök folyamatosan rendelkezésre álltak. Az ellátottak 94%-a volt a látogatás napján beoltva.

Az SZGYF főigazgatója válaszában elfogadta az NMM ajánlását, megkezdte az alapító okirat módosítását az alaptevékenység és a befogadási keretszám változatlanul hagyásával, az egyes feladatok mellé rendelt férőhelyszámokat mellőzve.

Az intézet vezetője tájékoztatásában előadta, hogy a hiányzó orvokat megpróbálják megbízási, illetve vállalkozási jogviszony keretében pótolni, mivel a javítóintézeti alkalmazottként történő foglalkozástól elzárkóztak. Ha 40 főt meghaladja a javítóintézeti nevelésben elhelyezett létszáma, akkor be fogják tölteni a hiányzó fél pszichológus státuszt, továbbá a hiányzó ápolói státusz betöltésére is hirdetést adtak fel. A gyermekfelügyelők hiányzó képzésének megszerzése érdekében intézkedtek, a továbbiakban pedig törekednek arra, hogy az új felvételeknél megfelelő képzéssel rendelkező munkatársat alkalmazzanak. Sikertörténettel a megoldással az orvosi ellátást biztosítani, illetve az egyéb munkatársak pótlása és a képzési előírások betartása iránt is intézkedtek. A jövőben a 18 éven aluliak dohányzásának megakadályozására fokozottan fognak figyelni, illetve az étkezőkben a jogszabályoknak megfelelő, teljes körű tájékoztatást biztosító étlap fog kikerülni. Az intézmény a biztonsági elkülönítéssel való kihelyezés után a lehető legkorábbi időpontban biztosítja a pszichológussal való találkozást, illetve a jövőben ezt a dokumentációban is nyomon követhető módon fogják rögzíteni. A világhálón keresztül történő ellenőrzött kapcsolattartás fenntartására vonatkozó ajánlás kapcsán előadta, hogy a kapcsolattartásnak ez a formája nem mindig váltotta be a hozzá fűzött reményeket, és sokszor a kapcsolattartók együttműködő készségének hiánya miatt nehézkes volt. Két nevelési egységben biztosítják a jövőben a használat lehetőségét, megfelelő szabályzatot is kialakítottak. Az

ombudsman a válaszokat elfogadta, ugyanakkor kérte, hogy törekedjenek arra, hogy az orvos státuszokat alkalmazotti jogviszonyban töltsék be, a hiányzó státuszokat mihamarabb feltöltsék.

Az anya-gyerek részleg hálója

Az ORFK válasza szerint a fogvatartottak kísérésére vonatkozó normák és az eljárási rend a kényszerítő eszközök alkalmazásának tekintetében megfelel a rendőrségi törvény szerinti arányosság követelményrendszerének. A bilincs alkalmazását e törvény életkori megkötés nélkül teszi lehetővé. A rendőri intézkedéseknek azonban a vonatkozó jogszabályoknak és közjogi szervezetszabályozó eszközöknek való megfelelően kívül meg kell felelniük az Alaptörvényben megfogalmazott alapvető emberi jogokra vonatkozó kötelezettségeknek is. Ebből a szempontból vizsgálva nyilván nem célszerű az ajánlásban felvetett figyelemfelhívást kizárólag a jog eszközein keresztül megközelíteni. Figyelemmel a felhívás tárgyára, az emberi méltóság, valamint a korrekciós nevelés eszközeinek jövőbeni lehetséges sérelmével járó rendőri intézkedések megelőzésére, elkerülésére, a rendőri kísérésekkel összefüggő tevékenység szempontrendszerének megvitatása, annak a gyakorlatba való átültetése tárgyában intézkedett, hogy a Budapesti Rendőr-főkapitányság tegye meg

a megfelelő intézkedéseket a problémakör szakmai átvilágítása és a kísérések alapjogi megfelelősége érdekében.

A **belügyminiszter** válasza szerint szintén nem tartotta indokoltnak sem a kísérés szabályainak, sem az ételmezésvezetőre vonatkozó szabályok módosítását. Egyetértett azonban azzal a biztosi ajánlással, hogy az átmenetileg távollévők miatt csak elméletben betöltött férőhelyeket indokolt felszabadítani. A probléma megoldására a speciális gyermekotthonokat fenntartó és működtető szervezetekkel, valamint az OGYSZ vezetőjével egyeztetést kezdeményezett.

Az ombudsman a válaszokat tudomásul vette.

A Budapesti Javítóintézet látogatásának tapasztalatai

AJB-755/2023. Az NMM három munkatársa 2021. június 24-én előre be nem jelentett látogatást tett a Budapesti Javítóintézetben. A látogatás célja az általános bánásmód vizsgálatán túl a járvány terjedésének megakadályozása érdekében történt intézkedések ellenőrzése, valamint annak vizsgálata volt, hogy a veszélyhelyzetben elrendelt korlátozások milyen változásokat idéztek elő a javítóintézetben élő gyermekek és fiatal felnőttek körében. A látogatás napján a 100 férőhelyes intézet 4 csoportban 23 növendék ellátását biztosította az életkori elkülönítés megvalósítása nélkül, vagyis a 16 éven aluliak és felüliek nem voltak külön csoportba helyezve. A csoportok a nevelési igények, illetve az ellátottak szükséglete szempontjából is heterogének voltak.

A befogadás és elbocsátás a járványhelyzettől függetlenül zavartalanul működött, a befogadás eljárásrendjét a fertőzés veszélyét figyelembe véve módosították. Az egészségügyi részleg biztosította a fertőzésveszély elkerülése érdekében szükségessé váló elkülönítést. A látogatás időpontjaira nem volt koronavírus-fertőzés a gyermekek között, az ellátottak nagyobb hányada megkapta már az első vakcinát. Az NMM megállapította, hogy az intézet szabályzata a jogszabályban rögzítettél kevesebb ápoló alkalmazását írta elő, és a gyakorlatban is a belső szabályzatnak megfelelően működtek, ami a jogállamiság elve tekintetében és a gyermekek jogának az érvényesülése szempontjából visszas. Az egészséghez fűződő jogot veszélyeztette az is, hogy a látogatócsoport lejárt szavatosságú gyógyszert talált az ellenőrzés során.

Az intézet néhány munkatársának hiányzott a megfelelő szakképesítése, a magas fluktuáció mellett több dolgozó esetében jelentős mennyiségű túlórárt lehetett kimutatni. Az NMM véleménye szerint a szükséges pihenőidő hiánya kiegészítésként csökkentheti a növendékek felé az empatikus, türelmes viszonyulást, így rossz bánásmód kialakulásához vezethet. Az NMM az elhelyezési körülményeket megfelelőnek találta, a növendékek elegendő időt tölthettek a szabadban, a parkban, a felújított, modern sportpályákon. Az elhelyezettek foglalkoz-

tatása, oktatása hatékonyan működött, szervezett napirend biztosította egész nap az elfoglaltságot.

Az intézetben a takarítást a járványveszélyben gyakoribbá tették, a rendszeres fertőtlenítést a megnövelt számú takarítószemélyzet végezte, a környezetük takarításában a növendékek is részt vettek. Az előre be nem jelentett látogatás alkalmával az NMM tiszta, rendezett környezetet talált.

Az intézmény udvara és egy helyisége

A személyes találkozások hiányának kompenzálására megteremtették a Skype-kapcsolat kialakításának lehetőségét. Az NMM fontosnak vélte, hogy ez a fajta kapcsolattartási mód a látogatófogadás mellett párhuzamosan működhessen a jövőben is. A látogatásról szóló jelentésben felhívta a figyelmet arra is, hogy a pandémia alatt kiemelten fontos, de általában is szükséges lenne növelni a növendékek számára lehetséges telefonálás időkeretét.

A jelentésben az NMM felkérte az SZGYF főigazgatóját mint fenntartót, hogy határozza meg úgy az engedélyezett férőhelyszámot, hogy az összhangban legyen az intézetben kialakítható 8 csoport teljes feltöltöttsége esetén kialakuló létszámmal, biztosítsa a fedezetét a jogszabályban előírt számú ápoló alkalmazásának, biztosítsa az elhasználandó berendezési tárgyak cseréjének, valamint a szükséges felújítási és karbantartási munkáknak az anyagi fedezetét.

Az NMM a javítóintézet igazgatójánál kezdeményezte: gondoskodjon arról, hogy az életkori elkülönítésre vonatkozó jogszabályi előírásnak eleget tegyen az intézmény, a belső szabályzatot (SZMSZ) hozza összhangba a létszámnorma ápolókra vonatkozó előírásával, úgy, hogy a meghatározott létszámnorma az intézmény egésze és az egyes csoportok vonatkozásában is teljesüljön. Kérte annak a biztosítását is, hogy az adott képesítési követelmények teljesüljenek, gondoskodjanak róla, hogy a munkatársak munkaterhelése, az átlagos túlmunkaórák száma, és

az egyes egyének által teljesített, kiugróan magas túlóraértékek csökkenjenek. Ajánlást tett még az arra, hogy gondoskodjon a gyógyszerkészlet szavatossági idejének gondosabb ellenőrzéséről, és fontolja meg a személyes dekoráció fokozottabb megjelenésének engedélyezését a hálóokban, a növendékek által használt takarítóeszközök korszerűbbre cserélését a járványhelyzet takarítást és fertőtlenítést érintő kihívásaira is figyelemmel. Kérte az NMM, hogy fontolja meg a növendékek telefonálásra fordítható idejének növelését, a telefonálási alkalmak számának emelését, illetve a kapcsolattartási formák kiterjesztését az internetes, ellenőrzött kapcsolattartással.

Az NMM megállapította a látogatás során, hogy egy külső orvosi vizsgálat során a pszichiáter szakorvos határozott kérése és a fogvatartott nyugodt, együttműködő viselkedése ellenére sem mellőzte a növendék kíséréseivel megbízott rendőr a bilincs és a vezetősár használatát, ami veszélyeztette az emberi méltósághoz, valamint személyes adatok védelméhez fűződő jogok érvényesülését. Az NMM felhívta a figyelmet arra, hogy az automatikus bilincs- és vezetősár-alkalmazás nem összeegyeztethető a korrekciós nevelés elvével. Ajánlást tett az országos rendőrfőkapitány felé, hogy vizsgálja felül a javítóintézetben elhelyezett fiatalok fogvatartottak kíséréseinek, a külső orvosi vizsgálatok alatti őrzésüknek a gyakorlatát, és ezzel összefüggésben hívja fel munkatársai figyelmét a bilincshasználat a rendőrségi törvény által rögzített garanciális követelményeinek megtartására. A látogatás megállapításaival összefüggésben az ajánlást fogalmazott meg a jelentés a belügyminiszternek, hogy fontolja meg a létszámnormára vonatkozó előírásainak módosítását az intézetben dolgozó rendészek, orvosok alkalmazására vonatkozóan, a fogvatartottak rendőri kísérése során pedig javasolta a vezetősár (vezető bilincs) használatának lehetőségeiről és garanciáiról szóló előírások jogszabályi szinten történő rendezését.

Az **SZGYF vezetője** válaszában tájékoztatást adott arról, hogy a jelentésben jelzett berendezési tárgyak megújítása és a felújítási, karbantartási munkák 2022-ben megvalósultak, a 2023-as felújítási munkálatok költségének támogatása a vis maior keretéből tervezetten biztosítható. Az alapító okiratban engedélyezett férőhelyszám optimális kihasználása kapcsán az intézmény tervezett többfunkcióssá alakítására – amellyel a tartóztatás mellett a jogerős javítóintézeti nevelést is ellátja majd az intézet a meglévő 100 férőhely terhére – is kitért válaszában. Álláspontja szerint az intézmény csak letartóztatásokat hajt végre, az ápoló személyzet feladatainak ellátása így a jelenlegi 3 fős létszámmal biztosított, a rendszeres orvosi ellátás mellett, az egészségügyi intézménybe szállítást a rendőrség végzi, ami nem igényel ápolói közreműködést.

A tájékoztatást az NMM elfogadta azzal, hogy felhívta a figyelmet arra, hogy amennyiben az intézmény többfunkcióssá alakítása megtörténik, az ápoló személyzet létszámának 4 főre emeléséhez szükséges fedezet megteremtéséről és az intézmény személyzeti létszámváltozáshoz kapcsolódó belső szabályzatainak a módosításáról is szükséges gondoskodniuk.

A **javítóintézet vezetője** válaszában kifejtette, hogy jelenleg teljesülnek az életkori elkülönítési szabályok az intézményben, de pedagógiai okokból jogszabályi engedéllyel ezen előírásoktól az igazgató eltérhet. Figyelemmel arra, hogy jelenleg csak letartóztatásokat hajtanak végre, és az egészségügyi kiszállításoknál nem működnek közre ápolók, azt teljes egészében a rendőrök végzik, így a jelen körülmények között az ápoló személyzet létszáma elegendő megítélése szerint.

Az intézményvezető jelezte: a növendékek jelenleg is helyezhetnek el dekorációt a hálójukban, a jogszabályban előírt kapcsolattartási formák maradéktanul megvalósulnak, és videóhívásra is lehetőség van. Kérelemre, illetve jutalmazásként is lehetőséget biztosítanak a kapcsolattartásra, a növendékek számára a takarításhoz szükséges és megfelelő eszközök állnak rendelkezésre. Fokozottabban figyelnek a gyógyszerkészlet szavatossági idejére, új ellenőrzési módszert vezettek be, a hiányzó munkatársak pótlása és a képzési előírások betartása iránt is intézkedtek.

A választ az NMM elfogadta azzal, hogy felhívta az intézetvezető figyelmét: ha a jövőben jogerős ítéletek végrehajtására is kijelölt többfunkciós intézménnyé válik a javítóintézet, akkor az ápoló személyzet létszámának 4 főre emeléséről és a belső szabályzat módosításáról gondoskodjanak.

Az **ORFK válaszában** hangsúlyozta: a kísérés alkalmával a feladat biztonsági szempontjainak mindenoldalú megvalósulása prioritást élvez. A végrehajtás során tudomására jutott különleges adatok tekintetében a rendőrnek a rendőrségi adatkezelésre vonatkozó szabályok szerint kell eljárnia. A fogvatartottak kíséréseire vonatkozó normák és az eljárási rend – a kényszerítő eszközök alkalmazásának tekintetében – álláspontjuk szerint megfelel a rendőrségi törvényben megfogalmazott arányosság követelményrendszerének, a bilincs alkalmazását a törvény életkori megkötés nélkül teszi lehetővé. A rendőri intézkedéseknek a vonatkozó jogszabályoknak és közjogi szervezetszabályozó eszközöknek való megfelelően kívül meg kell felelniük az Alaptörvényben megfogalmazott, alapvető emberi jogokra vonatkozó kötelezettségeknek is. Az emberi méltóság lehetséges sérelmével járó rendőri intézkedések jövőbeni megelőzése, elkerülése, a rendőri kísérés alapjogi megfelelőségének biztosítása érdekében az ORFK vezetője ezért utasította Budapest Rendőrfőkapitányság vezetőjét a megfelelő intézkedések megtételére.

A **BM válasza** szerint a kényszerítő eszközök használatára nincs – még kísérés estén sem – általános jogszabályi kötelezettség, az a jogszabályok által biztosított garanciák mentén minden esetben mérlegelés tárgyát képezi. A javítóintézeti neveltek kísérése során ezért a kényszerítő eszközök alkalmazása tekintetében jogszabály-módosítást nem tartott indokoltnak.

5.4.4. BENTLAKÁSOS SZOCIÁLIS INTÉZMÉNYEK LÁTOGATÁSÁVAL ÖSSZEFÜGGÉSBEN KIADOTT JELENTÉSEK

A Reménysugár Rehabilitációs Intézetben tett látogatás tapasztalatai

AJB-1541/2023. A NMM feladatait ellátó alapvető jogok biztosának munkatársai, valamint az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala által megbízott pszichiáter szakértő 2022. május 30-án a Civil Konzultációs Testület tagjának javaslatára előre be nem jelentett látogatást tett a Reménysugár Rehabilitációs Intézetben. A meglátogatott intézmény súlyos és halmozott fogyatékos-sággal élő ellátottak, közöttük autizmus spektrumzavarral élő személyek részére nyújtott ápoló-gondozó ellátást. A Sziporka lakóegységben eredetileg az önállóbb életre felkészítés jegyében helyeztek el ellátottakat, de a kitűzött célokhoz képest alacsonyabb színvonalú ellátás valósult meg.

Lakószoba a Sziporka lakóegységben

Az intézetben jelentős volt a munkaerőhiány, amely a dolgozók túlterheltségéhez, a feladatellátás minőségének csökkenéséhez vezetett. A fejlesztések, foglalkozások, az autizmus-specifikus beavatkozások elmaradtak. Az anyagi ösztönzők hiánya, a szakmai továbbképzések elmaradása a dolgozók kiegészésének veszélyét jelentette. Az anyagi és humán erőforrások hiánya miatt az intézet korábban komoly fejlesztést biztosító lehetőségei kihasználatlanok maradtak, emellett egy lakóegységet lezárt, a lakók felügyeletét a többi lakóegységben oldotta meg, ami zsúfoltabb elhelyezést jelentett. Volt olyan lakóegység, ahol az állandó éjszakai felügyelet nem valósult meg. A személyi állomány létszámának kritikus szintre csökkenése ellenére az ellátottak megfelelően gondozott állapotban voltak. Az ellátottak számára sokat jelentett a hozzátartozók rendszeres látogatása, amit az intézet igyekezett biztosítani a járványidőszakban is. A szülők telefonon is bármikor elértek a gondozókon keresztül az ellátottakat. Az NMM meglátása szerint a hozzátartozók panaszainak jelzésére biztosítani kell a megfelelő csatornákat, a panaszok névtelenül történő jelzésére javasolt az intézetben jól látható helyen panaszládát elhelyezni.

Fejlesztőszoba

Az **intézet vezetője válaszában** – többek között – arról tájékoztatta az NMM-t, hogy az intézmény élén vezetőcsere történt, és kinevezése óta az ápolás-gondozás megerősítését és egységesítését elősegítő számos intézkedést tett. Az idei évben több munkatársat sikerült felvenniük és tudták bővíteni, teljessé tenni a csoportokat. A mentálhigiénés csoport létszáma is 9 főre bővült, ami lehetővé teszi, hogy minden lakó részesüljön fejlesztésben.

Az **SZGYF válaszában** – többek között – tételesen tájékoztatta az ombudsmant a vizsgálat óta megvalósult felújítási és karbantartási munkálatokról, a beszerzett új eszközökről, berendezési tárgyairól, illetve a betervezett felújítási munkákról. Szintén részletesen tájékoztatta a korábbi fejlesztőhelyiség funkciójának visszaállítását, a változatos szabadidős programok és foglalkozások megtartása érdekében tett erőfeszítéseikről. A hidroterápiás medence használatának nem a létszámhiány az oka, hanem műszaki probléma. Ugyanakkor a javítás költségeinek fedezésére rendelkezésre áll az összeg.

Az NMM a tájékoztatásokat elfogadta azzal, hogy kérte az intézet és az SZGYF vezetőjét, hogy tegyenek meg mindent a tényleges dolgozó létszám – különös figyelemmel a gondozók, ápolók és terápiás munkatársak létszámának – növelése érdekében, így biztosítva az ápolás színvonalát, illetve csökkentve az állomány többi tagjának a munkaterhét. Az NMM továbbá azt is kérte, hogy rövid úton intézkedjenek a medence javítási munkálatainak elvégzése érdekében.

A Fejér Megyei Integrált Szociális Intézmény Polgárdi-Tekerespuszta telephelyének látogatásáról készült jelentés főbb megállapításai

AJB-1055/2023. A NMM a veszélyhelyzet idején tett látogatást a Fejér Megyei Integrált Szociális Intézmény Polgárdi-Tekerespuszta telephelyén. A telephely a lakott területtől távol, a vasúttól gyalog vagy biciklivel megközelíthető helyen, mezőgazdasági területek mentén helyezkedett el, ahol a lakók mégis megszokták, hogy bármikor szabadon kimehetnek az intézményből és elintézhetik a mindennapi ügyeiket. A látogatáskor a telephelyre vonatkozóan is érvényben volt kijárási és látogatási tilalom alkalmazkodást követelt részükről, amelynek igyekeztek eleget tenni. A látogatás a megváltozott körülmények miatt monitorozta a lakók napi tevékenységét és a hozzátartozóikkal történő kapcsolattartását. Vizsgálták, hogy a telephely rendelkezik-e elegendő mennyiségű védőeszközzel, fertőtlenítőszerrel, azok használata során a vonatkozó útmutatások szerint jártak-e el. A vizsgálat hangsúlyt fektetett arra is, hogy az ellátottak egészségügyi ellátása ekkor megfelelően zajlott-e, és ellenőrizte a lakók ellátásának tárgyi és személyi körülményeit. A látogatócsoport tapasztalata alapján az ellátottak – bár nehezen viselték, hogy nem mehetnek el a telephely kapuján kívülre – ilyen körülmények között is jól érezték magukat az otthonban.

A telephely minden szükséges óvintézkedést megtett annak érdekében, hogy a COVID19-fertőzést távol tartsa. A személyzet tagjai a veszélyhelyzettel együtt járó korlátozásokat és a fertőzésmegelőzés miatt előírt intézkedéseket empátiával magyarázták el a lakóknak, és figyelemmel voltak az ő aggodalmaikra, kérdéseikre is. A telephely dolgozói gondot fordítottak arra is, hogy ők maguk ne vigyék a vírust a munkába járás során az otthonba.

A látogatás elsősorban az ellátottak járványhelyzetben fennálló körülményeit vizsgálta, az interjúk tapasztalatai alapján azonban észrevételeket tett a gondnokság intézménye és az ellátottak önállóbb életlehetőségei tekintetében is. A lakhatásra nem alkalmas épület miatt fennálló zsúfoltság és a szakképzett személyzet hiánya az ellátottak alapjogainak érvényesülését veszélyezteti, az NMM a jelentését a SZGYF részére is megküldte.

Az NMM jelezte, hogy a gondnokság alatt álló személyek számának csökkentése, a támogatott döntéshozatalra történő átérés lényeges folyamat, a CRPD-garanciáknak való megfelelés hiánya az ellátottak emberi méltóságához való jogával összefüggő visszasságot okoz.

Az **intézetvezető tájékoztatása** szerint a telephely szervez megbeszélést a gondnokok számára, és olyan fórumot is tart, ahol a gyámhivatal képviselteti magát. A válasz kitért arra is, hogy az intézet rehabilitációs intézményi férőhelyek felújítása megtörtént, a férőhelykiváltási tervet elkészítették, folyamatosan felülvizsgálják.

Szoba az izolációs részlegen

Fürdő az izolációs részlegen

Az NMM a választ elfogadta azzal, hogy kérte, hogy a jövőben is adjanak meg minden segítséget ahhoz, hogy az ellátottak lépéseket tehessenek az önállóbb élet megteremtésének irányába.

A **belügyminiszter válasza** szerint az ellátottjogi képviselő rendszeresen fogadóórát tart az intézményben és tájékoztatást ad a gondnoksággal, annak megszüntetésével kapcsolatban. A bírói szemléletmód formálására is szükség lenne annak érdekében, hogy a támogatott döntéshozatal intézménye jobban meghonosodjon itthon, illetve el tudja érni azt a célját, hogy az indokolatlan gondnokság alá helyezést ki tudják váltani. Az NMM a választ elfogadta azzal, hogy a jövőben is tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy az ellátotti képviselő minél hatékonyabban tudja segíteni az ellátottak jogérvényesítését az adott szociális intézményben.

5.4.5. AZ OMBUDSMAN OPCAT NMM TEVÉKENYSÉGÉHEZ KAPCSOLÓDÓ SZAKMAI RENDEZVÉNYEK

2023. június 1–2-án *Thesszalonikében* rendezték meg *A mentális egészség monitorozása büntetés-végrehajtási intézetekben* címmel a **Délkelet-Európai NMM Hálózat** konferenciáját, amelyen az NMM képviseletében a főtitkár vett részt. A főtitkár a konferencián a felszólalásában részletesen ismertette a hazai tapasztalatokat a témakörben, kitérve az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító és a berettyóújfalui központi kórház látogatósain tapasztalataira.

„Covid utáni mindennapok, amiben élek” pályázat ünnepélyes díjátadója

Az NMM 2022-ben ismételt pályázatot nyújtott be az OPCAT alapján létrehozott pénzügyi alapról, **OPCAT Special Fund**ból történő támogatásra. A pályázat alapjául elsődlegesen az SPT 2017-ben tett magyarországi látogatásának tapasztalatairól készített, az NMM-nek címzett jelentésében megfogalmazott ajánlások szolgálnak, az NMM munkája ismertségének növelése.

Az NMM pályázat keretében **irodalmi és rajzpályázatot** írt ki szociális, gyermekvédelmi és egészségügyi intézmények, büntetés-végrehajtási intézmények lakói számára *Covid utáni mindennapok, amiben élek* címmel. E pályázat sikere meghaladta az előzetes várakozásokat, közel 1000 pályamű érkezett összesen közel 100 intézményből. A kiválasztott pályaművek felhasználásával számos tájékoztató anyag készült az OPCAT Főosztály munkájáról.

Egy pályázat keretében valósult meg 2023. október 16-án az egyetemistáknak tartott **NMM tréningnap**, ahol külföldi előadóként Anica Tomsic, az SPT magyarországi országelődője beszélt a nemzeti NMM-ek és az SPT kapcsolatáról, az SPT munkájáról.

2023. november 9–10-e között került sor az APT, az ODIHR és a dán ombudsmani hivatal szervezésében a **NNM-ek és Civil Szervezetek Hatodik Regionális Találkozására**, amelyen az NMM részéről a főtitkárhelyettes vett részt. 2023. december 1-jén került sor az **Építsünk hidakat! Összefogással az emberi jogok védelme és előmozdítása érdekében a kihívások időszakában** című nemzetközi konferenciára. A konferencián a román ombudsmanhelyettes, a szerb ombudsman, illetve a magyar NMM képviselői is részletesen ismertették a saját nemzeti NMM-ük elmúlt években folytatott munkáját.

Orbán Szilveszter – A fogvatartotti lét (BV – festmény-grafika kategória, I. hely)

Lovász István – Szabadság (Idősothonok – festmény-grafika kategória, I. hely)

A Civil Konzultációs Testület ülései

Az OPCAT Nemzeti Megelőző Mechanizmus (NMM) feladatainak ellátását segítő Civil Konzultációs Testület (CKT) **2023. október 6-án** tartotta ez évi első ülését, amelyen az alapvető jogok biztosa is részt vett. Az ombudsman tájékoztatást adott a résztvevők számára a tárgyévi eseményekről, így beszámolt a CPT-delegáció 2023. év május 24-i látogatásáról a Hivatalban, az akkor megtárgyalt témákról, és arról, hogy az országjelentés várhatóan 2023 novemberében lesz publikálva, emellett a Hivatal várja az SPT látogatását is. Az alapvető jogok biztosa röviden beszámolt továbbá a 2023. évben tett intézményi látogatások tapasztalatairól.

5.5. A KÖZÉRDEKŰ BEJELENTŐK ÉS A VISSZAÉLÉST BEJELENTŐK JOGAINAK OMBUDSMANI VÉDELMEVEL KAPCSOLATOS TEVÉKENYSÉG

5.5.1. A PANASZTÖRVÉNY HATÁLYBA LÉPÉSÉVEL KAPCSOLATOS KÖTELEZETTSÉGEK ÉS FELADATOK

A bejelentővédelmi tevékenység kapcsán a leginkább figyelemre méltó esemény Magyarországon a **panaszokról, a közérdekű bejelentésekről, valamint a visszaélések bejelentésével összefüggő szabályokról szóló 2023. évi XXV. törvény** (a továbbiakban: Panasz tv.) hatálybalépése volt. A Panasz tv. **teljeskörűen biztosítja** az uniós jog megsértését bejelentő személyek védelméről szóló Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1937 **irányelve** (2019. október 23.) (a továbbiakban: Irányelv) **magyar jogrendbe történő átültetését**.

Elkülönített visszaélés-bejelentési rendszerek

A Panasz tv. új fogalommal egészítette ki a bejelentések körét.

Visszaélés-bejelentés: A Panasz tv. 33. § rendelkezése alapján, **az elkülönített visszaélés-bejelentési rendszerbe jogellenes vagy jogellenesnek feltételezett cselekményre vagy mulasztásra, illetve egyéb visszaélésre vonatkozó információt lehet bejelenteni.** Az elkülönített visszaélés-bejelentési rendszerbe bejelentést bárki tehet.

A visszaélés-bejelentés Panasz tv. szerinti szabályozása jelentősen bővíti a bejelentők körét az Irányelvhez képest. Az Irányelvnek megfelelően azokat a kormányzati szerveket jelöli ki a Panasz tv., illetve az elkülönített visszaélés-bejelentési rendszer létrehozására köteles kormányzati szervek kijelöléséről szóló 225/2023. (VI. 8.) Korm. rendelet, amelyek releváns feladat- és hatáskörrel rendelkeznek az Irányelv melléklete (és a Panasz tv. 1. és 2. melléklete) szerinti tárgykörök tekintetében. **Az elkülönített visszaélés-bejelentési rendszerek létrehozására köteles állami szervek** (jelenleg 18 állami szerv) **2023. július 24-étől kötelesek a Panasz tv. szabályainak megfelelő elkülönített visszaélés-bejelentési csatornát működtetni. Visszaélés-bejelentést az alapvető jogok biztosa által működtetett elektronikus rendszerben is meg lehet tenni.**

Tájékoztatási kötelezettség

Az elkülönített visszaélés-bejelentési rendszerek létrehozására köteles állami szervek, valamint az alapvető jogok biztosa átfogó és független, a nyilvánosság számára könnyen hozzáférhető díjmentes tájékoztatást nyújtanak a bejelentők rendelkezésére álló eljárásokról és jogorvoslati lehetőségekről, a bejelentők védelmével összefüggő, e törvény szerinti szabályokról, a bejelentők e törvény szerinti jogairól és kötelezettségeiről,

a bejelentésben érintett személyek jogairól. Továbbá megke- resés alapján tájékoztatást nyújtanak a fenti információkról. A Bejelentővédelmi Osztály az év második felében több alka- lommal is eleget tett ezen tájékoztatási kötelezettségének.

Belső visszaélés bejelentési csatorna

A Panasz tv. alapján az állami szervek 2023. július 24-étől, a helyi önkormányzatok pedig 2025. január 1-jétől – jogsza- bályban meghatározott kivételtől eltekintve – **belső visszaélés bejelentési csatornát** kötelesek működtetni. Az AJBH 2023. jú- lius 24-ével felállította a belső visszaélés-bejelentési csatornáját.

5.5.2. A KÖZÉRDEKŰ BEJELENTÉSEK MEGTÉTELÉRE ÉS NYILVÁNTARTÁSÁRA SZOLGÁLÓ ELEKTRONIKUS RENDSZER ÜZEMELTETÉSE A SZÁMOK TÜKRÉBEN

2023-ban a közérdekű bejelentések megtételére szolgáló védett elektronikus rendszeren keresztül az előző évhez ha- sonlóan **518** (2022-ben 515; 2021-ben 537) **beadvány** érkezett a Hivatalhoz, amely **26%-kal több**, mint az elmúlt 5 év átlaga. A törvényi definíció figyelembevételével a **beadványok közel 60%-a** volt ténylegesen **közérdekű bejelentés**. A védett elekt- ronikus rendszeren keresztül, közérdekű bejelentésként ér- kező, azonban tartalmuk, valamint az **Ajbt. szerint a Hivatal más szervezeti egységének hatáskörébe tartozó beadvá- nyok** száma az összes beadvány **7%-át** tette ki. A beadványok közel **28%-át az alapvető jogok biztos hatáskör hiányában elutasította**, mivel azok panaszként sem voltak vizsgálhatók.

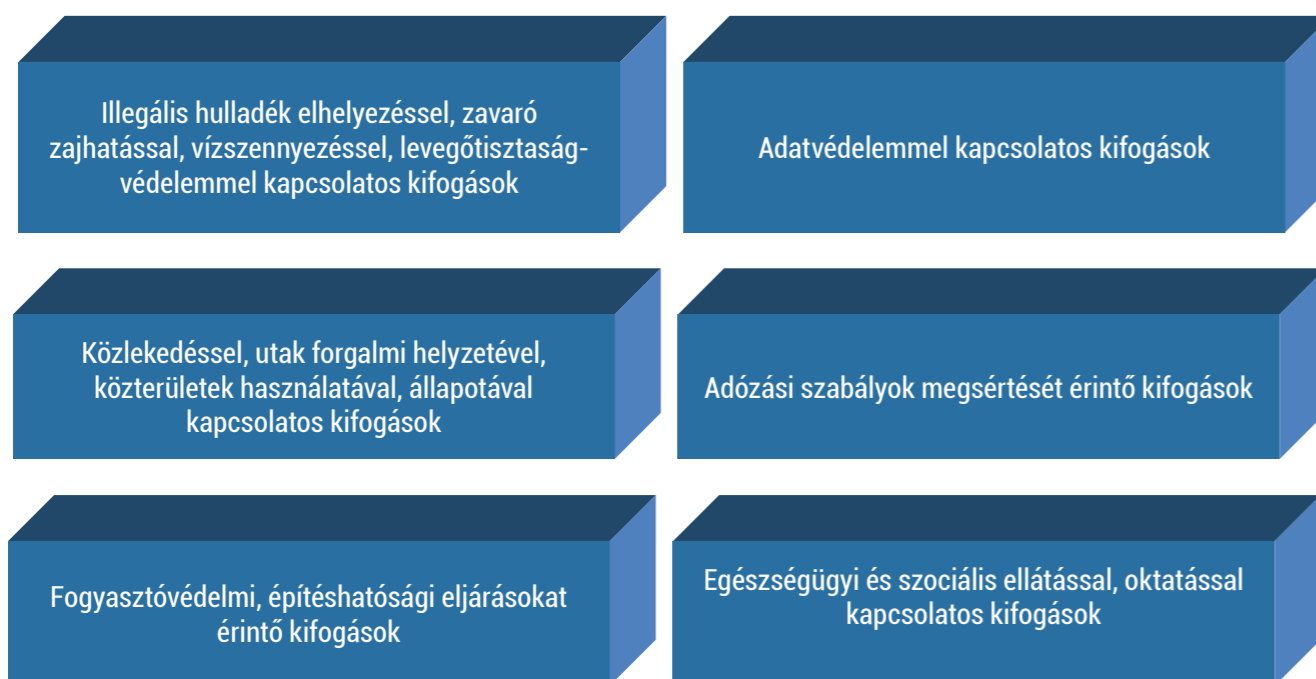
A bejelentők számára a rendszer által biztosított kiemelten fontos lehetőség, hogy **a bejelentést kivizsgáló szerv felé név- telen, anonim maradhat**. Éppen ezért **a bejelentők több mint**

81%-a kérte, hogy személyes adataik kizárólag a Hivatal részére legyenek hozzáférhetőek. Anonimitás kérése mellett papíralapon történő ügyintézésre nincs törvényi lehetőség, ezért érdemi ügyintézésre csak akkor van mód, ha a bejelen- tő a Hivatal felhívását követően igénybe veszi az **elektronikus rendszert**. Az elektronikus rendszer használata az Ügyfélszol- gálaton és a Területi Irodákban is biztosított volt.

A leggyakrabban megkeresett eljáró szervek 2023-ban

A bejelentések kivizsgálását követően megállapítható, hogy **a beadványok körülbelül az esetek egyharmadában voltak megalapozottak**. Ezen ügyekben az eljáró szervek gondoskod- nak az adott körülmény orvoslásáról, a veszélyeztetett társa- dalmi érdek érvényesítése érdekében.

A közérdekű bejelentések legjellemzőbb tárgyai 2023 -ban

5.5.3. A KÖZÉRDEKŰ BEJELENTÉSEK JELLEMZŐ ESETEI

A közigazgatás, valamint az élet teljes spektrumát lefedő körben a Hivatalhoz benyújtott közérdekű bejelentések széles köréből – a teljesség igénye nélkül és a publikus kivonatban feltüntetett ügyazonosító megjelölésével – a következő esetek említhetőek.

Fontos társadalmi kérdéseket érintő bejelentések a tárgyévben az alábbiak voltak.

Az **1452279** számú ügyben a bejelentő sérelmezte, hogy egyes egészségügyi intézményekben nagyon nehéz időpontot foglalni. Van olyan kórházi szakrendelés, amelyre egy hé- ten egyszer, négyórás intervallumban lehet időpontot kérni, azonban egy hónapja többszöri hívással sem sikerült a mega- dott időpontban és számon a rendelést elérni. Javasolja a tart- hatatlan helyzet felülvizsgálatát és az online időpontfoglalási rendszerek mielőbbi kialakítását. A bejelentés időpontjában hatáskörrel rendelkező Nemzeti Népegészségügyi Központ (továbbiakban: NNK) a vizsgált gyermekgyógyászati intézet endokrinológiai szakrendelése időpontfoglalási nehézsége- ivel kapcsolatban megírta, hogy az érintett kórház az egyik telephelyén 28 órában, másik telephelyen 15 órában működ- tet endokrinológia szakrendelést. A vizsgálat megállapította, hogy a kórház a heti 43 közfinanszírozott endokrinológiai óraszámát teljes kapacitással működteti, 2023 januárjában és februárjában 942 beteget láttak el a rendeléseken. Az endok- rinológiai szakrendelésre a kórház külön időpontfoglaló idő- sávot határozott meg, ami nem esik egybe a rendelési idővel, ezalatt betegellátást nem végez, hogy ezzel is a rendelés za- vartalanságát biztosítsa. Központi időpontfoglaló rendszerrel nem rendelkeznek, mivel az az Országos Kórházi Főigazga- tóság által fejlesztés alatt álló informatikai fejlesztéstől függ, a rendszer kialakítása folyamatban van. A kórház tájékozta- tása szerint amennyiben probléma merül fel az időpontfogla- lással elektronikus vagy postai megkeresés esetén készség- gel állnak rendelkezésre. Az NNK a központi időpontfoglaló rendszer hiánya miatti időpontfoglalási nehézség miatt jel- zéssel élt a kórház fenntartója felé.

Az **1451467** számú ügyben a bejelentő megírta, hogy porc- kopás miatt térdműtét vált szükségessé nála. A műtėti előké- szítés kapcsán a klinika levélben tájékoztatta, hogy a műtét végrehajtása érdekében szükséges 2 fő irányított véradása. Bejelentő sérelmezte, hogy a kórház elvárása semmilyen jog- szabályi előírással nem támasztható alá, álláspontja szerint az irányított véradást nem írhatják elő a betegek számára. Be- jelentő azt kifogásolta továbbá, hogy azoknak a betegeknek, akik a családtagjaik közül, vagy ismeretségi körükből nem tudnak két véradót biztosítani, a közösségi média segítségét javasolják igénybe venni, ami viszont bejelentő álláspontja

szerint sérti az egyébként is kiszolgáltatott helyzetben lévő betegek emberi méltóságát és személyes adatait is. Az ügyben megkeresett NNK megírta, hogy a tényállás tisztázása érde- kében tájékoztatást kért az Országos Vérellátó Szolgálatól (továbbiakban: OVSZ) az egészségügyi szolgáltató által folyta- tott gyakorlatról. A vizsgálat során megállapították, hogy az egészségügyi szolgáltató által folytatott és a bejelentő által ki- fogásolt eljárás, nem felel meg az OVSZ eljárási rendjében fog- laltaknak, ezért az NNK intézkedett az egészségügyi szolgál- tatóval szemben a jogszerű eljárás helyreállítása érdekében.

Az **1455020** számú ügyben bejelentő kifogásolta, hogy egy közgyógyellátásra adható termékért 2023 januárjától a forgal- mazó üzletek, tranzakciós díj, közvetítési díj címén 500-8000 Ft közötti térítési díjat számolnak fel. Kérte a gyógyszer- és gyógyá- sásegésszék-forgalmazó üzletek átfogó vizsgálatát. A Hajdú-Bi- har Vármegyei Kormányhivatal vizsgálatot folytatott az érin- tett vállalkozás által alkalmazott kereskedelmi gyakorlat kapcsán, a biztonságos és gazdaságos gyógyszer- és gyógyá- szatisegészség-ellátás, valamint a gyógyszerforgalmazás általános szabályairól szóló 2006. évi XCVIII. törvény 18/A. §-a alapján. Megállapításra került, hogy a vállalkozás a beje- lentésben foglalt magatartásával a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvényben foglalt tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot valósít meg. A fogyasztóvédelmi hatóság a megál- lapított jogsértés miatt érdemi döntésében tiltotta meg a jog- sértő magatartás további folytatását.

Az **1455058** számú ügyben bejelentő egy Komárom-Esz- tergom vármegyei idős emberek otthona működését, az ellátás színvonalát, az idős emberekkel való bánásmódot kifogásolta. A Komárom-Esztergom Vármegyei Kormányhivatal ellenőr- zést tartott az intézményben, amely során megállapították a létszámhiányt, a dokumentáció vezetésével kapcsolatos hiányosságokat és a személyközpontú gondozás hiányát, ez utóbbi kiemelten fontos a lakók mentális állapotának javítása, szinten tartása érdekében. A hiányosságok megszüntetésére a fenntartót és az intézményvezetőt határozatban kötelezték, amelynek megvalósulását utóellenőrzés keretében vizsgál- ják. A Járási Hivatal Népegészségügyi Osztálya az elvégzett helyszíni szemle alapján a higiénés állapotokat, a veszélyes hulladék gyűjtését, tárolását megfelelőnek találta.

A **1455132** számú ügyben a bejelentő egy fővárosi kerületi önkormányzat szociális támogatási rendszerét kifogásolta. Sérelmezte, hogy a szociálisan rászoruló, albérletben lakó kerületi lakosok számára albérlettámogatást nem folyósít az önkormányzat. Az eljáró önkormányzat tájékoztatást adott arról, hogy a vonatkozó rendelete alapján a nehéz élethelyze- tekben nyújt segítséget a kerületi, bejelentett lakóhellyel vagy tartózkodási hellyel rendelkező rászorulóknak. Az ellátások jövedelmi és esetenként vagyoni feltételhez kötöttek, azonban

a kerületi életvitelszerűsége túl nem feltételük, hogy a kérelmezők csak lakástulajdonosok, vagy önkormányzati lakásbérlők legyenek. A területben élő magánpiaci lakásbérlők az egyéb feltételek teljesülése esetén ugyanúgy jogosultak lehetnek a támogatásokra. A lakás költségeinek megfizetéséhez nyújt rendszeres segítséget az egy éven keresztül folyósított lakásfenntartási támogatás, az öt hónapra megállapított téli rezsiszámogatás, valamint a díjhátralék rendezéséhez kérhető adósságkezelési támogatás. Igényelhető támogatás továbbá a gyógyszerek kiváltásához, a gyógyászati segédeszközök megvásárlásához, a temetési költségek megfizetéséhez, valamint esetenkénti támogatás kérelmezhető a létfenntartást veszélyeztető helyzetek, krízishelyzetek megoldásához is. Az ellátásokkal kapcsolatban részletes felvilágosítást nyújtanak a Népjóléti Iroda munkatársai, valamint tájékozódni lehet az önkormányzat honlapján is.

Az **1456622** számú ügyben bejelentő egy budapesti egyetem képzéséhez kapcsolódóan tett bejelentést azt kifogásolva, hogy a tanulási és egyéb részképességzavarral (diszlexia, diszgráfia stb.) rendelkező emberek is felvételt nyernek az egyetemi képzésre. Álláspontja szerint az ilyen zavarral együtt élő jelentkezők felvételét automatikusan el kell utasítani valamennyi pedagógus szakon, mert a jövő generációját nem taníthatják hiányos képességekkel rendelkező emberek. Mindezt kérte a bejelentés kivizsgálását és a szükséges intézkedések megtételét. Az ügyben megkeresett Kulturális és Innovációs Minisztérium a közérdekű bejelentést kivizsgálta és megírta, hogy a felsőoktatási szakképzésre, alapképzésre, mesterképzésre és osztatlan képzésre történő jelentkezés és felvétel szabályait a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény és a felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet szabályozza. A pályaalkalmassági feltételek részleteinek meghatározását a magyar jogrendszer a felsőoktatási intézményre delegálja. Pályaalkalmassági vizsgálatra sor kerül hosszú évtizedek óta a tanító, az óvodapedagógus, a konduktor, vagy akár a csecsemő- és kisgyermeknevelő alapképzések vonatkozásában. A szakmai szervezetekkel történt egyeztetés szerint a diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia részképességzavarok egységesen a tanító, konduktor és óvodapedagógus alapképzések esetében jelentenek kizáró okot. A csecsemő- és kisgyermeknevelő alapképzés esetében kizáró okként a diszlexia vehető számba, amelyet az alapvető és minden intézmény által tartott beszédalkalmassági vizsgálat szűr. A gyógypedagógus alapképzés esetében a felsőoktatási intézmények fenntartják a mérlegelés lehetőségét a kizárólagosság meghatározásában. Egységes alkalmassági vizsga megjelentetése iránti kérelem nem érkezett a minisztérium felé a tanárképzés, szakoktató alapképzések esetében, a felsőoktatási intézmények jogszerű lehetősége a pályaalkalmassági feltételek meghatározása. A képzési helyek kiemelt prioritása, hogy hivatásuk betöltésére alkalmas és motivált hallgatók végezzenek képzéseket náluk.

Az **1455778** számú ügyben a bejelentő egy Baranya vármezei község önkormányzatának és polgármesterének a tevékenységét kifogásolta. Álláspontja szerint az önkormányzati épületek energetikai korszerűsítésére elnyert pályázat megvalósítása során a képviselő testület és a polgármester nem az előírásoknak megfelelően választotta ki a kivitelezésben részt vevő vállalkozást, és a pályázati pénzek felhasználása során is szabálytalanságok történtek. Az ügyben megkeresett Integritás Hatóság a közérdekű bejelentést az európai uniós költségvetési források felhasználásának ellenőrzéséről szóló 2022. évi XXVII. törvény rendelkezései alapján kivizsgálta és megírta, hogy a bejelentésben a rendelkezésükre bocsátott, valamint a kivizsgálás során feltárt további információk alapján az Integritás Hatóság vizsgálati eljárást indított a hatáskörébe tartozó tárgykörben. Az Integritás Hatóság vizsgálati eljárást folytat annak érdekében, hogy feltárja azokat a körülményeket, amelyek hátrányosan érintik vagy érinthetik az európai uniós pénzügyi támogatások végrehajtását.

Az **1455262** számú ügyben a bejelentő egy Somogy vármegyei településen üzemeltetett magánszálláshelyre kívánta felhívni a hatóságok figyelmét. Tudomása szerint a beadványban megnevezett szálláshely nem rendelkezik a Nemzeti Turisztikai Adatszolgáltató Központ informatikai rendszerében kötelezően előírt regisztrációval és álláspontja szerint a több évtizede folytatott szálláshely szolgáltatási tevékenysége után adót sem fizet. Bejelentő álláspontja szerint a hivatkozott szálláshely szolgáltató tevékenysége károsan hat a helyi jogkövető vendéglátók versenyhelyzetére, és bevételeire. Az ügyben megkeresett Közös Önkormányzati Hivatal Jegyzője a közérdekű bejelentést kivizsgálta és megírta, hogy a bejelentésben hivatkozott szállásadót tájékoztatta a vonatkozó jogszabályi előírásokról, és felhívta a szálláshely nyilvántartásba vételi eljárásának megindítására. A szálláshely szolgáltató a kérelmet benyújtotta, és bejelentést tett a hivatkozott ingatlanra vonatkozóan, de a feltárt hiányosságok pótlására megállapított határidőben a hiányosságok pótlása nem történt meg. A szálláshely-szolgáltatási tevékenység folytatásának részletes feltételeiről és a szálláshely-üzemeltetési engedély kiadásának rendjéről szóló 239/2009. (X.20.) Korm. rendelet és a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény rendelkezései szerint „magánszálláshely”: lakás vagy üdülő megnevezésű épületben alakítható ki. A számítógépes ingatlan-nyilvántartási rendszerrel előállított tulajdoni lap szerint, a kérelmezett ingatlan beépítetlen területként szerepel, annak ellenére, hogy a természetben egy meglévő épület. Fentiek alapján a jegyző a magánszálláshely nyilvántartásba vételi kérelmet elutasította.

A bejelentés alapján szintén megkeresett Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) megírta, hogy a NAV-ot a hivatali eljárása során tudomására jutott minden irat, adat, tény, körülmény, információ tekintetében titoktartási kötelezettség terheli. Ebből adódóan a bejelentett kötelezettségéről, annak teljesítéséről,

ről, a vonatkozó hatósági vizsgálatról, és annak eredményéről, a NAV konkrét megállapításairól – a bejelentéssel érintett hozzájárulása, illetve egyéb törvényi felhatalmazás hiányában – további felvilágosítás nem adható.

Az **1455835** számú ügyben bejelentő kifogásolta, hogy egy fővárosi alapítvány az elmúlt években nem tett eleget az éves beszámolóbenyújtási és -közzétételi kötelezettségének. Az ügyben megkeresett Fővárosi Törvényszék a közérdekű bejelentést kivizsgálta és megírta, hogy az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvényben meghatározott feladatkörében a nyilvántartó bíróság ellenőrizte a bejelentéssel érintett alapítvány civil szervezetek névjegyzékében közzétett és az interneten elérhető adatait. Az alapítvány a 2019., 2020., 2021. és 2022. évek vonatkozásában nem tett eleget az éves beszámoló letétbe helyezési, és közzétételi kötelezettségének. A beszámoló a civil szervezetek névjegyzékében nem elérhetőek a [www.birosag.hu](http://birosag.hu) oldalon a <http://birosag.hu/allampolgaroknak/civil-szervezetek/civil-szervezetek-nevjegyzeke-kereses> menüpont alatt, és a szervezet honlapján sem megtekinthetők. A mulasztásra tekintettel a Fővárosi Törvényszék az alapítvánnyal szemben nemperes eljárást indított, és végzésével felhívta a beszámoló közzétételére.

Az **1455214** számú ügyben a bejelentő azt kifogásolta, hogy a diákhitel gyermekvállalással kapcsolatos kedvezményei csak a nők számára biztosítottak. Álláspontja szerint, a szabályozás hátrányosan érinti a férfi diákhitel-felvevőket, akik ugyanúgy részt vállalnak a gyermekek nevelésében és eltartásában. Az ügyben megkeresett Kulturális és Innovációs Minisztérium a közérdekű bejelentést kivizsgálta, és megírta, hogy a hallgatói hitelrendszerrel szóló 1/2012. (I. 20.) Korm. rendelet valóban csak a vér szerinti édesanya, illetve az örökbefogadó nő esetében teszi lehetővé a másodikként született (vagy örökbefogadott) gyermek esetén a diákhiteltartozás 50%-ának, harmadik vagy további gyermek esetén pedig teljes összegének elengedését, valamint a várandósság harmadik hónapjától számított 3 éves időtartamra a hiteltörlesztés (és a kamatfelszámítás) szüneteltetését is. Az anya részére juttatott anyagi előnyből közvetve – az esetek döntő többségében fennálló – közös háztartásban élés tényéből következően a család többi tagja, így az apa is részesül, hiszen a rá jutott terheket (is) csökkenti áttételesen, igaz, hogy ez sajnos nem érvényesül az egyedülálló apák esetében. Ugyanakkor a jelen esetben egy úgynevezett *ex gratia* jellegű juttatásról van szó, amelynek feltételei meghatározásában a jogalkotónak széles körű mérlegelési lehetősége van. A hallgatói hiteltartozással rendelkező és gyermeket vállaló nőknek nyújtott kedvezmények feltételeinek meghatározásában a jogalkotót megillető széles mérlegelési jogkör egyedüli korlátja az a követelmény, hogy az ily módon az egymással összehasonlítható helyzet-

ben lévő jogalanyok (azaz nők és férfiak) között alkalmazott pozitív diszkriminációnak észszerű okának kell lennie, vagyis nem minősülhet önkényesnek. A KIM álláspontja szerint, jelen esetben az, hogy a jogszabály a kedvezményeket kizárólag az anyáknak biztosítja, nem tekinthető nemi alapú, és ezért tiltott diszkriminációnak, tekintettel az Alaptörvény XV. cikkének (5) bekezdésére, amely szerint: „Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket”, azaz kimondja, hogy az állam a nők védelme érdekében jogosult, sőt köteles is célzott, kifejezetten őket megillető támogató intézkedések meghozatalára.

Az **1457337** számú ügyben a bejelentő az Egészségügyi Világszervezet (WHO) által a Nemzetközi Egészségügyi Szabályzat (IHR 2005.) tervezett módosítása ellen fejezte ki aggodalmát. A Belügyminisztérium tájékoztatása szerint a COVID19-világjárvány következtében az Amerikai Egyesült Államok 2022. január 20-án benyújtott módosító javaslataival kezdeményezte az IHR módosítását. A módosítások alapvetően technikai jellegűek, elsősorban a világjárványok jobb előrejelzését, a válaszadás és az információátadás meggyorsítását szolgálják. A WHO 2022. májusi, 75. Közgyűlésén a tagállamok végül konszenzussal elfogadták azokat a módosításokat, amelyek alapján a Rendszabályokra vonatkozó módosítások elfogadása esetén a hatálybalépés, elutasítás vagy fenntartások megfogalmazásának határideje lerövidül. A 2022-ben elfogadott rendelkezések alapján az IHR módosításának elutasítására, fenntartások megfogalmazására a módosítás WHO Közgyűlés általi elfogadásáról küldött főigazgatói értesítéstől számított 10 hónap állna rendelkezésére a részes államoknak a korábbi 18 hónap helyett. Az IHR módosításai az említett értesítés keltétől számított 12 hónap elteltével lépnek hatályba a korábbi 24 hónap helyett. A módosítások az IHR rendelkezéseinek közegészségügyi-járványügyi helyzetben történő hatékonyabb végrehajtását, a rugalmasabb alkalmazkodást szolgálják, amely minden magyar állampolgár érdeke is egyben. Ami a járványhelyzet kihirdetését illeti, a jelenleg hatályos IHR 12. és 49. cikke szabályozza a nemzetközi horderejű közegészségügyi-járványügyi szükséghelyzet kihirdetésének módját. A főigazgató átmeneti ajánlásokat tehet a tagállamok részére. A jelenleg zajló tárgyalásoknak nem célja, hogy a WHO főigazgatójának ezen túlmenő jogokat biztosítson. Ilyen javaslat fel sem merült a tárgyalások során. A nemzeti kormányok nem adják át az intézkedések meghozatalának jogát, és a nemzetközi szervezet jellege miatt erre nincs is lehetőség (nem szupranacionális szervezet). Mindebből következik, hogy a szervezet jellegéből adódóan „világkormány létrehozását”, „hatóságként” történő működését sem tűzheti ki célul, és ezt egyetlen tagállam sem fogalmazta meg a tárgyalások során.

Környezetvédelemhez kapcsolódóan az alábbi bejelentések emelhetőek ki.

Az **1455285** számú ügyben a bejelentő megírta, hogy egy Hajdú-Bihar vármegyei ingatlanon nagy mennyiségű bontott beton- és aszfalthulladékot helyeztek el. Kérte a hatóságtól az elhelyezés jogszerűségének vizsgálatát, és a szükséges intézkedések megtételét. Az ügyben megkeresett Hajdú-Bihar Vármegyei Kormányhivatal, mint területi hulladékgazdálkodási hatóság a közérdekű bejelentést kivizsgálta és megírta, hogy az ingatlanon útépitési és útkarbantartási alapanyag termékek kerülnek időlegesen letárolásra, valamint ismeretlen személy által elhelyezett hulladék is megtalálható volt a helyszínen. A bejelentésben szereplő ingatlanon végzett tevékenységhez a hatályos jogszabályok alapján hulladékgazdálkodási engedély nem szükséges. A terület tulajdonosa vállalta, hogy az ingatlanon ismeretlen személy által jogellenesen elhelyezett hulladékot 30 napon belül felszámolja, valamint gondoskodik arról, hogy illetéktelen személyek az ingatlanra ne tudjanak bejutni.

Az **1454781** számú ügyben a bejelentő egy Bács-Kiskun vármegyei üzem monoton zajhatását kifogásolta, amely nyáron éjjel-nappal, még hétvégén is zavarta a közelben lakók nyugalmát. Az ügyben megkeresett Bács-Kiskun Vármegyei Kormányhivatal, mint környezetvédelmi hatóság, a közérdekű bejelentést kivizsgálta és megírta, hogy helyszíni ellenőrzést tartott a kifogásolt üzem területén, ahol a gépek üzemi zaja hallható volt. A környezetvédelmi hatóság munkatársai az ellenőrzés során rendelkezésre álló zajszintmérő berendezéssel tájékozódó mérést végeztek az üzem környezetében 2 lakóingatlan előtt. A zajmérés eredménye 40,2 dB és 47,8 dB, ami nem haladja meg a környezeti zaj- és rezgésterhelési határértékek megállapításáról szóló 27/2008. (XII. 3.) KvVM–EüM együttes rendelet 1. számú mellékletében falusias lakóterületre (Lf) megállapított 50 dB (nappali) határértéket. A kifogásolt telephelyen folytatott tevékenységgel kapcsolatban a korábbiakban zavaró zajhatásra vonatkozó közérdekű bejelentés, panasz nem érkezett. A környezetvédelmi hatóság tájékoztatást adott arról is, hogy a telephelyen található üzem kivitelezése két ütemben valósult meg, a második ütemben létesített üzemcsarnok és nyersanyag feldolgozó használatbavételi engedélyezési eljárásban előírta többek között az új létesítmények üzembe helyezését követően, a termelési tevékenység végzése alatt a telephely ÉK-i határán mobil zajvédő fal kiépítését, valamint szabványos (akkreditált mérések) zajvizsgálattal a telephely zajkibocsátásának és a zajvédő fal hatékonyságának ellenőrzését, teljes kapacitással történő üzemelés mellett. Az újonnan kialakított egységek az ellenőrzés időpontjában csak részlegesen üzemeltek. Az üzem az ellenőrző zajmérésre – a teljes technológia kiépítését követően – 2023. augusztus 31-ei határidőt kapott.

Az **1453731** számú ügyben a bejelentő megírta, hogy Csehországban és Szlovákiában a kiskereskedelmi egységeket, boltokat arra kötelezték, hogy a PET palackokat, és az alumíniumdobozokat vissza kell váltásák. Az erre alkalmas termékeket „Z” jelöléssel látják el, és a boltban a PET palackért 10 eurócentet, az alumíniumdobozért 15 eurócentet adnak göngyölegként, amit le lehet vásárolni, ezzel ösztönözve az újrahasznosítást. Magyarországon a PET palackokat és alumíniumdobozokat sokszor nem a szelektív gyűjtőbe dobják, viszont a fenti módszerrel anyagilag is ösztönözni lehetne a fogyasztókat. A bejelentő a környező országok mintájára javasolja az eldobható italcsomagolások, így a PET-palackok és alumíniumdobozok kötelező visszaváltásának hazai bevezetését, sürgetve a szabályozási rendszer kidolgozását. Az ügyben a bejelentéskor megkeresett Energiaügyi Minisztérium a közérdekű bejelentést kivizsgálta és megírta, hogy Magyarországon a kötelező visszaváltási rendszer bevezetésének és működtetésének törvényi keretfeltételei a hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvénybe kerültek beépítésre. A visszaváltási rendszer részletes szabályozása új kormányrendelet megalkotása útján valósul meg, amelynek tervezete már elkészült, jelenleg az Európai Bizottság előtt műszaki notifikációs eljárás alatt áll, az eljárás lezárultát követően lehet kihirdetni a jogszabályt. A Korm. rendelet hatálybalépését követően a kötelezően visszaváltási díjas termékek közé tartoznak majd – a tej és tejalapú italtermék kivételével – a fogyasztásra kész vagy koncentrátum italtermék műanyag, fém vagy üveg alapanyagú, palack vagy doboz formájú, csomagolásai. A lakossági visszaváltás ösztönzése és a visszaváltási rendszer finanszírozása érdekében visszaváltási díj bevezetését tervezik.

Az **1454254** számú ügyben a bejelentő egy Baranya vármegyei használaton kívüli kemping területén évek óta tapasztalható közegészségügyi veszélyeket hordozó állapotra hívta fel a figyelmet. A Baranya Vármegyei Kormányhivatal helyszíni szemle során megállapította, hogy az érintett ingatlanon építési-bontási hulladék (hullámpala, cserép, tégl, stb.), vegyes települési és lombohulladék, valamint hulladékká vált műanyag gépjárműalkatrész volt megtalálható. A hatóság által hullámpalaként azonosított hulladék részben tartalmazhat veszélyes anyagot (azbesztszálakat). A közhiteles ingatlan-nyilvántartás adatai szerint az ingatlan tulajdonosa a település önkormányzata. A hatóság tájékoztatta az önkormányzatot a szóban forgó ingatlan állapotáról, valamint felhívta a területen található hulladék felszámolására, jogszerű kezelésére. A Járási Hivatal Népegészségügyi Osztály munkatársai helyszíni szemle során megállapították, hogy az utcafrontról az ingatlanra való bejutás akadálytalan, a kaput elbontották. Az épületek állagromlásából, rongálásából adódóan bontási törmelékek találhatóak a romok közvetlen környezetében. A területen egészségügyi kártevők megjelenésére utaló jeleket – patkányvár, járatok, lyukak, legyek – nem észleltek. Fentiek értelmében a népegészségügyi hatóság intézkedésre okot adó tényezőt nem

állapított meg. A település polgármestere tájékoztatást adott arról, hogy az önkormányzat városüzemeltetéssel foglalkozó társasága, az ingatlan rendbetételét megkezdte és a 2024. évre áthúzódóan folytatni is fogja.

A **1455648** számú ügyben a bejelentő a Rábán fenyegető árvízveszélyre hívta fel a figyelmet. A Nyugat-dunántúli Vízügyi Igazgatóság megírta, hogy tudomással bír a Rába-folyón kialakult torlaszról, amelynek mozgását az igazgatóság szakemberei folyamatosan figyelemmel kísérik. A Rába-folyón vizitúrázók védelme érdekében az igazgatóság honlapján állandó jelleggel elérhető a figyelmeztetés arra vonatkozóan, hogy a folyó Zsennye és Rum közötti szakaszán torlasz által okozott akadályra kell számítani.

5.5.4. A KÖZÉRDEKŰ BEJELENTÉSEKKEL KAPCSOLATBAN ELJÁRÁSRA JOGOSULT SZERVEK MEGFELELŐ INTÉZÉSÉNEK OMBUDSMANI FELÜLVIZSGÁLATA

Az **alapvető jogok biztosa további jogosítványokkal rendelkezik a bejelentések területén.** A bejelentés – arra jogosult által történt – kivizsgálását követően **a bejelentő** – az általa vélelmezett visszásság orvoslása érdekében – **beadvánnyal fordulhat az ombudsmanhoz, ha véleménye szerint bejelentését az eljáró szerv nem vizsgálta ki teljeskörűen,** illetve, ha **a vizsgálat eredményével nem ért egyet, vagy a bejelentését megalapozatlannak tartották.**

A kérelem alapján az alapvető jogok biztosa **vizsgálja a közérdekű, illetve visszaélés-bejelentés megfelelő intézését.** Az érintett szervezet megkeresésére kerülhet sor, tőle tájékoztatás, valamint az ügy kapcsán releváns dokumentumok besatolása kérhető. Ha szükséges, az eljáró szerv képviselőjének személyes konzultáció keretében történő meghallgatására, illetve, ha az ügy körülményei indokolják, helyszíni vizsgálatra is sor kerülhet. Ha az alapvető jogok biztosa a lefolytatott vizsgálat alapján visszásságot tapasztal, annak orvoslására ajánlást tehet az érintetthez, illetve annak felettes szervéhez.

Az **alapvető jogok biztosa hivatalból vizsgálhatja a közérdekű, valamint visszaélés-bejelentések eljáró szervek általi kezelésének gyakorlatát.** Az elektronikus rendszeren keresztül tett bejelentések, valamint az azt kivizsgáló szervek eljárásához kapcsolódó vizsgálatok legfontosabb adatai, jellemzői nyomon követhetők. Az adatok elemzése alapján következtetések vonhatók le annak kapcsán, hogy az adott szervek által lefolytatott eljárások megfelelnek-e a jogszabályoknak, valamint szabályzatoknak.

A **közérdekű bejelentéseket kivizsgáló szervek eljárásának felülvizsgálatára irányuló kérelem 62 esetben érkezett a Hivatalhoz, 2 esetben hivatalból indított felülvizsgálatot kezdeményeztünk.** A felülvizsgálati ügyek közül több mint 40 ügy lezárása történt meg, az alapvető jogok biztosa **3 esetben jelentésben rögzítette,** hogy a vizsgált hatóság eljárása nem felelt meg mindenben a vonatkozó jogszabályok előírásainak,

ezáltal sérült a petíciós jog, a jogbiztonság és a hatósági ügyek tisztességes intézéséhez való jog, ezért ajánlást tett a vizsgált szerv vezetőjéhez.

5.5.5. A BEJELENTÉSEKET KIVIZSGÁLÓ SZERVEK ELJÁRÁSÁNAK FELÜLVIZSGÁLATA SORÁN JELENTÉSBEN MEGÁLLAPÍTOTT VISSZÁSSÁGOK

Az eljáró szervek közérdekű bejelentés intézésére irányuló gyakorlata leggyakrabban a **Panasz tv.-ben meghatározott eljárási szabályok megsértése miatt** okoz a petíciós joggal, illetve a hatósági ügyek tisztességes intézéséhez való joggal összefüggő visszásságot.

A Panasz tv. eljárási szabályainak megsértésére háromféle módon is sor kerülhet. Egyrészt akkor, ha a panaszt vagy a közérdekű bejelentést nem az eljárásra jogosult szervhez tették meg, a panaszt vagy a közérdekű bejelentést a beérkezésétől számított **nyolc napon belül az eljárásra jogosult szervhez át kell tenni.** Az áttételről a panaszost vagy a közérdekű bejelentőt az áttétellel egyidejűleg értesíteni kell. Másrészt akkor is sérülnek a Panasz tv. eljárási szabályai, ha a panasz és a közérdekű bejelentés – ha törvény eltérően nem rendelkezik – az eljárásra jogosult szervhez történő beérkezésétől számított elbírálására **harminc napon belül nem kerül sor.** Alapvető garancia ennek kapcsán, hogy ha a közérdekű bejelentés elintézését megalapozó vizsgálat előreláthatólag harminc napnál hosszabb ideig tart, erről őt – az elintézés várható időpontjának és a vizsgálat meghosszabbítása indokainak egyidejű megjelölésével – **tájékoztatni kell.** A 2023. július 24-én hatályba lépett új Panasz tv. alapján a közérdekű bejelentés elintézésének határideje ebben az esetben sem haladhatja meg a hat hónapot. További lényeges eljárási garancia, hogy **az eljárásra jogosult szerv** a panasz vagy a **közérdekű bejelentés elintézésekor** – a minősített adat, illetve a törvény által védett titok kivételével – a megtett intézkedésről vagy annak mellőzéséről az indokok megjelölésével a panaszost vagy a **közérdekű bejelentőt haladéktalanul írásban értesíti.**

Az eljáró szerv késedelmes, elmulasztott válaszadása, a petíciós jog, a jogbiztonság és a hatósági ügyek tisztességes intézéséhez való alapjogok sérelme

AJB-610/2023. Panaszos az Önkormányzathoz, valamint a Kormányhivatalhoz benyújtott közérdekű bejelentésében megírta, hogy egy balatoni strandon bérelt vitorlással felborult, és az elsüllyedt hajót csak külső segítséggel tudták a vízből kiemelni. Panaszos sérelmezte, hogy a kölcsönzött hajón nem volt légkamra, és a kölcsönzött üzemeltető vállalkozó elmondása szerint máskor is történtek már hasonló jellegű vitorlásbalesetek. Kifogásolta, hogy a kölcsönző ennek ellenére a mentés költségeit nem vállalta át, illetve hajóbiztonsági szabályok többszöri megsértése ellenére tovább működhet.

Panaszos a közérdekű bejelentés intézésére irányuló felülvizsgálati kérelmében sérelmezte, hogy az eljáró szervek a bejelentésére 30 napon belül nem válaszoltak. Az Önkormányzat tájékoztatása szerint a panaszos telefonon kért segítséget a kártérítés kérdésében, amelynek megítélése nem önkormányzati hatáskör. A panaszos egyéb írásbeli kérelmet, közérdekű bejelentést nem terjesztett elő az Önkormányzatnál, ezért annak eljárása érdemben nem volt vizsgálható. A Kormányhivatal a bejelentés alapján hajózásbiztonsági ellenőrzési eljárást indított. A bejelentésben előadottak azon része, amely az azonosított csónak légkamrahiányára vonatkozik, megalapozott volt. Az azonosított, felborult vitorlás csónak üzemeltetését a kölcsönzött működtető vállalkozó ténylegesen megszüntette, így vele szemben szankció alkalmazására nem volt szükség. A Kormányhivatal a vizsgálat eredményéről a bejelentőt jelentős – több, mint 1 éves – határidő túllépéssel tájékoztatta. Az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy a Kormányhivatal a tényállástisztázási és intézkedési kötelezettségének maradéktalanul eleget tett, a tájékoztatási kötelezettségét azonban jelentős határidő-túllépéssel teljesítette, ezzel visszásságot idézett elő. Felkérte a Kormányhivatal Főispánját, hogy a jövőben fokozottan ügyeljen a törvényi előírások megtartására. A Főispán válaszában az ajánlásban tett intézkedési javaslatot elfogadta.

AJB-313/2023. Panaszos a Hivatal által üzemeltetett védett elektronikus rendszeren keresztül közérdekű bejelentés nyújtott be, amelyben előadta, hogy egy tanyáról a közterületre rendszeresen kiszökik két nagytestű kuvasz jellegű kutya, és megtámadja az arra járókat. A bejelentést a Hivatal az elektronikus rendszeren keresztül az Önkormányzat Jegyzőjéhez, valamint – a járási hivatalok önálló szervként való regisztrációjának hiányában – a Kormányhivatalhoz továbbította. A Jegyző tájékoztatta panaszost, hogy az állattartó a vagyonvédelem miatt tartott kutyáit elektromos nyakörv segítségével tartja a birtokán belül, mivel telkét a hatályos települési előírások alapján bekeríteni nem tudja. Vélhetően lemerültek a nyakörvek akkumulátorai, ez okozhatta a kutyák közterületre szökését. A Jegyző az állattartót figyelmeztetésben részesítette, továbbá arra kötelezte, hogy a jövőben gondoskodjon az állatok szökésének megakadályozásáról. Panaszos a Jegyző vizsgálatának eredményével nem értett egyet. A Kormányhivatal a bejelentést tévesen a hatáskörrel nem rendelkező Járási Hivatalához továbbította, amely az anonimizált bejelentést a Jegyzőhöz áttette. Az alapvető jogok biztosa megállapította, hogy a Jegyző a tényállástisztázási és intézkedési kötelezettségének határidőben eleget tett, a megtett intézkedés azonban nem volt elégséges a kifogásolt probléma megszüntetéséhez, ezzel visszásságot idézett elő. A Kormányhivatal tévedése folytán a közérdekű bejelentés nem jutott el az állategészségügyi hatáskörrel rendelkező Járási Hivatalhoz, ezért eljárásával visszásságot okozott.

Az alapvető jogok biztosa felkérte a Kormányhivatal Főispánját, hogy intézkedjen a jelentésben feltárt alapvető jogokat érintő visszásság jövőbeni bekövetkezése lehetőségének megelőzéséről azzal, hogy fokozottan ügyel a közérdekű bejelentések hatáskörrel rendelkező szervezeti egységéhez, járási hivatalához történő eljuttatására, továbbá a közérdekű bejelentések intézése során a védett elektronikus rendszeren kívüli kommunikáció mellőzésére. Az ombudsman megállapította egyúttal, hogy a panaszos állattartást kifogásoló bejelentésével kapcsolatban nem szükséges intézkedést tenni, mivel az abban foglaltakat a felülvizsgálati eljárás lefolytatása során mind a Jegyző, mind a hatáskörrel rendelkező Járási Hivatal körültekintően megvizsgálta, és a szükséges intézkedést megtette. A Főispán ajánlásra tett válasza még nem érkezett meg.

AJB-1499/2023. Panaszos közérdekű bejelentést nyújtott be az Országos Rendőr-főkapitánysághoz (ORFK), amelyben a hazai és az Európai Unió tagállamaiban belül alkalmazott büntetőjogi különbségekre hívta fel a figyelmet. Álláspontja szerint a hazai büntetőjogi szankciók sokkal enyhébbek, mint az Európai Unió más tagállamaiban, ezért az e jogterületen megvalósuló jogharmonizáció szükségességét hangsúlyozta. A bejelentésében foglaltak megalapozása érdekében, egy saját ügyét is felhozta példaként, amelyben sértettként úgy érezte, hogy a rendőrség indokolatlanul engedékenynek bizonyult az elkövetővel szemben. Panaszos a közérdekű bejelentés intézésére irányuló felülvizsgálati kérelmében sérelmezte, hogy megkeresésére nem érkezett érdemi válasz, csupán beadványa áttételéről értesítették és – telefonon történő érdeklődésére – azt a szóbeli tájékoztatást kapta az illetékes ügyintézőtől, hogy a bejelentését panaszként kezelik, mivel az nem tartalmaz olyan tény, ami a közérdekűséget indokolná, és a beadványban javasolt változtatáshoz pedig törvénymódosításra lenne szükség. Az ombudsman megállapította, hogy a vizsgált ügyben az ORFK a beadvány téves minősítése következtében a közérdekű bejelentés lényeges tartalmi eleme vonatkozásában nem folytatott le vizsgálatot és nem ismerte fel a bejelentés jogalkotó felé történő áttételi kötelezettségét, ezzel a jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonsággal, a tisztességes hatósági eljáráshoz való joggal és a petíciós joggal kapcsolatban visszásságot idézett elő. Felkérte az ORFK vezetőjét, hogy intézkedjen a vizsgált ügyben a közérdekű bejelentésnek a jogalkotói hatáskörrel rendelkező szerv részére történő megküldéséről és a bejelentőnek, az erről szóló tájékoztatás megadásáról, valamint a jelentésben feltárt alapvető jogokat érintő visszásságok jövőbeni bekövetkezése lehetőségének megelőzéséről.

5.5.6. A BEJELENTŐVÉDELMI OSZTÁLY TÁJÉKOZTATÁSI ÉS KAPCSOLATTARTÁSI FELADATAI

A közérdekű, illetve visszaélés-bejelentések védett elektronikus rendszerében érkező bejelentésekkel és a bejelentések felülvizsgálatával kapcsolatos tevékenységeken túl az 5.4.2. pontban hivatkozott tájékoztatási kötelezettség keretében számos megkeresésnek tett eleget a Hivatal. Jellemzően önkormányzatok, ügyvédek, eljáró szervek kérdései alapján nyújtottunk tájékoztatást a bejelentővédelmi rendszer működéséről, valamint a visszaélés-bejelentésekkel kapcsolatos állami feladatellátásról.

Az új Panasz tv. rendelkezése alapján, az elkülönített visszaélés-bejelentési rendszerek létrehozására köteles állami szervek a tárgyévet követő év január 31-ig megküldik az alapvető jogok biztosa részére a tárgyévre vonatkozóan az elkülönített visszaélés-bejelentési rendszerben megtett bejelentések számát, valamint a rendelkezésükre álló, az elkülönített visszaélés-bejelentési rendszerben megtett bejelentések elintézésének eredményével kapcsolatos – különösen az áttételre, a bejelentés alapján lefolytatott más eljárásra, a bejelentések vizsgálata mellőzésére, a bejelentés elintézésének módjára vonatkozó – személyes adatokat nem tartalmazó statisztikai adatokat. Ezt első alkalommal 2024 évre vonatkozóan 2025. január 31-éig továbbítják az AJBH felé. Az alapvető jogok biztosa a statisztikai adatokat összesítve, a tárgyévet követő év március 31-ig megküldi az Európai Bizottság részére, ezt első alkalommal 2025. március 31-ig kell megtennie.

5.6. A JOGSZABÁLYOK VÉLEMÉNYEZÉSE, ILLETVE A JOGALKOTÁST ÉRINTŐ OMBUDSMANI TEVÉKENYSÉG

A jogalkotási folyamatban kiemelt jelentősége van a normaszöveg kidolgozásának, mert a jogszabályok szakmai tartalmát már ekkor meghatározzák. Az alapvető jogok biztosa – tekintettel alkotmányos funkciójára és törvényi hatáskörére – kifejezett kodifikációs munkában csak kivételesen vesz részt. Jogalkotási javaslatok megfogalmazásával, valamint a jogszabálytervezetek alapjogi szempontú véleményezésével azonban érdemben befolyásolhatja a jogszabályok előkészítését.

5.6.1. A JOGSZABÁLYTERVEZETEK OMBUDSMANI VÉLEMÉNYEZÉSE

A járványhelyzetre, majd az Ukrajna területén fennálló fegyveres konfliktusra, illetve humanitárius katasztrófa területtel kihirdetett veszélyhelyzeti különleges jogrend a jogszabály-veleményezések gyakorlatában is éreztette hatását. Az elmúlt években a jogalkotó gyors válaszokat kívánt adni a szabályozást igénylő jogviszonyokra, így a jogszabályok

egyeztetése háttérbe szorult, azonban e tendencia megfordulása tapasztalható, mert **2023-ban 65 jogszabálytervezetet küldtek meg véleményezésre az ombudsmannak**, kétszer annyit, mint az előző évben.

A véleményezésre megküldött jogszabálytervezetek az előterjesztő szerint

Belügyminisztérium	48
Építési és Közlekedési Minisztérium	3
Igazságügyi Minisztérium	6
Kulturális és Innovációs Minisztérium	3
Miniszterelnöki Kabinetiroda	2
Miniszterelnökség	2
Pénzügyminisztérium	1

A rövid véleményezési határidőkre tekintettel az ombudsman a véleményezés során kifejtett álláspontjától függetlenül minden esetben fenntartotta magának azt a jogot, hogy utólag is kezdeményezheti a már kihirdetett jogszabály módosítását, felülvizsgálatát.

Az alapvető jogok biztosa 2023-ban a részére megküldött előterjesztések nagy részében kodifikációs hiányosságokra, jogtechnikai problémákra hívta fel a figyelmet, de esetenként az előterjesztés részleges vagy koncepcionális felülvizsgálatát javasolta.

Az érdemi vélemények között említendő, hogy az alapvető jogok biztosa szövegpontosító, a jogalkalmazást segítő észrevételekkel mozdította elő a panaszokról, a közérdekű bejelentésekről, valamint a visszaélések bejelentésével összefüggő szabályokról szóló törvény megalkotását.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény módosításának előkészítése során konstruktív egyeztetés zajlott az előterjesztésért felelős Kulturális és Innovációs Minisztérium szakértőivel a sajátos nevelési igényű és a fogyatékkal élő gyermekek – szakvéleménnyel igazolt, a fejlődésükhöz szükséges – bölcsődei teljes és részleges elkülönítése törvényi szabályainak meghatározása kapcsán.

A büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódóan egyéb törvények módosításáról szóló tervezet előkészítése során az alapvető jogok biztosa felhívta a figyelmet a büntetés-végrehajtás reformjára irányuló szabályozás azon elemeire, amelyek megítélése szerint hátráltathatták volna a fogvatartottak reintegrációját. Ezt követően eredményes szakmai konzultáció zajlott a Belügyminisztériummal a felmerült kérdések áttekintése és a jogi szabályozás megfelelő irányú, az alapvető jogok érvényesülését biztosító módosítása érdekében.

A jogszabálytervezetek ombudsmani véleményezésekor kiemelt figyelmet kap az egységessé vált intézmény integrált szemléletének érvényre juttatása. Ezt segíti elő, hogy a vélemények előkészítésében az egyes szakterületek szempontjai

komplex módon, egymást kiegészítve jelenhetnek meg. A vélemények előkészítéskor kiemelt hangsúlyt kap az a kérdés, hogy a jogalkotás milyen hatással lehet a kiemelten védendő gyermeki jogokra, a jövő nemzedékek érdekeire, a nemzetiségek és a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogaira, a fogyatékosággal élők helyzetére.

Az alapvető jogok biztosa az ombudsmantörvényben biztosított általános véleményezési jogkörén túlmenően 2023. január 1-jétől a Fogyatékoságügyi Független Mechanizmus feladatainak ellátása körében is véleményezi a fogyatékoságügyet érintő jogszabályok tervezeteit, javaslatokat fogalmaz meg a fogyatékoságügyet érintő jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök megalkotására, módosítására.

Az alapvető jogok biztosa a **Fogyatékoságügyi Független Mechanizmus hatáskörében eljárva** a tárgyévben több tervezet kapcsán is érdemi véleményt fogalmazott meg.

A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvény (Fot.) a fogyatékosági támogatásra jogosultak körét szabályozó rendelkezéseinek módosítása kapcsán az alapvető jogok biztosa üdvözölte, hogy a törvényt módosítás biztosítani kívánta a jogi szabályozás belső koherenciát. A Fot. ugyan az értelmező rendelkezései körében fogyatékos állapotként taxatív módon felsorolta a „kommunikációs károsodást”, de ez a fogyatékos állapot a nem adott alapot a fogyatékosági támogatásra. A tervezet a rendelkezés újraszabályozásával a fogyatékosági támogatásra jogosultság körében meghatározta a „beszédfogyatékoságot” és annak kritériumait. E nagy jelentőségű kérdésben, a beszédfogyatékosággal élő emberek támogatásának lehetősége tárgyában, a törvényt módosítást megelőzően több ombudsmani jelentés is készült. A Fot. módosítása 2024. január 1-jén hatályba lépett.

Az alapvető jogok biztosa a tervezettel kapcsolatban érdemi észrevételt fogalmazott meg a „súlyos fogyatékos állapot” mint támogatási kritérium fogalmi kritériumát illetően. A törvénytervezet és utóbb az elfogadott szöveg továbbra is rendezetlenül hagyta a „súlyos fogyatékoság” és a „középsúlyos fogyatékos állapot” egymáshoz viszonyulását, különösen a középsúlyos állapot jogi mibenléte okoz értelmezési zavart a jogalkalmazás terén. E fogalmak egyértelmű meghatározását a Fot. felhatalmazása alapján kiadott, a súlyos fogyatékoság minősítésének és felülvizsgálatának, valamint a fogyatékosági támogatás folyósításának szabályairól szóló kormányrendelet sem tartalmazza. Az ombudsman ezért javasolta, hogy a Fot. módosításával összhangban a végrehajtási rendelet is módosításra kerüljön. E fogalmak egyértelmű meghatározása szükséges jogalkotási szinten, amely során fontos beazonosítani, hogy a középsúlyos szinten fogyatékosok is súlyos fogyatékosnak minősülnek-e.

A hivatkozott kormányrendelet módosítása a Fot. fenti módosításához kapcsolódott. A tervezet rögzítette, hogy a középsúlyos és a súlyos állapotú beszédfogyatékosággal élő személyek is jogosultak fogyatékosági támogatásra, valamint

szabályozta, hogy a jogosultsági feltételek megléte milyen dokumentációval igazolható, illetve meghatározza ezen állapot szakmai szempontrendszerét. A tervezet a beszédfogyatékoság minősítése vonatkozásában teljes összhangban volt az alapvető jogok biztosának a Fot. módosításának tervezetéhez korábban fűzött észrevételeivel.

Az ombudsman véleményezte a megváltozott munkaképességű munkavállalókat foglalkoztató munkáltatók akkreditációjáról, valamint a megváltozott munkaképességű munkavállalók foglalkoztatásához nyújtható költségvetési támogatásokról szóló kormányrendelet módosítását, amely a rehabilitációs foglalkoztatás kapcsán kiírt pályázatokat is érintette. A módosítás következtében ugyanis a kormányhivatal a 2024-ben kiírt pályázaton nyertes munkáltatóval továbbra sem az általános szabály szerint 3 költségvetési évre, hanem 1 évre köti meg a szerződést. Az alapvető jogok biztosa a jogszabálytervezet kapcsán megjegyezte, hogy fontosnak tartja, hogy a szabályozás hatásait az előterjesztő – az érintett kormányhivatalok bevonásával – monitorozza, és e tapasztalatok ismeretében mérlegelje a kormányrendeletben szabályozott általános szerződéskötési rend visszaállíthatóságát.

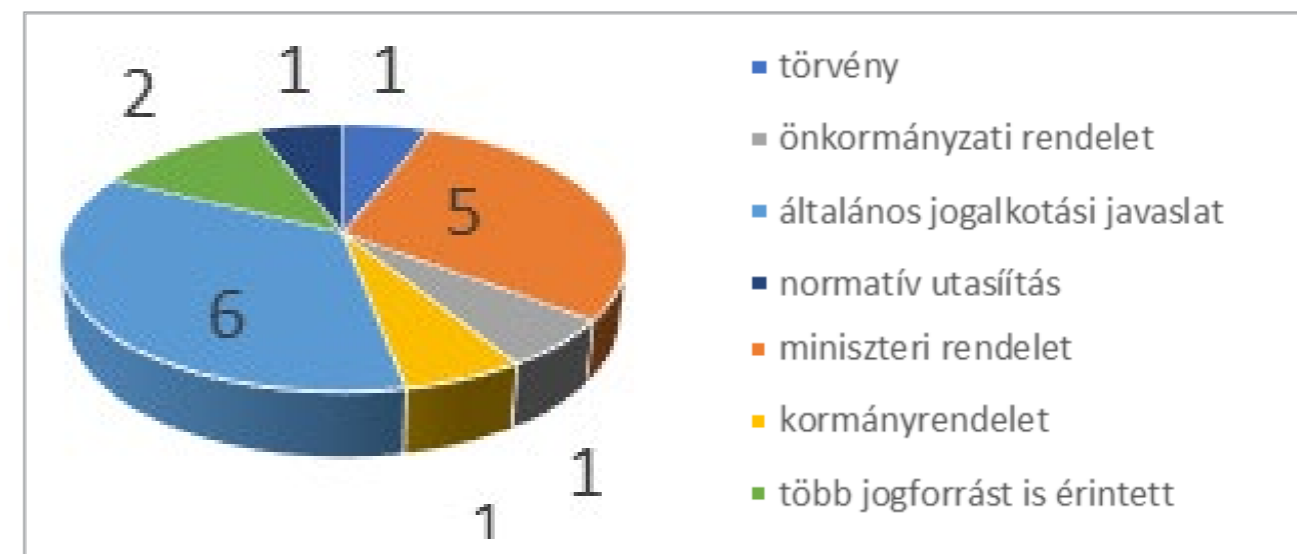
5.6.2. AZ OMBUDSMAN JOGALKOTÁST ÉRINTŐ JAVASLATAI

Az országgyűlési biztosok az intézmény létrejötte óta javasolhatták a jogalkotásra jogosult szervnél a jogszabály kiadását, módosítását vagy hatályon kívül helyezését, ha egy hatóság tevékenysége kapcsán feltárt visszásság a norma főleges, nem egyértelmű rendelkezésére vagy az adott kérdés jogi szabályozásának hiányára volt visszavezethető.

A hatályos törvény szélesíti az alapvető jogok biztosa intézkedési jogkörét azzal, hogy a visszas hatósági jogalkalmazás kimutatása nélkül, vagyis önmagában a jogszabályok alapjogi szempontú vizsgálata alapján is tehet jogalkotási javaslatot.

Az ombudsman 2023-ban **17 ügyben kezdeményezte a feltárt alapjogi visszásság orvoslása érdekében valamely jogszabály módosítását, vagy általánosságban a jogi környezet áttekintését.** A 2023. évi jogalkotási javaslatokat tartalmazó jelentések részletesebb bemutatása a beszámolóban az érintett kérdéskörökről szóló fejezeteiben található.

Általános jelleggel megállapítható, hogy a jogalkotási javaslatok tárgykörei széles kört ölelnek fel, találhatók közöttük gyermekjogi, egészségügyi, végrehajtási ügyek, a Nemzeti Megelőző Mechanizmus keretében kiadott jelentések, a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportokhoz tartozók alkotmányos jogainak védelme kapcsán folytatott vizsgálatok. Ez is azt igazolja, hogy az integrált intézmény hatékonyan látja el az egyes alkotmányos jogok védelmét.

A jogalkotási javaslatok jogforrás szerinti csoportosítása

törvény	1
miniszteri rendelet	5
önkormányzati rendelet	1
kormányrendelet	1
általános jogalkotási javaslat	6
több jogforrást is érintett	2
normatív utasítás	1

Az alapvető jogok biztosa – javaslattételi jogával élve – a jogszabály kiadására jogosult szervet, törvények esetében a feladatköre alapján érintett minisztériumot hívta fel a feltárt visszásság orvoslása érdekében szükséges jogalkotásra, annak előkészítésére. Az ombudsmantörvény rendelkezései alapján a jogalkotási javaslattal kapcsolatos érdemi álláspontjáról az érintett szervnek a jelentés kézhezvételétől számított 60 napon belül kell tájékoztatást adnia. E határidőt azonban a tárgyévben is több esetben is túllépte a jogalkotási javaslat címzettje. Az érintett szervek a jogalkotási javaslat elfogadása esetén is csak kivételesen adtak tájékoztatást arról, hogy milyen határidővel várható a jogalkotás vagy annak előkészítése.

Az alapvető jogok biztosa e beszámolóban is felkéri a jogszabályok előkészítéséért felelős minisztereket, hogy a jövőben nagyobb figyelmet fordítsanak érdemi válaszadási kötelezettségük teljesítésére, az elfogadott ombudsmani javaslatok gyakorlati megvalósítására.

5.7. A NEMZETBIZTONSÁGI ELLENŐRZÉSEK FELÜLVIZSGÁLATI ELJÁRÁSA

Az alapvető jogok biztosa a nemzetbiztonsági törvényben meghatározottak szerint, alapjogi visszásság esetében **a nemzetbiztonsági ellenőrzés felülvizsgálati eljárásának elrendelését, lefolytatását vizsgálja.** A felülvizsgálati eljárás alá vont személy a vizsgálat lefolytatására a felülvizsgálati eljárásról történő tudomásszerzést követő 6 hónapon belül fordulhat az ombudsmanhoz.

Az alapvető jogok biztosa hivatalból vizsgálhatja **a nemzetbiztonsági szolgálatok felülvizsgálati eljárásra vonatkozó gyakorlatát** az alapvető jogokkal összefüggő visszásság megállapítása érdekében a felülvizsgálati eljárás elrendelése és lefolytatása tekintetében. A felülvizsgálati eljárás irataiba az alapvető jogok biztosa betekinthez, ha az irat megismerése az eljárás eredményes lefolytatása érdekében elengedhetetlenül szükséges. Az ombudsman vizsgálati jogköre nem terjed ki a nemzetbiztonsági kockázatok megállapításának szakszerűségére. Ha az alapvető jogok biztosa a felülvizsgálati eljárás elrendelése, lefolytatása körében alapjogi visszásságot állapít meg, akkor tájékoztatja a nemzetbiztonsági szolgálatot irányító minisztert, egyben kezdeményezi az általa szükségesnek tartott intézkedések megtételét. Ha ezt nem tartja megfelelőnek, akkor erről tájékoztatja az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottságát.

Nemzetbiztonsági ellenőrzés felülvizsgálati eljárásának vizsgálatára 2023-ban nem került sor, egy panaszos fordult ismételtén a Hivatalhoz a korábban lefolytatott eljárással kapcsolatban, de a jogvesztő határidő elmulasztása miatt hozott elutasító ombudsmani döntés megváltoztatására okot adó tény vagy körülményt nem tárt fel a beadványban, ezért annak ismételt elutasítása volt indokolt.

6. BESZÁMOLÓ A MAGYARORSZÁGON ÉLŐ NEMZETISÉGEK JOGAINAK VÉDELME ÉLLÁTÓ BIZTOSHELYETTES 2023. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

*Dr. Szalayné Dr. Sándor Erzsébet
egyetemi tanár, ombudsmanhelyettes*

BEVEZETŐ GONDOLATOK

2013-ban kezdtem meg nemzetiségi biztoshelyettesi mandátumomat: a tavalyi az időközbeni újraszámításomat követő időszakokkal együtt a tizedik teljes év volt. Az eltelt évtizedben munkatársaimmal több ezer beadványt kezeltünk, több ezer szakmai programon vettünk részt, és ahogy ez idő alatt mindig, úgy 2023-ban is a párbeszéd és az együttműködés szándékával végeztük a munkánkat. Jelen beszámoló a szokásosnál is intenzívebb időszak adatainak, szakmai anyagainak és eseményeinek bemutatására szolgál – olyan válogatásról van szó, amely megítélésem szerint az előző évben a nemzetiségi jogterület működése szempontjából, az érintett közösségek és tagjaik számára meghatározó, érdemi és következményekkel bíró elemekre világít rá.

A korábbi évek világjárvány miatti szétszakítottsága ugyan már nem volt akadálya a személyes találkozásoknak, és mégis: úgy éreztem, hogy az átvitt értelemben vett távolságok megmaradtak. Sőt. A háború, a válságok, valamint a növekvő társadalmi és nemzetközi feszültség mind azt jelzik, hogy nincs fontosabb feladatunk, mint beszélni egymással és saját szakmai álláspontunk kifejezése mellett tájékoztatni, egyúttal pedig meghallgatni és megérteni a másik felet is.

Jogvédő tevékenységem középpontjában fajsúlyos témák álltak 2023-ban is: olyan kérdések, amelyek az érintett egyének, rajtuk keresztül a szűkebb közösségeik, végső soron pedig a társadalom szélesebb csoportjainak egymáshoz való viszonyát is érintették. A politikai, gazdasági és környezeti válságok, a pusztító háborúk hatásai közvetve vagy közvetlenül és sajnos

hatványozottan érintik sérülékeny embertársainkat. Az egymás iránti szolidaritás csökkenése és az általános bizalmatlanság légköre különösen súlyos hatással van az egyébként is hátrányos helyzetben lévő személyekre, így ügyeiket különös empátiával és szakszerűen igyekeztem kezelni. 2023-ban az egyedi beadványok vizsgálata mellett három nagy területtel kiemelten is foglalkoztam: a muzeális intézményrendszer nemzetiségi tartalmának feltérképezésével, az oktatási szegregáció aktuális helyzetével és a gyűlölet-bűncselekmények tendenciáival. Mindhárom téma sok erőforrást és folyamatos szakmai együttműködést igényelt.

A 2023-ban három évtizedes múlttra visszatekintő, nemzetközi összehasonlításban is páratlan nemzetiségi törvény működésének tapasztalatai arra tanítanak, hogy a nemzetiségi közösségek támogatása, a nemzetiségi kulturális autonómia infrastrukturális rendszerének fenntartása és működtetése a többségi társadalom tagjainak is kiemelt érdeke. A befogadó, szolidáris társadalom eszméje, a többes identitás elismerése, a kulturális sokszínűség őrzése a jelen és a jövő gazdasági-társadalmi sikereinek alapja és biztosítéka is egyben.

6.1. A NEMZETISÉGI JOGOK MAGYARORSZÁGI HELYZETE ÉS A BIZTOSHELYETTES TEVÉKENYSÉGÉNEK ÁLTALÁNOS KERETEI

A szakmai kapcsolattartás, valamint információszerzés és -feldolgozás a biztoshelyettes jogszabályi kötelezettsége, egyben kiemelt feladata, és elengedhetetlen a szakmai munka érdemi megalapozásához. Legfontosabb eszközei a folyamatos jelenlét a nemzetiségi közösségek mindennapi életében, az általuk szervezett programokon, rendezvényeken való részvétel, valamint az aktuális helyzetükkel és a nemzetiségi közélettel kapcsolatos információk nyomon követése, gyűjtése és rendszerezése. A biztoshelyettes széleskörű és változatos szakmai tevékenységének összegzéséhez ennek ellenére évről évre csak igen szűk és csupán egyszeri kereteket biztosít a beszámoló. A szakmai közösség és szélesebb közvélemény rendszeres tájékoztatását – amely az Ajbt. szerint a biztoshelyettes egyik alapfeladata – 2023-ban is az elmúlt években kialakított változatos digitális eszköztár egészítette ki, amelynek az elemei a következők.

1. A szakmai anyagok széles körű és folyamatos elérhetőségét **két online felület** biztosítja. A **www.nemzetisegijogok.hu** honlapon az érdeklődők a nemzetiségi jogterületet és a biztoshelyettes tevékenységét részletesen bemutató szakmai dokumentumokat, valamint folyamatosan kiegészülő és megújuló tudástárat találhatnak, míg a **www.facebook.com/ombudsmanhelyettes** oldalon elsősorban a napi események, a közlemények és üzenetek, valamint a frissen kiadott szakmai dokumentumok jelennek meg.
2. Az **INFO.lapok** rövid ismeretterjesztő és szakmai tájékoztató digitális kiadványok, amelyek közérthető módon ismertetik a nemzetiségi jogvédelmi rendszer struktúráját, állandó szabályozási elemeit és garanciális intézményeit, illetve annak változásait. Az anyagok egyaránt szolgálják az általános tájékoztatást, egyúttal belépőt jelenthetnek a nemzetiségi jogok iránt komolyabban érdeklődők számára a terület alaposabb megismerése felé.

Olvassa be a kódot és kattintson a linkre!

3. A 2021 óta negyedévente digitálisan megjelenő **Hírlevél** segítségével a biztoshelyettes rendszeresen betekintést nyújt az adott időszakban ellátott tevékenységébe, a hazai, illetve nemzetközi szakmai eseményekbe és az ügyforgalmi tendenciákba, valamint bemutatja a lezárt átfogó vizsgálatainak eredményeit. A kiadvány „Esetjogi Mozaik” című része szakmailag nagyobb figyelmet érdemlő, konkrét, anonimált panaszokat, illetve élethelyzeteket mutat be.

Olvassa be a kódot és kattintson a linkre!

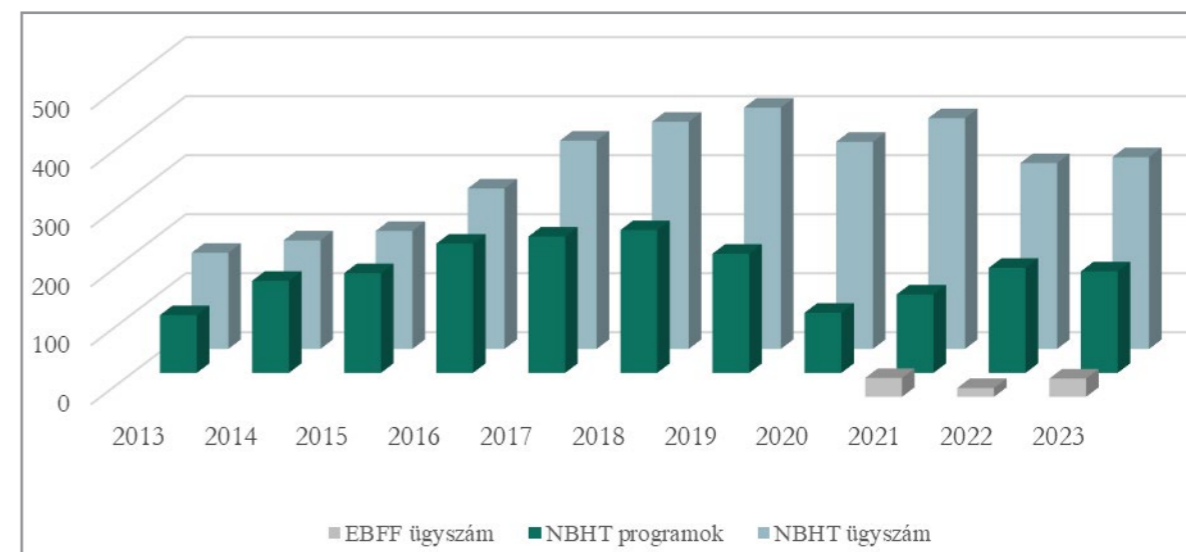
Látogasson el a jelzett felületekre és ismerje meg a nemzetiségi biztoshelyettes 13 nemzetiségi közösség érdekében végzett változatos tevékenységét!

6.2. ÜGYSTATISZTIKÁK ÉS TENDENCIÁK

6.2.1. A NEMZETISÉGI BIZTOSHELYETTES 2023. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉNEK LEGFONTOSABB MUTATÓI

A 2023-as év az intenzív szakmai munka és az ügyek lassú, az elmúlt évekhez hasonló átstrukturálódásának időszaka volt a nemzetiségi jogterületen: az ügyszámok 5%-os emelkedése mellett a roma panaszosoktól érkező beadványok belső aránya közel 20%-kal nőtt a korábbi évekhez képest, miközben a panaszok egyre súlyosabb élethelyzeteket jeleznek. Az eltolódás oka elsősorban a hazánkban 2023-ban is erőteljesen érvényesülő gazdasági, szociális és lakhatási válság volt. A világvárvány, a nyomában járó gazdasági problémák és az inflációs környezet, valamint a két lokális, de komoly globális hatásokkal járó háború hatásai társadalmi szinten mérhető károkat okoztak. A **szociális válsághelyzet** súlyosbodása, valamint az állami, illetve önkormányzati **ellátórendszer strukturális problémái** minden társadalmi réteget érintettek, legsúlyosabban azonban a hátrányos helyzetű lakosokat, köztük nagy arányban a roma nemzetiségű állampolgárokat sújtották.

Ez a negatív társadalmi és gazdasági folyamat **tovább erősítette** a nemzetiségi biztoshelyettes által évek óta tapasztalt **ügyforgalmi tendenciákat**. 2021-hez hasonlóan a **klasszikus nemzetiségi jogi ügyek** esetében az egyedi visszasságok helyett az általános, valamennyi nemzetiségi közösséget érintő, **alacsonyabb számú, de nagy elvi jelentőségű beadvány érkezése volt a jellemző**. Ilyen volt például a névhasználati jogok kérdése, a nemzetiségi önkormányzatok egyetértési joga, az intézményfenntartás és -finanszírozás, a nemzetiségi nevelés-oktatás jövőképe és a muzeális intézmények helyzete. E folyamat közvetlenül összefüggésbe hozható a nemzetiségi származású személyek jogtudatosságával, az online jogérvényesítési lehetőségek robbanásszerű terjedésével és a nemzetiségi jogvédelem egyéb szerveinek aktivitásával. Az **egyenlő bánásmóddal és esélyegyenlőséggel kapcsolatos ügyekben**, amelyek elsősorban a roma közösségtől érkeztek, a fenti jelenség **fordítottja volt tapasztalható**. Az oktatási és szociális rendszer erőforráshiánya, illetve eszköztelensége, valamint az érdekképviseleti lehetőségek szűkössége miatt a gyors és kompetens szakmai segítséghez való hozzáférés számukra több okból is korlátozott volt, így a beadványok túlnyomó többsége egyedi élethelyzetekkel, főként szociális és lakhatási, nevelés-oktatási kihívásokkal függött össze. Ugyancsak a romákat érintette a gyűlöletbeszéddel és a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos ügyszám jelentős emelkedése, sajnos azonban az ukrán közösség is egyre többször szembesül a jelenségekkel. Az egyedi, jellemzően szociális válsághelyzetet, lakhatási és oktatási szegregációt érintő panaszok esetén a biztoshelyettes a ten-

Az NBHT és az EBFF ügyszámai, valamint a biztoshelyettesi programok száma 2013–2023 között

denciák feltárása érdekében több esetben is hivatalból átfogó vizsgálatot kezdeményezett, amelyek első eredményei már az év folyamán megjelentek.

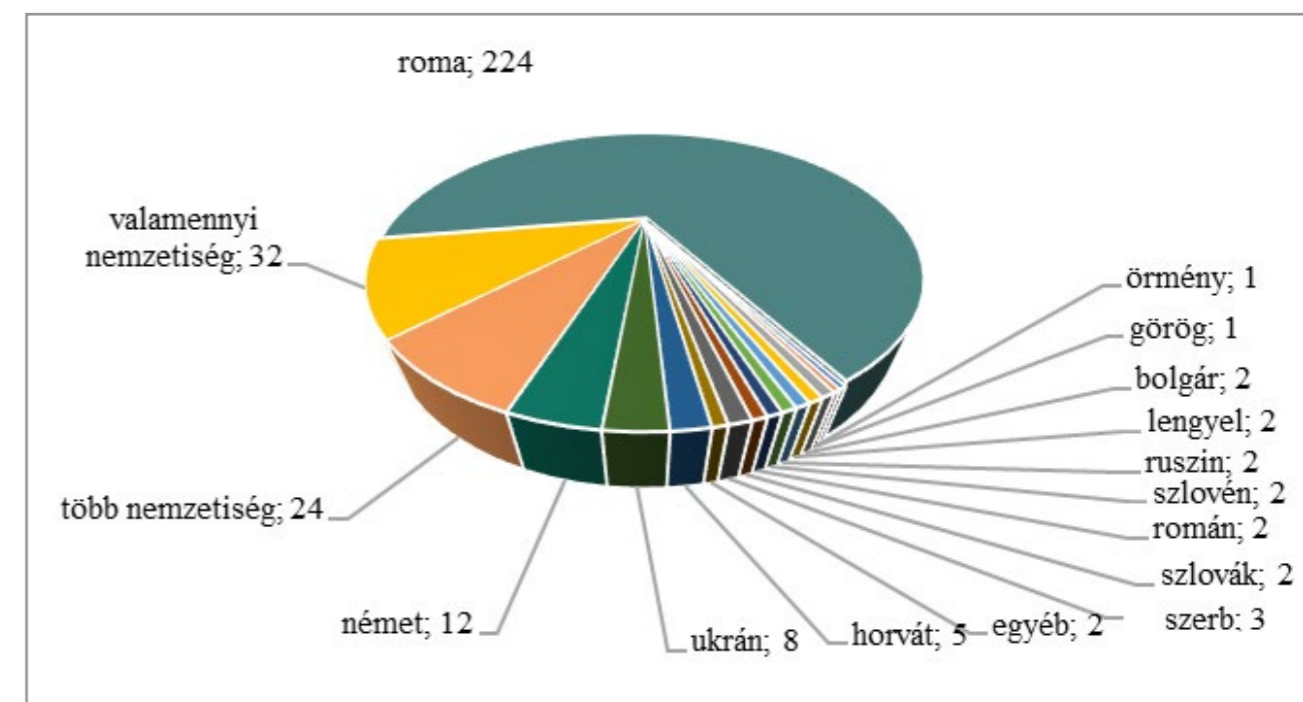
Az **alábbi ügyforgalmi adatok** a fenti tendenciákba nyújtanak részletesebb betekintést.

A panaszbeadványok száma

2023-ban az Nemzetiségi Biztoshelyettes Titkársága nemzetiségi érintettségű **ügyeinek – panaszbeadványok és hivatalból észlelt visszasságok – száma** 325 volt, ami kis mértékű növekedést jelent az előző évi adatokhoz képest. Az Egyenlő Bánásmóddért Felelős Főigazgatóságra érkezett nemzetiségi ügyek száma ugyancsak nőtt, 31 kérelemmel visszaemelve a bázisvet jelentő 2021-es szintre.

A **levélforgalom** keretében 1.762 darab papíralapú vagy elektronikus dokumentumot kezeltek a Nemzetiségi Biztoshelyettes Titkárságának munkatársai, ezek közül 734 bejövő (beadvány, megkeresett szervek válaszai, szakértői anyagok) és 1028 kimenő levél (megkeresések, szakmai állásfoglalások, ügyzáró dokumentumok) volt.

A biztoshelyettes továbbra is intenzív **kapcsolattartó és a helyi közösségeket célzó tevékenységet** folytatott: munkatársaival az év 251 munkanapján 172 szakmai eseményen és egyeztetésen vett részt, vagyis másfél naponta végzett szakmai egyeztetést partnereivel, illetve kapcsolódott be a nemzetiségi közösségek kulturális rendezvényeibe.

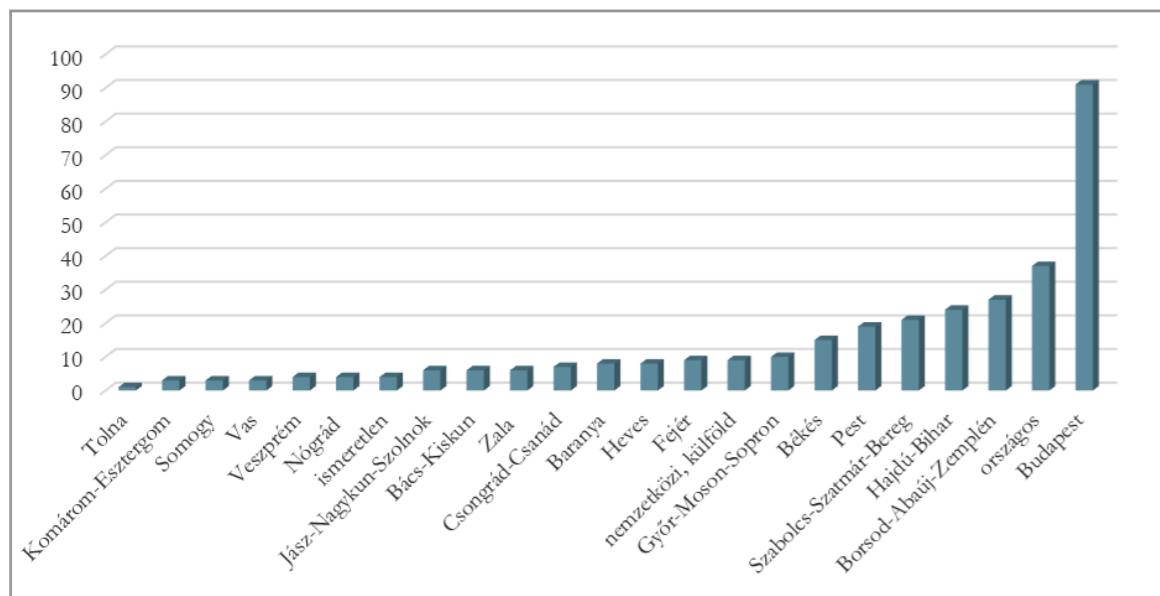
Az ügyek nemzetiségek szerinti megoszlása

A beadványozók nemzetisége

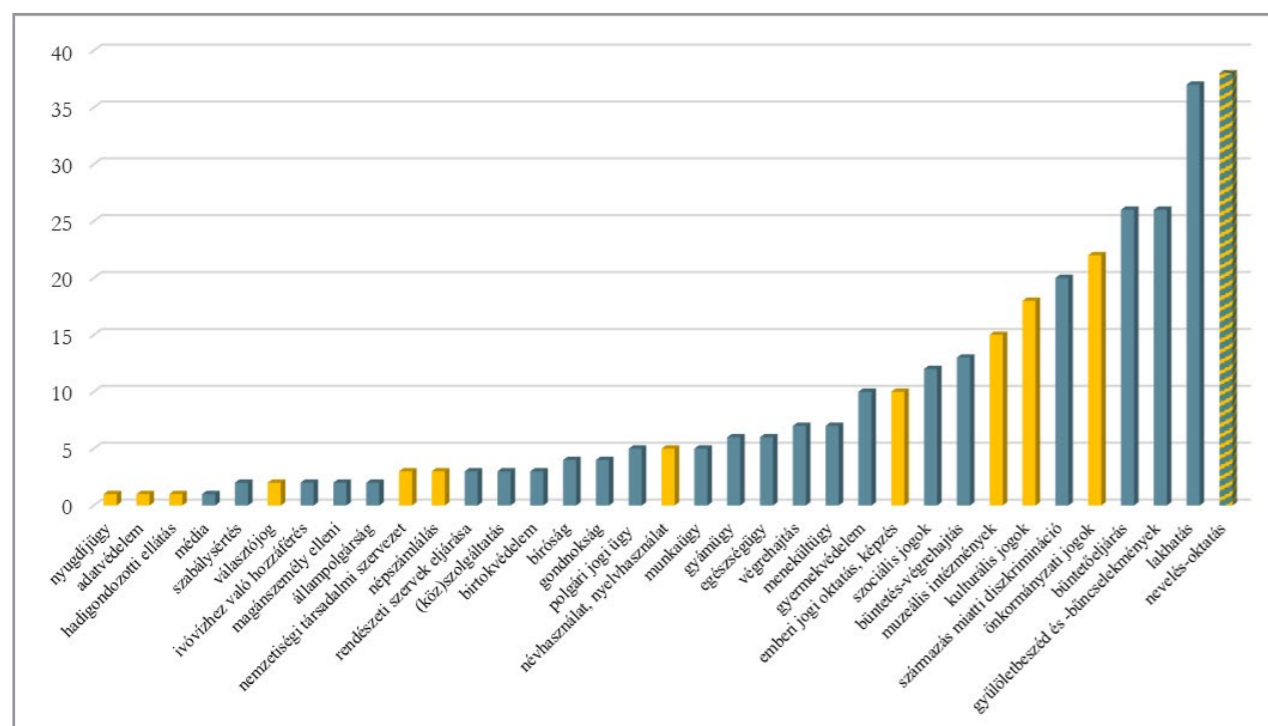
Az elmúlt évekhez hasonlóan 2023-ban is a roma nemzetiségű állampolgárokat érintő ügyek száma volt a legmagasabb: a biztoshelyettes **224 esetben** foglalkozott a roma közösség tagjainak beadványaival, ami az elmúlt évben a teljes ügyforgalom közel **69%-át** tette ki. A bevezetőben jelzett okokból a több, illetve valamennyi nemzetiségi közösséget érintő, **átfogó nemzetiségi jogi visszasságok**at jelző ügyek aránya **17%-ra** emelkedett (56 beadvány), míg **14%-ot** (45 beadvány) tettek ki a nemzetiségi személyektől, illetve önkormányzatoktól, intézményektől és érdekvédelmi szervektől érkezett, klasszikus nemzetiségi jogi jellegű **egyedi panaszok**.

Országos nemzetiségi rajzverseny és fotópályázat díjátadó ünnepsége – Budapest

A 2023. évi ügyek területi megoszlása

A 2023. évi ügyek típusai, tárgykörei

A panaszbeadványok területi megoszlása

2023-ban is minden hazai vármegyéből érkezett beadvány, **Budapestre továbbra is sok panaszt nyújtottak be**, ami egyrészt a minisztériumok, központi hatóságok, az országos nemzetiségi önkormányzatok székhelyeinek elhelyezkedésével magyarázható, másrészt pedig a Hivatal ismertségével, hozzáférhetőségével is összefügg a jelzett területi megoszlás. Magas az országos érintettségű panaszok száma és számos ügy érkezett a **romák által nagyobb arányban lakott**, egyben az Ukrajnából menekülőkhöz általánosan érintett, általában gazdasági és demográfiai kihívásokkal küzdő ország-részekből.

A panaszbeadványok típusai, tárgykörei

A 2023-as év tárgykörei és azok arányai hasonlóak voltak az előző évihez, és továbbra is jól mutatják a panaszügyekkel kapcsolatos, a fentiekben többször is jelzett klasszikus nemzetiségi ügyek (sárga mezők), valamint a roma nemzetiséget érintő esélyegyenlőségi, illetve egyenlő bánásmóddal kapcsolatos ügyek (kék mezők) közötti **egyértelmű megosztottságot és aránybeli eltérést**, ami egyben a panaszfeldolgozás módszertanát is meghatározta. A legnagyobb ügyszámú nevelés-oktatás (sárga és kék mező) esetén a beadványok kétharmada a roma gyermekeket érinti, szegregációs helyzetet vagy iskolai zaklatást, illetve erőszakot panaszolva. A kiemelt ügycsoportokat elemző **6.5. fejezetben** részletesen is bemutatásra kerül a biztoshelyettes különböző típusú ügyekben végzett 2023. évi tevékenysége.

6.2.2. AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓDÉRT FELELŐS FŐIGAZGATÓSÁG NEMZETISÉGI ÜGYFORGALMI ADATAI

A Főigazgatóság tevékenysége során **köteles együttműködni** a nemzetiségi biztoshelyetttel. Amennyiben nemzetiségi jogi tartalmú a panasz, illetve nemzetiségi érintettségű személy által kezdeményezett, az egyenlő bánásmód sérelmét jelző ügyben a beadványtevő nem nyilatkozik, vagy mindkét szervezet eljárásának megindítását egyaránt kéri, a nemzetiségi biztoshelyettes tesz javaslatot a biztosnak arról, hogy mely eljárást indokolt megindítani. A Főigazgatóság a nemzetiségi tartalmú beadványok ügyintézésében is köteles együttműködni a nemzetiségi biztoshelyetttel: az egységes joggyakorlat érdekében a biztoshelyettes megismerheti a Főigazgatóság hatáskörébe tartozó nemzetiségi ügyeket, valamint kérésre vagy saját kezdeményezésére – a hatósági eljárás integritásának sérelme nélkül – szakmai álláspontot alakíthat ki és véleményt is nyilváníthat azokkal kapcsolatban.

2023-ban a Főigazgatóság összesen 490 kérelemmel foglalkozott, 248 esetben hatósági ügyként. Ezek közül 31 esetben

hivatkozott a kérelmező védett tulajdonságként a **roma nemzetiséghez való tartozására**. Egyéb nemzetiségi kötődés nem fordult elő a kérelmek között és hivatalból sem indult eljárás nemzetiséghez tartozó személy vagy közösség kapcsán. A meghatározott ügykörön belül a nemzetiséghez való tartozás mellett **más védett tulajdonságra** való hivatkozásra 5 ügyben került sor, ezek a következők voltak: vallási vagy világnézeti meggyőződés, faji hovatartozás, politikai vagy más vélemény, bőrszín, társadalmi származás, vagyoni helyzet.

A 31 érintett hatósági ügyben 27 esetben született **eljárást lezáró döntés**: egy jogsértést megállapító határozat, 16 kérelmet elutasító határozat és 10 eljárást megszüntető végzés.

2023-ban négy olyan **közigazgatási per** volt folyamatban, amely a nemzetiséghez való tartozás, mint védett tulajdonság alapján indult hatósági ügyhöz kapcsolódott, mindegyik esetben a kérelmező támadta meg a hatóság kérelmet elutasító határozatát. Ezek közül 2023-ban három ügyben hozott jogerős ítéletet a bíróság, mindhárom esetben elutasította a keresetet, egy ügyben pedig a bíróság még nem hozott döntést. A bíróság jogerős ítéletének kúriai felülvizsgálatára egy ügyben került sor, amely a beszámoló készítésének időszakában még nem zárult le.

6.3. AZ ÉV KIHÍVÁSAI: KIEMELT SZAKMAI TÉMÁK

A nemzetiségi biztoshelyettes 2023-ban több olyan témát is kiemelt figyelemmel kísért, amelyek jelentős hatást gyakoroltak a hazai nemzetiségi közösségekre. A korábbi évektől eltérően e témáknak csak egy része volt előre tervezhető, többségük **aktuális társadalmi folyamatokra és strukturális problémákra való azonnali és szükség-szerű szakmai válaszlépés** volt. Hely hiányában a jelen beszámolóban csak rövid ismertetések jelennek meg az egyes témákról, a részletekről a Hírlevelek, illetve a témakörökhöz kapcsolódó közös jelentések, elvi állásfoglalások segítségével lehet tájékozódni.

az Ukrajnából menekülő ukrán és roma személyek helyzete

nemzetiségi önkormányzatok véleményezési és egyetértési jogainak gyakorlása

szegregációs tendenciák a hazai közoktatási rendszerben

gyűlöletbeszéd és gyűlölet-bűncselekmények elleni fellépés lehetőségei, illetve korlátai

nemzetiségi muzeális intézmények szabályozási és működési körülményei

a 2022. évi népszámlálás eredményei és azok következményei

a következő jogszabályok oktatása

2023. kiemelt szakmai témái:

6.4. KÖZÖS JELENTÉSEK ÉS ELVI ÁLLÁSFOGLALÁSOK

A terjedelmi korlátokra való tekintettel a következő táblázatban tizenkettő, 2023-ban kiadott kiemelt szakmai dokumentum listáját közöljük csupán, az alábbi QR-kód segítségével azonban a dokumentumok összegzése, teljes szövege és a kapcsolódó szakmai háttéranyagok is megismerhetők. A Kiemelt ügycsoportok a nemzetiségi jogi területen című, **6.5. fejezet** részben az említett dokumentumok fontosabb megállapításai az egyes szakterületek elemzése során külön is megjelennek.

Olvassa be a kódot és kattintson a linkre!

A nemzetiségi biztoshelyettesnek az egyedi panaszok konkrét kezelésével mellett lehetősége van jogi jellegű, általános szakmai anyagok kiadására is.

A biztossal együtt kiadott **közös jelentések** az adott egyedi ügyben folytatott vizsgálat részleteiről, a megállapított tényállásról és a felmerült jogsértésről adnak részletes tájékoztatást, valamint rendelkeznek az ombudsmantörvény által kínált, „ombudsmantípusú” eszközök alkalmazásáról.

Az **elvi állásfoglalások** célja, hogy a biztoshelyettes felhívja a jogalkotó és a nyilvánosság figyelmét a hazai nemzetiségi közösségek tagjai egyéni és kollektív jogainak megőrzésével kapcsolatos teendők fontosságára, a nemzetiségi alapjogoknak, illetve az egyenlő bánásmód elvének sérelmével fenyegető helyzetre és aggodalmas gyakorlatra, továbbá felmutasson olyan jó gyakorlatokat, amelyek a nemzetiségi jogok sikeres érvényesítését szolgálhatják.

A fentiek mellett a biztoshelyettes a vizsgált szervnek küldhet **jogalkalmazási javaslatot tartalmazó zárólevelet** is, amely az adott egyedi ügyben részletesen feltárt tényállás bemutatása és a jogi helyzet elemzése után felhívja a figyelmet a tapasztalt jogalkalmazási koherenciazavarra, majd annak saját hatáskörében történő kijavítására kéri fel a szerv vezetőjét.

2023-ban a nemzetiségi jogterületen **három közös jelentés** és **négy elvi állásfoglalás** született, **öt ügyben** pedig **jogalkalmazási javaslatot tartalmazó zárólevelet** adott ki a biztoshelyettes.

Közös jelentések	
1.	AJB-899/2023. számú közös jelentés a nemzetiségi családi és utónév anyakönyvi kivonatba hivatalból történő bejegyzésével kapcsolatos vizsgálatról
2.	AJB-1627/2023. számú közös jelentés egy nemzetiségi köznevelési intézmény vezetői megbízásához szükséges nemzetiségi önkormányzati egyetértési jog gyakorlásával összefüggésben
3.	AJB-1698/2023. számú közös jelentés a települési önkormányzat és a települési német nemzetiségi önkormányzat együttműködési nehézségeivel összefüggésben
Elvi állásfoglalások	
1.	1/2023. számú elvi állásfoglalás a mezőőrök és a közterület-felügyelők Miskolcon végrehajtott ellenőrzéseivel kapcsolatban
2.	2/2023. számú elvi állásfoglalás a tiltott önkényuralmi jelképek használata elleni fellépés jogalkalmazási lehetőségeiről és korlátairól
3.	3/2023. számú elvi állásfoglalás a képesség szerinti osztályba sorolás és a roma gyermekek oktatási szegregációjának összefüggéseiről, valamint az oktatási inklúzió szükségességéről
4.	4/2023. számú elvi állásfoglalás a nemzetiségi jogok átfogó szabályozásának első 30 évéről
Jogalkalmazási javaslatot tartalmazó zárólevelek	
1.	AJB-78/2023. számú ügy – a szabálysértési eljárás során az elévülési határidőt félbeszakító eljárási cselekmények értelmezésének jogalkalmazói gyakorlata
2.	AJB-583/2023. számú ügy – nemzetiségi önkormányzati képviselő mandátumának megszűnését érintő eljárás
3.	AJB-770/2023. számú ügy – közösség tagja elleni erőszak büntetének gyanúja miatt, a biztoshelyettes jelzésére indult büntetőeljárás
4.	AJB-981/2023. számú ügy – iskolai konfliktust követően, kiskorú sérelmére elkövetett cselekmény miatt indult büntető- és szabálysértési eljárás
5.	AJB-3116/2023. számú ügy – munkából való leváltás és a fogvatartási körülmények sérelmezése egy bv. intézetben

6.5. KIEMELT ÜGYCSONPORTOK A NEMZETISÉGI JOGI TERÜLETEN

Az elmúlt évekhez hasonlóan a 2023. évi beszámolóban ebben a fejezetben a nemzetiségi jogterület kiemelt ügycsoportjainak bemutatására kerül sor. A gazdasági válság, a magas infláció hatásai, a lokális háborúk szörnyű következményei a múlt évi panaszügyekben is tetten érhetők, a **beadványok mintegy aktuális leképeződései az év társadalmi jelenségeinek, problémáinak**. A 2023-as év biztoshelyettesi tevékenységének átfogó elemzésére az alábbi **10 ügycsoport** keretében, először az általános tendenciák felvázolásával, majd konkrét ügyek bemutatásával kerül sor.

6.5.1. A NEMZETISÉGI JOGI SZABÁLYOZÁS MÚLTJA, JELENE ÉS JÖVŐJE

Advocacy Meeting on a Draft Treaty on International Minority Rights műhelybeszélgetés – Budapest

A biztoshelyettes jogszabályi kötelezettsége, egyben szakmai meggyőződése alapján megbízatásának kezdete óta folyamatosan **kiemelt figyelemmel kíséri** az egyes nemzetiségi közösségek helyzetét, valamint a hazai szabályozási környezet jogalkotási és jogalkalmazási fejleményeit, emellett **aktívan alakítja** a hazai jogalkotási és jogalkalmazási környezetet. A nemzetiségi közösségek vezetőinek folyamatos jelzései és a változó társadalmi környezet nyomán ennek elsősorban **szakmai dokumentumok kiadása és folyamatos konzultációk révén** tesz eleget. Munkájában az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottsága, az országos nemzetiségi önkormányzatok elnökei és a Miniszterelnökség az elsődleges partnerei. 2023 a jogi környezet szempontjából **különleges időszak volt**, hiszen a nemzetiségi jogokat először átfogóan, a kulturális autonómia valamennyi területére kiterjedően szabályozó hazai törvény ebben az évben ünnepelte megszületésének 30. évfordulóját. Az év során számos **szakmai találkozóra és kulturális programra került sor**, amelyeken a törvény megalkotásának első alapvető szakpolitikai kérdései ugyanúgy szóba kerültek, mint a nemzetiségi jogterülettel összefüggő aktuális, komplex kihívások – nem is elsősorban jogi, hanem szakpolitikai szempontok és szubjektív visszaemlékezések mentén. Az 1993-ban elfogadott kisebbségi törvény mellett 2023-ban két jelentős nemzeti kisebbségi vonatkozású nemzetközi évforduló is volt: 70 éve lépett hatályba az **Emberi Jogok Európai Egyezménye** és 25 éve a **Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény**. Mindhárom évfordulós jogi dokumentum időben és térben

egymástól látszólag függetlenül létezik, de mindhárom **csak egymásra tekintettel** képes kifejezni az alkotói által előirányzott joghatását, és csak egymást kiegészítve tudja biztosítani a hatályuk alá tartozó közösségek és tagjaik általános emberi és speciális kisebbségi jogait. A köztük lévő hidat pedig csak a közös értékek tisztelete és a jóhiszemű jogalkalmazás építheti fel.

A nemzetiségi biztoshelyettes a **4/2023. számú elvi állásfoglalásával** emléket kívánt állítani annak az eszmei és elvi keretrendszernek, valamint összetett folyamatnak, amely az 1993-as kisebbségi törvény, majd a 2012-ben elfogadott, annak szabályozását jelentős részben átvevő, hatályos nemzetiségi törvény létrejöttéhez hozzájárult. Emellett az állásfoglalásában több **üzenetet is megfogalmazott** a hazai nemzetiségi rendszer továbbfejlesztése érdekében. Álláspontja szerint **nagyobb szolidaritás szükséges az egyes nemzetiségi közösségek között**: az egységes fellépés és érdekérvényesítés a jogalkotókkal és jogalkalmazókkal folyó párbeszédben kiemelten fontos, de üzenetértékű is a közösség tagjai és a külvilág számára is. Az érintetteknek **ismerniük és érteniük kell** a nemzetiségi törvény adta lehetőségek rendszerét és az ahhoz való kapcsolódási lehetőségeket, valamint fontos, hogy válaszokat és eszközöket keressenek a felmerült problémák megoldására **a saját közösségükön belül és összefogva**. Hangsúlyozta, hogy a nemzetiségi kultúra ápolása-fejlesztése **nem egy absztrakt cél**, hanem egyértelműen, kétséget kizáróan **a következő generációk identitás- és önazonosság-alakításának útja**, ezért minden korábbinál hangsúlyosabban és szélesebb körben be kell vonni a fiatalokat a közösségüket érintő döntésekbe, hiszen minden intézkedés az ő jövőjükéről szól. Kifejezte azt a véleményét is, hogy **a nemzetiségi közösségek támogatása és a nemzetiségi kulturális autonómia kiépített infrastrukturális rendszerének fenntartása** a többségi társadalom tagjainak is **kiemelt érdeke**. A **kulturális sokszínűség, a befogadó, a szolidáris társadalom** eszméje és a **többes identitás** elismerése, biztosítása és őrzése a társadalmi együttélés, sőt a gazdasági-társadalmi sikerek biztosításának záloga, valamint a jövő társadalmának az alapja. Az állásfoglalás teljes szövege a 6.4. fejezet részéből érhető el.

A 2023-as év a nemzetiségi jogi szabályozás 30 éves múltjának megemlékezése mellett, a hatályos nemzetiségi törvény rugalmas és szakszerű változtatása miatt is fontossá vált. **A nemzetiségi törvény módosulására** – annak sarkalatos státusza miatt – csak kivételes esetben, valamint megfelelő szakmai és politikai konszenzus után kerülhet sor. Az elmúlt években több közösség részéről is felmerülő változtatási igények mellé 2023-ban kedvező jogalkotási szándék és lehetőség is adódott, így az ilyenkor elvárható módon **széles körű együttműködés** kezdődött valamennyi érintett fél bevonásával. A biztoshelyettes a Miniszterelnökség egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkárának felkérésére 2023 tavaszától aktívan részt vett az **előkészítő munkacsoport** tevékenységében, amely főként a települési nemzetiségi önkormányzati választások kitűzésével és a nemzetiségi önkormányzatok működésével kapcsolatos jogszabályi rendelkezéseket érintette. Az előkészítés során a biztoshelyettes **számos javaslatot, illetve alkotmányossági észrevételt fogalmazott meg** és juttat

tott el a munkacsoport tagjai részére írásban, majd képviselők által képviselt testület rendszeres találkozóin. A törvény módosítást érintő javaslatát, észrevételeit a testület elfogadta és beépítette a végleges tervezetbe. Az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottsága a nemzetiségi törvény módosításáról szóló előkészített és egyeztetett törvényjavaslatot 2023. június 5-én nyújtotta be az Országgyűlésnek, amelyet a képviselők minősített többséggel július 4-én fogadtak el. **A nemzetiségi törvény módosításai 2023. július 21-én léptek hatályba.**

Európai Nemzetiségek Föderatív Uniója (FUEN) 67. Kongresszusa – Pécs

6.5.2. A 2022. ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS NEMZETISÉGI JOGI VONATKOZÁSAI

A népszámlálás adatai kiemelt jelentőségűek a Magyarországon élő nemzetiségi közösségek számára: a census során nyert hiteles, megalapozott és szakzerű hivatalos **statisztikai adatok hozzájárulnak** ahhoz, hogy a szakértők és a (szak)politikusok **jobban megismerjék, megértsék és értékeljék a hazai nemzetiségeket érintő társadalmi jelenségeket és folyamatokat.** A statisztikai adatok alapul szolgálnak a társadalmi, gazdasági és szakpolitikai **döntések előkészítéséhez.** Az adatok kiemelt jelentőségűek azért is, mert a nemzetiségek jogairól szóló törvény **a nyelvhasználati jogok gyakorlását és a települési nemzetiségi önkormányzati választások kiírását** a hazai nemzetiségek népszámlálás során regisztrált arányához, számához köti.

A biztoshelyettes **2/2020. számú elvi állásfoglalásában** részletesen bemutatta **a népszámlálás előkészítésével és végrehajtásával kapcsolatos nemzetiségi jogi vonatkozású komplex kérdéseket,** szakmai javaslataival támogatta a folyamat előkészítését. A 2022. évi népszámlálást megelőző másfél évben a biztoshelyettes a Központi Statisztikai Hivatallal (KSH) és az országos nemzetiségi önkormányzatokkal szorosan együttműködve bekapcsolódott a meginduló, majd folyamatosan működő szakmai konzultációsorozatba, valamint véleményezte és segítette a népszámlálás végrehajtásával kapcsolatos feladatokról szóló kormányrendelet tartalmának meghatározását, emellett részt vett a „Válljunk közösséget!” elnevezésű, nemzetiségi identitás megváltására buzdító kampányban is.

A népszámlálás adatfelvételére 2022. október 1. és 2022. november 20. között került sor. Az összeírásból kimaradt személyek és lakásuk póttösszeírását 2022. november 28-ig kellett befejezni. A KSH által felügyelt **adat-előkészítési, adatfeldolgozási folyamat** azonban további egy évig, **2023. november 28-ig tartott.**

A népszámlálásban való részvétel minden Magyarországon élő személynek **kötelező volt,** a **nemzetiséghez tartozással kapcsolatos adatokról** – nemzetiséghez tartozás, az anyanyelv és a családi, baráti közösségben használt nyelv – azonban **önkéntesen nyilatkozhattak** az érintettek. A fenti kérdésekre a **lakosság 86%-a válaszolt** önkéntesen.

A nemzetiségi közösségekre vonatkozó, nyilvánosságra hozott összesített adatok szerint, amíg **hat közösség összlétszáma** eltérő mértékben, de **csökkent,** addig **hét közösség tagjainak száma növekedett** a 2011. évi népszámlálás adataihoz képest. A bolgár közösség létszáma 1,5%-kal csökkent, a horvát, a német, a roma, a román és a szlovák közösség tagjainak létszámcsökkenése azonban már 14%-nál nagyobb mértékű volt a 2011-es adatokhoz viszonyítva. E nemzetiségek közül kiemelendő a roma, amelynek összlétszáma a közösséghez tartozó személyek önbevallása alapján valamivel több, mint 33%-kal, valamint a román nemzetiség, amelynek lélekszáma 23%-kal csökkent. A növekvő lélekszámú közösségek (görög, örmény, ruszin, szerb, szlovén, ukrán) létszáma – eltekintve a lengyel közösség 5%-os növekedésétől – 15%-nál nagyobb mértékben emelkedett a 2011. évi adatfelvétel óta. E nemzetiségek közül kiemelendő a görög, amelynek létszáma 33%-kal és a szlovén közösség, amelynek létszáma 40%-kal növekedett. Fontos rámutatni, hogy az ukrán közösség létszáma háromszorosára nőtt az egy évtizeddel korábbi census óta.

	2001	2011	2022
bolgár	2 316	6 272	6 109
görög	6 619	4 642	6 178
horvát	25 730	26 774	21 824
lengyel	5 144	7 001	7 398
német	120 344	185 696	142 551
örmény	1 165	3 571	4 199
roma	205 720	315 583	209 909
román	14 781	35 641	27 554
ruszin	2 079	3 882	7 111
szerb	7 350	10 038	11 622
szlovák	39.266	35 208	29 881
szlovén	4 832	2 820	3 965
ukrán	7 393	7 396	24 615
	442 739	644 524	502 916

Az egyes közösségek lélekszámában, szociológiai összetételében történt változások számos, nemzetiségenként is eltérő belső folyamattal, a közösséget kívülről ért hatással magyarázhatók. Egy-egy hazai nemzetiségi közösség tényleges létszáma azonban – az adatszolgáltatás önkéntessége miatt is – eltérhet a 2022. évi népszámlálási adatoktól. A népszámlálás eredményeinek értékelése az egyes közösségek tagjainak és vezetőinek, valamint a tudományos-szakmai közösségek kutatóinak, szakértőinek kiemelt feladata lesz az elkövetkező években, amelyben a nemzetiségi biztoshelyettes továbbra is partnerként vesz részt.

6.5.3. NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATI JOGOK

A helyi és országos nemzetiségi önkormányzatok tevékenységére vonatkozó kérdésköröket 2023-ban is kiemelt figyelemmel kísérte a nemzetiségi biztoshelyettes.

A nemzetiségi önkormányzatok működésével összefüggésben 2023-ban jellemzően a korábbi években, a pandémia megjelenése előtt tapasztalt problémák merültek fel újra: érkeztek **panaszok a nemzetiségi önkormányzat működése, a települési és a nemzetiségi önkormányzatok együttműködése, a nemzetiségi önkormányzat véleményezési és egyetértési jogainak gyakorlása kapcsán.**

A beérkező panaszok továbbra is azt erősítették meg, hogy **a nemzetiségi önkormányzatok véleményezési és egyetértési jogával** összefüggésben – amelyek gyakorlása meghatározó jelentőségű a kulturális autonómia tényleges megteremtése, megvalósítása szempontjából – **visszatérően tapasztalhatóak nehézségek.**

Az Ürömi Német Nemzetiségi Önkormányzat beadványa is ehhez a témakörhöz kapcsolódott. Panaszukban azt sérelmezték, hogy **Üröm Község Önkormányzata** az Ürömi Napraforgó Óvoda és Tagóvodája intézményvezetőjének megbízása során **több alkalommal is megsértette az egyetértési jogok gyakorlását.** A beadvány alapján az alapvető jogok biztosa és a biztoshelyettes vizsgálatot indított, melynek keretében az elmúlt években többször is megkeresték a Pest Vármegyei Kormányhivatal vezetőjét és Üröm Község polgármesterét.

A lefolytatott vizsgálat alapján **az alapvető jogok biztosa és a biztoshelyettes a 2023. évi közös jelentésben megállapította, hogy az óvoda vezetőjének megbízására vonatkozó eljárások során a fenntartó önkormányzat több alkalommal sem szerezte be az intézményvezetői megbízáshoz szükséges nemzetiségi önkormányzati egyetértést.** A települési önkormányzat döntései sértették a nemzetiségi önkormányzat alapjogi gyökerű egyetértési jogát és a jogállamiság elvéből levezethető jogbiztonság követelményét, valamint a jóhiszemű együttműködés kötelezettségének elvét.

A feltárt visszásságok megszüntetése és jövőbeli megelőzése érdekében **az alapvető jogok biztosa és a biztoshelyettes felhívta Üröm Község polgármesterét és jegyzőjét, hogy a jövőben az óvoda intézményvezetőjének megbízásával kapcsolatos döntések előkészítése során biztosítsák a nemzetiségi önkormányzat részére az egyetértési jog hatékony gyakorlását.** A Pest Vármegyei Kormányhivatal vezetőjét pedig arra kérték fel, hogy **a rendelkezésére álló törvényességi felügyeleti eszközök hatékony és teljes körű alkalmazásával segítse elő Üröm településen a nemzetiségi jogok érvényesülését, kiemelten a nemzetiségi önkormányzat egyetértési jogának gyakorlását.** Pozitívum, hogy a Pest Vármegyei Kormányhivatal a közös jelentésben foglalt megállapításokkal és javaslatokkal egyetértett. A közös jelentés a 6.4. fejezet részben érhető el.

A települési és a nemzetiségi önkormányzatok együttműködésének nehézségeire mutatott rá a Kismányoki Német Ön-

kormányzat korábbi elnöke és képviselői által benyújtott beadvány, amelyben **a nemzetiségi önkormányzat és Kismányok Község Önkormányzata közötti rendkívül rossz együttműködést, illetve annak hiányát sérelmezték,** álláspontjuk szerint végül ez vezetett **a nemzetiségi önkormányzat megszűnéséhez.**

Az ügyben az alapvető jogok biztosa és a biztoshelyettes vizsgálatot indított, amelynek keretében megkeresték Kismányok polgármesterét, a Nagymányoki Közös Önkormányzati Hivatal jegyzőjét és a Tolna Vármegyei Kormányhivatal vezetőjét.

A vizsgálat után kiadott közös jelentésben **megállapították,** hogy a polgármester és a korábbi elnök közötti **együttműködési nehézségek, mulasztásaik,** továbbá a Tolna Vármegyei Kormányhivatal **hatékony intézkedésének elmaradása, a településen élő német közösség nemzetiségi önkormányzathoz való jogának érvényesülésével összefüggő, valamint a jogállamiság elvéből levezethető visszásságot eredményezett.**

Az alapvető jogok biztosa és a biztoshelyettes a feltárt visszásságok megszüntetése érdekében **felkérte a polgármestert, hogy a képviselő-testület a jövőben fordítson kiemelt figyelmet a településen élő német nemzetiségi közösség jogainak hatékony érvényesítésére.** Felkérték továbbá a Tolna Vármegyei Kormányhivatal vezetőjét, hogy a helyi önkormányzatok és nemzetiségi önkormányzatok együttműködési nehézségeinek észlelése esetén a rendelkezésére álló eszközökkel, kiemelten **egyeztetések, konzultációk szervezésével, szükség szerint törvényességi felügyeleti eszközök alkalmazásával törekedjen a hasonló konfliktusok megelőzésére és megszüntetésére.** A feltárt visszásságok jövőbeli megelőzésével összefüggésben pozitívan értékelhető, hogy **a Tolna Vármegyei Kormányhivatal vezetője teljes mértékben elfogadta a biztos és a biztoshelyettes által a közös jelentésben megfogalmazott ajánlásokat.** A közös jelentés megtalálható a 6.4. fejezet részben.

A nemzetiségi önkormányzati képviselők összeférhetetlenségét érintő szabályozás évek óta fennálló ellentmondásosságának rendezése érdekében az alapvető jogok biztosa és a biztoshelyettes 2022-ben közös jelentés adott ki. Az **AJB-1358/2022. számú közös jelentésben** megállapították, hogy a vonatkozó jogszabályok kollíziója miatt a hazai nemzetiségi közösségek eleshetnek a valós képviseletük lehetőségétől. Vizsgálatuk eredményeként **felkérték az igazságügyi minisztert, hogy előzetes álláspontjának megfelelően tegye meg a szükséges intézkedéseket a vonatkozó jogszabályi rendelkezés módosítása érdekében.**

A jelentéssel összefüggésben pozitívan értékelhető, hogy **a jogalkotó – a biztos és a biztoshelyettes javaslatának megfelelően – 2023. január 1-jei hatállyal módosította a vonatkozó szabályozást,** feloldva a korábban fennálló kollíziót. A biztos és a nemzetiségi biztoshelyettes megítélése szerint a kezdeményezésükre megvalósult módosítás a nemzetiségi jogok teljesebb körű érvényesülését segíti elő a jövőben.

A nemzetiségi önkormányzatokat 2023-ban is kihívás elé állította a kialakult **energia- és gazdasági válság**, amelynek hatására növekedtek a finanszírozási gondjaik, ezek elsősorban **a települési és országos nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott nemzetiségi köznevelési intézmények** működését érintették.

A továbbra is fennálló gazdálkodási nehézségei miatt az **Országos Roma Önkormányzat** 2023-ban több beadvánnyal is fordult a biztoshelyetteshez, jelezve, hogy a költségvetési támogatások rendeltetésszerű és szabályszerű felhasználásának hiányára hivatkozva a Belügyminisztérium különböző összegű támogatások visszafizetésére szólította fel. A pénzüsszegek visszafizetése hiányában a Nemzeti Adó- és Vámhivatal végrehajtási eljárást indított az országos nemzetiségi önkormányzat ellen a költségvetési támogatás visszafizetése érdekében. A beadvány szerint **a végrehajtási eljárás az országos nemzetiségi önkormányzat és az általa fenntartott intézmények működőképességét veszélyezteti**.

A fennálló nehézségek hátterének megismerése érdekében a biztoshelyettes az ügyben tájékoztatást kért a Belügyminisztériumtól. Válaszlevelében a szaktárca jelezte, hogy a felmerült elszámolási problémák ellenére többször is segítséget nyújtott az országos nemzetiségi önkormányzat vezetésének a közgyűlésük és intézményeik törvényes működtetéséhez. A Belügyminisztérium rámutatott, hogy a 2016-ban keletkezett támogatói okiratokból eredő jogvitában az elsőfokon eljáró Fővárosi Törvényszék ítéletet hirdetett. A Fővárosi Törvényszék a Belügyminisztérium kereseti kérelmének helyt adott, és a perbeli támogatások tökéösszegének, valamint az ügyleti és késedelmi kamatoknak a megfizetésére kötelezte a testületet. Az eljárások eredményeként **az országos nemzetiségi önkormányzat fizetésképtelenné vált**, a Belügyminisztérium azonban jelezte, hogy **az önkormányzat fenntartásába tartozó nemzetiségi köznevelési intézmények működését támogatják**.

A nemzetiségi biztoshelyettes a roma közösség országos képviselőjének folyamatos biztosítását kiemelkedően fontosnak tartja, hasonlóan fontosnak tekinti azonban a közpénzek szabályszerű felhasználását, a költségvetési támogatások pontos és szakszerű elszámolását, és a nemzetiségi jogterülethez kapcsolódva a nemzetiségi önkormányzatok törvényes működését is, amelyek betartatása az érintett nemzetiségi közösségek érdeke is.

A nemzetiségi önkormányzati képviselők általános választására 2024. június 9-én kerül sor, a választások előkészítésének folyamatát és lebonyolítását a nemzetiségi biztoshelyettes kiemelt figyelemmel fogja kísérni.

Egy kelet-magyarországi település roma nemzetiségi önkormányzatának (RNÖ) elnöke panaszában azt kifogásolta, hogy a települési önkormányzat az 1995-től használatába adott ingatlanból – annak rossz állapotára és felújításának magas költségeire hivatkozva – kiköltöztette az RNÖ-t, más önálló ingatlant azonban nem biztosított.

A nemzetiségi biztoshelyettes megkereste az adott település jegyzőjét, és tájékoztatást kért a vármegyei kormányhivaltól is az ügyvel kapcsolatban.

A helyiséghasználat kapcsán a biztoshelyettes a jegyzőtől többek között arról értesült, hogy a települési önkormányzat a jogszabályi előírásoknak megfelelően biztosította az RNÖ részére havonta igény szerint, de legalább harminckét órában, az önkormányzati feladat ellátásához szükséges tárgyi, technikai eszközökkel felszerelt helyiség ingyenes használatát a polgármesteri hivatal ügyfélszolgálati helyiségében és tanácstermében. A települési önkormányzat álláspontja szerint ez az elhelyezés lehetővé teszi a hatékony együttműködést, sőt az azonnali segítségnyújtás lehetőségét is az ügyek intézésében. A jegyző válaszában részletesen tájékoztatta a nemzetiségi biztoshelyettest az ügyfelfogadás körülményeiről, annak rendjéről, valamint a megfelelő infrastruktúra biztosításáról is. Válaszában kitért arra, hogy az RNÖ-vel kötött megállapodás alapján lehetőség van harminckét órát meghaladó helyiség-használatra is. A települési önkormányzat azonban – a jegyző válasza szerint – **nem zárkózik el attól sem, hogy a jövőben ismételen önálló épületet vagy önálló helyiséget biztosítson a nemzetiségi önkormányzatnak**, amelyre a biztoshelyettesi javaslat alapján a kormányhivatal is szakmai javaslatot tett.

A beérkezett válaszok arra utaltak, hogy **az RNÖ működésével kapcsolatos problémák főként együttműködési és kommunikációs nehézségekből adódtak**. Erre figyelemmel a biztoshelyettes felhívta az RNÖ elnökének figyelmét, hogy **a nemzetiségi jogok minél teljesebb körű érvényesítése érdekében kiemelten fontos az érintett szervek, hatóságok és a nemzetiségi önkormányzati képviselők közötti szakmai együttműködés, a felek közti megfelelő párbeszéd kialakítása és fenntartása**, amely elősegítheti a nemzetiségi önkormányzat hatékony működését, valamint a nemzetiségi közösségeket érintő kérdések teljesebb körű megoldását, az érdekeik megfelelő képviseletét. **Az együttműködés jelentőségére a nemzetiségi biztoshelyettes felhívta a település jegyzőjének és a vármegyei kormányhivatal főispánjának a figyelmét is.**

6.5.4. A GYERMEKI JOGOK ÉRVÉNYESÜLÉSE A NEMZETISÉGI NEVELÉS-OKTATÁS ÉS GYERMEKVÉDELEM TERÜLETÉN

A gyermekek jogaira vonatkozó ügyek alapvetően a **gyermekvédelem** és a **köznevelés** területéről érkeztek 2023-ban is. Az egyéb ügyekhez hasonlóan a nevelési-oktatási panaszokra szintén jellemző volt, hogy markánsan eltért egymástól a **roma közösséget és a többi nemzetiségi közösséget** érintő ügyek jellege. Míg a roma panaszosok elsősorban a velük szemben fennálló **társadalmi előítéletek**, kirekesztés, valamint kedvezőtlen **szociális helyzetük és alacsony érdekérvényesítő képességük** okán szenvedtek el különböző sérelmeket, addig

a többi nemzetiségi közösség tagjai az **egyéni és közösségi nemzetiségi jogok** érvényesítése során tapasztalt visszasságok gyanúja miatt keresték meg a biztoshelyettest.

A **klasszikus nemzetiségi nevelést-oktatást érintő ügyek** száma 2023-ban alacsonyabb volt, ugyanakkor a korábbi évekhez képest kiemelten nagyszámban érkeztek a roma közösségből olyan szülői panaszok, amelyek azt kifogásolták, hogy **a köznevelési intézményekben a gyermekeik megalázó, rossz bánásmódtól, verbális vagy akár fizikai agressziótól szenvedtek**. Ezen ügyek legtöbb esetben a **roma nemzetiség tagjait érintették**, de a háború kitörését követően az **ukrán gyermekekkel szembeni rossz bánásmód, zaklatás** miatt is érkezett jelzés a biztoshelyetteshez.

Gyermekek a kibertérben nemzetközi konferencia – Budapest

A gyermekeket érintő ügyek nem csak a gyermekek fokozott kiszolgáltatottsága miatt kívántak minden esetben speciális érzékenységet, de azért is, mert előfordult, hogy a gyermek és a szülő között is **érdekellentét** állt fenn, amelyet figyelembe kellett venni a vizsgálatok során. Tekintettel arra, hogy a köznevelési intézményeket érintő panaszok feltárása során a gyermek akár kedvezőtlenebb helyzetbe is kerülhet a vizsgálat megindítását követően, a **megtorlás tilalmára való felhívás** és annak megelőzésére alkalmazott intézkedések a biztoshelyettesi eljárás elengedhetetlen részei voltak.

Az ügyek vizsgálata során a biztoshelyettesnek nem csak a nemzetiségek jogainak érvényesülésével kapcsolatos jogszabályokat és irányelveket kellett figyelembe vennie, de fokozottan érvényesítenie kellett a **gyermekvédelmi törvényben** lefektetett rendelkezéseket is. Ennek része az is, hogy egy-egy ilyen ügy feltárása során a nevelési-oktatási intézmények, illetve azok fenntartói mellett a biztoshelyettes legtöbb esetben tájékoztatást kért az érintett gyermekvédelmi szervektől, illetve szükség esetén a települési nemzetiségi önkormányzattól, vagy települési önkormányzattól is a panasz hátterének alapos áttekintése érdekében. Arra is volt példa, hogy a területileg illetékes pedagógiai szakszolgálatot kereste meg, vagy akár

a pszichológus szakembert, aki a gyermek mentális támogatását biztosította.

A panaszokról elmondható, hogy azok jó része a **szülőktől** érkezett, de 2023 során több olyan megkeresést is kapott a biztoshelyettes, amelyben a **gyermekvédelmi alap- vagy szakellátás valamely szereplője** kereste meg, vagy olyan **szervezet**, amely tevékenysége során gyermekekkel foglalkozott. Arra is volt példa, hogy a bejelentő szervezet nem rendelkezett a szülőktől meghatalmazással, és az ügyben érintett gyermekek nevét sem fedte fel. Ilyen esetben a biztoshelyettes nem tudott vizsgálatot indítani, **konkrét adatok hiányában** ugyanis **nem volt feltárható**, hogy az adott hatóság eljárása során megtartotta-e a vonatkozó rendelkezéseket, illetve, hogy mindezek idézhetek-e elő alapjogi visszasságot.

2023-ban a **roma közösség tagjaitól nagyobb számban érkeztek kifejezetten szegregációt, elkülönített nevelést-oktatást sérelmező panaszok**. Ezen ügyekre az volt a jellemző, hogy a gyermekek elkülönítése sosem közvetlenül nemzetiségi alapon történt, hanem az osztályba sorolások során különböző, **látszólag semleges** kritériumok felállítása mentén kerültek a gyermekek egyik vagy másik csoportba. Erre volt példa, amikor az egyik iskolában a **képességeik** alapján alakítottak ki „gyengébb” és „erősebb” osztályokat, de volt olyan iskola is, ahol **sporttagozat, angol tagozat** szervezése kapcsán jöttek létre **különböző összetételű osztályok**. Bár az intézményfenntartó minden esetben határozottan visszautasította, hogy az osztályba sorolás módjában bármilyen szándék jelen lett volna a roma tanulók elkülönítésére, az osztálynévsorokat, a gyermekek hátrányos helyzete szerinti státuszokat, valamint az évvégi tanulmányi átlageredményeket összevetve minden egyes esetben kimutatható volt, hogy az érintett iskolákban létrejött egy (vagy több) olyan osztály, ahol **a tanulók teljes egészében vagy túlnyomórészt roma gyermekek voltak**, zömében hátrányos helyzetű, illetve halmozottan hátrányos helyzetű (**HH/HHH**) státusszal. Az is kimutatható volt valamennyi esetben, hogy ezen osztályok **tanulmányi átlaga is szignifikánsan rosszabb volt**, mint a velük párhuzamos angol/sport/stb. tagozatos osztályé. A téma gyakoriságára és súlyára tekintettel a biztoshelyettes 2023-ban **állásfoglalást adott ki az inkluzív nevelés-oktatás szükségességéről és a képesség szerinti elkülönítés egyenlő bánásmód sérelmét is felvető veszélyeiről**. **A 3/2023. számú állásfoglalásában** egy panaszügyben folytatott vizsgálat nyomán arra hívta fel a figyelmet, hogy a gyermekek képesség szerinti elkülönítésének látszólag jószándékú pedagógiai módszere bizonyos társadalmi és intézményi körülmények között **az egyenlő bánásmód követelményének sérelméhez vezethet**, vagy legalábbis annak közvetlen veszélyét eredményező visszasságot okozhat.

A konkrét panaszügyben egy roma nemzetiségű szülő a biztoshelyettes segítségét kérte azzal kapcsolatban, hogy gyermeke a helyi általános iskolában olyan osztályba került, ahol gyakorlatilag csak roma osztálytársai voltak, szemben a párhuzamos osztállyal. A szülő szerint ebben a szegregált osz-

tályban az oktatás minősége is alacsonyabb volt, és a gyerekek teljesítménye is alatta maradt a másik osztály teljesítményéhez képest, miközben a pedagógusok időnként sértő, a gyermekek nemzetiségi hovatarozásával is összefüggő megjegyzéseket tettek velük szemben. Az iskola vezetése és a fenntartó szerint a gyerekeket nem származásuk, hanem képességeik alapján különítették el egymástól, hogy több figyelmet kapjanak, és kevesebb kudarc érje őket.

Állásfoglalásában a biztoshelyettes rámutatott arra, hogy a képesség szerinti szelekció a tapasztalatok szerint számos esetben a **roma tanulók indokolatlan szegregációját jelenti**, amely nem csak a gyermek egész iskolai pályafutását határozza meg hátrányosan, de a jövőbeli esélyeit is a munkaerőpiacon. Pedig a **befogadó, inkluzív nevelés pedagógiájának** hazánkban már számos **jó gyakorlata** ismert, az ezek adaptálásához szükséges pedagógiai módszerek minden érdeklődő, a roma gyermekek egyenlő esélyű nevelése-oktatása mellett elkötelezett szakember számára **elérhetőek**.

A biztoshelyettes megállapította, hogy az érintett iskolában alkalmazott képesség szerinti osztálybontások **közvetett diszkriminációt eredményeztek** az intézmény leghátrányosabb helyzetű roma származású tanulói esetében. Ezen gyermekek nem csak azáltal károsodtak, hogy megfosztották őket az inspiráló tanulási közegetől és alacsonyabb szintű oktatásban részesültek, de azáltal is, hogy **az elkülönítés során megszégyenítve, kirekesztve érezték magukat**. A biztoshelyettes nem tudta kizárni azt sem, hogy az előző tanévekben az intézmény egyes pedagógusai részéről esetenként olyan kijelentések hangzhattak el, amelyek sérthették a roma nemzetiségű tanulók emberi méltóságát, és **alkalmasak lehettek az egyenlő bánásmódról szóló törvény szerinti zaklatás megvalósítására**.

A biztoshelyettes megállapította azt is, hogy az iskola pedagógusai – annak ellenére, hogy erre részben képzést is kaptak – **nem alkalmaztak olyan pedagógiai módszereket**, amelyek sikeresen segíthették volna elő az eltérő háttérű tanulók együtt nevelését. A vizsgálat során feltárt visszasságok orvoslása érdekében a biztoshelyettes komplex javaslatokat fogalmazott meg az érintettek számára. A közös jelentés teljes terjedelmében a 6.4. fejezetrészben érhető el.

A biztoshelyetteshez 2023 folyamán több olyan panasz is érkezett, amelyben a roma nemzetiségű szülők azt kifogásolták, hogy bár szerintük **minden feltételnek eleget tettek, az általuk megkeresett egyházi köznevelési intézmények** gyermekük jelentkezését – elfogadható magyarázat nélkül – **elutasították**. A roma gyermekek oktatási szegregációjának témája kapcsán megkerülhetetlen annak megemlítése, hogy a hazánkban egyre nagyobb számban működő **egyházi iskolák milyen közvetett hatást jelenthetnek az oktatási szelekciós mechanizmusokban**. A társadalmilag kevésbé heterogén, jobb infrastrukturális és emberi erőforrással, valamint magasabb társadalmi státuszú tanulói összetétellel rendelkező, az állami iskolával párhuzamosan megjelenő egyházi fenntartású intézmények a különösen hátrányos helyzetű országrészekben kedvezőnek ígérkező **alter-**

natívát kínálnak a középosztályhoz tartozó családok gyermekei számára, akik tömegével hagyják el az állami intézményeket, ezzel együtt roma társaikat. Ennek következtében folyamatosan nő azon kis létszámú iskolák száma, amelyekben többségében vagy teljes egészében már csak roma és/vagy halmozottan hátrányos helyzetű diákok tanulnak. Bár a szóban forgó egyházi iskoláknak deklaráltak nem céljuk a roma gyermekek kirekesztése, oda akár ők is jelentkezhetnek, a gyakorlat azonban mégis feltűnő aránytalanságokat mutat, akár roma nemzetiségi alapon hasonlítjuk össze ezen iskolák tanulói összetételét, akár hátrányos helyzet alapján.

A roma gyerekekkel kapcsolatos **rossz bánásmód**, kirekesztés sajnálatos módon sokszor **már az óvodában is elkezdődik**, annak ellenére, hogy **az óvoda a legtöbb településen még integráltan működik**. 2023-ban több olyan panasz is érkezett a biztoshelyetteshez, amelyekben a roma nemzetiségű gyermekeket, illetve azok családját a helyi óvodákban érte hátrány, legtöbb esetben rossz bánásmód, az óvodapedagógus vagy a gyerektársak által elszenvedett agresszió formájában.

A biztoshelyettes 2023 folyamán is kiemelt figyelemmel kísérte azokat a témákat, amelyek a hazánkban élő **nemzetiségi közösségek nagyobb csoportját érinthetik**, szükség esetén ezen ügyekben **hivatalból** is eljárást kezdeményezett. Az **orosz-ukrán háború** kitörése óta a hazánkba érkezett ukrán menekült gyermekek oktatásának kérdése, ezen belül is különösen a **kárpátaljai roma nemzetiségű gyermekek és családjaik** helyzetének nyomon követése kiemelt fontosságú. Ehhez kapcsolódva a biztoshelyettes 2023-ban folyamatosan együttműködött különböző hazai és nemzetközi szervezetekkel, és számos, a témához kapcsolódó szakmai egyeztetésen, illetve eseményen vett részt.

Emellett több olyan ügy vizsgálatára is sor került, amelyek a **nemzetiségi neveléssel-oktatással** voltak **kapcsolatosak**, érintve a nemzetiségi anyanyelv és identitás megőrzésének nehézségeit is. Ezek közül kiemelendő az az ügy, amelyben a biztoshelyettes a **magyarországi nemzetiségek tankönyvi reprezentációját** kezdte el vizsgálni. A magyarországi nemzetiségi közösségek által régóta megfogalmazott jogos igény az, hogy nemzetiségi népművelési tankönyvek mellett a magyar közoktatás által használt – központilag meghatározott tartalmú – többi **tanakönyvben** is jelenjenek meg – a társadalomban betöltött jelentőségükkel összhangban – a hazai nemzetiségi közösségek múltjára és jelenére vonatkozó információk. Erre figyelemmel 2023-ban a nemzetiségi biztoshelyettes átfogó vizsgálatot indított a nemzetiségek tankönyvi reprezentációjának tárgyában, amelynek keretében először a 8. és 12. osztályos Állampolgári ismeretek tankönyvek vizsgálatára kerül sor. Bár a teljes vizsgálat befejezése 2024 során várható, előzetesen már most megállapítható, hogy bár a vizsgált tankönyvek törekszenek arra, hogy szemléletükben a nemzetiségeknek az ország és a társadalom életében betöltött helyét, szerepét alapvetően pozitívan mutassák be, a nemzetiségekkel kapcsolatos információk ugyanakkor legtöbbször inkoherens módon,

gyakran „szigetszerűen” jelennek meg, a fogalmak pontos kontextusba helyezése, magyarázata és összekapcsolása nélkül. Jellemző az is, hogy **az egyes nemzetiségek bemutatása, ábrázolása** általában a társadalomban jelenlevő, már ismert **sztereotípiákon alapszik**, azokra erősít rá.

A nevelési-oktatási jogokat érintő panaszok mellett nagyobb számban érkeztek a **gyermekvédelmi területekhez** szorosabban kapcsolódó beadványok is 2023 folyamán, minden esetben roma panaszostól. Ezen ügyekben legtöbbször a gyermek családból történő – a panaszos szerint indokolatlan – kiemelését sérelmezte, vagy azt, hogy bár mindent elkövet, a gyermek hazagondozása a hatóságok újabb és újabb követelményei miatt évek óta húzódik, sikertelen marad. A szülők sérelmezték azt is, hogy a gyermekkel való kapcsolattartás a nagy távolság, és/vagy a nevelőszülő együttműködésének hiánya miatt akadályozott. Összességében megállapítható, hogy ezen ügyekben a panaszosok általában **rendkívül alacsony érdekérvényesítő képességük, szegénységük**, marginalizált helyzetük, **kiszolgáltatottságuk** miatt kerültek olyan helyzetbe, hogy gyermekük nevelésében, sokszor még a kapcsolattartásban is akadályozottakká válnak. A **gyermek jogainak védelme** azonban azt is jelentheti, hogy a családban felmerült veszélyeztettség megszüntetéséig, a **családból történő kiemelés indokolt volt**, és gyermek legjobb érdekét szolgálta, erre minden esetben, amikor felmerült, a biztoshelyettes külön felhívta az érintettek figyelmét.

Több esetben kereste meg a biztoshelyettest **nevelőszülő** is, aki viszont az általa nevelt gyermek kijelölt gyámjával való együttműködési nehézségekre panaszkodott, vagy arra, hogy bár szívesen örökbe fogadná az általa kiskora óta nevelt gyermeket, azt a gyámhatóság nem teszi lehetővé. Ezekben az ügyekben a biztoshelyettes fokozott érzékenységgel járt el, a gyermekek mindenképp felett álló érdekét és egyéb gyermekvédelmi szempontokat figyelembe véve, volt olyan ügy, amelyben az időközben elkezdődött bírósági eljárás miatt nem folytathatta a vizsgálatát.

1. Egy vidéki kistélepülésen élő **roma nemzetiségű panaszos** amiatt kereste meg a nemzetiségi biztoshelyettest, mert elmondása szerint **unokáját megszégyenítették az óvodában**. A panaszos szerint a gyermeket rövidre vágott hajjal vitték az intézménybe aznap reggel, amikor az incidens történt, amit az óvoda úgy értékelte, hogy biztosan tetűfertőzés miatt került sor a hajvágásra, ezért értesítették a védőnőt. A védőnő átvizsgálta a gyermek és a családtagok fejbőrét, de nem észlelt fertőzöttséget. A panaszos az óvoda eljárásával kapcsolatosan sérelmezte azt is, hogy kizárólag az ő unokái és gyermekei kapcsán került fel a tetűvel való fertőzöttség gyanúja, és emiatt unokáját az intézményben állítólag ki is közösisítették, nem játszhatott együtt a többi gyermekkel. Sérelmezte azt is, hogy az óvoda arra is felszólította őket, hogy ebéd után vigyék haza a gyermekeket az intézményből, mert csak napi négy órát tartózkodhatnak bent.

Az ügyben a nemzetiségi biztoshelyettes megkereste az óvoda vezetőjét, és információkat kért a panaszost érintő konkrét

ügyről, másrészt – az esetleges diszkrimináció feltárása érdekében – a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek számáról. A biztoshelyettes az óvoda mellett megkereste a helyi családsegítő- és gyermekjóléti szolgálatot, valamint a védőnőt is.

Az óvoda vezetője a válaszadás során csak részben működött együtt a biztoshelyetessel: azzal kapcsolatosan, hogy az intézménybe milyen arányban járnak HH és HHH gyermekek, amely adatból a roma nemzetiségűek számára lehetett volna következtetni, a válaszadást megtagadta. A kérdésre vonatkozóan a védőnő és a családsegítő központ szolgáltatott végül adatokat, illetve ők nyilatkoztak arról is egybehangzóan, hogy az intézménybe kifejezetten kevés roma származású gyermek jár.

A fenti szervektől kapott információk alapján a nemzetiségi biztoshelyettes arra a következtetésre jutott, hogy bár családi és más jellegű problémák miatt az érintett gyermekek intézményen belüli nevelése és gondozása valós kihívást jelenthetett az óvoda pedagógusai, gondozói számára, megállapította ugyanakkor, hogy a roma származású szülőkben alappal merülhetett fel az az érzés, hogy gyermekeik ebéd utáni hazavitelét, valamint a kizárólag az ő esetükben – mint később kiderült, indokolatlanul – kezdeményezett tetvesség megállapítását célzó vizsgálatot származásuk alapján történő hátrányos megkülönböztetésként élik meg.

A **biztoshelyettes** nyomatékosan **felhívta az óvodavezető figyelmét az egyenlő bánásmódról szóló törvény diszkriminációt tiltó rendelkezéseire**, és arra, a jövőben fokozottan ügyeljenek arra, hogy **az óvodába járó néhány roma nemzetiségű gyermek és azok szülei egyenlő bánásmóddhoz fűződő joga ne sérüljön**. A biztoshelyettes arra is felhívta az óvodavezető figyelmét, hogy az intézménybe járó HH és HHH gyermekek számával kapcsolatos adatok nem tartoznak a személyes adatok körébe, ahogy arra az intézményvezető tévesen hivatkozott, az adatok bekérése jogszerű, és az ügy szempontjából fontos kérdés. Az ombudsmantörvény alapján az alapvető jogok biztosa és a biztoshelyettes egyébként az eljárása során az annak lefolytatásához szükséges mértékben kezelheti mindazokat a személyes adatokat, valamint törvény által védett titoknak és hivatás gyakorlásához kötött titoknak minősülő adatokat is, amelyek a vizsgálattal összefüggnek, illetve amelyek kezelése a vizsgálat eredményes lefolytatása érdekében szükséges. Az ombudsmantörvény azt is rögzíti, hogy az alapvető jogok biztosa jogszabályban meghatározott megkeresésének a vizsgált szerv vezetője – az alapvető jogok biztosa által megállapított határidőn belül – köteles minden tekintetben eleget tenni.

2. Egy beadványozó az egyik észak-magyarországi város iskolájában folyó **horvát nemzetiségi nevelés-oktatás megszervezésével, a csökkenő gyermeklétszámmal összefüggő nehézségekre** hívta fel a biztoshelyettes figyelmét. Az ügy háttérének minél alaposabb megismerése érdekében a biztoshelyettes az illetékes tankerületi központ igazgatójától kért tájékoztatást. Ebből az derült ki, hogy a horvát nemzetiségi ne-

velésre-oktatásra jelentkező tanulók alacsony száma miatt az elmúlt években a képzés megszervezésére valóban nem került sor, az iskola a szülők, törvényes képviselők számára azonban minden tanévben felajánlotta, hogy szakkör keretében biztosítja a horvát nyelv tanulását lehetőségét.

Az érintett tankerületi központ igazgatója a horvát nemzetiségi nevelés-oktatás feltételeinek megteremtése iránti elköteleződéséről biztosította a biztoshelyettest, aki felhívta a figyelmet arra az előremutató lehetőségre, hogy a nemzetiségi törvény előírása szerint a **fenntartó nyolcnál kevesebb jelentkező esetén is indíthat nemzetiségi osztályt, csoportot.**

6.5.5. KULTURÁLIS ÉS NYELVI JOGOK

A magyarországi nemzetiségek kulturális és nyelvi jogainak helyzetét a beszámolás évében alapvetően olyan események és társadalmi-gazdasági folyamatok határozták meg, amelyek a többségi társadalom tagjai számára is hasonló fontossággal bírtak. Mindenekelőtt meg kell említeni a **koronavírus világjárvány** hosszú távú **hatásaként tapasztalható**, a lakosság **kultúrafogyasztási szokásaiban és lehetőségeiben bekövetkezett változásokat**, amelyek a nemzetiségi közösségek által fenntartott kulturális intézményeket is az új helyzethez való alkalmazkodásra készítették. A térségünkben zajló, háborús konfliktus miatti energiaválság és a 2023-ban tapasztalt különösen magas inflációs ráta **a nemzetiségi kulturális jogok gyakorlásának helyszínénél szolgáló közművelődési intézményeket**, így a nemzetiségi muzeális intézményeket, tájházakat, színházakat, könyvtárakat és közösségi tereket is **fokozott kihívások** elé állították, szükségessé vált **gazdálkodásuk** felülvizsgálata, **racionalizálása**. A **nyelvi jogok gyakorlása terén** a nemzetiségek számára különösen jelentős esemény volt a 2022. évi **népességszámlálási adatok eredményeinek nyilvánosságra hozatala**, hiszen az anyanyelvhasználatra, illetve a családi-baráti körben folytatott nyelvhasználatra vonatkozó adatok valamennyi nemzetiségi közösség esetében **fontos információval** szolgálnak az adott nemzetiségi közösség választott képviselői és a nemzetiségi kulturális intézmények vezetői, munkatársai számára a **nemzetiségi anyanyelv megőrzésének lehetőségei** és az ezzel kapcsolatos **stratégia alakítása** terén.

Okos(k)odjunk együtt! konferencia a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználatról – Tatabánya

Kiemelt jelentőséggel bírt 2023-ban az **AJB-899/2023. közös jelentés**, amely a **nemzetiségi családi és utónév anyakönyvi kivonatba hivatalból történő bejegyzésével** kapcsolatos

vizsgálatot zárta le. Egy német nemzetiséghez tartozó állampolgár beadványában azt kifogásolta, hogy Budapest Főváros Kormányhivatalának elutasító döntése következtében a **születési anyakönyvi bejegyzésben, illetve a személyazonosító igazolványában az édesanya német nemzetiségi családi és utónévének átvezetésére nem került sor.** A nemzetiségi biztoshelyettes megkereste **Budapest Főváros Kormányhivatala** vezetőjét, aki az egységes jogértelmezés és jogalkalmazás megteremtése érdekében **beszerezte a Miniszterelnökség Hatósági Ügyekért Felelős Helyettes Államtitkársága álláspontját** is. A közös jelentés hangsúlyozta, hogy a kormányhivatalnak **az édesanya kérelmét elutasító határozata jogszabálysértő volt**, ám mivel a jogsértést saját hatáskörében megszüntette, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszasságot nem állapított meg. Emellett azonban az alapvető jogok biztosa és a biztoshelyettes **felkérték a kormányhivatal vezetőjét**, hogy a jövőben a hasonló esetek elbírálása során – a Kormány által a névváltoztatási eljárás lefolytatására kizárólagos illetékességgel kijelölt anyakönyvi szervként – a hatályos jogszabályok körültekintő alkalmazásával törekedjen a jogbiztonság követelményének következetes érvényesítésére.

A **kormányhivatal vezetője** a közös jelentésre adott válaszában **jelezte, a hasonló jogsértések megelőzése érdekében felhívta az érintett állomány figyelmét arra**, hogy az anyakönyvi hatósági jogalkalmazó tevékenységük ellátása során a hatályos jogszabályi rendelkezések még körültekintőbb alkalmazásával járjanak el. Jogértelmezési és jogalkalmazási nehézséget okozó kérdésekben pedig **éljenek a szakmai irányító szerv megkeresésének és állásfoglalása beszerzésének lehetőségével.**

A nemzetiségi kulturális jogok érvényesülésére, kiemelten **a muzeális intézmények nemzetiségi tartalmára vonatkozó**, 2022-ben indított **átfogó vizsgálat a beszámoló időszakában is folytatódott.** Az országos nemzetiségi önkormányzatokkal folytatott egyeztetések eredményeként, tapasztalataikat és javaslatukat felhasználva, június végére **elkészült a muzeális intézményrendszer nemzetiségi tartalmú vizsgálatához szükséges kérdőív és adatbázis.** A vizsgálat átfogó jellegére tekintettel számos olyan intézmény – elsődlegesen nemzetiségi tájházak, emlékhelyek – is bekerült a vizsgálat körébe, amelyek jelenleg nem rendelkeznek működési engedéllyel, tehát egyik muzeális intézményi kategóriába sem sorolhatók be, de fontos szerepet vállalnak a nemzetiségi kulturális javak, tárgyi emlékek megőrzésében és bemutatásában. Nemzetiségek tárgyi emlékeinek gyűjtésével, értékeik, hagyományaik megőrzésével a nemzetiségi bázisintézmények, tájházak mellett más országos, megyei hatókörű városi múzeumok, valamint települési fenntartású muzeális intézmények is foglalkoznak, ezért több országos múzeum és valamennyi, 19 megyei hatókörű városi múzeum is megkapta a kérdőívet. Ezen felül több, mint 20, nem csak nemzetiségi feladattal rendelkező területi, tematikus múzeum és közérdekű muzeális gyűjtemény és kiállítóhely is bekerült az adatbázisba. A **közel száz intézményhez kiküldött**

kérdőív az alapadatok mellett foglalkozik a működési engedély megszerzésének feltételeivel, a nemzetiségi bázisintézmények működési tapasztalataival, a szakfelügyelettel, az intézmények elhelyezkedésével, az épületek állapotával, a személyi feltételekkel, a gyűjteményi anyagokkal, mindezek nyilvántartásával, a közönségkapcsolati tevékenységekkel, a múzeumpedagógiai és egyéb együttműködési formákkal, a finanszírozási háttérrel, a jogi szabályozással és a fejlesztési lehetőségekkel is.

A **válaszadási arány több, mint 60%-os volt**, és több esetben újabb információk beszerzésére is sor került telefonon vagy újabb e-mailes megkereséssel.

Találkozó a Jakob Bleyer Heimatsmuseum vezetőjével és munkatársaival – Budaörs

A román nemzetiségi muzeális értékek megismerése Békés vármegyében – Kétegyháza

A biztoshelyettes azt is fontosnak tartja, hogy az **átfogó vizsgálat keretében** minél több **személyes helyszíni látogatásra** is sor kerüljön. Ennek keretében a **2023. év** során munkatársai felkeresték a **budaörsi Jakob Bleyer Heimatsmuseumot**, a **szentendrei Szerb Egyházi Múzeumot**, a **Békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeumot**, a **gyulai Erkel Ferenc Múzeumot**, valamint az ortodox egyházművészeti tárgyakat bemutató **Magyarországi Román Ortodox Egyházmegye Múzeumot.** Megtekintették továbbá a Magyarországi Románok Országos

Önkormányzatának Dokumentációs és Információs Központja fenntartásában működő **Kétegyházi Román Tájháza**t is, júniusban pedig a **Romano Kher új telephelyét** keresték fel. A muzeális intézmények helyszíni látogatásai várhatóan 2024-ben is folytatódni fognak. Az adatok feldolgozása jelenleg is folyik, a közös jelentés elkészítése, befejezése 2024-ben várható.

6.5.6. GYŰLÖLETBESZÉD ÉS GYŰLÖLET-BŰNCSELEKMÉNYEK

A biztoshelyettes 2020 és 2023 között **68 beadványt vizsgált**, amelyek témája kifejezetten kapcsolódott a nemzetiségi közösség vagy annak tagja elleni gyűlöletbeszédhez, illetve gyűlölet-bűncselekményhez. Ez csupán 7%-a a három év ügyforgalmának, ezek kapcsán azonban **9 kiemelt szakmai dokumentum** született, amelyekben összesen közel **300 oldalon keresztül** igyekezett meggyőzni a jogalkotókat és jogalkalmazókat egy hatékonyabb és emberközelibb rendszer, illetve eszközök felé való elmozdulásról. A szakmai dokumentumok egyaránt foglalkoztak a romló minőségű, az előítéleteket tápláló közbeszédrel, a rasszista és antiszemita gyűlöletbeszédrel az online és az offline térben, a tiltott önkényuralmi jelképek használatával és a közösséghez kötődő kegyeleti helyek és emlékművek megrongálásának ügyével. A téma sajnos nem vesztett aktualitásából: ezt jelzi, hogy 2023-ban **26 ügy** érkezett a biztoshelyettesthez, ami 60%-kal több volt, mint a megelőző évben.

Az ügyek legmeghatározóbb közös jellemzője az **interdiszciplináris komplexitás** volt: a jogsértés valószínűsítése mellett a panaszos minden esetben bemutatta, illetve érzékeltette a jogon túlmutató következményeket is, főként a visszasság társadalmi környezetét és negatív hatásait.

Az ombudsmani intézményrendszer feladat- és hatásköri sajátossága, hogy a büntetőeljárás kezdeményezésén kívül az alapvető jogok biztosa és a biztoshelyettes nem rendelkezik hatékony eszközökkel egyes gyűlölet-bűncselekmények és „katalizátor-cselekmények” felderítésével, nyomozásával, kivizsgálásával kapcsolatban, így a konkrét jogsérelmek csak **részlegesen jutnak el hozzá.** A jelenséggel szemben csak **a szakmai tudás és a tapasztalatok folyamatos megosztásával**, az ezzel foglalkozó hatóságok, egyéb állami és önkormányzati szervek, társadalmi szervezetek, szakemberek összefogásával, együttműködésével lehet hatékonyan fellépni. A biztoshelyettes kiemelt szakmai partnere a téma figyelemmel kísérése során a **Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport (GYEM).**

2023 folyamán több, komoly szakmai figyelmet vonzó rendezvényre is sor került a biztoshelyettes és partnerei szervezésében. Júliusban zajlott a GYEM-mel közös, a Counter-Hate Project keretében megvalósuló **Áldozatközpontúság és interszekcionalitás a gyűlölet-bűncselekmények elleni küzdelemben** című zárt körű szakmai műhelybeszélgetés, majd a projekt részeként az év folyamán a biztoshelyettes bekapcsolódott a hatóságok és rendvédelmi szervek képzését segítő **online anyagok összeállításába** és tesztelésébe is.

Áldozatközpontúság és interszekcionalitás a gyűlölet-bűncselekmények elleni küzdelemben – műhelybeszélgetés – Budapest

Szeptemberben a gyűlöletbeszéddel kapcsolatban az Európai Unió által támogatott **Countering Hate Speech and Hurtful Speech against Diversity (CHAD) Projekttel** összefüggő szakmai konferencia és kerekasztal-beszélgetés megvalósításában vett részt, decemberben az **Egyenlő esélyekkel a tárgyalóteremben – A sérülékeny társadalmi csoportok igazságszolgáltatáshoz való hozzáférése** című, a Res Iudicata – Bírák a Társadalmi Tudatosságért Egyesülettel közösen megvalósított nemzetközi konferencián a téma kísérőjelenségeit vizsgálták meg a résztvevők. Az eseményeket a Hírlevelek részletesebben is bemutatják.

Egyenlő esélyekkel a tárgyalóteremben nemzetközi konferencia – Budapest

A biztoshelyettes 2023-ban **három elvi állásfoglalás előkészítését** kezdte meg, amelyek a nemzetiségi közösségek elleni irányuló társadalmi feszültségek egyes gyűlöleten alapuló megnyilvánulási formáival foglalkoznak. Az első, **2/2023. számú elvi állásfoglalást** a tiltott önkényuralmi jelképek használata elleni fellépés jogalkalmazási lehetőségeiről és korlátairól címűt decemberben adta ki, 2024 folyamán pedig sor kerül a **szélsőséges csoportok félelemkeltő** célú, eredményű **demonstrációival** és a **gyűlölet-bűncselekmények aktuális tendenciáival** kapcsolatos anyagok előkészítésére és közzétételére zajlik. E dokumentumok egymásra épülve, szoros egységben kívánják bemutatni ugyanannak a társadalmi jelenségnek a különböző megnyilvánulási formáit és az azokkal szembeni fellépés lehetséges eszközeit.

A biztoshelyettes kiadott elvi állásfoglalásában a hozzá érkezett egyedi ügyek visszasságai, a jogalkalmazási tendenciák

bemutatása, valamint konkrét javaslatok mellett részletesen elemezte a jelenségek társadalmi hátterét is. Álláspontja szerint elengedhetetlen a jogalkotó és a jogalkalmazó szervek **példamutatóan elkötelezett és következetes cselekvése**, illetve fellépése is minden olyan magatartás esetén, amely a társadalmi béke és együttműködés ellen hat. A tapasztalatok szerint, ahol létezik jó szakmaiság, ahol igazi műhelyek vannak, ahol tere van a képzésnek, továbbképzésnek, ahol van szembenézés a hibákkal, és ahol a nehéz helyzetekben is van megfelelő vezetői támogatás, ott a jogsértések száma legtöbb esetben csökken. A „jó közigazgatás” és az **alapjogvédelem** kéz a kézben járnak. E körben a **közszereplők felelőssége** rendkívül nagy, hiszen megszólalásaikkal a meglévő folyamatokat bármilyen irányban felerősíthetik, személyes példájukkal, megnyilvánulásaikkal hozzájárulhatnak a közbeszéd színvonalának emeléséhez, de a negatív tendenciák felerősödéséhez is. A fentiek mellett a **rugalmas, megújulni képes helyi közösségek** – és azok intézményes formái, így az intézmények, civil szervezetek, egyházak – fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni a társadalmi konfliktusok megelőzése, a konfliktusok normatív kezelése és az esetek felderítése területén. Az elérhető közelségben lévő, biztos környezetet teremtő **szociális kapcsolati hálózat** szerepe fokozatosan felértékelődik, a társadalmi környezet megértése, a társadalmi kohézió megerősítése pedig egyre hangsúlyosabb a jogi, illetve adminisztratív eszközök mellett.

6.5.7. SZOCIÁLIS ÉLETKÖRÜLMÉNYEKET, LAKHATÁST ÉRINTŐ ÜGYEK

A korábbi évekhez hasonlóan 2023-ban is szinte kizárólag roma nemzetiségű panaszosoktól érkeztek beadványok a szociális és lakhatási ügyekben. A nemzetiségi biztoshelyetteshez benyújtott panaszokból az derült ki, hogy **a hátrányos helyzetben élő roma nemzetiségű lakosok megélhetési, lakhatási nehézségei 2023 folyamán tovább növekedtek.**

Súlyos problémát jelentett, hogy a gazdasági- és energia-válság következtében jelentősen megemelkedtek a lakosság megélhetési költségei, amellyel párhuzamosan rohamosan növekedtek az élelmiszerárak is, ezt azonban nem követte a szociális ellátások és egyéb támogatások összegének a növekedése. Ennek következményeként **egyre több panaszos komoly létfenntartási gondokról számolt be.** A megélhetésükhöz segítséget kérő családoknak a biztoshelyettes hatáskör hiányában nem nyújthatott közvetlen segítséget, anyagi támogatást, de minden esetben részletes tájékoztatást adott az elérhető szociális ellátásokról, egyéb támogatásokról, valamint azokról az intézményekről, amelyek a panaszosok konkrét körülményeinek ismeretében a segítségükre lehetnek.

2023 januárjától **hatályos a szociális törvény azon módosítása**, amely a törvény céljai között azt rögzíti, hogy **önmagáért elsősorban mindenki saját maga felelős.** A szociális biztonság megteremtése érdekében a törvény alapelveként az egyén elsődleges felelősségét hangsúlyozza, ugyanakkor az

ellátási, gondoskodási kötelezettség vonatkozásában az állam felelősségét csak végső esetben jelöli ki. Ezzel összefüggésben a biztoshelyettes álláspontja továbbra is az, hogy **az államnak** – az intézményvédelmi kötelezettségéből adódóan – **kiemelt felelősséget kell vállalnia** a rászoruló állampolgárok szociális biztonságának megteremtésében, hiszen **e nélkül** egyes térségekben **teljesen magukra maradhatnak a mélyszegénységben élő**, kiszolgáltatott és hátrányos helyzetű személyek, köztük kiemelten **a roma nemzetiségű lakosok.**

Fontos kiemelni, hogy a biztoshelyetteshez érkezett **lakásügyek száma a korábbi évekhez képest jelentősen növekedett.** Ez összefüggött a pandémia időszaka alatti kilakoltatási moratórium feloldásával, azaz a lakáskiürítési eljárások folytatásával, valamint az energiaár-emelkedés és magas infláció miatti egzisztenciális problémákkal, melyek sok esetben a panaszosok lakhatását is érintették. A biztoshelyettesnek megküldött beadványok arról tanúskodtak, hogy a megélhetési nehézségek a családok eladósodásához, és végső esetben a lakhatásuk elvesztéséhez vezettek.

A lakhatási ügyekben a panaszosok **önkormányzati bérlakás igénylése, a bérlakások állapota vagy bontása, az önkormányzati cserelakásra vonatkozó pályázatok elutasítása miatt, továbbá a bérleti szerződés felmondása és a várható kilakoltatás veszélye** okán kértek segítséget a biztoshelyettéstől. 2023-ban több beadvány érkezett **a jogcím nélküli lakáshasználat következtében felhalmozódott tartozások fizetési nehézségeivel** összefüggésben is. Érkezett panasz **adósságszökkenési támogatás elutasítása** miatt, és egy fogyatékossgal élő személy **önkormányzati bérleményének akadálymentesítése** tárgyában is. Továbbra is jellemző volt, hogy a panaszosok **a folyamatban lévő vagy lezárt bírósági** eljárást követően fordultak a biztoshelyetteshez, amikor a lakhatásuk már egyértelműen veszélybe került.

A **biztoshelyettes hatásköre** az önkormányzat és a bérlő között létrejött polgári jogi viszony vizsgálatára nem, de **a közszolgáltatással összefüggő, szociális jellegű feladatok vizsgálatára a lakásügyek esetében is kiterjed.** A helyi önkormányzatok tulajdonosi és a közszolgáltatói funkciója ugyanis az önkormányzati, különösen a szociális bérlakások tekintetében nem válhat egyértelműen szét. Ezért a lakásügyekben a biztoshelyettes a panaszosok kiszolgáltatott helyzetére, illetve hajléktalanná válásuk megelőzése érdekében többnyire felkérte a települések polgármestereit, hogy tekintsék át az érintett rászoruló személyek helyzetét és nyújtsanak méltányos segítséget a részükre. A települési önkormányzat mellett rendszerint a családsegítő központokat is megkereste a biztoshelyettes, segítségüket kérve a kialakult lakáskrizishelyzet megszüntetéséhez.

2023-ban is érkeztek panaszok **a szegregátumok súlyos szociális és lakhatási problémáira vonatkozóan**, ezeket jellemzően az ott élők vagy az őket segítő szervezetek jelezték a biztoshelyettes számára. Az egyik városban a panaszosok azt sérelmezték, hogy **a szegregátum nincs bekapcsolva a helyi**

tömegközlekedési hálózatba, egy másik településen **nem biztosították a megfelelő közlekedés feltételeit**, az utak ugyanis járhatatlanok voltak, azt is sérelmezték továbbá, hogy számos szegregátumban **hiányzott és hiányzik a megfelelő, vezetékes ivóvízellátás.** A nemzetiségi biztoshelyettes a megkeresései alapján minden esetben részletes tájékoztatást kapott az érintett települési önkormányzatoktól a településrészek tervezett beavatkozásokról és cselekvési lehetőségekről, ezek tükrében azonban sajnos kevés helyen várható tényleges, rövid időn belül megvalósítható változás, fejlesztés.

Folytatódott a biztoshelyettes eljárása **a szegregált lakókörnyezetek felszámolására irányuló pályázatokkal** összefüggésben, amelyekben a panaszosok többségükben azt sérelmezték, hogy a pályázatok megvalósítása nem érte el a kitűzött célt, a szegregált élethelyzetek felszámolására ugyanis nem került sor.

2023-ban sajtóhíradásokból értesült a nemzetiségi biztoshelyettes arról, hogy **70-80 fő, helyi roma nemzetiséghez tartozó személy vált otthontalanná** Reacson, amikor **két alkalommal is sárlavina zúdult a lakóházaikra.** A nemzetiségi biztoshelyettes az ügyben teljeskörű tájékoztatást kért a település polgármesterétől a lakhatási krízishelyzet megnyugtató rendezése érdekében tett intézkedéseiről, majd a kárenyhítés végrehajtásának megismerése érdekében megkereséssel fordult a Belügyminisztérium államtitkárához. Az érintett roma lakosok ügyét, a kárenyhítés folyamatát a biztoshelyettes 2024-ben is kiemelt figyelemmel kíséri.

1. Egy panaszos azt kifogásolta, hogy egy település **szegregált városrészei nincsenek bekapcsolva a települési tömegközlekedési hálózatba, amely felveti az ott élő roma nemzetiségű lakosok hátrányos megkülönböztetésének lehetőségét**, főként a köznevelési intézményekbe történő eljutás, a munkába járás, valamint az egészségügyi és szociális ellátáshoz való hozzáférés terén. A panaszos sérelmezte, hogy ezekből a városrészekből a helyi tömegközlekedés használatához az ott élőknek több kilométernyi utat kell megtenniük gyalogosan.

A nemzetiségi biztoshelyettes által megkeresett polgármester válaszelemben részletesen bemutatta a település közösségi közlekedésének működtetési és finanszírozási helyzetét, illetve annak fejlesztési lehetőségeit. Hangsúlyozta, hogy az önkormányzat elkötelezett a leszakadó városrészek felzárkóztatásában, az ott élő lakosság integrációjának elősegítésében és ehhez kötődően életkörülményeinek hatékony javításában.

A polgármester a válaszában kitért a település 2021-2027 közötti időszakra szóló Integrált Településfejlesztési Stratégiájának (ITS) bemutatására, mely több vonatkozásban is foglalkozott a szegregátumok helyzetével és az ott élő lakosok életminőségének, szociális helyzetének javításával. A panaszban megfogalmazott közlekedési nehézségek orvoslása szempontjából előremutató, hogy az ITS szerint a szegregátumnak minősülő városrészek rehabilitációja kapcsán a kitűzött cél a területen élők életkörülményeinek javítása, a további szegregációs folyamatok lehetőség szerinti megszüntetése. A pol-

gármester kiemelte, hogy az érintett területeken az úthálózat adottságai nem teszik lehetővé a település egyéb részein rendelkezésre álló személyszállítási közszolgáltatás biztosítását. Az ITS-ben ugyanakkor tervezett beavatkozásként került meghatározásra a panaszban megjelölt településrészekben az úthálózat javítása keretében a murvás utak betonozása.

A nemzetiségi biztoshelyettes záró levelében jelezte, hogy a polgármester válaszlevelében megfogalmazott cselekvési formák, valamint az ITS-ben megjelölt intézkedési terv közötti ellentmondás hátterét, forráshiányát érti, **fontosnak tartja** ugyanakkor mindezek önkormányzati hatáskörben való feloldását, ezért **célzott intézkedésekkel a panaszos által jelzett és az ITS-ben is megfogalmazott személyszállítási közszolgáltatást érintő nehézségek lehetőség szerinti enyhítését, javítását javasolta.** A biztoshelyettes hangsúlyozta továbbá, hogy a hozzá forduló panaszos által felvetett, az adott szegregátumokat érintő jelentős közlekedési problémákat, az ahhoz kapcsolódó lakossági közösségi közlekedés fejlesztését elősegítő intézkedéseket, azok gyakorlati végrehajtását az alapvető jogok érvényesülésével kapcsolatos aggályok súlyára és fontosságára tekintettel továbbra is kiemelt figyelemmel kíséri.

2. Egy roma nemzetiségű panaszos **nehéz anyagi körülményei és házastársa súlyos betegsége miatt kért segítséget a nemzetiségi biztoshelyettéstől.** A panaszos sérelmezte, hogy rendszeresen elutasították az évek óta beteg, mozgásában akadályozott házastársának szociális ellátás iránt benyújtott kérelmeit. A panaszos jelezte, hogy a számára megállapított méltányossági ápolási díj kettejük megélhetését sem fedezte. Kifogásolta, hogy házastársa súlyos betegsége ellenére nem kap semmilyen ellátást vagy támogatást. A nemzetiségi biztoshelyettes válaszlevelében részletes tájékoztatást nyújtott a panaszos részére a szabályozás szerint igénybe vehető szociális támogatásokról, ellátásokról és javasolta az illetékes vármegyei kormányhivatal családtámogatási főosztálya, a járási hivatala, továbbá a települési önkormányzat, valamint a területi szociális szolgáltató központ felkeresését. **A biztoshelyettes felhívta a panaszos figyelmét a fogyatékosági támogatás, a mozgáskorlátozott személyeknek adható akadálymentesítési támogatás, a személygépkocsi szerzési és átalakítási támogatás jogosultsági feltételeire, elérhetőségeire.** Tájékoztatta továbbá a panaszost a **megváltozott munkaképességű személyeknek adható ellátások kérelmezési lehetőségéről is.** Végül a figyelmébe ajánlott néhány, a rászoruló személyeket, valamint súlyos krízishelyzetben élőket támogató segítő szervezetet is.

3. Egy roma nemzetiségű panaszos lakhatási ügyében fordult segítségért a nemzetiségi biztoshelyetteshez. A panaszos a korábbi, hat évvel ezelőtt benyújtott panaszában arról számolt be, hogy **kigyulladt az a bérlemény,** amelyben három kiskorú gyermekével laktak. A lakáskrízishelyzet megoldása érdekében **a települési önkormányzat egy szükséglakást**

biztosított a család számára, amelyben a panaszos azóta is él, 2023-ban hat kiskorú gyermekével és párjával. A beadványozó szerint, roma származásuk és hat kiskorú gyermekük miatt magánszemélyektől szinte lehetetlen lakást bérelniük, ezért önkormányzati bérlakást szeretettek volna igényelni, a kérelmeiket azonban mindig elutasították. A panaszos újabb beadványában azt jelezte, hogy **a települési önkormányzat által átmeneti megoldásként biztosított bérlakást bírósági döntés alapján el kell hagyniuk,** ami súlyos problémát okoz a családjuknak, és sajnos továbbra sem tudtak újabb önkormányzati lakás bérlésére sikeres pályázatot benyújtani.

A panaszos a különböző támogatások igénylésével, valamint a pályázatok benyújtásával kapcsolatban **speciális problémát is jelzett.** Megírta, hogy kizárólag **településszintű laccímmel rendelkeznek, ami miatt nem jutottak hozzá bizonyos támogatásokhoz és ellátásokhoz.** Jelezte azt is, hogy körülbelül kétfélmillió forint tartozása áll fenn az önkormányzat felé.

A család lakhatási helyzetének, valamint a településszintű laccímmel kapcsolatos nehézségek teljesebb körű megismerése érdekében **a nemzetiségi biztoshelyettes megkereste az adott település polgármesterét, továbbá a család- és gyermekjóléti szolgálat intézményvezetőjét.**

A kapott tájékoztatásból kiderült, hogy a panaszos előzően bejegyzett állandó laccímét fiktívvé nyilvánították, ekkor vált az állandó lakóhelyük településszintűvé. A polgármester tájékoztatásában kiemelte, hogy **a településszintű laccímmel rendelkezés nem jelent akadályt a szociális, gyermekjóléti támogatások, ellátások kérelmezésében, illetve igénybevételében.** A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultsággal kapcsolatban a tájékoztatásban az állt, hogy a panaszos 2023-ban mindössze rendkívüli települési támogatásra nyújtott be kérelmet, más ellátást nem igényelt. A rendelkezésre álló adatokból az derült ki, helyi szinten senki sem hívta fel a család figyelmét arra, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosultak lehetnek. **A biztoshelyettes** válaszlevelében ezért **részletesen tájékoztatta a panaszost a gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultság feltételeiről, valamint az igénylés menetéről.**

A polgármester arról is informálta a biztoshelyettést, hogy **a család fennálló köztartozása miatt szociális jellegű bérlakás juttatására nem jogosult.** Az adósságuk törlesztésével kapcsolatban jelezte, hogy részletfizetési megállapodás vagy egyéb fizetési kedvezményt biztosító megállapodás kizárólag azzal köthető, akinek bérleti jogviszonya, illetve az illetékes önkormányzati bizottság által jóváhagyott egyéb használati jogviszonya áll fenn.

A megkeresés alapján a területileg illetékes családsegítő arról tájékoztatta a biztoshelyettést, hogy a központ munkatársai alapellátás keretein belül foglalkoznak több éve a családdal. **A beadványozó többször felkereste a családsegítő központot, azzal a kéréssel, hogy családok átmeneti otthonában szeretne költözni,** amennyiben az otthon a környező településeken található és családja együtt maradhat. **A családsegítő által fel-**

keresett öt otthon közül csak egytől kaptak választ, amelybe sajnos a család nem nyert felvételt.

Az önkormányzat és a bérlő között létrejövő polgári jogviszony vizsgálatára a biztoshelyettes nem rendelkezik hatáskörrel, a lakhatási ügyekben hozott önkormányzati döntéseket nem befolyásolhatja, illetve azokat nem vizsgálhatja felül. Hatáskörére való tekintettel a bíróság tevékenységét, eljárását, döntését sem vizsgálhatja. Megkülönböztetett figyelmet fordít azonban többek között a Magyarországon élő nemzetiségek, illetve a sérülékeny, leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok, kiemelten a gyermekek jogainak védelmére. A biztoshelyettes záró levelében, a fennálló helyzetre tekintettel, **arra kérte a polgármestert, hogy szíveskedjen – elsősorban a hat kiskorú gyermek kiemelt érdekeire figyelemmel – a panaszos lakhatási problémájának átmeneti és hosszú távú rendezéséhez, a helyi szabályozással összeegyeztethető, méltányos intézkedéseket kezdeményezni.**

4. Egy roma nemzetiségű panaszos **lakhatási ügyében – életkezdési és egzisztenciateremtési nehézségeit megosztva –** fordult segítségért a nemzetiségi biztoshelyetteshez. Úgy vélte, hogy roma származása miatt került hátrányba az önkormányzati bérlakás igénylései során. Beszámolt arról, hogy édesanyjával közösen lakik egy egyszobás, önkormányzati bérlakásban, szeretne azonban külön lakásba költözni. Sérelmezte, hogy több alkalommal is benyújtott lakásigénylési kérelmet a települési önkormányzathoz, azokat viszont – jövedelmének mértéke miatt – minden esetben elutasították.

Az ügy hátterének megismerése érdekében a biztoshelyettes megkereste a település polgármesterét, aki válaszában megerősítette, hogy a panaszos több kérelmet nyújtott be önkormányzati bérlakás igénylése céljából, melyeket az előírt jövedelemhatár túllépése miatt elutasítottak. Kiemelte, hogy a települési önkormányzathoz arányaiban jóval több lakásigénylés érkezik, mint amennyi megüresedő, kiutalható bérlakás a rendelkezésükre áll.

A polgármester válaszlevelében részletesen ismertette a településen elérhető lakhatást elősegítő támogatásokat, lehetőségeket, amelyeket fiatal felnőttek is igénybe vehetnek. Az adott településen **a bérlakások egy részét előtakarékos pályázati rendszer keretében hasznosítja az önkormányzat.** Ennek keretében a bérlők határozott idejű, 5 évre szóló bérleti szerződést köthetnek, A bérleti jogviszony időtartama alatt a bérlőknek havonta meghatározott összeget kell az általuk kiválasztott megtakarítás formájában „félretenniük”, mely a későbbi önálló lakhatásuk megoldását segíti elő, illetve ezt ösztönzi. A polgármester kiemelte a településen elérhető, **a felújításra meghirdetett bérlakás-pályázatot is, melynek keretében a bérlő jelentős mértékű, adott esetben komfortemeléssel járó felújítási munkálatok elvégzését vállalja.** A pályázattal az önkormányzati bérlakás határozott idejű, 5 évre szóló bérleti jogát lehet elnyerni. További **lakhatási támogatásként** jelölte meg a polgármester a települési önkormányzat által nyújtott

kamatmentes önkormányzati kölcsönt, amelyet az ingatlan-tulajdonnal nem rendelkező nagykorú személyek igényelhetnek az első lakásuk megszerzéséhez.

A nemzetiségi biztoshelyettes a polgármester által ismertetett helyi lehetőségekről részletesen tájékoztatta a panaszost, és azt javasolta, hogy kísérelje figyelemmel a települési önkormányzat által kiírt lakásbérleti pályázatokat, támogatási formákat, és kérjen tájékoztatást az önkormányzat lakásügyekért felelős szervezeti egységétől az aktuális és a panaszos jogosultságaira figyelemmel legeredményesebben pályázható lehetőségekről.

6.5.8. EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁSSAL, FOGLALKOZTATÁSSAL, HADIGONDOZÁSSAL, BIRTOKVÉDELEMMEL, VÉGREHAJTÁSI ELJÁRÁSSAL ÉS TOVÁBBI HATÓSÁGI ELJÁRÁSOKKAL KAPCSOLATOS ÜGYEK

A nemzetiségi biztoshelyettesi munka egyik specialitásának tekinthető, hogy a beérkezett beadványok alapján az ombudsmanhelyettes a **legkülönbözőbb jogterületeken és tárgykörökben is köteles eljárni,** ha a panaszos azt jelzi, hogy az adott hatóság eljárása során a nemzetiségi hovatartozásával összefüggésben került hátrányos helyzetbe.

2023 folyamán az előző évekhez hasonlóan érkeztek panaszok **kölcsönigényléssel, birtokvédelemmel, közszolgáltatással, gondnokság alá helyezési eljárással, foglalkoztatással és nyugdíj megállapításával** összefüggésben. Csekély számban megjelentek **polgári jogi, állampolgársági, fogyasztóvédelmi és kisajátítási ügyek** is.

Növekedést mutattak viszont az **egészségügyi ellátórendszert érintő panaszok,** és több panasz is érkezett **végrehajtási eljárással** összefüggésben.

Az **egészségügyi szolgáltatást kifogásoló ügyek** a roma nemzetiségű, hátrányos helyzetű személyek súlyos kiszolgáltatottságára, illetve az egészségügyi ellátórendszer túlterheltségére, valamint egyes szakalkalmazottak továbbra is fennálló előítéletes szemléletére utaltak. A nemzetiségi biztoshelyettes ezen panaszok alapján fontosnak tartotta felvenni a kapcsolatot az egészségügyi intézményekkel, tájékoztatást kérve tőlük a konkrét ügyekről és a betegjogok érvényesüléséről, valamint a panaszosok számára elérhető méltányossági lehetőségekről.

A **végrehajtási ügyek** esetében többnyire olyan panaszosok keresték meg a biztoshelyettést, akikkel szemben – a nehéz életkörülményeik miatt – több, hosszú évek óta elhúzódó végrehajtási eljárás volt folyamatban. Mindezek következtében a panaszosok gyakran azt is nehezen látták át, hogy pontosan milyen összegű tartozásaik állnak fenn. Ezekben az esetekben a biztoshelyettes az ügy minél teljesebb körű tisztázása érdekében részletes felvilágosítást kért az illetékes végrehajtótól, bízva abban, hogy a kapott tájékoztatással a panaszos is jobban átláthatja a végrehajtási eljárás részleteit, az esetleges jogorvoslati lehetőségeket és a ténylegesen fennálló tartozása összegét.

Továbbra is érkeztek olyan beadványok, amelyekben a panaszosok **bírósági eljárást vagy döntést** sérelmeztek, ezekkel összefüggésben a biztoshelyettes hangsúlyozta a vizsgálat lehetőségét kizáró hatáskör hiányát. Néhány panaszban **jogi képviselet iránt érdeklődtek**, esetükben a nemzetiségi biztoshelyettes tájékoztatást adott a jogi segítségnyújtás kereteiről és a jogi segítők igénybevételének lehetőségeiről.

A felsorolt ügytípusok egyértelműen jelzik **a nemzetiségi biztoshelyettes tevékenységének sokrétű és összetett jellegét**. A biztoshelyettes eljárása akkor is fontos, amikor hatáskör hiányában nem vizsgálhatja a beadványt, vagy nem állapít meg alapjogi visszasságot. Ezekben az esetekben ugyanis **teljeskörű tájékoztatást nyújtott a panaszosoknak** a vonatkozó hatályos jogszabályi környezetről, az igénybe vehető jogorvoslatokról, valamint a rendelkezésre álló további jogi lehetőségekről.

Fontos kiemelni külön is annak az ügynek az **utóéletét**, amely a biztoshelyettes 2022 januárjában kiadott elvi állásfoglalásához kapcsolódott. Az **elvi állásfoglalás** a második világháború végén a Szovjetunióba, **kényszermunkára elhurcolt német nemzetiségű személyek hadigondozásával** foglalkozott, melyben különböző szakmai javaslatokat fogalmazott meg az illetékes miniszterek felé. Az igazságügyi miniszter válaszára reflektálva, a biztoshelyettes rámutatott arra, hogy az állásfoglalásban feltárt, a leszármazók számára sérelmes helyzet, ami a szülő hadirokkantságára vonatkozó – sok esetben objektív, történelmi okokból kifolyólag nem létező – okirati bizonyíték beszerzését érinti, **kizárólag jogalkotási úton orvosolható**. A 2022. évi beszámolóban pedig jelezte, hogy **továbbra is napirenden tartja a hadigondozotti ellátások igénybevételének megkönnyítésére és az egyenlő bánásmód sérelmének megszüntetésére irányuló javaslatait**.

A biztoshelyettes 2023-ban ismételtén az igazságügyi, valamint a honvédelmi miniszterhez fordult, javaslatai megfontolását kérve. A **honvédelmi miniszter** az igazságügyi tárcával és a Miniszterelnökséggel közösen kialakított válaszában – az állásfoglalásban kifejtett szakmai érveket figyelmen kívül hagyva – leszögezte, hogy **megítélése szerint törvénymódosítás nem indokolt**, mert a hatályos jogszabályok alapján az érintettek kérelme megnyugtató módon kezelhető.

A biztoshelyettes válaszában röviden ismertette az állásfoglalásban felvázolt (jog)történeti hátteret és a vizsgált témaköröket, valamint **ismételten rámutatott a történelmi helyzet sajátosságaiból fakadó azon körülményekre**, melyek következtében a Szovjetunióba elhurcolt személyek leszármazottai – különös tekintettel a német nemzetiségű elhurcoltakra – a hatályos törvényi szabályok alkalmazása során több szempontból is méltánytalan jogi helyzetbe kerülnek. Hangsúlyozta, hogy **a jelenlegi szabályok alapján az érintettek kérelme egyáltalán nem rendezhető megnyugtató módon**, ugyanis – az elhunyt szülő hadirokkantságára vonatkozó okirat hiányában – továbbra sem jogosultak a volt hadigéymoltakat megillető ellátásokra, még abban az esetben sem,

ha a szülő hadi eredetű fogyatkozását okirattal bizonyítani tudják. **A honvédelmi miniszter** megismételte a korábbi válaszában foglaltakat, végezetül pedig leszögezte, hogy a tárca indokolt esetben – a nemzetgazdaság teherbíró képességére figyelemmel – javaslatot tesz a törvény módosítására.

1. Egy roma nemzetiségű panaszos **az önkormányzat kisajátítási eljárását, értékbecslését** kifogásolva fordult a nemzetiségi biztoshelyetteshez. A panaszos szerint az önkormányzat a szülei házát, illetve az általa épített házat ki akarta sajátítani, az önkormányzat ajánlatában szereplő kisajátítási érték azonban jóval kevesebb volt, mint az ingatlanok valós forgalmi értéke. A panaszos a kisajátítási eljárás tényét, valamint annak összegét is kifogásolta. A tényállás tisztázása érdekében a biztoshelyettes megkereséssel fordult a település polgármesteréhez, aki arról adott tájékoztatást, hogy az önkormányzat a településen egy új egészségügyi intézményt hozott létre és az ehhez kapcsolódóan megváltozott gépjárműforgalom indokolja a kisajátítást.

Az önkormányzat több alkalommal is megkereste mindkét helyrajzi számú ingatlan tulajdonosait és a felkért értékbecslő által megállapított forgalmi értéken vételi ajánlatot terjesztett elő irányukba. Az önkormányzat jelezte, hogy amennyiben a vételi ajánlat nem vezet eredményre, úgy kisajátítási eljárás keretében kívánja megszerezni a jelzett ingatlanokat. Tekintettel arra, hogy az ingatlanok társtulajdonosainak döntő többsége elzárkózott az adott értéken történő adásvételtől, ezért az önkormányzat mindkét ingatlan vonatkozásában kisajátítási eljárást kezdeményezett. A kisajátítási eljárásokat az illetékes **vármegyei kormányhivatal** folytatta le. Az ingatlanok kisajátításáért fizetendő kártalanítás összegeinek megállapítását követően a kormányhivatal **a szóban forgó ingatlanoknak** – a megjelölt projekt megvalósítása érdekében – **az önkormányzat javára történő kisajátítását elutasította**. A határozat indokolása szerint, **a parkolóhelyek biztosítása**, mint a kisajátítással érintett cél esetén megvalósuló ingatlan hasznosítás **nem áll arányban az** ezzel párhuzamosan megvalósuló **ingatlan tulajdonjog elvonásával**. Az eljáró hatóság nem látta bizonyítottnak azt a körülményt, hogy a parkolóhely az adott objektumok megközelítése érdekében csak és kizárólagosan ezeken ingatlanokon alakítható ki. A kisajátítási kérelmeket elutasító határozatok jogerőre emelkedtek.

Tekintettel arra, hogy **a kormányhivatal határozata alapján az ingatlanok kisajátítás útján történő megszerzésére nem kerülhetett sor, és erre figyelemmel alapvető jogot sértő visszasság nem valósulhatott meg, a nemzetiségi biztoshelyettes az eljárását további intézkedés nélkül, a panaszos részletes tájékoztatásával lezárta**.

2. A nemzetiségi biztoshelyetteshez már a korábbi években is érkeztek kettős vagy többes identitással rendelkező személyektől **a magyar állampolgárság megszerzésével** összefüggő beadványok, jogszabálykritikák. 2023-ban egy szerb

nemzetiségű és anyanyelvű, a Szerb Köztársaság területén élő szerb állampolgárságú beadványozó **magyarországi honosítása ügyében** fordult segítségért a nemzetiségi biztoshelyetteshez. Beadványában megírta, hogy szerb nemzetiségű felmenői a történelem során több alkalommal rendelkeztek magyar állampolgársággal, közülük többen beszéltek a magyar nyelvet is. Sérelmezte, hogy a magyar nyelv ismeretének hiányában nem szerezhet magyar állampolgárságot. A nemzetiségi biztoshelyettes levelében részletes tájékoztatást adott a nem magyar állampolgárok magyarországi honosításának feltételeiről. A tájékoztatás kitért arra is, hogy **a honosításnak – a köztársasági elnök diszkrecionális jogkörében hozott döntésével adott felmentés hiányában – minden esetben feltétele a magyar nyelv ismerete**.

3. Egy roma nemzetiségű panaszos a nagykorú gyermeke halálát megelőző **egészségügyi ellátás hiányosságai miatt** kezdeményezett vizsgálatot. Beadványában a nagykorú gyermeke kórházi ellátásának és orvosi kezelésének körülményeit, illetve előzményeit kifogásolta. A panaszos álláspontja szerint a gyermekét roma származása miatt félrekezelték, különböző betegségeit ugyanis nem vették figyelembe, az indokolt vizsgálatok hiányában pedig bizonyos ellátásokat, gyógyszereket sem biztosítottak számára, a jelzett hiányosságok pedig a halálához vezettek. A beadványtevő jelezte azt is, hogy nyomozás indult az ügyben.

A nemzetiségi biztoshelyettes a folyamatban lévő nyomozati eljárásra tekintettel hatásköre hiányáról informálta a panaszost. Ismertette továbbá, hogy orvosszakmai és etikai kérdéseket nem vizsgálhat felül, részletes tájékoztatást adott azonban **a sértetti jogok büntetőeljárásban való érvényesülésével** összefüggésben, és felhívta a panaszos figyelmét a folyamatban lévő **nyomozás feletti ügyészségi törvényeségi felügyeleti jogkörre** is. Tájékoztatta továbbá **az elérhető jogorvoslati lehetőségekről**, kiemelten arról, hogy az egészségügyi ellátás szakszerűségével, a szakmai irányelvek, protokollok betartásával kapcsolatban panasszal lehet élni a Nemzeti Népegészségügyi és Gyógyszerészeti Központnál (NNGYK), amely **szakfelügyeleti eljárás keretében vizsgálhatja** az ügyet. Informálta a beadványtevőt **az esetleges kártérítési igény érvényesítésének lehetőségeiről**, felhívta a figyelmét az érintett területeken jártas jogi képviselőkkel való egyeztetés szükségességére is.

A panaszos újabb beadványában már **az NNGYK döntéséről tájékoztatta a nemzetiségi biztoshelyettest, mely szerint a panaszbejelentését kivizsgálták és az NNGYK a lefolytatott eljárás zárásaként az adott kórház vonatkozásában helyt adott a panasznak, az ügyben pedig – a szükséges intézkedések megtétele érdekében – közigazgatási hatósági eljárást indított**.

6.5.9. BÜNTETŐELJÁRÁSI, SZABÁLYSÉRTÉSI ÉS RENDÉSZETI ÜGYEK

Büntető(eljárási) ügyekben – az előző évhez hasonlóan – **nemzetiségi származású gyanúsítottak** (terheltek), illetve fiatalok esetén a **hozzátartozóik** tettek panaszt, ugyanakkor 2023-ban – a gyanúsítottakét meghaladó számban – nemzetiségi származású **sértettek** is nyújtottak be panaszt a biztoshelyetteshez. 2022-ben csak elenyésző számú sértetti panasz érkezett, így ez a tendencia mindenképpen pozitívnak tekinthető a bűncselekménnyel érintett sértettek (áldozatok) érdekérvényesítő képességének erősödése szempontjából is.

Ahogy az a 2022. évi beszámolóban részletesen ismertettük, az alapvető jogok biztosa és a biztoshelyettes **közös jelentésében** – egy roma származású gyanúsított ellen folytatott büntetőeljárás kapcsán – **visszasságot állapított meg** a személyi szabadsághoz és a védelemhez való joggal összefüggésben. **A nyomozó hatóság vezetője elfogadta a** jelentésben tett **kezdeményezéseket**.

A panaszos az ügy kapcsán – az ellene folytatott nyomozás megszüntetését követően – hivatalos személy által elkövetett **közokirat-hamisítás** büntette **miatt feljelentést tett**. Az illetékes **nyomozó ügyészség** – bűncselekmény gyanúja hiányában – elutasította a panaszos közokirat-hamisítás miatt tett feljelentését. Megállapították, hogy a panaszos letartóztatására irányuló előterjesztés nyomozó hatóság általi megszövegezésekor legfeljebb **gondatlanság valószínűsíthető**, arra utaló adat nem merült fel, hogy szándékosan valótlanul foglalták volna közokiratba, hogy a panaszos beismerte a bűncselekmény elkövetését, így vele szemben fennállnak a gyorsított eljárás (bírószék elé állítás) feltételei. **A biztoshelyettes** maga is egyetértett a nyomozó ügyészség álláspontjával, és **felhívta a panaszos figyelmét** arra, hogy ez a bűncselekmény csak szándékosan követhető el. Mindazonáltal – ahogyan azt az ügyben készült közös jelentés is rögzítette – **minimálisan elvárható követelmény**, hogy a nyomozó hatóság a terhelt letartóztatására, azaz a személyi szabadságának súlyos korlátozására irányuló előterjesztésében a rendelkezésére álló, valószínűleg megfelelő adatokat tüntesse fel.

A biztoshelyettes vizsgálatot indított két olyan ügyben, melyben a panaszosok arról számoltak be, hogy a **származásuk miatt** különböző (fizikai és verbális) **atrocitások érték őket a lakóhelyükön**. **A gyűlöletbeszéd és a gyűlöletbűncselekmények elleni fellépés** ugyanis – ahogyan az ennek a fejezetnek a 6.5.6. részében is olvasható – kiemelt helyet foglal el a biztoshelyettes tevékenységében.

1. Egy kis községben élő, **roma származású panaszos sérelmezte**, hogy a **szomszédságába költözött új lakó részéről** – származásuk miatt – **folyamatos atrocitások érik** őt és családját, ami nagyon megviseli őket, hiszen korábban semmiféle megkülönböztetést nem tapasztaltak a lakóhelyükön. A szomszéd azt is mondta nekik, hogy **„titeket már régen el kellett volna égetni”**, és fenyegetőzött, hogy felgyújtja a házukat. A közeli vasútállomás keskeny peronján a szomszéd direkt meglökte

a munkából hazainduló panaszost, a kezét is megemelte, majd kijelentette, hogy „nemsokára titeket, cigányokat és zsidókat innen az állomásról fognak deportálni”. A panaszos azonnal bement a legközelebbi rendőrsre, ahol meghallgatták, de további intézkedés nem történt. A panaszos felesége írásban tett feljelentést a szomszéd ellen, de **a nyomozó hatóság a „zaklatás vétségének gyanúja miatt tett feljelentést”** – magánindítvány hiánya miatt – **elutasította**. A határozat indokolása szerint a feljelentett személy magatartása nem arra irányult, hogy a sértettben komoly félelmet keltsen, az általa használt trágár kifejezésekkel csupán „az ő szava járását” használta; a bejelentő pedig magánindítványt nem terjesztett elő.

A biztoshelyettes az ügyben **megkereste az illetékes főügyészt, és jelezte**, hogy a feljelentést elutasító határozat nyilvánvalóan tévesen hivatkozik a magánindítvány hiányára, a határozat indokolása pedig „abszurd” érvelést tartalmaz. Álláspontja szerint az ügyben közösség tagja elleni erőszak büntette tényállási elemeinek vizsgálata lenne szükséges. A főügyész arról tájékoztatta a biztoshelyettest, hogy hivatalból hatályon kívül helyezték a feljelentést elutasító határozatot, és **közösség tagja elleni erőszak büntette miatt nyomozást rendeltek el**. A biztoshelyettes tájékoztatta a panaszost a vizsgálat eredményéről, és az eljárás során gyakorolható sértetti jogokról, a panaszos pedig megköszönte a biztoshelyettes intézkedését.

2. Egy **román nemzetiségű panaszos** jelezte, hogy **a büntetés-végrehajtás állományába tartozó szomszédjai hónapok óta zaklatják**, továbbá **a származásukra is tekintettel becsmérlő kifejezésekkel illetik** a panaszost és családját. A panaszos egyik este kihívta a rendőröket, mert a szomszédjai hangoskodtak és tűzijátékot lőttek fel. A rendőrök távozását követően vita alakult ki, ami tettelegességig fajult. A panaszos ezt követően feljelentést tett a rendőrségen. A biztoshelyettes **megkereste a helyi rendőrkapitányság vezetőjét**, aki arról tájékoztatta, hogy a panaszos bejelentése nyomán eljáró rendőr a hangoskodó személyeket a helyszínen figyelmeztetésben részesítette, a **feljelentését** pedig **áttették a** nyomozás folytatására hatáskörrel rendelkező **nyomozó ügyészségre**. A biztoshelyettes – a folyamatban levő nyomozásra tekintettel, a panaszos részletes tájékoztatása mellett – a vizsgálatot lezárta.

A biztoshelyetteshez több olyan beadvány is érkezett, melyben **nemzetiségi származású gyermekek** voltak érintettek a büntetőeljárásban, mind sértetti, mind gyanúsított oldalán. A gyermeki jogok kiemelt védelmére tekintettel a biztoshelyettes több ízben is vizsgálatot indított, továbbá részletesen tájékoztatta a panaszosokat a büntetőeljárás során gyakorolható jogaikról, hangsúlyozva természetesen azt is, hogy az **ügyészségek** és **a bíróságok** eljárásának, döntéseinek a vizsgálatára **nem terjed ki a hatásköre**.

1. A sajtóban megjelent hírek, illetve panasz alapján is vizsgálta a biztoshelyettes azt az ügyet, melyben **egy általános isko-**

lai tanár testnevelésórán ötöst ígért azoknak a gyerekeknek, akik megverik az egyik társukat. A tanulók nagy része ennek hatására bántalmazta a 12 éves, roma származású osztálytársát, aki könnyű sérülést szenvedett. A tankerület felbontotta a pedagógus munkaviszonyát, az ügyben pedig – először garázdaság miatt – büntetőeljárás indult. A biztoshelyettes megkereste a megyei főügyészt, aki arról tájékoztatta, hogy az ügyben már **kiskorú veszélyeztetése büntetnének** megalapozott gyanúja miatt folyik a nyomozás.

A biztoshelyettes tájékoztatta a panaszost, hogy a büntetőeljárás során a **kiskorú sértett különleges bánásmódot igénylő személynek** minősül, akinek a védelme érdekében speciális rendelkezéseket kell alkalmazni, a szülők pedig, mint a kiskorú gyermek törvényes képviselői gyakorolhatják a sértetti jogokat.

2. A **biztoshelyettes kiemelt figyelemmel kísérte** a 2019 szeptemberében történt, tragikus kimenetelű **csányi óvodai baleset körülményeit**. Az ügyben az illetékes ügyészség 2023 októberében foglalkozás körében elkövetett, halált okozó gondatlan veszélyeztetés vétsége miatt **vádat emelt** két személlyel szemben. A biztoshelyettes tájékoztatta a hozzá forduló édesapát, hogy a büntető eljárás során – sértetti jogutódként – miként gyakorolhatja a sértetti jogokat: jelen lehet a tárgyaláson, a perbeszédék során felszólalhat, indítványt és észrevételt tehet, bizonyítékot terjeszthet elő, megismerheti az iratokat, továbbá bármikor nyilatkozhat arról, hogy a bűncselekmény miatt milyen sérelmet, hátrányt szenvedett, és akarja-e a vádlott megbüntetését. Az ügyészségnek tájékoztatnia kell a sértettet a vádemelésről, a bíróságnak pedig az ügydöntő határozatot közölnie kell a sértettel is. **A sértett** – jogai érvényesítésének megkönnyítése érdekében – **pártfogó ügyvédi képviselet igénybevétele**re is **jogosult**, továbbá – a jogi segítségnyújtó szolgálathoz benyújtott kérelme alapján – **költségkedvezményben részesíthető**, ha jövedelmi és vagyoni viszonyai ezt indokolják.

3. Egy mélyszegénységben élő, roma származású panaszos a 14 éves unokája ügyében fordult a biztoshelyetteshez, ugyanis a letartóztatásba helyezett fiú **öngyilkossági gondolatokról** számolt be neki. A biztoshelyettes **megkereste a javítóintézet igazgatóját**, aki arról tájékoztatta, hogy a letartóztatott fiatalkorú számára a pszichológusi tanácsadás biztosított, ennek során öngyilkossági szándékot nem jelzett. Családi konzultációt engedélyeztek számára a törvényes képviselőjével, valamint telefonon és levélben is tartja a kapcsolatot hozzátartozóival. A biztoshelyettes a büntetőeljárással kapcsolatban tájékoztatta a panaszost a fiatalkorú gyanúsítottakra vonatkozó speciális eljárási szabályokról, valamint arról, hogy a **gyanúsított** (terhelt) – jövedelmi, vagyoni viszonyaira tekintettel – **költségkedvezményben részesíthető**, ami a ki-rendelt védő díjának és költségeinek állam általi előlegezését és viselését jelenti. A **fiatalkorú törvényes képviselőjének jogaira** a védő jogai irányadók, a védővel közölt határozatokat a törvényes képviselővel is közölni kell.

Szabálysértési ügyekben – a büntetőügyekhez hasonlóan – 2023-ban szintén nemcsak nemzetiségi származású **eljárás alá vont személyek**, hanem **sértettek** is fordultak a biztoshelyetteshez, a rendőrség diszkriminatív eljárását (is) sérelmezve. A biztoshelyettes minden esetben az érintett hatóságok megkeresését követően foglalt állást az ügyekben.

1. Egy szabálysértési ügyben az előállított, eljárás alá vont személy pénzbírság kiszabására vonatkozó panaszja ugyan nem volt megalapozott, de a **biztoshelyettes felhívta az érintett rendőrkapitányság vezetőjének a figyelmét** arra, hogy az alapvető jogok érvényesülésével összefüggésben, garanciális szempontból kiemelt jelentősége van annak, hogy **a rendőrségen fogvatartott személyek mind a panaszjog gyakorlásával, mind az esetleges sérülésükkel kapcsolatban önállóan nyilatkozhatnak**, és ne csupán aláírják a kinyomatva eléjük tett, a nyilatkozatukat érintően előre aláhúzott nyomtatványt (igazolást).

2. Egy másik ügyben a panaszos édesanya sérelmezte, hogy a 14 év alatti gyermeke és az egyik tanár közötti vita során a **pedagógus a fia roma származására is utaló, sértő megjegyzést tett**, továbbá egy székkel próbálta kitolni a tanteremből a fiút, aki végül elhagyta a termet. A panaszos felhívta a rendőrséget, majd egy járőr érkezett az iskolába, és meghallgatta az érintetteket. A rendőr azt mondta a panaszos fiának, hogy feltehetően bűnöző életmódot fog folytatni, és előbb-utóbb börtönbe kerül. A panaszos feljelentést tett a tanár ellen a rendőrségen, de elutasították. Az ügyben végül becsületsértés szabálysértése miatt indult eljárás, de a békítés során a panaszos úgy érezte, mintha ők lennének eljárás alá vonva. A gyermeket végül átvitték egy másik iskolába. A biztoshelyettes az iskolát, a tankerületet és az illetékes rendőrfőkapitányt is megkereste az ügyben.

A **rendőrfőkapitány** álláspontja szerint az iskolában eljáró rendőr magánvéleményének kinyilvánítása a panaszos fiát érintően etikai szempontból kifogásolható magatartás, ezért **utasította az illetékes rendőri szerv vezetőjét**, hogy erre parancsnoki elbeszélgetés keretében hívja fel az érintett figyelmét, valamint a rendőr-főkapitányság **teljes személyi állománya részére** esettanulmány megküldésével **ismertette a történeteket**. A nyomozó hatóság a panaszos feljelentését bűncselekmény hiányában elutasította, az ügyészség pedig azért utasította el a határozat ellen tett panaszt, mert a panaszos határidőn túl nyújtotta be. A szabálysértési eljárás eredményeként végül **a pedagógust** – aki elismerte a felelősségét és bocsánatot kért a gyermektől – **pénzbírsággal sújtották**.

A **tanckerületi központ** – az eset kivizsgálását követően – **utasította az iskola igazgatóját** a házirendben foglaltak betartatására, valamint felhívta a figyelmet a tanulók jogait tiszteletben tartó fegyelmező módszerek alkalmazására. **A biztoshelyettes** a vizsgálatát a fenti intézkedésekre is tekintettel azzal zárta le, hogy **felhívta az iskola igazgatójának figyelmét a gyermeki és nemzetiségi jogok tiszteletben tartásának szükségességére**.

Az **önkormányzati rendészeti tevékenység**, illetőleg a rendészeti feladatot ellátó személyek (közterület-felügyelő, mezőőr, természetvédelmi őr, halőr stb.) eljárásának a **vizsgálata ritkábban kerül a biztoshelyettes fókuszába**.

A Miskolci Önkormányzati Rendészet (MIÖR) által koordinált és más társszervekkel együtt Miskolc szegregált lakóterületein folytatott közös ellenőrzési gyakorlatot érintő, 2015. évi ombudsmani vizsgálatra is figyelemmel ugyanakkor a biztoshelyettes vizsgálatot folytatott egy panasz alapján, mely **a Miskolcon, a roma lakosságot zaklató módon végrehajtott mezőőri ellenőrzéseket** kifogásolta.

A biztoshelyettes – a polgármester megkeresését követően – az ügyben **elvi állásfoglalást adott ki**, melyben részletesen áttekintette a mezőőrök, illetőleg a közterület-felügyelők tevékenységére, valamint az általuk alkalmazható intézkedésekre és kényszerítő eszközökre irányadó jogszabályi környezetet. Megállapította, hogy **a mezőőrök a feladat- és hatáskörükbe nem tartozó ellenőrzéseket is végeznek**, ami sérti a jogállamiság elvéből levezethető jogbiztonság követelményét, valamint közvetlenül veszélyezteti az érintett ingatlanok tulajdonosainak/használóinak a magánéletük tiszteletben tartásához és az otthonuk nyugalmanak védelméhez való alapvető jogát. **A közterület-felügyelőket** érintően arra hívta fel a figyelmet, hogy a felügyelők magánterületet érintően, **a magánterületen tartózkodókkal szemben nem léphetnek fel**, ugyanis az – a fentiekhez hasonlóan – közvetlenül veszélyezteti az érintett ingatlanokban lakó személyek magánszférához való alapvető jogát.

A biztoshelyettes **felkérte Miskolc Megyei Jogú Város Polgármesterét**, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket a MIÖR alkalmazásában álló rendészek eljárása törvényességének biztosítása érdekében. Az állásfoglalás teljes szövege a 6.4. fejezetben olvasható.

6.5.10. BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI ÜGYEK

Az előző évhez képest jelentősen **megnőtt** a nemzetiségi származásukra hivatkozó fogvatartottak részéről benyújtott **panaszok száma**, ezen belül viszont az átszállítást kérő – korábban jellemző – panaszok száma csökkent.

A biztoshelyettes minden esetben tájékoztatta a panaszosokat arról, hogy kérelmük, panaszuk elbírálására mely szerv az illetékes, továbbá **részletes tájékoztatást nyújtott** a beadványokban felmerült – hatáskörébe nem tartozó – kérdésekben: a kegyelmi kérelem, illetve az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanítási kérelem benyújtásának szabályairól; a büntetés-félbeszakítás, a kimaradás, az eltávozás, a feltételes szabadságra bocsátás és az enyhébb végrehajtási fokozat kijelölésének törvényi feltételeiről; a büntársak elkülönítésére, az ösztöndíjas képzésekben való részvételre, a mobiltelefonhasználatra, a látogatófogadásra, a tartási költségekhez való hozzájárulásra, a gyógyszerellátásra vonatkozó szabályokról, valamint az embercsempészés bűncselekménye miatt elítéltek reintegrációs őrizetének új szabályairól. A biztoshelyettes arról is tájékoztatta a fog-

vatartottakat, hogy 2023. január 1-jétől **megváltoztak a kérelem (panasz) benyújtásának szabályai**: Az elítélt kizárólag írásban fordulhat az intézet parancsnokához, személyes meghallgatást pedig az illetékes szervezeti egység (osztály) vezetőjétől kérhet. A kérelem és panasz kizárólag a bv. szervezet által rendszeresített formanyomtatványon nyújtható be a belső elektronikus felületen (KIOSZK) vagy papíron.

1. A számos krónikus betegséggel, köztük súlyos mozgásszervi problémákkal küzdő, járóbottal is nehezen közlekedő roma származású panaszos sérelmezte, hogy kérelme ellenére **nem az állapotának megfelelő büntetés-végrehajtási intézetbe** (Nagyfára, a Krónikus Utókezelő Részlegre) **szállították át**. Abban a büntetés-végrehajtási intézetben, ahova átszállították, a második emeleten helyezték el, nem akadálymentes körülmények között. A szabadlevegőn tartózkodást nem tudta igénybe venni, kerekesszéket nem biztosítottak a számára. Megalázónak tartotta, hogy a gyógyszereket összetörve adják a fogvatartottaknak (így valójában nem lehet tudni, mit vesznek be), és lámpával ellenőrzik, hogy lenyelték-e.

Az **országos parancsnok** tájékoztatása szerint a panaszos háromlábú járóbotot kapott, mellyel kisebb távolságok megtételére volt képes, hosszabb távú közlekedés (előállítás) esetén kerekesszéket biztosítottak a számára, a szabad levegőn való tartózkodás megkönnyítése érdekében pedig engedélyezték a lift használatát. A fogvatartottak részére egyes gyógyszerek (nyugtatók, altatók) csak porítva adhatóak, a többi gyógyszer esetén a szakdolgozóknak a gyógyszer bevitelét kell ellenőrizniük. A panaszos részére nyugtatót, altatót nem írtak fel. A **panaszost végül** – a Büntetés-végrehajtás Egységügyi Központ korábbi szakmai javaslatának megfelelően – **átszállították Nagyfára**.

2. Egy másik panaszos több – részben személyes, részben más fogvatartottakat is érintő – problémáról számolt be. Sérelmezte, hogy a jellemzően nagyon fiatal felügyelők maximális tiszteletet várnak el, ők viszont **letegezik a fogvatartottakat**, és sértő – származásukra is utaló – kifejezéseket használnak velük szemben. Kifogásolta, hogy noha könnyű fizikai munka végzésére alkalmasnak minősítették, nehéz fizikai munkát is végeztek vele, amitől a térde tönkrement. Panaszára nem kapott fájdalomcsillapítót, ráadásul a **bv. orvos munkaképtelenné nyilvánította**, noha szeretne továbbra is dolgozni. Sérelmezte, hogy a zárka tisztántartásához nem kapnak elegendő tisztítószert, a fektetési anyag bűdös és koszos. A **zárkában nincs elegendő fény**, csupán egy 40 W-os izzó világít napközben. Az elítéltek részére nem biztosítanak atlétát, alsónadrágot, zoknit, illetve pizsamát. A **zárkákban** – a rovarirtás ellenére – **rengeteg a poloska**. A **biztoshelyettes** az ügyben **az alábbiakat állapította meg**:

A panaszos az intézetben tartott személyes meghallgatása során a személyi állomány részéről tapasztalt tegezést, illetve sértő kifejezések használatát nem jelezte, konkrét esetet, személyt nem jelölt meg, emiatt korábban sem tett panaszt, így annak **érdemi vizsgálatára nem volt lehetőség**. A fogvatartott térdpanaszai

– egy korábbi térd sérülése miatt – már a foglalkoztatása előtt is fennálltak. A bv. orvos többféle fájdalomcsillapítót is felírt a számára, amit az intézet gyógyszerkeretéből biztosítottak. A büntetés-végrehajtási intézetben megrönteneztek a térdét, majd térdízületi porckopás diagnózissal ortopédiai vizsgálatra utalták, de a panaszos a vizsgálatot lemondta. A **biztoshelyettes felhívta a panaszos figyelmét**, hogy a munkavégzéssel összefüggő megbetegedés esetleges megállapításához, valamint az újbóli munkába állításához **szükséges az együttműködése és beleegyezése a javasolt szakorvosi vizsgálatba**.

Az intézet kéthavonta **1 liter tisztító (fertőtlenítő)szert** biztosít az elítélteknek, amit megfelelően hígítani kell. Ha e mennyiség nem elegendő, soron kívül is kérhetnek tisztítószert. A biztoshelyettes ugyanakkor jelezte a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának, hogy megítélése szerint **egy 40 W-os izzó a téli időszakban nem biztosít megfelelő** – olvasásra is alkalmas – **fényt a zárkában**.

A panaszos a személyes meghallgatása során is jelezte, hogy **nincs alsónadrágja, atlétája, pizsamája**. Az elítéltek kizárólag kérelmükre, engedéllyel viselhetnek saját alsóruházatot, ennek hiányában azt a bv. intézetnek kell biztosítania. A biztoshelyettes felhívta a figyelmet arra, hogy az elítéltek részére a **jogszályban előírt formaruházatot** – melybe értelemszerűen az alsóruházat is beletartozik – minden körülmények között **biztosítani kell**.

2023-ban – különböző bv. intézeteket érintően – más fogvatartottak is sérelmezték a **poloskák elszaporodását, illetve a poloskacsepéseket**. Tekintettel arra, hogy a biztoshelyettes tudomása szerint ez folyamatosan fennálló, visszatérő problémát jelent a bv. intézetekben, szükségesnek tartotta felhívni az országos parancsnoknak figyelmét arra, hogy az irányadó **bírói gyakorlat szerint nem csupán a rovarirtás** – jogszabályban előírt – **gyakorlatát, hanem annak hatékonyságát** is figyelembe kell venni. Az „évente legalább két alkalommal” gyakoriság csupán a szükséges minimumot rögzíti, a poloskák jelenléte ugyanakkor a rovarirtás alkalmatlan kivitelezését támasztja alá. Az ágyi poloska irtásával összefüggésben nyilvánvalóan elengedhetetlen a **fektetési anyagok rendszeres tisztítása** és fertőtlenítése is.

Az **országos parancsnok utasítása** alapján megkezdődtek a szükséges intézkedések a zárkák modern, energiatakarékos, megfelelő fényt biztosító világítással való ellátása, valamint az ágyi poloskák irtásának eredményességét elősegítő módszertan kidolgozása érdekében. Az elítéltek megfelelő alsóruházattal való ellátásának szakszerű végrehajtása érdekében pedig a Legfőbb Ügyészség állásfoglalását kérték.

7. BESZÁMOLÓ A JÖVŐ NEMZEDÉKEK SZÓSZÓLÓJÁNAK 2023. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

BEVEZETŐ GONDOLATOK

Bándi Gyula biztoshelyettes,
a jövő nemzedékek szószólója – Fotó: Réti Dóra

Múlt évi bevezetőmben már szóltam a közvetlen közelünkben zajló háborús konfliktus és az ennek következtében fennálló veszélyhelyzet következményeinek várható környezeti kockázatairól. Akkor is jeleztem, sajnós szükség-szerű, hogy az extrém helyzetek a hagyományostól eltérő válaszokat indukálnak, de nem feledkezhetünk meg arról, hogy a veszélyhelyzetre adott válaszok hatása nem terjedhet túl sem a válság, sem az ennek következtében szükséges teendők indokolt időtávján, ezért a válaszlépések környezeti, a jövő nemzedékek életfeltételeit közvetlenül érintő következményeire gondolva elengedhetetlen, hogy azokat az elővigyázatosságra, a hosszú távú gondolkodásra alapozzuk. Ezek hiányában sérülhetnek az Alaptörvény által biztosított jogok és értékek. Olyan helyzetbe semmiképpen sem kerülhetünk, ahol már a visszalépés tilalmának alkalmazása sem érvényesíthető érdemben. Ismételten hangsúlyoznom kell, hogy mindezek miatt az arányos, átgondolt, megfontolt intézkedések különösen kívánatosak.

Az év elején indokoltnak tartottam, hogy figyelemfelhívást adjak ki a veszélyhelyzeti rendeletalkotás és a jövő nemzedékek érdekeinek védelme összehangolhatóságáról. Üzenetem lényegi tartalma, hogy az átmenetinek szánt rendelkezések természetükből adódóan nem irányulhatnak olyan lépésekre, amelyek eredeti céljaik mellett alkalmasint az orvosolandó problémánál arányosan hátrányosabb, hosszú távú, tartós, sőt akár nehezen vagy egyáltalában nem visszafordítható hatáso-

kat indukálnak, vagy tényleges hatásait sokkal inkább a távlatokban, mint az aktuális helyzetben fejtik ki.

A fentiekben említett veszélyhelyzeti jogalkotás egyik terméke volt az év második felében a környezetvédelmi hatósági szerződésre vonatkozó szabályozás, amely miatt ismételten figyelemfelhívást és jogi összefoglalót tartottam szükségesnek kiadni. Nem kétséges, hogy a környezetvédelemben igencsak kívánatos az együttműködés, melynek egyik kiváló lehetőségeket biztosító eszköze a hatósági szerződés. Az sem vitatható, hogy nagyobb eséllyel érvényesül az a jogszabály vagy közigazgatási döntés, amellyel kapcsolatban a játékszabályokat közösen állapították meg, és ezért a megvalósítás érdekében – többek között – a környezetvédelmi igazgatás szerveinek bizonyos mozgástérrel kell rendelkezniük abban, hogy a jogszabályi előírásokat az igényekhez igazítsák. Ugyanakkor ez nem mentesítheti a hatóságot a jogkövetkezmények következtetés alkalmazása alól, nem teheti a szerződést alkalmassá arra, hogy szankcionálás vagy éppen a végrehajtás helyettesítőjeként szolgáljon, hiszen annak célja éppen a jogsértésre vezető alkalmak elkerülése kell legyen.

A hatályos jogszabályoknak nem megfelelő, esetleg illegálisan elkészült építmények, kifúrt kutak visszafordíthatatlan folyamatokat indukálnak, hiszen aligha kerül sor később ezek elbontására, eltömedékelésére, nem is szólva a már megkezdett folyamatok visszafordíthatóságának esélyeiről. Ezért lenne indokolt a megelőzést biztosító követelmények fenntartása. Ismételten hangsúlyozom, hogy a felszín alatti vízkészletek már nem tekinthetők a jelen generációk tulajdonának, hanem – az Alkotmánybíróság erdőkre vonatkozó határozatának megfelelő értelmezésével – olyan vagyonnak, amely a jövő nemzedékeké, és amelyekkel a jelen nemzedékek csak mint bizalmi vagyonkezelők bánhatnak. Ezen elvnek megfelelően a jelen generációk csak addig a mértékig jogosultak a természeti és kulturális kincsek használatára és hasznosítására, ameddig ezek hosszú távú fennmaradását nem veszélyeztetik.

Újfént ki kellett emelnem a társadalmi részvétel fontosságát, hiszen akár a jogalkotás, akár az egyedi – pl. beruházási – döntések kapcsán alkalmanként fellángoló konfliktusok is arra hívják fel a figyelmet, hogy az érintettek a tervezés, a döntések előkészítése során nem folytattak megfelelő és informatív párbeszédet, az érdekelt felek között nem volt kellő együttműködés. A megfelelő együttműködés előfeltétele, hogy az érintettek releváns információkkal rendelkezzenek, megismerhessék a jogaik érvényesítését és kötelezettségeik teljesítését befolyásoló körülményeket, változásokat, és ezekről megfelelő időben értesüljenek is, illetve lehetőséget kapjanak a döntéshozatalban arra, hogy álláspontjukat kifejtésük, illetve a kérdéses ha-

tározatokat a jogi keretek között megkérdőjelezhessék. Mindez elengedhetetlen, elemi feltétele az alapjogi keretek közötti működés biztosításának, bármely alapvető jog – így az egészséges környezethez való jog – érvényesítésének, illetve ezzel összefüggésben a(z) alaptörvényi kötelezettségek teljesítésének.

Az Országgyűlés szinte teljes támogatottsága és felhatalmazása révén 2023 februárjában megkezdett második hatéves szószóloi ciklusom alatt továbbra is a megelőző évek alatt kifejtett tevékenységem szellemében és elvei mentén kívánom folytatni a jövő nemzedékek érdekeinek és a nemzet közös örökségének védelmét. Ennek során mind az Alaptörvény, mind az Alkotmánybíróság döntései zsinórmértékül szolgálnak majd. Az ehhez biztoshelyettesként rendelkezésemre álló jogi kerektről és eszközökről a következő fejezet ad tájékoztatást.

7.1. A SZÓSZÓLÓ ESZKÖZTÁRÁNAK BEMUTATÁSA

„Felelősséget viselünk utódainkért, ezért anyagi, szellemi és természeti erőforrásaink gondos használatával védelmezzük az utánunk jövő nemzedékek életfeltételeit”.

A szószóoló az Alaptörvény Nemzeti Hitvallásában megfogalmazott fenti alapvetést és az Alaptörvény ennek szellemében megalkotott egyéb rendelkezéseit tartja zsinórmértéknek munkája során.

A *nemzeti vagyon* (állami és önkormányzati tulajdon) *kezelését és védelmét* illetően alkotmányos kiindulási pontként jelenik meg, hogy annak célja a *közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése és a természeti erőforrások megóvása, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele*.

A Nemzeti Hitvallás szellemiségének esszenciáját, a jelen generációk nemzedékeken átívelő köteleességét az Alaptörvény P) cikke fogalmazza meg átfogóan, mely szerint

- **a természeti erőforrások** – különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet
- **a biológiai sokféleség** – különösen a honos növény- és állatfajok
- **valamint a kulturális értékek**

a **nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.**

Az Alaptörvény XX. és XXI. cikkei pedig a *testi és lelki egészséghez*, valamint közvetlenül és közvetve az *egészséges környezethez való alapvető jogról rendelkeznek.*

A jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes a fenti alapjogi követelmények megvalósulásáért tevékenykedik. Figyelemmel kíséri a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülését és az ombudsmantörvény alapján a következő lehetőségei vannak:

- rendszeresen tájékoztatja az alapvető jogok biztosát, az érintett intézményeket és a nyilvánosságot a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatairól;

- felhívja az alapvető jogok biztosa, az érintett intézmények és a nyilvánosság figyelmét a természetes személyek nagyobb csoportját – különösen a jövő nemzedékeket – érintő jogsértés veszélyére;
- az alapvető jogok biztosának hivatalbóli eljárás megindítását javasolhatja;
- közreműködik az alapvető jogok biztosának vizsgálatában;
- javasolhatja, hogy az alapvető jogok biztosa az Alkotmánybírósághoz forduljon;
- figyelemmel kíséri a fenntartható fejlődés Országgyűlés által elfogadott stratégiájának megvalósulását;
- javaslatot tehet a jövő nemzedékek jogait érintő jogszabályok megalkotására, módosítására;
- nemzetközi tevékenységével elősegíti a jövő nemzedékek érdekeivel kapcsolatos hazai intézményrendszer értékeinek bemutatását.

A szószóoló alapjogi mandátuma tehát a fenntarthatósággal kapcsolatos igen széles spektrumon mozog. Az évek során előtérbe kerülő, vagy hangsúlyosabban megjelenő területeket több tényező is meghatározza: egyrészt a beérkező állampolgári panaszok, másrészt a rendszerszintű folyamatok során észlelhető események, jelenségek. A szószóoló aktív kapcsolatrendszerében folyamatos szakmai párbeszédet tart fent a tudomány képviselőivel, zöld és egyéb civil szervezetekkel, szakmai és gazdasági szervezetekkel, a területért felelős jogalkotási szervekkel, valamint a jogalkalmazókkal. A szószóoló és szakértői számos szakmai eseményen vesznek részt és tájékozódnak az érintettek álláspontjáról, amely segíti a jelenségek jobb megértését, a generációk közötti esetleges konfliktusok feltárását.

A szószóoló a fentiek révén megszerzett információkat is felhasználva él a számára elérhető jogi eszközökkel. A lefolytatott vizsgálatok végén **az alapvető jogok biztosával közösen kiadott jelentések általános és egyedi jogalkotói, illetve jogalkalmazói ajánlásokat, intézkedéseket tartalmaznak.** Mindezek mellett az említett **rendszerszintű visszacsapásokat, összetett problémákat, stratégiai javaslatokat** illetően egyéb lehetőségei is vannak mind a konkrét, mind a jogilag absztraktabb szintű üzeneteket tartalmazó megszólalásokra, amelyek **figyelemfelhívások, jogi összefoglalók és jogalkotási javaslatok, elvi állásfoglalások, közlemények** formájában jelennek meg, ahogyan azt a mellékelt ábra is szemlélteti.

A fenti, a biztoshelyettes által használt jogi eszközökön túl, az ombudsmantörvény alapján az alapvető jogok biztosa a környezeti állapotával összefüggő perben (beavatkozóként) érdekeltként részt vehet, amely lehetőség korábban ritkán merült fel. A Kúria 2022 februárjában hozott elvi döntése ezt a helyzetet megváltoztatta, mert kimondta, hogy *„A jövő nemzedékek érdekeit közvetlenül érintő eljárásban az alapvető jogok biztosát a bíróságnak hivatalból értesítenie kell a perbelépés lehetőségéről.”* Ennek eredményeként 2023-ban több mint 70 értesítés érkezett a törvényszékektől perbelépés lehetőségéről.

A szószóoló tevékenységének sokszínűségét, a titkárság által a panaszok kivizsgálása mellett ellátott egyes kiemelendő feladatokat a mellékelt táblázat mutatja be.

A szószóoló titkársága által az év során kezelt ügyek száma	433
KIEMELENDŐ TEVÉKENYSÉGTÍPUSOK	
Az alapvető jogok biztosa és a szószóoló által kiadott közös jelentések; valamint a szószóoló átfogó stratégiai témákat érintő figyelemfelhívásai; jogi összefoglalói, jogalkotást és jogalkalmazást támogató javaslatai a jövő nemzedékek érdekeit érintő ügyekben	10
Saját szervezésű szakmai és tudományos esemény, előadás tartása külső rendezvényen	23
Szakértői egyeztetésen, szakmai-tudományos eseményen, az Országgyűlés bizottságai, a Nemzeti Fenntartható Fejlesztési Tanács, valamint az Országos Környezetvédelmi Tanács ülésein való részvétel	57
Szakmai publikációk és a nyilvánosság tájékoztatása (interjúk, közlemények, publikációk, szakmai kiadványok) az aktív közösségi média jelenlétén túl	22

A komplexebb problémák kapcsán 2023-ban kiadott figyelemfelhívásokat és jogalkotási javaslatokat, valamint az alapvető jogok biztosával közösen kiadott jelentéseket, amelyeket

A szószóló által kiadott figyelemfelhívások és jogalkotási javaslatok		
02.14.	A jövő nemzedékek szószólójának figyelemfelhívása a veszélyhelyzeti rendeletalkotás és a jövő nemzedékek érdekeinek védelme összhangolhatóságáról	
05.09.	A jövő nemzedékek szószólójának alapjogi összefoglalója a nemzet közös örökségébe tartozó értékek nemzeti park igazgatóságok által történő megőrzéséről	
05.09.	A jövő nemzedékek szószólójának észrevételei a vízgazdálkodásról szóló törvény módosításáról szóló törvénytervezetre vonatkozóan	
10.03.	A jövő nemzedékek szószólójának figyelemfelhívása és jogi összefoglalója a hatósági szerződés alkalmazási szempontjairól a környezetvédelemben	
10.27.	A jövő nemzedékek szószólójának figyelemfelhívása a környezeti ügyekben való társadalmi részvételről	
11.23.	A jövő nemzedékek szószólójának javaslata a természetvédelmi oltalom alatt álló fajok pénzben kifejezett értékének növelésére	

a 7.10. fejezetrész részletesen is tárgyal, a mellékelt táblázatok tartalmazzák. Az adott dokumentumok a hiperlinkek, valamint a QR kódok segítségével közvetlenül elérhetők.

Közös jelentések		
12.11.	Az alapvető jogok biztosának és a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettesének közös jelentése a kisbarcai lőtér zajki-bocsátási határértékét megállapító eljárással összefüggésben	
12.13.	Az alapvető jogok biztosának és a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettesének közös jelentése a jegyző birtokvédelmi eljárásával, azbeszttartalmú építőanyag bontása miatti környezetveszélyeztetéssel összefüggésben	
12.13.	Az alapvető jogok biztosának és a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettesének közös jelentése egy egyéni vállalkozó hulladékgazdálkodási közszolgáltatási díj fizetésével kapcsolatban	
12.21.	Az alapvető jogok biztosának és a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettesének közös jelentése a hatóság érdemi válaszában a késedelmével összefüggésben	

7.2. A TERMÉSZET VÉDELME

A szószóló a természetvédelmi tárgykörben az egyes jeles napok (*vadvilág napja, biológiai sokféleség napja, Föld napja, madarak és fák napja, méhek napja, beporzók napja, erdők világnapja*) alkalmával kiadott közleményeiben rendre jelezte, hogy az elmúlt évtizedekben világszerte – így hazánkban is – jelentősen romlott a természetközeli élőhelyek állapota, a vadon élő állatok és növények helyzete, melynek következtében a biológiai sokféleség tovább csökkent. Példaként kiemelte, hogy számos beporzást végző faj – az eddig megtett intézkedések ellenére – a kihalás szélén áll, holott a beporzók nagyarányú pusztulása hosszútávon a mezőgazdasági termelékenységét is alássa, melynek következtében az élelmiszer-ellátás biztonságát, így az alapvető életfeltételeinket is veszélyezteti.

A szószóló álláspontja szerint e negatív tendenciák megállításához rendszerszintű és mélyreható változások kellenek. A vadvilág, a biodiverzitás, a természeti értékek védelme hosszú távú, kormányzati ciklusokon és ágazatokon is átívelő gondolkodásmódot és szabályozást igényel. A szószóló a közleményeiben hangsúlyozta, hogy érvényt kell szerezni az Alaptörvény P) cikke által deklarált azon kötelezettségnek, miszerint a nemzet közös örökségének minősülő értékeket – amelyek a Föld és a földi életéhez szükséges erőforrásokat biztosítják – nem csupán védeni szükséges, hanem megfelelő minőségben fenn is kell tartani, hogy az ne csak a jelen generációk szükségleteinek a kielégítését szolgálja, hanem a jövő nemzedékek életéselyeit is biztosítsa.

A kép forrása: <https://www.earthreminder.com/>

A jövő nemzedékek érdekeinek védelméhez kiemelten kapcsolódó terület a minket körülvevő természeti környezet, a biodiverzitás állapota, ezért **a biológiai sokféleség és az Európai Zöld Megállapodás kapcsolatáról 2023 áprilisában a szószóló**

ló közös műhelykonferenciát szervezett a Magyar Természetvédők Szövetségével, valamint a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Környezetjogi és Versenyjogi Tanszékével.

A konferencia megnyitójában emlékeztetett arra, hogy a biológiai sokféleség csökkenése a jelenlegi és a jövő generációk jogait is veszélyezteti, valamint az alapjogok érvényesülésében meghatározó szerepe van a környezeti feltételeknek.

A biológiai sokféleség csökkenése és az ökoszisztéma-szolgáltatások romlása további határozott fellépést igényel uniós és hazai szinten egyaránt. Ezekre a kihívásokra reagálva 2019 decemberében fogadta el az Unió az Európai Zöld Megállapodást. E megállapodás a klímavédelmi törekvések mellett az EU természetvédelmi intézkedéseinek legfőbb célkitűzéseit is tartalmazza. A szószóló munkatársa az uniós jogi háttér rövid összefoglalását követően a témakör hazai alapjogi vonatkozásait, valamint a biztoshelyettes e témát érintő tevékenységét mutatta be előadásában. Az Európai Zöld Megállapodás ambiciózus menetrend annak érdekében, hogy az Európai Unió tagállamai 2050-re klímaselemlegesek legyenek, ezen túl célja, hogy védelmezze, megőrizze és növelje az EU természeti tőkéjét, valamint, hogy védje az emberek egészségét és jólétét a környezeti kockázatokkal és hatásokkal szemben.

Az Európai Zöld Megállapodás olyan regeneratív növekedési modellt vesz alapul, amely többet ad vissza a Földnek, mint amennyit elvesz tőle, ennek érdekében felvázolja az elkövetkező évek környezetvédelmi prioritásait és az Unió törekvéseit. Ezek a célok mind abból a tényből indulnak ki, miszerint az ökoszisztémák alapvető szolgáltatásokat, például élelmet, ivóvizet, tiszta levegőt és élőhelyet biztosítanak. Mérsékelik a természeti katasztrófák, a kártevők és a betegséget hatásait, és segítenek az éghajlat szabályozásában. Mára már tudjuk, hogy a sok fajtából álló, diverz, összetett, stabil, jó állapotú ökológiai rendszerek sokkal szélesebb körű ökoszisztéma-szolgáltatást nyújtására képesek, mint a fajszegények, vagy monokultúrák. Tehát a biológiai sokféleség csökkenésének megállítása, a biodiverzitás növelése jelentős mértékű társadalmi és gazdasági haszonnal is jár azáltal, hogy hozzájárul az emberi egészség és jólét biztosításához, ezen túlmenően a fenntartható fejlődés alapfeltételét szolgáltatja.

Az Európai Zöld Megállapodásban foglalt célok teljesítését az Alaptörvény is elősegíti azáltal, hogy előírja a természeti tőke, a nemzet közös örökségébe tartozó értékek (állatok, növények, biodiverzitás, erdők, vízkészletek stb.) védelmét, megőrzését és fenntartását. Az Alaptörvény alapján az emberek egészségének, jólétének védelme hazánkban is meghatározó kötelezettséget jelent mind az állam, mind az állampolgárok részéről, miként azt a zöld megállapodás célul tűzi ki európai szinten.

Területi védelem

A nemzeti park igazgatóságok munkája és szerepe a fenyegető klímaváltság és a biodiverzitás drasztikus csökkenésének idején egyre inkább felértékelődik. Ezek a szervezetek – megfelelő intézményi struktúrában és erőforrásokkal ellátva – a szükséges szaktudás és helyismeret birtokában egyedülállóan alkalmasak arra, hogy a hazai szervezettrendszer részeként segítséget nyújtsanak e negatív tendenciákkal szemben szükséges lépések megtételéhez.

Az elmúlt években számos nemzeti park igazgatóságot látogatott meg az alapvető jogok biztosa és a szószóló, melynek során betekintést nyertek a természetvédelem terén kiemelkedő szakértelemmel és tapasztalattal bíró ezen szervezetek tevékenységébe. Ezen túlmenően – tekintettel arra, hogy az eltelt időszakban az Alkotmánybíróság több olyan döntés hozott, amelyek kihangsúlyozták és megerősítették a nemzeti park igazgatóságok értékmegőrzési tevékenységével kapcsolatos különleges természetvédelmi szerepet – a nemzet közös örökségébe tartozó értékek nemzeti park igazgatóságok által történő megőrzéséről 2023-ban a szószóló alapjogi összefoglalót is készített.

A nemzeti park igazgatóságok a hatósági eljárásokban betöltött tényállás tisztázásához szükséges feladataik végzése, a természetvédelmi kezelői tevékenységük ellátása, valamint a vagyonkezelési szerepük révén a biológiai sokféleség, a ha-

zai védett növény- és állatfajok, védett természeti vagy Natura 2000 területek, élőhelyek, fajok és tájak, azaz a természeti és kulturális értékek megőrzéséhez járulnak hozzá. Az Alaptörvény P) cikkében meghatározott jogtárgyak állami védelméhez, fenntartásához, valamint a jövő nemzedékek számára történő megőrzéséhez kapcsolódó feladatok teljesítése érdekében különösen fontos, hogy a nemzeti park igazgatóságok minél hatékonyabban láthassák el feladataikat.

A nemzet közös örökségébe tartozó értékek jövő nemzedékek számára való megőrzése érdekében a szószóló az alapjogi összefoglalójában felhívta a figyelmet arra, hogy ehhez megfelelő anyagi és eljárásjogi garanciákat kell alkotni, az államnak az alkotmányos kötelezettségek teljesítése körében gondoskodnia kell a természetvédelmi intézményrendszer – amelynek a nemzeti park igazgatóságok szerves részeit képezik – finanszírozásáról, szervezeti állapota, szerkezeti állománya megfelelő szintjének biztosításáról.

Az érintett területek vagyonkezelésével, vagyonkezelő szervezetének változásával, illetve az állami tulajdonból való kikerülésével, értékesítésével kapcsolatos szabályok, intézkedések meghatározásakor pedig a jogalkotónak figyelemmel kell lenni arra, hogy a jelenlegi szabályozási és intézményi védelmi szint csökkentése ne valósuljon meg, a természetvédelmi szempontból fontos területek további hasznosítását ugyanolyan garanciális előírások mentén lehessen folytatni.

Fajvédelem

Az Alaptörvényben kiemelten, külön is nevesítve szerepel a honos növény- és állatfajok – mint a nemzet közös örökségének részei – védelmének kötelezettsége, ezért a területi védelem mellett a fajvédelemmel is kiemelten foglalkozott a szószóló a 2023. évben.

Hazánkban a természetvédelméért felelős miniszter a védelemben részesítendő fajok körének meghatározásakor minden fajhoz pénzben kifejezett értéket is rendel. Bár nincs két egyező természeti rendszer, a természeti értékek egyedisége miatt nem létezik két egyforma faj, sőt nem is lehet azokat összehasonlítani, a fajok pénzben kifejezett értékének meghatározásával mégis erre kell törekedni, hiszen a pénzbeli értékelés számszerűsíthetővé teheti az egyes fajok értékét, ezáltal érzékelhetővé, felfoghatóvá, összehasonlíthatóvá válnak, és lehetőség nyílik vagyonelemként való számbavételükre.

A természetvédelmi oltalom alatt álló fajok pénzben kifejezett jelenlegi értéke – amit jó ideje nem igazítottak a változó gazdasági környezethez – **a mai pénzügyi és anyagi viszonyok mellett igen alacsony.** Az idő múlása miatt a korábban fennálló értékegyensúly megbomlott, főképp, ha azokkal a költségvetéssel és árral is összevetjük őket, melyek a védett fajokat veszélyeztető beruházások kivitelezése során merülnek fel. Fentiek alapján a **fajok értékének megfelelő mértékű meghatározása érdekében 2023-ban jogalkotási javaslatot adott ki a szószóló a természetvédelmi oltalom alatt álló fajok pénzben kifejezett értékének növelésére.**

Az ország természetvédelmi oltalom alatt álló fajainak értéke egyfelől az e téren rendelkezésre álló állami vagyon összegét is meghatározza, másfelől mutatja a pusztulásuk esetén bekövetkező kár nagyságát, jelentőségét is, ezért távolról sem mindegy, hogy az egyes elemekhez milyen értéket rendelünk hozzá. Ezért időszerű a természeti értékek jogszabályban meghatározott értékének növelése – az értékösszetevők minél teljesebb körének figyelembevételével és folyamatos értékkövetéssel –, annak érdekében, hogy értékjelző szerepük biztosítva legyen a társadalom felé, a hozzájuk kapcsolódó tevékenységek megítélése valóságosabb legyen, a kapcsolódó szankciók arányosak legyenek, ezzel a jogellenes tevékenységektől való tartózkodást is jobban elősegíthessék.

A jogalkotási javaslattal az agrárminiszter egyetértett és 2024. évre betervezte a védettséget biztosító jogszabály aktualizálását, felülvizsgálatát, aminek kialakítása során a szószólói javaslatot is figyelembe fogják venni. Az agrárminiszter az érintett fajok egyedeinek, állományainak hatékony, mind a hatósági gyakorlatban, mind az igazságszolgáltatásban megfelelő módon érvényesülő védelméhez továbbra is nélkülözhetetlennek tartja a szószóló kiemelkedő munkáját az érintettek figyelemfelhívása, tájékoztatása terén.

A kép forrása: <https://www.cbd.int/biodiversity-day/logo>

A természet védelmének biztosítása büntetőjogi eszközökkel

Amennyiben az Alaptörvény P) cikke szerinti védelmi tevékenység közigazgatási vagy polgári jogi eszközzel nem érhető el, és a cselekmény a társadalomra súlyosan veszélyes magatartást jelent, akkor a természet védelmére vonatkozó kötelezettség érvényre juttatásához végső eszközként szükséges lehet a büntetőjogi eszközök alkalmazására is.

A szószóló figyelemmel kíséri a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülését, és felhívja az érintett intézmények és a nyilvánosság figyelmét a természetes személyek nagyobb csoportját – különösen a jövő nemzedékeket – érintő jogsértés veszélyére. **2023-ban az M237 számú fokozottan védett farkas ügyében fordult a szószóló az Alaptörvény biológiai sokféleségét – a nemzet közös örökségéeként – védő rendelkezésének szellemében a Legfőbb Ügyészséghez, kérve, hogy mindent tegyenek meg az ügy felderítése, a szakszerű bírósági eljárás lefolytatása és visszatartó erejű ítélet megszületése érdekében.**

Kameracsapás felvétel az M237 jelű jeladós farkasról (Fotó: Amt für Jagd und Fischerei, Kanton Graubünden, a kép forrása: <https://wwf.hu/farkastorvenyek-es-azok-hianyai/>)

Szintén a szerencsétlen sorsú farkas ügyéhez kapcsolódóan szervezte meg 2023 júniusában a szószóló és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Teremtésvédelmi Kutatóintézete a „Természetkárosítás – élőhelyvédelem – vadvédelem” című műhelykonferenciát. A szószóló a biodiverzitás védelme és a jövő nemzedékek érdekei címmel tartott előadást, amelyben emlékeztetett arra, hogy az Alaptörvény P) cikkéből kiindulva a biológiai sokféleség érzékeny és komplex rendszerét minél diverzebb állapotában kell megőriznünk a jövő generációk számára, és nem válogathatunk a fajok között kedvünk szerint. A biológiai sokféleséget egységként kell kezelni, egyes elemei hasznosságuktól függetlenül önmagukban is értékesek, megőrzésükben a hosszú távú szemléletnek kell érvényesülni. Felhívta arra is a figyelmet, hogy a biológiai sokféleség létezésünk alapja, melynek csökkenése létfeltételeink megszűnéséhez vezethet.

A szószóló előad a Természetkárosítás – élőhelyvédelem – vadvédelem konferencián (Fotó: AJBH)

A természetkárosításokkal kapcsolatos SWiPE (Successful Wildlife Crime Prosecution in Europe) LIFE projektnek a WWF Magyarország és a TRAFFIC által 2023 májusában szervezett záróeseményén és képzésén, a szószóló munkatársa előadásában kiemelte, hogy a nemzet közös örökségének védelme, fenntartása és megőrzése mindenki alkotmányos kötelezettsége, így a rendőrségre, nyomozó hatóságra, ügyészségre és a bíróságra is egyaránt kiterjed. Kiemelten fontos, hogy a büntetőügyekben eljáró szervek különös figyelemmel és körültekintéssel járjanak el, hatékonyan alkalmazva az alaptörvényi előírásokat és a jogszabályok alapján lehetővé tett jogkövetkezményeket annak érdekében, hogy a természet ellen elkövetett visszaéléseknél – ahol szakmailag indokolt – történjen meg a vádemelés, és folytassák le a büntetőeljárást, illetve szülessenek elrettentő erejű bírói ítéletek a környezet és természet elleni bűncselekmények visszaszorítása érdekében. A természetet veszélyeztető, vagy károsító tevékenységek ugyanis adott esetben súlyosan sérthetik a védett természeti értékek, területek vagy Natura 2000 területek integritását, ezáltal veszélyeztetve az Alaptörvény P) cikk által kifejezetten védeni rendelt biológiai sokféleséget.

Őshonos fajok védelme

A szintén a nemzet közös örökségébe tartozó őshonos halfajok védelme érdekében a szószóló több panaszos ügy kapcsán felhívta az érintett hatóságok, szervek figyelmét az inváziós halfajok elleni fellépés eszközei alkalmazásának, valamint az előírt intézkedések megtételének szükségességére, azaz a vonatkozó jogszabályok alkalmazásának kötelezettségére. Az inváziós fajok elleni küzdelem kötelezettsége uniós és hazai jogszabályi szinten is fennáll, melyek rendelkezéseit a természetvédelmi törvényen túl több ágazati jogszabály is tartalmazza.

Az idegenhonos inváziós fajok súlyos és egyre növekvő veszélyt jelentenek a biológiai sokféleségre. Túlsúlyba kerülhetnek a természetes növény- és állatvilághoz képest, kiszorítva az őshonos fajokat, ezért meg kell tenni minden olyan intézkedést, amely e fajok visszaszorítását elősegíti az Alaptörvény P) cikkébe foglalt kötelezettségek értelmében.

Talajvédelem

A biodiverzitás csökkenéséhez közvetlenül kapcsolódik a talajok romlásának problémaköre. A talajromlás közvetlen hatással van a víz és a levegő minőségére, valamint az éghajlatváltozásra, ezenkívül károsíthatja a lakosság egészségét, veszélyeztetheti az élelmiszer- és takarmánybiztonságot. A talajromlás lényegi tényezői az olyan emberi tevékenységek, mint a helytelen mezőgazdasági és erdőgazdálkodási módszerek alkalmazása, az ipari tevékenység, a turizmus, a városi és ipari terjeszkedés, vagy az építkezések.

Az Alaptörvény P) cikkéből eredő védelmi, fenntartási, megőrzési kötelezettségek teljesítése elképzelhetetlen a talaj védelme nélkül. A szószóló 2023. évi talaj világnapi közleményében arra hívta fel a figyelmet, hogy sokkal szélesebb körben el kellene terjeszteni a fenntartható és talajvédelmi célú művelési technológiákat ahhoz, hogy a talaj el tudja látni széles körű funkcióit és feladatait az ember és az ökológiai rendszerek szolgálatában.

A fenntartható talajgazdálkodási gyakorlatok – mint például a minimális talajművelés, a mélymulcsos talajfedési technológia, a forgatás nélküli művelési módok – javítják a talaj szerkezetét és egészségét, csökkentik a víz- és széléróziót, biztosítják az élőhelyek háborítatlanságát, valamint fokozzák a vízvárgását és tárolását. Ezek a gyakorlatok a fentiek túl megőrzik a talaj biológiai sokféleségét, javítják termékenységét és hozzájárulnak a szén-dioxid megkötéséhez.

A témakör fontosságának jegyében, a mélymulcsos technológia alkalmazásával kapcsolatos talaj- és vízvédelmi kérdések tárgyában 2023-ban kerekasztal megbeszélést tartott a szószóló a Magyar Természetvédők Szövetsége és az Ökológiai Intézet a Fenntartható Fejlődésért Alapítvány együttműködésével.

A műhelybeszélgetésen az Agrárminisztérium, a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal, a Miskolci Egyetem Műszaki Földtudományi Kar Földrajzi Intézete, valamint a Magyar Talajtani Társaság szakértői áttekintették, hogyan lehetne a kifejezetten talajvédelmi céllal megvalósuló kertművelési technológiákat a vízvédelem szempontjából kiemelten kezelt nitrátérzékeny területeken is alkalmazni. A résztvevők arra keresték a választ, miként lehet elősegíteni, megteremteni az összhangot a talajvédelmi és a vizek nitrátszennyezéssel szembeni védelmére vonatkozó uniós és hazai előírások között.

tekinteni. Megmaradt talajaink védelme érdekében pedig megkérdőjeleződik bizonyos művelési módok alkalmazása esetén a trágya talajba történő beforgatási kötelezettsége is.

Mіндеzekon túlmenően a talajvédelem kapcsán több beadvány is érkezett a hivatalba, amelyekben a jogi szabályozást és annak nem megfelelő alkalmazását kifogásolták. A panaszok a telekalakítási eljárások, az osztatlan közös tulajdon felszámolása, a végleges más célú hasznosítási eljárások és az öntözéses gazdálkodás kapcsán vetettek fel problémákat. A megkeresett kormányhivatalok válaszai csak részben támasztották alá a beadványokban jelzett aggályokat, míg a felmerült hatásköri hiányosságok alapvetően szakmai jellegűek voltak, melyeknek megítélése túlmutatott az alapvető jogok biztosának hatáskörén. A tisztázás érdekében megkerestük a szakterület szabályozásáért felelős agrárminisztert és javasoltuk a szabályozás szakmai áttekintését a kormányhivatalok részvételével.

Erdővédelem

Az erdők jelentősége természetvédelmi szempontból meghatározó, mivel az erdő a szárazföld legösszetettebb természeti (ökológiai) rendszere. **Ennek szellemében a szószóló az erdők nemzetközi napja alkalmából közleményt adott ki, amelyben arra hívta fel a figyelmet, hogy az erdők nélkülözhetetlenek a testi és lelki egészség biztosításában, ezért meg kell tenni mindent az erdők és általában a természet jó állapotának megőrzéséért, így is hozzájárulva az emberi egészséghez.**

Az erdők hasznos forrásokat biztosítanak az egészséges táplálkozáshoz, megvédnek számos kórokozótól, csökkentik a járványok kockázatát. A természetes erdőkben töltött idő nö-

A kép forrása: https://www.fao.org/fileadmin/user_upload/world_soil_day/Logos/WSD_Hungarian_Small.jpg

A mélymulcsos technológia talajokra gyakorolt jótékony hatását szakmailag mindenki elismerte. Az együttes gondolkodás eredményeként megállapításra került, hogy – bár a jogértelmezés még nem teljesen tisztázott – szakmailag megalapozott ezt a fajta vastagtakarást talajjavító (meliorációs) tevékenységnek

veli a pozitív érzelmeket és csökkenti a stresszt, a vérnyomást, a depressziót, a fáradtságot, a szorongást és a feszültséget, ezáltal erősítik lelki és testi egészségünket is. Nagy jelentőségük van a légúti betegségek kockázatának csökkentésében, kiemelkedő szerepet játszanak a klímaváltozás elleni küzdelemben is.

A fenti példákból is látszik, milyen sok területen járulnak hozzá az erdők különféle, ún. ökoszisztéma-szolgáltatásokon keresztül az Alaptörvény XX. cikke szerinti testi és lelki egészséghez való jog, az Alaptörvény XXI. cikke szerinti egészséges környezethez való jog, valamint a jól-lét biztosításához. Mindezek miatt a megfelelő minőségű erdők jó állapotának elősegítése és fenntartása az állam és az egész társadalom érdeke, védelmük, megóvásuk és a jövő nemzedékek számára való megőrzésük pedig az Alaptörvény szerint az állam és mindenki kötelessége.

A kép forrása: www.fao.org, saját magyar felirattal

A magyarországi erdők helyzetének nyomon követése érdekében az Országgyűlés Mezőgazdasági Bizottsága Erdészeti Albizottsága 2023 márciusában külön ülést tartott, ahol a résztvevők tájékoztatást adtak az ökológiailag és gazdaságilag is fenntartható erdőgazdálkodásról a klímaváltozás tükrében.

A szószóló munkatársa az ülésen jelezte, hogy alapvető feladatuk figyelemmel kísérni a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülését. Ezek között fő helyen szerepel az egészséges környezethez való jog biztosítása, melyben a magyar erdőknek hatalmas szerep jut, nem csupán a mi generációnk, hanem a jövő generációk egészsége és életminősége szempontjából is.

Az Alaptörvény és a vonatkozó jogszabályok szerint az állami és önkormányzati erdők a nemzeti vagyonba tartoznak, amelyek kezelésének és védelmének célja a közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése és a természeti erőforrások megóvása. Tehát az erdőt csak olyan mértékben használhatjuk, amivel nem korlátozzuk a jövő nemzedékek

jogait és nem állítjuk kényszerpályára mostani döntéseinkkel a jövő nemzedékeket, hanem ők is ugyanolyan állapotban, öszszetételben és minőségben élvezhetik majd az erdők által nyújtott szolgáltatásokat, mint amivel mi most rendelkezünk.

A bizottsági ülésen a szószóló munkatársa hangsúlyozta, hogy a magyar erdészeti tervezés rendszere kiváló, azonban előrelépés szükséges abban, hogy az egyetemeket, kutatóintézeteket, tudományos képviselőket jobban bevonják a tervezési, engedélyezési eljárásokba, mivel ezeknek a döntéseknek rendkívül hosszútávú hatása van. Figyelembe kell venni, hogy minél összetettebb, diverzebb egy erdő, annál ellenállóbb, alkalmazkodóképesebb, annál több szolgáltatást tud nyújtani akár gazdasági, akár közjóléti, akár védelmi szempontból.

2023 októberében a szószóló és munkatársai szakmai megbeszélést folytattak az Országos Erdészeti Egyesülettel az erdőgazdálkodás elméleti és gyakorlati alapjainak gazdagítása, a természeti értékek megóvásának elősegítése, valamint a társadalom hosszú távú érdekeinek és a fenntartható fejlődés szakmai alapelveinek az esetleges közös képviselete tárgyában.

7.3. AZ ÉPÍTETT KÖRNYEZET VÉDELME

Az épített környezet alakítása és védelme

2023 során az épített környezet tekintetében dominált a jogalkotási folyamatok kapcsán biztosított szószólói hatáskör gyakorlása. Az egyedi ügyek ezeket a folyamatokat annyiban támasztották alá, hogy továbbra is érkeztek a jelentős környezeti és társadalmi konfliktusokat generáló nagyberuházásokra vonatkozó, illetve elsősorban a területhasználatra, a településrendezési tevékenységre irányuló megkeresések.

A 2015-ben meghirdetett építésügyi reform a területhasználati és építésügyi joganyag mintegy 6 éves felülvizsgálati, módosítási, újraalkotási folyamatát jelentette, melyet a szószóló mindvégig kiemelt figyelemmel követett. Az év elején érkeztek meg a visszajelzések – többek között a jogalkotó, a Miniszterelnökség és az Agrárminisztérium részéről – azon alapjogi összefoglalóval, valamint **a jogalkotást és jogalkalmazást támogató javaslatokkal** kapcsolatosan, melyet 2022 végén a kodifikációs reform akkor utolsó lépcsőjének tekintett –, a területhasználat települési szintű szabályainak módosításakor fogalmazott meg a szószóló. Ebben egyrészt **átfogóan összegezte a területhasználati és az építésügyi joganyag alapjogi, a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét szolgáló, Alaptörvényből fakadó jogalkotási és jogalkalmazási kereteit, másrészt a több éves folyamat szószólói tevékenységét.**

Az államigazgatás központi munkamegosztásának az építésügyet és kulturális örökséget érintő átalakulása – melynek során új minisztérium jött létre kifejezetten az építés ügyének – újabb jogalkotási hullámot eredményezett, melyben a szószóló

ismételten, immáron a fentebb említett alapjogi összefoglalóban rögzítettek alapján igyekezett észrevételeket tenni.

2023 elején **az állami építési beruházások rendjéről szóló törvénytervezet kapcsán jelezte a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét érintő alapjogi meglátásait**, egyebek mellett az általános szabályok alóli kivétel egyre szélesebb körű alkalmazása tekintetében. E körben az Alaptörvény P) cikkére és az ahhoz kapcsolódó alkotmánybírói gyakorlatban kimunkált alapjogi elvekre, így különösen a visszalépés tilalma, a megelőzés és elővigyázatosság, továbbá kiemelten a tervszerűség elveire, valamint mindezeknek az Alaptörvény jogállamiságot meghatározó B) cikkéhez kötődésére hivatkozva kiemelte, hogy

„az általános rend alóli kivétel lehetősége (...) kritikus a rendszer egésze gyengítése szempontjából, így annak esetköreit a lehető legpontosabban és garanciális (anyagi és eljárási) szabályokkal megtámogatva érdemes és szükséges meghatározni. (...) Ha az általános eljárásrend az alapvető jogok és alaptörvényi értékek, célok érvényesítését szolgálja, akkor a kivételi rend alapja csakis hasonló szinten meghatározott és védett érték, érdek vagy jog lehet, és akkor is csak a szükségességesség-arányosság alapjogi tesztjének megfelelően lehetséges azt előírni. (...)”

Azaz, ha a „mérleg” egyik oldalán a jövő nemzedékek érdekeinek védelme szerepel, úgy a másik oldalon is csak hasonló, alaptörvényileg azonos érték szemlélettel és korlátozhatósággal védett érték vagy szempont merülhet fel. A gazdasági megfontolások vagy a beruházói érdekek önmagukban nem kerülhetnek a mérleg másik serpenyőjébe, mert jobbára eszközök hazánk jövőképe érdekében eléréséhez, így még össze sem mérhető súlyúak, ezáltal még kevésbé alkalmasak előbbiekkorlátozási jogalapjainak.

Megjegyzendő, hogy az elfogadott, de ki nem hirdetett törvényt a köztársasági elnök előzetes normakontroll eljárásban megküldte az Alkotmánybíróságnak, amely 19/2023. (VIII. 7.) AB határozatával a törvénynek a saját rendelkezéseitől – miniszteri rendelettel történő – eltérést engedő részeit az adott körben alaptörvény-ellenesnek nyilvánította.

Kora tavasszal került társadalmi egyeztetésre a magyar építészetéről szóló új törvény koncepciója, mely az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvényt váltja. A kodifikációs értelemben atipikusnak tekinthető – amennyiben e dokumentum alapján a várható norma-tartalomra sok esetben nem lehetett egyértelműen következtetni – szabályozási koncepció kapcsán **a szószóló ismételten felhívta a figyelmet arra, hogy az Alkotmánybíróság gyakorlata alapján az állam szabad ugyan abban, hogy a környezet védelme és alakítása során milyen konkrét formában tesz eleget kötelezettségeinek – értve ez alatt elsődlegesen az alapjogi keretekkel összhangban álló anyagi, eljárási szabályokat, valamint hatékony intézményrendszer létrehozását és működtetését –, szabadsága azonban nem terjed ki arra, hogy a jogszabályokkal el-**

ért védelmi szintet csökkentse, vagy a romlásnak akár a kockázatát megengedje. A kivételi rendszer mellett a kulturális örökség elemei közül a műemlékekre és történeti kertekre vonatkozó szabályozásnak a törvénybe emelése kapcsán is hangsúlyozottan merült fel az előbbi szempont.

Összel a konkrét szabályozási tartalom is megismerhetővé vált, a magyar építészetéről szóló törvényt pedig év végén elfogadta a parlament. Az új törvény egyfajta „kódexként” négy törvényi szabályozást, valamint számos kevésbé szorosan kapcsolódó építési szabályozási területet – így például a mérnöki, építészeti szakmai kamarák szabályait, a területhasználat települési szintjét, az egyedi építési folyamatot, az építésgazdaságot – együttesen és ebből adódóan terjedelmesen, a „magyar építészetéről” cím alatt egyesít. A szószóló a korábbiakkal összhangban **az Alaptörvény P) és B) cikke közti összefüggést, a jogállamisági klauzulából fakadó jogbiztonság követelményének, azaz a jogszabályok előre látható, egyszerűen és egyértelműen értelmezhető és kiszámíthatóan alkalmazható voltának jelentőségét hangsúlyozta a nemzet közös örökségének és a jövő nemzedékek érdekeinek védelme szempontjából.** „Az egységes joggyakorlat kialakulása és így a szabályozás érvényre juttatása nemcsak alapjogi követelmény, hanem alapvető érdek, így a jövő nemzedékek érdekeinek védelme szempontjából is.”

Az építésügyi kiemelések lehetőségének fenntartása miatt a szószóló ismételten leszögezte, hogy „egyfelől **a döntéshozatali szint távolítása a helyi szinttől, másrészt az egyedi döntés jogszabályi formája a társadalmi részvétellel kapcsolatos komoly problémát vet fel**, mindezen esetekben ugyanis a kiemelés folytán úgy a területhasználat kijelölése, mint az egyedi beruházás engedélyezése során előfordulhat – erre vonatkozó eljárási garancia hiányában – az érintett lakosság bevonásának elmaradása, ami **súlyosan környezetkonfliktusos helyzetekhez vezet a gyakorlatban**, ráadásul jellemzően a beruházás megvalósításának már előrehaladott állapotában, visszafordíthatatlan vagy nehezen visszafordítható folyamatokban.”

Az épített környezetet és a kulturális örökség védelmét érintő említett jelentős törvényalkotásokban egyes formai, de a jövő nemzedékek érdekvédelme szempontjából garanciális eljárási követelmények teljesítése – így különösen **a környezetvédelmi törvény alapján kötelező stratégiai környezeti vizsgálat lefolytatása és a sajátos vizsgálati elemzés elkészítése – elmaradt.** A szószóló igyekszik minden esetben felhívni a jogalkotó figyelmét arra, hogy **a hatások felmérése az érdemi tájékoztatáshoz és a felelős döntéshozatalhoz is elengedhetetlen.**

A kulturális örökség védelme, a műemléki szabályozás változása

A szószóló a nemzet közös örökségének védelme körében kiemelten ügyel a nemzeti identitásunk, önazonosságunk kifejezését is hordozó és így a jövő nemzedékek hozzáférése szem-

pontjából kiemelten fontos kulturális értékek védelmére. Ez a kiemelt figyelem immáron a beérkező panaszokban is tükröződik. 2023 során több, jogszabályi oltalommal érintett érték, műemlék veszélyeztetettsége kapcsán fordultak a szószólóhoz. Egy védett régészeti lelőhely sérelmének gyanúja miatt indult büntetőeljárásban a szószóló több ízben is tájékoztatást kapott az eljáró szervektől, válaszaiban pedig jelezte, hogy a nemzet közös örökségének védelme csakis a rendelkezésre álló valamennyi jogi eszköz és az intézményrendszer hatékony működésével lehet eredményes.

A dokumentum és a kép forrása: https://mta.hu/data/dokumentumok/_llasfoglalasok/muemleki-munkacsoport_allasfoglalas_06_2.06_modositott_vegl_2.pdf

Az év során a leghangsúlyosabb terület azonban e téren a jogalkotási folyamatot érintő, a szószóló általános – a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülését figyelemmel kísérendő és a jogaikhoz kapcsolódó szabályok megalkotására, módosítására irányuló javaslatot – hatáskörének gyakorlása volt.

A magyar építészetéről szóló új törvény a műemlékvédelmet is átemelte rendelkezései közé a kulturális örökség elemeiről és védelméről szóló törvény szabályozási területei közül. A szószóló már a koncepció megismerése során jelezte, hogy ezen a téren a **normavilágossághoz fűződő jogbiztonsági követelmény és a nemzet közös örökségének védelme igen szoros összefüggésben áll.** „Azaz, a jogalkalmazó számára egyértelmű és egyszerűen értelmezhető legyen, hogy a műemlékvédelem alapvető szabályait ebben a törvényben találja meg, illetve, hogy azok a több évtizedes szabályozással szakítva immáron nem tartoznak a kulturális örökség elemei jogszabályban rögzített fogalomkörébe, ebből eredően szervezetrendjébe sem. (...) **a jelen generáció jövő nemzedékek felé vállalt kötelezettségét megjelenítő jogszabályi oltalommal rendelkező épített örökségünk védelme érdekében elengedhetetlen a fogalmak tisztázása, és az ehhez igazodó anyagi, eljárási és intézményi szabályok világos és következetes leírása, a védelmi szinthez igazodó, következetes megalkotása.**”

A kodifikációs munka a szószóló szerteágazó együttműködési rendszerén keresztül is éreztette jelentőségét: munkatársával az MTA Műemléki Munkacsoportjának felkérésére jogi szakértői minőségben működtek közre a testület **Állásfoglalás a műemlékügyről** című kiadványának megalkotásában.

Korábban – a koncepció szerint – az építészeti törvény részét képezte volna a kulturális örökség egyes elemeinek fenntartható fejlesztéséről szóló törvényi szabályozás is, melynek alapvető és támogatható célja a műemlékvédelem hatékony finanszírozását biztosító szabályozás megalkotása, az állami tulajdon felől a magán érdekeltség – tulajdon vagy vagyonkezelés – felé történő elmozdulással. A szószóló korábbi – a 2014 során a nemzeti parki területek tulajdonosi és vagyonkezelői szerkezetének természetvédelmi szempontú jelentőségét kiemelő – állásfoglalásában foglaltakhoz hasonlóan e témakör kapcsán is **a jövő nemzedékek érdekeit védő alapjogi garanciák – e tekintetben elsősorban alkotmányos kötelezettségek – eltérő voltát jelezte a nemzeti, állami és egyéb tulajdonosi formákkal összefüggésben.** Megjegyzendő, hogy a köztársasági elnök ezen szabályozást is az Alkotmánybíróság elé terjesztette előzetes normakontroll eljárásban, és a testület az indítvánnyal támadott valamennyi rendelkezés tekintetében megállapította az alaptörvény-ellenességet.

7.4. LEVEGŐTISZTASÁG- ÉS KLÍMAVÉDELEM

Levegőtisztaság-védelem

A szószóló környezetvédelemmel kapcsolatos tevékenysége során számos alkalommal élt az úgynevezett másodlagos, stratégiai típusú eszközökkel. Ezekben az esetekben **figyelfel hívások révén kezdeményezéseket tesz, jogalkotási javaslatot fogalmaz meg az érintett szervek, jogalkotók felé,** amelyek révén közvetve, vagy közvetlenül segíti, hosszútávon előmozdítja valamely, panaszban megfogalmazott élethelyzettel összefüggésben a testi és lelki egészség, illetve az ahhoz szervesen kapcsolódó egészséges környezethez való alapvető jog érvényesülését.

Számos korábbi közös jelentés kiemelte – a WHO állásfoglalásai alapján –, hogy azok a forrásszektorok, amelyek kibocsátása a földfelszínhez közel történik (pl. a közúti közlekedés és a lakossági tüzelés), nagyobb mértékben járulnak hozzá a levegő légszennyező-anyag tartalmának felszín közeli, az emberi

egészséget veszélyeztető koncentrációjához, mint azok a források, ahol magas kéményszinten történik a kibocsátás.

A levegővédelemnek a földközeli kibocsátásokkal kapcsolatos területén a szószóló 2023-ban három témában tett erőfeszítéseket az egészségre kockázatot jelentő levegőkörnyezeti hatások csökkentése, megszüntetése érdekében:

1. a kerti zöldhulladék lakossági égetésére vonatkozó általános tilalom érvényesítése ügyében,
2. a közlekedésben a környezetvédelmi zónák szabályozási koherenciájának megteremtése érdekében, valamint
3. a lakóházak azbeszt tartalmú építőanyagainak bontását érintő szabályozással kapcsolatosan.

A kerti hulladékok égetésével összefüggésben korábban egy panaszbeadvány alapján az AJB-1023/2018. számú közös jelentésben intézkedésként az alapvető jogok biztosa és a szószóló kezdeményezte a környezetvédelmi törvény vonatkozó, az avar és kerti hulladék égetésének önkormányzati szabályozását lehetővé tevő rendelkezésének hatályon kívül helyezését. Az intézkedéssel az igazságügyi miniszter és a környezetvédelemért felelős miniszter is **egyetértett,** és az **Országgyűlés elfogadta** a javaslat szerinti rendelkezést hatályon kívül helyező **törvénymódosítást.** A **veszélyhelyzettel összefüggő átmeneti szabályokról szóló 2021. évi XCIX. törvény azonban ismételt,** az indokoltságára, szükségességére és arányosságára vonatkozó indokolás nélkül, **lényegében változatlan szöveggel iktatta törvénybe** a környezetvédelmi törvény korábban hatályon kívül helyezett rendelkezését.

Már 2022-ben is kiemelésre került, **hogy a hatályos jogszabályok nem biztosítják megfelelően a közútkezelők számára annak lehetőségét, hogy KRESZ szerinti „környezetvédelmi zónát” kijelölve tiltsanak ki adott területről olyan korszerűtlen gépjárműveket, amelyek kedvezőtlen kibocsátási tulajdonságaik miatt fokozott mértékben járulnak hozzá a közutak menti levegőszennyezéshez.** A KRESZ szabályozása ugyanis ezt a lehetőséget jelenleg még az ún. környezetvédelmi matricás szabályok alapján biztosítja, annak ellenére, hogy egy 2015-ös jogszabály-módosítás a környezetvédelmi matricákat megszüntette. **A szószóló ezért 2022 decemberében kezdeményezte** az építési és közlekedési miniszternél az ellentmondásos szabályozás kiküszöbölését és a **KRESZ környezetvédelmi jogszabályokkal való összhangjának megteremtését** annak érdekében, hogy a gépjárművek környezetvédelmi besorolásához igazodjon a KRESZ környezetvédelmi zónák kijelölését lehetővé tevő szabályozása. **A miniszter** a kezdeményezésre 2023-ban adott válaszában jelezte, hogy **egyetért a jogalkotási javaslattal, megkezdte az ennek megfelelő jogszabály előkészítését.**

A lakóházak azbeszt tartalmú palatetőinek bontásával kapcsolatos, még 2022-ben kezdődött vizsgálat 2023-ban közös jelentéssel (AJB-1628/2023) zárult, amelyben az alapvető jogok biztosa és a szószóló megállapították, hogy **azbesztpala egyszerűsített foglalkoztatás keretében történő bontása esetére is a szervezett munkavégzésre vonatkozó, szigo-**

rú munkavédelmi szabályok az irányadóak. Figyelemmel a munkavédelemről szóló törvény egy ellentmondásos rendelkezéséből adódó jogalkalmazási bizonytalanságra, intézkedésként kezdeményezték a munkavédelmi törvény ellentmondásos rendelkezésének hatályon kívül helyezését. A közös jelentést részletesen a Beszámoló erről szóló fejezetében ismertettjük.

Egy állati fehérjefeldolgozónak egy város lakóövezetét évek óta elárasztó bűze miatti panasz alapján indult, időközben az érintett környezethasználó beruházása révén megoldódott vizsgálat során a szószóló feltárta, hogy a **jogalkotó** a környezetvédelmi törvényben előírt, **az elérhető legjobb technika alkalmazására vonatkozó szabályok megalkotására szóló felhatalmazásnak nem tett eleget.** Figyelemmel arra, hogy a technológiai eredetű bűzkibocsátás az elérhető legjobb technika alkalmazásával, előírásával csökkenthető, szüntethető meg, a szószóló javasolta a környezetvédelemért felelős energiaügyi miniszternek a felhatalmazás szerinti, hiányzó jogszabály megalkotásának előkészítését.

Klímavédelem

A klímátörvény alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére, illetőleg nemzetközi szerződésbe ütközésének vizsgálatára irányuló eljárás indult az Alkotmánybíróság előtt. Az eljárás során az Alkotmánybíróság írásban felkérte a szószólót az indítvánnyal kapcsolatos szakmai álláspontjának kifejtésére, amelynek a szószóló egy úgynevezett **amicus curiae beadvány formájában tett eleget.**

A klímátörvény elleni utólagos normakontroll indítvány a testi és lelki egészséghez való jogon (Alaptörvény XX. cikke), az egészséges környezethez való jogon (Alaptörvény XXI. cikke), valamint az Alaptörvény P) cikkén alapult. A beadványozók alapjogilag aggályosnak tartották, hogy a klímátörvény a kibocsátáscsökkentés terén mindössze azt a konkrét vállalat tartalmazza, hogy hazánkban az üvegházhatású gázok kibocsátását legalább 40%-kal csökkenti kell 2030-ig az 1990. évhez képest, míg az ezt követő időszakra vonatkozó konkrét célt pedig csak annyiban határozza meg, hogy – az EU hosszabb távú klímapolitikai célkitűzésével összhangban – 2050-re előirányozza a klímasemlegesség, azaz a még fennmaradó hazai kibocsátás és ezen gázok elnyelése egyensúlyának elérését. Emellett konkrét részcélokat, illetve intézkedéseket a klímátörvény nem tartalmaz, és ilyenek megalkotására a Kormányt sem kötelezi.

A klímátörvény az indítványozók álláspontja szerint azért ellentétes az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdésével, a XXI. cikk (1) bekezdésével és a P) cikk (1) bekezdésével, mert tartalmánál fogva és a tényleges végrehajtást biztosító garanciák teljes hiányában alkalmatlan arra, hogy segítségével az állam az egészséges környezethez való jog jövőbeli érvényesülését és a jövő nemzedékek megfelelő életfeltételeit biztosítsa, így meg-

alkotásával az állam a megjelölt alaptörvényi rendelkezéseken alapuló intézményvédelmi kötelezettségének nem tett eleget.

A szószóló amicus curiae beadványában részletezte az érintett jogoknak az állam intézményvédelmi, valamint éghajlatvédelmi tevékenységével, az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlatával való kapcsolatát, valamint kitért az ENSZ Közgyűlésének 2022. július 28-i határozatára, amely hosszú idő után végre hivatalosan is elindította a tiszta, egészséges és fenntartható környezethez való jog emberi jogként történő elismerésének folyamatát. Hangsúlyozta, hogy a klímátörvény megléte önmagában fontos alkotmányos garanciális értékkel bír, hiszen az éghajlatváltozás szinte minden alkotmányos alapjog gyakorlására hatással bírhat. Az Alaptörvény XXI. cikke alapján az államot terhelő intézményvédelmi kötelezettség folytán a jogalkotónak olyan eljárási és szervezeti garanciákat kell nyújtania, amelyek biztosítják, hogy az alapjogok védelméhez szükséges anyagi jogi célokat és szabályokat az állam valóban végre is hajtja és hajtja. Ugyanakkor ez feltételezi azt is, hogy maguk az anyagi jogi követelmények legyenek alkalmasak arra, hogy azokhoz megfelelő garanciákat lehessen fűzni, még hozzá a célok megvalósításának reális esélye okán már rövidtávon, azaz a 2030-ig terjedő időszakban is. A szószóló jelezte, hogy a klímátörvény jelenlegi formájában e kritériumoknak aligha felel meg, mivel tartalma hiányos. Nem jelöl ki megfelelő szervezetet a végrehajtásra, nem biztosítja számukra a tágon megfogalmazott cél konkrét végrehajtásához szükséges jogi és anyagi eszközöket, valamint nem ír elő olyan szankciókat sem, amelyek a végrehajtás tényleges megvalósításához biztosítanának jogi garanciákat. A törvény az intézkedések valamilyen minimumának felsorolása helyett inkább a kormánynak szóló általános keretfelhatalmazásokat fogalmazott meg.

E megoldás révén a klímátörvény nem tükrözi, nem érvényesíti megfelelően az állam intézményvédelmi kötelezettségét, amely az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint az egészséges környezethez való jog lényegi tartalma, továbbá a 2030-ig megvalósítandó kibocsátás-csökkentési célszám az állam Alaptörvény P) cikkéből származó bizalmi vagyonkezelői kötelezettségét sem érvényesíti megfelelően, nem áll összhangban a távlatos tervezés, az elővigyázatosság és a jövő nemzedékek érdekeinek egyenlő figyelembevételével a követelményével. A megfelelő végrehajtás szabályai ezért jobbára még megalkotásra várnak, márpedig e hiányosságok jogalkotó általi pótlása elengedhetetlen lenne az intézményvédelmi kötelezettség teljesítése érdekében. **A klímátörvény tehát akkor tudná betölteni valódi funkcióját, valamint az alapjogok tiszteletben tartását, ha a jogalkotó a 2030-ig, rövidtávra kitűzött célban sokkal érdemibb kibocsátás-csökkentést írna elő, illetve mindezekhez kapcsolódóan megfogalmazná a végrehajtás feltételeinek, követelményeinek kereteit is.**

A szószóló két konferenciának is társszervezője volt az év során, melyek az éghajlatváltozás témájában kerültek megrendezésre.

Az 'Alkalmazkodás a klímaváltozáshoz – Aktuális jogi kérdések' címmel rendezett konferencián az éghajlatváltozás veszélye mellett szó esett a civil szervezetek lehetőségeiről a klímavédelem területén, valamint a klímaperék éghajlatvédelemben betöltött lehetőségeiről és szerepéről, külön is kitérve a hazai helyzetre. Az eseményre 2023. június 29-én az EMLA Egyesület, a Magyar Természetvédők Szövetsége (MTVSZ) és a szószóló titkárságának társszervezésével a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósággal karöltve került sor. A szószóló megnyitójában utalt rá, hogy a világ számos országában indult klímaper az államok, gazdasági társaságok ellen a jövő nemzedékek érdekeinek védelmében, melynek eredményekén a bíróságok vagy mulasztásban marasztalják el a jogalkotót, vagy konkrét kötelezettséget írnak elő számára.

A szószóló előad a Magyarország a Klímacsúcs előtt konferencián (Fotó: MTVSZ)

Az ENSZ közelgő COP28 klímacsúcsa apropóján november 27-én – Magyarország a Klímacsúcs előtt címmel – megrendezett konferencia résztvevői áttekintést kaptak az **aktuális hazai és nemzetközi klímapolitikai kérdésekről**, valamint a szervezőkkel együtt arra keresték a választ, hogy mit kell tenni az éghajlatváltozás okozta generációs és globális igazságtalanságok ellen. Az eseményre a Pázmány Péter Katolikus Egyetem dísztermében az egyetem Jog- és Államtudományi Kar Környezetjogi és Versenyjogi Tanszéke, az MTVSZ, a Magyarországi Éghajlatvédelmi Szövetség és a szószóló titkársága szervezésében került sor. A rendezvény fontos üzenete volt, hogy az idén márciusban kiadott VI. értékelő jelentés alapján a jelenlegi trendek folytatása 3,2 Celsius-fok átlaghőmérséklet-emelkedéshez, ennek következtében a szélsőséges időjárási események és a nyomukban járó katasztrófák gyakoribbá, erőteljesebbé válásához vezethet. Az ENSZ tagállamai által tett vállalások, de főként azok végrehajtása, ütemezése kapcsán kirajzolódó szén-dioxid-kibocsátási görbe jelentősen eltér attól, amely lehetővé tenné a globális átlaghőmérséklet emelkedésének másfél Celsius-fok alatt tartását, ezért több ország ambi-

ciózusabb vállalására lenne szükség. A konferencia második részében fiataloknak a klímaváltozás kapcsán tett javaslatait, tapasztalatait ismerhették meg a résztvevők. A program zárásaként bemutakoztak a Magyarországi Éghajlatvédelmi Szövetség 'Mozdulj a klímáért!' kampányában részt vevő fiatalok, akik a COP28-nak szóló képes üzeneteiket egy leprellőn adva át a kormányzat szakembereinek.

7.5. VÍZVÉDELEM

A víz világnapján kiadott közleményében a szószóló annak fontosságára hívta fel a figyelmet, hogy a felszín alatti vizek igénybevételét mindig gondos, a jövőbeli vízgazdálkodási, társadalmi és gazdasági hatásokat egyaránt számba vevő tervezésnek kell megelőznie, mert azok hiányában a jelentős vízhasználattal járó gazdasági fejlesztések hosszabb távon a jövő nemzedékek egészséges, tiszta, elegendő mennyiségű vízhez való hozzáférést is veszélyeztethetik. A takarékos, tudatos fogyasztás mellett a vízmegtartó, vízviszatarató megoldásokra is szükség van. Újra kell gondolni az árvizekhez, a belvízhez és a lehulló csapadékvizekhez való – eddig inkább negatív – viszonyulást és fel kell ismerni az azokban rejlő értéket. A keletkező szennyvizek újrahasznosításának mértékét növelni, társadalmi elfogadottságát erősíteni kell.

Az előző évekhez hasonlóan 2023-ban is a **felszín alatti vizekkel** kapcsolatban volt aktívabb a szószóló.

Májusban benyújtották az Országgyűlésnek a vízgazdálkodási törvény módosításáról szóló **T/4029. számú törvényjavaslatot**. A módosító javaslat lényege, hogy Magyarország területén meg kell határozni a vízkészletvédelmi szempontból kockázatos és kockázatmentes területeket, és azok érintettségétől függően eltérő szabályok lépnek érvénybe a háztartási kutak és a mezőgazdasági (öntözési, állattartási) célú kutak létesítése, üzemeltetése, megszüntetése és hatósági ellenőrzése tekintetében. A módosító rendelkezéseket, az azokhoz fűzött előterjesztői indokolást megismerve a szószóló társadalmi egyeztetés keretén belül megfogalmazta az alapvető jogokkal (az Alaptörvény P) cikke, XX. cikke és XXI. cikk (1) bekezdése) kapcsolatos aggályait, idézve a módosító javaslatához nagyban hasonló korábbi módosítást alaptörvényellenesnek minősítő 13/2018. (IX. 4.) AB határozatban foglaltakat. A biztoshelyettes figyelemfelhívását megküldte mind az előterjesztő mind pedig a feladatukban érintett minisztereknek, illetve az érintett országgyűlési bizottságoknak is.

A vízgazdálkodási törvény módosítása megtörte azt az évtizedek óta érvényben lévő általános szabályt, miszerint a vízellátási tevékenységek (megépítés, átalakítás, üzemeltetés, megszüntetés) hatósági engedélykötelesek. A jövőben a kockázatmentes területeken az 50 métert meg nem haladó mélységű és az első vízzáró réteget el nem érő mezőgazdasági célú kutak esetében csak előzetes bejelentést kell tenni az öntözési igazgatási szerv felé, a háztartási kutak esetében pedig már nem szükséges hatósági engedélyeztetés, a kockázatosnak minősülő területeken is elegendő csupán egy előzetes bejelentés.

A jogalkotó szerint az új szabályozásnak megnyugtató, a felszín alatti vízkészletek védelmét biztosító alapja az ország teljes területét lefedő **vízkészletvédelmi országtérkép**. A múltban engedély nélkül létesült – az előzőekben említett két körbe tartozó (mezőgazdasági célú, illetve háztartási) – kutaknál az utólagos legalizálásról lemondott a jogalkotó, sem vízjogi fennmaradási engedélyeztetés, sem pedig bejelentési kötelezettség nem terheli a kúttulajdonosokat.

A törvénymódosítás lényegében nem követi az Alkotmánybíróság 13/2018. (IX. 4.) AB határozatának következtetését, mely szerint az előzetes engedélyezési eljárás megszüntetése – akár csak a vízkivételek egy szűk körére vonatkozóan is – és annak utólagos hatósági ellenőrzéssel való felváltása a már elért védelmi szinttől történő visszalépést valósít meg. Az AB határozat azt is kimondta, hogy az engedélyezési rendszer vízkészlet-gazdálkodásban betöltött szerepéből következően az egyes kutakra vonatkozó előzetes engedélyezési kötelezettség előírása nem tekinthető felesleges adminisztratív tehernek, hiszen az engedélyezési rendszer lényegében az egyetlen lehetséges jogi megoldás arra, hogy az állam biztosítsa a felszín alatti vizek mennyiségi és minőségi védelmét.

A felszín alatti vizek korlátozottan megújuló erőforrásoknak tekinthetők, ezért azok használata során nem lehet eltekinteni megújulási képességük mértékétől.

Abban az esetben azonban, ha engedély és bejelentés nélkül létesíthetők a felszín alatti vízkészleteket használó vízellátási-mények, a hatóságok nem lesznek abban a helyzetben, hogy megítéljék a még le nem kötött vízkészlet mennyiségét és ezáltal az egyes további engedélyek teljesíthetőségét. Mindez akár olyan helyzetet is teremthet, hogy a vízkészlet túlhasználata tekintettel az engedéllyel rendelkező vízhasználók tevékenységét kell korlátozni a be nem jelentett vízhasználatok miatt. A hatósági eljárások kapcsán az ügyféli jogállás léte az alapvető jogok érvényesítésének egyik fontos biztosítéka, kiemelt szerepe van a szűkös természeti erőforrásokhoz való hozzáférés és az igazságos elosztás biztosításában, lehetőséget ad a konkurráló vízigények egyeztetésére, mindenki által tiszteletben tartandó jogok, kötelezettségek megállapítására és a hatóság által hozott döntés szükség szerinti kikényszerítésére.

Az állam egyrészt köteles az azonos vízkészletet használók kényszerközösségének tagjai között biztosítani az igazságos elosztást, másrészt pedig e közösség tagjainak szükségletki-elégítését és ennek lehetőségét megóvni a külső veszélyektől. E feladatát csak akkor tudja ellátni, ha a kutakat és a szükségleteket – ideértve a mennyiségi és minőségi igényeket is – ismeri, és nyilvántartást vezet róluk. **Az államot terhelő vízkészlet-gazdálkodási és vízvédelmi feladat nemcsak a vízkivételek közötti egyensúly megteremtésére terjed ki, hanem a veszélyek megelőzésére is, azaz azoknak a feltételeknek a megteremtésére és biztosítására, amelyek nélkül a vízkivételek fenntartása és biztonságban tartása veszélybe kerülhet.**

A kép forrása: www.freepik.com/free-vector/hand-drawn-world-water-day_12371652.htm

A háztartási kutakat kivenni a hatósági kontroll alól a humán egészségvédelem szempontjából is kockázatos, amikor azok ivóvíz biztosítását is szolgálják. A Nemzeti Népegészségügyi Központ által 2020-ban készített „Módszertani útmutató saját célú ivóvízművek (magánkutak) vízminőségi értékeléséhez, valamint közegészségügyi szempontú szakmai tanácsadáshoz” című tanulmány részletesen kifejtette, milyen veszélyeket hordoznak magukban a szakszerűtlenül telepített, üzemeltetett, megfelelő vízbázis védelem nélküli kutak.

Emellett a vízkészletvédelmi országtérkép összeállításához felhasznált adatok nem teljeskörűek, mivel figyelmen kívül hagynak már eleve ismertté vált kockázati tényezőket (felszín alatti víz- és talajszennyeződések), valamint nem tartalmazzák az évekként elzött engedély nélkül létesült és fel nem derített kutakat, ezáltal az országtérkép alkalmatlan arra, hogy funkcióját betölthesse.

7.6. TÁRSADALMI RÉSZVÉTEL A KÖRNYEZETI ÜGYEK KAPCSÁN

Az év során a szószóló számos esetben, különböző szempontból foglalkozott a társadalmi részvétel kérdésével a környezeti ügyek kapcsán.

Az Országos Bírósági Hivatal kérésére a szószóló és munkatársai részt vettek a Magyar Igazságügyi Akadémia által szervezett, „A nemzetközi egyezmények alkalmazása a közigazgatási perekben” megnevezésű elektronikus bírói képzésben és ennek keretében „Az Aarhusi Egyezmény a magyar közjogi gyakorlatban” címmel tartottak előadást. E téma kapcsán áttekintették a nemzetközi egyezmény általános szabályait és követelményeit, illetve részletesebben kitértek három kérdésre: a környezeti információhoz való jogra, a részvételi jogokra a területhasználattal kapcsolatos döntéshozatalban, valamint a közmeghallgatásra a környezeti ügyekben.

Emellett több beadvány, jelzés érkezett állampolgároktól, amelyekben a különböző fejlesztési elképzelések, tervek kapcsán (Győr, Tapolca stb.) különféle aspektusokból vetődött fel a környezeti ügyekben való társadalmi részvétel kérdésköre.

A kép forrása: <https://www.fdsd.org/ideas/aarhus-convention-46-countries-and-the-eu/>

A társadalmi nyilvánosság kérdésével az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala legutóbb az Országos Bírósági Hivatallal 2016-ban közösen megrendezett szemináriumon foglalkozott átfogóan, amelyet követően egy kötet került kiadásra „Társadalmi részvétel a környezetvédelmi ügyekben (A részvételi jogok uniós és hazai jogi védelme)” címen. Mivel az idő múlása ellenére e témakör továbbra sem veszít aktualitásából, sőt újra és újra az érdeklődés homlokterébe kerül, emiatt a szószóló 2023-ban egy **általános figyelemfelhívás kiadása mellett döntött.**

A figyelemfelhívás nem tért ki a korábban már érintett generális kérdésekre, illetve az alapjogi kereteket is csak vázolta, ugyanakkor – a biztoshelyettesi tevékenység tapasztalatai alapján – részletesebben körbejárta a társadalmi nyilvánosság bevonásának főbb környezetvédelmi és alapjogi követelményeit, a közmeghallgatásra vonatkozó jogszabályi háttér aktuális változásait és lehetséges következményeit, valamint a sajátos településtervezési és -rendezési ügyek kapcsán érintette a nyilvánosság érvényesülését befolyásoló körülményeket, egyéb esetkörök mellett a kiemelt beruházások során.

A tárgyalt témák közül kiemelendők a közmeghallgatás – mint a társadalmi párbeszéd érvényesülését szolgáló alapvető jogintézmény – formai és tartalmi kritériumai. Ezek közül az első és legjelentősebb szempont, hogy biztosítsa a nyilvánosság közös (kollektív), vagyis közösségként való részvételét. A második, hogy a döntést megelőzően szabályozott fórumot teremtsen a felek közötti párbeszédre és információcserére. Ennek célja kettős: egyrészt a helyszín biztosítása, másrészt az érdemi, egyben ügylakító párbeszéd lehetőségének kialakítása. A harmadik elem, hogy segítse a közmeghallgatás „tárgyának” és a releváns körülményeknek feltárását. Célja, hogy az „adott ügy” a felek számára egyértelművé és így tisztázottá váljon, továbbá – az információcserére és a helyi véleményekre is figyelemmel – az optimális és legmegalapozottabb döntést hozzák (környezeti szempontból is). A negyedik tényező nem egzakt jogi kérdés, de jelentős: a személyes kommunikáció révén erősítse a felek közötti bizalmat. Mindezek alapján a szószóló felhívta a figyelmet arra, hogy a közmeghallgatás nem csak egy tényállás tisztázási eszköz (forma), hanem olyan jo-

gilag biztosított nyilvános fórum (helyszín), ahol és amelynek révén az adott közösség (az érintett nyilvánosság) személyesen és együttesen kifejtetheti az ügyvel kapcsolatos ismereteit, véleményét és szempontjait (a hatóság és a kérelmező képviselőivel együtt) közösen megvitathatják.

A „személyes megjelenés nélküli” közmeghallgatás új szabályozása kapcsán a szószóló jelezte, hogy az a legfontosabb követelményt nem képes biztosítani, nevezetesen az érintett nyilvánosság együttes, kollektív joggyakorlását. A szabályozás gyakorlati alkalmazása kapcsán pedig rámutatott arra, hogy a fennálló ellentmondások egy közigazgatási jogvita esetén a hatóság oldalán felmerülő mulasztásként vethetők fel és értékelendők, ezért környezeti ügyekben – s különösen a környezeti hatásvizsgálati eljárások során – kellő körültekintéssel kell eljárni a nyilvánosság bevonására vonatkozó szabályok alkalmazásakor, mivel a hazai és a nemzetközi előírásokat együttesen kell mérlegelni és alkalmazni.

A szószóló a felhívásában hangsúlyozta, amennyiben a társadalmi nyilvánosság bevonására vonatkozó követelmények és előírások sérülnek (egy rosszul vagy felületesen lefolytatott eljárásban), vagy esetleg teljesen figyelmen kívül maradnak, úgy **e szabályok megsértése vagy kiüresítése nemcsak formai-eljárási, hanem anyagi-tartalmi jogsértést is okozhat** (mint, ahogy okoz is). Ezek ugyanis nem csak az adott (szűkebb-tágabb) közösség bizalmát és békéjét mérgező konfliktusokkal jár(hat)nak, hanem – épp a résztvevők által közvetíthető információk nem megfelelő értékelése vagy elmaradása miatt – nem kellően megalapozott hatósági döntésekhez vagy ennek nyomán megkérdőjelezhető környezethasználatokhoz vezethetnek. Ezek a sérelmek tehát hosszabb távú és súlyosabb következményekkel (is) járhatnak.

7.7. A STRATÉGIA- ÉS JOGALKOTÁSI FOLYAMAT FIGYELEMMEL KÍSÉRÉSE

A szószóló a stratégia-, illetve a jogalkotási eljárás során is folyamatosan próbálja érvényesíteni az Alaptörvény P) cikkében megjelenő, a nemzet közös örökségébe tartozó értékek védelmét, fenntartását és megőrzését. **Ennek keretein belül véleményezte többek között a Zöld közbeszerzési kézikönyv tervezetét, a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia (NFFS) 5. Előrehaladási Jelentését, illetve részt vett a 2025-től életbe lépő második NFFS tervezési folyamatában.**

A szószóló a jogszabály-tervezetek társadalmi egyeztetése, illetve véleményezése keretében **14 jogszabály kapcsán juttatta el az alapjogi keretekre vonatkozó javaslatát a jogalkotókhhoz, kérve azt is, hogy vegyék figyelembe a – különösen a visszalépés tilalmára, az elővigyázatosság és megelőzés vagy a tervszerűség elveire – vonatkozó alkotmányos alapelveket.**

A szószóló a jogalkotási folyamatok figyelemmel kísérése körében több jogalkotást és jogalkalmazást támogató figyelemfelhívást is kiadott, melyek közül kiemelendő a veszélyhelyzeti rendeletalkotás és a jövő nemzedékek érdekeinek védelme összehangolhatóságáról szóló összefoglaló. A szószóló ebben az Alaptörvény és az Alkotmánybíróság határozatainak tükrében vizsgálta, hogy a veszélyhelyzeti rendeletalkotás korlátozhatja-e és ha igen, milyen esetekben a jövő nemzedékek jogainak, tágabb értelemben a fenntartható fejlődésnek, az ökológiai alapok védelmének érvényesülését.

Kitért a különböző érdekek harmonizálásához szükséges szempontokra, úgy, mint a visszalépés tilalma, a szükségesség-arányosság kérdése, valamint a megelőzés és elővigyázatosság elvei. A távlatos gondolkodás és a tervezés szerepe is helyet kapott az összefoglalóban. A szószóló hangsúlyozta, **a veszélyhelyzeti intézkedések** feladata, hogy csak átmeneti, a helyzet kezeléséhez közvetlenül szükséges hatásokkal foglalkozzanak. Ezek a rendelkezések tehát **nem irányulhatnak olyan lépésekre, amelyek hosszú távú, tartós, akár nehezen vagy egyáltalában nem visszafordítható hatásokat indukálnak**, vagy tényleges hatásait sokkal inkább távlatokban, mint az aktuális helyzetben fejtik ki. A figyelemfelhívás ehhez próbált adalékokkal szolgálni, támogatva a felelősségteljes döntési folyamatot. A szószóló a figyelemfelhívással utalt arra, hogy a nemzet közös örökségének, illetve a jövő nemzedékek érdekeinek védelme, értékeik megőrzése a veszélyhelyzeti szabályozásban is figyelmet érdemel, az ország távlatos fejlődése érdekében.

A jövő nemzedékek szószólója 2023. évben **figyelemfelhívást és jogi összefoglalót adott ki a környezetvédelmi hatósági szerződés alkalmazási szempontjairól, amelyben megfogalmazta az Alaptörvényből, a vonatkozó jogszabályokból és a jogtudomány által tett megállapításokból fakadó alapjogi és közigazgatási jogi kereteket, felhívva a jogalkotót, illetve egyes intézmények és a nyilvánosság figyelmét a nemzet közös örökségének megőrzéséhez szükséges teendőkre.**

A szószóló a figyelemfelhívásban jelezte, hogy a környezetvédelmi hatósági szerződésről szóló kormányrendelet rendkívül tág teret hagy hatósági szerződés kötésére bármilyen típusú környezetvédelmi hatóság számára, tetszőleges környezeti ügyben, a magasabb szintű jogszabályok által előírt tartalmi elemek mellőzésével, a hatósági szerződés eredeti céljával ellentétesen, bármely pontosító, a kereteket megszábó feltétel nélkül, tehát a jogbiztonságot is veszélyeztető jogalkotási hiányosságokkal. Felhívta a figyelmet arra is, hogy a kormányrendelet a jogellenes magatartások esetén a hatósági határozatba foglalt szankciók kiváltásaként, valódi felelősségre vonás helyett, sőt azok alkalmazását felfüggesztve kínál lehetőséget hatósági szerződés megkötésére, ezáltal a kormányrendeletben szereplő megoldás akár visszafordíthatatlan negatív környeze-

ti hatásokat is okozhat, amely a jelen és jövő nemzedékek érdekeit egyaránt hátrányosan érintheti.

Kiemelendő, hogy amennyiben a hatósági szerződésre vonatkozó alaptörvényi kritériumok, illetve vonatkozó jogszabályok előírásai a kormányrendelet tekintetében nem teljesülnek, akkor az nem alkalmas arra, hogy tiszta és korrekt jogi helyzetet teremtsen, így nem szolgálja sem a jogbiztonság, sem a környezetvédelem szempontjait, és ebből eredően az abban részes feleknek, illetve az érintett társadalomnak sem nyújt megfelelő, jogilag egyértelműen értelmezhető garanciákat.

7.3. A SZÓSZÓLÓ HAZAI SZAKMAI ÉS TÁRSADALMI KAPCSOLATRENDSZERE

A szószóló 2023-ban is kiemelt figyelmet fordított a társadalom különböző csoportjaival, szereplőivel való együttműködésre, fontosnak tartva a döntéshozatal, valamint a szemléletformálás különböző szintjein működőkkel való kapcsolattartást a jövő nemzedékek érdekeinek védelme, valamint a nemzet közös örökségének megőrzése érdekében.

Konferencia a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia megújításáról (Fotó: MTVSZ)

Az állami irányítás, döntéshozatal intézményeinek, szervezeteinek sorában most is fontos szerep jutott az Országgyűlés bizottságainak. A Fenntartható Fejlődés Bizottsága mellett a szószóló és munkatársai figyelemmel kísérték a Mezőgazdasági, a Kulturális, valamint a Gazdasági Bizottság tevékenységét is, kérés esetén akár rövid felszólalással is segítve munkájukat, mint az történt az Országgyűlés Mezőgaz-

dasági Bizottsága Erdészeti Albizottsága ülésén az erdők hazai helyzetének tárgyalása ügyében, melyről a természetvédelemről szóló fejezetben esik szó bővebben.

Az Országgyűlés tanácsadó szerveként működő **Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács** (NFFT) való együttműködés keretében a szószóló és munkatársai részt vettek a Tanács és munkacsoportjainak ülésein, a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia 5. Előrehaladási Jelentésének véleményezésében, továbbá közös fórum megtartására is sor került a 2025-től életbe lépő második Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia megújítása érdekében. Mivel az NFFT szeretné megismerni és figyelembe venni a társadalom minél szélesebb körének véleményét és ötleteit az új Keretstratégia kialakítása során, ezért több fórumot is szervezett országsszerte. Ezek közül átfogó jellege miatt kiemelendő az a fórum, amelynek 2023 novemberében az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala adott otthont. A bevezető előadások után négy szekcióban – környezet és természet; egészség és oktatás; közösségek, szociális ügyek, társadalmi bizalom és nemzetközi kapcsolatok; valamint gazdaság – oszthatták meg gondolataikat a résztvevők arról, hogy mit tartanak fontosnak megjeleníteni a keretstratégiában, milyen időtávra szóljon, megvalósítását milyen feltételek szolgálják.

A szószóló – a megelőző évek gyakorlatához hasonlóan – a jövő nemzedékeket érintő kérdésekhez kötődő több rendezvény társ szervezését is vállalta. A klímaváltozáshoz, valamint a természetvédelmi ügyekhez kapcsolódó két-két eseményről részletesebb ismertető a beszámoló megfelelő fejezeteiben olvasható. A mellékelt táblázat csupán rövid tájékoztatásul szolgál a szószóló titkárságának társ szervezésében megvalósult eseményekről, a QR kódok és a hiperlinkek a további tájékoztatót segítik.

A szószóló titkárságának társ szervezésében megvalósult események		
Esemény / Társ szervezők	Téma, főbb gondolatok	QR
Az európai zöld megállapodás és a biodiverzitás – műhelykonferencia (04. 14.) Magyar Természetvédők Szövetsége (MTVSZ), Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar (PPKE JÁK) Környezetjogi és Versenyjogi tanszék	A szószóló megnyitójában emlékeztetett rá: az alapjogok érvényesülésében meghatározó szerepe van a környezeti feltételeknek. Az ENSZ Közgyűlése tavaly az emberi jogok körébe emelte a tiszta, egészséges és fenntartható környezethez való jogot. A biológiai sokféleség fontosságát úgy az ENSZ, mint az Unió szintjén számos stratégia hangsúlyozza, feladatokat is megfogalmazva annak védelmében. A szószóló munkatársa az uniós jogi háttér rövid összefoglalását követően a témakör hazai alapjogi vonatkozásait, valamint a szószóló e témát érintő tevékenységét mutatta be előadásában.	
Természetkárosítás – élőhelyvédelem – vadvédelem – konferencia (06. 20.) Természetvédelmi Kutatóintézet (PPKE)	A szószóló egyházi dokumentumokat idézve emlékeztetett arra, hogy a világot az emberiség közös használatra kapta és uralmunkat a családapa gondosságával kellene megvalósítanunk. Jelenleg túlzottan előtérbe helyezzük saját érdekeinket. Az Alaptörvény értelmében a biológiai sokféleséget, mely létezésünk alapja, így csökkenése létfeltételeink megszűnéséhez vezethet, meg kell őriznünk a jövő generációk számára. A természet védelméhez kapcsolódó alkotmánybírói határozatok értelmében a biológiai sokféleséget egységként kell kezelni, egyes elemei hasznosságuktól függetlenül önmagukban is értékesek, megőrzésükben a hosszú távú szemléletnek kell érvényesülni. Mivel a bolygó javait a jövő nemzedékektől kaptuk kölcsön, így kötelességünk a választás lehetőségének, a minőségnek, valamint a természeti erőforrásokhoz való hozzáférésnek a megőrzése. Ez mindannyiunk felelőssége, az államnak pedig, mint a jogrendszer alakítójának, kiemelt szerepe van. A jövő nemzedékek jogait a jelen nemzedékek kötelezettségei, önkorlátozása felől kell megközelítenünk, a hosszú távú szemlélet jegyében.	
Alkalmazkodás a klímaváltozáshoz – Aktuális jogi kérdések – konferencia (06. 29.) EMLA Egyesület, MTVSZ	Az éghajlatváltozás veszélye mellett szó esett a civil szervezetek lehetőségeiről a klímavédelem területén, valamint a klímapierek éghajlatvédelemben betöltött lehetőségeiről és szerepéről, külön is kitérve a hazai jogi lehetőségekre. A szószóló megnyitójában utalt arra, hogy sokan még mindig kétségbe vonják a klímaváltozást és emberi eredetét. Eközben a világban számos helyen folynak klímapierek államok és gazdasági társaságok ellen a jövő nemzedékek érdekében. A döntés többféle lehet: mulasztásban marasztalják el a jogalkotót, vagy konkrét kötelezettséget írnak elő számára. Utóbbi felveti a hatalmi ágak szétválasztásának kérdését, mert ezzel az adott bíróság átveszi a jogalkotó szerepét.	
Fórum a megújuló Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiáról (11. 06.) MTVSZ, Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács	A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács (NFFT) az új Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia tervezési folyamata során szeretné megismerni és figyelembe venni a társadalom minél szélesebb körének véleményét és ötleteit, melynek érdekében több fórumot is szervez. Egy ilyen eseménynek az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala adott otthont. A plenáris ülést követően négy szekcióban – környezet és természet; egészség és oktatás; közösségek, szociális ügyek, társadalmi bizalom és nemzetközi kapcsolatok; valamint gazdaság – műhelybeszélgetéseken oszthatták meg gondolataikat a résztvevők arról, hogy mit tartanak fontosnak megjeleníteni a keretstratégiában, milyen időtávra szóljon, megvalósításához milyen feltételek kapcsolódjanak.	
Magyarország a Klímacsúcs előtt – konferencia (11. 27.) MTVSZ, PPKE JÁK Környezetjogi és Versenyjogi tanszék, Magyarországi Éghajlatvédelmi Szövetség	Az ENSZ közelgő COP28 klímacsúcsa apropóján megrendezett konferencia résztvevői áttekintést kaptak az aktuális hazai és nemzetközi klímapolitikai kérdésekről, valamint a szervezőkkel együtt arra keresték a választ, hogy mit kell tenni az éghajlatváltozás okozta generációs és globális igazságtalanságok ellen. A szószóló megnyitó előadásában először a téma etikai kérdéseit járta körül, melyek önkorlátozásra kellene, hogy intsenek bennünket. A jövő nemzedékek jogait a jelen generációk felelőssége felől kellene meghatározni. A jövő generációknak hipotetikus öröksége van, melynek bizalmi vagyongazdálkodója az állam, de a megőrzés mindenki felelőssége, melyhez alapvetően szükséges volna nem kormányzati ciklusokban, hanem ennél jóval hosszabb távban gondolkodni.	

A biztos és a szószóló látogatást tett a Fertő-Hanság Nemzeti Parkban

A minisztériumok és az államigazgatás egyéb szerveinek tevékenységét egyrészt a már említett országgyűlési bizottságok munkájának figyelemmel kísérése és a Kormány környezetvédelmi tevékenységét támogató **Országos Környezetvédelmi Tanács-csal** való együttműködés, másrészt a társadalmi véleményezésre bocsátott tervezetek figyelemmel kísérése és szakértői egyeztetéseken való részvétel során követte nyomon a szószóló. Sor került közös események szervezésére, egymás rendezvényein való részvételre, tájékoztatáskérésre is. A jogalkotási, valamint a döntéshozatali folyamatok támogatása érdekében a szószóló részt vett szakmai anyagok, jogszabálytervezetek véleményezésében, továbbá megküldte az általa kiadott – a 7.1 fejezet táblázataiban már bemutatott – figyelemfelhívásokat, valamint jogi összefoglalókat az érintett szerveknek, intézményeknek.

A korábbi évek gyakorlatát követve a nemzeti park igazgatóságokkal való kapcsolattartás keretében az alapvető jogok biztosa és a szószóló látogatást tett a Fertő-Hanság Nemzeti Parkban, ahol egyrészt szakmai megbeszélést folytattak a nemzeti park igazgatóság vezetésével, másrészt terepi programokon vettek részt. A találkozón a nemzeti park igazgatóság működéséről, fontosabb projektjeiről, természetvédelmi tevékenységük eddigi jelentősebb eredményeiről, sikereiről, a vagyonkezelési tevékenységről, valamint a fennálló kihívásokról esett szó. A problémák között kiemelt hangsúlyt kapott az éghajlatváltozás miatt kialakuló aszályok, illetve a nem megfelelő vízgazdálkodás, vízkormányzás miatt

bekövetkező szárazodás természetre, élővilágra gyakorolt negatív hatása, amely érinti a vizes élőhelyeken át, a szikeseken keresztül, az erdőket is.

A 2021–2027 közötti programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások, operatív programok végrehajtását monitoring bizottság követi nyomon. A Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program Plusz (KEHOP Plusz) célja a környezetszennyezés és erőforrásaink túlzott kihasználásának csökkentése, a biológiai sokféleség megóvása, a körforgásos gazdaság előtérbe helyezése, a vízmegtartás ösztönzése, a zöld-kék infrastruktúra fejlesztése, valamint a helyi energiaközösségek alapításának támogatása. **A KEHOP Plusz Monitoring Bizottságának (MB) munkájában a szószóló munkatársa szavazati joggal nem bír, tanácskozási joggal rendelkező, állandó meghívott szakértőként vesz részt.** A KEHOP Plusz program előrehaladása, végrehajtása során a szószóló munkatársa a nemzet közös örökségébe tartozó értékek megóvása, a természeti erőforrások védelme, valamint az egészséges környezethez és a testi-lelki egészséghez való jog biztosítása érdekében figyelemmel kíséri a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülését. A KEHOP Plusz MB-vel kapcsolatos dokumentumok a következő honlapon érhetők el:

<https://www.palyazat.gov.hu/programok/szechenyi-terv-plusz/kehop-plusz#monitoring-bizottsag>

A korábbi években megindult szakmai kapcsolatok folytatódta a **Közbeszerzési Hatósággal** is. Felkérésükre véleményezte

a szószóló a **Gyakorlati kézikönyv a zöld közbeszerzésekhez** című kötetet, illetve írt bele köszöntőt. A kiadvány ismerteti a zöld eljárások jelenlegi helyzetét, a hazai és uniós célkitűzéseket, valamint bemutatja a jogszabályi környezet adta lehetőségeket, illetve az ágazati szabályozásban megjelenő kötelezettségeket, továbbá hangsúlyosan jelennek meg benne a hazai jó gyakorlatok is. A szószóló munkatársa részt vett a Hatóság által alapított **közbeszerzési díjak** bíráló bizottságának munkájában is.

A „Környezet Védelméért” Díjak átadója (Fotó: KSZGYYSZ)

Az államigazgatási, kormányzati szervek mellett a **tudomány és az oktatás**, valamint a **civil szféra** más szereplőivel, a **gazdasági szakmai szövetségekkel** is hagyományosan jó kapcsolatokat ápol a szószóló, mely megnyilvánul a már korábban említett közös rendezvények szervezésében, továbbá előadások tartásában, kerakasztal-beszélgetéseken, valamint tudományos, szakmai vagy ismeretterjesztő rendezvényeken és szakmai műhelybeszélgetéseken való részvétel formájában. A szószóló közreműködött továbbá a környezet védelméhez kötődő szakmai díjak megítélésében vagy átadásában is. Ilyen volt a Környezetvédelmi Szolgáltatók és Gyártók Szövetsége (KSZGYYSZ) által 2000-ben alapított „A Környezet Védelméért” Díj, vagy a Magyarországi Kommunikációs Ügynökségek Szövetsége, a Magyar Marketing Szövetség és az Önszabályozó Reklám Testület (ÖRT) által életre hívott Green Pledge program – melynek célja, hogy a reklámpiar szereplői munkájuk során figyelembe vegyék a fenntarthatóság és a környezetvédelem szem-

pontjait is – keretében kiosztott díjak átadása. Utóbbi esetében a szószóló látta el a bíráló bizottság elnöki tisztét is.

A szószóló munkatársai tanácsadói minőségben 2023-ban rendszeresen részt vettek a **Természet-Alapú Megoldások Magyarországi Hálózata (TeAM Hub) által szervezett online és személyes műhelytalálkozókon.** A TeAM Hub olyan szervezetek és egyének közössége, szakmai együttműködési hálózata, melyek elkötelezettek az ökoszisztémák védelmét, helyreállítását, a velük való fenntartható gazdálkodást szolgáló természet-alapú megoldások széles körű elterjesztése iránt. E megoldások kulcsszerepet játszanak a klímaváltozás hatásainak mérséklésében, hozzájárulnak a szélsőséges időjárási események és természeti csapások miatti károk elkerüléséhez, a víz- és élelmiszerbiztonsághoz, valamint az egészséges és élhető városi környezet fenntartásához. A TeAM Hub a természet-alapú megoldásokkal kapcsolatos hazai és nemzetközi tudás, tapasztalatok és jó gyakorlatok megosztásával igyekszik ösztönözni a kormányzati, önkormányzati, szakmai és civil szereplők közötti párbeszédet és együttműködést a természet-alapú megoldások széleskörű gyakorlati alkalmazása érdekében. 2023 végén elindult a TeAM Hub YouTube csatornája (<https://www.youtube.com/@TeAMHubMagyarország>), ahol a műhelybeszélgetéseken elhangzott legfontosabb előadások is megtalálhatóak.

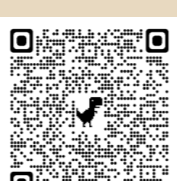

Green Pledge Program (Fotó: ÖRT)

Szakértői találkozók, megbeszélések, terepi jelenlét

AJBH Jövő Nemzedékek Érdekeinek Védelméért Felelős Biztoshelyettes Titkársága – szakmai műhelybeszélgetés mélymulcs témában (11. 28.)
Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság – szakmai megbeszélés és terepi program (04. 25.)
KEHOP Plusz Monitoring Bizottság – ülés és egyéb rendezvény (04. 25., 05. 24., 07. 28., 09. 25., 10. 11., 11. 16.)
MTA Műemléki Munkacsoport – ülés műemlékvédelem témában (02. 17., 02. 22.)
Országos Erdészeti Egyesület – szakmai megbeszélés (10. 03.)
TeAM HUB – ülés (04. 28., 06. 02., 10. 06., 11. 10., 12. 08.)
Víz tudományi és víz biztonsági Nemzeti Laboratórium projekt – magas szintű szakmai egyeztetés (05. 22.)

Az év során a szószóló az alapvető jogok biztosával közösen, vagy önállóan számos **közleményt** is kiadott jeles napokhoz kapcsolódóan, amelyekben az adott témakörhöz kötődő szakmai álláspontját fogalmazta meg. Ezekről részben már említ

tés történt a beszámoló tematikus fejezeteiben, a teljes listát, hiperlinkes és QR-kódos elérhetőségükkel a mellékelt táblázat tartalmazza.

A biztossal közösen, illetve a szószóló által önállóan kiadott közlemények			
03. 03. A jövő nemzedékek szószólójának közleménye a vadvilág nemzetközi napja alkalmából		03. 10. A jövő nemzedékek szószólójának közleménye a beporzók napja alkalmából	
03. 21. A jövő nemzedékek szószólójának közleménye az erdők nemzetközi napja alkalmából		03. 22. A jövő nemzedékek szószólójának közleménye a víz világnapja alkalmából	
04. 18. A jövő nemzedékek szószólójának közleménye a műemléki világnap alkalmából		04. 22. Az alapvető jogok biztosa és a jövő nemzedékek szószólója közös közleménye a Föld napja alkalmából	
04. 30. A jövő nemzedékek szószólójának közleménye a magyarországi méhek napja alkalmából		05. 10. A jövő nemzedékek szószólójának közleménye a madarak és fák napja alkalmából	
05. 22. Az alapvető jogok biztosa és a jövő nemzedékek szószólója közös közleménye a biológiai sokféleség napja alkalmából		06. 05. Az alapvető jogok biztosa és a jövő nemzedékek szószólójának közös közleménye a környezetvédelmi világnap alkalmából	
06. 25. A jövő nemzedékek szószólójának közleménye a barlangok napja alkalmából		12. 05. A jövő nemzedékek szószólójának közleménye a talaj világnapja alkalmából	

A szószóló a jövő nemzedékek érdekeinek, valamint a nemzet közös örökségének védelme érdekében szemléletformáló tevékenységet is folytat közösségi oldalának működtetése, szakmai publikációk megjelentetése, valamint interjúkban, podcastokban való megszólalás révén. Ezekről a mellékelt táblázat ad összefoglalást.

Hírek	
A szószóló közösségi oldala	
Zöldombudsman – Újraavasztva (HVG, 2023. január 12-i szám)	Nem online kiadvány
Interjúk	
35 vállalat csatlakozik a Green Pledge kezdeményezéshez (M1 – Híradó; 2023. január 30. 19:30-as adás)	
Beszélgetés Fazekas Ildikóval és Bándi Gyulával a Green Pledge kezdeményezés kapcsán – Márkamonitor 2023. február 9-i adás (Jazzy Rádió)	
Mi fán terem a fenntarthatóság az energetikában? – beszélgetés Bándi Gyulával és Bartus Gáborral (#MEE-net – Energetikáról egymásközt! 16. adás)	
Biodiverzitás konferencia és teremtésvédelmi nyári egyetem – beszélgetés Bándi Gyulával és Tahyné Kovács Ágnessel (Pázmány Podcast, 2023. júniusi adás)	QR nem hozható létre!

7.9. A SZÓSZÓLÓ NEMZETKÖZI JELENLÉTE ÉS SZAKMAI TEVÉKENYSÉGE

A szószóló munkatársaival a korábbi évek gyakorlatának megfelelően idén is részt vettek több, az ENSZ emberi jogi intézményei által kordinált tematikus kérdőív kitöltésében. A **Klíma- és Emberi Jogok témájáért felelős ENSZ Speciális Jelentéstevő** megkeresésére a klímaváltozással kapcsolatos jogalkotás, jogi igényérvényesítés, valamint a nemzedékek közötti igazságosság témájában nyújtottak be szakmai anyagot. A **biztonságos ivóvízhez és higiéniahoz való emberi jog témájáért felelős ENSZ Speciális Jelentéstevő** tematikus kérdőívének címe a „Szegénységben élők emberi jogainak érvényesítése és a vízi ökoszisztémák egészségének helyreállítása: két közeledő kihívás” volt. A témához kapcsolódó válaszban bemutatásra kerültek a kármentesítésekkel kapcsolatos szakmai tapasztalatok, valamint az Alkotmánybíróság témához kapcsolódó gyakorlata. A **kulturális jogokért felelős ENSZ Speciális Jelentéstevő** jelentéséhez pedig az Alaptörvény P) cikkében a nemzet közös örökségéhez tartozó kulturális értékek védelmének, fenntartásának és jövő nemzedékek számára való megőrzésének kötelezettségét, illetve az ehhez kapcsolódó szószólói szakmai munkát részletezték.

Az ENSZ Közgyűlése márciusban elfogadott egy határozatot, amelyben a hágai Nemzetközi Bíróságtól kér tanácsadói véleményt az **államok éghajlatváltozással kapcsolatos kötelezettségei és felelőssége kapcsán (Wanatu ügy)**. A nemzetközi jogban méltán mérföldkőnek nevezett határozatot Magyarország társszerzőként támogatta, annak előkészítő munkálatai során a szószóló a Külügyminisztérium részére eljuttatta szakmai támogatását kifejtő anyagát, hangsúlyozva a generációk közötti méltányosság fontosságát a kérdésben. Az ICJ-nek két év áll rendelkezésre, hogy megfogalmazza a tanácsadói véleményét, amely bár nem bír kötelező erővel,

de tartalma mégis precedens értékű lehet, illetve a világszerte egyre növekvő számban zajló klímaperekben is útmutatást nyújthat.

Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosa 2023 során véleményezésre bocsátott egy, a **Gyermekjogi Egyezményt érintő kommentárt a gyermekjogok és egészséges környezet, valamint klímaváltozás témájában**. A szószóló készítette elő az alapvető jogok biztosa által benyújtott szakmai véleményt, amelyben üdvözölték a kapcsolódási pontokat, szinergiákat a Gyermekjogi Egyezmény általános célkitűzései, egyes rendelkezései, valamint az egészséges környezethez való jog és klímavédelem között. Emellett a szöveg kiegészítésére vonatkozó javaslatokat és támpontokat is adtak a tekintetben, hogy az egészséges környezethez való jog és a gyermekjogok kapcsolódási pontjait miként tudja megerősíteni a nemzedékek közötti igazságosság, a visszalépés tilalma, valamint az elővigyázatosság elve, mindezt az Alkotmánybíróság vonatkozó gyakorlatán, valamint nemzetközi jogi dokumentumok precedensein keresztül is alátámasztva.

A kép forrása: <https://www.futuregenerations.wales/international-work/network-of-institutions-for-future-generations/>

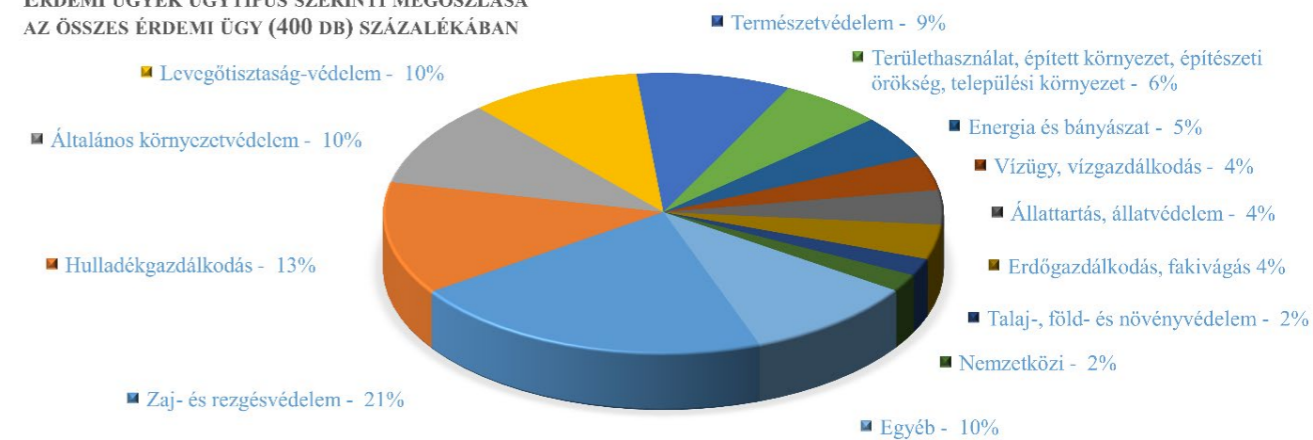
Az **ENSZ Nemzeti Emberi Jogi Intézményeinek Európai Hálózata** (European Network of National Human Rights Institutions – ENNHRI) számos munkacsoportban fogja össze az egyes nemzeti intézmények alapjogvédő tevékenységét. Az **emberi jogok és klímaváltozás témájában kialakított munkacsoportot** a szószóló nemzetközi jogi szakértője vezeti. Ez a munkacsoport korábban részt vett az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt futó 4 klímaperben az ENNHRI égisze alatt beadott nemzetközi jogi szakmai anyag, ún. *amicus brief* előkészítésében, emellett pedig figyelemmel kíséri és ahol lehetőség van rá, szakmailag támogatja az egyes országokban folyamatban levő klímaváltozással kapcsolatos fontosabb eseményeket, pereket, jogalkotási folyamatokat.

A **Jövő Generációkért Felelős Intézmények Hálózata** (Network of Institutions for Future Generations, NIFG Hálózat) egy – a korábbi biztoshelyettes kezdeményezésére létrejött – olyan nemzetközi együttműködés, amelyhez inspirációként az ENSZ-főtitkár 2013-ban kiadott jelentése szolgált. A *Nemzedékek iránti szolidaritás és a jövő generációk szükségletei* című ENSZ-jelentés felhívta a figyelmet a világ nyolc nemzeti intézményére, köztük a magyarra, amelyek elsődleges célja a jövő nemzedékek érdekképviselete. A Hálózat a jövő nemzedékek érdekvédelmét elsődleges célként képviselő nemzeti intézmények közötti információáramlást, tapasztalatcserét szolgálja.

2023. során a NIFG több területen is aktív szerepet vállalt. Véleményezte a Gyermekjogi Egyezményhez kötődő gyermekjogok és egészséges környezet, valamint klímaváltozással foglalkozó ENSZ kommentárt, amelyhez szövegszerű kiegészítéseket is javasolt, hangsúlyozva a gyermekjogok terén is a jövő generációs alapelvek kiemelkedő jelentőségét. A NIFG Hálózat tagjaiból páran, saját nemzeti intézményük képviselőjeként is részt vettek a szeptemberben New Yorkban tartott ENSZ találkozón. Egy több éves átfogó folyamat részeként a NIFG Hálózat külső szakértőként szintén részt vesz az ENSZ által megszervezésre kerülő, a jövő nemzedékeket előtérbe helyező nyilatkozatok (Declaration on Future Generations, Pact for the Future) megszervezésének folyamatában, amelyet 2024-ben az ENSZ „Summit for the Future” elnevezésű csúcskonferenciáján terveznek elfogadni.

A 2023-as év földrajzi bővülést is hozott, a NIFG Hálózathoz 3 kontinensről csatlakoztak új tagok, Afrika, Dél-Amerika és Ausztrália képviselőiben.

ÉRDEMI ÜGYEK ÜGYTÍPUS SZERINTI MEGOSZLÁSA AZ ÖSSZES ÉRDEMI ÜGY (400 DB) SZÁZALÉKÁBAN

7.10. A KÖRNYEZETVÉDELMI PANASZOK, ESETJOG ÉS VIZSGÁLATOK

A következő rész az alapvető jogok biztosa és helyettese által **2023-ban kiadott közös jelentések és néhány további kiemelt vizsgálat legfontosabb megállapításait, valamint a jellemző panasz típusokat ismerteti**. Az esetek bemutatását megelőzően a mellékelt diagram mutatja be a **panaszbeadványok ügytípus szerinti bontását**.

Közös jelentéssel záródó vizsgálatok

Közszolgáltatási díj fizetésével kapcsolatos panasz

AJB-4382/2023. A panaszos azt kérte beadványában, hogy a Hivatal vizsgálja meg a hulladékgazdálkodási közszolgáltatótól kapott tájékoztatást, továbbá a település polgármesterének állásfoglalását annak érdekében, hogy egyéni vállalkozóként a közszolgáltatásdíj-fizetés alóli mentessége a jövőben is biztosított legyen az ingatlan vonatkozásában, ahol természetes személyként a hulladékgazdálkodási közszolgáltatási díjat egyébként megfizeti.

A vizsgálat lényeges megállapítása volt, hogy a panaszos üzletszerű tevékenysége által termelt hulladékot el kell különíteni a magánszemély ingatlanhasználóként termelt hulladéktól. Ebből következően **a panaszos fizet a magánszemélyként termelt hulladékának elszállításáért, de ez nem mentesíti automatikusan az egyéni vállalkozóként, üzletszerű tevékenységének folytatása során termelt hulladék elszállításának kötelezettségére és az erre vonatkozó díj megfizetésére alól**.

A hulladékgazdálkodási közszolgáltatás ellátásának rendjéről szóló önkormányzati rendelet két esetben adott lehetőséget

a közszolgáltatás-igénybevételi kötelezettség, ezáltal a díjfizetés alóli mentességre, ezek azonban a vizsgált esetben nem voltak alkalmazhatók.

A közszolgáltató és a polgármester az újabb mentesség iránti kérelmet a vonatkozó jogszabályoknak megfelelően bírálta el, illetve ítélte meg, a panaszos a mentesség igénybevételére nem volt jogosult, így intézkedésre okot adó körülmény nem állt fent.

A közszolgáltatónak a jogorvoslati jogról szóló tájékoztatása ugyanakkor nem volt megfelelő, tekintettel arra, hogy a panaszos mint gazdálkodó szervezet – mivel nem minősül fogyasztónak – nem fordulhat a javasolt két jogorvoslati fórumhoz, továbbá a tájékoztatásban használt „egyéb ügyben” kitétel jogilag nem értelmezhető. A szolgáltató által hivatkozott AB határozat pedig a válaszlevélben leírt megállapításokat ugyan tartalmazza, de fontos megjegyezni, hogy az nem kifejezetten gazdálkodó szervezetre vonatkozik, így a vizsgált ügyben nem bírt relevanciával.

A fenti észrevételeken túl a vizsgálat alapvető jogokkal összefüggő visszasságot nem tárt fel.

Zajpanasz elhúzó vizsgálat

AJB-3645/2023. A panaszos beadványában azt sérelmezte, hogy az otthona közelében lévő épületben hétvégenként a késő esti, éjjeli órákban gyakran megrendezett, családi jellegűnek feltüntetett zenés összejövetelek zavaró mértékű zajterheléssel járnak, és a jegyzőnek másfél éve tett bejelentése ellenére nem tapasztalta, hogy javulna a helyzet.

A jelentés feltárta, hogy a jegyző mindössze annak alapján állapította meg hatáskörének hiányát, hogy hatósági nyilvántartását áttekintette, és egy alkalommal nyilatkozattételre szólította fel az ingatlan tulajdonosát. Nem tett említést arról, hogy tartott-e helyszíni ellenőrzést, vagy a rendőrség, adóhatóság bevonása megtörtént volna, miközben a panaszos – beadványa szerint – több alkalommal fordult a rendőrséghez.

A jelentés további lényeges megállapítása, hogy a rendelkezésre álló információk alapján a jegyző 2022. áprilisa óta sem hatáskörének hiányáról, sem más érdemi megállapításáról nem tájékoztatta írásban a panaszost. A másfél évvel később a panaszosnak címzett levelében úgy fogalmazott, hogy vizsgálata még folyamatban van, miközben a panasztörvény a panaszok megalapozottságának kivizsgálására általános eljárási határidőként 30 napot határozott meg.

A közös jelentésben az alapvető jogok biztosa és a jövő nemzedékek érdekeiért felelős helyettese megállapította, hogy **a jegyző nem tett eleget teljes mértékben tényállástisztázási kötelezettségének, illetve nem adott kellő időben, kellően részletes tájékoztatást a panaszos számára.** Mulasztása következtében a jogbiztonság követelményével, a tisztességes eljárásból való joggal, a petíciós joggal, az egészséges környezethez, valamint a testi és lelki egészséghez való joggal kapcsolatos visszasság veszélye merült fel.

A jelentésben az ombudsman és helyettese kezdeményezte, hogy a jegyző vizsgálja meg, milyen körülmények között zajlanak a beadvánnyal érintett összejövetelek, figyelemmel arra, hogy azok vajon minősíthetőek-e üzletszerű tevékenységnek, vendéglátásnak. Továbbá felkérték arra is, hogy a jövőben a jelentés megállapításaira figyelemmel folytassa le eljárásait a hasonló visszasságok kialakulásának megelőzése érdekében.

Azbeszttartalmú építőanyag bontásával kapcsolatos panasz

AJB-1628/2023. A panaszos azt sérelmezte a beadványában, hogy a szomszédos lakóházon lévő sérült palatetőt annak tulajdonosa a jogszabályokban előírt védelmi intézkedések alkalmazása nélkül, a panaszos telkéről kívánta elbontani. A kikerülő szakembereket a panaszos nem engedte be ingatlanára, hivatkozva az azbesztbontás egészségveszélyeztető hatására, amit ők és a szomszéd vitattak.

A szomszéd tulajdonos birtokvédelmi kérelme alapján a jegyző a panaszost arra kötelezte, hogy tűrje ingatlanán a palabontást, ugyanakkor nem indított birtokvédelmi eljárást a panaszosnak a bontás munkavédelmi intézkedések hiányában való megtiltására vonatkozó kérelme alapján.

A jelentés lényeges megállapítása, hogy a jegyző birtokvédelmi eljárásában hozott érdemi határozatában nem kötelezheti a felet olyan tevékenység folytatására, tevékenységtől való tartózkodásra, vagy más tevékenységének tűrésére, amellyel kapcsolatosan a közigazgatási ágazati jogszabályok más hatóság hatáskörét állapítják meg, s amely jogszabályi előírások ellenőrzésére a birtokvédelmi eljárásban a tényállás tisztázása során a jegyzőnek – hatásköre és illetékessége hiányában – nincsen lehetősége.

Az alapvető jogok biztosa és helyettese felhívta a jegyző figyelmét, hogy a jövőben a jelentés megállapításaira figyelemmel folytassa le eljárásait annak érdekében, hogy a hasonló visszasság megelőzhető legyen.

A konkrét eseten túl a jelentés feltárta azt is, hogy az azbesztbontással kapcsolatos jogi szabályozásról kiadott Kormányzati Útmutató megfelelő tájékoztatást ad a jogalkalmazók számára. A hatályos munkavédelmi törvény a szervezett munkavégzésre vonatkozik, azonban az ennek fogalmában megtalálható „a természetes személy munkáltató háztartásában egyszerűsített foglalkoztatás keretében történő munkavégzés” kivétel jogbizonytalanságot okozhat azzal kapcsolatosan, hogy a szabályozás alkalmazható-e azokra az esetekre, amikor az azbesztbontásra például alkalmi munka keretében kerül sor.

A Kormányzati Útmutatóval összhangban a jelentés megállapította, hogy **az azbesztbontásra a munkaviszony jellegétől függetlenül azonos munka- és környezetvédelmi megelőző szabályok vonatkoznak, ezért az alapvető jogok biztosa és a szószóló kezdeményezte a jogalkotónál a munkavédelmi törvény félreértésre okot adó, kivételt jelentő rendelkezésének módosítását, hatályon kívül helyezését.**

Ugyancsak megállapították, hogy a kapcsolódó **egészségvédelmi szabályozás is hiányos, mert az egészségügyi törvény felhatalmazása alapján a belügyminiszter nem alkotta meg az építmények létesítésének és üzemeltetésének egészségvédelmi követelményeivel kapcsolatos rendeletet.** Ezért

korábbi, a belső téri levegővédelemmel kapcsolatos közös jelentésükben foglalt intézkedésüket megismételve felkérték a minisztert a hiányzó rendelet megalkotására.

Lőtérrel kapcsolatos panasz

AJB-63/2023. A panaszos a lakóházához közeli lőtérre vonatkozó zajkibocsátási határértéket megállapító egyes környezetvédelmi hatósági határozatokat sérelmezte.

A rendelkezésre bocsátott iratok alapján az alapvető jogok biztosa és helyettese megállapította, hogy az eredeti zajkibocsátási határozat megsemmisítéséről a jegyző a kormányhivatal másodfokú határozatában foglaltak ellenére nem értesítette a panaszost, aki a később megsemmisített elsőfokú határozatban még hatásterületen levő ingatlantulajdonosként értesült a határozat meghozataláról. A jegyző eljárásával a jogbiztonság követelményével, valamint a tisztességes eljárásból való alapvető joggal összefüggő visszasságot okozott.

A megismételt elsőfokú eljárásban hozott határozatban azonos jogszabályi környezet mellett már nem szerepelt a panaszos ingatlana a hatásterületen fekvő ingatlanok felsorolásában. A panaszos erről a döntésről sem értesült, így nem lehetett tudomása arról, hogy új zajkibocsátási határozat született. Mindezek alapján megállapítható, hogy **a jegyző eljárása jogszerűtlen volt,** és az egészséges környezethez, valamint a tisztességes eljárásból való alapvető joggal kapcsolatos visszasságot okozott. Az ismételt megsemmisítő és új eljárásra utasító határozatban a másodfokon eljáró hatóság megállapította, hogy a panaszos ingatlana nem jelenik meg a határozatban, és a mellőzésre vonatkozóan az elsőfokú hatóság nem tett indokolást.

Az újabb elsőfokú határozat – amelyet az eddigiektől eltérő TEÁOR besorolás miatt már a kormányhivatal adott ki – tartalmazta a panaszos ingatlanát mint hatásterületen fekvő ingatlant, azt valamennyi érintettel, így a panaszossal is szabályszerűen közölték, ellene jogorvoslati kérelem nem érkezett.

A jelentésben feltárt, alapvető jogokkal összefüggő visszasság helyzetek jövőbeli elkerülése érdekében az alapvető jogok biztosa és helyettese felkérte a jegyzőt, hogy a jövőben a jogszabályok maradéktalan betartásával járjon el. Kezdeményezte a település polgármesterénél, hogy a soron következő képviselő-testületi ülésen ismertesse a helyi önkormányzati képviselőkkel a közös jelentést, és fontolja meg a jegyző tevékenységét érintően a munkáltatói jogkörébe tartozó intézkedések megtételét.

Egyéb panaszügyek

Helikopter fel- és leszállópályával kapcsolatos panasz

AJB-1104/2023. A panaszos egy helikopter fel- és leszállópálya üzemeltetése miatt fordult a Hivatalhoz, ami a környéken élő lakosoknak nagy zajterheléssel és zavarással járt. Kifogásolta, hogy ezt a tevékenységet ilyen sűrűn lakott, és ennyi embert érintő helyszínen engedélyezték.

Egy helikopter-leszállóhely engedélyezésekor a környezetvédelmi szakhatóság részvételét a hatályos jogszabályok kétséget kizáróan előírják, ugyanakkor ezen túl kiemelt jelentőséggel bír a szakhatóság érdemi részvételére vonatkozó kérdések vizsgálata. Egy ilyen leszállópálya létesítésének jellemző környezeti hatása a zajterhelés emelkedésében nyilvánul meg, amely – lakott terület érintettsége esetén – jelentősen befolyásolja az ott élők egészséges környezethez fűződő jogát, és mindenképpen kérdésként merül fel a leszállópálya működésének a zajterhelési határértékekkel való összhangja. Egy hatóság – akár ügydöntő, akár szakhatóság – akkor tudja hatáskörét érdemben ellátni, ha a részvételéhez, az ügy megítéléséhez, így a döntéshez szükséges alapvető információk rendelkezésre állnak. A környezetvédelmi hatóság hatáskörét a repülőtér létesítésének, fejlesztésének, megszüntetésének, a leszállóhely létesítésének és megszüntetésének szabályairól szóló kormányrendelet melléklete szerinti dokumentáció ismeretében látja el, e dokumentációnak viszont nem része a zajvédelmi dokumentáció. A szakhatósági eljárás lefolytatásához tehát nem áll rendelkezésre az engedélyezésre váró tevékenységgel összefüggő, annak megítélése szempontjából alapvető jelentőségű zajvédelmi munkarész.

Az egyes tevékenységek által érintett állampolgárok védelme megalapozott és körültekintő hatósági eljárásokat igényel, amelynek kiindulópontja a hatóságok részére megfelelő információk rendelkezésre állása. A környezetvédelmi hatóság érdemi részvételének elősegítése és ezáltal az egészséges környezethez való jog védelme érdekében ezért a szószóló javasolta, hogy az engedélyezéshez szükséges kérelem részeként a jogalkotó írja elő zajvédelmi munkarész benyújtásának a szükségességét.

Az Építésügyi és Közlekedésügyi Minisztérium államtitkára egyetértett a zajvédelmi munkarész ismeretének jelentőségével. Válaszában jelezte, hogy fontosnak tartja jogalkalmazói oldalról az eljárások lefolytatására vonatkozó tapasztalatok összegyűjtését, mert ennek eredményeként dönthető el, hogy szükséges-e a jogszabály módosítása.

Természetvédelmi panaszok

AJB-2660/2023. A panaszosok az Apc község területén jelenleg működő és a közeljövőben működtetendő andezitbányák által okozott természeti problémákra hívták fel az alapvető jogok biztosának figyelmét.

Az érintett bányák az országos ökológiai hálózat ökológiai folyosó övezetébe tartoznak, ahol főszabály szerint a terület-rendezési tervről szóló törvény (OTrT) alapján új külfejtéses művelésű bányatelek nem létesíthető, meglévő külfejtéses művelésű bányatelek horizontálisan nem bővíthető. Ezt a főszabályt azonban a Kormány által az ásványi-nyersanyagellátás biztosítása érdekében kihirdetett, a veszélyhelyzet idejére vonatkozó jogszabály felülírta, amire hivatkozva a környezetvédelmi hatóság – a környezeti hatásvizsgálati eljárást lefolytatva – megadta az engedélyt a bánya nyitására. A panaszbeadvány kapcsán a szószóló megállapította, hogy a környezetvédelmi hatósági jogkörében eljáró kormányhivatal az apci andezitbányákkal kapcsolatban lefolytatott eljárások során az irányadó eljárási és anyagi jogszabályoknak megfelelően járt el.

AJB-4165/2023. Egy panaszos beadványában a környezet- és természetvédelmi hatóság által – környezetvédelmi, hulladékgazdálkodási és természetvédelmi jogszabályok megsértése miatt – kirótt bírságot jogszerűtlenségét kifogásolta.

A panasszal érintett hatósági ügyben alapvető jogokkal kapcsolatos visszaállítás gyanúja nem merült fel, továbbá a panaszszal érintett, véglegessé vált közigazgatási határozatok mind az alapvető jogok biztosának vizsgálatára nyitva álló időszakot megelőzően születtek, ezért az eljárást a szószóló lezárta. Fenti-ektől függetlenül a szószóló felhívta a panaszos figyelmét arra, hogy a környezetvédelmi törvény alapján a környezethasználó ugyanúgy kötelezettnek minősül a tulajdonos magatartásától függetlenül. Tehát a törvényben foglalt kötelezettségek teljesítéséért, különösen a környezet és természet állapotának megóvásáért, a környezetveszélyeztető, illetve környezetkárosító magatartás abbahagyásáért a környezethasználó felel, amely jelen esetben a panaszos volt, mivel ő végzett gépi földmunkát, nádasfeltöltést, anyagelhelyezést az ingatlan területén. Az ügyben tisztázta, hogy a büntetőeljárás és a közigazgatási hatósági eljárás független egymástól, így a büntetőeljárásban hozott – bűncselekmény hiányára hivatkozó – eljárást megszüntető végzés nem befolyásolja a természetvédelmi hatósági eljárást és az abban hozott döntés tartalmát. A büntetőeljárást megszüntető végzésből nem következik, hogy a természetvédelmi hatóság ne állapíthatna meg bírságot a természetvédelmi jogszabályok megsértése miatt. Az ügy kapcsán a szószóló arra is felhívta a figyelmet, hogy a nádasok, mint értékes természeti területek az Alaptörvény P) cikkében rögzített védelem alatt állnak. Olyan nehezen megújítható természeti erőforrásnak minősülnek, melyek a nemzet közös örökségét képezik, ezáltal a védelmük, fenntartásuk és a jövő nemzedékek számára való megőrzésük az állam és mindenki kötelessége.

8. ALAPJOGVÉDŐ SZERVEZETEK ÖSSZESÍTETT STATISZTIKÁJA

Az alapjogi adatgyűjtés jogszabályi alapja

Az ombudsmantörvényben foglaltak szerint az alapvető jogok biztosának feladata, hogy **áttekintse és elemezze az alapvető jogok magyarországi helyzetét, az alapvető jogokkal összefüggő, Magyarországon történt jogsértésekről statisztikai kimutatást készítsen.** A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (a továbbiakban: NAIH) és az oktatási jogok biztosa (a továbbiakban: OJB) által közölt adatok mellett az alapvető jogok biztosának (a fejezetben a továbbiakban: AJB) egyes statisztikai kimutatásait is itt tesszük közzé.

A jogvédő szervezetek tevékenységének alapadatai

Alapjogi statisztika	AJBH	NAIH	OJB
Beérkezett ügyek*	5742	3648	1225
Hivatalból indított ügyek	286	210	0
Elutasított beadványok	2595	549	314
Érdemi vizsgálat alá vont ügyek	742	1651	44
Megállapított sérelmek	296	636	11
Elmarasztalás, intézkedés, határozat	306	604	6
Jogorvoslat-kezdeményezések	10	13	0

* A beérkezett ügyek nem tartalmazzák a rövid úton (személyesen vagy telefonon) érkezett ügyeket. Ezek a Hivatalnál további 8441, a NAIH-nál további 791, az OJB-nál pedig további 677 ügyintézészt jelentenek.

A jogvédő szervezetek eltérő feladat- és hatásköréből értelem szerűen **eltérő statisztikai adatgyűjtési módszer** következik. Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala az alapjogok érintettségét csupán akkor rögzíti, ha legalább egy alapjog sérelmének alapos gyanúja miatt a vizsgálatot meg is indítja, és ezek esetleges sérelmét a jelentéseiben állapítja meg. A NAIH és az egyenlő bánásmód törvényből fakadó hatósági jogkörében eljárva az alapvető jogok biztosa határozatokat hoz, ezekkel szemben biztosított a bírósági jogorvoslati út igénybevétele.

A jogvédő szervezetekhez fordulókat területi megoszlása

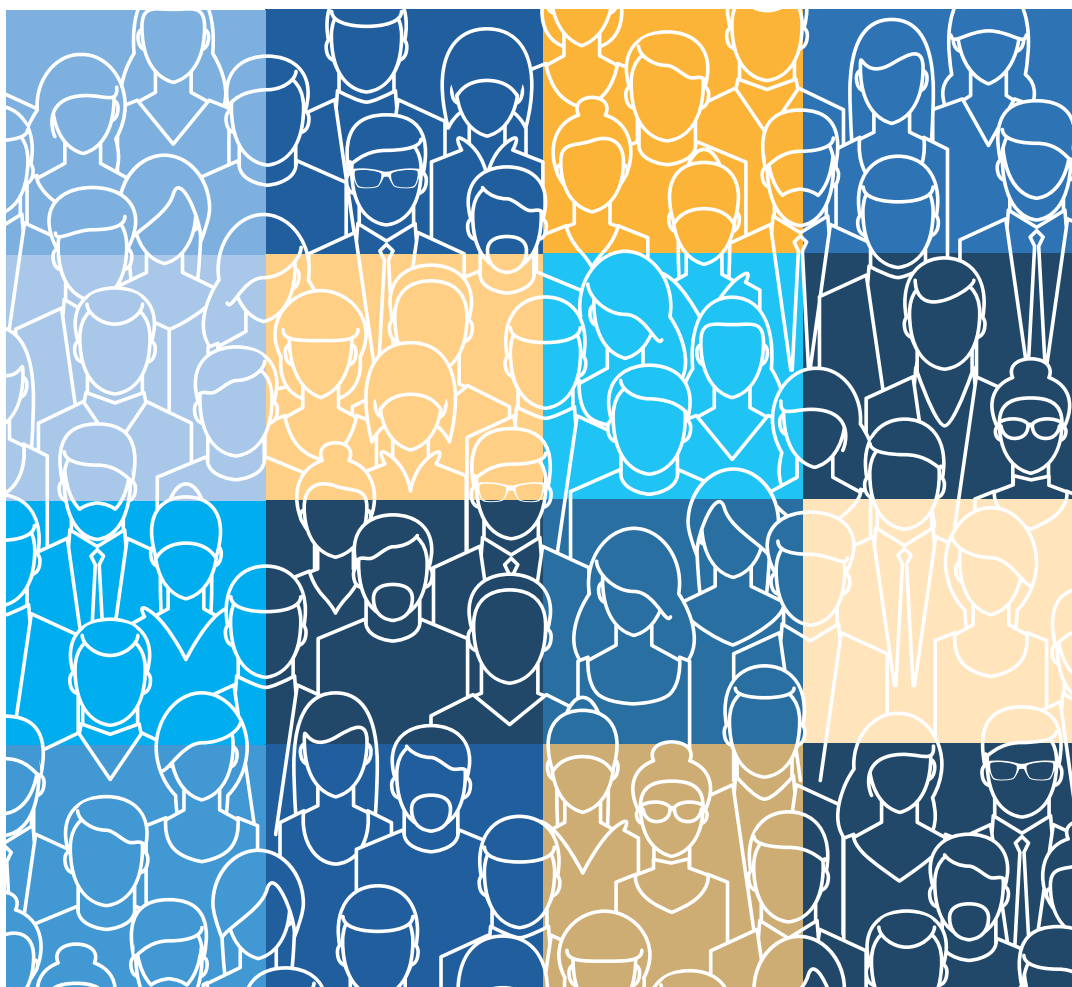
Beadványok területi megoszlása	AJBH	NAIH	OJB
Budapest	1186	756	129
Baranya vármegye	170	22	8
Bács-Kiskun vármegye	196	44	14
Békés vármegye	71	29	8
Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye	259	59	13
Csongrád-Csanád vármegye	230	73	19
Fejér vármegye	177	56	12
Győr-Moson-Sopron vármegye	252	52	21
Hajdú-Bihar vármegye	219	69	10
Heves vármegye	113	35	7
Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	84	30	5
Komárom-Esztergom vármegye	98	41	5
Nógrád vármegye	66	12	48
Pest vármegye	541	223	12
Somogy vármegye	95	31	7
Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye	138	43	4
Tolna vármegye	82	10	3
Vas vármegye	91	31	5
Veszprém vármegye	113	32	11
Zala vármegye	76	20	9
Ismeretlen*	1485	1980	198
Összesen	5742	3648	548

* e-mailen és/vagy külföldről érkezett

A beadványokban érintett alapjogok

Alapjogok		AJBH		NAIH		OJB	
§	Megnevezés	Érintett alapjog	Jogsérelem	Érintett alapjog	Jogsérelem	Érintett alapjog	Jogsérelem
B cikk	Jogállamiság, jogbiztonság követelménye	65	31				
C cikk	Hatalommegosztás elve	1					
E cikk	Közösségi és uniós jogi aktusok kötelező ereje	1					
G cikk	Állampolgársághoz való jog	1					
L cikk	Házasság és a család intézményének védelme	1	1				
M cikk	Verseny szabadsága, fogyasztóvédelem	3	1				
P cikk	A jövő nemzedékek védelme	51					
I. cikk	Alapvető jogok védelme	10					
II. cikk	Élethez és emberi méltósághoz való jog	88	47			74	2
III cikk	Kínzás, kegyetlen, megalázó bánásmód tilalma	24	20				
IV. cikk	Személyes szabadsághoz, biztonsághoz való jog	23	15				
VI. cikk	Magánszférához való jog, személyes adatok védelme	22	15			5	
VI. cikk	Információs jogok, (vegyes)	9	3	3145	535		
VII. cikk	Lelkiismereti és vallásszabadság	2				3	
VIII. cikk	Gyülekezés, egyesülés szabadsága	1	1			2	
IX. cikk	Véleménynyilvánítás és sajtószabadság	3	1				
X. cikk	Tudományos és a művészeti élet szabadsága						
XI. cikk	Művelődéshez, oktatáshoz való jog	1				539	6
XII. cikk	Foglalkozás szabadsága	3				38	
XIII. cikk	Tulajdonhoz való jog és az öröklés	34	5			7	
XIV. cikk	Kiutasítás tilalma és korlátai, menedékjog						
XV. cikk	Törvény előtti egyenlőség, esélyegyenlőség	92	34			98	2
XVI. cikk	Gyermekvédelemhez, gondoskodáshoz való jog	18				64	2
XVII. cikk	Sztrájkjog és a szervezkedés szabadsága						
XVIII. cikk	Gyermekmunka tilalma						
XIX. cikk	Szociális biztonsághoz való jog	4					
XX. cikk	Testi és lelki egészséghez való jog	29	17			23	
XXI. cikk	Egészséges környezethez való jog	159	6				
XXII. cikk	Lakhatás, közszolgáltatások biztosításának joga	3					
XXIII. cikk	Választójogosultság						
XXIV. cikk	Tisztességes eljáráshoz való jog	351	84			17	
XXV. cikk	Kérelmezési és panaszjog	3	3			1	
XXVII. cikk	Tartózkodási hely megválasztásának joga	2	1				
XXVIII. cikk	Tisztességes bírósági eljáráshoz való jog	15	5				
XXIX. cikk	Nemzetiségi jogok	240	6			4	
XXX. cikk	Közteherviselési kötelezettség	12					
XXXI. cikk	Honvédelmi kötelezettség						
Az érintett jogok összesen		1271*	296	3145	535	875	12

* Az alapvető jogok biztosa a beadványok áttekintését követően 1271 alapjog érintettsége miatt indított vizsgálatot, és ennek eredményeként készült 187 jelentéssel lezárt 327 ügyből 193 ajánlásban 296 alapjog sérelmét fogalmazta meg.

„A szabadságszerető ember [...] szüntelenül szem előtt tartja, hogy az emberi szabadság és az emberi méltóság egy és oszthatatlan és az egyik ember ellen akár társadalmi helyzete, akár származása, akár neme vagy kora címén elkövetett minden sérelem mindenki más szabadságát, méltóságát is veszélyezteti: ezért az emberi szabadság minden korlátozása, önkényes letartóztatás, fogvatartás, egyéni vagy hatósági hatalmaskodás, s az emberi méltóság mindenféle megalázása ellen azonnal együttesen, de ha az rögtön nem lehetséges, magában is fellép.”

(Bibó István: A szabadságszerető ember politikai tízparancsolata, részlet)